

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ: УРЯДУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 26–27 квітня 2023 р.)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи

КИЇВ
2023

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 16 від 9 травня 2023 р.)

Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26–27 квіт. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 380 с.

У матеріалах міжнародної науково-практичної конференції висвітлені результати наукових досліджень з актуальних питань глобалізаційних викликів в умовах сьогодення. Тематика конференції охоплює наступні напрями: глобалізаційний вимір національної безпеки в контексті трансформації світового порядку; модернізація управління територіальним розвитком у фокусі глобалізаційних викликів; публічне управління та громадський сектор: взаємодія задля консолідації українського суспільства; вітчизняний парламентаризм в умовах глобалізаційних викликів: вектори розвитку; адаптація державної служби до стандартів ЄС в умовах воєнного стану .

Видання розраховане на наукових, науково-педагогічних працівників, теоретиків і практиків публічного управління та адміністрування, громадських діячів та інших заінтересованих осіб.

УДК 351/354:316.3/.4](06)

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

ЗМІСТ

Секція 1. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ І СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ

ВІТАЛІЙ АНДРЕЙЧУК. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ І СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ	9
СЕРГІЙ БИКОВ. КИЇВСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ДОГОВІР: КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА ПОЗА НАТО	11
ВОЛОДИМИР БЛІК. ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	13
ОКСАНА БОЙКО. ДСНС ЯК СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	15
АЛЬБІНА ГОЛУБЕНКО. ПРОБЛЕМА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	17
ВАЛЕРІЙ ГУНІН. БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	19
СВІТЛАНА ЗАВГОРОДНЯ. ПРІОРИТЕТИ ПОЛІПШЕННЯ ДОБРОБУТУ В ІНТЕРЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ	22
ГАЛИНА ЗАВОРИТНЯ. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	24
ВІКТОРІЯ ІВАНОВА. ВСТУП УКРАЇНИ В НАТО ЯК ДРАЙВЕР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	26
НАДІЯ КАЛАШНИК. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	28
АНАТОЛІЙ КАЧИНСЬКИЙ. СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	30
НАТАЛІЯ КЛИМЕНКО. УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	32
ЗАХАР КОЛОМІЄЦЬ. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ	34
ОЛЕКСАНДР КОРНІЙЧУК. ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	37
МАРІЯ КРАСІЙ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	39
НАТАЛІЯ КРАЩЕНКО. ШЛЯХИ ВИХОДУ ІЗ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	41
ДЕНИС ЛИСОВ. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ СИЛ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	44
ОЛЕКСІЙ МАЙСТРЕНКО. ОБЛІКОВА СТАВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РИНОК ДЕПОЗИТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	46
МАРІЯ МАЛАЧИНСЬКА. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ	48
НАТАЛІЯ МАРТИНЕНКО. РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	50
РЕНА МАРУТЯН. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОМУ НАУКОВОМУ СПІВРОБІТНИЦТВУ: ПРИНЦИП ULTIMA RATIO	52
ІЛЛЯ МИРОНОВ. ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	54
ВОЛОДИМИР МОРОЗ. ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦІ У КОНТЕКСТІ НАСЛІДКІВ РОЗРОБКИ «НОВІТЬОГО» ОЗБРОЄННЯ	56
МАРІЯ ОРЕЛ. ВПЛИВ НАСЛІДКІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ	58
ТЕТІАНА ПАЛАМАРЧУК. THE PROBLEM OF FORMING A GLOBAL MANAGEMENT SYSTEM IN THE CONTEXT OF RESPONDING TO GLOBAL SECURITY PROBLEMS	60
ОКСАНА ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	62

ДІАНА ПЕРЕЛІ. ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	64
МИКОЛА ПОВОРОЗНИК. СУЧАСНИЙ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД ВПЛИВУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ НА ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК	66
АНДРІЙ РУДИК. ПРОБЛЕМА ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ	68
ГЕННАДІЙ РЯБЦЕВ. ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	71
ОЛЕКСАНДР СЕМИКРАС. ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	73
ГРИГОРІЙ СИТНИК. СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ СИЛОВИХ ЦЕНТРІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ВЛАДИ.....	76
ВОЛОДИМИР СМОЛЯНЮК. СВІТОПОРЯДОК ХХІ СТОЛІТТЯ: НАПРЯМИ ЗМІН.....	79
ЄВГЕНІЙ ТАРАН. ОЗНАКИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ	81
ОЛЕКСАНДР ТЕЛЕШЕЦЬКИЙ. ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ НЕЙТРАЛІТЕТУ	83
ЮРІЙ ТУКАЛЕНКО. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ.....	86
ДАНИЛО ФАЛЬКО. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТРУКТУР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БІОБЕЗПЕКИ.....	88
ДАРИНА ФЕДОРЧЕНКО. СИЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	90
ГЕННАДІЙ ШАПОВАЛОВ. МІЖНАРОДНЕ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	92

Секція 2. МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ФОКУСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

АНДРІЙ БЕРНАЦЬКИЙ. СПЕЦІАЛЬНІ АДМІНІСТРАТИВНІ РАЙОНИ ЯК ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	94
ПРИНА БУРКОВСЬКА. СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ	97
МАКСИМ ВЯХІРСЬ. СУЧАСНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД У ФОКУСІ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ.....	100
НАТАЛІЯ ГРИНЧУК. ІНСТРУМЕНТИ ПАРТИЦИПАТИВНОЇ ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАД У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ	102
ЮРІЙ ДЕХТЯРЕНКО. ГЕНЕЗИС ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	105
ТЕТЯНА ДОМБРОВСЬКА. ЕНЕРГЕТИЧНІ ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ СУЧАСНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ	107
ІННА ДЬОМІНА. ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОДИН ІЗ МЕХАНІЗМІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	109
СВІТЛАНА ДЯЧЕНКО. МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ.....	111
ВІТАЛІЙ ЖАЛУБАК. РОЛЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	113
ОЛЕКСАНДР КАПІТОНЕНКО. ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.....	115
OKSANA KIFORENKO. UKRAINE'S AGRO EXPORTS ISSUES TO INFLUENCE SMALL TERRITORIAL COMMUNITIES' DEVELOPMENT	117
ІГОР КОЗЮРА. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОПОРНОМУ РЕГІОНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ.....	119
АНГЕЛІНА КОЛОМІЄЦЬ. ЕФЕКТИВНА УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА БАГАТОПРОФІЛЬНОГО ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ФОКУС НА ГОТОВНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ДО ЗМІН.....	121
ОЛЕКСАНДР КОРНІЄНКО. МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	123

ЯРОСЛАВ КОТИЛКО. СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНІ ВІДНОСИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР У МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	125
ОЛЕКСАНДР КОЧЕРГА. РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	127
АНТОН МЕЛЯКОВ, ОЛЕГ КУЛІНІЧ. ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	129
ІГОР НАЗАРЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	131
ОЛЬГА ПИРОГ. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ СЕКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	133
ЛЕСЯ ПРОНЬ. ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	135
ОЛЕКСІЙ РАДЧЕНКО. УНІВЕРСАЛЬНА МОДЕЛЬ АВТОНОМІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	137
АНАТОЛІЙ РАЧИНСЬКИЙ. СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	139
АНАТОЛІЙ ТАММ, АЛІНА МАРУСЕНКО. УРБАНІЗМ ЯК ФОРМА СПІВІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ, МІСТА ТА ПРИРОДИ	141
МИРОСЛАВ ТРЕЦОВ. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ	143
ЯНА ФЕНЮК. АВТОМАТИЧНИЙ ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ	145
ВІКТОРІЯ ФІЛІПОВА, ДМИТРО ЛОГАЧОВ. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛОКАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕМОКРАТІЇ	148
ЮРІЙ ЧЕРЛЕНЮК. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	150
ВЛАДИСЛАВА ЮЗЕФОВИЧ. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	153

Секція 3. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР: ВЗАЄМОДІЯ ЗАДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

ЯНА АБРАМОВИЧ. СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА ЇХ СІМЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ	155
ГЛІБ АЛЕКСІН. СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	157
АНЖЕЛІКА БАБИЧ. РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК УЧАСНИК ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СУДОВИХ СПОРІВ	159
ОЛЕКСАНДР БАРАНОВ. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ В КОНТЕКСТІ МЕГАТРЕНДУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	162
ТЕТЯНА БЕВЗ. УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	165
ЮРІЙ БЕЗГІНСЬКИЙ. ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	168
СВІТЛАНА ВЛАСЕНКО. УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ	170
ОЛЕНА ВОЖОЛ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮРОКРАТІЇ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	173
МИКОЛА ГАБІНЕТ. ВЗАЄМОДІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ П. НАТА ТА Р. БЕКОФА	176
АЛІНА ГАВРАШЕНКО. КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ: М'ЯКА СИЛА ПІД ЧАС ВІЙНИ	178
ВАСИЛЬ ГОНЧАРУК. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	181
ЛІЛІЯ ГОНЮКОВА, АНДРІЙ МАРЧЕНКО. КОНСОЛІДАЦІЯ ЗУСИЛЬ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: АНТИКОРУПЦІЙНИЙ АСПЕКТ	185
СВІТЛАНА ГОРЬЄВА. УЗГОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗЕЛЕНИМ КУРСОМ	187

ЛІНА ГРАБАР. ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	189
АНДРІЙ ДЕРКАЧ. ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	191
ІРИНА ДИННИК. СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	193
КАТЕРИНА ДОБРОВОЛЬСЬКА. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ	195
ІОН ДУЛЬСЬКИЙ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНА КАТЕГОРІЯ	198
SILVIA DULSKI. PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN THE IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL POLICIES	200
ВЛАДИСЛАВ ЄФІМЕНКО. ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СУБСИДІАРНОСТІ ДЛЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ	203
ОЛЕКСАНДР ЖУК. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	206
АЛІНА ЗАВЕРТАНА. СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ Й АНАЛІТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ	209
ANGELA ZELENSCHI. POLICE AND CIVIL SOCIETY INTERACTION FROM A PUBLIC MANAGEMENT PERSPECTIVE	211
МАРІЯ ЗУЄВА. ЦЕНТР ВІЙСЬКОВОЇ АДВОКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	213
НАТАЛІЯ ІНГУЛА. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	215
В'ЯЧЕСЛАВ КОРНОУШЕНКО. ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	217
НАТАЛІЯ КОРЧАК. ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ЗАХІД ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНИЙ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	219
ІРИНА КОЧУГУР. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	221
СЕРГІЙ КРАВЧЕНКО. ЛОБІЗМ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ	224
ІРИНА КРИВОРУЧКО. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	226
МАРІЯ КУЛЄШОВА. ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ІЗЬОМСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ	229
ТЕТЯНА КУМЕДА. РЕАЛІЗАЦІЯ КЛЮЧОВИХ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	231
МАРИНА КУТЕПОВА. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НОВОМУ ЗАКОНІ ПРО НАРОДОВЛАДДЯ	233
НАТАЛІЯ ЛАРІНА, ІРИНА СМІРНОВА. ФУНКЦІОНАЛЬНО-РОЛЬОВИЙ ПІДХІД У ЗАСТОСУВАННІ ТЕХНОЛОГІЙ ТИМБІЛДІНГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ	236
СТАНІСЛАВ ЛАРІН. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	239
БОГДАН МАЛЕНКО. КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	242
ВАЛЕНТИНА МАНЖОС. ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО МЕТОДУ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ	245
АДРІАНА МАРКОНІ. СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО САЙТУ ДЛЯ СТРУКТУРИНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РОБОТИ МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ	248
ГАБРІЕЛА МЕЛЬНІС. МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА	250
ОЛЕКСАНДР МИРОНЧУК. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ ЗІ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У СФЕРІ НАПРАЦЮВАННЯ Й ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ	253
ОЛЕНА МІЛОСЛАВСЬКА. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР: ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОГО КОМПРОМІСУ У ФОРМУВАННІ ТА ДОСЯГНЕННІ ВЗАЄМОДІЇ	257
ОЛЕНА МОРОЗОВСЬКА. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ	260

ГАННА МУРАВИЦЬКА. ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	262
ВЯЧЕСЛАВ НАГОРНИЙ. РОЛЬ ТА ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЮ ЗАСУДЖЕНИХ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ТА ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ	265
ВАСИЛЬ ОРИЩУК. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СПРИЯННІ ЦИФРОВОМУ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ	267
ВОЛОДИМИР ОРТИНСЬКИЙ. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ	269
ДМИТРО ПЕТРИНСЬКИЙ. ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	271
ГАННА ПЕТРОВА. НОРМАТИВНО-ЦІННІСНИЙ МОДУС ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ	273
ОЛЬГА ПИРОГ, КАТЕРИНА ДОРОШКЕВИЧ, МАР'ЯНА ТОМИЧ. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	275
МАКСИМ ПРИЛИПКО. ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ HR-ПРОЦЕСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	277
LIVUOVI PRODAN-ŠESTACOVA, LILIANA PALHOVICI. PARTICULARITIES OF SOCIAL SERVICES PROVISION IN ENSURING THE RESILIENCE AND SUSTAINABILITY OF COMMUNITIES	279
РОМАН ПЯТКІВСЬКИЙ. АКсіОЛОГІЧНІ СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК ОСНОВА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНИХ ВЗАЄМОДІЙ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ	281
ТЕТЯНА САВОСЬКО. КОМУНІКАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ОЗНАКА ДЕМОКРАТІЇ	283
НАТАЛІЯ СЛОБОДЯНЮК. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	285
ДМИТРО СНІЖКО. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ	287
ЄГОР ФАРЕНЮК. СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	289
АНДРІЙ ЦИБКА. ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ	291
АЛЛА ЦИРУЛІК. СТВОРЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ХАБІВ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕБЕДИНСЬКОЇ ОТГ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	294
ЛАРИСА ЧОРНА. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИКАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	296

Секція 4. ВІТЧИЗНЯНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

ДАВИД АРАХАМІЯ. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ НА ПРАВАХ КОАЛІЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ КОНФЛІКТІВ	298
НАТАЛІЯ БАЛАСИНОВИЧ. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	300
ТЕТЯНА ГЕРАЩЕНКО. КОНСОЛІДАЦІЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	302
МИКИТА ГЕРАЩЕНКО. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	304
ОЛЬГА ГОРУЛЬКО. РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ	306
ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА, НАТАЛІЯ ЛЯЩЕНКО. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	309
ЛІЛІЯ ГРИГОРОВИЧ, ПАВЛО КОНОНЕНКО. ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	311
ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО, АНДРІЙ ШЕМЧУК. ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	313
ОКСАНА ДЖАМ. ОСОБЛИВОСТІ ІМІДЖУ БУЧАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	316
СЕРГІЙ ДОВГИЙ. ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС	318

ЕЛЬМИРА ДОРОШЕНКО. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЯК ПОТРЕБА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ПОВОСННИЙ ПЕРІОД	320
ЮРІЙ ДРОБОВИЧ. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	323
ОЛЕКСІЙ КРАВЧУК. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	325
АНТОН КУЛИКОВИЧ. ФУНКЦІЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ	327
МАКСИМ МАКСІМЕНЦЕВ. ВИДИ ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ ВПЛИВУ (ВТРУЧАННЯ) В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ ТА СПОСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ПЕРЕКОНАННЯ ЯК ЗАГРОЗА ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ	329
НАДІЯ МАКСІМЕНЦЕВА. НОВАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИБОРИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	332
АЛІСА МУСІЄНКО. ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ	335
ОЛЬГА НАУМЕНКО. РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	337
ІГОР НЕГУЛЕВСЬКИЙ. ЕТИЧНЕ ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО – СУЧАСНА ВИМОГА І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	339
ОЛЬГА ПАНЧЕНКО. ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ ПАРЛАМЕНТУ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ	341
ІГОР РЕЙТЕРОВИЧ. ПОПУЛІЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК ДЕМОКРАТІЇ	343
ЮРІЙ РИБАЛЬЧЕНКО. ВИКЛИКИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС	345
ГАННА СТРАХОВСЬКА. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	347
ОЛЕКСІЙ ФЕСАК. РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ	349
ХРИСТИНА ХОМИК. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ...	351
ІВАН ШКАВРОН. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ	353
ОЛЕКСАНДР ЮРІКОВ. ОСОБЛИВОСТІ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ЗЛУКИ	355

Секція 5. АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

IRYNA ALEKSEENKO. IMPACT OF CRISIS SITUATIONS ON HUMAN PSYCHOLOGICAL HEALTH	357
ЮЛІЯ БОЙКО. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	359
МАКСИМ ГРИЩЕНКО. АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	361
OKSANA KOHUT. UKRAINIAN WAY TO EU: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR CIVIL SERVICE	363
АНЖЕЛІКА КРУСЯН. ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОГО СВІТУ	366
ДМИТРО ЛОГВІН. АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	369
УЛЬЯНА НЕДЗЕЛЬСЬКА. ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ У НІДЕРЛАНДАХ: ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	370
НАТАЛІЯ ОЛІЙНИК. ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В НІМЕЧЧИНІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	372
ЄВГЕНІЙ РАДЗИХОВСЬКИЙ. АДАПТАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДО СТАНДАРТІВ ЄС НА ПРИКЛАДІ КРАЇН БАЛТІЇ	374
АННА ТАРГОНІЙ. КОУЧІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ НІГЕРІЇ	376
ДАНИЛО ФУНДОВНИЙ. СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ: СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	378

Секція 1. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

УДК 004.89:327.5

Віталій Андрейчук, кандидат наук з державного управління, с.н.с. Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України

Vitalii Andreichuk, candidate of Sciences in Public Administration, Senior Scientist of the International Research and Training Center of Information Technologies and Systems of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5238-5959>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ І СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ

GLOBAL CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO INTERNATIONAL SECURITY AND WORLD ORDER

This paper examines the possibility of using artificial intelligence to ensure international security and world order. Along with its benefits, artificial intelligence can be a challenge to international security and world order, as its use can be country-specific and cause conflicts. The article lists specific challenges and threats associated with the use of artificial intelligence. At the same time, Ukraine is actively contributing to international security and world order, and the use of artificial intelligence technologies can be an important tool for achieving victory in the Russian-Ukrainian war and post-war reconstruction of the country. Also, the use of artificial intelligence can be useful for training specialists in public administration and civil service in post-war Ukraine.

Keywords: artificial intelligence, international security, public administration, military technologies.

Штучний інтелект (ШІ) є одним з найбільш важливих технологічних винаходів останніх десятиліть, який може відіграти важливу роль у різних сферах життя, включаючи науку, медицину, економіку та оборону. Штучний інтелект може мати важливу роль у забезпеченні міжнародної безпеки та світового порядку. Наприклад, ШІ можна використовувати для:

- Прогнозування та попередження конфліктів;
- Автоматизований аналіз великої кількості інформації;
- Покращення рішень у сфері безпеки;
- Підвищення ефективності оборонних систем.

Однак, разом зі своїми перевагами, Штучний інтелект може стати викликом для міжнародної безпеки та світового порядку. Прикладами таких викликів є:

- Зміна балансу сил;
- Загроза стабільності соціальних систем;
- Залежність від технології;
- Нестабільність ринків праці;
- Зростання загрози кібертероризму;
- Проблема приватності.

Це може відбуватися як з метою зловживання, так і для політичних цілей.

Ці виклики потребують ретельного вивчення та розробки ефективних заходів для забезпечення міжнародної безпеки.

Україна активно сприяє міжнародній безпеці та світовому порядку³. Україна грала важливу роль в сприянні міжнародній безпеці та світовому порядку. Деякі зі способів, якими Україна впливає на ці процеси, включають: участь в різних міжнародних організаціях, участь в миротворчих місіях, підтримка демократії, захист суверенітету та територіальної цілісності.

Захист від російської агресії 2022 року став одним з головних викликів для України, і активна боротьба України за свободу і незалежність є важливим чинником міжнародної безпеки. Україна зробила кілька важливих кроків у напрямку формування нового світового порядку: забезпечення демократії та прав людини, формування міжнародної підтримки, зростання ролі в міжнародних організаціях, розвиток економіки, тощо.

Використання технологій штучного інтелекту може бути важливим інструментом для України в досягненні перемоги в російсько-українській війні та післявоєнному відновленні України. Ось деякі способи, які можуть допомогти в цьому напрямку:

- Розвідка та виявлення ворожих позицій;
- Підвищення ефективності бойових дій;
- Боротьба з дезінформацією;
- Підтримка ветеранів та військових;
- Гуманітарна допомога;
- Ефективне управління державою;
- Відновлення після війни.

Використання технологій штучного інтелекту може бути важливим інструментом для України в досягненні стійкої міжнародної безпеки. В цьому напрямку можуть допомогти такі способи:

Моніторинг громадської думки: Технології штучного інтелекту можуть допомогти відслідковувати громадську думку на різних рівнях, включаючи національний та міжнародний рівні. Це може допомогти уряду України вивчити настрої громадськості та попередити потенційні конфлікти.

Протидія кіберзагрозам: Технології штучного інтелекту можуть бути використані для виявлення та запобігання кібератакам та кіберзагрозам. Україна може використовувати ці технології для захисту критично важливої інфраструктури та збереження національної безпеки.

Політика та зовнішні зносини: Штучний інтелект може допомогти українському уряду аналізувати політику та зовнішні зносини з іншими країнами. Аналіз даних та зв'язків між країнами може допомогти Україні приймати більш обґрунтовані рішення та сприяти міжнародній безпеці.

Співпраця з іншими країнами: Україна може співпрацювати з іншими країнами, які використовують технології штучного інтелекту для досягнення міжнародної безпеки. Це може допомогти українському уряду вивчити кращі практики та приймати кращі рішення в цьому напрямку.

Використання технологій штучного інтелекту може бути корисним для підготовки фахівців публічного управління та державної служби післявоєнної України. Наприклад, інтелектуальні системи можуть допомогти у формуванні компетентностей управлінців, їхньому навчанні та підготовці до роботи з електронними системами управління, автоматизації процесів прийняття рішень та управління ризиками.

Інтелектуальні системи також можуть бути корисними для моніторингу різних процесів та аналізу даних, що допоможе управлінцям у прийнятті рішень. Крім того, штучний інтелект може бути використаний для створення платформ для співпраці та комунікації між різними групами управлінців та спеціалістів, що дозволить швидко та ефективно реагувати на виклики та забезпечувати сталий розвиток держави.

Враховуючи складні виклики та завдання, які стоять перед Україною після війни, використання технологій штучного інтелекту в підготовці фахівців публічного управління та державної служби може бути важливим чинником у забезпеченні успішного та ефективного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Наталія Вінникова. Штучний інтелект у контексті глобального управління. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-3.10>
2. Ірина Радіонова. Політика у сфері штучного інтелекту: безпековий вимір. DOI: <https://doi.org/10.15421/172308>
3. Роль і місце України в перспективних європейській та євро-атлантичній системах безпеки. Центр Разумкова. Київ. 2022. 48 с.

Сергій Биков, магістрант освітньо-професійної програми «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки» кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Bykov, undergraduate of the Master's educational-professional program «Strategic Management in the Field of National Security» of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv <https://orcid.org/0009-0007-9143-5876>

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КИЇВСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ДОГОВІР: КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА ПОЗА НАТО

KYIV SECURITY COMPACT: COLLECTIVE SECURITY OUTSIDE NATO

The article discusses the potential of the Kyiv Security Compact (KSC) in building a collective security architecture for non-NATO states. The study draws on the United Nations Charter, the North Atlantic Treaty, and the KSC as its scientific basis. It identifies that the KSC outlines the architecture of collective security and can be used for states outside of NATO. The article argues that the presence of Russia as a Permanent Member of the United Nations Security Council and the lack of well-defined mechanisms to strip a Permanent Member of their privileges prevent the United Nations from achieving its goals. The author suggests that security alliances, such as NATO, are the most effective mechanism for guaranteeing security. However, the article notes that non-NATO states can use the KSC to build their collective security architecture.

Keywords: Global security, National Security, NATO.

Дане дослідження ставить за мету виявити можливості, які пропонує Київський безпековий договір (далі КБД) для побудови архітектури колективної безпеки для держав, які не є членами НАТО.

Науковою базою дослідження виступає Статут ООН, Північноатлантичний Договір та Київський безпековий договір. У результаті проведення дослідження було визначено, що Київський безпековий договір формує нарис архітектури колективної безпеки та може використовуватись для держав, які не входять до складу НАТО.

Статут Організації Об'єднаних Націй гарантує державам-членам право на індивідуальну та колективну самооборону [1], до моменту, поки Рада Безпеки ООН не вдасться до заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру й безпеки. Присутність російської федерації у якості Постійного Члена у Раді Безпеки ООН та відсутність чітко визначених механізмів позбавлення Постійного члена Ради Безпеки привілеїв, унеможливує виконання Організацією Об'єднаних Націй своїх цілей. Конфлікт у Сирії та російсько-українська війна вчергове доводять недієвість механізмів, передбачених ООН для реагування на безпекові загрози сучасного історичного періоду. Критику щодо спроможності ООН адекватно відповідати на сучасні виклики висловлюють як дослідники, зокрема, Д. Беллінджер, [2], так і колишні найвищі чиновники ООН, наприклад, Зейд Раад аль Хусейн [3].

Дієвим механізмом гарантування безпеки є безпекові альянси, ключовим із яких для Західного Світу є Північноатлантичний Альянс (далі НАТО). Північноатлантичний договір у статті 5 декларує принцип спільної відповіді Альянсу у разі агресії проти однієї з держав-членів, а статтею 4 гарантує проведення за запитом спільних консультацій держав-членів у разі зовнішніх загроз [4]. За всю історію НАТО, статтю 4 застосовували 7 разів, а статтю 5 - лише раз, у відповідь на напад з боку міжнародної терористичної організації «Аль-Каїда».

Послідовник «школи політичного реалізму» Г. Кіссінджер зазначає, що НАТО є ключовою організацією, яка гарантує безпеку своїх членів та прогнозує зміцнення Альянсу у результаті політики розширення [5].

Україна закріпила у своїх стратегічних документах курс на євроатлантичну інтеграцію та 30.09.2022 р. подала заявку на вступ у НАТО, проте станом квітень 2023 р., цю заявку ще не затверджено Північноатлантичним Альянсом. Для отримання Україною дієвих гарантій безпеки до моменту вступу у НАТО, міжнародна робоча група з питань безпекових гарантій для України розробила Київський безпековий договір [6], який презентував на саміті «Групи двадцяти» Президент України Володимир Зеленський [7].

Ключовою метою КБД є гарантування безпеки України, але його положення можна застосовувати до гарантування безпеки й інших держав, поза межами Північноатлантичного Альянсу, які можуть стати жертвою зовнішньої агресії.

Пропонується, що КБД матиме двовимірну структуру. Перший вимір – багатосторонній договір про стратегічне партнерство. Гаранти братимуть на себе обов'язкові до виконання зобов'язання через спільний документ про стратегічне партнерство, який буде обов'язковим до виконання договором між ними. Другий вимір – двосторонні договори на рівні урядів та парламентів між Україною та гарантами безпеки. Гаранти повинні брати на себе довгострокові та двосторонні правові та політичні зобов'язання.

Консультації та дії. Для жертви агресії КБД регламентує скликання протягом 24 годин консультацій та ухвалення протягом 72 годин рішення про активацію розширених гарантій в складі коаліції країн, що готові долучитися до захисту жертви. Для проведення відповідних консультацій необхідно лише звернення та немає необхідності підтвердження зовнішньої агресії з боку третіх сторін.

Зброя. Жертва агресії має отримати необхідну матеріальну та військову підтримку. Окрім основних гарантів, інші країни можуть приєднатися до додаткових або конкретних питань, пов'язаних із гарантіями безпеки. Контактна група з питань оборони України (група «Рамштайн») може стати основою цієї ширшої групи та сформувавши коаліцію підтримки.

Санкції. КБД передбачає застосування проти держави-агресора пакету санкцій, не меншого від того, який було накладено на Російську Федерацію станом на 01.09.2022 р.

Візія Київського безпекового договору дозволяє формувати на його основі архітектуру колективної безпеки поза межами НАТО. Його положення дозволяють уникнути вад, які наявні у механізмах роботи Організації Об'єднаних Націй та дозволяє країнам поза НАТО отримати реалістичні гарантії безпеки.

Список використаних джерел

1. Статут ООН, URL: <https://bit.ly/3MP6Mrr>
2. «How russia's invasion of Ukraine violates international law», John B. Bellinger III, Council on Foreign Relations, URL: <https://www.cfr.org/article/how-russias-invasion-ukraine-violates-international-law>
3. Прес-брифінг, Зейд Раад аль Хусейн, URL: <https://www.aljazeera.com/news/2018/8/20/human-rights-chief-expresses-fear-over-possible-un-collapse>
4. Північноатлантичний договір, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text
5. Henry Kissinger, Roger Wicker Discuss Future of NATO, URL: <https://youtu.be/Mddq4hy58tk>
6. Київський безпековий договір, URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/93/cf0b512b41823b01f15fa24a1325edf4_1663050954.pdf
7. Виступ Президента України на саміті «Групи двадцяти» <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhdi-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141>

Володимир Білик, аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

Volodymyr Bilyk, graduate student of the Department of Administrative and Financial Management, "Public Management and Administration", Educational and Scientific Institute of Administration, Public Administration and Professional Development of the National University "Lviv Polytechnic"
<https://orcid.org/0009-0002-3160-9911>

Науковий керівник: **Володимир Мартинюк**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

SECURITY PROBLEMS OF THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

The author determined that the provision of services in public administration in electronic form is one of the possible forms of settlement of official issues. The accepted legal basis for the provision of electronic services (e-services) ensures the visible dynamics of the development of modern information and communication technologies. It has been established that new decisions regarding the functioning of modern e-government, implemented based on legal norms, ensure the availability of such services through various ICT platforms. However, emerging opportunities for the development of this sphere of social life undoubtedly also face various problems and barriers. In this context, the main problems faced by the sphere of public administration are outlined in ensuring the security of these services. The main purpose of this work is to acquaint the recipient with security aspects related to the development of digitalization, pointing out both opportunities and threats that arise in the everyday functioning of public administration. The process of digitalization of public administration led to the emergence and combination of various information and communication systems that exchange a large amount of information between the public and private sectors. This causes a few challenges to the security of information privacy for both citizens and governments. This study is devoted to the analysis of security problems of public administration in the conditions of digitalization.

Keywords: security, public administration, digitalization, electronic services, electronic government, national security, cyber security.

Динамічний розвиток сучасної цивілізації став причиною змін у комунікаційних та інформаційних технологіях, що використовуються досі. Проривною подією для розвитку всього публічного управління стала поява Інтернету, а новітні цифрові технології принесли можливість швидкого потоку інформації, що також пов'язано з миттєвою реакцією одержувача. У 1950-х роках інформацію розуміли як джерело знань (інформація як знання). На початковому етапі розвитку інформаційних технологій комп'ютер був пристроєм, що дозволяв здійснювати пошук необхідної інформації. Це, своєю чергою, сприяло формуванню підходу про те, що інформація є бажаним товаром (інформація як товар) або видом специфічної економічної діяльності.

Для ефективного функціонування інформаційного суспільства важливим стає використання інформаційно-комунікаційних технологій, особливо Інтернету, мобільних телефонів, комп'ютерів та інших пристроїв сучасної цифрової техніки. Сутність інформаційного суспільства полягає в тому, що сектор отримання та використання інформації активно розвивається, відсуваючи на другий план сектори, пов'язані з постачанням сировини, що займається переважно розповсюдженням інформації та її технологічною обробкою[1]. Метою інформатизації публічного управління є створення зрозумілих і прозорих процесів для громадян шляхом використання засобів ІКТ з їх широким застосуванням, упорядкування діяльності самого управління, а також забезпечення інформації та

інформаційних технологій, що постійно розвиваються. У випадку публічного управління в Україні головна мета оцифрування полягає в тому, щоб кожен громадянин і підприємець міг врегулювати будь-яку офіційну справу за допомогою електронних засобів [2].

Проте, важливим в умовах цифровізації публічного управління є створення безпечових умов, оскільки саме в умовах використання електронних сервісів здійснюється обмін великими базами даних як урядових і бізнесових структур, так і особистою інформацією громадян. Три ключові механізми, які забезпечують основу інформаційної безпеки, включають автентифікацію, контроль доступу та аудит. Автентифікація встановлює ідентичність сутності та є необхідною умовою для контролю доступу. Контроль доступу обмежує дії чи операції, які виконує легітимний суб'єкт. У процесі аудиту збираються дані про діяльність системи. Після автентифікації користувача система повинна забезпечувати контроль доступу, використовуючи встановлену техніку, таку як еталонний монітор, який забезпечує кожен доступ користувача до об'єкта [3]. Саме зростаюче занепокоєння конфіденційністю в Інтернеті створює критичну проблему конфіденційності громадян в середовищі електронного врядування через величезну кількість інформації про громадян, яку він матиме у своїх базах даних. Масштаб шкоди від витоку даних може призвести не лише до репутаційних та економічних втрат, але й до катастрофічних та трагічних наслідків, які спостерігалися після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Для інфраструктури електронного врядування розробка та комплексне впровадження цих механізмів і технологій становить складну проблему. Можна виділити наступні три ключові проблеми для інфраструктури електронного врядування: безпечна інтеграція інформаційних систем, що належать державним і неурядовим організаціям; конфіденційність громадян, яка є ключем до успіху демократичного процесу та електронного врядування; загрози для інфраструктури електронного врядування, яка може загрожувати національній безпеці, та їх оцінка з метою побудови ефективних заходів протидії.

Перед розвитком безпечної інфраструктури публічного управління в умовах цифровізації існує кілька складних викликів. Оскільки це сприяє функціонуванню всієї країни, забезпечення її безпеки є надзвичайно важливим. На першому місці стоїть проблема безпечної інтеграції інформаційних систем різних державних і неурядових установ з метою оптимізації публічних послуг.

Підходи до систем управління об'єднаними базами даних є перспективними та, мають бути розширені для ефективного вирішення загальних проблем із кількома доменами. З іншого боку, агентські системи вимагають подальшого дослідження, щоб оцінити їхні функції забезпечення безпеки. Розробка ефективних методів оцінки гарантій безпеки та проведення аналізу ризиків залишається серйозною проблемою, зокрема в умовах війни. Оцінка загроз і розвиток скоординованих, розподілених можливостей для їх виявлення та протидії є важливими для успіху публічного управління [4]. Існує критична потреба в розробці моделей конфіденційності та механізмів. Крім того, важливо застосовувати багатовимірний підхід до конфіденційності громадян, який поєднує добре скоординовані технічні, правові, а також організаційні та громадські зусилля.

Список використаних джерел

1. Гриценко А. А. Відтворювальна динаміка економічних систем: інститути та діяльність: монографія. ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Електрон. дані. Київ, 2018. 524 с. URL : <http://ief.org.ua/docs/mg/297.pdf>
2. Ілляшенко С. М. Проблеми і перспективи розвитку в Україні цифрової економіки в контексті забезпечення економічної безпеки держави [Електронний ресурс] / Ілляшенко С. М. // Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://9922dac3-967f-46d7-a171-70a3fd248a04.filesusr.com/ugd/b93fb2_f01012a644a04fe9a3de90b4e98.
3. UNCTAD. Digital economy report 2019. 2019. 172 p. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/der2019_en.pdf
4. Демчишак Н.Б. Розвиток цифрової інфраструктури та блокчейн технологій в Україні. Інформаційні технології та економічна безпека. 2020. № 3. С. 188–194.

Оксана Бойко, кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри інновацій, інформаційної діяльності в освіті та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Oksana Boiko, candidate of sciences in public administration, senior lecturer of the department of innovations, information activities in education and training under international projects Institute of Public Administration and Research on Civil Protection

<https://orcid.org/0000-0002-1404-996X>

ДСНС ЯК СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

DSNS AS A COMPONENT OF SECURITY AND DEFENSE SECTOR IN THE CONDITIONS OF THE MARTIAL STATE

The theoretical and methodological principles of the functioning of civil defense as a specific direction of state activity in the context of national security of Ukraine, its important place in the system of national security, especially in the conditions of martial law, are substantiated. The role of the State Emergency Service of Ukraine as a component of the security and defense sector in the context of the implementation of the provisions of the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" and the National Security Strategy of Ukraine, the role and place of the civil defense forces as a component of the state security forces is analyzed. The issue of conducting a review of civil protection - procedures for assessing the state of readiness of the unified state civil protection system, civil protection forces to respond to emergency situations, development of the Strategy of public safety and civil protection of Ukraine, participation in the formation of measures for the implementation of the Concept of ensuring the national stability system is highlighted. The issue of formation and implementation of state policy in the field of civil protection, further improvement of state administration and national legislation in the specified field is characterized.

Keywords: national security, public administration, civil defense, State Service of Ukraine for Emergencies.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» Державна служба України з надзвичайних ситуацій є складовою сектору безпеки і оборони України. На виконання статті 29 цього Закону **Міністерством внутрішніх справ України**, на яке покладено завдання формування державної політики у сфері цивільного захисту, розробляється Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту **України**, яка вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить її до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження Указом Президента України. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України – документ довгострокового планування, що розробляється на основі Стратегії національної безпеки України [1].

Важливим завданням постає організація проведення на виконання Закону України «Про національну безпеку України» огляду цивільного захисту – процедури оцінювання стану готовності єдиної державної системи цивільного захисту, спроможностей її функціональних та територіальних підсистем, сил цивільного захисту до реагування на можливі надзвичайні ситуації та стану захищеності населення і територій від таких ситуацій. На виконання Указу Президента України від 23 грудня 2022 року № 883/2022 в умовах дії воєнного стану в Україні розпочато проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту [2].

Питання ролі і місця органів та підрозділів цивільного захисту в секторі безпеки останнім часом досліджували М. Андрієнко, С. Артем'єв, П. Волянський, Н. Клименко, В. Коваленко, В. Кривцова, М. Криштанович, О. Малько, С. Порока, Г. Ситник, А. Терент'єва, І. Усатюк та інші.

Грунтовно розглядаються питання участі органів та підрозділів цивільного захисту в рамках проведення операції Об'єднаних сил в дисертаційному дослідженні О. Лещенка на тему «Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу» [3].

Автором тез під час роботи над дисертаційним дослідженням з питань державного управління в сучасних умовах українського державотворення проаналізовано розвиток наукової думки щодо організації цивільного захисту як складової національної безпеки держави в умовах на той час збройного конфлікту на сході України [4, 5].

Законом України «Про національну безпеку України» сили цивільного захисту як складова сектору безпеки і оборони віднесені до сил безпеки держави. Їх високу здатність до дій в надскладних умовах підтверджують вісім років збройного конфлікту на сході України, повномасштабна російсько-українська війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року. Органи та підрозділи цивільного захисту брали участь як в заходах антитерористичної операції так і в операції Об'єднаних сил. В перший день введення в дію воєнного стану єдину державну систему цивільного захисту розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 року № 179-р переведено у найвищу ступінь готовності.

Зазначене підтверджується також статистикою дій за призначенням органів та підрозділів ДСНС у 2022 році: здійснено 75 тис. 215 виїздів на ліквідацію наслідків обстрілів населених пунктів, врятовано життя майже 3 тис. 800 осіб, ліквідовано понад 13 тис. 600 пожеж, надано психологічну допомогу більше 194 тис. 88 особам, евакуйовано більше 2 млн. 300 тис. осіб. Піротехнічними підрозділами здійснено 34 тис. 616 виїздів, виявлено та знешкоджено 235 тис. 143 вибухонебезпечні предмети, обстежено 68 тис. 153 гектари території [6].

Слід також зазначити, що побудова ефективної системи безпеки можлива тільки на основі використання новітніх наукових досягнень та передових технологій в системах державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів управління цивільним захистом, всебічної підготовки управлінських кадрів і населення в цілому до дій в умовах надзвичайних ситуацій, з урахуванням сучасних глобалізаційних викликів, реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості. Важливим є також запровадження найкращих стандартів державного управління у сфері цивільного захисту, зокрема з використанням європейського та світового досвіду.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469 – VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 19.04.2023).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 грудня 2022 року «Про проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту»: Указ Президента України від 23 грудня 2022 р. № 883/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883/2022#Text> (дата звернення: 19.04.2023).
3. Лещенко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу: дис. ... канд. політологічних наук: 21.01.01/ НІСД. Київ, 2020. 293 с.
4. Бойко О.А. Державне управління у сфері цивільного захисту в сучасних умовах українського державотворення. Дис. ... канд. наук держ. упр.: 25.00.01/ДРІДУ НАДУ. Дніпро, 2021. 285 с.
5. Подскальна О. А. Розвиток наукової думки щодо організації цивільного захисту як складової національної безпеки держави. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України: серія «Державне управління». 2017. № 4 (32). С. 20-27.
6. Звіт про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2022 році: URL: <https://dsns.gov.ua/upload/1/6/4/9/3/5/0/publicnii-zvit-2022-ostannia-versiia-1.pdf> (дата звернення: 19.04.2023).

Альбіна Голубенко, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Albina Holubenko, student of the educational program «Public Administration» of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Вікторія Колтун**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

THE PROBLEM OF DESTRUCTION OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES

This article provides an overview of the problems that have arisen in Ukraine in the context of globalization. It reflects the situation that has arisen in eastern Ukraine due to the war with Russia, which has become a serious challenge for the economy and society.

The globalization processes have reached their peak, and the world is entering a new phase where new countries are emerging on the political map, which also claim to be global leaders. Such changes lead to increased conflicts and wars, which can have unpredictable consequences for regions and the world as a whole. In this regard, it is important to consider the problem of rebuilding Ukraine after the war.

Overall, this article draws attention to important global issues that Ukraine faces in the context of globalization and the war. The text emphasizes the need to pay attention to the problems of rebuilding the country and to take into account global trends in this regard.

It is very important to conduct sociological research to obtain accurate information about the population and their needs, as well as about the economy of various regions of Ukraine. Analysis of GDP will also help to determine which industries require the most attention for recovery.

Reform of local self-government is also an important element in ensuring successful reconstruction. Local communities should have sufficient power and resources to make decisions and ensure effective recovery of their territories.

Keywords: *Ukraine, globalization, war with Russia, economy, society, global leaders, conflicts, reconstruction, GDP analysis, sociological research, local self-government, global issues, global trends.*

Новітня історія розвитку людської цивілізації вступила у важливу фазу, коли глобалізаційні процеси досягли високої динаміки розвитку. Геополітична модель світу, яка існувала з часу закінчення «холодної війни», завершується. На політичній карті світу з'являються країни, які також претендують на роль світових чи регіональних лідерів, на свою частку в розподілі світових ресурсів, на впливи у вирішенні проблем, які мають глобальне значення.

Уже стало остаточно зрозуміло, що домовленості Ялти – 1945 року, які поділили сфери впливу між глобальними гравцями, і Гельсінкі – 1975 року, які визнали непорушними політичну карту світу, уже не діють, на них мало звертають увагу їх учасники.

Водночас потужним міжнародним корпораціям стало тісно в звичній економічній системі координат, через що виникають локальні осередки напруженості, як політичної, так і військової, в першу чергу за природні ресурси, транспортні коридори, освоєння нових територій, як от Арктика чи Антарктика тощо.

Ще одним фактором, який також впливає на посилення глобалізаційних трансформацій, є загроза цивілізаційному розвитку з боку авторитарних та диктаторських режимів, що вносить певний дисбаланс у стосунки з сусідніми з ними країнами.

Перестають працювати міжнародні угоди, які спрямовані на стримування ядерної гонки озброєнь та розповсюдження і виробництво ядерної зброї, відтак провокуються конфлікти, які можуть перерости у серйозні військові протистояння з непередбачуваними наслідками. Насамперед це стосується порушень з боку Росії, Ірану, Північної Кореї, Сирії тощо.

Агресія Росії проти України посилила також проблему голоду у країнах, які гостро відчувають нестачу зерна, також поряд з проблемою голоду можна акцентувати на проблемі нестачі питної води в країнах Африки, Близького Сходу тощо.

Невирішеною на сьогодні є актуальна проблема екологічних змін як внаслідок глобального потепління, так і катастроф, пов'язаних з діяльністю людини.

Усі перелічені, а також інші фактори об'єктивно стали причинами, які матеріалізувалися в агресії росії проти України. Україна мимоволі опинилася на вістрі глобального протистояння по вісі захід – схід, цивілізація – антицивілізація, демократія – автократія.

Україна стала форпостом і прийняла на себе основний удар, закривши собою сучасну цивілізацію і ціною колосальних жертв зупинила російську навалу.

Війна росії проти України принесла не тільки численні людські жертви і страждання, але й поставила на межу існування економіку держави. На сьогодні обов'язкові бюджетні виплати, насамперед заробітні плати та пенсії, забезпечення армії усім необхідним, і можливість протистояти агресії майже повністю залежить від міжнародної допомоги.

Аналіз постанови Кабінету Міністрів України №285 від 30.03.2023 «Деякі питання підвищення обороноздатності держави на період воєнного стану в Україні», дозволяє виділити актуальну проблематику з забезпеченням будівництва та облаштування військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд для забезпечення потреби оборони держави [1].

У зв'язку з цим вкрай актуальною постає проблема повоєнної відбудови України в контексті глобалізаційних змін. Зрозуміло, що після перемоги світ, а відтак і Україна, не будуть такими, якими були до війни. І цей фактор обов'язково необхідно враховувати при плануванні відбудови України.

І перед затвердженням плану відбудови, насамперед, необхідно враховувати, на нашу думку, такі фактори і вжити таких заходів:

1. Провести соціологічні дослідження, в основу яких покласти демографічні фактори, як то:
 - визначення реальної кількості населення;
 - визначення кількості громадян, які емігрували до інших країн і не планують повертатися;
 - визначення кількості ВПО, які не планують повертатися на деокуповані території;
 - визначення реальної кількості населення за областями і порівняння з довоєнним часом.

2. Проаналізувати ВВП України за областями і порівняти з довоєнним часом (станом на сьогодні основний відсоток ВВП перемістився до центру і заходу держави).

3. Усвідомити місце і роль України у світовій економічній системі координат, відтак зрозуміти економічну спеціалізацію України. Якщо основним напрямком залишиться аграрний, то це однозначно вплине на структуру відбудовчого процесу, в якому промисловий сегмент буде представлений менше. Відтак, кількість об'єктів, які підлягають відновленню, значно скоротиться.

4. Завершити процес реформи місцевого самоврядування, оскільки саме територіальні громади будуть відігравати вирішальну роль в процесі повоєнної відбудови. Станом на сьогодні місцеве самоврядування через війну практично не діє, а до війни процес реформування не був завершений.

5. Здійснити детальний аудит зруйнованого майна, узагальнити та затвердити не тільки перелік об'єктів, які підлягають відновленню, але й визначити джерела фінансування: донорські, державного бюджету, бюджетів громад тощо.

Аналіз **проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливості регулювання земельних відносин для забезпечення швидкої реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на відновлення економіки України під час дії воєнного стану та у відбудовний період»** показує що відновлення соціальних та інфраструктурних об'єктів окремо від економічно обґрунтованої складової немає жодного сенсу. Об'єкти мають працювати: у школах має відбуватися навчальний процес, у лікарнях надаватися медичні послуги, у ЦНАПах – соціальні, а виробництва мають працювати. Без людей, населення, які покинули території і не збираються повертатися, відбудова зруйнованих об'єктів не є доцільною[2].

Підсумовуючи викладене, слід акцентувати на тому, що повоєнна відбудова і розвиток України не можуть розглядатися поза загальними світовими глобалізаційними процесами.

Україна остаточно зробила вибір на користь цивілізованого світу і є його невід'ємною складовою.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 285 від 30.03.2023 «Деякі питання підвищення обороноздатності держави на період воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2023-%D0%BF#Text>

2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливості регулювання земельних відносин для забезпечення швидкої реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на відновлення економіки України під час дії воєнного стану та у відбудовний період». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40332>

Валерій Гунін, доцент кафедри спеціальних дисциплін Першого навчально-наукового інституту Воєнної академії імені Євгенія Березняка

Valerii Hunin, associate professor of the Department of Special Disciplines of the First Educational and Scientific Institute of the Yevgeny Bereznyak Military Academy
<https://orcid.org/0000-0002-7362-2666>

БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

SECURITY OF STATE BODIES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF THE INFORMATION SPACE

The article reveals the relationship between world globalization processes and the state of national security of the state. The leading factor of the globalization of international security, the list of factors affecting the formation and development of globalization processes, among which the informational factors that destructively affect the state of national security are reasonably separated. The main components of the state's national security, modern problems of ensuring their safe functioning, features of the transformation of the national security system in view of the world's globalization processes are considered. The role of state bodies that directly and indirectly participate in the formation and transformation of the national security system is explained. Destructive factors affecting the security of the activities of state bodies and the main directions of state policy on ensuring national security in the conditions of globalization of the information space are determined. Potential and existing threats to the information security of the state are considered. The role and place of state information security in the national security system is revealed.

Keywords: globalization, national security, information space, information security, information potential.

Постановка проблеми. Аналіз реальних характеристик глобалізаційних процесів підводить до положення про взаємопов'язаність усіх основних складових глобалізації – глобальної економіки, міжнародної політики, світового інформаційного простору, соціально-економічного й гуманітарного розвитку людства. Унаслідок процесів глобалізації та радикальних змін у міжнародній політичній системі формується новий світоустрій, який визначатиме головні засади міжнародної стабільності загалом і безпеки кожної країни зокрема. Для України важливе створення системи національної безпеки, адекватної до масштабів і значення загроз та викликів глобалізаційного характеру, зокрема загроз інформаційній безпеці держави та її структурам (органам). На національному рівні це означає посилення внутрішніх спроможностей щодо протидії глобалізаційним викликам і загрозам.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку вітчизняних вчених: В. Солдатенка, В. Горбатенка, Т. Бевза та ін., глобалізація має розглядатися як об'єктивний процес, що створює такий рівень єдності людства, за якого, з одного боку, існування й успішний розвиток кожної країни, народу перебуває в безпосередній залежності від стану і трансформації світу загалом, а з іншого – успіх у розв'язанні проблем людства залежить від ситуації в кожній країні, від активності й узгодженості дій усіх країн і народів світу [1, с. 12].

Провідним фактором глобалізації безпеки постало створення, застосування і розповсюдження ядерної зброї та її носіїв, що об'єднало і стиснуло глобальний безпековий простір, відтепер в ньому не можна знайти місце, щоб сховатися у випадку світової термоядерної війни, що покладе край будь-якому відтворенню [2, с. 9]. Серед інших чинників, що впливають на становлення й розвиток процесів глобалізації неабияку роль відіграють інформаційні чинники – радикальна зміна засобів ділового спілкування, обміну виробничою, науково-технічною, економічною фінансовою інформацією (супутниковий та мобільний зв'язок, мережеві та цифрові технології тощо) [3, с. 52]. Одним з основних негативних чинників, що впливають на стан інформаційної безпеки, є нарощування можливостей інформаційно-технічного впливу на інформаційну інфраструктуру у воєнних цілях [4, с. 46].

Таким чином проглядається прямий взаємозв'язок між державною інформаційною політикою та структурами, що її формують, або діяльність яких безпосередньо від неї залежить. Зокрема, дер-

жавні органи, що призначені реалізувати інформаційну політику, одночасно потребують захисту від деструктивного впливу внутрішнього та зовнішнього інформаційного поля (середовища). Тож, безпека функціонування державних органів повністю залежить від політики забезпечення інформаційної безпеки держави в цілому.

Визначення деструктивних факторів впливу на діяльність державних органів. Серед переліку основних та потенційних загроз на всіх рівнях, що деструктивно впливають на діяльність державних органів, потребують окремого дослідження загрози в інформаційній сфері, зокрема: комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну таємницю, або іншої інформації з обмеженим доступом, спрямованої на задоволення потреб і забезпечення захисту національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [5, 6].

Визначення основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в умовах глобалізації інформаційного простору. Основними напрямками державної політики у цій сфері стали:

- забезпечення інформаційного суверенітету держави;
- вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій тощо;
- активне залучення ЗМІ до боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці держави;
- забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів ЗМІ, дискримінації в інформаційній сфері й переслідування журналістів за політичні позиції;
- вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери держави [7].

Роль та місце інформаційної безпеки в системі національної безпеки. Слід зазначити, що інформаційна безпека є не лише самостійною складовою національної безпеки, а й складовою інших сфер безпеки держави, яка спрямована на забезпечення національних інтересів у цих сферах [8].

Такі складові інформаційного простору (середовища) кожної держави як інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології, які надходять до національного інформаційного потенціалу, сьогодні значною мірою визначають рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного й культурного розвитку країни, стабільність діяльності її державних органів [9, 10].

Висновки. Узагальнюючи викладене слід зазначити, що інформаційна безпека в умовах глобалізації соціально-політичних процесів в державі є не лише самостійною складовою національної безпеки, а й складовою інших сфер безпеки держави, яка спрямована на забезпечення національних інтересів у цих сферах. Такі складові інформаційного середовища розвинутих європейських держав, як інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології, які в сукупності можна визначити як національний інформаційний потенціал, нині в значній мірі визначають рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку держави. В наш час інформаційний потенціал, як складова інформаційної безпеки держави стає однією з найважливіших складових потенціалу держави серед таких традиційних, як економічний потенціал, військовий потенціал, інтелектуальний потенціал. Ефективність наукових досліджень та уречевлення їх результатів у всіх сферах забезпечення національної безпеки держави та її структур перебуває у прямій залежності від стану інформаційного потенціалу країни.

Список використаних джерел

1. Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Горбатенко В. П. та ін. Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: Парлам. вид-во, 2009. 536 с.
2. Корміч Л.І. Краснопольська Т.М. Національна безпека в глобалізаційних умовах: навчально-методичний посібник. НУ Одеська юридична академія. Одеса, "Фенікс". 2020. 76 с.
3. Пампура М. В. Поняття та основні виміри глобалізації як специфічної форми сучасного трансформаційного процесу. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2016. № 3 (74). С. 50-58.

4. Богданович В. Ю., Ворочич Б. О., Марко Є. І. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*. 2018. № 3 (64). С. 45–48.
5. Парахонський Б.О. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. К.: НІСД, 2013. С. 60–64.
6. Биченок М. М., Шемасв В. М. Формалізація та оцінювання інформаційних загроз національним інтересам. *Труди університету*. 2011. № 1(100). С. 54–61.
7. Цьвок М С. Про загрози інформаційній безпеці України. *Юридичний науковий електронний журнал* № 5. 2018. С. 141–144.
8. Сопілко І. М. Інформаційні загрози та безпека сучасного українського суспільства. *Юридичний вісник* № 1 (34). 2015. С. 75–80.
9. Боднар І.Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки Вид. “Механізм регулювання економіки”. 2014. № 1. С. 68–75.
10. Невельська-Гордєєва О.Г, Нечитайло В.О. Феномен “fake news” в контексті забезпечення інформаційної безпеки держави. “Вісник НЮУ імені Ярослава мудрого”. Том 1 № 52. 2022. С. 123–135.

Світлана Завгородня, кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник відділу соціальної стратегії центру економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Svitlana Zavhorodnia, PhD in public administration, Senior Research Fellow Department of Social Strategy Center for Economic and Social Research National Institute for Strategic Studies
<http://orcid.org/0000-0002-2177-9995>

ПРІОРИТЕТИ ПОЛІПШЕННЯ ДОБРОБУТУ В ІНТЕРЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ

PRIORITIES FOR IMPROVING WELFARE IN THE INTERESTS OF ENSURING SOCIAL STABILITY IN UKRAINE

The expediency of counteracting the decrease in the welfare of the population and the main tasks of increasing social resistance to the impact of challenges and threats caused by the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine are revealed. Due to the significant burden of specific costs of war and financial risks of business, physical destruction, the possibility of ensuring an acceptable level of wages and reducing income inequality among the population of Ukraine and its regions, which suffer the most from hostilities, is reduced; it becomes difficult to ensure the reconstruction and restoration of housing, to ensure the physical availability of energy resources for the population, to provide emergency housing for persons from the social housing fund. Also, due to the problems of budget revenues and the increase in the number of vulnerable consumers of energy resources who suffer from energy poverty and the need to increase the amount of state social support, the possibility of ensuring an acceptable level of it decreases.

Keywords: welfare, social stability, poverty.

Досить часто у дискусіях, які стосуються викликів для суспільного розвитку і національної безпеки обґрунтовуються групи базових цінностей, до яких відносять соціальний концепт «добробут». При цьому вбачається, що [1; 2]: безпека є своєрідною характеристикою та необхідною передумовою щодо інших базових цінностей, зокрема добробуту; забезпечення блага народу реалізується шляхом гарантування безпеки громадян та соціальної безпеки (матеріальні умови, подолання соціальних відмінностей). Повномасштабна збройна агресія рф проти України актуалізувала вироблення додаткових рішень для поліпшення добробуту, які пов'язані з такими викликами:

– зростанням бідності, поглибленням нерівномірності в доходах населення. Згідно з прогнозами Світового банку, до кінця 2023 року в Україні рівень бідності може зрости до 55 %, прогнозовані втрати домогосподарств внаслідок втрати доходів і підвищення вартості життя оцінюються приблизно в 27 % сімейного бюджету. А за іншими оцінками, внаслідок збройної агресії рф з «раптовою бідністю» стикнулися навіть представники середнього класу. Кожному третьому громадянину щомісяця не вистачає грошей до заробітної плати. При цьому вбачається, що прожитковий мінімум в Україні став низьким стандартом якості життя, оскільки внаслідок зниження його розмірів були встановлені низькі розміри мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсій за віком, допомоги малозабезпеченим сім'ям та інших соціальних виплат. Оцінюється, що станом на грудень 2022 року фактичний рівень прожиткового мінімуму для працездатних осіб був у розмірі 7539 грн. У середньому за 2023 рік очікується, що фактичний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб буде становити 8962 грн [4]. А, оскільки, затверджений розмір прожиткового мінімуму більшою мірою відбивається на платоспроможності найменш забезпечених верств населення, то така ситуація впливає і на зростання нерівності в суспільстві.

– погіршенням житлових умов. За період 24.02.2022–24.02.2023 рр. збитки, завдані житловим об'єктам від повномасштабної збройної агресії рф проти України, оцінено в 50 мільярдів доларів США. Наразі, за приблизними розрахунками, понад 2,4 млн українців залишилися без житла або мешкають у пошкоджених будинках. Майже половина ВПО (47 %) орендують житло, що стає додатковим тягарем для їхнього бюджету. В наслідок збройної агресії рф та воєнних дій в Україні також в подальшому збільшуватимуться потреби наповнення житлового фонду соціального призначення

через різке зростання кількості учасників бойових дій, осіб з інвалідністю в наслідок війни, сімей загиблих, які мають право на отримання житла.

– обмеженою доступністю енергоресурсів для населення. В результаті цілеспрямованих ракетних обстрілів збитки від пошкодження і руйнування об'єктів генерації і енергетичної інфраструктури оцінюються в 11 млрд дол США. За результатами опитування, яке було проведено в кінці 2022 року, лише 8 % опитаних респондентів заявили, що на їхнє повсякденне життя слабо впливають відключення електроенергії, при цьому для 19% дуже сильно впливають, для 24% досить сильно. Щодо ситуації з опаленням, то більшість (55%) опитаних при обігріві їх домівок залежать виключно від центрального опалення. При цьому респонденти опитування зазначали, що наявна середня температура житла є значущо нижчою за ту температуру, яку вони вважають для себе комфортною (17,7°C – наявна середня температура проти 21,2 °C, що є для них комфортною середньою температурою). Також багато людей втратили роботу або працюють неповний робочий день і частка доходу, що витрачається на оплату за ЖКП в багатьох домогосподарствах, залишається вищою за 15 %.

Концепцією забезпечення національної системи стійкості передбачено [3], що у разі настання кризової ситуації, що характеризується значним порушенням умов функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства потрібно впроваджувати комплекс заходів із відновлення якості життя населення. Таким чином, для зміцнення соціальної стійкості і відновлення якості життя населення та враховуючи значний дефіцит державних ресурсів вбачаються доцільними такі пріоритетні напрями дій:

– удосконалення інструменту мінімального прожиткового мінімуму, в тому числі розробка плану поступового наближення затвердженого розміру прожиткового мінімуму до фактичного, враховуючи чинник подорожчання життя; сприяти поширенню самозайнятості серед осіб, які втратили роботу чи припинили діяльність своєї компанії в наслідок збройної агресії РФ проти України;

– запровадження інституту орендного соціального житла для найбільш вразливих верств населення, зокрема за рахунок розширення державно-приватного партнерства; передбачити план реалізації позачергового забезпечення житлом осіб із житлового фонду соціального призначення та інструменти здійснення громадського контролю за його реалізацією; створення соціального житла для найбільш вразливих ВПО за рахунок розширення територіальної мережі фінансування від ЄС українським містам;

– розвиток локальних систем опалення, електрифікації з використанням місцевих ВДЕ за принципом оптимального поєднання різних систем теплопостачання; запровадження адресних заходів для споживачів, які перебувають за межею енергетичної бідності, з підтримки встановлення альтернативних систем опалення, електрифікації з використанням ВДЕ, термомодернізації їхніх будівель; розширення регіонального застосування програми, часткової компенсації вартості придбання генераторів ОСББ (при наявності індивідуальних теплових пунктів, газових котелень першочергово); повної забезпеченості підприємств критичної інфраструктури засобами аварійного живлення.

Список використаних джерел

1. Ситник Г. П. Сучасні проблеми розвитку теорії національної безпеки: курс лекцій. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023, 136 с.

2. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління(теоретико-методологічний аналіз): моногр / за заг. ред. В. М.Князева. К.: Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» щодо підвищення розміру мінімальної заробітної плати». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1643619>

Галина Заворітня, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya, PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of Global and National Security of the Scientific and Educational Institute, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0974-9013>

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

THE INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE REGULATION OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION DURING THE WAR

The relevance of the issue of employment appeared in a new light on the European continent after the collapse of the Soviet Union. The disintegration of the former republic of Yugoslavia had direct consequences for the European Union. During 1991-1992, ethnic conflicts took place on its territory, which turned into hostilities. This was associated with significant flows of labor migration, which prompted the EU to make relevant political decisions and develop a range of regulatory and legal regulatory documents.

The purpose of this article is to investigate the influence of the European integration of the state on the employment of the population in the conditions of martial law. The object of the study is employment of the population in the conditions of global changes and challenges to global and European security. The subject of the study is the role of European integration in regulating the employment of the population in the conditions of war.

Ukraine faces the issue of employment of the population in the conditions of Russia's unprovoked war against the civilian population and urgent departure to the territory of the EU member states. Therefore, some of the temporary migrants from Ukraine have been on the EU labor market for more than a year. The main challenge for Ukraine is to guarantee to their citizens the equal access to employment both home and in the EU member-states.

Keywords: *employment, Ukraine, the EU.*

Актуальність: Питання регулювання зайнятості населення в межах європейської інтеграції постало перед державами членами Європейського Союзу відразу розпаду Радянського Союзу. На території країн колишнього соціалістичного табору, зокрема, колишньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ), впродовж 1991-1992 років розпочалися етнічні воєнні конфлікти, що переросли у війну. Перед Україною питання зайнятості населення в умовах війни (з 2014 – гібридної, з лютого 2022 – неспровокованої воєнної агресії) Росії проти України та її цивільного населення, яке виїхало на територію держав-членів ЄС. Відтак, частина тимчасових переселенців з України більше року перебуває на ринку праці ЄС.

Метою цього дослідження є дослідити, який вплив здійснює європейська інтеграція держави на зайнятість населення в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є зайнятість населення в умовах глобальних змін та викликів глобальній та європейській безпеці.

Предметом дослідження є роль європейської інтеграції у регулюванні зайнятості в умовах війни.

Результати і обговорення. Зайнятість належить до головних сфер реалізації державної політики, оскільки питання занятості становить сутність реалізації конституційного права на працю всього населення держави від 15 до 70 років. В умовах воєнного стану в Україні питання зайнятості ускладнюється тим, що значна частка населення, яка стала вимушеними переселенцями з тимчасово окупованих територій не лише в межах своєї держави, а й була змушена виїхати закордон для тимчасового проживання та працевлаштування. Відповідно значна частка працездатного віку тепер не заповнює свою частку в межах національної системи зайнятості.

Водночас Україна на сьогодні набула статусу держави-кандидата на вступ в ЄС та реалізовує Угоду про асоціацію (Розділ V Економічне та галузеве співробітництво Глава 21 Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей (ст. 419-425). В процесі європейської інтеграції ЄС здійснює підготовку спільної політики щодо надання притулку, що є складовою створення зони свободи, безпеки та справедливості, відкритої для тих, хто, змушений обставинами, законно шукає захисту в ЄС [1].

У грудні 1998 року ЄС домовилися про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту переміщеним особам із третіх країн, які не можуть повернутися до своєї країни походження, здобувши з травня 1999 року практичний досвід кризового врегулювання та прийняття біженців з Косово, зробивши власні висновки.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), з початку неспровокованої війни Росії проти України та її цивільного населення понад 4,5 мільйонів людей покинули Україну та дісталися ЄС [4]. Поки що лише відносно невелика кількість людей працездатного віку вийшла на ринок праці ЄС, хоча очікується, що кількість людей, які бажають це зробити, зростатиме.

Згідно з положеннями національного законодавства, державне регулювання зайнятості полягає у формуванні і реалізації державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття (ст. 1 (6) ЗУ «Про зайнятість населення») [3]. Відтак, задля регулювання зайнятості населення держава повинна створити такі умови, коли громадянин зможе реалізувати своє право на працю, гарантоване Конституцією України.

Після вторгнення, першим регуляторним актом Міністерство економіки України та Національного агентства України з питань державної служби було відповідне внесення змін у зв'язку з введенням воєнного стану, що стосувалися регулювання зайнятості (Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2102). Також в умовах окремо роз'яснення щодо оплати праці працівників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, в умовах воєнного стану. На рівні ЄС було ухвалено окрему директиву, яка спеціально регулює статус українських громадян, які виїхали під тиском війни.

Стратегією ЄС на рівні держав-членів відразу після вторгнення було розробити низку заходів спрямованих на те, щоб інтегрувати на ринок праці людей, які прибувають з України; і підтримувати їхній доступ до професійної освіти та навчання та заходів навчання для дорослих [4].

Залучення до ринку праці є вражаючим у Данії. Станом на жовтень 2022 року 6 100 українців із дійсним посвідкою на проживання та дозволом на роботу знайшли роботу (рівень зайнятості 53%, порівняно з 19% у квітні) (Датське агентство з ринку праці та працевлаштування, 2022) [4].

Європейська Комісія розіслала державам-членам інструкції з метою забезпечення швидкої та ефективної інтеграції на ринку ЄС що дають [2].:

- доступ до роботи та навчання;
- сприяння інтеграції на ринок праці бенефіціарів тимчасового захисту;
- доступ до інструментів українською мовою на платформі Europass;
- визнання наявних навичок та інвестування в нові;
- планується зробити доступним український переклад Європейської багатомовної класифікації навичок, компетенцій та професій (ESCO);
- підтримка з фондів ЄС тощо.

Таким чином ЄС використовує всі можливості своєї соціальної моделі, яка включає комплекс цінностей та принципи, які є спільними для європейських країн. Завдяки процесу європейської інтеграції Україна долучається поетапно на практиці до основних регуляторних засад ЄС у сфері зайнятості, які включають забезпечення продуктивної зайнятості, рівних можливостей, якісних робочих місць, соціального захисту для всіх, заохочення громадян до ухвалення рішень, які впливають на суспільство.

Список використаних джерел

1. Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у випадку масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та понесення наслідків цього URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055>

2. Імплементаційне рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 4 березня 2022 року, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Implement_rish_Ukraine.pdf

3. Законом України «Про зайнятість населення». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243) № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

4. Natolin4capacity building. Розвиток спроможності для інтеграції та реформ URL: <https://natolin4cb.eu/uk>

5. What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine 6 January 2023 URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/c7e694aa-en.pdf?expires=1682276580&id=id&accname=guest&checksum=BB7A58FB540A5CD85ACA00936AA9F1C0>

Вікторія Іванова, кандидат економічних наук, докторант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoriia Ivanova, PhD in Economics, doctoral student of Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

ВСТУП УКРАЇНИ В НАТО ЯК ДРАЙВЕР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ENTRY OF UKRAINE INTO NATO AS A DRIVING FORCE INCREASING THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF EXTERNAL ECONOMIC SECURITY

One of the strategic courses of development of Ukraine is the acquisition of full membership of our country in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization. In September 2022, Ukraine submitted an application for accelerated accession to the North Atlantic Alliance, and during 2022-2023, Ukraine is closely cooperating with NATO countries in the direction of receiving military, humanitarian and other types of assistance. On April 20, 2023, NATO Secretary General E. Stoltenberg visited Ukraine in support of Ukraine in the military confrontation with the Russian Federation. His visit became a landmark for future cooperation. During the meeting, the parties touched upon four main issues: the meeting of the group on the defense of Ukraine in the «Ramstein» format on April 21; encouraging partners to supply certain types of weapons to Ukraine; preparation for the Vilnius NATO summit, to which Ukraine has been invited; security guarantees for Ukraine on the way to the Alliance. In the future, Ukraine's accession to NATO and the re-equipment of the Ukrainian army can trigger the development of the national economy, the creation of enterprises, conditions for the reconstruction of Ukraine, that is, in general, ensure the realization of national interests in the field of national security.

Keywords: NATO, public administration, national security, foreign economic security, Foreign Policy Strategy of Ukraine.

Відповідно до Стратегії зовнішньополітичної діяльності України в основі такої діяльності України лежить стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (ЄС) та в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), закріплений у Конституції України. Зовнішньополітичні зусилля мають бути спрямовані на розвиток відносин стратегічного характеру з ключовими партнерами на міжнародній арені, передусім з ЄС, НАТО та їхніми державами – членами, здійснення взаємовигідного співробітництва з іншими державами та міжнародними організаціями [1]. Особливої актуальності вказані стратегічні цілі набувають у умовах повномасштабного вторгнення рф на територію України.

Станом на 2023 рік Україна тісно співпрацює з НАТО щодо отримання військової, гуманітарної та інших видів допомоги та працює над тим, щоб продовжувати підготовку щодо вступу України до Організації північноатлантичного договору.

У вересні 2022 року Україна подала заявку на пришвидшений вступ до Північноатлантичного альянсу. Напередодні саміту НАТО, який відбудеться 11-12 липня 2023 року низка країн-членів НАТО виступила з намірами офіційно запросити Україну до Альянсу та запропонувати їй дорожню карту членства під час зустрічі у Вільнюсі.

20 квітня 2023 року Україну відвідав генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг. Його візит став знаковим для майбутньої співпраці. Під час зустрічі Президента України В. Зеленського з генсеком НАТО Є. Столтенбергом було обговорено низку важливих питань, озвучено принципи рішення, укладено домовленості про подальшу співпрацю. Можна трактувати цей візит як знак готовності Альянсу розпочати нову главу у відносинах з Україною.

Під час зустрічі сторони торкнулися чотирьох основних питань [2]:

- засідання групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн» 21 квітня;
- стимулювання партнерів щодо постачання деяких видів зброї Україні;
- підготовка до Вільнюського саміту НАТО, на який запрошено Україну;
- гарантії безпеки для України на шляху до Альянсу.

Є. Столтенберг високо оцінив хоробрість ЗСУ та стійкість українського народу, які надихають увесь світ. Він висловив переконання, що разом Україна й НАТО й надалі утверджуватимуть мир в усій Європі та світі. Генеральний секретар НАТО висловився на підтримку ініційованої Президентом В. Зеленським формули миру й запевнив, що Альянс і далі зміцнюватиме українську армію [2].

Крім того, генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг розповів, що під час сьогоднішньої зустрічі сторони обговорили довгострокову ініціативу підтримки, яка допоможе Україні перейти від оснащення та доктрини радянських часів до стандартів НАТО й забезпечити повну оперативну сумісність української армії із силами Альянсу [2]. В майбутньому вступ України до НАТО та переоснащення української армії можуть запустити розвиток національної економіки, створення підприємств, умов для відбудови України, тобто загалом забезпечити реалізацію національних інтересів у сфері національної безпеки.

На нашу думку, публічне управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки слід розуміти як цілеспрямований вплив з боку держави, міжнародних та суспільних інституцій на процеси, зорієнтовані на горизонтальну, мережеву взаємодію (міжнародних організацій, уряду національної держави, бізнесу, громадянського суспільства), завдяки якій діяльність суспільних суб'єктів спрямовуються на досягнення цілей міжнародної економічної безпеки та зовнішньоекономічної безпеки держави.

Загалом зазначимо, що на нашу думку, забезпечити підвищення ефективності публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки у контексті підготовки вступу України до НАТО можна шляхом:

- забезпечення незалежності і державного суверенітету України, відновлення її територіальної цілісності;
- протидії агресії РФ, створення умов для завершення повномасштабного вторгнення РФ на територію України, повернення Україні усіх окупованих територій, починаючи з 2014 року;
- підтримання і розвиток курсу на набуття повноправного членства в ЄС та в НАТО, просування українського експорту і залучення іноземних інвестицій;
- утвердження позитивного іміджу України у світі як політично, економічно, культурно потужної держави.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: №448/202. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

2. Візит Єнса Столтенберга до Києва ми трактуємо як знак, що НАТО готове розпочинати нову главу у відносинах з Україною – Володимир Зеленський за результатами переговорів у столиці. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vizit-yensa-stoltenberga-do-kiyeva-mi-traktuyemo-yak-znak-sh-82369>

Надія Калашник, доктор наук з державного управління, професор, в.о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування Національного лісотехнічного університету України

Nadiia Kalashnyk, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Acting Head of the Department of Public Management and Administration of the National Forestry University of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-0814-0246>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROVIDING IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

The year of war from the point of view of the sustainable development goals (SDG) providing analysis is rather short period for drawing conclusions. But we can talk about some trends in the attitude and possibilities of sustainable development providing, at least according to the results of 2022.

Today, world leaders emphasize that the ongoing war in Ukraine has triggered changes in conceptual foundations understanding of the idea of sustainable development as a global concept of human being.

The list of SDG, that is given in theses does not mean that it is exhaustive in terms of the absence of negative consequences. We will most likely feel the consequences in the functioning of the certain territories ecosystems, nature management, production and responsible consumption in the near future.

The response to the challenges of business war as a component of sustainable development is very interesting. The war did not turn business away from the principles of sustainable development. During the war, business focused primarily on the social component of sustainable development, but continues to finance sustainable development projects. The IT industry does this most actively. For the further providing of the SDG in Ukraine in new conditions, it is extremely important to determine the trends of changes and new steps in the development of a rethought concept of sustainable development.

Keywords: *sustainable development, business, martial law.*

Зараз ще дуже важко говорити про змістовне наповнення та наслідки перетворень у сприйнятті та забезпечення Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні в умовах війни, вони тільки набувають свого осмислення та практики реалізації. Але рік повномасштабних воєнних дій з точки аналізу забезпечення ЦСР з одного боку є досить коротким для висновків періодом, а з іншого – вже дозволяють говорити про деякі тенденції в ставленні і можливостях забезпечення сталого розвитку, хоча б за результатами 2022 року.

Вже нині світові лідери акцентують на тому, що війна, яка триває в Україні, запустила механізми змін в усвідомленні концептуальних засад ідеї сталого розвитку як глобальної концепції руху людства. Перші місяці після повномасштабного вторгнення продемонстрували глобальну кризу у забезпечення деяких ЦСР (наприклад, подолання голоду та бідності, якісна освіта, міцне здоров'я та благополуччя, доступ до енергоресурсів тощо), наслідки для інших (розвиток міст і територій, партнерство тощо) ми ще тільки усвідомлюємо. Наведений як приклад перелік ЦСР не означає його вичерпаність щодо відсутності негативних наслідків досягнення інших ЦСР. Наслідки у функціонування екосистем певних територій, природокористуванні, виробництві та відповідальному споживанні, скоріш за все відчуємо у близькому майбутньому.

Але цікавим є реакція на виклики такого компоненту сталого розвитку як бізнес. Війна не відвернула бізнес від принципів сталого розвитку. Щорічне експертне дослідження – Індекс сталого розвитку ЄБА (Європейська Бізнес Асоціація) свідчить, що 96% підприємств продовжують узгоджувати свою діяльність з ЦСР, а це відповідає рівню 2021 року – тобто до повномасштабного вторгнення. Про це свідчить друга хвиля дослідження ЄБА за результатами діяльності за 2022 рік. Воно проводиться щорічно з метою оцінити рівень інтеграції Цілей сталого розвитку ООН у бізнес-стратегію, а також стратегію відновлення України [1]. Під час війни бізнес зосередив увагу, перш за все, на соціальній складовій сталого розвитку (економічна та екологічна присутні, але значно втратили в показниках у порівнянні із соціальною). Таким чином:

- на першому місці діяльності підприємств в Україні за 2022 рік є підтримка працівників та їх сімей у переїзді, виплата заробітної плати під час вимушеного простою та компенсація сім'ям поранених на війні (97%);
- на другому місці – підтримка Збройних Сил України та Сил територіальної оборони (84%);
- на третьому місці – надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам – про це заявили 69% респондентів;
- на четвертому місці напрямків сталого розвитку бізнесу у воєнній Україні допомога медичним установам, яку надають 66% респондентів [1].

Кількість респондентів, які регулярно інформують стейкхолдерів про хід проектів сталого розвитку, зросла до 90% порівняно з 83% у 2021 році. Порівняно з 2021 роком частка респондентів, які готують окремі нефінансові звіти (за стандартами GRI, ООН Звіт про прогрес Глобального договору тощо). Водночас станом на кінець грудня лише 8 компаній із 200 найбільших платників податків України відзвітували про сталий розвиток у нефінансових або інтегрованих звітах за 2021 рік. Мова йде про компанії та групи компаній, такі як Нафтогаз України, Україна, МХП, Ferrexpo, Auchan, Metinvest, Кернел, Carlsberg, Фармак. Це на третину менше, ніж за результатами 2021 року. Загалом ІТ-галузь демонструє найбільш помітний прогрес у звітності про сталий розвиток у 2022 році [1].

89% респондентів фінансують проекти сталого розвитку під час війни, тоді як у 2021 році цей показник становив 96%. Водночас обсяги інвестицій у проекти сталого розвитку значно зросли порівняно з 2021 роком – у 20 разів зросла кількість респондентів із бюджетом понад 100 млн. грн. та кількість тих, хто щорічно витрачає менше 500 тис. грн. проектів сталого розвитку зменшилася втричі. Особливо збільшили свої бюджети представники ІТ та телекомунікацій, ритейлу, консалтингу, аудиту та юридичної індустрії. Найбільші інвестори залишаються такими ж, як і в 2021 році. Це ІТ та телекомунікаційні компанії, а також важка промисловість і охорона здоров'я [1, 2].

Вважаємо, що для подальшого забезпечення ЦСР в Україні в нових умовах надзвичайно важливим є визначення тенденцій змін та нових кроків у розбудові переосмисленої концепції сталого розвитку із врахуванням тенденцій, що проявилися у 2022 році; розробка шляхів подолання негативних тенденцій у зміні темпів досягнення або невиконанні зобов'язань забезпечення ЦСР у зв'язку із глобальною безпековою кризою, яка спричинена війною в Україні.

Список використаних джерел

1. EBA SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDEX 2022. Дослідження Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/Sustainability-Index-2022-eng-version-for-December-29.pdf>
2. Цілі сталого розвитку – невід'ємна частина Плану відновлення України. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/tsili-staloho-rozvytku-nevidyemna-chastyna-planu-vidnovlennya-ukrayiny>

Анатолій Качинський, радник Секретаря РНБО України на громадських засадах, Рада національної безпеки і оборони України

Anatoly Kachynsky, adviser to the Secretary of the National Security and Defense Council of Ukraine on public grounds, the National Security and Defense Council of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-9642-7006>

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE STRUCTURE OF THE SYSTEM FOR PROVIDING INFORMATION AND INFORMATION-PSYCHOLOGICAL SECURITY IN MODERN CONDITIONS

«Mental war» is the most massive and dangerous type of informational and psychological operations carried out for a long time by Russia against Ukraine. The goal of psychological warfare is brainwashing and reforming public opinion in the right direction. Unlike traditional warfare, when an army fights an enemy army, psychological and information-psychological warfare is waged against millions of civilians. It is carried out both in peacetime and in wartime.

In the work, mentality is considered as a hierarchical system (macro/meso/micro levels), where the ethnic/national mentality takes the leading place as a specific characteristic of the collective subject – the people/nation. The structural-functional model of the information and information-psychological security system, which is based on the multi-echelon hierarchical model of the structure of a complex system proposed by M. Mesarovych, as a set of relatively independent, interacting subsystems, is substantiated. The publication examines the structural-functional model of the information and information-psychological security system, based on the multi-echelon hierarchical model of the structure of a complex system, proposed by M. Mesarovych, as a set of relatively independent, interacting subsystems.

Keywords: *hierarchical system, organization, information, information and psychological security, information wars, information weapons.*

Системний підхід є одним із способів формалізації процесу розробки системи забезпечення інформаційної й інформаційно-психологічної безпеки (СЗІПБ). Структурно-функціональний аналіз розглядає складну систему як сукупність відносно незалежних, взаємодіючих між собою підсистем; при цьому деякі (або всі) підсистеми мають право ухвалення рішень, а їх ієрархічне розташування визначається тим, що деякі з підсистем знаходяться під впливом або керуються вищими. Рівні такої ієрархії називаються ешелонами [1; 2].

Ешелон 1. Визначення глобальної цілі. Керівництво організації протидії дезінформації формує глобальну ціль (ГЦ), визначену вищим органом або утворену за допомогою аналізу директивних документів [3; 4]. Глобальна ціль має бути зорієнтована на кінцевий інформаційний продукт.

Ешелон 2. Декомпозиція цілей згідно критерія «кінцевий інформаційний продукт». Посилення інформаційної складової у глобальному протистборстві призводить до повноцінної інформаційної війни. Існує багато класифікацій інформаційних війн. Ми розглядаємо три їх основних види: інформаційно-психологічні війни, кібернетичні війни й інформаційні війни змішаного типу [5].

Ми розглядаємо ментальну зброю, як зброю спрямовану на зміну ідентичності.

Спеціальні інформаційні операції – це інформаційна зброя, що використовує не тільки медійні засоби, але й можливості культури й мистецтва, а також психотропні й психотронні методи ураження свідомості, що небезпечніше, - заміщення свідомості.

До інформаційної зброї, спрямованої на ураження свідомості, відноситься й когнітивна зброя, що здатна заражати масову свідомість когнітивними вірусами на кшталт мемів.

Контентна зброя – це зброя, що спрямована на зміну властивостей людського інтелекту.

Кібернетична зброя – це зброя, що використовує комп'ютерні мережі для здійснення різних політично орієнтованих кібератак, і використовуватися як окремими хакерами, терористичними групами, так і цілими державами.

Інформаційно-алгоритмічна зброя – це зброя, що за допомогою психофізичних методів вражає мозок людини через візуальні образи кіберпростору, перетворює людей у провідники наперед заданих ідей-алгоритмів. Мета застосування даного виду зброї – корекція культурного коду.

Основу мережевої зброї становить сукупність дій, спрямованих на формування задуманої моделі поведінки як окремих людей, так і окремих груп спільноти в умовах миру, кризи чи війни.

Поведінкова зброя – це нелетальний тип зброї, метою використання якої є зміна поведінки окремих груп людей або ворога загалом.

Ешелон 3: декомпозиція цілей згідно критерію «простір ініціювання цілей». Всі організовані системи, з якими взаємодіє система забезпечення інформаційної й інформаційно-психологічної безпеки діляться на чотири класи: вищестояща система (ВС), що визначає головні вимоги до кінцевого інформаційного продукту; нищестоящі системи (НС), вимоги до яких визначають можливості підготовки якісних інформаційних продуктів, інформаційне середовище (ІС), організації протидії дезінформації (ОПД), яка ініціює власні підцілі, що відповідають стану захищеності держави від інформаційних й інформаційно-психологічних загроз.

Ешелон 4: декомпозиція цілей згідно критерію «простір ініціювання цілей». На даному рівні визначаються послідовні кроки отримання кінцевих інформаційних продуктів – від визначення джерела дезінформації до постановки конкретних завдань: визначення ідеології та мети (ЖЦП1); визначення контексту (ЖЦП2); визначення пропагандиста (ЖЦП3); дослідження структури пропагандистської організації (ЖЦП4); визначення цільової аудиторії (ЖЦП5); розуміння методів використання інструментів пропаганди (ЖЦП6); аналіз спеціальних методів для максимального впливу (ЖЦП7); аналіз реакції аудиторії (ЖЦП8); виявлення й аналіз контрпропаганди (ЖЦП9); завершення оцінки й завдання (ЖЦП10).

Ешелон 5: декомпозиція цілей згідно складу системи забезпечення інформаційної й інформаційно-психологічної безпеки, у результаті якої формуються функції щодо вироблення основного інформаційного продукту. Вони впливають із потреб основних елементів організації протидії дезінформації і об'єднуються у три основні групи кадри (К), притидія дезінформації як предмет діяльності (ПД) і засоби діяльності (ЗД).

Ешелон 6: *декомпозиція цілей згідно критерію «управлінський цикл»*. На даному рівні класифікатор включає наступні організаційні заходи: прогнозування (Пр), планування (Пл), організацію (Ор), контроль (Ко) й аналіз результатів її діяльності (Ан). Усі ці заходи передбачають виконання наступних функцій організації протидії дезінформації: затвердження завдань й перевірку їх узгодженості, а також виконання та співвиконання цих завдань.

Список використаних джерел

1. Згуровский М. З., Панкратова Н. Д. Основы системного анализа. Київ: Видавнича група ВНУ, 2007. 544 с.
2. Мессарович М. **Теория иерархических многоуровневых систем**. Москва: Мир, 1973, 344 с.
3. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень. Київ: НІСД, 2013, 104 с.
4. Джоуэт Г., О'Доннел В. Пропаганда и убеждение / Пер. с англ. О.И. Ткаченко. Харьков: «Гуманитарный центр», 2021. 496 с.
5. Лайнбарджер П. М. Э. Психологическая война. Теория и практика обработки массового сознания/Пер. с англ. Е. В. Ламановой. Москва: ЗАО Центрполиграф, 2013. 445 с.

Наталія Клименко, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Klymenko, Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Global and National Security of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5223-8166>

УТВЕРЖДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

APPROVAL OF UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY AS A MEANS OF COUNTERING RUSSIAN AGGRESSION

National identity in modern conditions is the generally accepted idea of citizens about their country, its people and a sense of belonging to them. In the conditions of the emergence of new threats to the national security of the state, it is the basis of national stability, which is accompanied by consolidation around common worldview values that condition identity, which is able to effectively neutralize hybrid threats caused by Russia's aggressive policy aimed at the destruction of Ukrainian statehood, the erosion of national identity through the manipulation of consciousness population and imposing paradigms of the «Russian peace» and inciting inter-ethnic enmity, «warming up» internal crises and committing provocations. Considering the above, the best political scenario for Ukraine is the refusal of the national elite from the technologies of conflict politicization and political mobilization of various segments of Ukrainian society and the development of a common position regarding national geopolitical and foreign policy priorities. These and other measures should contribute to the further consolidation of Ukrainian society, the establishment of Ukrainian national identity against the background of the large-scale post-war reconstruction of Ukraine with subsequent entry into the European Union and NATO as a full member.

Keywords: national identity, national security, aggression.

Каталізатором сучасних конфліктів і джерелом глобальних загроз для світового порядку є кризи. Кризу можна визначити як загрозливу ситуацію важливим інтересам, певну проблему, що вимагає негайного розв'язання, з обмеженим часом на прийняття рішень. Вона докорінно відрізняється від повсякденних подій і сприймається як серйозна загроза національним інтересам і цінностям особами, які приймають рішення у сфері безпеки [1, с. 98].

Несформованість суспільних цілей призводить до розбіжностей у поглядах на оптимальний шлях розвитку, оціночних стереотипах, порівняльних моделях, що, у свою чергу, продукує інституційні, ціннісні, статусні, рольові кризи [2, с. 142]. В основі ідентифікаційних криз лежать розбіжності духовно-світоглядних і ціннісних орієнтацій та інтерпретацій і чинники конфліктогенності, що виникають на їх підставі. Тому ідентифікаційну кризу можна визначити як проблему, що вимагає негайного розв'язання, з обмеженим часом на прийняття рішень, яка сприймається як серйозна загроза національним інтересам і цінностям особами, які приймають рішення у сфері національної безпеки [1, с. 98]. Насамперед це пов'язано з тим, що за умов ідентифікаційної кризи відбувається політизація етнічності, зростають автономістські настрої, які інспіруються місцевими групами правлячого класу у власних корпоративних інтересах, актуалізується ідея федералізації країни, яку супроводжують загрози територіальній цілісності держави. Останні підживлюються внаслідок політики окремих сусідніх держав, передусім РФ, національні інтереси якої є відверто імперськими і передбачають посилення російського впливу на українську державу та обмеження її суверенітету та євроатлантичних інтеграційних перспектив [3, с. 101]. Тому збройна агресія РФ є фактичним продовженням інформаційно-світоглядної та психологічної війни проти України, спрямованої на знищення української державності, розмивання національної ідентичності шляхом маніпуляції свідомістю населення та нав'язуванням парадигм «общей історії», «єдиного народу», «руського міра» з одного боку та розпалювання міжетнічної ворожнечі, спекуляцій навколо мовного законодавства, використання проплачених найманців-провокаторів для «підігрівання» внутрішніх криз та вчинення провокацій [4, с. 395].

Проте, незважаючи на вищезазначену політику агресора, масштабне вторгнення російських військ на територію України призвело до масового сплеску, спрямованого на утвердження української національної ідентичності, руху за повагу до своєї держави, мови, історії, армії, церкви, незважаючи на те, що війна РФ проти України є довго напрацьованим «геополітичним реваншем», проявом ностальгії за розпадом СРСР, реакцією на цивілізаційний вибір українського народу [4, с. 395; 5]. А вже в умовах сучасних геополітичних реалій та виникнення нових загроз для національної безпеки держави національна ідентичність, за твердженням вітчизняних науковців, є основою первинної національної стійкості, що супроводжується консолідацією навколо спільних світоглядних цінностей, що зумовлюють ідентичність, яка здатна реально випереджати й нейтралізувати гібридні загрози в глобалізованому світі як своєрідний «цивілізаційний імунітет» проти них [6; 7, с. 15].

Національна ідентичність – це «складна конструкція, що складається з багатьох взаємопов'язаних компонентів – етнічних, культурних, територіальних, економічних та політико-юридичних. Вони означають зв'язки солідарності між членами спільнот, об'єднаних спільною пам'яттю, міфами та традиціями, і ці зв'язки можуть або й не можуть втілюватись у формі національних держав, проте вони ні трохи не схожі на юридичні та бюрократичні узи держави» [8, с. 24].

Зважаючи на вищевикладене, найкращим політичним сценарієм для України є відмова національної еліти від технологій конфліктної політизації і політичної мобілізації різних етнокультурних, етноконфесійних та регіональних сегментів українського суспільства шляхом актуалізації ціннісних проблем і досягнення згоди щодо розуміння та реалізації національних інтересів як синтезу інтересів суверенної держави, громадянського суспільства, громадян і їхніх груп різної етнічної та конфесійної ідентичності. Вироблення спільної позиції щодо національних геополітичних і зовнішньополітичних пріоритетів, яка уможливіє їх досягнення з урахуванням стратегічного значення України в геополітиці ЄС, США та інших центрів сили в умовах багатопольярного світу. Забезпечення на цій основі ефективної реалізації реформ державного управління та місцевого самоврядування, політичної і судової систем, правових, економічних і фінансових відносин, соціальної та гуманітарної сфер з єдиними стандартами надання соціальних послуг. А також оптимізація міграційної динаміки та ефективна політика інтеграції в традиційний український соціум національних меншин дозволить мінімізувати загрозу їх криміналізації, сприятиме адаптації іммігрантів до нового середовища. Це середовище зазнаватиме змін, але не втрачатиме самотності [3, с. 99]. Зазначені заходи мають сприяти подальшій консолідації українського суспільства, утвердженню української національної ідентичності на тлі масштабної повоєнної відбудови України з подальшим входженням в якості повноправного члена до Євросоюзу та Північно-Атлантичного альянсу.

Список використаних джерел

1. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.
2. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст. Київ : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.
3. Котигоренко В. Бути чи не бути етнічним конфліктам в Україні? *Політичний менеджмент*. 2008. № 5. С. 85-103.
4. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол. : О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
5. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Дзеркало тижня*. 2015. 23 січ. URL : <http://surl.li/bqmeo>.
6. Щурко О. М., Голик М. М. Національна ідентичність як чинник формування міжнародного образу держави. *Політичні інститути і процеси*. 2020. Вип. 6. С. 68-72.
7. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.
8. Сміт Е. Національна ідентичність. Київ : Основи, 1994. 223 с.

Захар Коломієць, магістрант кафедри публічної політики Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Zakhar Kolomiets, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7392-0682>

Науковий керівник: **Ірина Алексєєнко**, доктор політичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

REFORM OF THE COLLECTIVE SECURITY SYSTEM

The article is devoted that Russian aggression became a challenge for the international system of collective security and demonstrated the failure of security institutions both at the universal and regional levels, and as a result raised the issue of the role of international organizations and sovereign states in maintaining peace and security. It was determined that in order to build a new system of collective security, it is necessary to take into account all the shortcomings of the existing system, as well as to develop such legal mechanisms that would be able to ensure the collective security of states. Attention is focused on reforming the leading organization designed to maintain peace and security - the United Nations Security Council. It is noted that the transformation of the collective security system should begin after the decision on the inadmissibility of the Russian Federation as a permanent member of the Security Council and its exclusion, and changes in the decision-making system in the Security Council. It was determined that a new system of collective security cannot be built on the basis of the existing UN, but only through the creation of a fundamentally new international organization. If a new system of collective security is created on the basis of the UN, then the actions of the organization will again remain at the level of «concern». The membership of the Security Council can be expanded due to new permanent member states, and all resolutions of the UN General Assembly can be given a legally binding character.

Keywords: aggressive war, UN, Security Council, system of collective security, reformation.

Російська агресія стала викликом для міжнародної системи колективної безпеки та продемонструвала неспроможність безпекових інститутів як на універсальному, так й на регіональному рівнях, і як наслідок порушила питання ролі міжнародних організацій та суверенних держав у підтриманні миру та безпеки. У зв'язку з цим виникає необхідність створення нової, більш ефективної системи колективної безпеки. Для того, щоб побудувати нову систему колективної безпеки, необхідно врахувати всі недоліки існуючої системи, а також виробити такі правові механізми, які б змогли забезпечити колективну безпеку держав.

Акцентуючи увагу на реформи міжнародної системи колективної безпеки, слід визначити перспективи реформування провідної організації, покликаної підтримувати мир та безпеку – Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – Рада Безпеки ООН).

Питання реформування Ради Безпеки ООН як головного органу з підтримання міжнародного миру та безпеки постало особливо гостро з моменту порушення основних принципів міжнародного права з боку одного з постійних членів Ради Безпеки ООН – російською федерацією (далі – рф), а саме використання права вето, яке призводить до колапсу всього існуючого механізму. Результат – недодержання основної мети та цілей, заради яких взагалі створювалась ООН.

Саме з 2014 р. почалася дискусія як у професійному колі, так і серед суспільства про неефективність механізму вирішення конфліктів у Раді Безпеки ООН у контексті агресії рф щодо України. Показовими прикладами цієї неефективності були ситуації, коли свого часу рф використала право вето під час вирішення питання щодо так званого «референдуму» в Криму, пізніше, застосувавши вето, не дозволила ввести миротворчий контингент ООН на Донбас, а ще пізніше також і щодо створення міжнародного трибуналу для притягнення винних у катастрофі «Боїнгу 777» у Донецькій області, в результаті якої загинуло 298 осіб. 25 лютого 2022 р. рф ветувала

резолуцію Ради Безпеки про припинення вторгнення в Україну, незважаючи на те, що у Генеральній асамблеї 141 держава із 193 засудила агресію Росії [1, с.11].

РФ в Раді Безпеки активно застосовує своє право вето на голосуваннях щодо України, тож без можливого реформування або зміни позиції РФ Рада Безпеки ООН потребує реформування в контексті вирішення питання зі зловживанням права вето постійними членами.

А. А. Мережко пропонує вирішення цього питання шляхом відкликання своєї згоди щодо підтримки РФ як члена ООН замість СРСР, і ситуація має повернутися до status quo. Тобто питання, хто має посісти місце СРСР, має бути порушене знову, і це дасть шанс на проведення реформування такого механізму [3].

О. В. Тарасов вважає, що росія повинна була сприйматись як новий член ООН, а не як правонаступниця СРСР, що отримала всі права та привілеї Союзу після його розпаду [5, С. 266].

СРСР і російська федерація – це різні суб'єкти міжнародного права. Саме тому юридично, логічно та ідеологічно росія не є «продовжувачем» держави, яка перестала існувати. Тому, посівши місце СРСР в ООН, РФ грубо порушила Статут ООН, і, що показово, у Статуті ООН досі написано, що в Раді Безпеки ООН постійним членом є СРСР, а не РФ.

На думку постійного представника України у ООН Сергія Кислиці, найбільші системні зміни в архітектурі регіональної чи глобальної безпеки можуть відбуватися саме після воєн, і тому саме після розгрому РФ у війні проти України та всього цивілізованого світу міжнародна спільнота мусить переглянути формулювання, які стосуються глобальної архітектури безпеки, в тому числі і щодо структури Ради Безпеки ООН [4]. Таким чином, основне завдання, яку слід вирішити – це визначити який насправді суб'єкт міжнародного права має посісти місце в ООН, що надасть можливість провести реформу Ради Безпеки ООН та позбавити РФ місця як державу-агресора.

Іваницька О.П. винятково в теоретичному плані зазначає про три варіанти майбутнього реформування і розвитку ООН: 1. Поступове реформування ООН щось на кшталт сумнозвісної Ліги Націй, чи у якийсь всесвітній аналог ОБСЄ (спочатку обмеження, а потім і мінімізація права вето, розбухання штату РБ до таких меж, що стала би неможливою хоч більш-менш ефективна її діяльність і звідси і передача повноважень РБ на користь Генеральної Асамблеї. ООН перетвориться таким чином у всесвітню «говорильню» і буде абсолютно недієздатною у кризових ситуаціях. За цього сценарію великі держави, які значною мірою визначають світовий розвиток, втратили б інтерес до такої ООН і центр ваги прийняття головних рішень буде перенесено на рівень регіональних чи глобальних організацій (наприклад, НАТО, ЄС); 2. ООН шикуються на запити США і їхніх найвірніших союзників і перетворюється в організацію, яка штампуватиме необхідні Вашингтону рішення. За таких умов США могли б у легітимному режимі реалізувати свої месіанські устремління і ошчасливити світ, нав'язавши йому свої стандарти життя, поведінки, моралі. Сумнівно, чи влаштує така модель ООН РФ та інші важливі країни Заходу та Азії (Китай, Індія). Отже, у перспективі – криза ООН. У всякому разі «однополярна» ООН нікому не потрібна; 3. Прихильники еволюційного розвитку ООН, на думку яких всі оонівські проблеми у наступному – у відсутності ефективного керівництва, надмірній бюрократизації, розтринькуванні коштів, корупції, відсутності належного контролю за діяльністю фондів тощо. Отже, завдання полягає у тому, щоб усунути ці вади, але не змінювати базові принципи, закладені у Статуті ООН. Найголовніше, зберегти право вето в РБ, оскільки саме це право, тобто принцип консенсусу постійних членів РБ ООН, є підставою для пошуку загальноприйнятого рішення у кризових ситуаціях. Пропонують також постійним членам РБ ООН укласти п'ятисторонню угоду і взяти на себе обов'язок строго дотримуватись Статуту ООН і не діяти всупереч принципам одноголосності. Тобто мовиться про своєрідний кодекс честі постійних членів РБ ООН [2, с. 125].

З огляду на вище зазначені теоретичні аспекти слід виділити практичні, зокрема, створення спеціальних збройних сил міжнародної організації, які б безпосередньо підпорядковувалися цій організації і були незалежні від конкретної держави-члена цієї організації.

Держава, яка порушує світовий правопорядок не повинна брати участь у винесенні рішень щодо санкцій та заходів проти агресора. Навіть сам факт голування держави-агресора в органах з підтримки миру та безпеки є недопустимим.

Трансформація системи колективної безпеки має розпочатися після винесення рішення про неприйнятність РФ як постійного члена Ради Безпеки і його виключення, та зміни у системі

прийнятті рішень у Раді Безпеки. Реалізація вказаних чинників стане можливою, скоріше за все, після закінчення війни між РФ та Україною та лише у випадку поразки агресора.

На нашу думку, нова система колективної безпеки не може бути побудована на базі існуючої ООН, а лише шляхом створення принципово нової міжнародної організації. Якщо нова система колективної безпеки створюватиметься на базі ООН, то дії організації знову залишаться на рівні «занепокоєння». Членство в Раді Безпеки можна розширити за рахунок нових постійних держав-членів, а всім резолюціям Генеральної Асамблеї ООН надати юридично обов'язкового характеру.

Україна може надати власний проект створення нової системи колективної безпеки, який б гарантував безпеку і надійний захист від агресії, оскільки ефективно протидіє державі-агресору.

Список використаних джерел

1. Гладненко О. М. Реформування механізму Ради Безпеки ООН крізь призму війни між російською федерацією та Україною / О.М. Гладненко. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2022. №1. – С. 10-14

2. Іваницька О. П. Проблеми й шляхи трансформації ООН у контексті російсько-української війни / О. П. Іваницька. // Політичне життя. 2022. №3. С. 120-132

3. Соколова Ю. Кислиця пояснив, як РФ могли б виключити з Радбезу ООН. 15 Жовтень 2022. URL: [https:// fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20221015-kyslyczyapoyasnyv-yak-rf-mogly-b-vyklyuchyty-z-radbezu-oon](https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20221015-kyslyczyapoyasnyv-yak-rf-mogly-b-vyklyuchyty-z-radbezu-oon)

4. Тарасов О.В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії. Харків: Право, 2014. С. 260-282

Олександр Корнійчук, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Korniiichuk, postgraduate student of the Department of Global and National Security, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-7289-415X>

Науковий керівник: **Григорій Ситник**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

CHALLENGING NATIONAL SECURITY IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION OF THE SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE AND ADMINISTRATION: THE PROBLEM OF ASSESSMENT

Decentralization of the system of public administration and administration in Ukraine is carried out in order to increase the efficiency and responsibility of local authorities, ensure citizens' access to services and equal opportunities in managing their own affairs. However, this process may have certain challenges and negative consequences for national security that require careful study and evaluation. Therefore, the assessment of national security challenges in the process of decentralization of the system of public administration and administration is a complex and multifaceted task. It requires a systematic approach and taking into account many factors, such as cultural, historical, economic and political characteristics of different regions of the country, the international context and possible threats to national security, interaction between different levels of government and the public.

Keywords: decentralization; public management and administration; risks and threats; national security; management decision-making; stability.

Децентралізація системи публічного управління та адміністрування в Україні є важливим кроком на шляху до покращення рівня життя громадян та розвитку країни в цілому. Проте, такий процес несе в собі певні виклики та ризики для національної безпеки [1-4].

Проблема оцінювання викликів національній безпеці у процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування полягає в тому, що така оцінка вимагає системного підходу та урахування багатьох чинників [1; 2; 4].

По-перше, в процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування важливо враховувати культурні, історичні, економічні та політичні особливості різних регіонів країни. Оцінка викликів національній безпеці повинна здійснюватися з урахуванням контексту кожного регіону.

По-друге, в процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування важливо враховувати міжнародний контекст та можливі загрози для національної безпеки з боку інших країн чи міжнародних організацій. Оцінка викликів національній безпеці повинна здійснюватися з урахуванням глобальних тенденцій та викликів.

По-третє, в процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування важливо забезпечувати взаємодію між різними рівнями влади та громадськістю. Оцінка викликів національній безпеці повинна здійснюватися з урахуванням поглядів та потреб різних соціальних груп та забезпечення участі громадськості в процесі прийняття управлінських рішень.

Один з викликів полягає у можливості зростання корупції та неефективності місцевих органів влади після децентралізації. Це може стати на шляху реалізації соціальних та економічних проєктів на місцях, а також підірвати довіру громадян до системи управління в країні.

Тож оцінка викликів національній безпеці у процесі децентралізації повинна враховувати такі аспекти:

Розробка системи моніторингу та аналізу ситуації у різних регіонах країни, яка дозволяє оперативно виявляти загрози та прогнозувати їх наслідки.

Забезпечення взаємодії між різними рівнями влади та громадськістю.

Розробка та впровадження програм та проєктів, спрямованих на зміцнення національної безпеки в регіонах, де це необхідно.

Взаємодія з міжнародними партнерами та міжнародними організаціями з метою підтримки децентралізації та зміцнення національної безпеки в Україні.

Впровадження системи контролю та оцінки результатів децентралізації з точки зору її впливу на національну безпеку.

Оцінка викликів національній безпеці у процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування під час воєнного конфлікту в Україні.

Для забезпечення національної безпеки в процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування в Україні необхідно приділити увагу наступним аспектам:

Розробити чітку стратегію та планування процесу децентралізації. Для забезпечення національної безпеки необхідно визначити головні цілі та пріоритети децентралізації, а також створити чіткі механізми контролю за виконанням даних цілей.

Забезпечити прозорість та відкритість процесу децентралізації. Для запобігання корупції та забезпечення національної безпеки необхідно забезпечити прозорість процесу децентралізації, публічну доступність до інформації про розподіл фінансових ресурсів та компетенцій між різними рівнями влади.

Підвищити рівень кваліфікації керівників органів місцевого самоврядування. Для забезпечення ефективного та компетентного управління регіонами необхідно забезпечити надійну освіту та підвищення кваліфікації керівників місцевих органів влади.

Удосконалити механізми міжрегіональної кооперації. Для забезпечення єдності та інтеграції країни необхідно розвивати механізми міжрегіональної кооперації та співпраці, що дозволить зберегти єдність країни та запобігти можливим конфліктам.

Удосконалити системи контролю за діяльністю місцевих органів влади.

Оцінити виклики національній безпеці у процесі децентралізації системи публічного управління та адміністрування під час воєнного конфлікту в Україні.

Процес децентралізації системи публічного управління та адміністрування під час воєнного конфлікту в Україні може зустрітися з наступними викликами національній безпеці:

Ризик втрати контролю над територіями.

Загроза безпеці місцевого населення.

Ризик розпаду місцевої влади.

Недостатність фінансових ресурсів.

Ризик інтересів зовнішніх сил (інтереси зовнішніх сил можуть мати значний вплив на ситуацію в країні та на процес децентралізації, що може стати загрозою національній безпеці).

Готовність держави та суспільства адекватно та своєчасно реагувати на широкий спектр загроз різного походження, надасть змогу забезпечити безперервність критично важливих процесів у державі, стане суттєвим зрушенням на шляху до вдосконалення стратегічного планування в Україні. При формуванні нової політичної системи чи її змінах, відбуваються якісні перетворення суб'єктів управління та їх механізми функціонування, розширюється залученість в управлінському процесі, змінюються функції управління, вдосконалюються організаційні методи і стилі управлінської діяльності.

У процесі повоєнного відновлення українських громад надзвичайно важливим є створення умов для повернення місцевих жителів, вимушених покинути свої помешкання через бойові дії. За допомогою реформ необхідно відновити інфраструктуру, медичні та освітні послуги, житло, школи, а також цифрову та енергетичну стійкість, відповідно до європейських стандартів, що певною мірою спричинить появу нових ризиків та загроз національній безпеці.

Список використаних джерел

1. Корнійчук О.О. Децентралізація системи публічного управління та адміністрування: безпековий аспект. Інвестиції: практика та досвід, № 6 (2023), DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.6.201> <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1247/1256>

2. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія /авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. К. : ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с.

3. ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику [Чинний від 2013-12-11]. Вид. офіц. Київ, 2015. 74 с. (Інформація та документація) <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/dstu%2031010.pdf> (дата звернення: 15.02.2023).

4. Резнікова О. О., Войтовський К. С., Лепіхов А. В. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 84 с.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

CRIMINAL-LEGAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION IN GLOBALIZATION

The criminal law policy of the EU in the conditions of globalization is considered. It was determined that one of the priority tasks of the EU in the context of globalization is the development of strategies and tactics for combating crime by means of criminal law. In today's conditions, in connection with Russia's invasion of Ukraine, the problem of combating crimes against peace, human security, and the international legal order is gaining particular urgency. Harmonization of national criminal legislation with EU legislation is necessary to increase the effectiveness of the fight against crime and the punishment of socially dangerous acts in the national criminal legislation of EU member states in the context of European integration. At the EU level, there is no single regulatory act that contains a list of socially dangerous acts and determines responsibility for their commission. Regulation of the criminal law sphere is carried out by a number of regulatory acts of the EU. The necessity of the inevitable rapprochement of criminal legal systems, which is caused, in particular, by globalization, is substantiated.

Keywords: criminal law policy, European Union, globalization, legislation, crime.

Протягом тривалого часу суспільні відносини у сучасному світі розвиваються під впливом глобалізаційних процесів. Одним з першочергових завдань Європейського Союзу (далі – ЄС) в умовах глобалізації є розробка стратегії і тактики боротьби зі злочинністю кримінально-правовими засобами. В умовах сьогодення, у зв'язку з вторгненням росії в Україну, особливої актуальності набуває проблема боротьби зі злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Гармонізація національного кримінального законодавства з законодавством ЄС є необхідною для підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та караності суспільно небезпечних діянь в національному кримінальному законодавстві держав-членів ЄС в умовах європейської інтеграції.

Основою такого зближення виступає право ЄС, яке слугує спільним знаменником для держав-членів і запроваджує єдині, уніфіковані правила поведінки для всіх суб'єктів, що перебувають під юрисдикцією ЄС [1, с. 161]. Варто відзначити, що непереборної межі між кримінально-правовою політикою ЄС і його держав-членів, по суті, ніколи не існувало. І de-jure, і de-facto, процес непрямой гармонізації національного кримінального права під впливом ЄС триває протягом багатьох десятиліть. Питання про співвідношення національного й наднаціонального компонентів у цій сфері піддається фундаментальному обговоренню [2].

Кримінально-правова політика, здається, є одним з найбільш яскравих гравців в команді державних правових політик, адже лише вона царює в прийнятті рішень щодо злочинності і караності, і, шляхом кримінально-правової комунікації, покликана убезпечувати суспільство від посягань на соціальні цінності, на котрі спирається відповідне суспільство. Очікування суспільства від кримінально-правової політики обумовлені необхідністю задоволенням первинної потреби кожної людини – забезпечення власної безпеки, включаючи безпечний розвиток та безпеку близьких в певному середовищі функціонування. Таким чином, поняття «безпека» з кожним новим кроком розвитку людства охоплює все більшу кількість життєво важливих для людини чинників відповідної доби – середовища, де людина існує «тут і зараз» [3, с. 53]. Сучасна злочинність має все більш транснаціональний характер, виявляє схожі тенденції свого існування в різних країнах і континентах. У такій ситуації очевидно, що держави повинні виробляти схожі принципи й підстави кримінальної відповідальності, єдині критерії криміналізації й декриміналізації діянь, мати відповідну систему мір покарання й засобів кримінально-правового впливу [4, с. 228].

Сьогодні на рівні ЄС немає єдиного нормативного акту, який містить перелік суспільно небезпечних діянь та визначає відповідальність за їх вчинення. Регулювання кримінально-правової сфери відбувається низкою нормативних актів ЄС, які у західній доктрині охоплюються поняттям «кримінальне право ЄС». Не вдаючись до його ґрунтовного аналізу, зазначимо, що цей термін є умовним. У найширшому вжитку ним позначають систему правових норм, які регламентують співробітництво держав-членів ЄС із питань боротьби зі злочинністю на основі норм права ЄС [5, с. 313]. Дослідження кримінально-правових систем породжує в правовій науці низку проблем, що зумовлені складними процесами суспільного розвитку. Однією з них, що має пріоритетний характер, є проблема зближення правових систем, яка зумовлює правову інтеграцію й формування не лише локальних, а й загальних правових просторів. Зближення правових систем здійснюється шляхом пізнання та взаємного збагачення, проте, варто зазначити, з певними складнощами, адже різним є рівень політичного, економічного та правового розвитку правових систем [4, с. 228-230]. Будь-яке законодавство, яку б сферу суспільних відносин воно не регулювало чи не охороняло, насамперед повинно сприйматися правовиконавцями та правозастосовувачами як об'єктивне, справедливе, як таке, що відповідає їх правосвідомості [6, с. 8]. Зокрема, сприйняття законодавства у державах-членах ЄС буде залежати від кримінально-правової правосвідомості правовиконавців та правозастосовувачів.

Для кримінально-правової політики ЄС характерним є: неминуче зближення кримінально-правових систем яке зумовлене, зокрема, іглобалізацією; прийняття на рівні ЄС єдиного нормативного акту, який міститиме перелік суспільно небезпечних діянь та визначатиме відповідальність за їх вчинення. Від розвитку кримінально-правової політики ЄС буде залежати задоволення первинної потреби кожної людини – забезпечення власної безпеки.

Список використаних джерел

1. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник / Т. М. Анакіна та ін.; за ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.
2. Vervaele J. A. E., Klip A. European Cooperation Between Tax, Customs and Judicial Authorities : monograph. Kluwer Law International, 2001. 312 p.
3. Савінова Н. А. Кримінально-правова політика «кризи» та парадокс теорії перспектив. Кримінальне право в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 травня 2018 р.). Одеса. 2015. С. 52-56.
4. Попко В. Зближення кримінально-правових систем в умовах глобалізації злочинності. Підприємництво, господарство і право. 2021. №1. С. 227-237.
5. Зелінська Н. А. Євроінтеграційні процеси в сфері транснаціонального кримінального права. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 20 травня 2016 р.) Т. 1. Одеса. 2016. С. 313-315.
6. Фріс П. Л. Ідеологія кримінально-правової політики: монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 389 с.

Наталія Кращенко, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Krashchenko, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2022-1604>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, доктор наук з державного управління, доцент

ШЛЯХИ ВИХОДУ ІЗ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

WAYS OUT OF THE SYSTEMIC INTERNATIONAL SECURITY CRISIS

The systemic crisis of international security arises due to a complex of various factors. Crisis phenomena in the international security system arise as a result of the ineffectiveness of international organizations, in the case of inadequate behavior of a major power, the incapacity of the international legal system, and the violation of basic bilateral and multilateral agreements. The essence of the deep systemic crisis in which the international security environment is currently located lies in the destruction of the foundations of the world order. Today, the international security crisis is provoked by the fact that, contrary to the norms of civilized behavior of states, there is an open violation of international law and general principles of the world order. At the same time, the effectiveness of international legal institutions depends not only on the activities of international organizations, but also on the relations between states. A way out of the systemic crisis of international security is possible under the condition of adopting a set of measures and cooperation of all interested parties. For this, it is necessary to take into account different aspects of the crisis and work with them separately, but in the context of the overall strategy.

Keywords: security, crisis, international organizations, international law.

Міжнародна безпека – важлива складова глобального порядку та стабільності, і системна криза в цій сфері може мати серйозні наслідки для міжнародної співпраці, економічного розвитку та людської безпеки.

Системна криза міжнародної безпеки виникає через комплекс різних факторів, які можуть бути різними для різних сфер життєдіяльності. Основними факторами, що сприяють кризі міжнародної безпеки, можуть бути:

Геополітичні та економічні інтереси країн. Залежність країн від імпорту енергоресурсів, сировини та інших продуктів може призвести до напруженості в міжнародних відносинах. Конфлікти, що виникають через розподіл впливу та ресурсів, можуть породжувати загострення.

Політичні конфлікти. Нерівноправний доступ до влади, порушення прав людини та основних свобод, тероризм, агресія, окупація та інші форми насильства можуть викликати конфлікти, що впливають на міжнародну безпеку.

Транснаціональні загрози. Тероризм, кіберзлочинність, наркоторгівля, контрабанда та інші форми транснаціональних злочинів можуть викликати загрози для міжнародної безпеки.

Конкуренція між країнами. Змагання між країнами за вплив та ресурси може викликати напруженість у міжнародних відносинах та загрожувати міжнародній безпеці.

Незаконний обіг зброї. Незаконний обіг зброї та бойових матеріалів може підірвати міжнародну безпеку та стати причиною конфліктів та війн.

Екологічні проблеми. Глобальні екологічні проблеми, такі як зміна клімату, забруднення навколишнього середовища.

На думку Ситника Г.П. міжнародна безпека передбачає взаємодію як цілісної системи усіх інститутів політичної, економічної, соціальної та гуманітарної сфер життєдіяльності людини, суспільства, держави, а в деяких випадках і міжнародних інституцій. Це дає змогу створити системний ефект стійкого суспільного розвитку. Тому безпека має розглядатися як специфічна властивість динамічних систем, як комплексний критерій оцінки її якості та цілісності, який характеризує динаміку розвитку системи та її технічне впровадження [1].

Аналізуючи підхід Національного інституту стратегічних досліджень до вивчення проблем відповідної сфери, встановлено, що існуюча система міжнародної безпеки утворена з кількох взаємопов'язаних підсистем та структурних елементів, взаємодія яких є необхідною для підтримання миру і стабільності у різних регіонах та у світі в цілому: міжнародні організації з питань безпеки глобального і регіонального рівнів, впливові держави світу та ключові регіональні країни, міжнародна правова система, включаючи сукупність угод і домовленостей між окремим державами. Кризові явища у системі міжнародної безпеки виникають внаслідок неефективності міжнародних організацій, у випадку неадекватної поведінки великої держави, неієздатності міжнародної правової системи, порушення базових двосторонніх та багатосторонніх угод [2].

Сутність глибокої системної кризи, у якому наразі перебуває міжнародне безпекове середовище, полягає у руйнуванні засад світового ладу, сформованого після Другої світової війни і закріпленого у Статуті ООН та у базових документах інших міжнародних організацій, і підтвердженого численними угодами дво- та багатостороннього характеру [3].

Так, головними принципами побудови світового порядку визнано непорушність кордонів, невтручання у внутрішні справи інших держав, заборона на застосування збройних сил або погрози силою при вирішенні конфліктів, політичне врегулювання суперечок між державам тощо. Усі непорозуміння та конфлікти між державами мають бути врегульовані у форматі міжнародних організацій з питань безпеки – РБ ООН, ОБСЄ, та інших. Попри певні порушення цих принципів протягом тривалого історичного періоду, міжнародні механізми забезпечення світового порядку в цілому виконували свою стримуючу функцію.

Однак нині криза міжнародної безпеки спровокована тим фактом, що всупереч нормам цивілізованої поведінки держав один з ключових елементів міжнародної та європейської безпеки – російська федерація, яка взяла на себе відповідальність за підтримання миру і стабільності у європейському регіоні та у глобальному світі (як постійний член РБ ООН), відкрито пішла на порушення міжнародного права та загальних принципів світового порядку.

При цьому, міжнародне право та міжнародні інституції з питань підтримання миру і стабільності, виявилися допоміжними і такими, що задіяні за домовленістю великих держав. Внаслідок кризи, започаткованою агресією рф в Україні, вийшли на поверхню не лише вияви інституційної слабкості організацій з питань міжнародної безпеки (НАТО, ЄС, ООН, ОБСЄ), але тактичні й стратегічні прорахунки в оцінці та розумінні середовища безпеки, яких припустилися як зазначені організації, так і ключові міжнародні гравці.

В свою чергу, Україною зроблено всі можливі кроки щодо посилення ролі міжнародних організацій та інституцій у врегулюванні збройного конфлікту з рф, а також забезпечено припинення будь-яких відносин із країною агресором. За даними Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів лише від початку широкомасштабної збройної агресії рф проти України було денонсовано біля 30 міжнародних договорів України, учасником яких є рф [4].

Оскільки міжнародні інституції з питань безпеки не є достатньо ефективними, то залишається два шляхи – або радикальна реформа міжнародних безпекових організацій, або відповідальність за мир і стабільність як і раніше переводиться у площину взаємодії окремих держав.

Таким чином, говорячи про кризу системи міжнародної безпеки, не можна все зводити лише до питання неефективності міжнародних організацій. У їхній структурі від початку закладений механізм функціонування, на який вирішальний вплив мають держави. Від того, як складаються відносини між державами, залежить і ефективність міжнародно-правових інститутів.

Підсумовуючи викладене, вихід із системної кризи міжнародної безпеки можливий за умови прийняття комплексу заходів та співпраці всіх зацікавлених сторін. Для цього необхідно врахувати різні аспекти кризи та працювати з ними окремо, але в контексті загальної стратегії. Основними напрямками для вирішення кризи міжнародної безпеки можуть бути:

Політичні рішення. Для вирішення міжнародної кризи можуть бути необхідні політичні рішення, які можуть включати в себе переговори та узгодження міжнародних договорів, міжнародне співробітництво та інші форми діалогу.

Міжнародні санкції. За останній рік доведено на практиці, що міжнародні санкції можуть бути ефективним інструментом для зміни поведінки країн, які порушують міжнародні закони та стандарти. Санкції можуть включати економічні, політичні та інші види обмежень.

Взаємна довіра. Для вирішення кризи міжнародної безпеки необхідна взаємна довіра між країнами. З цією метою можуть бути розроблені програми співпраці, спільні проекти та ініціативи.

Підвищення рівня безпеки. Підвищення рівня безпеки може бути досягнуто шляхом вдосконалення законодавства та правил безпеки, впровадження новітніх технологій, розробки та впровадження нових стандартів безпеки.

З метою ж побудови ефективного алгоритму визначення найбільш дієвих механізмів виходу із системної кризи міжнародної безпеки, кожна з названих позицій має бути окремо розглянута й досліджена.

Список використаних джерел

1. Абрамов В.І., Ситник, Г.П., Смолянчук В.Ф. Глобальна та національна безпека: підручник / за заг. ред. Г.П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
2. Кононенко К.А., Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Системна криза міжнародної безпеки: Близькосхідно-Чорноморський простір: аналітична доповідь. Київ, 2016. URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2023).
3. Статут Організації Об'єднаних Націй. 26.06.1945. Міжнародні документи. Організація Об'єднаних Націй (ООН). URL: <https://unic.un.org/> (дата звернення: 25.04.2023).
4. Автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства «Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів». URL: <https://www.reestrnpa.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2023).

Денис Лисов, студент I курсу, спеціальність 256 «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення та видами діяльності)» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Denys Lysov, 1st year student, majoring in «National Security», Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ СИЛ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

PREREQUISITES OF THE BALANCE OF POWER FORMATION IN MODERN CONDITIONS OF THE WORLD ORDER TRANSFORMATION

The issue of the balance of power in the modern world is of great importance for the international community, as it directly affects the stability and security of global politics. The ongoing transformation of the world order, caused by the emergence of new centers of power and a change in the balance of power between established players, poses serious challenges to the maintenance of international stability. To understand the current state of the balance of power, it is necessary to study the main conditions that contributed to its development. Recent research by Ukrainian and foreign scientists has shed light on the complex factors causing the transformation of the global balance of power, including changes in economic power, changing demographic trends, technological progress, and the development of political ideologies. At the same time, scholars note the potential risks associated with an unbalanced distribution of power, such as increased conflict and instability.

Keywords: balance of power, world order, globalization, foreign policy.

Сучасні світові реалії свідчать про те, що трансформація світового порядку має набути нового рівня розвитку, і що для прогнозування даного процесу необхідно враховувати всі аспекти політичного та економічного життя країн та всього міжнародного співтовариства. Поглиблення геополітичних трансформацій та зміна ролі окремих держав на світовій арені може призвести до ескалації конфліктів та загострення міждержавних відносин.

За останнє десятиліття погляди на проблематику регулювання міжнародних відносин зазнали суттєвих змін, що пов'язано з переструктуруванням міжнародної системи і конструюванням нового міжнародного порядку. Широкомасштабні й динамічні історичні, культурні, політичні, економічні, інформаційно-технологічні зміни радикально трансформували картину світу і всю систему міжнародних відносин [5, с. 337].

Дослідження передумов формування балансу сил є актуальним та значущим у зв'язку з необхідністю прогнозування подальшого розвитку світового співтовариства та розробки належних стратегій для країн-учасниць. Баланс сил в геополітичному контексті можна розглядати як стан взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин, коли жоден з них не займає домінуючої позиції в системі. В контексті міжнародних відносин, баланс сил може забезпечувати стабільність та сприяти запобіганню конфліктів. Проте, коли розподіл сил зміщується на користь одного із суб'єктів, це може призвести до дисбалансу та нестабільності, і як наслідок призвести до конфліктних ситуацій на міжнародній арені.

Є. Таран досліджуючи тему стабільності світового порядку та генезису його системи зазначає: «Проте, існуюча система міжнародного права, яка заснована на договорах, що містять у самому принципі їх укладання можливість порушення неспроможна вирішити дане питання. Зрозуміло, що сьогодні потрібна принципово нова система співіснування держав, яка спроможна забезпечити дієвість загальних принципів їхньої поведінки на світовій арені» [4, с. 197].

В свою чергу, сучасний світ стикається з численними викликами, які ставлять під загрозу міжнародний порядок. Серед них можна виділити наступні: війна РФ проти Україні, загроза ядерного світового конфлікту, загострення конфліктів на Близькому Сході та в Східній Європі, протистояння

на Корейському півострові та багато інших; трансформація міжнародного тероризму та загроза кібератак; загроза кліматичної кризи та енергетичної нестабільності; необхідність забезпечення стабільності світових економічних систем.

Наростаюча нестабільність в економіці також має потенційно серйозні наслідки для світового порядку. Зростаючі борги, торговельні війни та економічна нерівність можуть призвести до економічної кризи, яка може відчутно вплинути на світову економіку в негативному плані. Зростаючий вплив нових технологій на економіку та суспільство став іншим серйозним фактором, що впливає на сучасний світ. Щоб запобігти розвитку негативних явищ та процесів, необхідно забезпечити стабільність світових економічних систем та боротися з причинами економічної нестабільності, такими як корупція та нерівність - на міждержавному рівні.

Крім того, передумовами формування балансу сил є геополітичні протиріччя між світовими державами, включаючи економічні суперечки, національні та етнічні конфлікти. В свою чергу, без підтримки зацікавлених держав або інших акторів міжнародного рівня неможливий розвиток терористичних організацій та виконання ними поставлених цілей. В сучасних умовах глобалізації основним фактором, що впливає на формування балансу сил у світі, є економічна сила. Для багатьох країн економічна міць є джерелом їх національної сили, впливу та визначає їх місце в глобальній ієрархії.

Крім економічної, вирішальну роль у формуванні балансу сил відіграє військова сила. Країни з сильним військовим потенціалом можуть мати більший вплив і ефективніше захищати свої інтереси. У результаті утворюються військові альянси та партнерства, щоб урівноважити військову міць інших держав.

Нарешті, ідеологія та цінності також сприяють формуванню балансу сил. Країни зі схожими політичними системами, цінностями та віруваннями мають більшу ймовірність утворювати альянси та партнерства, оскільки вони мають спільні цілі та інтереси. І навпаки, країни з різними ідеологіями та цінностями, швидше за все, будуть конкурувати та конфліктувати одна з одною.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що формування балансу сил в умовах трансформації світового порядку є складним та багатоглибким процесом, на який впливає складна система факторів, включаючи географію, економіку, військову міць та ідеологію. Сучасний світ переживає значні трансформації, які глибоко впливають на глобальний баланс сил. Поява нових економічних, технологічних і політичних центрів впливу, поширення збройних конфліктів, загроза зміни клімату та енергетична криза є одними з ключових факторів, що формують поточний міжнародний ландшафт. У цьому контексті формування стабільного балансу сил має важливе значення для збереження миру та світової безпеки. Отже, в умовах сучасного світу маємо складну геополітичну ситуацію, що вимагає від усіх країн зосередити увагу на вирішенні нагальних проблем. Єдиний шлях до стабільного розвитку - це побудова міцного та збалансованого світового порядку та основи балансу сил та національних інтересів, який забезпечить мир, стабільність та процвітання всім народам світу.

Список використаних джерел

1. Kupchan C. No one's world: The West, the rising rest, and the coming global turn. New York : Oxford University Press, 2012. 258 p.
2. Nye J. S. Future of power. PublicAffairs, 2011. 320 p.
3. Ikenberry G. J. The end of liberal international order?. *International Affairs*. 2018. Vol. 94, no. 1. P. 7–23.
4. Таран Є. Генезис системи світового порядку. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2022. № 7(25).
5. Міжнародний порядок XXI століття: основні теоретико-концептуальні підходи / Т. Герасимчук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2016. - Вип. 25. - С. 335-355

Олексій Майстренко, аспірант кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка

Oleksii Maistrenko, postgraduate student of the Financial Management Department of the Lviv National University of Ivan Franko

<https://orcid.org/0000-0001-6512-7617>

Науковий керівник: **Тетяна Гірченко**, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансових технологій та консалтингу Львівського національного університету імені Івана Франка

ОБЛІКОВА СТАВКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РИНОК ДЕПОЗИТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

DISCOUNT RATE AND ITS IMPACT ON THE DEPOSIT MARKET IN THE CONTEXT OF MODERN GLOBALIZATION CHALLENGES

The analysis focuses on the crucial role of the discount rate in monetary policy and its impact on the bank deposit market. It also considers internal shocks and challenges from globalization that affect the country's economy. The study highlights the positive effect of introducing an inflation-targeting regime in Ukraine, including the development of a robust forecasting system and public disclosure of the central bank's decisions on monetary policy. It is noted that changes in the discount rate by the central bank affect the cost of bank funding, the demand and supply of deposit products in the market. Banks can adjust their deposit interest rates based on changes in the discount rate to attract more customers or lower rates to align with a decrease in the discount rate. This impacts the cost of attracting funds to deposit accounts and the overall amount of deposits in banks. The level of the discount rate also influences competition among banks in the deposit market and affects depositors' strategies in choosing deposit products, particularly for long-term decisions such as pension planning.

Keywords: discount rate, monetary policy, deposits.

Стрімкий розвиток глобалізаційних процесів, інформаційних та комп'ютерних технологій призвів до зростання обсягів транскордонних фінансових потоків, інтенсифікації процесу інтеграції фінансових ринків, що в свою чергу актуалізувало пошук дієвих інструментів, здатних забезпечувати фінансову стабільність окремо взятої країни, її національну безпеку. Сьогодні світова економічна спільнота постала перед необхідністю подолання низки глобальних викликів, пов'язаних з економічними втратами, завданими пандемією COVID-19, карантинними обмеженнями, та відповідними змінами в споживчій та інвестиційній поведінці економічних агентів. Проте російська збройна агресія проти України ставить дедалі складніші виклики, зокрема, щодо забезпечення виконання соціальних зобов'язань перед громадянами, вирішення гуманітарних питань, ліквідацію наслідків втрат критичної інфраструктури за умови здійснення великих військових видатків попри зруйновану війною економіку. Ситуацію ускладнюють і зовнішньоекономічні виклики, значна частина з яких спровокована війною: високий рівень інфляції в розвинених країнах світу, глобальне зміцнення долара, посилення антиінфляційних заходів, зниження глобальної ділової активності. Ці процеси супроводжуються: ростом процентних ставок у США і як наслідок - у інших країнах з метою недопущення знецінення національних валют; посиленням жорсткості монетарної політики, яка реалізується шляхом підвищення ставок та посилення вимог до резервування [3]. Усі перелічені чинники мають значний стримуючий вплив на ділову активність, посилюють негативні очікування бізнесу та домогосподарств.

Стан безпекової ситуації в Україні впливає на формування бізнес-очікувань, а зменшення інфляційного тиску на домогосподарства та бізнес, збільшення реальної купівельної спроможності мають позитивний ефект в питанні формування довіри населення, особливо на фоні запиту про публічність дій Національного банку України як органу державного регулювання економіки країни. Президент Асоціації українських банків Андрій Дубас зазначає, що «Нині українська банківська система стійка, прозора та публічна для українців, вся інформація відкрита» [1]. Запровадження

режиму інфляційного таргетування сприяло розробці дієвої системи прогнозування та оприлюдненню рішень Правління НБУ з питань монетарної політики щодо визначення розміру облікової ставки, що закріплено в нормативних актах НБУ [2].

Важливою складовою фінансової системи країни є ринок депозитів, що є чутливим до змін економічної ситуації та корелюється з обліковою ставкою НБУ.

Облікова ставка центрального банку впливає на вартість доступного банківського фондування, попит та пропозицію депозитних продуктів на банківському ринку. Банки можуть збільшувати відсоткові ставки на депозити відповідно до зростання облікової ставки, щоб залучити більше клієнтів, або знижувати ставки у разі зниження облікової ставки. Цей процес впливає на вартість залучення коштів на депозитні рахунки та загальний обсяг депозитів в банках.

Облікова ставка впливає на зміну рівня попиту та на стратегії вкладників щодо вибору депозитних продуктів. Зі зростанням облікової ставки вкладники мають більшу зацікавленість в депозитах з більш тривалим терміном, де вони можуть отримати вищу відсоткову ставку на довший період часу. Зниження облікової ставки може спричинити збільшення попиту на депозити з коротким терміном, оскільки вкладники можуть сподіватися на більш вигідні умови в майбутньому. Останнім часом, ураховуючи збільшення облікової ставки НБУ до 25%, українські банки підвищують відсоткові ставки за депозитами та «є окремі банки з кожної групи - прихильники стриманої політики щодо вартості депозитів населення. Традиційно найвищі ставки у приватних банках з українським капіталом, нижчі - у державних та банках з іноземним капіталом» [1].

Отже, зміна рівня облікової ставки може мати такі наслідки:

- збільшення облікової ставки дозволяє банкам залучати більше клієнтів, мотивуючи вкладників більшою дохідністю. Це може призвести до збільшення загального обсягу депозитів у банках та зміни структури портфелю депозитів; впливає на витрати банків на приваблення коштів на депозитні рахунки, що відображається на маржинальній рентабельності та призводить до зниження прибутку, може вплинути на фінансову стійкість банків, їх здатність надавати фінансування економічним суб'єктам.

- зниження облікової ставки може мати негативний вплив на ринок депозитів через втрату інтересу до депозитних продуктів у зв'язку зі зменшенням їх дохідності, що призводить до зменшення загального обсягу депозитів у банках та вимагатиме змін в стратегіях установ щодо залучення вкладів.

Рівень облікової ставки прямо впливає на конкуренцію між банками на ринку депозитів. Висока облікова ставка приваблює увагу вкладників до банку з найбільш вигідними умовами і може бути визначальним критерієм щодо вибору різних варіантів депозитів, зокрема, щодо такого довгострокового рішення як планування пенсії. Висока облікова ставка може спонукати вкладників до вибору менш ризикових депозитів, тоді як низька - до розгляду більш високо ризикових вкладів або альтернативних варіантів інвестування.

За своєю суттю облікова ставка є індикатором вартості ресурсів і може бути використана для зменшення грошової маси та стримування зростання цін (високий рівень), або для стимулювання кредитної активності та економічного зростання (низький рівень), що є предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Громов О. Відсотки за депозитами поступово зростають. Урядовий кур'єр. 19 квітня 2023 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/vidsotki-za-depozitami-postupovo-zrostayut/>.
2. Положення про процентну політику Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 21.04.2016 № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text>.
3. Юрчишин В. Економічні ознаки та особливості осені 2022р. Разумков Центр. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ekonomichni-oznaky-ta-osoblyvosti-oseni-2022r>.

Марія Малачинська, кандидат медичних наук, доцент, докторант кафедри публічного управління та регіоналістики Навчально-наукового інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»

Mariya Malachynska, doctoral student of the Department of Public Administration and Regional Studies of the Odesa Regional Institute of State Administration, candidate of medical sciences, associate professor <https://orcid.org/0000-0003-2895-3666>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ

THE PERINATAL ASSISTANCE SYSTEM STATE REGULATION IN MARTIAL LAW CONDITIONS

The war posed new serious challenges to the entire health care system, the perinatal care system also. The health and well-being of women and infants begins with their families and communities and is largely determined by the social and economic conditions; health behaviors that are easier or more difficult to perform in these contexts; and their physical environment. The war disrupted the interaction algorithms familiar to people regarding the realization of the right to health, destroyed infrastructure, changed the quantitative and qualitative composition of medical personnel, worsened socio-economic conditions, changed the lives of entire communities, etc.

In the conditions of hostilities, the leading role of the regulator was once again transferred to the state. On the other hand, it is already necessary to think about the post-war development of the health care system, including the provision of perinatal services. Right now, the foundation is being laid for the transition from crisis management, which takes place at the current stage of the development of Ukrainian society, to management within the framework of post-war state development, strategic long-term planning in view of high risks and adaptive readiness to respond to various types of crises.

Keywords: health care; management; system of perinatal care.

Доступ і отримання якісної допомоги до зачаття, допологова допомога, пологи та післяпологовий супровід є критично важливим кроком для покращення результатів материнства, пологів та допомоги немовля. Адекватний допологовий і післяпологовий догляд є провідними стратегіями зниження дитячої смертності та смертей, пов'язаних з вагітністю. Крім того, необхідний доступ до високоякісного, постійного допологового догляду, щоб забезпечити ранню та постійну оцінку ризику, яка є наріжним каменем розробки перинатальна система догляду, яка відповідає ризику. Хоча регіональна модель догляду покликана допомогти забезпечити жінкам доступ до добре інтегрованої системи перинатального догляду, яка відповідає ризикам, залишаються структурні, фінансові та соціальні перешкоди для догляду, які необхідно усунути, щоб покращити результати для жінки та немовлята. Доступ до догляду є особливо складним для жінок з низьким рівнем доходу та жінок, які є біженцями.

Війна поставила нові серйозні виклики перед всією системою охорони здоров'я, системою перинатальної допомоги зокрема. Здоров'я та благополуччя жінок і немовлят починається з їхніх сімей і громад і значною мірою визначається соціальними та економічними умовами, в яких вони ростуть, живуть, працюють і старіють; поведінка, пов'язана зі здоров'ям, яку легше або важче виконувати в цих контекстах; та їхнє фізичне середовище. Медичні працівники можуть служити важливими членами команди охорони здоров'я для задоволення соціальних потреб, пов'язаних зі здоров'ям, зокрема репродуктивним. На жаль, війна порушила звичні для людей алгоритми взаємодії щодо реалізації права на здоров'я, знищила інфраструктуру, змінила кількісний та якісний склад медичного персоналу, погіршила соціально-економічні умови, змінила життя цілих громад та спільнот тощо.

Дитяча смертність є не лише показником здоров'я матері та дитини, її часто розглядають як індикатор здоров'я громади. Це пояснюється тим, що багато факторів, які впливають на рівень дитячої смертності, відображають справедливості у сфері охорони здоров'я в громаді. До них належать стан здоров'я та освіти матері, допологовий догляд, а також соціальні та економічні чинники сім'ї дитини.

Війна спричинила масштабні зсуви у підходах до розбудови системи охорони здоров'я в державі. Останні роки акцент робився на максимальній підтримці первинного рівня доступу до медичних послуг та місцевого самоврядування. В умовах воєнних дій провідна роль регулятора знову була перенесена на державу. З іншого боку, вже зараз необхідно подумати про поствоєнну розбудову системи охорони здоров'я, зокрема й надання перинатальних послуг.

Саме зараз закладається підґрунтя для переходу від кризового управління, яке має місце на сучасному етапі розвитку суспільства України (місцеві та загальнодержавні органи влади реагують на виклики в межах короткострокових перспектив в умовах воєнного стану, а також отримують гуманітарну допомогу, покривають нагальні потреби) до управління в межах повоєнної розбудови держави, стратегічного довгострокового планування з огляду високих ризиків та адаптивної готовності реагувати на різного роду кризи.

Підвищення рівня готовності системи надання перинатальних послуг як складової системи охорони здоров'я, до реагування на виклики війни та інші надзвичайні ситуації, то можна запропонувати такі:

- врахування передісторію та послідовність проведення реформ;
- вихідним інфраструктурним підґрунтям є наявні та вціліли на момент прийняття рішення установи і заклади охорони здоров'я;
- можливості людського ресурсу за кількісними та якісними показниками;
- врахування «Принципів відновлення та трансформації системи охорони здоров'я в Україні» запропонованих ВООЗ, як вихідних положень та критеріїв оцінки успішності для розробки заходів реагування на надзвичайні ситуації, та подальшу розбудову системи перинатальних послуг [1];
- поступовий перехід від короткострокового реагування (на основі донорської допомоги) до довгострокового планування і розвитку системи перинатальних послуг зокрема;
- гнучкість та реалістична послідовність впровадження заходів із відновлення системи надання перинатальних послуг як інституційного механізму повоєнного відновлення всієї системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Principles to guide health system recovery and transformation in Ukraine. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2022». URL.: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo>

Наталія Мартиненко, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, провідний науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Nataliia Martynenko, Ph.D in the field of Public Management and Administration, Leading Researcher of National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute»
<https://orcid.org/0000-0002-3234-0689>

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ROLE OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF FORENSIC EXPERTISE

The role of international cooperation in the field of forensic expertise, which is important for improving the efficiency of justice, as well as the protection of citizens' rights, is steadily growing. This is due to the processes of globalization of all spheres of human activity and contributes not only to the strengthening of international ties of forensic experts and forensic institutions, but also to the increase in the variety of forms of international forensic cooperation.

The active activity of scientific and research institutions of forensic examinations of the Ministry of Justice of Ukraine in the field of international integration and partnership relations within the framework of the agreements reached make it possible to implement international standards in the work of institutions, contribute to a more effective solution of complex theoretical and practical tasks, and ensure the high quality of conducting examinations.

We consider it important to support the holding of international scientific events in Ukraine in every way, as well as the participation of employees of forensic expert institutions in scientific events held abroad, which will definitely contribute to the development of forensic expert activity and the exchange of modern scientific achievements and information resources in this field.

Keywords: forensic expert activity, forensic examination, research institutes of forensic examinations.

Роль міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності, що має важливе значення для підвищення ефективності правосуддя, а також захисту прав громадян, неухильно зростає. Це зумовлено процесами глобалізації всіх сфер людської діяльності та сприяє не лише зміцненню міжнародних зав'язків судових експертів та судово-експертних установ, а й збільшенню різноманітності форм міжнародного судово-експертного співробітництва.

Основною метою міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи є сприяння національному та міжнародному кримінальному правосуддю шляхом використання досягнень судово-експертної науки, взаємний обмін досягненнями у галузі методів, методик та засобів судової експертизи, а також використання можливостей судової експертизи для захисту прав та свобод людини у всьому світі.

Міжнародне судово-експертне співробітництво регулюється низкою двосторонніх та багатосторонніх договорів про співпрацю в галузі надання взаємної правової допомоги, а також національним процесуальним законодавством та законодавством про судово-експертну діяльність.

Міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи передбачено розділом IV Закону України «Про судову експертизу» [1] (далі Закон). Цим Законом дозволено проведення судової експертизи за дорученням відповідного органу чи особи іншої держави (ст. 22 Закону України «Про судову експертизу»). Також закріплена можливість залучення фахівців з інших держав для спільного проведення судових експертиз (ст. 23 Закону України «Про судову експертизу»). Окрім того, Державним спеціалізованим установам надано право на міжнародне наукове співробітництво (ст. 24 Закону України «Про судову експертизу»).

Останнім часом помітно активізувалось міжнародне співробітництво у сфері судової експертизи. Це обумовлено такими об'єктивними причинами як глобалізація політики та економіки, інтеграція наукових знань, поява нових можливостей комунікації спеціалістів, посилення міжнародної співпраці правоохоронних органів держав.

Професійні міжнародні об'єднання судових експертів утворюються у формі асоціацій, товариств, рад, академій, фондів, гільдій. Вони діють на підставі затверджених установчих документів – статутів, положень, проводять конференції, симпозиуми, семінари. Основними цілями діяльності таких об'єднань є: вдосконалення практики провадження судових експертиз; підвищення кваліфікації судових експертів;

взаємний обмін інформацією, новими методами та методиками дослідження; зміцнення міжнародних зв'язків осіб та установ, які здійснюють провадження судових експертиз.

Науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України перебувають у міжнародних зв'язках з науковими установами, навчальними закладами зарубіжних країн, міжнародними та неурядовими організаціями відповідно до ст. 24 Закону України «Про судову експертизу», проводячи спільні конференції, симпозиуми, семінари, та здійснюють обмін спеціалістами в рамках міжнародних проєктів, програм та поза межами відповідних програм.

Найбільш поширеною та ефективною формою міжнародного наукового співробітництва в галузі судової експертизи є проведення міжнародних наукових заходів. Так, представники Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України (далі – КНДІСЕ) беруть участь у міжнародному симпозиумі Інтерполу для керівників криміналістичних установ, що проходить раз на три роки у штаб-квартирі Інтерполу у Ліоні (Франція). Вперше участь представників КНДІСЕ відбулася у 2018 році, а наступна участь вже відбулася 2022 року. З 2018 року КНДІСЕ єдиний серед всіх експертних установ України представлений у конференції Європейської академії криміналістичних наук (EAFS). Конференція такого масштабу збирає всіх експертів зі всіх країн світу та проводиться 1 раз на 3 роки. Вперше представники КНДІСЕ виступили на такій конференції 2018 року у Ліоні (Франція) та повторно у 2022 році у Стокгольмі (Швеція) [2].

Працівники науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції постійно обмінюються досвідом з фахівцями різних країн світу, в тому числі шляхом проведення робочих зустрічей. Зокрема, вагомими є ділові зустрічі представників КНДІСЕ з головою місії ІСІТАР Міністерства юстиції США, головою Комітету з міжнародних справ (ІАС) Американської академії судових експертиз (AAFS), спеціальним представником ФБР в Україні, представником ООН в Україні з прав людини та верховенства права, співпраця з нідерландською місією експертів Міжнародного кримінального суду у Гаазі (Нідерланди), проведення тренінгових заходів з ЕТАФ (Європейський навчальний центр активних судових наук) тощо [2]. На базі Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» відбулася робоча зустріч спеціалістів Центру з представниками Panacea Cooperative Research та ARTEC Europe щодо програмного забезпечення для ідентифікації особи за допомогою Skeleton•ID (черепно-лицьового накладання, порівняння облич, біологічного профілювання та порівняльної рентгенографії) [3].

Слід згадати про «Навчальний онлайн-модуль з криміналістичної підготовки», на якому Консультативна місія Європейського Союзу в Україні спільно з Агентством Європейського Союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів (CEPOL) поінформували учасників про процес навчання й умови отримання сертифіката, розкрили особливості проходження навчального модулю й доступу до системи *Leed*, висловили підтримку українців у війні з Російською Федерацією [5].

Науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України підписанні численні договори про співробітництво з іншими міжнародними судово-експертними установами [2; 4]. Під час російської військової агресії науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України відчувають потужну підтримку від судово-експертних установ та представників ЄС, США.

Активна діяльність науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України у галузі міжнародної інтеграції та партнерські стосунки в рамках досягнутих домовленостей дозволяють втілювати міжнародні стандарти в роботу установ, сприяють більш ефективному вирішенню складних теоретичних та практичних завдань, забезпечують високу якість проведення експертиз.

Вважаємо важливим всіляко підтримувати проведення міжнародних наукових заходів в Україні, а також участь співробітників судово-експертних установ у наукових заходах, які проводяться за кордоном, що безумовно сприятиме розвитку судово-експертної діяльності та обміну сучасними науковими досягненнями та інформаційними ресурсами в цій галузі.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 03.03.2023).
2. Міжнародна діяльність. URL : <https://kndise.gov.ua/mizhnarodna-diyalnist/>
3. Робоча зустріч працівників ННЦ ІСЕ із представниками Panacea Cooperative Research та ARTEC Europe. URL : <https://www.hniise.gov.ua/15202-robocha-zustrch-pratsvnikv-nnts-se-z-predstavnikami-panacea-cooperative-research-ta-artec-europe.html>
4. Міжнародна діяльність, співпраця. URL : <https://www.hniise.gov.ua/14151-spvpratsya.html>
5. Відбувся вебінар «Навчальний онлайн-модуль з криміналістичної підготовки». URL : <https://www.hniise.gov.ua/15184-vdbuvsvya-vebnar-navchalnii-onlain-modul-z-krimnalstichno-pdgotovki.html>

Рена Марутян, доктор наук з державного управління, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Rena Marutian, doctor of Sciences in Public Administration, Professor of the Department of Global and National Security the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9184-1590>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОМУ НАУКОВОМУ СПІВРОБІТНИЦТВУ: ПРИНЦИП ULTIMA RATIO

GLOBAL CHALLENGES TO INTERNATIONAL SCIENTIFIC COOPERATION: PRINCIPLE ULTIMA RATIO

The theses reveal the essence of the problems of global challenges to international scientific cooperation. In particular, it is argued that in the 21st century, international scientific cooperation becomes part of scientific diplomacy, which is designed to unite the efforts of diplomats and scientists from different countries of the world to overcome global challenges and threats. Scientific diplomacy is defined as the process of using scientific cooperation between states to solve common problems and build a constructive international partnership. It is emphasized that science diplomacy is a form of diplomacy and has become a general term to describe a range of formal or informal technical, research, academic or engineering exchanges in the general field of international relations and the field of global policy-making

It was established that after the beginning of the full-scale invasion of Russia into Ukraine, the environment of international scientific cooperation also underwent changes, leading countries of the world are abandoning various forms of international scientific cooperation with Russia and increasing international scientific ties with Ukraine.

Keywords: global challenges, international scientific cooperation, scientific diplomacy, foreign scientific policy, *Ultima ratio regum*.

В ХХІ столітті міжнародне наукове співробітництво стає частиною наукової дипломатії, яка покликана об'єднати зусилля дипломатів та науковців різних країн світу задля подолання глобальних викликів та загроз. **Наукова дипломатія** – це використання наукового співробітництва між державами для вирішення спільних проблем і побудови конструктивного міжнародного партнерства. Вона є формою дипломатії та стала загальним терміном для опису низки формальних чи неофіційних технічних, дослідницьких, академічних чи інженерних обмінів у загальній сфері міжнародних відносин і сфері формування глобальної політики. За своєю суттю наукова дипломатія прагне побудувати наукову співпрацю, яка зміцнює відносини між націями. Вона також може інформувати про цілі зовнішньої політики, надаючи наукові поради та сприяючи міжнародній співпраці та інвестиціям.

У червні 2022 року дві авторитетні міжнародні організації задекларували зміни своїх підходів до наукового співробітництва. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) опублікувала звіт про політику національної та економічної безпеки «Цілісність і безпека в глобальній дослідницькій екосистемі», де міститься огляд дослідницьких екосистем з огляду на: а) розвитку міжнародного наукового співробітництва; б) зміцнення безпеки досліджень та запобігання іноземному втручання [1]. У документі відповідальність за цілісність і безпеку досліджень розподіляється між кількома учасниками міжнародної дослідницької екосистеми. До них належать національні уряди, агенції, що фінансують дослідження, дослідницькі установи, університети, академічні асоціації та міжурядові організації. У цьому звіті описано політичні ініціативи та дії щодо захисту національної та економічної безпеки, одночасно захищаючи свободу дослідження, сприяючи міжнародній дослідницькій співпраці та забезпечуючи їх відкритість та відсутність дискримінації. Доклад містить приклади дій, які вживаються для запобігання іноземному втручання, управління ризиками та сприяння забезпеченню довіри до науки в майбутньому, а також пропонує рекомендації, які допоможуть країнам розробити ефективну політику для зміцнення наукової безпеки як частини ширшої

структури наукової доброчесності. В докладі серед викликів світовій дослідницькій екосистемі розглядається екосистема Росії. Зазначається, що геополітичні зміни впливають на наукову співпрацю, що країни, які раніше вважалися партнерами у науковому світі можуть стати загрозою стабільності. Військова агресія Росії проти України згадується у контексті необхідності переосмислити наукові зв'язки з обома країнами. Частка світових університетів та державних дослідницьких установ по всій ОЕСР вирішили припинити співпрацю з російськими науковими інституціями та навпаки, розширили свою співпрацю з українськими дослідниками та, навіть здійснили кроки по працевлаштуванню вчених-біженців з України.

У липні 2023 року відома у світі Німецька служба академічних обмінів (DAAD) оприлюднила доповідь «Зовнішня наукова політика для мультиполярного світу. Системне суперництво, конфронтація та глобальні кризи»[2]. У доповіді констатується рішучість реагування німецьких наукових інституцій на війну Росії проти України. Якщо щодо України планується вживати заходи для всілякої підтримки наукової співпраці, то спільні наукові проекти з Росією заморожуються, а академічні обміни припиняються.

У документі зазначається: «Ця війна не залишиться лише епізодом європейської історії, її ефект не буде короткостроковим для міжнародних наукових відносин». Звідси порушується питання про формулювання цілей німецької *зовнішньої наукової політики* (AWP) щодо глобальних викликів міжнародному науковому співробітництву. На кількох сторінках обґрунтовується висновок про необхідність «нової» AWP, що сприяє громадському діалогу, послідовному розвитку суспільства та економіки, реалізації німецьких національних інтересів. В документі підкреслюється, що сучасна AWP реалізується в умовах неупорядкованого мультиполярного світу і робить свій внесок у багатосторонню співпрацю. Зазначається, що: «обмеження та розрив наукових відносин є інструментами зовнішньої наукової політики, і надалі постає питання про їх використання як *Ultima Ratio*». *Ultima ratio regum* (лат., від лат. - ultimus - «останній», «крайній» і лат. - ratio - «розум», «прийом», «метод», дослівно - Останній аргумент короля) — напис на французьких гарматах, які відливали за часи правління Людовика XIV, приблизно з 1650 року[3]. В сучасній дипломатії фраза *Ultima Ratio* є терміном, який використовується в політиці як «останній метод вирішення проблеми, останній засіб або дія при конфлікті інтересів, коли всі інші, помірковані методи вирішення конфлікту, були застосовані безрезультатно та не дали результатів»[3] і, як правило, це означає перехід до застосування сили.

Таким чином, міжнародне наукове співробітництво є складовою наукової дипломатії і її сучасне становище означає, що:

- а) в умовах сучасних глобальних викликів та загроз міжнародний обмін та наукове співробітництво здійснюються з урахуванням спільних інтересів та має цільові установки;
- б) відносини учасників зовнішньої наукової політики формуються з урахуванням того, що вона є складовою загальної зовнішньої політики країн світу, яка відображає також їх національні інтереси, європейські цінності та інтереси міжнародної системи безпеки;
- в) настала фаза світової історії, що характеризується новою якістю глобального протистояння, в якому з глобальними викликами антропоцену необхідно боротися за допомогою міжнародної наукової екосистеми, яка створюється на основі об'єднання відповідальних країн зі спільними цінностями.

Список використаних джерел

1. Integrity and security in the global research ecosystem | OECD Science, Technology and Industry Policy Papers | OECD iLibrary/ URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/integrity-and-security-in-the-global-research-ecosystem_1c416f43-en;jsessionid=_k2iNqTcvyBf6OwyH2okHJ-DRRizbJWsRdQhAuNaU.ip-10-240-5-173
2. Außenwissenschaft-spolitik für eine multipolare Welt Systemrivalität, Konfrontation und globale Krisen. URL: https://static.daad.de/media/daad_de/pdfs_nicht_barrierefrei/der-daad/220705_daad_awp-papier_perspektiven.pdf
3. Ultima ratio regum. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ultima_ratio_regum

Ілля Миронов, студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iliia Myronov, Student of Education and scientific institute of public administration and civil service Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Клименко, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

OPTIMIZATION OF THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION EFFICIENCY CRITERIA IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF THE WORLD ORDER

The methodological aspects of assessing the effectiveness of state administration in the field of national security were investigated. The author has highlighted evaluation criteria, requirements for performance indicators. The author proves that in the conditions of the transformation of the world order, special attention should be paid to indicators characterizing the state of military, socio-economic and environmental security. The criteria for the effectiveness of military security management include: the state of borders with unfriendly states; state of the army; the level of armed support; defense funding ratio. Criteria for the effectiveness of social and economic security management include: GDP growth rate; budget deficit level; the volume of investments as part of GDP; inflation rate; the level of public debt. The criteria for the effectiveness of environmental safety management include: the amount of carbon dioxide emissions per 1000 km² of the state's territory; the amount of nitrogen oxide emissions per 1000 km² of the state territory; emissions of greenhouse gases per capita; level of land plowing; level of land degradation; population access to high-quality drinking water.

Keywords: *public administration, national security, efficiency.*

Протягом останніх років трансформація світового порядку відбувається в різних сферах, основними серед яких є військова, фінансово-економічна, екологічна.

Трансформаційні процеси у військовому секторі міжнародних відносин пов'язані, перш за все, з повномасштабним вторгненням РФ на територію України у лютому 2022 року. Цей чинник призвів до зростання ролі воєнної безпеки у загальній безпековій системі багатьох держав, і не лише європейських. В умовах російської агресії та ризиків початку Третьої світової війни в рамках політики національної безпеки багато держав світу збільшили бюджетні витрати на придбання та утримання зброї, проведення військових навчань, військову допомогу Україні тощо. Звісно, найбільший вплив вказаного чинника відмічається на державне управління у сфері національної безпеки України. У нашій державі це знаходить відображення в обсягах мобілізації, військових навчань, у витратах на зброю, на виплати військовослужбовцям тощо. З урахуванням впливу зазначеного чинника, для оцінки ефективності державного управління в сфері національної безпеки виділяють критерії воєнної безпеки, серед яких, зокрема:

1) стан кордонів з недружніми державами-сусідами (наявність смуги перешкод для військового вторгнення). Про актуальність даного критерію може свідчити політика ряду держав, що є сусідами РФ, які після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну розпочали зведення загороджувальних парканів, облаштування інших перешкод на кордонах з країною-агресором). Відповідно, індикатором ефективності державного управління в цьому напрямку може бути рівень захисту кордону, а саме: відсоток периметру, захищеного від держави-сусіда;

2) стан збройних сил. Показниками ефективності державного управління в даній сфері може бути рівень мобілізації населення (в особливий період та в умовах воєнного стану), відсоток населення, що має військову підготовку, абсолютна та відносна кількість військових, що пройшли спеціальне навчання тощо;

3) рівень забезпечення засобами захисту та ураження. Показниками ефективності державного управління в цьому напрямку можуть слугувати абсолютні показники наявності зброї певного виду та відносні показники забезпеченості стосовно планового (оптимального) рівня; рівень зносу зброї (матеріальний і моральний знос); відсоток втрат зброї (в умовах воєнного стану) тощо;

4) коефіцієнт фінансування оборони, що являє собою відсоткове відношення обсягів витрат на оборону до ВВП держави. Пороговим значенням даного індикатора в наукових джерелах пропонують вважати 2% ВВП [2, с.53], але в умовах війни цей показник має бути значно вищим, досягати 20% і навіть більше.

Зрозуміло, що воєнна безпека в сучасному світі не може бути забезпечена в умовах нестачі фінансових ресурсів. У наукових джерелах підкреслюється, що на забезпечення необхідного рівня воєнної безпеки держави значний вплив здійснює фінансово-економічний стан у державі. Наявність достатніх фінансових ресурсів посилює воєнну захищеність і сприяє безпеці, а їх дефіцит погіршує можливості захисту національних кордонів та суверенітету [3, с.318]. Тому, аналогічно важливою складовою в системі національної безпеки є фінансово-економічна сфера. Загострення ризиків цієї складової національної безпеки також характерне для сучасного етапу трансформації світового порядку. Зокрема, в умовах пандемії COVID-19 у 2020-2021 роках і особливо в умовах масштабної збройної агресії РФ проти України в усьому світі спостерігаються ознаки фінансової кризи. Цьому сприяє зростання цін та загроза дефіциту енергоресурсів, сільськогосподарської продукції (продовольства), загальний високий рівень інфляції в багатьох державах світу. Зважаючи на це, для оцінки ефективності державного управління в сфері національної безпеки залишаються актуальними й критерії соціально-економічної безпеки. Серед них можна виділити наступні:

– темп приросту ВВП держави, що свідчить про тенденції економічного розвитку національної економіки (пороговим значенням виступає середньосвітовий темп приросту або темп приросту в розвинених державах світу);

– відсоток високопродуктивної продукції у складі виробництва та експорту, що свідчить про стан інноваційного розвитку країни;

– рівень дефіциту бюджету (не більше 5% ВВП);

– обсяг інвестицій у складі ВВП (пороговим значенням пропонується вважати 25% ВВП);

– рівень інфляції (не більше 20%);

– рівень державного боргу: внутрішнього (не більше 20% ВВП) та зовнішнього (не більше 25% ВВП) [1, с.22].

Також в сучасних умовах трансформації світового порядку важливу роль відіграють екологічні чинники, що значною мірою визначають стан національної безпеки держав. Критеріями ефективності державного управління цією складовою національної безпеки можуть слугувати наступні показники: обсяг викидів CO₂ на 1000 км² території держави; обсяг викидів NO₂ на 1000 км² території держави; викиди парникових газів на душу населення; рівень розораності земель (у %); рівень деградації земель (у % до загальної площі); доступ населення до якісної питної води (у % населення) тощо.

Таким чином, оптимізація системи критеріїв ефективності державного управління у сфері національної безпеки в контексті трансформації світового порядку потребує приділення особливої уваги результативним показникам, що характеризують стан воєнної, соціально-економічної та екологічної складової національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Вінчук М.В., Наконечна Н.В. Економічна безпека держави: соціально-економічний вимір : Навчальний посібник. Львів : Ліга-Прес, 2017. 322 с.

2. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. К. : НІСД, 2013. 104 с.

3. Олійник О. М. Військовий аспект соціальної безпеки в контексті нової стратегії національної безпеки України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 5 (30). С.314-319.

Володимир Мороз, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Moroz, postgraduate student of the Department of Global and National Security, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Григорій Ситник**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕЦИ У КОНТЕКСТІ НАСЛІДКІВ РОЗРОБКИ «НОВІТЬОГО» ОЗБРОЄННЯ

GLOBAL SECURITY CHALLENGES IN THE CONTEXT OF THE CONSEQUENCES OF THE DEVELOPMENT OF «NEW» WEAPONS

Development of the latest types of weapons (directed energy weapons; weapons of non-lethal action (non-lethal weapons); geophysical weapons), the development of high-precision weapons with increased combat power, comparable to the effectiveness of tactical nuclear weapons, as well as the development of means of armed struggle in the aerospace sphere to stimulate changes forms and methods of armed struggle, the principles of military art. At the same time, the development of these weapons could have serious implications for global security. Such as: Expansion of the zone of armed conflicts and general threats; Sharp increase in arms costs (arms race) and additional challenges to global security; Further stagnation of the conventional arms control system and strengthening of trust and security in the military sector; Challenges for national systems of strategic management.

These challenges and threats can be military, political, economic, social, cultural, cyber, environmental, etc. Global security challenges are multi-faceted and multifaceted as they can relate to human security, national security, cyber security, climate change, global economic stability and many other challenges. To prevent the defeat and destruction of decision-making centers, it is necessary to build a horizontal control system. A horizontal structure of redundant control centers should be formed, interconnected and having access to the entire amount of information in a synchronous mode.

Keywords: *challenges, weapons, globalsecurity, developmentofthe «new» weapons, nationalsecurity.*

Розробка новітніх видів озброєння (зброї спрямованої енергії; зброї несмертельної дії (нелетальної зброї); геофізичної зброї), розвиток високоточних засобів ураження з підвищеною бойовою могутністю, порівняну з ефективністю тактичної ядерної зброї, а також розвиток засобів збройної боротьби у повітряно-космічній сфері, безумовно стимулюватиме зміни форм та способів збройної боротьби, принципів військового мистецтва [1, стр.75-79]. Водночас, розробка вказаного озброєння може мати серйозні наслідки для глобальної безпеки. Серед викликів, пов'язаних з цим є, зокрема наступні [1-3].

Розширення зони збройних конфліктів та загрози загального характеру.

Неспроможність міжнародної спільноти забезпечити заборону розробки та використання деяких видів озброєння країнами, що може стати приводом для інших країн розробляти аналогічну зброю. Крім того, важливо визначити загальні загрози, які виникають внаслідок розробки нових видів озброєння та забезпечити міжнародну співпрацю у розробці та впровадженні стратегій щодо запобігання таким загрозам. Важливими є також соціальні та етичні аспекти розробки та використання нових видів озброєння, оскільки потрібно забезпечити дотримання міжнародних стандартів щодо захисту прав людини, забезпечення безпеки та захисту довкілля при розробці та використанні нових видів озброєння.

Річке зростання витрат на зброю (гонка озброєнь) та додаткові виклики глобальній безпеці.

Розробка та виробництво нового озброєння можуть бути досить дорогими, що буде сприяти гонці озброєнь та породжуватиме низку загроз соціально-економічному розвитку та суспільно-політичній стабільності країн та регіонів. Так, витрати на військові потреби у світі у 2022 р. досягли 2,24 трильйона дол., з яких витрати у США – 877 млрд дол. (39% від світових показників), Китаю – 292 млрд дол., а боротьба з російською агресією призвела до того, що в Україні відбувся річний приріст військових витрат на 640% і досяг 44 млрд. доларів (34% ВВП) [4]. Крім того держава, маючи новітні види озброєння може продукувати підсилення традиційних викликів глобальній безпеці, які можуть бути військовими, політичними, економічними, соціальними, культурними, кібернетичними, еко-

логічними та ін. Серед них, зокрема можна відзначити такі як: міжнародний тероризм; зростання загроз застосування зброї масового ураження, енергетичній безпеці, кібербезпеці, порушення роботи супутників та ін. Окрім того збройні конфлікти сьогодення відрізняються широкомасштабним використанням різних видів високоточних озброєнь і засобів, що забезпечують його застосування [3]. Використання ж «новітніх» озброєнь потребує вдосконалення засобів виявлення та боротьби (радіоелектронної розвідки та радіоелектронної боротьби та ін.).

Подальша стагнація системи контролю над звичайними озброєннями та зниження рівня довіри у військово-політичній сфері. Контроль над звичайними озброєннями та зміцнення довіри у військовій галузі є однією із передумов забезпечення глобальної безпеки. Як відомо, військовий вимір європейської безпеки та довіри було започатковано у 1975 р. у рамках Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) як один із інструментів зниження напруги у відносинах між Сходом і Заходом [5]. Еволюція заходів зміцнення довіри між державами супроводжувалась інституалізацією діалогу на майданчику НБСЄ, зокрема розумінням необхідності обмеження та скорочення ударних озброєнь в результаті чого у 1990 р. було підписано Договір про звичайні збройні сили у Європі (ДЗЗСЄ) [6]. У 1992 р. відбулося посилення міжнародних моніторингових та контрольних-перевірочних механізмів режимом «відкритого неба». Створена система дозволяла в умовах біполярного світу, зокрема встановити баланс сил у Європі. Сьогодні ж вона вкрай неефективна. Ознаки стагнації системи проявилися у 2007 р., коли Російська Федерація призупинила виконання зобов'язань за ДЗЗСЄ. У 2011 р. вона починає блокувати міжнародні ініціативи, спрямовані на модернізацію заходів зміцнення довіри і безпеки в регіоні, визначені Віденським документом – міжнародною угодою держав-учасниць НБСЄ [7]. Деякий час Росія продовжувала брати участь у діалозі щодо створення більш ефективного, на їх думку, режиму контролю над звичайними озброєннями в Європі, але з 10 березня 2015 року, посиляючись на «де-факто» порушення НАТО ДЗЗСЄ, повністю припиняє свою участь у ньому. Сьогодні, є всі підстави стверджувати, що руйнація системи контролю над звичайними озброєннями в Європі стала не тільки результатом непорозуміння між Росією та НАТО, а й однією з причин створення можливостей для Росії у її підготовці до агресії проти України.

Виклики для національних систем стратегічного управління.

Розробка «новітнього» озброєння породжує також суттєві загрози щодо ураження та знищення центрів прийняття стратегічних рішень. Тому для їх нейтралізації необхідним є, зокрема побудова горизонтальної системи управління. Йдеться передусім про формування горизонтальної структури дублюючих центрів управління пов'язаних між собою, які мають доступ до всього обсягу інформації в режимі синхронного функціонування. Очевидно також, що для забезпечення безперервного управління потрібно забезпечити оперативний збір та аналіз всієї доступної інформації, відповідне навчання та підготовка управлінського складу.

Таким чином для забезпечення глобальної безпеки потрібна кардинальна перебудова системи міжнародної співпраці та координації дій між країнами та міжнародними організаціями не тільки у сфері контролю над звичайними озброєннями, а й розробка дієвих механізмів щодо реагування на виклики глобальній безпеці, пов'язані із розробкою та можливим застосуванням «новітніх» озброєнь. Вказана система має гарантувати, зокрема неможливість підготовки широкомасштабної війни та реальне зниження рівня військово-політичної напруги, стати основою побудови надійного каркасу глобальної безпеки в цілому.

Список використаних джерел

1. Безпекове середовище 2033: Монографія. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 117 с.
2. Богданович В.Ю., Ільшов О.А., Комаров В.С., Олексіук В.В. Підхід до оцінювання безпечного середовища в сучасних умовах ведення збройної боротьби. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського № 2(72), 2021, С. 33-39. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/33-39>
3. Ситник Г. П. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій / Г.П.Ситник. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023.92 с.
4. Світові військові витрати досягли рекорду за вісім років – SIPRI // <https://borgexpert.com/news/svitovi-vijskovi-vytraty-dosiahly-rekordu-za-visim-rokiv-sipri> [Дата звернення 24.04.24]
5. Організація з безпеки і співробітництва в Європі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0>
6. Договір про звичайні збройні сили в Європі [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_314
7. Матвєєнко О. В. Особливості імплементації Віденського документа 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки у світлі викликів гібридної війни // Вісник національної академії державного управління при Президенті України. Київ: НАДУ, 2015. № 1. С. 174-190. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2015_1_17

Марія Орел, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом

Mariia Orei, doctor of Sciences in Public Administration, Professor at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management
<https://orcid.org/0000-0002-9071-5602>

ВПЛИВ НАСЛІДКІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

TRANSFORMATION OF THE WORLD ORDER THE IMPACT OF THE CONSEQUENCES ON NATIONAL SECURITY

Today the international community is going through an important stage in the formation of a new world order, which is based on a change in the paradigm of international relations, which can have a significant impact on the national security of countries, it can be both positive and negative (depending on how the country interacts with new geopolitical, economic), technological and socio-cultural challenges). The thesis focuses on the fact that one of the main consequences of the transformation of the world order is a change in the balance of power between states, which can lead to a change in political alliances, increased tension in international relations and aggravation of conflicts, this can create a threat to the national security of the country. Important trends in the transformation of the world order are the impact on the country's economy, cultural and social spheres, a change in values and social norms can lead to an increase in social tension and conflicts in the country, which can also become a threat to national security and the like. One of the key aspects of ensuring national security in the context of the transformation of the world order is the strengthening of the country's internal stability. The state must ensure the effective work of law enforcement agencies and special services, ensure the stability of the country's economic and social development, and maintain national unity and harmony between different social groups. It is necessary to develop and implement effective foreign policy tools to ensure national interests and reduce threats to national security. Also, the state must be prepared for possible cyber attacks, terrorist attacks and other forms of hybrid warfare.

Keywords: challenges, global security, national security; formation of a new world order.

У цілому світовий порядок як соціальне явище та феномен є продуктом еволюційного розвитку цивілізації у ХХ ст. З появою на початку ХХ ст. першої глобальної міжнародної системи з'являється можливість говорити про світовий порядок як про упорядкованість політичного життя усього людства.

Упродовж останніх десятиріч людство значно просунулось до такого порядку, котрий дійсно набуває обрисів світового [1-5]. Про це свідчать наступні тенденції:

- до орбіти світової політики втягнуті країни, які ще недавно ледь залучалися до неї;
- залучення багатьох держав до вирішення міжнародних проблем стає більш багатостороннім, а проблеми гуманітарного плану, які стосуються не тільки етносів, але нерідко й окремих громадян, стають предметом міжнародного інтересу;
- зростає міжнародна роль у світовій політиці міждержавних і неурядових організацій, а також окремих особистостей, які отримують за рахунок власних економічних та політичних ресурсів можливість впливати на розвиток світової політики [3-5].

Міжнародна спільнота сьогодні переживає важливий етап формування нового світового порядку в основі якого зміна парадигми міжнародних відносин.

Трансформація світового порядку може мати значний вплив на національну безпеку країн, цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того, як країна взаємодіє з новими геополітичними, економічними, технологічними та соціокультурними викликами.

Одним з головних наслідків трансформації світового порядку є зміна балансу сил між державами, що може призвести до зміни політичних альянсів, підвищення напруженості в міжнародних відносинах та загострення конфліктів, це може створити загрозу для національної безпеки країни, особливо якщо вона знаходиться в геополітично важливому регіоні.

Трансформація світового порядку може мати вплив на економіку країни, зокрема на експорт та імпорт товарів і послуг. Наприклад, зміна тарифів на ввезення товарів або введення санкцій може негативно позначитися на економіці країни та загострити соціально-економічні проблеми, які можуть стати викликом для національної безпеки.

Також трансформація світового порядку може вплинути на культурну і соціальну сфери. Зміна цінностей та соціальних норм може призвести до збільшення соціальної напруженості та конфліктів в країні, що також може стати загрозою для національної безпеки.

У цілому, вплив трансформації світового порядку на національну безпеку країни є досить складним та різноманітним процесом, який потребує ретельного аналізу та стратегічного планування з боку держави. Для забезпечення національної безпеки у світі, що змінюється необхідно виявляти нові підходи та адаптуватися до нових викликів.

Одним з ключових аспектів забезпечення національної безпеки в умовах трансформації світового порядку є зміцнення внутрішньої стабільності країни. Держава повинна забезпечити ефективну роботу правоохоронних органів та спецслужб, забезпечити стабільність економічного та соціального розвитку країни, а також підтримувати національну єдність та гармонію між різними соціальними групами. Необхідно розробляти та впроваджувати ефективні засоби зовнішньої політики для забезпечення національних інтересів та зменшення загроз національній безпеці. Наприклад, дипломатичні переговори, підписання міжнародних угод, участь у міжнародних організаціях та ін.

Для забезпечення національної безпеки в умовах трансформації світового порядку також важливо вдосконалювати військову потужність та забезпечувати ефективний контроль за національними кордонами. Крім того, держава повинна бути готовою до можливих кібератак, терористичних актів та інших форм гібридної війни.

Крім того, держава повинна розробляти та впроваджувати ефективні засоби зовнішньої політики для забезпечення національних інтересів та зменшення загроз національній безпеці.

Список використаних джерел

1. Бочарніков В. П., Свешніков С. В., Сиротенко А. М., Коваль М. В., Затинаяко О. І., Дергільова О. В., Ковальчук П. А. Безпекове середовище 2033 : монографія. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 117 с.

2. Ситник Г. П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України : підручник /за ред. Г. П. Ситника. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372. с.

3. Hryhorii Sytnyk, Mariia Orel, Viktoriia Ivanova, Yevhenii Taran. Conceptual understanding of the relationship between political and administrative processes in the context of social systems security <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/38936/43524> DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.34>

4. Ситник Г.П. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій / Г.П.Ситник. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023.92 с.

5. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 2. К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 246 с. https://lib.iitta.gov.ua/730934/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20%D0%86%D0%86.pdf

Tetiana Palamarchuk, PhD in Public Administration, Associate Professor of Global and National Security Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6561-8248>

Тетяна Паламарчук, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

THE PROBLEM OF FORMING A GLOBAL MANAGEMENT SYSTEM IN THE CONTEXT OF RESPONDING TO GLOBAL SECURITY PROBLEMS

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ РЕАГУВАННЯ НА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ

Дослідження спрямоване на визначенні об'єктивної природи процесу глобалізації, адже що її неможливо зупинити. Водночас це і не самовідтворюваний чи автоматичний процес, оскільки суперечливість і турбулентність глобалізації потребує активних стабілізуючих, урівноважуючих механізмів управління надскладними глобальними відносинами в інтересах виживання людства. Обґрунтовано, що наслідком дії перелічених чинників є цілковита невизначеність (незаданість) результатів глобального розвитку, що породжує проблеми варіантності (альтернативності) і ризикованості людських дій, і, відповідно, проблеми вибору в процесі глобалізації. Іншими словами, фактично це перетворює людство на суб'єкт глобального управління. Запропоновано розуміння поняття глобальне управління, яке представлено як процес забезпечення глобальними акторами нівелювання негативних і посилення позитивних для людської спільноти ефектів глобалізації шляхом використання засобів і механізмів, які діють на різних рівнях – локальному, національному, регіональному і глобальному.

Ключові слова: глобальне управління, безпека.

The objective nature of the globalization process is such that it cannot be stopped. At the same time, it is not a self-reproducing or automatic process, since the contradictions and turbulence of globalization require active stabilizing and balancing mechanisms for managing extremely complex global relations in the interests of human survival. So far, unified conceptual approaches to the study of global governance as a political and sociocultural phenomenon, the nature of its influence on political development, have not been developed.

In our opinion, the need for global management is connected with such factors as:

- the complexity of the globalization process, which includes many sub-processes that take place both in various spheres of social life and in people's minds;
- the scale of globalization, its «dragness» in space and time, when the whole world is segmented into components of varying degrees of globalization, and these components are closely interconnected and interact with each other;
- multi-object and multi-subject globalization: it did not just divide the world into those who «globalize» and those who are «globalized», but in fact each subject, having its own goals, fulfills both roles to one degree or another ;
- the presence in the process of globalization of such factors as the natural world with its resources, which today is already closed in a certain way (geographically, resourcefully, informationally) or is being closed (intellectually, ethically, etc.) and has acquired the properties of limitation and scarcity, as a result of which it has become the subject of harassment by sub objects of globalization in the process of achieving their own goals;
- the multiplicity and ambivalence of the consequences of globalization, which are inherent in its very nature.

The consequence of the action of the listed factors is the complete uncertainty (indeterminacy) of the results of global development, which gives rise to problems of variability (alternativeness) and riskiness

of human actions, and, accordingly, problems of choice in the process of globalization. In other words, it effectively turns humanity into a subject of global governance.

In this regard, it becomes important to realize the possibility of human management of social development and, in particular, the development of global management. Awareness of the possibility of managing social development came more than two centuries ago, when social thinkers began to understand that changes in social institutions and people's lifestyles lead to a series of logically connected states. Since then, replacing each other, many utopian ideas of managing social dynamics have emerged.

The goal of globalization becomes «the expansion of human opportunities to influence not individual aspects of social progress, but the progress of civilization as a whole», which, in turn, means that the imperative of globalization is to ensure the controllability of social development. By global management, we will understand the process of ensuring by global actors the leveling of the negative and strengthening of the positive effects of globalization for the human community through the use of means and mechanisms that operate at different levels - local, national, regional and global. Since the global system is a set of structures and processes of human life in close interaction with nature, from the point of view of goals, two dimensions can be distinguished in global management: the management of global processes within the limits of human civilization itself and the dimension that is formed at the border between «mankind and nature».

World order as a method of purposeful organization of international life is the formation of a global institutional environment through the coordination of conflicting interests of international actors of all levels and types. It provides for the presence of a legal and ethical system of norms and rules of global interaction (world law and global ethics), a system of global political institutions and procedures for political coordination, as well as an object of regulating influences in the form of a global society.

The infrastructure and technologies of global management are aimed at meeting the needs of the global economy and reflect the values of global culture. That is, global management is, first of all, political management, which exerts an organizing influence on the world community and in which politics goes beyond national boundaries and acquires a global (transnational) level. The second dimension is related to solving the global problems of humanity.

Here the task becomes extremely tough: to ensure the survival of humanity. Management goals can be called «external» because they are dictated by the global problems themselves. Achieving these goals is mandatory and/or forced. The solution of these global issues (or the achievement of goals) lies simultaneously in two multidimensional spaces: socio-political and economic-natural-technical-technological. The first is related to decisions aimed at implementing at different levels (local, regional, global) changes in socio-political relations necessary to solve problems, or creating appropriate conditions for their solution. These political decisions are combined with specific economic, technical and technological or other solutions corresponding to the essence of the problem.

Examples of global problems that have a non-political nature, but which cannot be solved using only traditional institutional measures, are transboundary pollution, the global spread of pathogens, including HIV/AIDS, the activities of criminal conglomerates, etc. Since global problems need to be solved globally, involving different levels of actors in this matter, it is socio-political solutions that acquire special importance. The presence and awareness of the possibility of choice makes the global situation of the transformation of civilization, first of all, a political situation, requiring political assessment and political decisions.

Therefore, in the conditions of globalization, management is considered, first of all, as a political imperative. In general, the political nature of global management is related to: development and adoption of the most general strategic decisions; the scale of the social impact of managerial activity and its integrating direction; the need to respond to rapidly changing situations using specific political tools and technologies.

References

1. Ciravegna, L., & Michailova, S. (2022). Why the world economy needs, but will not get, more globalization in the post-COVID-19 decade. *Journal of International Business Studies*, 53(1), 172–186. <https://doi.org/10.1057/s41267-021-00467-6>
2. Constantinescu, C., Mattoo, A., & Ruta, M. (2020). The global trade slowdown: Cyclical or structural? *World Bank Economic Review*, 34(1), 121–142. <https://doi.org/10.1093/wber/lhx027>
3. Dorado-Moreno, M., Sianes, A. & Hervás-Martínez, C. From outside to hyper-globalisation: an Artificial Neural Network ordinal classifier applied to measure the extent of globalisation. *Qual Quant* 50, 549–576 (2016). <https://doi.org/10.1007/s11135-015-0163-7>

Оксана Пархоменко-Куцевіл, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Oksana Parkhomenko-Kutsevil, doctor of science in public administration, professor, head of the department of public administration and administration at Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav
<https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

MODERN PROBLEMS OF ENSURING NATIONAL SECURITY IN WARTIME CONDITIONS

The study analyzed and systematized scientific approaches to the problems of ensuring national security in wartime conditions. It was found that there are no systematic studies of national security problems in wartime conditions. It is proposed to single out seven clusters of problems of ensuring national security in wartime conditions: the problem of forming effective mechanisms for preventing and countering corruption; formation of an effective education system aimed at the formation of high-quality human capital of the country; requires the formation of effective means of the country's defense capability; the problem of ensuring information security; ensuring mental safety; the problem of ensuring the financial security of the state; the problem of patriotic upbringing of children and youth; formation of effective cooperation of Ukraine with the international community on the issue of defense and protection, formation of a safe environment for the life of the world community, formation of protection against global challenges and problems.

Keywords: national security, information security, staffing of national security, education system, wartime, war, international cooperation, defense capability of the country.

Актуальність дослідження цієї теми полягає в тому, що національна безпека є важливою умовою функціонування та розвитку особистості, суспільства та держави. Сьогодні існуючі проблеми у сфері національної безпеки позначені великою кількістю загроз різного рівня, багато з яких є глобальними, до цього входять військові конфлікти та війни.

Враховуючи повномасштабне вторгнення росії на територію України, формування нових міжнародних воєнних альянсів, формування міжнародної співпраці з метою посилення безпеки світового співтовариства, виокремлення інноваційних шляхів розвитку міжнародної та глобальної безпеки, на сьогодні актуалізується питання виокремлення сучасних проблем забезпечення національної безпеки в умовах воєнного часу.

Проблеми національної безпеки, на сьогоднішній день, виходять на перший план в більшості країн світу. Це викликано зміною глобального середовища безпеки, яке сьогодні містить у собі велику кількість загроз і викликів різного характеру. Виходячи з цього, а також з огляду на участь України в євроінтеграційних та міжнародних процесах, питання забезпечення належного рівня національної безпеки має стати ключовим [1].

Система освіти – складова частина держави як соціальної системи. Рівень розвитку людського капіталу впливає на стійкість розвитку держави та стан національної безпеки. Водночас і стан національної безпеки суттєво впливає на стійкість освітньої сфери та має далекосяжні наслідки у вигляді диспропорцій у розвитку соціального, економічного, екологічного та виробничого середовища через недостатній розвиток людського капіталу.

Взаємовплив системи освіти та національної безпеки можна характеризувати великою кількістю причинно-наслідкових зв'язків, які не завжди можна уявити кількісно, тому визначення ролі та внеску системи освіти у забезпечення комплексної безпеки держави від зовнішніх і внутрішніх загроз вкрай актуально нині. Особливо важливим це стає у зв'язку з кризою, що почалася в освіті, каталізатором якої стала пандемія COVID-19, а також повномасштабне вторгнення росії на територію України. Оцінка ролі системи освіти у забезпеченні національної безпеки дозволяє більш обґрунтовано визначити завдання держави щодо системи освіти як фактора, що впливає на національну безпеку. Тому однією з проблем забезпечення національної безпеки є зміна концепції системи освіти, оновлення підходів до формування стандартів освіти, формування цифрового простору системи освіти.

Проблеми, які виникли у системі забезпечення національної безпеки в умовах воєнного часу пов'язані, перш за все, з воєнною агресією та окупацією деяких регіонів України. Тому важливим

елементом системи забезпечення національної безпеки – це формування ефективних засобів обороноздатності країни, перерозподіл фінансування з урахуванням розвитку оборонно-промислового комплексу, формування науково-дослідних лабораторій, діяльність яких спрямована на розробку нових методів захисту населення та військовослужбовців, розробку та випробування інноваційної зброї та ін.

Ще однією важливою проблемою національної безпеки є інформаційна безпека, забезпечення захисту суспільства від фейків та викривлень інформації, які можуть призводити до панічних настроїв населення, негативного сприйняття державно-управлінських рішень органів державної влади, втрати довіри до органів державної влади, що може в умовах війни призвести до непоправних наслідків.

На сучасному етапі забезпечення національної безпеки та еволюції світових тенденцій ментальна безпека виявляється запорукою виживання суспільства та держави. Істотну небезпеку для ментальності становлять воєнні дії, інформаційні виклики, глобалізаційні процеси, що мають специфічні побічні ефекти. Потрібно враховувати, що інформатизація та глобалізація – процеси об'єктивні, які не можна зупинити чи повернути назад. Метальна безпека включає наступні аспекти: освіта, культурно-туристична сфера, духовна, соціально-трудова сфера тощо.

Однією з важливих проблем у системі забезпечення національної безпеки є фінансування. В умовах воєнного стану, питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки оборона країни, збройних сил, функціонування органів оборони та захисту, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так і з залученням міжнародної допомоги. Отже, пошук джерел фінансування та визначення напрямів використання фінансових ресурсів є основою забезпечення захисту і розвитку виробництва в країні у мирні часи і вкрай важливо, у воєнні. Наявні фінансові ресурси, можливість їх акумуляції та стабільного використання на цілі, що забезпечують перемогу над ворогом, усунення загроз державної цілісності Україні та її національних інтересів, захищеність громадян країни, складають елементи фінансової безпеки держави та потребують правового врегулювання [2].

Окремо стоїть проблема забезпечення патріотичного виховання дітей, молоді з метою формування їх національної самосвідомості, розуміння важливості мови, національної культури у системі національної безпеки. Саме патріотичне виховання виконуватиме роль розвитку національної ідентичної та національної єдності нашого суспільства.

Звичайно важливою проблемою забезпечення національної безпеки як в мирний час, так і в умовах воєнного часу є запобігання та протидія корупції. Корупція зачіпає не лише правову сферу, соціальну, економічну, а й воєнну сферу, де вона несе великі зміни. Насамперед корупція руйнує розвиток воєнно-промислового комплексу, запровадження інноваційних засобів захисту військовослужбовців, розробку та випробування нової зброї, нових технологій, забезпечення військовослужбовців необхідним обладнанням, захистом та зброєю. Це все є край необхідним для оборони та захисту нашої країни та звільнення територій від окупації. Системні заходи щодо запобігання та протидії корупції, на жаль, не приносять ефективних результатів, іноді це пов'язано з відсутністю політичної волі, іноді з неефективністю механізмів боротьби з корупцією, часто це пов'язано з непрофесійністю кадрів, які формують та реалізують антикорупційною політику України. Проблема корупції в умовах воєнного часу шкодить не лише ситуації в регіонах, де ведуться бойові дії, а й підриває репутаційний капітал нашої країни на міжнародній арені. Шкода репутації країни може призвести до того, що союзники України не довіряться нашій державі та не надаватимуть таку життєво потрібну допомогу у фінансуванні оборонно-промислового комплексу, надання інноваційної зброї та технологій і може призвести до непоправних наслідків на полі бою. Тому, подолання корупції стає пріоритетом забезпечення національної безпеки України.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що забезпечення національної безпеки України є комплексом заходів національного та міжнародного характеру. При цьому визначення стратегічних пріоритетів, правильне розуміння проблем у сфері національної безпеки, пошук оптимальних способів їх вирішення, тісна співпраця держав у створення ефективних системи протидії сучасним загрозам сприятимуть забезпеченню національної безпеки України та міжнародній безпеці у світі. Тільки у співпраці можна вирішити актуальні стратегічні завдання забезпечення національної безпеки у складних світових умовах та нових глобалізаційних викликах.

Список використаних джерел

1. Вонсович О. Стан національної безпеки України в сучасній геополітичній ситуації. Політичний менеджмент. 2012. № 1-2. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/vonsonovych_stan.pdf
2. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188>

Діана Перелі, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Diana Pereli, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0009-0001-0808-6529>*

Науковий керівник: Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

IMPLEMENTATION OF SMART TECHNOLOGIES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN UKRAINE

Under the influence of globalization processes, the transformation of all spheres of social life is taking place, in particular in the system of public management, where we can observe processes aimed at limiting the monopoly of the state by transferring part of the state functions to local self-government bodies, the private sector and non-governmental organizations.

Decisions of public authorities are more effective if they use information technologies and means of communication. The use of digital technologies is considered one of the main conditions for the effectiveness of public administration, since these technologies allow expanding the participation of the public in the development and implementation of government decisions.

Modern technologies, which are built on improving the lives of citizens and expanding their opportunities in communication with authorities, have received the name SMART.

The use of smart technologies in public administration entails an increase in the quality of relations between citizens and local authorities, since the classical methods of public administration are replaced by socially oriented methods that characterize the transition from technological aspects of activity to humanistic ones.

Keywords: *smart city, smart technologies, public administration, information and communication technologies.*

Глобалізація проникає у всі сфери людської життєдіяльності та торкається політики, економіки виробництва, торгівлі, фінансів, комунікації тощо. При цьому, провідне місце в цих процесах займає інформація та технології, які з нею пов'язані. Інформаційно-технологічна революція перетворила інформацію на найважливіший стратегічний ресурс та інструмент управління суспільними і природними процесами [2, с. 175].

Під впливом глобалізаційних процесів відбувається трансформація в усіх сферах суспільного життя. Дані явища торкнулися і сфери державного управління, в якій відбуваються процеси формування системи публічного управління через обмеження монополії держави шляхом передачі частини державних функцій місцевим органам самоврядування, приватному сектору та неурядовим організаціям.

Управлінські рішення публічних органів влади підвищують свою ефективність через широке використання інформаційних ресурсів та засобів комунікації. «Інформаційні ресурси здійснюють величезний вплив на розвиток системи публічного управління. Для ефективної роботи, органи влади повинні використовувати новітні інформаційні технології й проводити виважену державну інформаційну політику. Завдання публічних органів влади полягає у реалізації реальних заходів, які можуть розширити поле інформаційного впливу та можливості взаємодії влади, бізнесу й суспільства» [3, с. 39].

Використання цифрових технологій вважається однією з основних умов ефективності публічного управління, оскільки дані технології дозволяють розширити участь громадськості у розробці і реалізації рішень, тобто відбувається перехід від мінімізованої участі громадськості за

командно-адміністративної системи до широкої участі громадськості за демократичної системи. Саме такий підхід є більш ефективним з економічного погляду та створює більше можливостей для розвитку країни. [3, с. 39].

Якщо проаналізувати процес впровадження інформаційних технологій в систему публічного управління, то видно що він здійснювався поступово, а також ця тенденція продовжується. Так, першими технологіями які використовувалися в цивільній діяльності були такі, що допомагали пришвидшити здійснення технологічних операцій і процесів спеціалістами з управління [1, с. 15].

Сучасні технології, які направлені на покращення рівня життя громадян та підвищення їх комунікації з органами влади, отримали назву СМАРТ (від англ. «SMART»), де абревіатура з англійської мови означає: «(S (specific) – конкретність; M (measurable) – вимірність; A (achievable) – досяжність; R (relevant) – актуальність; T (time bound) – обмеженість у часі). Така назва засвідчує, що крім якостей, які притаманні попередньо розглянутим технологіям, смарт-технології мають і інші якості, які називають «розумними». Вони містять суттєву частку інтелектуальних здібностей людей та інноваційні знання з управління. Розвиток смарт-технологій сприяв появі термінів смарт-освіта, смарт-місто, смарт-суспільство, смарт-спеціалізація стратегічної і поточної діяльності та ін., що дійсно вже має позитивні результати» [1, с. 16].

Основними об'єктами, де технології «смарт» набули свого поширення стали міста, які в процесі трансформації набули ознак «смарт-міст» («розумних міст»). Концепція «смарт-міста» полягає в тому, що за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій міста повинні покращити економічне зростання, підвищити рівень життя громадян, створити умови для розвитку міст та населення, вдосконалити політичні процеси в суспільстві тощо.

Використання смарт-технологій в системі публічного управління несе за собою появу нової якості відносин між громадянами та місцевою владою, оскільки місце класичних методів публічного управління займають соціально-орієнтовані методи, що характеризують перехід від технологічних аспектів діяльності до гуманістичних.

Передбачається, що у смарт-місті органи публічної влади повинні активно співпрацювати з мешканцями – допускати громадян до підготовки та реалізації управлінських рішень, дослухатись до громадської думки тощо.

При цьому, підвищення рівня життя залежить від самих мешканців, а саме – забезпечення високої якості обслуговування громадян завдяки використанню фактичних даних у реальному часі, що пришвидшує процес ухвалення рішень та надання послуг, веде до зручності та економії.

Як висновок, можна зазначити, що відповідно до сучасних досліджень, для досягнення більш ефективних результатів, в системі публічного управління повинні максимально бути впроваджені смарт-технології, оскільки вони сприяють його результативності і дієвості.

Концепція «смарт-міста» з'явилася в умовах розвитку і поширення інформаційних технологій та направлена на підвищення ефективності системи публічного управління та забезпечення ефективного функціонування територіальних громад з впровадження рішень на задоволення потреб їх мешканців. Основним напрямком даної концепції є підвищення рівня життя громадян, через постійний моніторинг ситуації в місті, що дозволяє органам публічної влади оперативно реагувати на проблеми та негаразди, аналізувати та вирішувати їх. Це веде до підвищення рівня життя і комфорту мешканців.

Впровадження смарт-технологій у систему публічного управління, яке через концепцію смарт-міста, дозволило надати новий поштовх людській активності, дозволить підвищити інтенсивність руху управлінською інформацією, здійснювати аналіз процесів життєдіяльності та взаємодіяти з громадянами внаслідок підключення смарт-сервісів з метою реалізації основних функцій публічного управління.

Список використаних джерел

1. Бобровський, О. Смарт-технологізація публічного управління як рушійна сила його розвитку. *Аспекти публічного управління*. 2020, 8(1 SI). С. 15-17. DOI <https://doi.org/10.15421/152030>.
2. Рижова І.С. Smart-технології як фактор розвитку сучасного дизайну. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2017. Вип. 69. С. 174-183.
3. Таран Є. І. Розвиток системи публічного управління в Україні в умовах формування інформаційного суспільства. *Право та державне управління*. 2020. № 1. с. 36-40. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.5>

Микола Поворозник, доктор філософії, докторант кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

Mykola Povoroznyk, PhD (Economics), doctoral studies at the Department of International Accounting and Auditing Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

СУЧАСНИЙ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД ВПЛИВУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ НА ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

MODERN THEORETICAL AND METHODOLOGICAL REVIEW OF THE INFLUENCE OF TECHNOLOGY TRANSFER ON GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Currently, a kind of conceptual consensus has emerged in the theoretical discourse regarding the fact that the scale and intensity of international technology transfer is determined primarily by the strategic orientation of developed countries towards the transfer of their own technologies, and its effectiveness by the ability of developing countries to acquire appropriate technologies and ensure their adaptation to the requirements of their local markets. It is on the example of the states of the European Union that we can see the most relevant stratification of states according to the criterion of the intensity of cross-border technology transfer, with the distinction of groups of countries with ultra-high and high intensity, intensity above the average level, average intensity, intensity below the average level, and countries catching up. The introduction of Industry 4.0 technologies leads to a more complete consideration of all the diversity of factors of the development of scientific and technological transfer, which affect the development of both business and society and the natural environment. Based on the key methodological provisions of the scientific works of Western scientists, the most important conclusions that reveal the nature of the mutual influence of technologies and the structural dynamics of global economic development are specified.

Keywords: *technologies, theoretical discourse, technology transfer, Industry 4.0.*

Інтернаціоналізація ринків та завершення формування глобальної економічної системи створили для національних економік та підприємств якісно нові умови господарської діяльності. До викликів розвитку підприємств часто відносять негативні зовнішні ефекти чи нецінові фактори, для усунення чи компенсації яких необхідно активно розвивати транскордонний трансфер технологій. У багатьох випадках нецінові чинники значною мірою пов'язані з технологічними обмеженнями [1], котрі можуть бути знівелювані застосуванням відповідних компенсаторних зусиль. Останні повинні бути спрямовані на регулювання таких форм взаємозв'язків між суб'єктами технологічного трансферу, як-от: мережеві взаємозв'язки у рамках сформованих бізнес-конгломератів та кластерів; взаємозв'язки учасників міжнародного виробничого кооперування на рівні спільних підприємств та стратегічних альянсів; а також фінансові, інфраструктурні, інвестиційно-кредитні та інші взаємозв'язки між учасниками науково-технологічного обміну.

Не випадково, нині у теоретичному дискурсі склався своєрідний концептуальний консенсус відносно того, що масштаби та інтенсивність міжнародного трансферу технологій обумовлюються передусім стратегічною орієнтацією розвинених держав на передачу власних технологій, а його ефективність – спроможністю країн, що розвиваються, придбати відповідні технології та забезпечити їх адаптацію під вимоги своїх локальних ринків. У більш детальному розумінні чинниками, що детермінують доцільність міжнародного науково-технологічного обміну комерційними каналами, є такі як: еластичність ринкового попиту на продукцію з урахуванням її значення для конкурентного розвитку певної країни, технології чи виробника; платоспроможна місткість споживчого ринку приймаючої країни та рівень його концентрації і монополізації; ступінь диверсифікованості альтернативних джерел постачання продукції; рівень інфраструктурної та освітньої готовності приймаючих країн; відносний рівень їх соціально-економічного розвитку.

Системна оцінка інтенсивності міжнародного трансферу технологій та інноваційної активності економічних суб'єктів дає змогу зробити такий висновок: попри існування між ними позитивної кореляції, вона не має абсолютного характеру. Так, саме на прикладі держав Європейського Союзу можемо бачити найбільш релевантну стратифікацію держав за критерієм інтенсивності

транскордонного трансферу технологій з виокремленням груп країн з надвисокою та високою інтенсивністю, інтенсивністю вище середнього рівня, середньою інтенсивністю, інтенсивністю нижче середнього рівня та наздоганяючих країн [1]. При цьому важливо розуміти, що для однієї країни індекс активності з міжнародного трансферу технологій та індекси інноваційної діяльності можуть рухатись у протилежних напрямках. Комплекс практичних заходів, котрі упродовж останніх десятиліть активно реалізовувались національними урядами країн у царині демонополізації їх економік, спричинили значне загострення міждержавної конкурентної боротьби, у тому числі за технології і найбільш піонерні інноваційні розробки. Поглиблений аналіз виокремлених ученим детермінантів дає підстави стверджувати, що технологічний вимір присутній в усіх чинниках конкурентоспроможності, якими власне й обумовлюються конкурентні позиції фірм на світовому ринку.

Нині роль каталізатора відіграють інформаційно-комунікаційні технології, інтеграція яких у більшу частину сучасних технологій призводить до появи їх нових поколінь у форматі Індустрії 4.0. Зокрема, систематизація наукових праць за останнє десятиліття дає змогу ідентифікувати технології big data та інтернету речей як такі, що забезпечують системний розвиток глобальних постачальницьких ланцюгів на основі застосування механізмів постійного моніторингу та управління ризиками [2]. Високі технології виступають ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності різнорівневих економічних суб'єктів за умов гіперконкуренції, зростання компліментарності національних економік та глобалізації, а також потужного впливу цілої низки інших факторів – ІТ-інфраструктури, знань та компетенцій, ринкової системи господарювання та державного регулювання [3]. З огляду на це, у теоретичному дискурсі процесів транскордонного технологічного трансферу з'являється поділ секторів економіки на окремі групи за інтенсивністю технологічних компонент, а країн – за часткою високотехнологічної продукції в структурі їх ВВП та експорту. Еволюція технологій та глобалізація ринків рухають бізнес-діяльність до активного переходу на засади Індустрії 4.0. Узагальнення наукових праць дозволяє говорити про те, що технології відіграють визначальну роль практично у всіх економічних процесах.

Спираючись на ключові методологічні положення наукових праць західних учених, конкретизуємо найважливіші висновки, котрі розкривають характер взаємного впливу технологій та структурної динаміки глобального економічного розвитку: викликані технологіями Індустрії 4.0 масштаби структурних трансформацій світової економіки та новітні технологічні розробки обумовлюють необхідність акумулювання величезних фінансових фондів для трансформації інфраструктури, внутрішнього та зовнішнього середовища бізнес-діяльності; зростання автономності структурних одиниць економічних систем потребує більш децентралізованих моделей управління ними; технології Індустрії 4.0 обумовлюють значне збільшення кількості та підвищення інтенсивності взаємозв'язків між мікро- та макроекономічними, у тому числі глобальними процесами, суб'єктами та системами, що підвищує цілісність і взаємозалежність економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Ciborowski R., Skrodzka I. International technology transfer and innovative changes adjustment in EU. *Empirical Economics*. 2020. Vol. 59. P. 1351-1371.
2. Pyun J., Rha J. S. Review of Research on Digital Supply Chain Management Using Network Text Analysis. *Sustainability*. 2021. Vol. 13. 9929. URL: <https://doi.org/10.3390/su13179929>
3. Яценко О. Об'єктивні чинники та еволюційні зміни у теорії конкурентних переваг. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2012. №1 (2). С. 171-181.

Андрій Рудик, доктор філософії з галузі соціальних та поведінкових наук, офіцер комунікації Генерального штабу Збройних Сил України

Andrii Rudyk, PhD in Social and Behavioral Sciences, Communication officer, General Staff of the Armed Forces of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7291-4341>

ПРОБЛЕМА ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ

THE PROBLEM OF UKRAINE'S FULFILLMENT OF INTERNATIONAL OBLIGATIONS IN THE CONTEXT OF THE FUTURE REINTEGRATION OF CRIMEA

The issue of the reintegration of Crimea has become one of the determining factors for the domestic and foreign policy of Ukraine after the annexation of the peninsula by the Russian Federation in 2014. It naturally gained special relevance after the large-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine in 2022 and its successful repulsion by the Armed Forces of Ukraine. If earlier the reintegration of Crimea was perceived as an immeasurable and distant process, now in the public consciousness the question of its solution is self-evident. Both in the period before the full-scale aggression and after it, concepts, plans and individual opinions regarding the reintegration of the peninsula were repeatedly presented. However, none of the presented projects or concepts answered the obvious question - what to do with ethnic Russians, who make up most of the population of Crimea, without violating international law? The safety and success of the process of Crimea's reintegration into Ukraine depends on an optimal and effective solution to this issue. This material examines the topic of ethnic Russians in Crimea, reveals Ukraine's international obligations in the field of ethnopolitics, and suggests way to solve the outlined problem.

Keywords: reintegration of Crimea, ethnopolitics, national minority.

За результатами першого і наразі єдиного в історії незалежної України перепису населення наша держава з етнополітичної точки зору класифікується як така, що має поліетнічний склад населення. Український дослідник Роман Коршук дає наступне визначення такої держави: «Держава з поліетнічним складом населення – це держава, в межах якої проживає певна домінантна етнічна спільнота та значна кількість представників інших етнічних груп» [4, с. 252]. Характерними ознаками, що вирізняють державу з поліетнічним складом населення від звичайної поліетнічної держави є те, що домінуючий етнос складає від 50%+1 до 89% її населення, а також складає абсолютну більшість в кожній адміністративно-територіальній одиниці.

Отже, за даними перепису 2001 року 77,8% населення України склали українці. У кожній адміністративно-територіальній одиниці український етнос представляв абсолютну більшість мешканців – від 97,8% у Тернопільській області до 56,9% у Донецькій області. Виняток склали Автономна Республіка Крим та м. Севастополь, де частка українців становила 24,3% та 22,4% відповідно. Абсолютну більшість населення в обох адміністративно-територіальних одиницях склали росіяни – 58,3% та 71,6% відповідно [1]. Власне дана ситуація й зумовлюватиме періодичну внутрішньополітичну та зовнішньополітичну напругу довкола Криму й у подальшому призведе до його анексії Російською Федерацією у 2014 році.

Очевидно, що з перепису 2001 року і до моменту захоплення Росією Криму пройшло понад 10 років і етнічний склад населення півострову міг змінитися не на користь росіян. Наприклад, за даними ще радянського перепису 1989 року у Криму частка росіян складала 65,6%, що на 7,3% більше, ніж у 2001 році. У Севастополі мала місце аналогічна ситуація – 74,4% у 1989, що на 2,8% більше, ніж у 2001 році [1]. Також можна припустити, що деякі етнічні українці, що послуговувалися російською мовою, записували себе росіянами. Підтвердженням такої мімікрії є різке зростання кількості росіян у Криму за результатами так званого перепису у жовтні 2014 року. Тоді виявилось, що 65,2% населення АР Крим і 81,07% населення Севастополя складають росіяни [5]. Це прямо суперечить вище викладеним тенденціям.

У будь-якому разі факт залишається фактом – абсолютну більшість населення півострову складає етнос, який відверто вороже сприймає українців, як окрему етнічну спільноту, та їхню державність. Доля тих, кого переселила Російська Федерація до Криму, з метою насильницької зміни етнічного складу півострову, цілком очевидна – їхнє перебування не є законним. Тому так само законним буде процес їхнього виселення. Інша справа етнічні росіяни, які мешкали в Криму до анексії і були (або навіть і досі є у прихованому вигляді) громадянами України. Їхнє виселення не матиме законних підстав і повністю суперечитиме як національному (ст. 25, ст. 33 Конституції України), так і міжнародному праву (ст. 3 Протоколу №4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду) [3], [8]. Однак окрім факту неможливості для України, як демократичної держави, вдаватися до застосовуваних Російською Федерацією практик зміни етнічного складу населення територій, існують інші підводні камені безпечної реінтеграції Криму.

Йдеться про два міжнародних документи у сфері етнополітики, учасником яких є Україна. Це Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992 року) та Рамкову конвенцію про захист національних меншин (1995 року). Ряд положень першого документа (наприклад, щодо економічного життя та документообігу, засобів масової інформації, здійснення судової влади тощо) фактично підводить Україну до того, що російське населення Криму має користуватися широкою інституційною національно-культурною автономією. У свою чергу Рамкова конвенція не просто підтверджує це, а ще й звертає увагу на те, що Україна для захисту росіян Криму має укласти відповідні угоди з Російською Федерацією (ст. 18) [2], [7].

Вочевидь, українське суспільство не буде готове до повної реалізації положень обох документів. Як з політичних, так і з безпекових міркувань. Тому виникає дилема: як проводити державну етнополітику щодо росіян Криму, не порушуючи взятих на себе міжнародних зобов'язань та норм міжнародного права загалом? Відповідно, це потребуватиме розробки та впровадження особливої державної етнополітики не лише до корінних народів Криму, якими є кримські татари, караїми та кримчаки, а й щодо місцевих росіян.

Перш за все, варто звернути увагу на те, що ст. 20 та ст. 21 Рамкової конвенції про захист національних меншин дають Україні відповідні можливості для відтермінування реалізації права на національно-культурну автономію для росіян Криму. Йдеться про те, що будь-яка діяльність національної меншини у державі не має суперечити принципам суверенної рівності, територіальної цілісності та політичної незалежності держав. Також національна меншина зобов'язується поважати національне законодавство держави та права осіб, що належать до домінуючого етносу [7].

Відповідно, саме ці дві норми Рамкової конвенції доцільно покласти в юридичну аргументацію особливої державної етнополітики щодо російського етносу в Криму.

Однак обмеження права на національно-культурну автономію не знімає проблему ворожості російського населення Криму до українців та української державності. Так само не знімає питання обрання ними органів місцевого самоврядування, які мають функціонувати в рамках українського законодавства.

Одним із найбільш очевидних варіантів вирішення даного питання є запровадження інституту негромадянства для росіян Криму (гіпотетично він може стосуватися і до представників російського етносу в Україні загалом) за принципом того, що існує у практиці Латвії та Естонії. Конфігурація українського варіанту може відрізнитися від латвійського чи естонського залежно від конкретних безпекових міркувань. Але основною метою його запровадження має бути недопущення набуття представниками російського етносу в Криму, які висловлюють вороже ставлення до українців та України в цілому, всього комплексу прав та обов'язків на рівні з іншими громадянами України. Перш за все, це стосується політичних прав, таких як активне та пасивне виборче право, право на утворення та участь у громадських організаціях і політичних партіях тощо. Не говорячи про обов'язок несення служби у Збройних Силах України.

Варто зауважити, що реалізація інституту негромадянства для росіян Криму несе в собі два ризики. Першим є те, що він матиме конкретне етнічне спрямування і буде дискримінацією за етнічною ознакою (інститут негромадянства в Латвії та Естонії має де-факто, а не де-юре етнічне спрямування). Другим є те, що в разі позбавлення росіян Криму активного та пасивного виборчого права, представницькі органи півострову формуватимуться меншістю населення, що нагадуватиме практику режиму апартеїду в Південно-Африканській Республіці.

Дані ризики можна вирішити розширенням інституту негромадянства загалом на осіб, які не можуть офіційно підтвердити належний рівень володіння державною мовою, та відмовою від ідеї формування місцевих представницьких органів з одночасним запровадженням прямого управління Кримом з Києва. Останнє – за аналогією механізму прямого управління Північною Ірландією з Лондону у Великій Британії.

Таким чином, розробка і впровадження особливої державної етнополітики щодо росіян Криму з урахуванням вище наведених тез не просто нівелює проблему виконання Україною міжнародних зобов'язань, а й створить умови для безпечної реінтеграції Криму.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський перепис населення 2001. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>
2. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Коршук Р. М. Етнополітологія: Історія та теорія: *навч. посіб.* К.: Алерта, 2020. 316 с.
5. Перепис населення в Кримському федеральному окрузі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/perepis_krim/perepis_krim.html
6. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059#Text
7. Рамкова конвенція про захист національних меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text
8. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Геннадій Рябцев, доктор наук з державного управління, професор, професор Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Gennadii Riabtsev, Doctor of Science in Public Administration, Full Professor, Professor of the Andriy Meleshevych Kyiv-Mohyla School of Governance, Chief Researcher of the National Institute for Strategic Studies
<https://orcid.org/0000-0002-3478-825X>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

ENERGY MARKET TRANSFORMATION UNDER THE UKRAINIAN-RUSSIAN WAR INFLUENCE

The RF's losses from the oil embargo and price restrictions imposed by the USA and the EU did not allow it to stop financing the war in Ukraine. But the sanctions deprived the RF of significant profits from hydrocarbon trade and changed the global energy market. This market maintains a large "military surplus" in oil quotations, although the oil demand is less than oil supply. The EU's dependence on the supply of Middle Eastern oil has increased. EU oil pipeline systems have reoriented from transit to oil distribution. Logistics chains have changed in Europe. The Russian oil supply to the EU decreased by 89%. The Russian Federation reoriented the supply of hydrocarbons from European to Asian markets. In order to strengthen the impact of sanctions on the RF and avoid negative consequences for the USA and the EU, it is necessary to guarantee the effectiveness of restrictions, to clearly formulate their essence in normative legal acts, to ensure the interest of business in maintaining sanctions. It is important to introduce restrictions capable of reducing the cost of selling Russian oil to \$35...40/bbl. It is necessary to prevent the re-export of Russian hydrocarbons to the USA and the EU. It is important for Ukraine to form regulatory prerequisites for ensuring the processing of its own oil in the EU; to conclude long-term agreements on the supply of fixed volumes of fuel to Ukraine, as well as agreements of the "oil stock ticket" type.

Keywords: oil embargo, Russian invasion of Ukraine, global energy market, economic sanctions.

У відповідь на вторгнення РФ в Україну держави-члени G7, ЄС та Австралія запровадили ембарго на експорт російських вуглеводнів. Заборонено купувати, завозити або передавати нафту й нафтопродукти, якщо вони походять з Росії; надавати фінансову, страхову, технічну допомогу, посередницькі та інші послуги, пов'язані з цією заборобою і транспортуванням вуглеводнів до третіх країн [1; 2]. На додачу до цих обмежень, постачання сировини морем до третьої держави за ціною вище граничної (для нафти – \$60/бар.) спричиняє заборону на надання будь-яких послуг. Заборона поширюється на держави-члени G7, їхні територіальні води, фізичних та юридичних осіб, компанії, засновані за британським правом. Обхід обмежень тягне за собою накладення штрафу. Порушеннями вважають також «відкат» одержувача постачальнику нафти, формально відправленої за ціною, нижчою від граничної; продаж за ринковою ціною суміші, що містить російську сировину [3].

Хоча керівництво РФ назвало ці обмеження елементами «економічної війни» [4], «санкції є односторонніми чи колективними діями проти держави-порушниці міжнародного права, спрямованими на те, щоб змусити її дотримуватися закону» [5]. Відповідні обмеження є компромісом між дипломатичними заходами та спеціальними операціями й спрямовані на досягнення передусім політичних цілей [6]. Держави застосовують їх «проти рівних їм за класом», лише коли виникають загрози національній безпеці [7].

Запроваджене ембарго не було повним. Воно стосувалося лише 43 % експорту (162 млн т нафти й нафтопродуктів), частину з якого було переорієнтовано на азійські ринки. Щоб гарантувати попит на них, російські вуглеводні реалізовували зі знижкою відносно Brent до 35 % і на умовах постачання CIF. Як наслідок, за підсумками першого кварталу 2023 року прямі нафтогазові доходи федерального бюджету РФ скоротилися на 45 % (до 1,64 трлн руб.), утворивши його дефіцит у 2,4 трлн руб. (за сумарних доходів 5,68 трлн руб.).

Втрати від запроваджених обмежень не скоротили доходи РФ настільки, щоб це урізало фінансування війни в Україні. Але санкції позбавили Москву надприбутків від торгівлі

вуглеводнями, які вона одержувала в 2021-2022 роках, і сформували такі тенденції на світовому енергетичному ринку:

1. Попри переважання пропонування сировини над попитом, зберіглася значна (до 30 %) «військова премія» в котируваннях. Наслідки: скорочення споживання нафтопродуктів імпортерами, прискорення темпів електромобілізації; поява додаткових коштів у експортерів (за винятком рф).

2. Посилилася залежність ЄС від постачання близькосхідної нафти. Наслідки: переобладнання заводів під нову сировину, збільшення резервів.

3. Нафтопровідні системи ЄС було переорієнтовано з транзиту на перерозподіл сировини. Наслідки: втрата транзитерами свого статусу та доходів; відновлення інтересу до портової інфраструктури та інтерконекторів; перерозподіл маржі між переробниками, розташованими в портах та на колишніх транзитних маршрутах.

4. В Європі змінилися логістичні ланцюжки. Наслідки: збільшення частки танкерних перевезень Дунаєм; постачання в Україну (9 млн т) лише через західний кордон (зокрема, річкові порти).

5. Постачання російської нафти до ЄС скоротилися на 89 %. Наслідки: нестача газойлю в Центральній Європі; зростання танкерних постачань альтернативними маршрутами; консервація російської трубопровідної системи.

6. Російські постачання було переорієнтовано на азійські ринки. Наслідки: посилення цінової конкуренції, скорочення доходів рф через зростання тривалості постачань та обмежень на послуги (у тому числі перевалку ship-to-ship і страхування в Lloyd's of London та P&I Clubs).

Щоб посилити вплив санкцій на рф та уникнути негативних наслідків для ініціаторів їхнього запровадження, варто:

1. Гарантувати дієвість обмежень, чітко формулюючи їхню суть у нормативно-правових актах і забезпечуючи заінтересованість національних суб'єктів господарювання у збереженні санкцій.

2. Запровадити обмеження, здатні зменшити середню вартість продажу російської нафти до \$35...40/бар.; не допускати реекспорту російських вуглеводнів до США та ЄС, передусім індійськими компаніями.

3. Сформувані нормативні передумови для забезпечення: перероблення на давальницьких умовах на заводах Словаччини, Угорщини та Чехії видобутої в Україні сировини; інтенсифікування підйому сировини на всіх родовищах зі спрямуванням видобутого на перероблення в ЄС і запровадженням жорсткого контролю держави над видобутком; укладання довгострокових прямих угод між операторами ринку й виробниками в ЄС із постачання фіксованих обсягів пального; укладання угод типу oil stock tickets зі збереженням пального поза межами України поблизу її західного кордону.

Список використаних джерел

1. Council Decision (CFSP) 2022/884 of 3 June 2022 amending Decision 2014/512/CFSP. An official website of the EU. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.153.01.0128.01.ENG

2. Council Regulation (EU) 2022/879 of 3 June 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014. An official website of the EU. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.153.01.0053.01.ENG

3. UK Maritime Services Ban and Oil Price Cap. Industry Guidance. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1149436/OFSI_Industry_Guidance_-_Maritime_Services_Ban___Oil_Price_Cap_-_April_2023.pdf

4. Запад начал экономическую войну против России. РИА Новости. 2022. 10 мар. URL: <https://ria.ru/20220310/ekonomika-1777518105.html>

5. Daoudi M. S., Dajani M. S. Economic Sanctions: Ideals and Experience. London : Routledge & Kegan Paul, 1983. 263 p.

6. Pape R. Why Economic Sanctions Do Not Work. *International Security*. 1997. Vol. 22 (2). P. 90–136.

7. Hufbauer G. C., Schott J. J., Elliott K. A. Economic Sanctions Reconsidered. Washington, DC. : Peterson Institute for International Economics, 2009. 248 p.

Олександр Семикрас, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Semykras, PhD Candidate of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8736-6379>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ МЕТОДІВ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

USING BEHAVIOURAL METHODS TO COUNTERING MISINFORMATION IN THE CONTEXT OF GLOBAL THREATS

Misinformation has become a powerful political tool that threatens the consolidation of society and the functioning of democratic systems. The massive spread of misinformation requires a comprehensive response from governance systems and multinational institutions.

In this study, we note the declining effectiveness of traditional methods of countering misinformation and the search for new methods. We point out that the development of behavioural sciences and the situation around the COVID-19 pandemic have stimulated the emergence of behavioural methods to combat misinformation. We briefly describe the main behavioural methods, such as pre-bunking, nudge and bunking. We think that the use of behavioural methods to counter misinformation will increase the effectiveness of governance and contribute to sustainable society as a whole.

The study is recommended for government officials, public administration scholars, and anyone interested in addressing the global challenges of our time.

Keywords: public policy, behavioural interventions, nudge, misinformation.

Вступ. За останні кілька років світ зіткнувся з кількома глобальними кризовими викликами, включаючи пандемію COVID-19, російське вторгнення в Україну, кліматичні зміни та пов'язані з цим ризики для глобальної світової економіки. Одним із таких викликів стало масове поширення дезінформації, як важливого фактору, котрий впливає на різноманітні суспільно-політичні процеси, починаючи від виборів та референдумів, закінчуючи політичними конфліктами та глобальною реакцією на пандемію [8].

У лютому 2020 року д-р Майк Райан, виконавчий директор Програми ВООЗ з надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я, заявив про необхідність вакцини від дезінформації [11]. Крім того, основною метою Європейської Комісії в протидії дезінформації визначено надання громадянам Європейського Союзу можливості ідентифікувати дезінформацію та захищатися від неї [4]. Фокус нашого дослідження є актуальним, в контексті війни росії проти України. Адже ключових елементами російської агресії є використання кампаній з дезінформації та інформаційно-психологічних спеціальних операцій з метою дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні по послаблення її позиції за міжнародній арені. В цьому контексті навіть застосовують термін «інформаційний тероризм» (інфотероризм) для визначення політики спланованого та систематизованого використання інформаційного терору для досягнення політичних цілей [1]. Саме тому, ефективна протидія дезінформації є важливою складовою національної безпеки України.

Метою нашої роботи є дослідження поведінкових методів протидії дезінформації в умовах глобальних викликів сучасності.

Основна частина. Сучасні глобальні кризи відбуваються на фоні тектонічних соціальних змін, пов'язаних з глибинним проникнення цифрових та інноваційних технологій у всі сфери суспільного життя. Як наслідок, інформаційні технології відкривають широкі технічні можливості для використання цифрової інфраструктури в кампаніях з поширення неправдивої інформації.

Існують різні види дезінформації – наприклад, дезінформація, яка суперечить науковому консенсусу, або дезінформація, яка суперечить простим, об’єктивно правдивим фактам. Крім того, термін «дезінформація» часто використовується для позначення тієї частини недостовірних даних, яка поширюється навмисно. В нашому дослідженні ми прийняли широке визначення дезінформації як недостовірної інформації, яка поширюється навмисно і часто приховано з метою формування громадської думки або приховування правди [9].

На сучасному етапі, дослідники констатують зниження ефективності традиційних методів нейтралізації недостовірної інформації до яких відносять інформаційні та просвітницькі кампанії, які сфокусовані переважно на спростуванні дезінформації. Комплекс традиційних методів протидії дезінформації дістав назву в академічній літературі як модель дефіциту інформації [3]. В основу цієї моделі покладено розуміння, того що ретельне та доступне роз’яснення фактів громадянам має ефективно протидіяти дезінформації. При цьому модель дефіциту інформації фактично не брала до уваги когнітивні, соціальні та афективні чинники формування поглядів і правдивих суджень.

Розвиток поведінкових та нейронаук впродовж останніх десятиліть змістив фокус дослідників та урядовців з традиційних методів боротьби з дезінформацією в бік застосування новітніх знань про психологію та поведінку людини. Результати дослідження вчених з Массачусетського технологічного інституту продемонстрували неочікувану закономірність, що неправдива інформація поширюється в соціальних мережах на 70 відсотків швидше ніж правдива, і цей факт пов’язано з психологічними особливостями людської природи, а не з маніпулятивними діями ззовні [10]. Крім того, пандемія COVID-19 стала додатковим стимулом до пошуку нових методів протидії дезінформації та їх застосування в системах врядування.

Теоретичні розробки дослідників поведінкових механізмів публічного управління та комунікаційних методів протидії дезінформації взято на озброєння низкою урядових організацій та національних інституцій. Прикладом застосування поведінкових методів протидії дезінформації стала реалізація Плану дій Європейської Комісії щодо боротьби з дезінформацією 2018 року [4]. В цьому документі поведінкові методи протидії дезінформації визначено загальним терміном «поведінкові втручання» (англ. - behavioural interventions). Згідно Плану, стратегічною метою поведінкових інтервенцій є виявлення, обробка, розуміння та виправлення недостовірної інформації.

Загалом розрізняють три найбільш поширені типи поведінкових інтервенцій для протидії дезінформації, а саме: попереднє спростування, підштовхування та спростування [3].

Попереднє спростування або пребанкінг (від англ. – prebunking) є превентивним поведінковим методом боротьби з дезінформацією. Його застосовують для формування попередньої стійкості громадян до впливу недостовірної інформації. Сутність пребанкінгу полягає в формуванні суспільного імунітету проти дезінформації. Найпростіші приклади пребанкінгу передбачають попереднє надання достовірної інформації, превентивне виправлення або попередження про дезінформацію. Більш складні поведінкові інтервенції спираються на так звану «теорію щеплень», яка застосовує принцип вакцинації до знань, стверджуючи, що «щеплення» людей з ослабленою формою переконання може створити імунітет проти наступних переконливих аргументів шляхом використання навичок критичного мислення [9].

Підштовхування (англ. – nudge) є ефективним поведінковим методом протидії дезінформації, який застосовують під час або безпосередньо перед поширенням недостовірної інформації. В основі цього методу покладено теорію підштовхування Річарда Талера та Касса Санстейта, сутність якої полягає у моделюванні поведінки індивідів шляхом зміни контексту прийняття рішення, не забороняючи при цьому жодних варіантів та істотно не змінюючи їхні економічні стимули [2]. Підштовхування, як правило, включають комунікаційні повідомлення, які заохочують індивідів уточнити певну інформацію або взяти до уваги її достовірність, перш ніж поширювати її далі. Експериментально доведено, що деякі стимули, такі як обіцянки, спонукання до мислення та нагадування про точність знижують готовність людей читати і поширювати дезінформацію [4].

Спростування або дебанкінг (від англ. – debunking) – поведінковий метод боротьби з дезінформацією, який застосовують постфактум поширення та впливу недостовірної інформації. Метою цього методу є спростування недостовірної інформації та заміна її переконливими фактами. Стратегії спростування можуть включати один або кілька наступних елементів: викриття та виправлення недостовірної контенту; пояснення риторики дезінформації; критика достовірності джерел дезінформації. [7]. Спростування особливо ефективні в умовах швидкого реагування на дезінформацію.

Недоліком спростування є реактивність цього методу, що здебільшого не призводить до стійкого імунітету проти дезінформації.

Висновки. Масове поширення дезінформації стало одним із глобальних викликів сучасності, який вимагає комплексного реагування систем урядування та наднаціональних інституцій. Дезінформацію визначають одним із основних факторів, що впливає як на внутрішньополітичні так і на зовнішньополітичні політичні процеси. В деяких випадках дезінформація перетворилася на потужний інструмент політики, який ставить під загрозу консолідацію суспільства та функціонування демократичних систем.

Розвиток інноваційних технологій та новітні знання про природу людини стали факторами зниження ефективності традиційних методів протидії дезінформації. Разом з тим вони стимулювали розробку та застосування поведінкових методів боротьби з поширенням недостовірної інформації. До таких методів відносять: попереднє спростування, підштовхування та спростування.

Можемо стверджувати про досягнення наукового консенсусу, що задля глибокого розуміння природи дезінформації та методів боротьби з нею, важливо враховувати також когнітивну архітектуру і соціальний контекст прийняття індивідуальних рішень. В цьому контексті, застосування поведінкових методів протидії дезінформації, дозволяє підвищити ефективність публічного управління та сприяє сталому суспільному розвитку в цілому.

Список використаних джерел

1. 1 та 2 вересня 2022 року відбувся Міжнародний круглий стіл «Протидія дезінформації в умовах воєнних дій» | Центр протидії дезінформації. *Центр протидії дезінформації | Головна сторінка*. URL: <https://cpd.gov.ua/events/1-ta-2-veresnya-2022-roku-vidbuvsya-mizhnarodnyj-kruglyj-stil-protydiya-dezinformacziyi-v-umovah-voennyh-dij/> (дата звернення: 23.04.2023).
2. Семикрас О.В. Концептуальні засади поведінкового врядування. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2022. №5
3. European Commission, Joint Research Centre, Bruns, H., Dessart, F., Pantazi, M., Covid-19 misinformation : preparing for future crises : an overview of the early behavioural sciences literature, Publications Office of the European Union, 2022, URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/41905> (date of access: 21.04.2023).
4. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan against Disinformation. Brussels, 5.12.2018 JOIN(2018) 36 final. URL: https://www.eas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf (date of access: 21.04.2023).
5. Mahairas, Aristedes, and Mikhail Dvilyanski. Disinformation – Дезинформация (Dezinformatsiya). *The Cyber Defense Review*, vol. 3, no. 3, 2018, pp. 21–28. JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/26554993>. Accessed 21 Apr. 2023..pdf
6. Manipulation as an element of the political process in social networks / N. Likarchuk et al. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41, no. 76. P. 769–779. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.45> (date of access: 23.04.2023).
7. Schmid P., Betsch C. Effective strategies for rebutting science denialism in public discussions. *Nature Human Behaviour*. 2019. Vol. 3, no. 9. P. 931–939. URL: <https://doi.org/10.1038/s41562-019-0632-4> (date of access: 21.04.2023).
8. Susceptibility to misinformation about COVID-19 around the world / J. Roozenbeek et al. *Royal Society Open Science*. 2020. Vol. 7, no. 10. P. 201199. URL: <https://doi.org/10.1098/rsos.201199> (date of access: 21.04.2023).
9. The psychological drivers of misinformation belief and its resistance to correction / U. K. H. Ecker et al. *Nature Reviews Psychology*. 2022. Vol. 1, no. 1. P. 13–29. URL: <https://doi.org/10.1038/s44159-021-00006-y> (date of access: 21.04.2023).
10. Vosoughi S., Roy D., Aral S. The spread of true and false news online. *Science*. 2018. Vol. 359, no. 6380. P. 1146–1151. URL: <https://doi.org/10.1126/science.aap9559> (date of access: 20.04.2023)
11. World Health Organization (WHO). Coronavirus – 13 February, 2020. URL: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/who-audio-emergencies-coronavirus-full-press-conference-13feb2020-final.pdf?sfvrsn=b5435aa2_2 (дата звернення: 23.04.2023).

Григорій Ситник, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hryhorii Sytnyk, Doctor of Science of Public Administration, Professor, Head of Global and National Security Department Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3083-5733>

СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ СИЛОВИХ ЦЕНТРІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ВЛАДИ

WORLD ORDER AS A REFLECTION OF THE BALANCE POWER CENTERS INTERESTS OF GLOBAL POWER

It is shown that the implementation of the idea of international cooperation in the plane of taking into account the trends of a planetary nature through the prism of "unity in diversity" is a prerequisite for ensuring a balance of interests in world politics, global and national security, and in this context attention is focused on the peculiarities of the geopolitical position of Ukraine, which necessitates the tasks regarding its security, taking into account the balance of forces and the balance of interests of the centers of global power. It is argued that control over the geopolitical space is diversified and cannot be ensured by military control, and the aggravation of political contrasts in the world and in some regions and the reasons that give rise to armed conflicts create the risk of their development into large-scale wars in the conditions of disintegration of the global power structure. It is concluded that the modern world order reflects the trends of the need to solve problems that lie in the plane of finding ways to increase the effectiveness of global interstate strategic interaction while ensuring global and national security, taking into account the balance of interests of the power centers of global power

Keywords: world order, balance of interests, centers of force, geopolitics.

Проблема забезпечення балансу інтересів у світовій політиці. Забезпечення глобальної та національної безпеки зумовлює необхідність пошуку балансу національних інтересів у світовій політиці. Вирішення проблеми полягає у визначенні передумов безпеки "глобального простору" шляхом врахування тенденцій планетарного характеру та національних факторів. Це зумовлює необхідність аналізу наслідків доцентрових і відцентрових тенденцій у розвитку держав та розширення впливу центрів глобальної влади на периферію. Його результати можуть мати визначальне значення для визначення та реалізації національних інтересів. Проблема набула актуальності у зв'язку з формуванням нових центрів глобальної влади та необхідністю відмови від традиційних підходів забезпечення безпеки. Йдеться про перехід від концепції конфронтаційного типу ("балансу сил") до концепції "балансу інтересів".

В основу концепції "балансу інтересів" покладено ідеї співробітництва та довіри при вирішенні безпекових питань. Після руйнування біполярного світового порядку була спроба вирішувати проблеми безпеки не з позицій "балансу сил", (залишився один центр - США та їх союзники по НАТО), а взаємного врахування національних інтересів. Підписувалися різні Хартії та Меморандуми [1;2]. Було піддано сумніву постулат класичної геополітики, що стійкість світового порядку пропорційна кількості силових центрів та балансу сил між ними. Проте роль сили у міжнародній політиці не поступилась місцем пошуку балансу інтересів держав. Швидко відбулося зростання могутності НАТО, продовжується використання збройної сили при вирішенні міжнародних питань, а стратегії безпеки США визначають глобальний простір сферою їх інтересів, а відтак і будь-яку світову проблему проблемою, пов'язаною з їх національними інтересами [3]. Цим стираються розбіжності між зовнішніми й внутрішніми загрозами безпеці, а сила залишається головним компонентом політики, що не дає можливість забезпечити баланс національних інтересів інших країн, якщо вони не союзники США.

В умовах глобалізації розвиток народів (націй) може бути представлений як процес їхнього зближення. Проте ідеали, які зближують їх, реалізуються ними по-різному. Тому сьогодні зміст

концепту «єдність світу» має бути фактично тотожним зміст концепту «єдність у різноманітності», представлений в різних культурно-цивілізаційних типах існування народів. Водночас, в основу дій держави покладається національний інтерес і тільки сила (воєнна, економічна, тощо) може змусити її від них відмовитися. Тому при зіткненні інтересів сила, як і раніше, стає вирішальним для держав аргументом. Народ створює державу, як інститут захисту своїх інтересів, тому турбота про реалізацію інтересів в системі міжнародних відносин має пріоритет у діяльності органів державної влади. З іншого боку, специфіка національних інтересів та історична доля нації багато в чому обумовлюється геополітичним положенням держави [4;5], а наявність у держави суверенітету та реальної сили дають можливість забезпечувати їх досягнення у системі міжнародних відносин [6]. Тому баланс сил залишається основою цих відносин, а зміна потенціалу держав призводить до зміни змісту і сфери поширення національних інтересів у геополітичному просторі. Геополітичне положення України зумовлює перебування її у сфері національних інтересів багатьох держав, через це виникають проблемні питання щодо її безпеки. Передумовою їх вирішення є необхідність урахування зміни балансу сил та інтересів центрів глобальної влади при трансформації світового порядку [7].

Світовий порядок як результат взаємодії силових центрів глобальної влади. Світовий порядок відображає порівняно стабільні геополітичні структури в певні періоди міжнародних відносин. Кардинальні якісно-кількісні зміни потенціалів окремих країн і регіонів світу спричиняють революційні зміни на геополітичному глобусі. Водночас формування об'єктивних уявлень про світовий порядок як просторове співвідношення силових полів, які асоціюються з простором, який контролюється державою, є завданням із багатьма невідомими. Тому сучасна геополітика може бути визначена не просто як залежність зовнішньої політики держави від її географічного місцезнаходження, а як її залежність від сукупності факторів, які дозволяють державі здійснювати контроль над простором, який сьогодні диверсифікований, тобто не може бути описаний виключно в категоріях воєнного або політичного контролю. Контроль набуває нових форм завдяки розвитку технологій та зростаючій взаємозалежності світу. Стверджується порядок, який більше проявляє себе як порядок економічний, за якого світова економіка стала достатньо автономним персонажем, який оперує на полі національних держав [8]. Це призвело до суттєвих змін у звичних способах проєкції світового порядку як результату взаємодії силових центрів глобальної влади та відображення балансу їх інтересів [9]. Тому відчуття безпрецедентності фундаментальних глобальних змін у світі стало домінантою сучасних уявлень щодо дезінтеграції глобальної структури влади [7]. Ми перебуваємо на етапі метаморфоз влади, коли вся її структура дезінтегрується на всіх ієрархічних рівнях, а революції в сфері телекомунікації спричинили глобальну комунікаційну єдність [10]. Наслідком є ерозія територіально-просторової організації політичної влади держави, як виклик її суверенітету та внесення до глобального порядку денного питання щодо субординації дій держав з боку міжнародної спільноти.

Геополітична та гео економічна парадигми формування світового порядку та сучасні моделі міждержавного суперництва. Дослідження світового порядку, доцільно здійснювати з урахуванням особливостей геополітичної та гео економічної парадигм його формування. Геополітична парадигма ґрунтується на захисті національних інтересів, які розглядають як недопущення іноземного втручання у внутрішні справи, забезпечення непорушності національних кордонів та на відстоюванні певних ідеологічних поглядів. Гео економічна парадигма ґрунтується на забезпеченні національних інтересів у контексті високих темпів економічного зростання, інтернаціоналізації господарських зв'язків, розширення національних кордонів заради вільного руху товарів, капіталів, робочої сили, технологій. Важливим є те, що реалізація геополітичної парадигми здійснюється засобами держави, а гео економічної – передбачає залучення бізнесу. Відбувається переміщення конфліктної логіки із військової сфери у бізнес-сферу.

Закінчення холодної війни ознаменувало і формування нових моделей міждержавного суперництва. Відбулася децентралізація системи міжнародної безпеки та фрагментація світу на відносно дискретні комплекси (моделі) регіональної безпеки. Водночас проявляють себе доцентрові сили, які сприяють одноманітності формування світового воєнно-політичного порядку.

По-перше, у багатьох регіонах світу відбувається усвідомлення важливості багатосторонніх заходів безпеки, а намагання уникнути міждержавних конфліктів і великих витрат на оборону сприяє зміцненню колективних заходів оборонного характеру, міжнародному військовому співробітництву. Тому багато держав вважають, що їх безпека не може бути забезпечена за допомогою лише односторонніх зусиль.

По-друге, політика великих держав залишається фактором, який впливає на безпеку інших держав. Вони встановлюють стандарти, наприклад щодо структури збройних сил та їх оснащення, а інші вивіряють за ними власні оборонні спроможності. Тому позиція великих держав в оборонній сфері впливає на безпеку всіх країн та регіонів світу.

По-третє, за відсутності авторитетів, здатних підтримувати глобальну стабільність, більшість країн будуть вимушені забезпечувати безпеку за допомогою воєнної сили і тим самим породжувати дилему: нарощуючи свої воєнні потенціали, вони можуть загрожувати безпеці іншим державам. Тому національна безпека в анархічній міждержавній системі не може бути повністю незалежною від глобальних умов.

По-четверте, розширення міждержавних зв'язків підвищила чутливість держав до кризових явищ, які виникають у стратегічно важливих, регіонах, як це показала, наприклад, російсько-українська війна. Тому процеси глобалізації та регіоналізації воєнно-політичних відносин, якщо розглядати їх у контексті національної безпеки, можуть сприяти посиленню одне одного.

По-п'яте, загрози національній безпеці набули системного характеру та перестали бути виключно воєнними. Так, проблеми пов'язані з охороною навколишнього середовища, наркотиками, тероризмом не можуть вирішуватися за допомогою лише воєнної сили або засобами національної держави. Для їх вирішення необхідні міждержавні механізми координації й співробітництва.

Висновки. Забезпечення балансу інтересів у світовій політиці є передумовою забезпечення глобальної та національної безпеки та передбачає реалізацію ідеї міжнародного співробітництва у площині врахування тенденцій планетарного характеру крізь призму «єдності у різноманітності» та національних особливостей, а особливість геополітичного положення України зумовлює необхідність при забезпеченні її безпеки урахування зміни співвідношення сил та балансу інтересів центрів глобальної влади.

Сьогодні контроль над геополітичним простором є диверсифікований і не може бути забезпечений прямим воєнним контролем. Загострення політичних контрастів та причини, що породжують збройні конфлікти зокрема: войовничий націоналізм, релігійна нетерпимість, тероризм, породжують ризик їх переростання в широкомасштабні війни, що не гарантує країнам безпеку в умовах дезінтеграції глобальної структури влади. Водночас світовий порядок відображає тенденції необхідності вирішення проблем, які лежать у площині пошуку шляхів підвищення ефективності глобальної міждержавної стратегічної взаємодії при забезпеченні глобальної та національної безпеки з урахуванням балансу інтересів силових центрів глобальної влади.

Список використаних джерел

1. Мартинов А. Ю. Партнерство заради URL: http://www.history.org.ua/?termin=Partnerstvo_zarady (останній перегляд: 17.04.2023)
2. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. Голос України. 1997. 11 лип. N 127 (1627).
3. National Defense Strategy / U. S. Department of Defense : An official website of the United States Government. URL: <https://www.defense.gov/National-Defense-Strategy/>
4. Mykola Vegesh, Mykola Palinchak, Ján Holonič. Geopolitics:Ukraine, Europe, World (Socio-Political View) Publisher: Academic publishing Fairmont Locust AVE 1489, Fairmont, WV, USA, 2020. 249 p.
5. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ : Вид-во Наш Формат, 2020, 320 с.
6. Morgenthau H. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. Fifth Edition. N. Y.: Alfred A. Knopf, 1973
7. Безпекове середовище 2033: монографія. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 117 с.
8. Глобальна економіка : навч. посіб. / О. В. Довгаль, У. Я. Андрусів, О. В. Ткаліч, О. С. Павленко. Івано-Франківськ : ФОП Супрун В. П., 2019. 262 с.
9. Дашевська О. Новий світовий порядок: теоретичні концепції. European Political and Law Discourse. 2015. Ser. 2, Vyd. 4. P. 59-64. URL: <https://epd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/10.pdf>
10. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила. Харків : Акта, 2007. 688 с.

Володимир Смоляннюк, доктор політичних наук, професор, головний науковий співробітник
Воєнної академії імені Євгенія Березняка

Volodymyr Smolianiuk, doctor of political sciences, professor, chief researcher of Yevgeny Berezniak
Military Academy

<https://orcid.org/0000-0002-4222-813X>

СВІТОПОРЯДОК ХХІ СТОЛІТТЯ: НАПРЯМИ ЗМІН

WORLD ORDER OF THE XXI CENTURY: DIRECTIONS OF CHANGES

Numerous changes in international relations, world and regional politics stimulate the strengthening of the role of political forecasting. With high probability during the 21st century the following changes in the system of international relations can be predicted: formation of a world coalition of democratic states; the formation of a world bloc of authoritarian states led by China; the emergence of two poles in relations between geostrategic blocs - the western one led by the United States and the eastern one led by the People's Republic of China; the destruction of Russia's imperial complex; radical renewal of existing international organizations or rejection of previous ones and creation of new ones; further expansion of the European Union (now 27 states) and the North Atlantic Treaty Organization (now 31 states); proliferation of weapons of mass destruction, primarily nuclear and biological; the emergence and recognition of new states, their total increase to 200 or more; strengthening of religious extremism, primarily Islamic; restoration of the territory of Ukraine within the internationally recognized state borders of 1991.

Thus, in the time period of 2000-2023, the driving forces are laid, which by 2099 will not only lead to fundamental changes in the political genesis of existing countries and peoples, but will irreversibly pose the question of its survival to humanity.

Keywords: world order, political changes, democracy, authoritarianism.

Використовуючи потенціал політичного прогнозування, можна передбачити наступні міжнародні зміни ХХІ століття.

I. Формування світової коаліції демократичних держав. Перед загрозою гітлерівського поневолення світу Президент США Ф. Рузвельт та Прем'єр-міністр Великої Британії В. Черчилль 14.08.1941 р. підписали Атлантичну хартію, яка стала основою формування антигітлерівської коаліції держав. Через 80 років (10.06.2021 р.) Президент США Дж. Байден і Прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон підписали «нову атлантичну хартію», метою якої проголошено боротьбу демократичних країн проти авторитарних режимів ХХІ ст. Останні, виходячи з їх глобальних амбіцій, являють собою реальну загрозу для людства. На основі «нової атлантичної хартії» в умовах ескалації російсько-української війни 22.04.2022 р. виникло об'єднання Рамштайн – серія дипломатичних зустрічей міністрів оборони демократичних країн, які відбувалися з метою синхронізації зусиль щодо прискореного надання зброї для України для протистояння російському широкомасштабному вторгненню, а також обговорення питань підтримки України після закінчення війни.

II. Складання світового блоку авторитарних держав. Йдеться про КНР, рф, КНДР, Іран, Сирію, Білорусь, Венесуелу, деякі інші країни. На лідерські позиції цього блоку неприховано претендує Китай, хоча інституційних форм воєнно-політичної взаємодії із собі подібними режимами (на кшталт формування альянсів або коаліцій) Пекін традиційно уникатиме. З боку КНР вітатиметься економічна взаємодія авторитарних країн, доповнена духовно-психологічною близькістю їх лідерів. Не може не насторожувати намір Китаю до 2049 р. (100-річчя проголошення КНР) довести цивілізаційну перевагу автократій над демократіями, навіть якщо для цього доведеться застосувати військову силу за межами своєї країни. У випадку з КНР маємо реставрацію імперського ставлення «великої» країни (світової економічної потуги № 1) до інших країн і народів.

III. Нова двополюсність світу. Попередні пункти дозволяють відмовитись як від однополюсного сприйняття світу, так і його багатополісних версій. До середини століття чітко оформиться двополюсна модель світоустрою, де проти глобального Заходу на чолі із США гратиме глобальний Схід з елементами глобального Півдня під проводом КНР.

IV. Деїмперіалізація росії. На протипагу китаїським великодержавним приготуванням відбудеться руйнування імперського комплексу рф. Цей процес доцільно розуміти як втрату Москвою претензій на світове домінування, виснаження необхідного для цього ресурсного (насамперед економічного) потенціалу. Очікується втрата РФ частини територій, захоплених у 1945 р. (Калінінградська область, Курильські острови), а також відхід до Китаю 1,5 млн кв. км, визнаних російськими на основі Айгунського договору 1858 р. та Пекінського договору 1860 р. У випадку реального повернення цієї території КНР претендуватиме на нові території, не рахуючись з міжнародним правом.

V. Радикальне оновлення наявних міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, РЄ) або створення нових. Міжнародні організації ХХ ст. у своїй більшості довели неієздатність в умовах суттєвого загострення міжнародної обстановки початку ХХІ ст. Справедливо критикуються Рада Безпеки ООН та ООН в цілому, які не запобігли ні поширенню COVID-19, ні російському вторгненню в Україну. Прикладами нових організацій можуть бути Рада з торгівлі та технологій США – ЄС (ТТС), група QUAD (Австралія, Індія, Японія, США), група AUKUS (Австралія, Велика Британія, США), група I2-U2 (Індія, Ізраїль, ОАЕ, Сполучені Штати). Їх створення дає підстави стверджувати про ймовірність витіснення міжнародних структур ХХ ст. подібними об'єднаннями, які тонкіше відчувають Сучасність та пропонують нові рецепти її оздоровлення.

VI. Подальше розширення ЄС (зараз 27 держав) і НАТО (зараз 31 держава). На протипагу попередньому пункту Євросоюз та Організація Північноатлантичного договору довели свою життєздатність та побудували ескізи подальшого розширення. Наявність цих стійких міжнародних структур, історична перспектива яких виглядає успішною, дозволяє передбачити перемогу Великого Заходу у його протистоянні зі східними диктатурами.

VII. Поширення зброї масового знищення. Іран прагне стати десятою ядерною державою. З високою вірогідністю ці наміри будуть реалізовані, що радикально послабить глобальну безпеку. КНР на прикладі збудника COVID-19 продемонструвала нові можливості розробки й поширення біологічної зброї. «Порогові держави», технологічно здатні на продукування ядерних систем, проте стримані міжнародним законодавством, готові підтримати формулу «безпека для себе через наявність власних ядерних засобів»..

VIII. Виникнення та визнання нових держав, їх загальне збільшення до 200 й більше. Зараз у світі налічується 194 суверенні держави (включно з Ватиканом), рівень суверенітету й впливовості яких коливається в широких межах. Проте процес виникнення (визнання) нових держав триває. Так, Палестину вже визнали 139 держав, Косово – 101 держава, Тайвань – 14 держав. З високою ймовірністю у змагання з визнання включаться нові державоподібні утворення.

IX. Посилення релігійного екстремізму, у першу чергу незаконних збройних формувань ісламського походження. Новітня релігійно-політична історія вже увібрала в себе рухи Хезболла (1982 – сьогодні), Хамас (1987 – сьогодні), Аль-Каїда (1988 – сьогодні), Талібан (1994 – сьогодні), Боко Харам (2002 – сьогодні), ІДІЛ (2014 – сьогодні). Можливим є виникнення нових ісламських рухів радикального спрямування.

X. Відновлення території України у міжнародно визнаних державних кордонах 1991 р. Послаблення російської державності матиме множину наслідків, одним з яких стане відновлення територіальної цілісності України, а на цій основі – її політичне зміцнення. В подальшому слід очікувати подальшої інтеграції України і Польщі як лідерів Східної Європи, утворення ними «демократичного запобіжника» проти російського реваншу (на основі нового безпеково-оборонного об'єднання балто-чорноморських країн).

Таким чином, у часовому відрізьку 2000-2023 років закладено рушійні сили, які до 2099 р. не просто призведуть до фундаментальних змін у політичному генезисі існуючих країн і народів, всієї міжнародної системи, а з усією безповоротністю поставлять перед людством питання його самовиживання.

Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Taran, PhD in Political Science, Associate Professor of Global and National Security Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1822-6978>

ОЗНАКИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

SIGNS OF THE NEW WORLD ORDER FORMATION

The formation of a certain world order is usually associated with new historical events, in particular wars. Such events were international conflicts - the Thirty Years' War, the Napoleonic Wars, the First and Second World Wars, after which certain rules of conduct (institutions) were formed. When the established rules stopped working, a crisis occurred in international relations. It was caused by conflicts in the form of great wars. After the termination of these conflicts, a certain system of relations was formed, which established the rules of behavior for a certain time for the majority of countries participating in international relations.

That is, the conquest, disintegration or emergence of other countries on large territories are factors that shake the existing system of the world order and provoke a crisis in international relations. The existing system of international relations is not ready for new, mostly unknown, challenges. After the political crisis of the world system, a new system of international relations is being formed, which should ensure stability in the world for a certain period of time.

Keywords: new world order, globalization, geopolitics.

Система світового порядку, що була створена після II світової війни припинила своє існування з розпадом СРСР. Хоча росія і претендувала завжди на те, що вона правонаступниця СРСР але, як виявилось, підміняти одну державу іншою, змінивши назву – не вийшло. Хоча росія і займає місце СРСР в різних міжнародних інституціях, які були створені ще у XX ст. і учасником яких був Радянський Союз, але зі зміною політичної влади і геополітичної ситуації у світі, настав час зміни і самої міжнародної системи та створення нових правил поведінки, які б враховували сучасні досягнення науково-технічного прогресу та соціальних досягнень людини в різних сферах.

Вважається що досі не випрацювана система відносин між країнами, яка б мала забезпечити такий рівень відносин, який би становив основу Нового світового порядку.

Як вважає О. Дашевська, світовий порядок як такий відображує об'єктивну поточну картину у міжнародних відносинах, де особливу роль відіграють великі країни, адже завдяки своїм перевагам у потенціалі вони можуть нав'язувати свою волю середнім та дрібним націям [1, с. 60].

Поліщук І. О. вважає, що у зв'язку з російсько-українською війною та політичною кризою у сучасних міжнародних відносинах, наразі слід говорити про формування нового світового порядку, який являє собою міжнародний лад, що настане на нашій планеті, коли буде подолана наявна політична та світоглядна криза у міжнародних стосунках [2, с. 31].

Американський політолог Дж Айкенбері зазначив, що для світового подяку не обов'язково, щоб правила поведінки були узгодженими між усіма країнами. Достатньо, щоб цих норм дотримувалася одна країна або кілька країн. Через це, дії даної країни можуть самі по собі створити правила які є нормою [3, с. 19].

Це веде до того, що середні і малі за своїм потенціалом нації опиняються у ситуації де є необхідність постійного балансування між дотриманням загальноприйнятих правил міжнародної поведінки та реалізацією власних національних інтересів. При цьому, ці інтереси не завжди можуть співпадати з інтересами великих країн.

Через це, однією з ознак нового світового порядку можуть бути протиріччя між потенціалом держав, їхніми національними інтересами та намаганнями дотримуватися встановлених правил міжнародної поведінки.

Ще однією ознакою формування нового світового порядку може бути його безполісність, оскільки нема чітких єдиних центрів сили, а число активних гравців, в тому числі і недержавних, у світовій системі постійно зростає.

Також, демографічні дисбаланси зображають те, що країни-лідери мають меншу кількість населення на своїх територіях і, навпаки, країни, які позбавлені впливового світового статусу, страждають від перенаселення, але, залежать від рішень, які ухвалюються малонаселеними країнами.

Також, можна спостерігати підвищену увагу до екологічних проблем, які виносяться на порядок денний майже усіх міжнародних зустрічей, оскільки глобальна зміна клімату стала загальновизначеним фактом, а уряди країн світу працюють над проблемами раннього попередження надзвичайних подій, які несуть загрозу життю громадян по всьому світу.

Нові конфлікти між державами засвідчили неефективність міжнародних організацій таких як ООН, ОБСЄ, НАТО, які стали універсальними регуляторами міжнародних відносин після Другої світової війни.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року спричинило формування антипутінської антиросійської коаліції країн демократичної цивілізації. Тому, однією з найхарактерніших ознак формування нового світового порядку є протистояння блоку демократичних країн на чолі зі США авторитарним країнам, де провідні ролі відіграють Росія, Китай, Іран, Північна Корея тощо.

Формування нового світового порядку багато в чому буде залежати від результатів російсько-української війни, але вищезазначені ознаки, якими характеризується сучасна світова система, будуть мати визначальне місце у системі формування нового світового порядку.

Список використаних джерел

1. Дашевська О. Новий світовий порядок: теоретичні концепції. *European political and law discourse*. 2015. Vol. 2 . С. 59-64, с. 60
2. Поліщук І. О. Геополітичні озанки нового світового поярядку. «Політичне життя, № 2, 2022, с. 30-35, с. 31
3. Ikenberry J. After Victory. Institutions, Strategic Restrain, and the Rebuilding of Order After Major Wars. 2001. Princeton, N. J. 293 p, с. 19

Олександр Телешецький, кандидат юридичних наук, студент 1-го курсу денної форми навчання Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», ОС – «Магістр»), Адвокатське об'єднання «Лещенко, Дорошенко і партнери»

Oleksandr Teleshetskyi, Student of the 1st year of full-time education specialty 281 "Public administration and administration", OS - "Master" Law association "Leshchenko, Doroshenko and partners", Lawyer, candidate of legal sciences

<https://orcid.org/0000-0001-9997-9658>

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗМІСТ ТА СУТНІСТЬ ІНСТИТУТУ НЕЙТРАЛІТЕТУ

CONTENTS AND ESSENCE OF THE INSTITUTE OF NEUTRALITY

Theses reveal the legal essence and content of the institution of neutrality and highlights the main types of neutrality on the example of Switzerland, Sweden, Austria.

The 21st century dictates new challenges for sovereign states to defend their own national interests. Undoubtedly, a vivid example of such challenges is the treacherous armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, which has acquired the characteristics of a full-scale military invasion since February 24, 2022 and cynically continues until now. Given the emergence of new types of conflicts in various regions of the world, no country can fully speak of its absolute security, while new problems arise that cannot be solved by some countries on their own, but require their joint interaction with the states of their region. Collective work on external threats has proven to be effective.

One of the forms of support for global security remains the policy of neutrality. Neutrality is an international legal institution, a set of measures to protect the state from the economic, geographical and political consequences of wars, as well as from the aggression of expansionist states, such as Russia.

Основний текст. V Гаазька конвенція про нейтралітет в сухопутній війні 1907 р. закріпила положення нейтралітету також і в морській війні, а саме: скасування каперства, що сприяло розвитку нейтральної морської торгівлі, свобода нейтрального прапора, встановлення дійсної блокади. Після прийняття Гаазьких конвенцій про нейтралітет ряд європейських країн все більше почали звертатися саме до цієї концепції ведення своєї зовнішньої політики, розширюючи і додаючи його основні положення.

Нейтралітет в своєму традиційному розумінні діє тільки під час конкретної війни, при дотриманні всіх правил Гаазької конвенції, в той час як поняття постійного нейтралітету, який почав розвиватися в XIX столітті, передбачає відмову держави від використання військової сили як інструменту придушення міжнародних суперечок як у воєнний, так і в мирний час.

Постійний нейтралітет є вищою формою розвитку нейтралітету, так як не має зв'язку з війною, а також є більш повноцінним і великим курсом ведення зовнішньої політики як у воєнний, так і в мирний час.

Після закінчення холодної війни колективна безпека та солідарність знову стають стандартом світового правопорядку і передбачають укріплення постійного закону миру, який держави зобов'язані колективно контролювати в глобальних та регіональних сферах. Додаючи до цього нормативні змін у міжнародному праві, внутрішньодержавні конфлікти, такі як конфлікт у Косово, замінили великі континентальні та міжконтинентальні війни та навіть регіональні конфлікти як переважну форму громадянського потрясіння.

Воєнні зобов'язання нейтральної держави можуть бути зведені в коротку систему. Поширеність цих зобов'язань є обов'язком неучасті нейтральної держави (або нейтралів) як воюючої сторони. Це загальний принцип звичаєвого міжнародного права, який не було імплементовано в жодній із багатосторонніх конвенцій, що регулюють інститут нейтралітету. Цей трансцендентний обов'язок неучасті породжує три додаткові обов'язки, які обмежують поведінку нейтралів у воєнний час, щоб утримати його поза війною. Згідно з обов'язком утриматися, нейтральній державі, яка за визначенням не може брати участь у війні, забороняється надавати воюючій владі прямо чи опосередковано

будь-яку військову допомогу, яка могла б бути корисною для ведення війни, включаючи постачання або експорт військових матеріалів та засобів.

Першочерговим зобов'язанням постійного нейтралітету є відмова від будь-яких дій у мирний час, які загрожують або роблять неможливим виконання мандатів класичного нейтралітету у воєнний час. Це зобов'язання походить від всеохоплюючого обов'язку нейтральної держави у період воєнного часу не брати участь у війнах інших держав. Крім того, основним обов'язком утримання є попередній обов'язок мирного часу постійно нейтральних держав уникати договорів та конвенцій, які зобов'язували б їх у воєнний час направляти військові матеріали до однієї або декількох воюючих держав. В свою чергу, обов'язок неупередженості, який має слабку нормативну проекцію на мирний час за відсутності військового обов'язку щодо економічного нейтралітету, передбачає лише загальне зобов'язання не виконувати юридичні зобов'язання в мирний час, що поставить під загрозу майбутнє дотримання класичного нейтралітету, включаючи обов'язок неупередженості. Нарешті, у мирний час нейтральний обов'язок запобігання передбачає попереднє зобов'язання не укладати транзитних договорів, які зобов'язували б постійно нейтральну державу дозволяти транзит через свою територію у воєнний час збройних сил або боєприпасів воюючої сторони.

Класичний нейтралітет не передбачає жодних обов'язків економічного чи ідеологічного нейтралітету. Обов'язок економічного нейтралітету воєнного часу, якби він існував і передбачався як попереднє зобов'язання постійно нейтральних держав, поклав би надзвичайний тягар неупередженості в епоху складної економічної взаємозалежності. Більше того, ідеологічний нейтралітет мав досить різні наслідки для постійно нейтральних держав. Окрім основних юридичних зобов'язань свого статусу, цих держав, як правило, вживають профілактичні заходи зовнішньої політики, що вільно описуються як «політика нейтралітету», для зміцнення довіри до постійного нейтралітету та поваги до нього. Хоча ці заходи щодо зменшення конфліктів, принаймні в епоху холодної війни, не зводились до ідеологічної неупередженості, виконували корисну буферну функцію між антагоністичними блоками. Політика нейтралітету також тримала Австрію, Швецію та Фінляндію поза межами ЄС до останнього часу.

У XIX столітті багато європейських країн прагнули саме до політики постійного нейтралітету. Швейцарія, Бельгія та Люксембург закріпили за собою статус постійно нейтральних держав, проте саме Швейцарія стала першою державою, яка закріпила за собою статус постійного нейтралітету. Швейцарія накладала на себе зобов'язання бути повністю нейтральною, не брати участь у війнах між іншими державами. Для самої держави це означає збереження до себе довіри за будь-яку ціну і визначення нового курсу зовнішньої політики, що виключає будь-які сумніви причетності Швейцарської конфедерації до військових дій. З огляду на обраний напрямок ведення зовнішньої політики уряд Швейцарії почав впроваджувати ряд добровільних обмежувальних заходів по підтримці політики нейтралітету в країні. Одні були військовими, інші - економічними. Швейцарія відмовилася укладати будь-які військові угоди і приєднуватися до економічних санкцій, які мали на увазі членство в альянсах чи різного роду об'єднаннях. Як кажуть самі швейцарці, «функція політики нейтралітету - це збереження довіри до закону про нейтралітет».

Звідси можна зробити висновок, що саме Швейцарія повністю закріпила поняття постійного нейтралітету, визначивши тим самим обраний курс в задокументований і гарантований державами міжнародно-правовий статус.

Чи може бути закріплення такого статусу ефективним для сучасної України, після здобуття перемоги у війні, очевидно потребує поглибленого наукового вивчення та обґрунтування.

Список використаних джерел

1. Thucydides, i the peloponnesian war 24, 33, 40, in 1 THE GREEK HISTORIANS 565 (F. R. B. Godolphin, ed., 1942).
2. Thucydides, i the peloponnesian war 24, 33, 40, in 1 THE GREEK HISTORIANS 565 (F. R. B. Godolphin, ed., 1942).
3. Bruner E. The Swiss Approach. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Nonaligned States / ed. by J. Kruzal, M. H. Haltzel. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 13 p.
4. Bruner E. The Swiss Approach. Between the Blocks: Problems and Prospects for Europe's Neutral and Nonaligned States / ed. by J. Kruzal, M. H. Haltzel. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. 15 p.

5. Surya P. Subedi, *Neutrality in a Changing World: European Neutral States and the European Community*, 42 INT'L & CoMP. L.Q. 238,242 (1993).
6. Detlev F. Vagts, *The Traditional Legal Concept of Neutrality in a Changing Environment*, 14 AM. U. J. INT'L L. & POL'Y 83, 84 (1998).
7. Michael Schwerrzer, *Dauernde Neurrallrat Und Europaische Integration [Permanent Neutrality And European Integration]* 6 (1977).
8. Adam Roberts & Richard Gublff. *Documents On The Laws Of War* 61, 109 (Adam Roberts & Richard Guelfeds., 2d ed. 1989).
9. Gyula Hajdu, *Address Before the International Association of Trial Lawyers* (Oct. 1960).
10. Daniel Woker *Die Skandinavische.Nralen: Prinzip Und Praxis Der Schwedmchenund Derfinnischen Neurrallrat [The Scandinavian Neutrals, Principles And Praciice Of The N-Utralriy Of Sweden And Finland]* 57-58 (1978).
11. Denise Robert, *Etude Sur Laneurralltr Suisse [A Stjdy Of Swiss Neurmaury]* 75 (1950).
12. Wilhelm G. Grewe, *Wirtschaftliche Neutralitdt [Economic Neutraity]*, in *7ZerlschrifDerakademiie Forderse Recht [Journal Of Theacademy For German Law]* 141 (1940).
13. Anron Greber, *Die Dauernde Neurrallrat Und Das Kollektive Sicherheit-System Der Vereinten Nationen [Permanent Neurrality And The Collecnrve Securny System Of The Unrred Nations]* 41 (1967)
14. Karl Strupp, *Neutralisation, Befredung, Enrmilitapsierung [Neutrauzaiion, Pacification, Dmliarization]* 207 (1933).
15. Gabriel J. M., *Fischer T. Swiss Foreign Policy 1945-2002*. N. Y.: Palgrave Macmillan, 2003. 24 p.

Юрій Тукаленко, начальник відділу національних контингентів центру національних контингентів та національного персоналу Об'єднаного штабу Командування об'єднаних сил Збройних Сил України

Jurii Tukalenko, chief of the national contingents department of the national contingents and national personnel center, joint staff of the Joint forces command of the Armed Forces of Ukraine

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

THE GLOBALIZATION DIMENSION OF NATIONAL SECURITY IN THE CONTEXT OF CHANGING WORLD ORDER

The analysis of the current situation in the world shows that a new system of human coexistence or, in other words, a new world order is undeniably forming. At present, new challenges to global security (inefficiency of existing security institutions, formation of a new geopolitical dimension, global food availability problems, depletion of mineral resources, increase in the number of potential nuclear weapons possessors, increased conflicts, etc.) are shaping a new political and economic life, which in turn is transforming the world order. All this, in general, affects the formation and functioning of the national security system and requires the developing of new approaches to ensure its effectiveness and sustainability.

Keywords: national security, world order, transformation, globalization.

З розвитком науково-технічного прогресу, вичерпаності природних ресурсів, зменшенням запасів води, урбанізації та концентрації конкретного виробництва продуктів та послуг в одних центрах збільшується кількість ризиків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки. За таких умов конфлікт інтересів держав або груп держав/коаліцій стає ще однією із причин зростання існуючих та появи нових загроз національній безпеці. Тож сьогодні основним викликом для національної безпеки є економічні та геополітичні інтереси великих недержавних глобальних гравців: неурядових організацій, кримінальних синдикатів, наркокартелів, транснаціональних компаній, терористичних, екстремістських об'єднань тощо.

Трансформація світового порядку в умовах глобалізації призводить до того, що кордони між політичними, територіальними, культурними та економічними складовими життєдіяльності людства перетинаються і нівелюють такі Вестфальські принципи міжнародних відносин як пріоритет національних інтересів, принцип балансу сил, пріоритет держав-націй, принцип державного суверенітету, право вимагати невтручання у свої справи, рівність прав держав, зобов'язання виконувати підписані договори, принцип дії міжнародного права і застосування дипломатії в міжнародних відносинах [1, с. 688]. За словами професорки з міжнародних відносин і міжнародного права Університету Вікторії (Канада) К. Катлер: «Глобалізація привела до послаблення національного суверенітету в результаті дій одних країн на інших» [5]. Як ілюстрацію зазначеного можна розглянути не завжди позитивний взаємовплив процесів трансформації світового порядку в глобалізованому світі на національний військово-промисловий комплекс.

Розвиток національного військово-промислового комплексу є одним із наріжних каменів національної безпеки. Немає жодної держави в світі, яка б могла без зовнішньої допомоги налагодити замкнений цикл військового виробництва, особливо високоточної та гіперзвукової зброї або бойових лазерів. Оскільки деякі держави мають більший науково-промисловий потенціал, то вони можуть здійснювати тиск (фінансовий, економічний, політичний) на інші, у яких є ідеї, але немає бази для практичної реалізації. Такі країни постають перед вибором: зброя і втрата ексклюзивної ідеї та денационалізація власної оборонної промисловості або глобалізація виробництва, що веде до втрати тієї чи іншої частки у сфері забезпечення національної безпеки. Так, наприклад, навіть такі потужні економічно розвинуті держави як Федеративна Республіка

Німеччина (компанія Diehl Defense) та Королівство Іспанія (компанія Sener Aeroespacial Sociedad Anonima) разом здійснюють розробку гіперзвукового перехоплювача загальною вартістю понад 1,2 мільярда євро [6]. Крім того, програма Своєчасного попередження та перехоплення за допомогою космічного театрального спостереження (TWISTER), яка спрямована на посилення спроможності Європи краще виявляти, відстежувати та протистояти повітряним загрозам, розробляється спільно Французькою Республікою, Фінляндською Республікою, Федеративною Республікою Німеччина, Італійською Республікою, Нідерландами та Королівством Іспанія [3]. Також спільна розробка систем озброєння впливає на планування і формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для потреб оборони. Адже національна оборонна промисловість – це основа забезпечення національної безпеки. А глобалізація в оборонно-промисловому комплексі призводить до того, що придбання і використання зброї потенційно залежні від рішень і дій корпоративних клієнтів, які грають поза межами національної юрисдикції. Наприклад, Федеральна рада Швейцарської Конфедерації відмовила ФРН у передачі Україні боєприпасів для зенітних самохідних установок «Гепард», хоча їх обслуговування, використання та постачання є спільним проектом [2, 4].

Вищевикладене свідчить про те, що в умовах трансформації світового порядку оборонне виробництво та закупівлі, незважаючи на процеси глобалізації, повинні бути під жорстким контролем національного уряду, який через виважену політику та стратегію національної безпеки повинен підтримувати баланс інтернаціоналізації виробництва та дотримання власних національних інтересів з метою забезпечення її дієвості та спроможності до стійкості.

Список використаних джерел

1. Щербак В. О. Вестфальський мир 1648 р. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1 : А–В. 688 с.

2. Нейтралітет не є варіантом: Німеччина закликала країни дати боєприпаси для «Гепардів». УКРІНФОРМ. 2023. 16 берез. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3671946-nejtralitet-ne-e-variantom-nimeccina-zaklikala-kraini-dati-boepripasi-dla-gepardiv.html> (дата звернення: 25.03.2023).

3. Janssens A. The European Union Kickstarts its Hypersonic Missile Defence Interceptor Programme (EU HYDEF). European Army Interoperability Centre Finabel. 2022. 10 October. URL : <https://finabel.org/the-european-union-kickstarts-its-hypersonic-missile-defence-interceptor-programme-eu-hydef> (дата звернення: 25.03.2023).

4. Germany to produce ammo for air defense guns sent to Ukraine. AP NEWS. 2023. 14 February. URL : <https://apnews.com/article/russia-ukraine-politics-germany-1a46d55d1325f4f2210dc1cb35b32137> (дата звернення: 25.03.2023).

5. Cutler A.C. Critical reflections on the Westphalian assumptions of international law and organization: a crisis of legitimacy. Review of International Studies. 2001. Vol. 27. № 2. P. 133–150.

6. Machi V. Spanish, German companies start work on hypersonic missile interceptor. DefenseNews. 2022. 5 Sep. URL : <http://surl.li/fvxdu> (дата звернення: 25.03.2023).

Данило Фалько, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Danylo Falko, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Алексєєнко, доктор політичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТРУКТУР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БІОБЕЗПЕКИ

THE ROLE OF INTERNATIONAL STRUCTURES IN PROVIDING BIOSAFETY

The importance of biosafety has become increasingly apparent in recent years due to the rise of global health threats, including infectious diseases and bioterrorism. The paper analyzes the role of international structures in providing biosafety, such as the World Health Organization, the Food and Agriculture Organization, and the International Atomic Energy Agency. The study examines the functions of these international structures.

The research concludes that international structures play a critical role in ensuring biosafety and preventing the spread of infectious diseases. However, it also highlights the need for greater international cooperation and investment in biosafety measures to effectively address the growing threat of biological hazards. Overall, the study emphasizes the importance of biosafety and the role of international structures in safeguarding public health and the environment.

Keywords: *biosafety, providing biosafety, international structures, international cooperation, biosafety regulations, biosafety standards.*

Геополітична нестабільність та зміна світового порядку ставлять перед державами виклик забезпечення ефективного державного регулювання у сфері біобезпеки.

Досвід пандемії COVID-19 ще раз підкреслив важливість міжнародного співробітництва та координації в забезпеченні біобезпеки, зокрема в області контролю над вірусними захворюваннями та біотероризмом. У цьому контексті держави відіграють важливу роль у встановленні національних регуляторних механізмів та розвитку міжнародних стандартів, що сприяють ефективному захисту біологічної безпеки.

У міжнародному аспекті державне регулювання біобезпеки є особливо важливим у зв'язку зі зростанням кількості транскордонних переміщень людей та товарів, які можуть стати потенційними переносниками біологічних агентів. Водночас, міжнародна співпраця у сфері біобезпеки стає все більш важливою, оскільки біологічні загрози можуть мати глобальні наслідки.

Міжнародні структури грають важливу роль у забезпеченні біобезпеки, оскільки вони забезпечують координацію та співпрацю між країнами в питаннях контролю та запобігання поширенню хвороб та вірусів. Основними міжнародними структурами, що займаються біобезпекою, є: Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

ВООЗ у сфері біобезпеки виконує наступні функції: координація зусиль щодо міжнародного реагування на загрози здоров'ю, пов'язані зі збройними конфліктами, біотероризмом та епідеміями; надання рекомендацій щодо захисту населення від біологічних небезпек; моніторинг та діагностика захворювань, що можуть мати глобальний вплив.

МАГАТЕ відповідає за забезпечення біобезпеки в контексті використання ядерної технології. Агентство виконує наступні функції: контроль за безпекою використання ядерної технології; запобігання поширенню ядерної зброї; встановлює міжнародні стандарти та нормативні документи щодо захисту від радіації та моніторинг радіаційного середовища; забезпечення міжнародної співпраці у галузі ядерної технології та біобезпеки.

ФАО має важливу роль в забезпеченні біобезпеки, особливо в контексті продовольчої безпеки та охорони здоров'я людей. Основні функції ФАО в забезпеченні біобезпеки включають: сприяння впровадженню міжнародних стандартів з охорони здоров'я людей та якості харчових

продуктів, зокрема стандартів щодо безпеки харчових продуктів; сприяння розвитку стійкого сільського господарства, що дозволяє забезпечувати продуктивність та якість вирощуваних продуктів, зменшувати вплив на довкілля та збільшувати стійкість до змін клімату; координація діяльності міжнародних організацій та країн з питань біобезпеки та укладенню міжнародних угод та домовленостей; розвиток інфраструктури, необхідної для забезпечення біобезпеки, такої як лабораторії для діагностики хвороб тварин, системи контролю якості та безпеки харчових продуктів, системи відстеження та контролю над рухом тварин та рослин, зокрема з метою запобігання поширенню хвороб.

Отже, біобезпека є складним та багатогранним питанням, яке потребує спільних зусиль та співпраці на різних рівнях - від державного до міжнародного. Тільки так можна забезпечити ефективну систему превентивних дій та стратегій реагування на можливі біологічні загрози, які можуть виникнути в глобальному світі в період трансформації світового порядку.

Список використаних джерел

1. Барановська Н. П., Мартинов А. Ю. МІЖНАРОДНЕ АГЕНТСТВО З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Вид-во «Наукова думка», 2009. 790 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Mizhнародne_agentstvo_atomnoi_energii (останній перегляд: 26.04.2023).
2. Курзова В.В. Актуальні питання правового регулювання міжнародного співробітництва України в сфері боротьби з біотероризмом. Митна справа. 2013. № 6. С. 34-43.
3. Чумак Д. В. Інтегровані гарантії МАГАТЕ та шлях України до їх застосування. Ядерна наука та енергетика очима молоді: нові ідеї, дослідження, рішення: зб. наук .ст. Одеса , 2011. С. 134–139.
4. World Health Organization (WHO). (2005). Infection prevention and control of epidemic- and pandemic-prone acute respiratory infections in health care. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/69707/WHO_CDS_EPR_2007.6_eng.pdf

Дарина Федорченко, студентка 1-го курсу магістратури заочної форми навчання спеціальності «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daryna Fedorchenko, student of the 1st year of a correspondence course master's degree in the specialty «Strategic management in the field of national security», Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-6815-5282>

Науковий керівник: **Євгеній Таран**, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СИЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

POWER POTENTIAL OF THE STATE IN THE INTERNATIONAL ARENA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION TRANSFORMATIONS

The article is devoted to the power potential of the state in the international arena. The transformation of international relations widely affects the genesis of the concept of power components of the state. Force is the military component of national power, which allows states to represent and defend their interests with their own military means. The report examines the main factors of the influence of power components on the participation of states in the international arena, the need to use the concept of the balance of forces, which will allow balancing diplomacy with military forces. Breaking diplomatic relations and using the armed forces of the conflict participants can lead to conventional wars and coups. The effectiveness of the use of military force in international relations depends on many factors, including the presence or absence of public institutions or political structures against which military force can be used; poorly developed infrastructure, which limits the possibilities of force influence; the standard of living of the population, and accordingly, the degree of readiness for the difficult conditions of wartime; globalization processes that make the state more vulnerable to blockade; information support that helps to discredit the enemy and justify the expediency of using force military components. The unity of military means and political will and the readiness of the leadership to use these means are the power components of military power that can be used in the international space.

Keywords: military national power, international arena, globalization transformations, national interests.

Глобалізаційні процеси, що стрімко почали розвиватися з 1980-1990-х років внесли трансформаційні поштовхи міжнародних відносин. Разом з згаданою трансформацією змінюється і практичне використання генезису «сила» в системі міжнародних конфліктів.

Найчастіше силовий компонент держави асоціюється з її військовою складовою національної могутності, що дозволяє державі досягати поставлених цілей за допомогою власних військових засобів.

У чистому вигляді силовий компонент держави може перерости у війну, що слугуватиме знаряддям досягнення політичних цілей. [2, с. 78] Оцінюючи силовий потенціал держави на міжнародній арені його зазвичай порівнюють з граничними потенціалами інших учасників міжнародних відносин.

Важливо, аби міжнародні відносини країн базувалися на концепції балансу сил, оскільки дана концепція базується на уникненні нав'язування своїх пріоритетів зі сторони одного учасника на інших. Оскільки держави, нарощуючи свої військові та силові потенціали потенційно можуть ставати для інших країн осередками небезпека, то дієвим механізмом врегулювання балансу сил є міжнародні угоди, що включають певні обмеження рівню озброєнь за допомогою дієвих регуляторів контролю.

Силові компоненти мають рівно доповнюватися дипломатією, оскільки національна могутність оформлює підстави для висування власних інтересів держави на світовій арені, а дипломатія, за допомогою угод, асоціацій та договорів, регулює подібні відносини, враховуючи інтереси кожної з зацікавлених учасників світового порядку.

Розірвання дипломатичних відносин та використання збройних сил учасників конфлікту може призвести до конвенційних війн. Іншим методом застосування силового компонента держави можна виокремити переворот, що має на меті внутрішню боротьбу за контроль і владу, що часто завершується застосуванням зовнішніх сил врегулювання без відкритого втручання збройних формувань інших держав. [1, с. 539] Також необхідно виокремити таке використання силового потенціалу як партизанські війни, що мають на меті поступове знищення противників невеликими зацікавленими угрупованнями. Зовнішнє пряме втручання також є методом використання сили задля врегулювання третьою стороною конфлікт, що потребує вирішення.

Використання силового потенціалу держави часто супроводжується теорією справедливої війни, що формується на постулатах захисту прав людини. Коли суверенна держава грубо їх порушує, згідно згаданої теорії, то застосування сили третьою стороною є виправданим рішенням.

Глобалізаційні процеси виступають важливим чинником застосування силових воєнних компонентів до певної держави, оскільки якщо окрема країна неінтегрована у світову спільноту, економічні процеси та віддає перевагу самоізоляції, то застосування військової блокади до неї немає особого сенсу. Це пояснюється тим, що військова блокада спрямовується найчастіше спрямовується проти економічного розвитку блокованої території для досягнення політичних поступок, а також на обмеження доступу до стратегічних матеріалів і продукції. [3, с. 99]

Саме тому залежність від зовнішнього постачання, доступу до зовнішніх ринків задля поповнення найнеобхідніших матеріальних ресурсів, робить її більш вразливою у зовнішніх протистоянь.

Також важливим механізмом впливу на ефективність примусу є використання максимального обсягу інформації, інформаційно-психологічних операцій та комплексного аналізу внутрішньої ситуації держав, до яких або які застосовують силові компоненти.

Питанню інформаційного забезпечення кампанії надається все більшого значення. Створення в очах громадськості позитивного власного образу, досконала аргументація необхідності застосування воєнної сили, дискредитація супротивника - все це є необхідними складовими, які дають змогу отримати підтримку всередині своєї держави і в міжнародного співтовариства, і без яких важко очікувати позитивних результатів операцій.

За процесів глобалізації також великого значення набуває володіння зброєю масового знищення, зокрема, ядерною, що пов'язане з так званим „розмиванням” суверенітету держав. Задля гарантування власної незалежності зростає прагнення держав до володіння зброєю масового знищення.

Дієвість використання сили військового плану в міжнародних відносинах залежить від багатьох чинників, зокрема наявність чи відсутність публічних інституцій чи політичних структур, проти яких можна застосовувати воєнну силу; слабка розвиненість інфраструктури, яка обмежує можливості силового впливу; рівень життя населення, а відповідно, ступінь готовності до важких умов воєнного часу; глобалізаційні процеси, які роблять державу більш вразливою до блокади; інформаційне забезпечення, яке допомагає дискредитувати противника і обґрунтувати доцільність застосування силових військових компонентів. [3, с. 107]

Отже, воєнна сила залишається вагомим чинником міжнародної безпеки та засобом розв'язання міжнародних конфліктів. Суб'єкт міжнародних відносин, Україна бере активну участь у вирішенні збройних конфліктів. Силові компоненти воєнного спрямування, що можуть застосовуватися у міжнародному просторі, є єдністю військових засобів і політичної волі і готовності керівництва застосувати ці засоби. Традиційним чинником, що зумовлює прийняття державами рішення про застосування воєнної сили, залишається захист національних інтересів. Також актуальним чинником, що виник внаслідок глобальних трансформацій, що впливає на прийняття рішення про застосування воєнної сил є необхідність захисту прав людини на міжнародному рівні, що спричинило виникнення концепції «гуманітарного втручання» у внутрішні справи суверенних держав для відвернення так званих «гуманітарних катастроф», першу чергу з ініціативи та під мандатом ООН. [2, 47-49]

Список використаних джерел

1. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. :В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянук та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с.

2. Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петроє. – Київ : НАДУ, 2019. – Т. 1. – 172 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/2e67d7ff-9338-42dd-80c1-bb20eeda330e.pdf>

3. Глобалізація і сучасний міжнародний процес.- За заг ред. проф.. Б.Гуменюка і проф. С.Шергіна.- Київ: Університет Україна.- 2009.

Геннадій Шаповалов, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hennadii Shapovalov, postgraduate student of the Department of Global and National Security, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8979-0648>

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНЕ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

INTERNATIONAL MILITARY-POLITICAL COOPERATION AS A TOOL FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE MILITARY SECURITY POLICY OF UKRAINE

The author carried out an analysis of international military-political cooperation aimed at increasing the level of military security of Ukraine through the prism of the current legislation of Ukraine, which determines its essence, and activates the topical issues of its consideration with the transition to the analysis of the current state of military-political cooperation, taking into account the full-scale aggression of Russia against Ukraine. Based on the materials of the analysis, the author proposes to consider prospective measures of military-political cooperation aimed at increasing the level of military security of Ukraine.

It should be noted that new formats of international military-political cooperation, such as the “Kyiv Security Treaty” and “Ramstein” meetings, undoubtedly create conditions for the current and future dialogue in the field of security and defense, the coalition of guarantor countries for ensuring the security of Ukraine are effective mechanisms in the restoration territorial integrity of Ukraine. These formats can become the basis for the further development of international military-political cooperation and bringing Ukraine closer to full membership in the EU and NATO.

Keywords: *military-political cooperation, state military security policy, defense capability, national interests, NATO, EU.*

Зміст сутності воєнно-політичного співробітництва розкривається в статті 18 Конституції України, де зазначається, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права [1]. Як результат воєнно-політичне співробітництво розглядається як “сфера зовнішньополітичної діяльності держави та спрямоване на реалізацію міжнародної політики України шляхом розвитку рівноправних взаємовигідних воєнно-політичних відносин з державами-партнерами України та з іншими державами світу в інтересах зміцнення обороноздатності та захисту національних інтересів України, а також з метою набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО” [2].

Значимо, що орган воєнно-політичного співробітництва є головним органом з питань міжнародного співробітництва в системі Міноборони, який здійснює моніторинг та загальну координацію діяльності інших органів міжнародного співробітництва та структурних підрозділів [2].

Основними завданнями воєнно-політичного співробітництва визначено: реалізація державної політики України у сфері оборони щодо співробітництва з іноземними державами та міжнародними організаціями; визначення пріоритетів, цілей та завдань з реалізації міжнародного співробітництва за воєнно-політичним напрямом на стратегічному рівні; участь у провадженні стратегічного діалогу, заходів стратегічних комунікацій і публічної дипломатії з НАТО, ЄС, іншими міжнародними організаціями та державами-партнерами з питань воєнної політики, реалізації завдань європейської та євроатлантичної інтеграції, здійсненні національних військових внесків у міжнародні зусилля з

підтримання миру і безпеки; планування та забезпечення в межах компетенції проведення заходів міжнародного співробітництва за воєнно-політичним напрямом на рівні Міністра оборони України, а також першого заступника Міністра оборони України, заступника Міністра оборони України з питань європейської інтеграції, заступника Міністра оборони України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, заступників Міністра оборони України та державного секретаря Міністерства оборони України тощо [2].

Враховуючи вищезазначене воєнно-політичне співробітництво необхідно розглядати як зовнішньополітичну діяльність держави, яка здійснюється з урахуванням національних інтересів та формується за основними напрямками-орієнтирами: зміцнення обороноздатності України; захист національних інтересів України; набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО.

Таким чином, можемо стверджувати, що міжнародне воєнно-політичне співробітництво України має ґрунтовний правовий базис закріплений в основних стратегічних документах України пов'язаних з безпекою і обороною, однак механізми реалізації напрямів підвищення обороноздатності Збройних Сил України, захист національних інтересів та набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО потребують оперативного удосконалення. Така потреба викликана повномасштабною агресією росії проти України, що в свою чергу вимагає підсилення обороноздатності Збройних Сил України у ході російсько-української війни. З огляду на те, що Україна вже підтвердила всьому світу свою спроможність до спротиву російському агресору, це у свою чергу підвищило результативність щодо створення коаліцій країн-партнерів для розвитку оборонних спроможностей та захисту територіальної цілісності України.

Зазначимо, що нові формати міжнародного воєнно-політичного співробітництва, такі як “Київський безпековий договір” та “Рамштайн” зустрічі, беззаперечно створюють умови для поточного та майбутнього діалогу у сфері безпеки і оборони, коаліції країн-гарантів забезпечення безпеки України є ефективними механізмами у відновленні територіальної цілісності України. Ці формати можуть стати базисними для подальшого розвитку міжнародного воєнно-політичного співробітництва та наближення до повноправного членства України в ЄС та НАТО.

Підкреслимо, що не менш ефективним механізмом є і Спільна політика безпеки і оборони ЄС, що, дозволяє застосовувати “комплексний підхід” у підтриманні обороноздатності та застосовує інструменти, що доповнюють суто військові можливості, насамперед економічні санкції або політику співробітництва і розвитку з метою протидії російській агресії.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.02.2023).

2. Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України: наказ Міністерства оборони України від 23.07.2021 № 218 Дата оновлення: 22.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#n10> (дата звернення: 10.11.2022).

Секція 2. МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У ФОКУСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 35: 071.5(045)

Андрій Бернацький, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Bernatskyi, PhD student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПЕЦІАЛЬНІ АДМІНІСТРАТИВНІ РАЙОНИ ЯК ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

SPECIAL ADMINISTRATIVE DISTRICTS AS TERRITORIAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

The functioning of «special administrative regions» is poorly studied. Such regions are formed with the aim of protecting stability and guaranteeing the economic development of the state, especially in countries where it is necessary to give a new impetus to the economy. «Specialized economic zones» can only be formed under conditions of a competitive environment, taking into account certain conditions. These conditions may not only be economic factors, but often non-economic ones: the state of legislation in the country, the policies of the state, international relations, and cultural traditions in the country.

«Special administrative regions» are territories where a special-purpose legal regime operates, which focuses on a flexible tax regime and currency.

In «special administrative regions,» a specialized legal regime operates within the framework of administrative law.

The functioning of such territories is a certain type of «offshore zones,» the purpose of which is the re-domiciliation of companies, expressed by the transfer of a company from one offshore jurisdiction to another.

Keywords: *special economic zones, special legal regimes, special territories, special territorial targeted establishments, economic development, competitiveness, investment, tax incentives, currency regime, offshore zones, re-domiciliation of companies, administrative law, legal regime, flexibility, regulation.*

Питання створення сприятливого інвестиційного клімату, завжди протегує зростання економічної, політичної, фінансової та соціальної активності й, сьогодні, для України це питання є надактуальним, особливо враховуючи післявоєнну розбудову країни. Інвестиційна привабливість держави складається із поєднання різних факторів, зазвичай, які поділяють на «жорсткі» (незмінні): географічне положення держави і природні ресурси та «м'які» (піддаються змін): законодавство держави, побудова відносини між владою і бізнесом та функціонування податкової системи.

Саме у зв'язку з цим доречно буде розглянути питання функціонування «спеціальних адміністративних районів» [4]. Загалом економічні райони формуються як спеціальні території під впливом не лише економічних факторів, але й на їх утворені можуть «відгукуватися» й неекономічні фактори: урядова політика, стан законодавства, міжнародні взаємини між державами та національно культурні особливості країни.

Здебільшого «спеціальні адміністративні райони» формуються з метою забезпечення стійкого економічного розвитку держави, особливо в країнах де необхідно дати поштовх для стрімкого розвитку економіки. Як ми розуміємо, «спеціалізовані економічні райони» можуть розвиватися лише за умови динамічного і конкурентоспроможного середовища: вони відіграють ключову роль у впровадженні і просуванні нових можливостей з ефективним використання ресурсів.

Але, ідея «спеціальних адміністративних районів» була запропонована в 1980 році в Китаї у рамках принципу «Одна країна – дві системи» й це був певний варіант щодо узгодження повернення до складу Китаю «орендованих» одиниць західними країнами, які мали стійку ринкову економіку і демократичний політичний режим [2, с. 106]. Сьогодні, на думку китайських офіційних джерел, вони налічують дві одиниці зі статусом «спеціального адміністративного району» - Гонконг і Макао.

На прикладі того ж Китаю, такі райони мали високий ступінь автономії, тобто такі територіальні одиниці могли самі вирішувати всі проблеми за винятком питань, що стосуються оборони країни та зовнішньої політики, і це важливо знати для нашої держави в сьогоденних умовах. Важливо відмітити, що такий статус мав пройти ухвалення на рівні Основного Закону країни. Це дуже «тонкі» питання й вимагають зваженості та відповідальності.

«Спеціальні адміністративні райони» - це території на яких діє правовий режим спеціального призначення й він зосереджує увагу на гнучкому податковому режиму і валютному. Так, правовий особливий режим, це особливий засіб правового регулювання, свого роду, модифікація загального правового режиму й характеризується або особливими пільгами і перевагами, які складаються із додаткових або «особливих» обмежень чи розширення, що можуть виражатися у додаткових заборонах/дозволах чи позитивних зобов'язаннях [3, с. 28].

Що стосується «спеціальних адміністративних районів» то в таких територіях спеціалізований правовий режим діє в рамках адміністративного та правового права.

Це певний варіант «офшорних зон», метою яких є редоміциляція (переміщення) компаній, часто виражається переведенням компанії з однієї офшорної юрисдикції в іншу. Причинами такого переміщення, у тому числі й «піти» з юрисдикції можуть бути: факт наявності у «чорних» списках компанії, уникнення змін у законодавстві, які не «вигідні» умови (ускладнення) для компанії чи використання більш сприятливого податкового законодавства іншої країни [1, с. 74].

Як показує практика, для залучення іноземних компаній в бізнесовий кругообіг, у «спеціальних адміністративних районах» мають бути запроваджені відповідні умови у вигляді податкових або адміністративних пільг. Фактично ми говоримо про правову політику, яка направляється на підвищення конкурентоспроможності юридичних осіб шляхом створення «спеціальних економічних територій»: сюди включаються закони, що передбачають створення особливого правового режиму для реалізації підприємницької діяльності.

Суть таких районів як спеціальних – полягає у наданні державної підтримки резидентам на певних територіях, адже урядові інституції мають постійно намагатися підвищити економічну привабливість країни та дбати про економічне зростання держави.

Зазначимо, як показує практика, просте копіювання не завжди «спрацьовує», що видно на прикладі особливих економічних зон (ОЕЗ).

Держава має чітко розуміти свою роль як головного інвестора і «локомотива» країни не лише створювати і підтримувати економічний розвиток держави, але й активно брати участь у таких процесах. Саме політика економічного розвитку вимагає спеціального правового регулювання, що у свою чергу, відображається на конкуренції юридичних осіб як самих резидентів, так і нерезидентів. І ще важливою рисою таких економічних районів є їх спеціалізація.

Безперечно, такі райони створюються з метою «вербування» зарубіжного бізнесу. Підприємці можуть вести бізнес із-за кордону, зареєструвавши його, наприклад, в «українських офшорах», після чого користуються «податковими бонусами», ніби так, як працювали б в реальних офшорах.

Такі райони наділяються й можливістю надання адміністративних бонусів, зокрема, отримання додаткових юридичних чи бухгалтерських послуг та користування режимом «одного вікна» інвестора.

Також бізнес-структури можуть отримати статус міжнародних холдингових компаній (МХК). Це дає підприємцям податкові пільги.

Цікавими такі «спеціальні адміністративні райони» є з позиції того, що для них передбаченим може бути «прискорений» порядок проведення і виконання арбітражних рішень.

Такі спеціалізовані адміністративні райони регулюються інтересами певного об'єкта, предмета чи процесу (носія такої території), що наділені суттєвою специфікою, виключно цінними для суспільства чи державних причинами, тобто на таких територіях використовується конкретна специфічна цільова установа.

Для України вивчення такого досвіду є актуальним, адже нам розбудувати країну після закінчення російсько-української війни й тут, важливо враховувати особливості кожного району, кожної території, адже кожний окремий район потребуватиме особливих або спеціальних умов у залежності від потреб.

Список використаних джерел

1. Білецький М. І. Соціальна географія: словник довідник/ М. І. Білецька, І. В. Ванда, Л. І. Котик. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 164 с.
2. Лікарчук Н. В. (2021). Глобалізаційний вимір зовнішньополітичної доктрини Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. (1). С.102-110. URL: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.01.102>
3. Лікарчук Д. С. Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. *Регіональні студії*. 2021. № 25. С. 26-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regst_2021_25_7
4. Савчук І. Г. Словник суспільної географії. URL: <https://geohub.org.ua/geography>

Ірина Бурковська, магістр Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Burkovska, master of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКЛАДОВІ КОМПОНЕНТИ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

COMPONENTS OF THE STATE IMAGE

The concept of state image can be viewed from the native perspective and includes the state's strongest points in the international arena. But today it is a whole set of events that includes different views on what is happening. The image of a state is a multifunctional system that connects the individual characteristics of a country's identity both domestically and internationally. This is evidence that no country, as a separate element of the universe, acts separately, but is part of a single body.

Each country puts its own characteristics into this concept and represents a separate unit that will reflect the most valuable and influential levers of certain spheres of the country's life, such as social, cultural, transport, financial, military, trade, etc.

It should be noted that an integral and perhaps even key role in the image of a country is played by its representative, whether it is the head of state or a public authority. It is also responsible for the representative functions of the state.

Keywords: state image, state, image, components of state image.

Щоб зрозуміти сутність та природу іміджу держави, слід дати визначення поняття імідж. У сучасному значенні слово «імідж» вперше використав З. Фройд. У 30-ті роки ХХ ст. він видавав журнал «Імідж». За З. Фройдом, імідж – це не реальний образ людини або предмета («его»), а його ідеальний образ («супер-его»). [1, с. 8].

З урахуванням значної кількості наукових думок, в іміджі держави слід розуміти емоційно виражений образ країни, який цілеспрямовано формується в свідомості особи на основі інформаційного висвітлення (пропаганда, реклама тощо) або безпосереднього сприйняття. Іншими словами – це думка про дану країну у групи людей на основі сформованого у них образу цієї країни [2, ст.203].

В той же час, деякі вітчизняні науковці стверджують, що у сучасному розумінні імідж – це стереотипізований образ конкретного об'єкта, який існує в масовій свідомості. У свою чергу, для створення такого образу імідж має відповідати таким вимогам: він має бути оригінальним та асоціюватись з країною; легко піддаватися змінам та нововведенням відповідно до міжнародної ситуації; використовувати постійні цінності та культурні особливості країни; для його створення та просування необхідна професійна в різних сферах команда, яка має бути аполітичною та інтернаціональною; мати в наявності слоган, та логотип, який би містив елементи державної символіки (герб, прапор тощо) [3].

Поняття «імідж» в тому розумінні, що вживається сьогодні, є результатом своєрідного еволюційного розвитку. Імідж – це стратегічно важлива характеристика. Саме від неї залежить діяльність держави, її успішне співробітництво на міжнародному ринку. Адже в сучасному світі країна не може існувати абсолютно ізольовано чи не взаємодіючи з іншими державами на різних рівнях, починаючи з економічної співпраці й закінчуючи обміном досвіду у сфері освіти [4].

Імідж держави характеризується чіткою структурою компонентів, які формують його цілісність та сприяють поетапному засвоєнню масовою свідомістю. Їх умовно поділяють на об'єктивні (геополітичні параметри, особливості політичної культури, форма правління тощо) та суб'єктивні (економічний розвиток, законодавча база, комунікація політичної еліти і суспільства тощо) [5].

Різні вчені бачать різні компоненти іміджу держави. Так, на нашу думку загальною класифікацією компонентів є такі складові: політична; історична; військова; економічна; соціальна; інформаційна; розвиток науки; географічне розташування держави.

Політична складова, на нашу думку, йде першою, оскільки формується на основі віддаленого інформаційного сприйняття. Вона чітко переплітається із керівництвом конкретної держави. Саме зовнішня політика, дипломатична стійкість у відстоюванні власних інтересів при міжнародному співробітництві, а також демократичний виборний шлях формування гілок влади, стабільність її інституцій формує рівень сприйняття такої держави закордонною аудиторією та власними громадянами [6].

Створення іміджу держави, розпочинаючи із перших утворень у IV тисячолітті до н.е., таких як цивілізація шумерів і закінчуючи сучасними державами із чітко визначеним переліком необхідних інститутів та кордонів покладалось саме на політичну владу. Історична складова – на нашу думку, найбільш маніпулятивна. Написання історії, формування відношення до тих чи інших подій минулого, активна пропаганда чи навпаки замовчування дозволяють кожній політичній владі формувати коло історичних, економічних та військових інтересів, що в багатьох випадках формує негативне ставлення в інших суб'єктів міжнародного співтовариства та населення інших держав. Велике значення мають в даному елементі видатні державні, військові, культурні діячі та спортсмени.

Військова складова, незважаючи на існування міжнародних інституцій для стримування поширенню конфліктів, на сьогоднішній день має одну із ключових ролей у формуванні іміджу держави. Наявність збройних сил, рівень їх підготовки та кількість, стан оснащення зброєю, географічне розташування формує імідж її могутності чи слабкості. У зв'язку із постійним веденням військових дій в різних частинах планети, саме їх успішність, а також проведення демонстраційних дій (військові навчання, паради тощо) дають змогу конкретній державі займати своє місце на геополітичній карті світу.

Економічна складова формування іміджу держави є найбільш об'ємною, оскільки вона пов'язана із споживанням результатів виробничої діяльності населенням власної держави та інших країни.

Соціальна складова є відображенням розвитку суспільства в конкретно визначеній державі. На неї впливають рівень освіти, охорони здоров'я, соціальна захищеність, можливість працевлаштування, патріотичного виховання, відношення до міграції громадян інших держав тощо. До соціальної складової слід віднести також і культуру та спорт. У зв'язку із розвитком телебачення та всесвітньої мережі Інтернет, в сучасної людини часто формується бачення на основі захоплення культурою та спортом. Слід зазначити, що до соціального елементу іміджу також слід віднести релігію. Довкола неї часто виникають протиріччя та небажання взаємодіяти на усіх рівнях політичного керівництва.

В XXI столітті на ключову роль у формуванні іміджу держави відіграє інформаційна складова. Популяризація туризму, рекреаційних зон, історичних пам'яток та природних ландшафтів реалізовується саме через дану складову. Вона стала т.зв. віртуальними воротами до держави. Важливу роль інформаційна складова відіграє в розвитку ЗМІ та незалежності їх діяльності.

В той же час, на нашу думку, ще одним із аспектів, який супроводжував імідж держави протягом усієї історії був розвиток науки. Однак, вказаний фактор став значимим лише у XX столітті, коли відбулась активна імплементація її досягнень у промисловість та технологічні розробки. І відповідно створився імідж високо розвинутих держав (на прикладі Німеччини, Японії, Великобританії, США тощо).

Не менш важливою складовою іміджу для держави є її географічне розташування. Звичайно, тут за приклад можна навести Саудівську Аравію, Катар, ОАЕ, які використовують власний природний ресурс у вигляді нафти та газу. Або ж наприклад, виробництво кави у Південній Америці (Бразилія та Еквадор). Країни Близького Сходу з їхніми значними ресурсами природних копалин. Незважаючи на розвиток транспортної інфраструктури, зв'язку, створенням мережі Інтернет, географічне розташування залишається одним із основних компонентів іміджу. Це пов'язано із можливістю більшої частини людства тим чи іншим чином формувати власне бачення та відношення до конкретної держави на основі своїх вражень та емоцій. Доступність для відвідування тої чи іншої держави впливає на її популяризацію як туристичного, економічного, фінансового чи транспортного хабу.

В сучасних умовах формування іміджу держави має свої особливості. І до них, в тому числі потрібно пристосуватись нашій державі. На відмінну від минулого, коли імідж ґрунтувався

виключно на політичній складовій, ідеалізації лідера, а в тоталітарних державах – взагалі створення культу особистості, то в сучасних умовах основою для іміджу держави є створення позитивного інформаційного поля. Воно в себе включає, в першу чергу, сприятливий інвестиційний клімат, бажання міжнародної аудиторії бачити шляхи свого розвитку (економічного, культурного, духовного тощо) в т.ч. і в конкретній державі. Таку основу слід підкріплювати позитивним впливом лідера країни, без надмірної ідеологізації його особистості. Його роль демонструвати політичним лідерам інших держав наявність умов для безпечного та позитивного вкладення їх ресурсів в нашу державу.

Суспільство є головним ресурсом для створення іміджу. Рівень задоволеності освітою, медичним забезпеченням, можливостями для працевлаштування чи відкриття бізнесу є публічною демонстрацією якості функціонування держави.

Список використаних джерел

1. Петкова О. Методичні аспекти дослідження іміджу крани. Політичний менеджмент. № 5. 2008. С. 8.
2. Шевченко О. В. PR-технології в міжнародних відносинах: європейський досвід та перспективи України, Центр вільної преси. Київ, 2003. С. 203.
3. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. / Університет «Україна». Київ, 2013 (розділ 8.2.).
4. Лікарчук Н. В. Комунікативні закономірності як фактор формування політичного іміджу. Держава і право. Вип. 58. 2012. С. 630-637.
5. Хоришко Л.С. Технологічні аспекти формування іміджу держави. 2012.
6. Лікарчук Н. В. Політичні технології. Ілюзорні аспекти іміджу в політичній рекламі. 2020. С. 108-112.

Максим Вяхірєв, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Viakhiriev, Postgraduate student of the regional department policy of the Educational and Scientific Institute public administration and civil service Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3606-5987>

Науковий керівник: **Владислава Юзефович**, кандидат економічних наук, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД У ФОКУСІ ВІДБУДОВИ КРАЇНИ

MODERN MANAGEMENT OF TERRITORIAL DEVELOPMENT OF COMMUNITIES IN FOCUS RECONSTRUCTION OF THE COUNTRY

In today's conditions of threats and challenges to the country's national security and significant destruction of certain territories, the process of integrated development of cities should become an effective tool for rebuilding and restoring spaces. The relevance of modern defined areas of planning for the integrated development of the city has led to an increase in the levers of multifunctional development in the economic growth of both the state and its individual parts, decentralization of power and the transfer of significant powers to the local level. The need to introduce modern management practices is more important in today's conditions and threats.

In today's realities, the definition of modern planning directions for the integrated development of cities consists in increasing the levers of multifunctional development in the growth of both the state and its individual parts, decentralization of power and the transfer of significant powers to the local level. The need to introduce modern management practices is more important in modern conditions of reconstruction and restoration of urban spaces.

Keywords: *integration, planning, integrated development of cities, renewal, local self-government, territorial communities.*

Основні планувальні підходи до територіального розвитку зафіксовано Лейпцизькою хартією «Міста Європи на шляху до сталого розвитку». Саме цей документ - хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку» визначає в тому числі і екологічний підхід до планування як необхідну основу для довгострокового розвитку європейських територій та міст, в тому числі і в питаннях безпеки життя та діяльності населення [1].

Запровадження сталого розвитку громад передбачається через стимулювання розроблення із залученням громадськості та зацікавлених сторін та затвердження органами місцевого самоврядування певних програмних документів та планів дій з реалізації їх положень. Забезпечує досягнення та реалізацію домовленостей між громадою, владою, бізнесом стосовно довгострокових пріоритетів розвитку громади сталий розвиток. Соціально відповідальний бізнес, з іншої сторони, визначає майбутні напрями розвитку господарської складової територій з урахуванням екологічної складової. В період відбудови певних територій цей напрям є вельми актуальним, а, з урахуванням перспективного розвитку, спрямованим на довготривалу перспективу розвитку громад.

В сучасних умовах безпекових загроз та викликів та втраті містобудівного потенціалу територій процес інтегрованого розвитку міст повинен працювати як ефективний метод відтворення простору, у взаємозв'язку і взаємодії його основних елементів задля відбудови та подальшого створення безпекових функцій територій. Сьогодні виникає потреба у запровадженні адекватних управлінських напрямів місцевої влади, яким є інтегрований розвиток, про що наголошено у Проекті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та

затвердження плану заходів з її реалізації”. Запровадження інтегрованого розвитку міст передбачається через концепції інтегрованого розвитку громад та планів дій з реалізації їх положень [2].

В реаліях сьогодення визначення сучасних напрямів планування інтегрованого розвитку міст полягає в підвищенні важелів багатofункціонального розвитку в зростанні як держави, так і її окремих частин, децентралізації влади та передачі значних повноважень на місцевий рівень. Потреба у запровадженні сучасних управлінських практик знає більш вагомою в сучасних умовах відбудови та відновлення міських просторів.

Сьогодні, коли органи місцевого самоврядування наділені значними повноваженнями і можливостями визначати напрямки ефективного соціально-економічного розвитку своїх громад, виникає надзвичайно велика потреба у запровадженні адекватних управлінських інструментів у практику діяльності місцевої влади. До таких інструментів, безумовно, відноситься планування інтегрованого розвитку територіальної громади, ефективність застосування якого визнана міжнародною спільнотою та підтверджена досвідом деяких міст нашої країни.

Територіальні громади міста, селища чи села означили низку проблемних напрямів, що зумовлені глобальними викликами розвитку населених пунктів, особливостями історичного планування, спеціалізацією соціально-економічного розвитку[3]. Їх вирішення на місцевому рівні потребує залучення всіх сторін до процесів урядування та адміністрування розвитку, забезпечення екологічної складової ведення бізнесу, стійкості до змін клімату, рівного доступу до послуг та інфраструктури незалежно від наявного стану, з урахуванням актуальних напрямів безпеки територіального розвитку.

В умовах воєнних дій урбанізація територій міст стала новим викликом, коли на відносно незначному просторі концентрується значна кількість людських, економічних, соціальних, інженерних та інших ресурсів. Значне скупчення ресурсів є джерелом загроз безпекового характеру і тому питання інтегрованого розвитку міст вимагає запровадження розумної урбанізації, напрями якої визначають території високої ефективності для певних спеціалізацій і зменшують навантаження на інші території, зберігаючи безпекові, соціальні та екологічні якості простору .

Список використаних джерел

1. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку». URL : http://2.auc.org.ua/sites/default/files/leypcizka_hartiya.pdf. (дата звернення: 20.04.2022).
2. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад та затвердження плану заходів з її реалізації” URL: <https://www.min-region.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyuu/proekt-rozporядzhen-nya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-shvalennya-kontseptsiyi-zaprovadzhennya-integrovanogo-rozvitku-gromad-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizatsiyi>. (дата звернення: 12.04.2022).
3. Місьцеве самоврядування : підручник /з а ред. В. М. Вакулєнка, Ю. Ф. Дєхтяренка, В. С. Куйбїди. Київ, НАДУ, 2019. 672 с.

Наталія Гринчук, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Grynychuk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8516-2417>

ІНСТРУМЕНТИ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАД У ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ

TOOLS FOR PARTICIPATORY ASSESSMENT OF COMMUNITY NEEDS IN THE RECOVERY PROCESS

The article examines the peculiarities of participatory assessment of community needs, tools of interaction in the wartime and reconstruction period. It is emphasized that the involvement of residents and cooperation in the process of community restoration should take place starting from information, through consultations and joint development and implementation of projects. Stakeholders, new forms of participation are identified and the need for focus given the priorities and limited resources for recovery is noted.

Keywords: participation, tools, community, recovery.

З початком реформи децентралізації в Україні на органи місцевого самоврядування покладається основний обов'язок щодо розвитку громади, створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для її мешканців. З початком російської повномасштабної агресії, громади зіткнулися з новими викликами, серед яких падіння економіки, обмеження ресурсів, зміни потреб мешканців. В умовах процесу відновлення громад, які були окуповані (воєнного стану) особливого значення набуває залучення та співпраця органів місцевого самоврядування з громадою для ефективного та швидкого відновлення умов у громаді для повноцінного життя.

Уряд вже не перший рік намагається розвинути системний діалог між виконавчою владою та підвищити якість прийняття рішень з урахуванням громадської думки, як на державному, так і на місцевому рівнях. Постанова Кабінету міністрів України від 3.11.2010 р. за № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [1] рекомендує органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування проводити громадські консультації та створити громадські ради у громадах.

Результати дослідження проведеного Програмою «ДОБРЕ» у громадах в різних областях України у 2018-2019 роках, свідчать, що серед переліку наявних компетенцій органів місцевого самоврядування, необхідних для розвитку громади, індекс залучення громадськості є найнижчим. В той же час активність самих мешканців громад хоча і зросла за останні роки, але залишається також до певної міри на недостатньому рівні. Таким чином у процесі відновлення набуває особливого значення підвищення залученості громадян, посилення їх ролі при прийнятті рішень, що сприятиме пришвидшенню відбудови громад, покращенню співпраці органів місцевого самоврядування та громадськості, підвищенню довіри до влади [2].

Партисипативна оцінка потреб – це процес визначення потреб, пріоритетів і проблем групи чи спільноти шляхом активного залучення їх до процесу оцінювання, процес розроблений таким чином, щоб залучити членів громади до прийняття рішень і забезпечити, щоб їхні голоси були почуті, а їхні погляди враховані. Мета такої оцінки полягає в зборі інформації про потреби та пріоритети громади, а також визначенні ресурсів та активів, які доступні для задоволення цих потреб. Залучаючи громадськість, бізнес, мешканців до процесу оцінки, досягається відчуття причетності та повноважень членів громади, а також забезпечення реалістичності та відповідності програм та заходів їхнім потребам і пріоритетам громади. Це також може збільшити ймовірність того, що громада підтримає та візьме участь у реалізації проєктів і програм чи у вигляді людського ресурсу (праці) чи навіть співфінансування. Оцінка потреб також може допомогти визначити ресурси та активи, які

є в громаді, включаючи місцеві знання, навички та досвід. Це може допомогти використати сильні сторони громад (у тому числі і високу нині мотивацію людей до участі, розгляду ними проблем в комплексі, пропонування альтернативних шляхів вирішення) та спиратися на наявні ресурси, а не покладатися виключно на зовнішні ресурси.

Залучення мешканців та співпраця у процесі відновлення громад має відбуватися на різних сходах «драбини участі» - починаючи від початкового рівня інформування, через консультування до спільної розробки та реалізації проектів.

Під час війни необхідні нові форми партисипації, робота з потребами людей, аналіз цих потреб та гуманітарна допомога, варто звернути увагу, що можливо є групи, які не отримують взагалі допомоги. Аналіз роботи у громадах свідчить, що доцільно зберігати існуючі зв'язки, адже мешканці готові долучатися до відновлення, до дослідження, до вибору форматів партисипації.

Ще один напрям взаємодії - залучення ВПО за кордоном до планування відновлення у українських громадах та їх повернення.

Таким чином, зацікавленими сторонами у цій діяльності чи на яких буде впливати ця діяльність будуть:

Представники органів місцевого самоврядування

Молодь

Громадські організації

Волонтери, які працюють у громаді

Представники бізнесу на території громади

Тимчасово переміщені особи, які проживають на території громад

Жінки, як окрема цільова група мешканців громади

Мешканці громади, які виїхали з території громад після початку війни

Представники національних меншин, які мешкають на території громади

Представники обласних військових адміністрацій.

Для дослідження думки мешканців конкретної громади щодо наявних викликів та перспектив відновлення можуть бути використані такі інструменти як збір даних (відкриті дані, запити на інформацію), індивідуальні опитування (усне опитування та письмове анкетування) та групові опитування (фокус-групи онлайн/ офлайн, наприклад, щодо складних соціальних послуг) серед представників різних груп громади, включно з волонтерами, ГО, жінками, національними меншинами, молоді, ВПО та іншими групами населення. Анкетування можна використати і для мешканців громад, які виїхали через військову агресію та проживають у інших громадах в Україні та за кордоном, як варіант через Google форми чи fb-групи.

Організація у громаді діалогів з обговорення пріоритетів раннього відновлення, планів спільних заходів із залученням представників громади та місцевої влади може бути здійснена з використанням форматів, які дозволяють активно залучати мешканців до співпраці та творчості (наприклад, такі інструменти залучення як світове кафе, дослідницькі прогулянки тощо). Проведення заходів має відбуватися у різних населених пунктах громади, при наявності відповідних умов. Ще один інструмент мапування (нанесення на карту) об'єктів інфраструктури, громадських сервісів та транспортної мобільності.

Спільне стратегічне планування та розробка міні-проектів з обраних пріоритетних напрямів раннього відновлення. Для цього у громаді варто створити ініціативні групи з представників різних груп мешканців та місцевої влади, провести ряд зустрічей з їх розробки. Аналітичним (і наочним) інструментом може стати SWOT-аналіз та Матриця визначення пріоритетів / потреба в дії по окремим населеним пунктам громади та в цілому. Такими міні-проектами можуть стати: облаштуванням укриттів та інші безпекові заходи, розробки інформаційної системи для інформування мешканців щодо пошкоджень та відбудови, проекти відновлення у галузі культури тощо. До реалізації проектів можуть бути залучені волонтери, ВПО, профільні спеціалісти у разі необхідності. Для реалізації міні-проектів відповідні закупівлі послуг чи товарів можуть бути здійснені за кошти громади чи залучені кошти, певні категорії робіт будуть здійснені самими мешканцями.

Чітке визначення фокусу та використання відповідних інструментів залучення, як і різних ресурсів дозволить пришвидшити процес відновлення. А обмін інформацією між громадами щодо викликів та досвідом щодо шляхів їх вирішення, які виникли під час партисипативної оцінки потреб, впровадження заходів і проектів дозволить більш оперативно реагувати та приймати рішення.

Використання запропонованого підходу та інструментів взаємодії сприятиме:

- залученню мешканців до визначення пріоритетів у процесі раннього відновлення, які будуть відображати інтереси всіх мешканців громади;
- посиленню згуртованості, що буде сприяти ефективній взаємодії та підвищенню рівня довіри між місцевою владою та громадою;
- покращенню прозорості процесів відновлення за рахунок обміну досвідом та розповсюдження інформації про кращі практики співпраці та залучення;
- забезпеченню ефективності й стійкості заходів та програм відновлення і розвитку громад у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.11.2010 р. № 996. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

2. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні» / О. Гвоздік, Н. Черногуб, Ю. Гвоздович та ін. / Проект Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні. К.: 2022. 40 с.

Юрій Дехтяренко, доцент кафедри регіональної політики Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Dekhtiarenko, associate professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2567-8486>

ГЕНЕЗИС ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

GENESIS OF THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL SECURITY REGULATION OF LAND RELATIONS UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The peculiarities of the regulation of land relations during the period of martial law are revealed. The system of factors that caused the need to introduce a simplified procedure for access to land for agricultural production during martial law was determined. The key legislative novelties regarding ensuring food security in Ukraine, peculiarities of land relations regulation in the conditions of martial law are analyzed. It is noted that the new legal norms are designed to be applied only during wartime. With the restoration of peaceful life, the state will return to the modernized mechanisms for regulating land relations developed in the pre-war period. The legal basis of these mechanisms is laid down in the adopted «land reform package». A special place in the package of adopted laws is occupied by the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of the System of Management and Deregulation in the Field of Land Relations», which affected 4 codes and 22 laws of Ukraine, implemented 29 reform initiatives in the legal field.

Keywords: regulation of land relations, martial law, food security, land reform.

Регулювання земельних відносин у мирний час, коли процедури надання земельних ділянок тривають місяцями, в умовах воєнного стану засвідчують свою недієздатність та непристосованість до нових реалій. Особливого критичного значення в умовах воєнного стану набуває продовольча безпека держави, що вимагає включення в обіг усіх доступних сільськогосподарських угідь для проведення посівної кампанії та забезпечення інтенсивного сільськогосподарського виробництва. У зв'язку з російським вторгненням в Україну з міркувань безпеки було тимчасово призупинене функціонування більшості державних електронних реєстрів, в тому числі Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав. А без їх функціонування неможливо набувати у власність та користуватися земельними ділянками за процедурою, яка передбачена земельним та іншим законодавством України. В умовах воєнного стану зазначені фактори обумовили необхідність запровадження спрощеного порядку доступу до земель для виробництва сільськогосподарської продукції. Саме такі правові механізми вводить у дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [3]. Особливість даного Закону України визначається наступним.

В основу Закону покладений пріоритет суспільних (державних) інтересів над інтересами приватних осіб в умовах війни. Це означає, що Законом призупиняється дія деяких правових механізмів, які захищають приватні інтереси, що обумовлено вимогами функціонування держави в умовах російської агресії. До ключових новел Закону слід віднести: 1) автоматичне поновлення на 1 рік дії договорів на використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності; 2) спрощений порядок передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності органами влади; 3) спрощений порядок передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності їх постійними землекористувачами та емфітевтами; 4) передача орендарями та суборендарями прав оренди та суборенди земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності для ведення сільського господарства; 5) порядок державної реєстрації договорів щодо землі; 6) підписання договорів кваліфікованими електронними підписами.

Відповідно до Закону військовим адміністраціям, як тимчасовим державним органам, що створені на основі відповідних районних та обласних державних адміністрацій, надано право передавати в оренду земельні ділянки державної, комунальної, а також колишньої колективної власності. До нових положень щодо умов оренди відносяться: а) строк оренди за такими договорами не може перевищувати 1 року (вимоги Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі» – мінімальний строк 7 років); б) розмір орендної плати не може перевищувати 8% нормативної грошової оцінки земельної ділянки, визначеної від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області; в) передача земельної ділянки в оренду проводиться без проведення земельних торгів. Водночас встановлюється низка обмеження на використання таких земельних ділянок. За таким договором орендар не може мати права на: компенсацію власних витрат на поліпшення земельної ділянки; поновлення договору оренди землі, укладення договору оренди землі на новий строк з використанням переважного права орендаря; передачу земельної ділянки в суборенду; встановлення земельного сервітуту; зміну угідь земельної ділянки; будівництво на земельній ділянці об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд); закладення на земельній ділянці багаторічних насаджень; переважне право на купівлю орендованої земельної ділянки у разі її продажу; відчуження, передачу в заставу (іпотеку) права користування земельною ділянкою; поділ земельної ділянки, об'єднання її з іншою земельною ділянкою; використання для власних потреб наявних на земельній ділянці загальнопоширених корисних копалин, торфу, лісу, водних об'єктів, а також інших корисних властивостей землі; зміну цільового призначення земельної ділянки.

З метою підвищення ефективності управління земельними ресурсами та регулювання земельних відносин на період воєнного стану вже прийнято або підготовлено цілу низку нормативно-правових актів.

Найбільш важливі зміни до земельного законодавства, що діє в умовах війни, знайшли відображення у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [2]. Прийнятий Закон дозволяє задовольнити найбільш нагальні та невідкладні потреби національної економіки у земельних ділянках в умовах воєнного стану, в тому числі надання та зміну цільового призначення земельних ділянок для розміщення виробничих потужностей підприємств, що переміщуються (евакууються) із зони бойових дій, розміщення об'єктів для тимчасового перебування внутрішньо переміщених осіб, ведення сільськогосподарського виробництва, сталого функціонування газотранспортної та газорозподільної систем, водопостачання і водовідведення, виробництва тепла, електронних комунікацій.

Слід спеціально підкреслити – нові правові норми розраховані на застосування лише у період воєнного часу. Із відновленням мирного життя держава повернеться до напрацьованих у довоєнний період осучаснених механізмів регулювання земельних відносин, правову основу яких склав так званий «пакет земельної реформи». Особливе місце в пакеті прийнятих законів займає Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» [1], який торкнувся 4 кодексів та 22 законів України, реалізував у правовому полі 29 реформаторських ініціатив.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин : Закон України від 28.04.2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2247-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>.

Тетяна Домбровська, аспірант кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

Tetiana Dombrovska, postgraduate student of the Department of International Accounting and Auditing Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Науковий керівник: Оксана Галенко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри Міжнародного обліку та аудиту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

ЕНЕРГЕТИЧНІ ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ СУЧАСНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ENERGY INNOVATIONS IN THE CONTEXT OF THE SYSTEM OF MODERN PRODUCTION TECHNOLOGIES

In the characteristics of the processes of innovation of green energy, it is also important to note the extremely insignificant role in the modern processes of its financing of venture investments and investments attracted from open capital markets, as well as public and private funds allocated for R&D of the green energy sector. Their share in the period 2004-2019 did not exceed 5% of the total amount of investment in green energy. Until now, against the background of the annual increase in the amount of investments in green energy, large-scale investments in oil and gas energy have been observed. A qualitatively new trend, which has clearly crystallized in the structural dynamics of green energy in recent decades and testifies to deep qualitative transformations of the energy base of the world economy, is its large-scale global corporatization with an active increase in investment capital of large oil and gas corporations. We note that until now, against the background of the annual increase in the amount of investments in green energy, large-scale investments in oil and gas energy have been observed. Large oil and gas corporations are now resorting to the implementation of quite diversified corporate strategies and business models in the field of green energy in order to rebrand and establish their competitive status as active participants in the global energy transition.

Keywords: *energy, green energy, energy sector.*

Репрезентуючи один з найбільш складних видів технологічних інновацій та посідаючи особливе місце у системі сучасних виробничих технологій, зелені енергетичні інновації охоплюють доволі велику кількість ДіР у сфері зменшення системних транзакційних витрат бізнес-діяльності, комбінування різних видів енергоджерел, відновлювальної і водневої енергетики тощо. При цьому багато з них справляють відчутний взаємний вплив одна на одну, породжуючи потужні мультиплікаційні ефекти глобального інноваційного розвитку та формуючи високий ринковий попит на продукцію і послуги тих секторів світової економіки, котрі необхідні при реалізації інноваційних проєктів у сфері зеленої енергетики. Наприклад, станом на тепер одним з найактуальніших напрямів реалізації енергетичних ДіР є технологія «Power-to-gas», котра базується на використанні зеленої енергії для отримання водню з його подальшою подачею у газотранспортну систему. У 2017 р. тринадцять глобальних гравців енергетичного, транспортного і промислового секторів на Всесвітньому економічному форумі в Давосі заснували Водневу раду з метою нарощування інвестиційних капіталовкладень у даний напрям зеленої енергетики. Нині членами даної ради є близько 150 багатонаціональних підприємств [1], котрі репрезентують усі ланки глобального вартісного ланцюга виробництва водню. Завдяки ж діяльності зазначеної інституції інвестиції у водневу енергетику досягли у 2020 р. 1,5 млрд дол. США [2].

У характеристиці процесів інноватизації зеленої енергетики важливо також зазначити украй незначну роль у сучасних процесах її фінансування венчурних інвестицій та інвестицій, залучених з відкритих ринків капіталу, а також державних і приватних коштів, виділених на ДіР зеленого енергетичного сектору. Їх частка, не перевищувала у період 2004-2019 рр. 5% загального обсягу інвестування зеленої енергетики. Це свідчить про обережні підходи економічних суб'єктів щодо фінансування зелених енергетичних технологій з огляду як на непередбачуваність економічного ефекту їх комерціалізації, так і переважній орієнтації корпоративних інноваційних стратегій на

максимізацію прибутків та обсягів привласненої глобальної технологічної ренти. Зауважимо, що дотепер на тлі щорічного нарощування обсягів інвестиційних капіталовкладень у зелену енергетику спостерігається збереження масштабного інвестування нафтогазової енергетики. Так, згідно оцінок фахівців BloombergNEF, на період до 2050 р. загальний обсяг інвестицій у постачання викопних видів палива досягне 15,5 трлн дол. США, у якому домінуватиме нафтовий сектор (10,3 трлн) [3]. І це без урахування 372 млрд дол. США субсидій, що їх щорічно отримує глобальна індустрія викопної енергетики [4, с. 2] та виділення з початку пандемії Covid – 19 урядами країн «Великої двадцятки» 52% загального державного фінансування енергетичного сектору на підтримку викопної енергетики та лише 3% – чистої енергетики. Тож якщо державне субсидування нафтогазової промисловості триватиме і надалі, то досягнення стратегічних цілей Паризької кліматичної угоди виглядають доволі ілюзорними.

Якісно новою тенденцією, яка з усією очевидністю викристалізувалась у структурній динаміці зеленої енергетики в останні десятиліття та засвідчує глибокі якісні трансформації енергетичного базису світового господарства, є її *масштабна глобальна корпоратизація з активним нарощуванням інвестиційних капіталовкладень великих нафтогазових корпорацій у даний сегмент енергосектору*. Це відбувається або способом купівлі ними компаній, що вже працюють в індустрії відновлювальної енергетики, або ж на основі масштабного інвестування електромобільних технологій, інноваційних розробок у сфері накопичення енергії, виробництва і розподілу водню та ін. І хоча даний показник все ще не перевищує 6% загальних капітальних видатків даної групи компаній і практично усі вони інвестують значні кошти у купівлю активів у сфері видобутку викопних видів палива, однак засвідчує дедалі більшу орієнтацію нафтогазових компаній на нарощування фірмових показників зеленої конкурентоспроможності та підвищення власного корпоративного бренду в очах світової громадськості. Красномовним підтвердженням виключної важливості корпоратизації у процесах «озеленення» світової енергетики та її переведення на модель сталого розвитку є Новий глобальний індекс енергетичних інновацій, що його щорічно розраховують фахівці дослідницької агенції WilderHill New Energy Finance. Розрахунок даного показника здійснюється на основі рейтингування компаній за критерієм того, якою мірою розроблені ними інноваційні технології і сервіси зорієнтовані на виробництво і використання зеленої енергії, зменшення викидів парникових газів, а також підвищення енергоефективності й енергоощадності. Так, за підсумками третього кварталу 2022р. до топ – 20 компаній-лідерів у сфері розвитку зеленої енергетики увійшли Stem Inc., First Solar Inc., Fluence Energy Inc., Enovix Corp., Wolfspeed Inc., Plug Power Inc., Ameresco Inc. та ін. При цьому великі нафтогазові корпорації вдаються нині до впровадження доволі диверсифікованих корпоративних стратегій і бізнес-моделей у сфері зеленої енергетики з метою ребрендингу та утвердження свого конкурентного статусу в якості активних учасників глобального енергетичного переходу. Як приклад наведемо, зокрема, корпорацію BP, яка ще у 2001 р. змінила свій бренд з «British Petroleum» на «Beyond Petroleum»; компанію GDF Suez (перейменовану в Engie у 2015 р.); корпорацію Danish Oil and Natural Gas (Ørsted, 2017 р.); компанію Gas Natural Fenosa (Naturgy у 2018 р.); корпорацію Total (TotalEnergies у 2021 р.) та ін.

Список використаних джерел

1. Founding Story. Learn how the Hydrogen Council came to be. A First-of-Its-Kind Initiative. URL: <https://hydrogencouncil.com/en/founding-story/>
2. Investments in hydrogen worldwide in 2020, by type (in million U.S. dollars). Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/1208644/hydrogen-global-investments-by-type/>
3. Trillions in fossil fuel investments for 1.5°C scenarios. BloombergNEF, July 15, 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/professional/blog/trillions-in-fossil-fuel-investments-for-1-5c-scenarios/>
4. Bridle R., Sharma S., Mostafa M., Geddes A. Fossil Fuel to Clean Energy Subsidy Swaps: How to pay for an energy revolution. International Institute for Sustainable Development. 2019.

Інна Дьоміна, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Inna Domina, Phd student of Regional Policy Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5139-2759>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОДИН ІЗ МЕХАНІЗМІВ ВІДНОВЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS ONE OF THE MECHANISMS FOR THE RESTORATION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE REGIONS OF UKRAINE

Nowadays many educational institutions of general secondary education function remotely, as schools have been damaged or completely destroyed. Therefore, in order for students from damaged schools to be able to study offline again, and for a large number of students to return from abroad, it is necessary to restore buildings and build new educational institutions. In the conditions of post-war reconstruction, this process requires the involvement of not only a significant amount of financial resources and the involvement of an active public but also the support of all stakeholders in the educational sphere. Public-private partnership can be one of the effective mechanisms for restoring institutions of general secondary education, because by restoring the walls, the content of education and training programs, as well as the processes accompanying the management of educational institutions, are revised. This is an important collaboration for joint positive changes not only in the educational infrastructure but also for the educational industry as a whole.

Keywords: *public-private partnership, restoring institutions of general secondary education, restoration of the educational system.*

Повномасштабна війна принесла нашій державі страшні втрати, вона стала причиною значних скорочень надходження до бюджету, проте завдяки потужній підтримці донорів громадяни продовжують отримувати основні послуги. За даними Анни Б'єрде, Віце-президента Світового банку у справах регіону Європи та Центральної Азії, підтримка спрямовувалася через проект Світового банку «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE), завдяки якому в тому числі продовжують роботу об'єкти соціальної інфраструктури [1]. Однак станом на січень 2023 року за даними дослідження Міжнародного фонду SavED було пошкоджено 1259 шкіл, а 223 — повністю зруйновано, тому велика кількість учнів не мають можливості навчатися безпосередньо в школах і навчальний процес продовжується дистанційно. Відомо, що загалом постраждали 11% усіх шкіл, які функціонували в Україні станом на 2021/2022 навчальний рік. Найбільше зазнали пошкоджень школи Донецької області (67%), Харківської (43%) та Луганської областей (41%). Також багато постраждалих шкіл в Миколаївській, Київській, Херсонській та Запорізькій областях [2]. Вже сьогодні розробляються рішення щодо відбудови освітньої інфраструктури та є початок співпраці між місцевою владою в регіонах, активною громадськістю, благодійними фондами та бізнесом. Зокрема вже є відомі проекти відбудови, які можуть бути прикладами співпраці заради повернення можливості учням повноцінно навчатися.

Зокрема вже почалася відбудова Лицею №3 в м. Ірпінь Київської області за співпраці Ірпінської міської ради, Громадської спілки «Український фонд енергоефективності та енергозбереження», Фонду відновлення Ірпеня, будівельної компанії ВАТ «Акелік Груп» та ТОВ «ENKI CONSTRUCTION» [3]. Проект відбудови також активно підтримує UNICEF та громада німецького міста-побратима Борни [4]. 12 січня 2023 року у Житомирі був підписаний меморандум про створення

нової освітньої стратегії зруйнованого росіянами ліцею № 25. Над стратегією та концепцією ліцею працюють освітяни, науковці та експерти, а сам проект ініційований Житомирською міською радою, який втілюють міжнародний благодійний фонд savED разом з Малою академією наук України за підтримки Finn Church Aid. [5]. Як зауважують засновники ініціативи, важливо не лише зводити стіни, а й відбудувати освітню систему, ґрунтовно розробляючи концепцію, стратегії та курикулуми. То ж великою ідеєю проекту є закласти канву майбутнього концептуального відновлення шкіл по всій Україні та запустити процес розбудови якісно нових підходів до розробки стратегій освітніх закладів [6]. Також Благодійна організація «Благодійний фонд «БУДУЙЮА» у партнерстві з Гостомельською військовою адміністрацією та приватними проектами Midgard School і Єдина Школа запускають відновлення ліцею № 2 в м. Гостомель. За задумом ініціаторів проекту це буде новий формат навчального закладу – державно-приватна школа, яка характеризуватиметься не лише оновленою унікальною архітектурою та дизайном, а й міститиме сучасні ІТ-класи, новітні методики викладання, диджиталізацію процесів та інше [7].

На етапі відновлення та відбудови шкіл співпраця у рамках публічно-приватного партнерства є вкрай важливою, адже може допомогти не лише подолати втрати, а й примножити здобутки у освітній галузі у майбутньому. Проте для ефективної співпраці між усіма учасниками необхідно врегулювати нормативно-правову базу з чітким розподілом обов'язків та відповідальності у межах здійснення спільних кроків, розробити дієвий механізм взаємодії публічних та приватних партнерів.

Список використаних джерел

1. Відновлення і відбудова процвітаючої України вимагатиме узгоджених зусиль міжнародної спільноти та приватного сектора. *World Bank Blogs*. URL: <https://blogs.worldbank.org/uk/voices/vidnovlennya-i-vidbudova-protsvitayuchoyi-ukrayiny-vumahatyme-uzhodzhenykh-zusyul>(дата звернення: 24.04.2023).

2. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи | Cedoss. *Cedoss*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/>(дата звернення: 25.03.2023).

3. Відбудова Ліцею № 3 в м. Ірпінь Київської області. *Ліга оновлення України ONOVA - оновлення та повоєнна відбудова разом*. URL: <https://onova.org.ua/projects/vidbudova-litseiu-3>(дата звернення: 17.04.2023).

4. UNICEF Representatives Visited Irpin Lyceum №3 | ІРПІНСЬКИЙ ВІСНИК. *Ірпінський Вісник*. URL: <https://visnyk-irpin.com.ua/en/spilno-z-zastupnykom-kerivnyka-ofisu-prezydenta-kyrylom-tymoshenkom-predstavnyku-yunisef-vidvidaly-irpinskyj-liczej-№3/>(дата звернення: 22.04.2023).

5. У Житомирі підписали меморандум про створення нової освітньої стратегії зруйнованого росіянами ліцею № 25 | Житомирська Міська Рада. *Житомирська Міська Рада*. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?pages=16338>(дата звернення: 19.04.2023).

6. Saved Foundation portal. *savedschools*. URL: <https://saved.foundation/about>(date of access: 24.04.2023).

7. Гостомель - Фонд «BUDUYUA». *Фонд «BUDUYUA»*. URL: <https://www.buduyua.com/gostomel/>(дата звернення: 21.04.2023).

Світлана Дяченко, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Svitlana Diachenko, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5905-4607>*

МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

MECHANISMS OF RECOVERY AND DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY OF UKRAINE ON THE BASIS OF SMART SPECIALIZATION

The report abstracts analyze possibility of recovery and development of the regional economy of Ukraine on the basis of Smart Specialization. The importance of increasing the competitiveness of the regions of Ukraine by attracting investments and developing innovative activities is emphasized. It is determined that the mechanisms of recovery and development of the regional economy are the creation of support infrastructure for priority areas: research centers, business incubators, industrial parks and other institutions. The creation of powerful innovation and investment hubs at the regional level is considered important. The current direction is the development of regional development programs and the concept of the spread of the cluster economy in Ukraine.

Keywords: *Smart Specialization, recovery and development, innovation and investment hubs, business incubators, industrial parks, cluster economy.*

Забезпечення сталих та збалансованих темпів розвитку кожного регіону України є однією з найважливіших завдань публічної політики. Звернення до смарт спеціалізації консолідує зусилля виведення регіональної економіки з кризового стану, досягнення ремісії, поступового оздоровлення, відновлення та розвитку [2]. Концепція смарт спеціалізації полягає в тому, щоб кожен регіон України спрямовував свій економічний потенціал на пріоритетні напрями, з урахуванням своїх конкурентних переваг, зайняти свою нішу та забезпечити сталий розвиток.

Процес вибору та підтримки конкретних секторів економіки, в яких регіон має потенціал для досягнення високих результатів – основа смарт спеціалізації. Такий підхід ґрунтується на принципі взаємодії галузевих лідерів, наукових інститутів, підприємств, місцевих органів влади та інших стейкхолдерів. Смарт спеціалізація забезпечує підвищення конкурентоздатності регіону шляхом залучення інвестицій та розвитку інноваційної діяльності. Співпраця між науково-дослідними інститутами, підприємствами та місцевими органами влади є ключовим елементом успішної реалізації концепції смарт спеціалізації і в цьому процесі важливо забезпечити прозорість та відкритість у взаємодії між всіма акторами.

Основними механізмами відновлення та розвитку регіональної економіки на засадах смарт спеціалізації є створення інфраструктури для підтримки розвитку пріоритетних напрямів: науково-дослідних центрів, бізнес-інкубаторів, індустріальних парків та інших інституцій, що забезпечують розвиток новітніх технологій та допомагають їх впровадженню [4]. Індустріальні та технологічні парки створюють умови для виникнення нових підприємств, реорганізації вже існуючих, зародженню нових сфер бізнесу тощо. Багато держав світу за їх допомогою активізували інвестиційну та інноваційну сфери економіки, оскільки впровадження високих технологій у виробництво збільшує обсяги та асортимент випуску продукції, підвищує конкурентоспроможність економіки і, відповідно, - створює нові робочі місця. Позитивний досвід таких країн, як США, Японії, Англії, Люксембургу, Словенії, Чехії, Польщі та ін., де було засновано індустріальні та технопарки, як спеціалізовані об'єкти для прискореного економічного розвитку регіонів, лише підтверджує їх ефективність [3]. Індустріальні та технологічні парки є важливим інструментом в концепції смарт спеціалізації, сприяючи залученню іноземних інвестицій, розвитку місцевої промисловості та забезпеченню нових робочих місць.

З метою стимулювання взаємодії з потенційними інвесторами Уряд України у вересні 2022 року запустив портал Advantage Ukraine, на якому представлено сотні можливостей для інвестування та висвітлено чинні та майбутні проекти для залучення інвестицій [1]. Разом з тим, з метою створення сприятливих умов для розвитку бізнес-інкубаторів в Україні необхідно сформуванню стратегію інноваційного прориву держави та інноваційного розвитку регіонів. Саме формування такої стратегії дозволить мотивувати бізнес співпрацювати на засадах інноваційно-інвестиційної активності. У цьому контексті важливим є державне стимулювання, що може включати різноманітні заходи з надання преференцій, виділення земельних ділянок, підтримки інфраструктури, сприянню професіоналізації кадрів та ін.

На сьогодні актуалізуються і питання розробки програм розвитку та концепції поширення кластерної економіки, можливості стратегічно розвиватись з метою формування потужної економічної системи, де держава буде виконувати головну місію – формування ефективної кластерної політики України. Подальший ефективний розвиток цих процесів можливий за створення сприятливих умов та відповідної забезпеченості законодавчими положеннями, підвищенням зацікавленості всіх суб'єктів, що беруть участь у соціально-економічному розвитку. Зокрема, впровадження бізнес-інкубаторів підтримає інфраструктуру малого та середнього бізнесу в регіонах України, а перспектива їх реалізації за участю вищих навчальних закладів виступить як нова інноваційно-освітня кластерна форма регіонального розвитку, що є ефективним інструментом інфраструктурного забезпечення нових бізнес-суб'єктів та принесе позитивні зміни [4].

Важливим, в контексті державного стимулювання бізнесу, вбачається створення на регіональному рівні потужних інноваційно-інвестиційних хабів, які стимулюватимуть не лише саму підприємницьку активність, але й стануть певним магнітом для потенційних інвесторів, забезпечуючи прозорість процесу планування та отримання прибутків. За рахунок синергетичного ефекту від діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування досягатиметься результат стимулювання суб'єктів підприємництва на входження до складу бізнес-інкубаторів, які, в свою чергу, створюють та забезпечують їх діяльність за рахунок кооперації зусиль такого партнерства в усіх регіонах України.

Отже, основними напрямками смарт спеціалізації є визначення галузей, в яких відповідний регіон може бути успішним та формування кластерів, на основі інноваційних хабів, що об'єднують компанії й наукові установи для спільної розробки новітніх технологій і продуктів. Для досягнення успіху в реалізації концепції смарт спеціалізації, необхідно враховувати специфіку кожного регіону, його потенціал, а також взаємодіяти на партнерських засадах з іншими регіонами та органами публічного управління в Україні.

Список використаних джерел

1. Зеленський відкрив сесію на Нью-Йоркській фондовій біржі, запросивши інвестувати в Україну. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3565858-zelenskij-vidkriv-sesiu-na-nujorkskij-fondovij-birzi-zaprosivsi-investuvati-v-ukrainu.html>

2. Слинко М. Ю. Інноваційний розвиток регіону через запровадження технології смарт-спеціалізації. The process and dynamics of the scientific path: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 1), February 26, 2021. Athens, Hellenic Republic: European Scientific Platform. P. 14-15. URL : https://er.chdu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2000/1/199-794-PB_Слинко.pdf

3. Carlo Gianelle, Fabrizio Guzzo & Elisabetta Marinelli (2019). Smart Specialisation Evaluation: Setting the Scene. *Smart Specialisation – JRC Policy Insights*. URL : DOI: 10.13140/RG.2.2.18666.98246

4. Pierre-Alexandre Balland, Ron Boschma, Joan Crespo & David L. Rigby (2019). Smart specialization policy in the European Union: relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*. URL : <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1437900>

Віталій Жалубак, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vitalii Zhalubak, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

THE ROLE OF REPRESENTATIVE GOVERNMENT BODIES IN ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

The role of representative bodies in ensuring the Sustainable Development Goals is analyzed. Tasks, the implementation of which, in order to achieve the Sustainable Development Goals, should be ensured by representative bodies as a matter of priority have been identified. In particular, these are: infrastructure expansion and network modernization to ensure reliable and stable energy supply based on the implementation of innovative technologies; increasing the share of energy from renewable sources in the national energy balance; reducing the negative impact of pollutants; reducing the volume of waste generation and increasing the volume of their processing and reuse based on innovative technologies, etc.

Keywords: *representative bodies, local self-government bodies, sustainable development, sustainable development goals.*

Незважаючи на те, що Україна протягом тисячолітньої історії виборює своє право на незалежність і навіть перебуває у стані війни і має непідконтрольні окуповані території, вона намагається крокувати в ногу з розвинутими країнами світу щодо забезпечення сталого розвитку. Адже питання забезпечення сталого розвитку актуальні і для України.

В Україні чимало внутрішніх проблем, на які щодня накладаються ще й глобальні проблеми людства. На розв'язання цих проблем, хоча б і частково, спрямовані завдання Національних цілей сталого розвитку.

У вересні 2015 року у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було затверджено 17 Цілей сталого розвитку.

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Протягом 2016–2017 років тривав широкомасштабний та всеосяжний процес адаптації Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту. Кожна глобальна ціль була переглянута, беручи до уваги специфіку національного розвитку. Результатом цієї роботи стала національна система, яка складається із 86 завдань національного розвитку, які інкорпоровані у 145 нормативно-правових актів Уряду, на реалізацію цілей і завдань спрямовано 1052 завдання та 3465 заходів, закріплених у цих актах [1].

Впровадження заходів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку покладається на органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, проте, найбільшу роль відіграють представницькі органи. Саме представницькі органи – ради уповноважені приймати програми розвитку територій, контролювати їх виконання, виявляти і вирішувати нагальні територіальні питання.

Важливість ролі представницьких органів у процесі забезпечення Цілей сталого розвитку пов'язана, насамперед, з їх унікальністю. Адже представницькі органи наділені найбільшою легітимністю; ради є окремими юридичними особами із законодавчо визначеними повноваженнями; мають повну незалежність і не перебувають у підпорядкуванні; ради пов'язані між собою координаційними взаємовідносинами.

Європейська хартія місцевого самоврядування ст. 3 визнає за місцевим самоврядуванням право і реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину публічних справ і управляти нею, діючи в рамках закону, під свою відповідальність і в інтересах місцевого населення, тому, надзвичайно важливим для України є дієве представництво інтересів і потреб громадян депутатами представницьких органів на всіх рівнях управління [2].

У процесі здійсненні народовладдя вказане представництво є базовим, так як лише воно дає можливість забезпечувати безперервне і системне впровадження політики сталого розвитку. Політика сталого розвитку спрямована на задоволення потреб нинішнього покоління і не несе ніякої загрози для майбутніх поколінь у забезпеченні їх потреб.

Серед низки завдань, розроблених на досягнення Національних цілей сталого розвитку [3], найбільш першочерговими для реалізації їх представницькими органами влади, на наш погляд, є:

в частині виконання Цілі 7 «Доступна та чиста енергія»:

– розширення інфраструктури та модернізація мережі для забезпечення надійного та сталого енергопостачання на основі впровадження інноваційних технологій (пункт 7.1);

– збільшення частки енергії з відновлюваних джерел у національному енергетичному балансі, зокрема за рахунок введення додаткових потужностей об'єктів, що виробляють енергію з відновлюваних джерел (пункт 7.3).

Досягнення цих завдань дозволить знизити споживання електроенергії у виробничому секторі та зберегти екологію [4].

в частині виконання Цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад»:

– забезпечення розвитку поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості (пункт 11.2);

– зменшення негативного впливу забруднюючих речовин (пункт 11.5);

– забезпечення розробки і реалізації стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції (пункт 11.6).

Досягнення цих завдань сприятиме ефективному плануванню місцевих територій, їх економічному та соціальному розвитку.

в частині виконання Цілі 12 «Відповідальне споживання та виробництво»:

– зменшення обсягу утворення відходів і збільшення обсягу їх переробки та повторного використання на основі інноваційних технологій та виробництв (пункт 12.4).

Вирішення цього завдання спрямоване на подолання проблеми несанкціонованих сміттєзвалищ, а також поліпшення екологічної ситуації в регіоні.

в частині виконання Цілі 4 «Якісна освіта»:

– підвищення якості вищої освіти та забезпечення її тісного зв'язку з наукою, сприяння формуванню в країні міст освіти та науки (пункт 4.4);

– збільшення поширення серед населення знань і навичок, необхідних для отримання гідної роботи та підприємницької діяльності (пункт 4.5);

в частині виконання Цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання»:

– скорочення частки молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок (пункт 8.4);

– створення інституційних та фінансових можливостей для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки (пункт 8.6).

Досягнення цих цілей дозволить підвищити рівень освіти, зменшити рівень міграції молоді із сільських територій, сприяти економічному зростанню регіонів, і як наслідок знизити рівень бідності не лише в регіоні, а й в країні в цілому.

Наостанок варто констатувати, що впровадження цілей сталого розвитку в Україні має відбуватися комплексно, адже вони є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. А тому вибіркоче виконання представницькими органами цілей сталого розвитку не створить позитивного ефекту для країни.

Список використаних джерел

1. Цілі сталого розвитку. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/innovacijna-diyalnist-ta-transfer-tehnologij/analitichni-materiali/cili-stalogo-rozvitku>

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

3. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/ua/sdgs-and-governments>.

4. Грицай В.С. Роль представницьких органів влади у забезпеченні сталого розвитку України здійснила характеристику значення представницьких органів влади у забезпеченні сталого розвитку України. InterConf, (51). URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/11612>

Олександр Капітоненко, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kapitonenko, postgraduate Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2024-2149>

Науковий керівник: **Ольга Берданова**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

IMPORTANT ISSUES OF TERRITORIAL COMMUNITY DEVELOPMENT IN UKRAINE

In Ukraine, the issues of territorial community development have become more acute due to the emergence of unpredictable crises and increased risks of various kinds. This requires updating public administration approaches and finding additional opportunities to establish partnerships between key institutions. Based on the analysis of modern works, it can be noted that society is already beginning to understand that the state of development of the whole country directly depends on the ability and interest of communities to engage in local development of their own territory.

Keywords: *post-war recovery, development of territorial communities, spatial development, territory planning, concept of integrated development.*

В Україні питання розвитку територіальних громад загострилися через виникнення непередбачуваних криз та посилення ризиків різного спрямування. Зазначене потребує оновлення публічно-управлінських підходів та пошуку додаткових можливостей налагодження партнерських відносин між ключовими інституціями. Протягом останніх років дослідження напрямів розвитку територіальних громад та стратегічного планування такого розвитку приділялася значна увага науковців, таких як: В. Андріяш, О. Євтушенко, І. Грищенко, М. Куласць М. Латинін, О. Лукашов, В. Мамонова та інших. На основі аналізу сучасних праць, можна зазначити – суспільство вже починає розуміти, що стан розвитку всієї країни прямо залежить від можливості та зацікавленості громад займатися місцевим розвитком власної території. Сьогодні територіальні громади перетворюються з об'єкта управління на суб'єкт (самостійно формують власну спроможність).

Водночас розвиток територіальних громад в умовах змін тісно зв'язаний з підвищенням громадської активності у публічно-управлінських процесах. Отже, одним із найважливіших стратегічних завдань подальшого піднесення всієї держави є безперервність процесу формування можливостей для розвитку територіальних громад. Вкрай актуального значення при цьому набувають питання пошуку наявних можливостей протистояння негативним впливам, які породжені військовими діями на території України та не лише завдають великої матеріальної шкоди, а й призводять до людських жертв. Для ефективного й стрімкого реагування на небезпеки, територіальні громади мають спрямувати свою діяльність на розширення та виконання цілої низки важливих завдань (від техногенно-екологічних питань до евакуації населення у безпечні райони та їх подальше розміщення). При цьому, органи місцевого самоврядування повинні створити умови для максимального задоволення інтересів всіх членів територіальної громади й оптимального використання ресурсів (враховуючи специфічні особливості різних територій).

Сьогодні в Україні продовжує поширюватися комплексний територіальний підхід, в основі якого лежить необхідність здійснення реалізації державної регіональної політики, та який передбачає, що територія має характеризуватися певними особливостями (просторовими, соціально-економічними та екологічними), що також відображено у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [1]. На вебсайті Міністерства розвитку громад та територій представлені регіональні стратегії розвитку на період до 2027 року [2], однак варто зауважити, що певні з них майже втратили актуальність та потребують внесення змін відповідно до сучасних реалій. Тобто, органи

місцевого самоврядування мають розпочати пошук додаткових інструментів підтримки розвитку територіальних громад.

Зауважимо, вже зараз можна спостерігати дисбаланс можливостей розвитку на різних територіях України. Отже, вагомості набуває співробітництво територіальних громад [3], яке має приносити результати у майбутньому. Варто не забувати про створення умов, що необхідні для організації співпраці територіальних громад та постійного розширення форм і безперервного стимулювання такого співробітництва. Тож, публічно-управлінські чинники змін здатні усунути проблему герметизації сучасного українського суспільства, якій сприяли різні фактори (військові дії, глобальні епідемії, економічне становище тощо), а отже важливо приділити особливу увагу кризам, що зачіпають всі рівні публічного управління.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. No 695. Офіц. вісн. України. 2020.

2. Міністерство розвитку громад та територій України. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/>

3. Організація співробітництва територіальних громад в Україні. Практичний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. 2017. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/10/Organizatsiya-spivrobotnitstva-teritorialnih-gromad-v-Ukrayini.pdf>

Oksana Kiforenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Postdoctoral Researcher of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0001-8838-0068>

Оксана Кіфоренко, кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий консультант: **Світлана Дяченко**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

UKRAINE'S AGRO EXPORTS ISSUES TO INFLUENCE SMALL TERRITORIAL COMMUNITIES' DEVELOPMENT

ВПЛИВ ПРОБЛЕМ АГРОЕКСПОРТУ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК МАЛИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Експорт сільськогосподарської продукції має велике значення як для успішного економічного розвитку цілих країн/об'єднань країн, так і для невеликих населених пунктів і кожної окремої людини, оскільки він доставляє сільськогосподарську продукцію та продовольчі товари з регіонів із надлишком до тих, де їх бракує, забезпечуючи людей, які там проживають, необхідними засобами для продовження життя та функціонування. Тому експортери сільськогосподарської продукції набувають все більшої ваги, а також економічного та політичного впливу як на глобальному, так і на локальному рівнях. Україна вже давно стала одним із важливих виробників та експортерів сільськогосподарської продукції не лише на місцевому/регіональному, але і на глобальному рівні. Багато факторів, у тому числі наявність родючих чорноземів, сприяли успішному розвитку українського сільського господарства, а також зростанню обсягів виробництва його продукції та її експорту. Україна посідає провідні місця серед найбільших виробників та експортерів такої сільськогосподарської продукції, як насіння та олія соняшнику, пшениця, ячмінь, соя, кукурудза та ін. Проте нинішня ситуація, а також події сьогодення створюють все більше викликів на шляху до успішного функціонування українського аграрного експорту, а отже, і для підвищення економічного розвитку її територіальних громад, залежних від сільського господарства.

Ключові слова: Україна, сільське господарство, експорт, територіальна громада.

Agricultural products exports are of great importance either for the successful economic development of the whole countries/countries unions or for small settlements and every single human being as it bring the agricultural and food products from the regions with surplus to those having lack or small amount of food, providing people living there with the necessary means to continue one's life and functioning. Therefore, the agricultural products exporters are gaining more and more weight as well as economic and political influence on either the global or local levels. Ukraine has long become one of those important agro products producers and exporters not only on the local/regional but global level as well. Many factors, including the availability of fertile black soils, contributed to the successful development of the Ukrainian agriculture as well as the increasing amounts of either its production or exports. In 2019, 28 million hectares of land were cultivated in Ukraine, which is 46.4% of the country's area. Since 2015, this area has slightly increased (by 1.8 p.p.). For comparison, agricultural land covers 27.5% of the territory in Belarus, 35.2% in Poland and 32.8% in Germany (OSW, 2021). Just for comparison, Ukrainian farmers sowed 17 million hectares of spring crops in 2021, while in 2022 - 22% less (European Council, 2023). It is worth adding that cereals are grown on more than half (54.7%) of agricultural land. The next places are occupied by industrial crops - mainly oilseeds and sugar beets (32.6%), vegetables and tubers (6.5%) and fodder plants (6.2%) (OSW, 2021).

Ukraine takes the leading places among the biggest producers and exporters of some agricultural products, as, for example, Ukraine produces one-third of the world's sunflower oil and accounts for almost

half of its global exports. These exports were valued at \$6.4 billion in 2021. The largest markets in 2021 were India (31%), the European Union (30%), and China (15%) (USDA, 2022). The agricultural products exports of Ukraine in mln USD can be followed in the figure given below.

Source: author's elaboration on the basis of the data from (State Statistics Service of Ukraine, 2021).

Figure 1. Agricultural Products Exports of Ukraine, mln USD

As it can be seen from the data depicted in the figure given above the said data are rather changeable. Having had a closer look at the analyzed data, we can identify four main dynamics or, in other words, direction groups, within the time frame under research – three upward and one downward one. It can't be stated that only one factor had a decisive influence on the increase or decrease in the volume of exports of Ukraine in general and agricultural products. Rather, it was a combination of factors of various origins that caused the changes in export volumes described above. What should be added here is that the increase of the Ukrainian agro-export, which has been going on continuously for the last five years of the analyzed time period means an increase in the inflow of foreign currencies, more capital for the development of the agricultural sector, more jobs, and thus a decrease in the unemployment rate, etc., and, as a result, an increase in economic development of the country as a whole and every small territorial community in particular.

Thus, the current situation as well as the events of nowadays create more and more challenges on the way to the successful functioning of the Ukrainian agro exports and therefore to the increase of the economic development of its territorial communities dependent on agriculture. Poland's ban on trade on food products (not only grain) with Ukraine resulted in the cutting off of the Ukrainian small food producers from the European market, whereas the introduced ban does not really solve any problems with the overwhelming grain amount in the EU and the resulting prices decrease. The introduced ban on the import of grain and a dozen or so other products (including sugar, fruit, vegetables) deprived Ukrainian producers of the possibility not only of exporting goods, but also of their transit through Poland. That, in turn, could lead to the decrease of the purchase price for the agricultural products from the small agro producers, resulting in the decrease of the available capital for the next year, the lowering of their wealth level as well as the hardening of the overall situation in the small territorial communities. But after long trade negotiations between the Ukrainian and Polish parts from Friday from midnight, the passage of agricultural products from Ukraine through Poland was launched, in other words, the transit of goods that have been banned from importing into Poland was made possible.

References

1. European Council. (2023). <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/>.
2. OSW. (2021). The breadbasket of the world? <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-report/2021-12-09/breadbasket-world>.
3. State Statistics Service of Ukraine. (2021). International Trade. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. USDA. (2022). Ukraine Agricultural Production and Trade. <https://www.fas.usda.gov/sites/default/files/2022-04/Ukraine-Factsheet-April2022.pdf>.

Ігор Козюра, доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Ihor Koziura, Doctor of Public Administration, professor at the Department of Management, Poltava University of Economics and Trade

<https://orcid.org/0000-0003-4681-5339>

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОПОРНОМУ РЕГІОНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF MUNICIPAL MANAGEMENT IN THE CORE REGION DURING WARTIME AND RECOVERY

The papers deal with the issues of municipal management in wartime and renovation. Changes in the paradigm of municipal management in crisis conditions are intended to help respond quickly and effectively with limited resources to the sustainability of municipal programs and services. Directions and areas for the development of municipal management in the core region (Poltava region is an example) are identified: ensuring security; local economic development; Infrastructure development Support and development of the social sphere; promotion of tourism, and public involvement. The conditions of martial law and post-war reconstruction pose a number of challenges to municipal authorities that require new approaches and strategies, and the use of effective mechanisms and tools of municipal management. The development of municipal management can ensure the effective recovery and development of the region as a whole.

Keywords: municipal management, wartime conditions, post-conflict recovery.

Військова агресія, воєнний стан стали викликом для органів місцевого самоврядування. Зміни в парадигмі муніципального менеджменту в кризових умовах покликані допомогти швидко та ефективно реагувати на кризу та забезпечити ефективність своєї роботи при обмежених ресурсах, стійкість муніципальних програм та послуг:

- зміна пріоритетів: так, у кризові періоди необхідні додаткові ресурси для підтримки найбільш вразливих груп населення. Органи місцевого самоврядування можуть перерозподілити свої ресурси та фокусуватися на найбільш важливих завданнях;
- залучення громадськості: більш активна участь громадськості в процесах прийняття рішень та планування програм з залученням стейкхолдерів з числа громадських організацій, бізнесу та інших зацікавлених сторін для підтримки своїх ініціатив;
- застосування нових технологій: нові технології для забезпечення ефективності та ефективної комунікації. Наприклад, цифрові рішення для збору та обробки даних, для швидкої комунікації з громадою та для організації дистанційної роботи;
- ресурсна ефективність: більш ретельний аналіз витрат та раціональне використання наявних ресурсів;
- фокус на прозорості та взаємодії з громадою: відкритість та прозорість у прийнятті рішень та забезпеченні ефективної комунікації з громадою, зворотній зв'язок підтримує довіру громадян;
- адаптація до змін: зміни у потребах громади та умовах діяльності місцевого самоврядування, визнання необхідності перетворень та адаптація до нових умов.

Важливою є здатність до адаптації та готовність до змін, а також активна участь громади та зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень.

Які ж напрями розвитку муніципального менеджменту в опорному регіоні (прикладом такого є Полтавська область) в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення?

Забезпечення безпеки: в першу чергу органи місцевого самоврядування повинні забезпечити безпеку місцевого населення та інфраструктури в умовах воєнного стану. Це може передбачати створення ефективної системи оперативного реагування на загрози, взаємодії зі відповідними силовими структурами.

Розвиток місцевої економіки: для забезпечення ефективного відновлення опорного регіону після воєнного стану важливо розвивати економіку та створювати сприятливі умови для інвестування

та розвитку бізнесу. Місцеві органи влади працюють над поліпшенням бізнес-клімату, створенням нових робочих місць та залученням інвестицій у регіон.

Розвиток інфраструктури: для повноцінного відновлення опорного регіону необхідно забезпечити розвиток інфраструктури, зокрема, доріг, енергетики, водопостачання та інших комунальних служб. Сприяють цьому шляхом залучення інвестицій та використання місцевих ресурсів для розвитку інфраструктури.

Підтримка та розвиток соціальної сфери: у період воєнного стану та відновлення особливо важливим завданням є підтримка якісної соціальної сфери. Органи місцевого самоврядування створюють умови для розвитку освіти, охорони здоров'я, культури та спорту в опорному регіоні, залучають громадські організації та волонтерів до надання допомоги ВПО, тим, хто потребує її найбільше.

Розвиток туризму: опорний регіон має потенціал для розвитку туризму, органи влади можуть працювати над привабливістю регіону для туристів, залученням інвестицій у туристичний сектор, розвитком інфраструктури для туризму, підвищенням якості послуг та іншими заходами.

Взаємодія з громадськістю: органи місцевого самоврядування повинні бути відкриті для співпраці з громадськістю та включати її до процесу прийняття рішень, розроблення стратегічних планів розвитку громад та програми комплексного відновлення територій. Важливо забезпечити доступ до інформації про дії органів влади та процеси відновлення опорного регіону.

Загалом, умови воєнного стану та повоєнного відновлення ставлять перед муніципальними органами влади низку складних завдань, які вимагають нових підходів та стратегій, використання ефективних механізмів та інструментів муніципального менеджменту. Завдяки розвитку муніципального менеджменту можливо забезпечити ефективне відновлення та розвиток регіону в цілому.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України: матеріали доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (м. Тернопіль, 31 травня 2022 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 572 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44954/1/ZBIRNIK_31_05_2022.pdf

2. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади (в контексті широкомасштабного російського вторгнення): аналітичний звіт; всеукраїнське соціологічне дослідження КМІС, Рада Європи 2022. Жовтень-листопад. 114 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Sociology_lsg_2022.pdf

3. Післявоєнне відновлення громад в Україні Кращі практики місцевого самоврядування. Київ: Асоціація міст України, 2022. 50 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/krashchi_praktyku_2022_fin_1.pdf

4. Розпорядження начальника Полтавської обласної військової адміністрації «Про розроблення Програми комплексного відновлення територій Полтавської області» від 12.04.2023 р. № 206. URL: <https://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/206-2023.pdf>

5. Сторонянська І., Патинська Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах. Антикризисні інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник для органів місцевого самоврядування. Львів: Проєкт USAID «ГОБЕРЛА», 2023. 71 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf>

Ангеліна Коломієць, лікар, КНП «Київська міська клінічна лікарня №12»

Anhelina Kolomiets, doctor, Kyiv City Clinical Hospital №12

<https://orcid.org/0009-0004-7580-8394>

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, доктор наук з державного управління, кандидат філософських наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕФЕКТИВНА УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА БАГАТОПРОФІЛЬНОГО ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ФОКУС НА ГОТОВНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ДО ЗМІН

EFFECTIVE MANAGEMENT ACTIVITY OF THE MANAGER OF A MULTIPROFESSIONAL MEDICAL INSTITUTION: FOCUS ON READINESS OF STAFF FOR CHANGES

The head of a multidisciplinary medical institution is entrusted with responsibility for the life and health of patients, which often comes close to personal responsibility, since the cause-and-effect relationships of ineffective management decisions in the conditions of globalization and a single information space are quickly realized in the form of imperfections in the treatment and diagnostic process and are expressive manifestations. The results of implementing changes can be partially predicted by first examining the level of readiness for a positive perception of these changes. This work presents results of assessing the level of readiness for change among the staff of a city multidisciplinary hospital. The personal authority of the medical institution head in combination with effective communication with the staff can significantly reduce the level of resistance and increase the efficiency and effectiveness of the implementation of changes.

Keywords: Change Management, Multiprofessional Medical Institution, Effective Leadership.

Ефективне управління передбачає організацію управлінської діяльності для створення оптимальних умов, за яких колектив організації зможе виконувати щоденні завдання і досягати встановлених віддалених стратегічних цілей у найкоротші строки із мінімальними витратами всіх видів ресурсів. Управління у сфері охорони здоров'я відрізняється особливою тяжкістю негативних наслідків, що можуть виникати при непродуманості управлінських рішень та недостатній ефективності їхньої реалізації.

На керівника багатопрофільного лікувального закладу покладено відповідальність за життя і здоров'я пацієнтів, що часто наближається до персональної, оскільки причинно-наслідкові зв'язки неефективних управлінських рішень в умовах глобалізації та єдиного інформаційного простору швидко реалізуються у вигляді недосконалостей лікувально-діагностичного процесу і відрізняються експресивністю проявів.

З 2020 року в Україні триває реформа вторинної ланки медичної допомоги, що передбачає зміну моделей фінансування багатопрофільних стаціонарних лікувальних закладів. Практична реалізація реформи сприяла посиленню позицій зовнішніх загроз діяльності багатопрофільних лікувальних закладів комунальної форми власності.

Низькі тарифи оплати медичної допомоги в рамках договорів за пакетами НСЗУ призвели до звільнення медичного персоналу та інших спеціалістів через низьку заробітну плату, скорочення та навіть вивільнення через неспроможність організації оплатити працю персоналу. Сприяли цим процесам також і зміни трудового законодавства, запроваджені під час воєнного стану.

Спостерігається також загострення питань, що пов'язані із внутрішніми проблемами організації, такими як нагальність впровадження інноваційних медичних технологій та збільшенні доступності їх для населення і значно обмежений реальний обсяг безоплатної медичної допомоги в рамках державної програми медичних гарантій. Зростання запиту на більш комфортні умови перебування у медичному закладі сприяє постійній підтримці актуальності потреб у ремонті приміщень та покращенні матеріально-технічної бази окремих лікувальних закладів. Очевидно що ефективне управління за даних умов можливе лише шляхом провадження змін.

Одним із перспективних напрямків розвитку багатопрофільних лікувальних закладів може стати орієнтація державних лікувально-профілактичних закладів на надання платних медичних послуг. Оскільки в рамках договорів із Національною службою здоров'я України (НСЗУ) для лікувально-профілактичних закладів закладено дуже низькі тарифи - виникає потреба в інших джерелах фінансування. Чим більша недостатність фінансування – тим швидше відбувається моральне та фізичне старіння матеріально-технічної бази. Навіть за наявності висококваліфікованих кадрів у інноваційному та технологічному аспекті між рівнем розвитку медицини в Україні та в світі формується прірва.

Медичний персонал в нашій країні не зацікавлений у наданні медичних послуг в рамках договорів з НСЗУ. В першу чергу через низькі тарифи оплати праці. Крім того, пацієнти, що звертаються за такою допомогою, часто мають глибоку впевненість у тому що «державна заплатила за все». Насправді ж перелік послуг за пакетами обмежений. Недосконалість системи щодо встановлення діагнозів часто не дозволяє використати навіть ті можливості, що передбачені пакетами, у випадку якщо пацієнт має одночасно два і більше захворювань. Це призводить до збільшення частоти виникнення конфліктних ситуацій між медичним персоналом та пацієнтами, а також всередині організацій, і є додатковим стимулом залишити місце роботи для медичних працівників. Дефіцит кадрів формується через те що у першу чергу роботу залишають саме висококваліфіковані кадри.

Дієвою для розвитку медичної галузі також може виявитися стратегія орієнтації на енергоефективність закладів охорони здоров'я, що дозволить заощаджувати кошти шляхом більш відповідального споживання енергоресурсів, застосування сучасних автономних технологій, відновлювальних джерел енергії тощо.

Разом із запровадженням нових форм взаємодії під час лікувально-діагностичного процесу можна передбачити виникнення необхідності у розробці і застосуванні нових форм контролю якості праці медичного персоналу на всіх етапах. Зміни, пов'язані із введенням будь-яких нових контрольних заходів зазвичай асоційовані із найвищим рівнем опору персоналу.

Результати провадження змін частково можна передбачити, попередньо дослідивши рівень готовності до позитивного сприйняття цих змін. У даній роботі наведено результати оцінки рівня готовності до змін серед персоналу міської багатопрофільної лікарні. Дослідження проведено нами у квітні-червні 2022 р. методом анкетування, використано опитувальник Х. Рамперсада. У дослідженні прийняли участь 54 респонденти (19 чоловіків і 35 жінок), які є працівниками міської лікарні. Всі респонденти мали вищу освіту, вік від 26 до 69 років.

Середня кількість балів за опитувальником Х. Рамперсада – 37. Спостерігалася оберненопропорційна залежність між віком респондентів та кількістю балів. Чим старші респонденти – тим нижчий рівень готовності до змін вони демонстрували. Також старші респонденти частіше задавали уточнюючі питання (що саме мається на увазі під словом «коучинг», «бенчмаркінг», які саме зміни плануються тощо). Респондентів молодшого віку більше цікавили перспективи позитивних зрушень у майбутньому, тоді як старші респонденти демонстрували консерватизм.

Молоді респонденти вітали зміни як такі, але не могли сформулювати власне бачення можливих наслідків цих змін для організації в цілому, переслідуючи переважно особисті інтереси. Старші респонденти вважали впровадження змін шкідливими для організації і суспільства, особисті інтереси вони згадували майже у 2 рази рідше у порівнянні із респондентами молодшого віку. Поряд із цим, старші респонденти не висловлювали надії на позитивні зрушення у ракурсі особистих інтересів внаслідок впровадження змін.

Спільною рисою була незадоволеність наявним станом речей в організації. В цілому рівень готовності до змін серед персоналу дещо перевищував рівень опору. За таких умов особистий авторитет керівника лікувального закладу в комбінації з ефективною комунікацією з персоналом може значно знизити рівень опору та підвищити ефективність і результативність впровадження змін. Вплив особистого авторитету керівника на рівень готовності персоналу організації до змін може бути асоційований із раціоналізацією підходів до впровадження змін і потребує подальших досліджень.

Олександр Корнієнко, перший заступник Голови Верховної Ради України, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kornienko, First Deputy Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3318-0269>

Науковий керівник: **Вікторія Колтун**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

MODERNIZATION OF TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN WESTERN EUROPEAN COUNTRIES

The theses discusses the modernization of territorial development management in Western European countries. It analyses the approaches to territorial development management, the main trends in modernization, and the experience of Western European countries in this field. The theses highlights the importance of effective territorial development management for economic growth, social stability, and sustainable development. The authors conclude that the modernization of territorial development management requires a comprehensive approach, taking into account the interests of all stakeholders and involving innovative tools and technologies.

Keywords: Modernization, territorial development management, Western European countries, economic growth, sustainable development, stakeholders, innovative tools.

У країнах Західної Європи модернізація управління територіальним розвитком традиційно є актуальною та важливою темою досліджень. Зокрема, притаманним є значний вплив місцевого самоврядування не тільки на розвиток громад, а й формування політик, які надалі мультиплікуються як у вертикальних, так й горизонтальних зв'язках. Нині для країн Західної Європи важливими є: підвищення ефективності та стійкості місцевих економік та соціальних структур, виклики, що спричинені значним притоком мігрантів, зміни у структурі економіки у зв'язку із пандемією коронавірусної хвороби (COVID-19) та енергетичної залежності від підсанкційних компаній з РФ. У даній роботі розглядається модернізація управління територіальним розвитком у країнах Західної Європи, з метою виокремлення найкращих практик з її вдосконалення та забезпечення використання такого досвіду у практичній діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Зазвичай управління територіальним розвитком передбачає планування, впровадження та моніторинг політики та стратегій, спрямованих на сприяння сталому економічному зростанню, соціальному залученню та захисту навколишнього середовища. В останні роки зростає потреба в модернізації управління територіальним розвитком, враховуючи мінливі економічні, соціальні та екологічні умови.

Територіальний розвиток досягається за допомогою різноманітних інструментів, спрямованих на сприяння економічному зростанню, соціальному залученню та екологічній стійкості, зокрема відповідно до Європейської концепції просторового розвитку (EUREK) [1]. Сюди відносяться фінансові інструменти, такі як гранти, позики та субсидії; регуляторні інструменти, такі як правила зонування та екологічні стандарти; інституційні інструменти, такі як державно-приватне партнерство та залучення зацікавлених сторін. Суть цих інструментів полягає в їхній здатності створювати сприятливе середовище, яке сприяє інвестиціям, інноваціям й співпраці між різними суб'єктами, включаючи уряд, приватний сектор, громадянське суспільство та громадян.

Модернізація управління територіальним розвитком передбачає прийняття нових підходів і стратегій, що реагують на зміну економічних, соціальних і екологічних умов. У процесі модернізації керуються наступними принципами. Децентралізація та субсидіарність. Включає передачу повноважень від центру на місця, що дозволяє приймати рішення, які краще відповідають потребам територій. Субсидіарність стосується принципу, згідно з яким рішення мають прийматися на найнижчому можливому рівні управління. Так у Франції, відповідно до Закону про модернізацію територіальної діяльності держави й підтвердження статусу метрополії (МАРТАМ) від 27 січня 2014 року, було надано нові повноваження щодо передачі фінансових ресурсів з центрального на місцевий рівень управління [2]. Відповідно до Закону, було схвалено новий статус та компетенції метрополій з населенням у понад 400 тис. мешканців, а також правила взаємодії між територіальними общинами, які розташовані в межах метрополії. За задумом авторів закону, це дозволило підвищити ефективність

державного управління та знизити витрати бюджету, завдяки об'єднанню транспортної інфраструктури міст та прилеглих до них комун, сприяти конкурентоспроможності території [3]. Право на фінансову автономію, використане у вищеприказаному прикладі є вирішальним фактором для зміцнення органів місцевого самоврядування (ОМС). Повноцінне місцеве самоврядування у розумінні Європейської хартії місцевого самоврядування (ЄХМС) можливе тільки за умови надання ОМС фінансової автономії у нормативний спосіб [4]. Ключовими тут є два чинники: гарантія наявності достатніх власних фінансових ресурсів та здатність незалежно приймати рішення щодо їх використання [5].

Партнерство та участь. Включає співпрацю між різними учасниками: уряд, приватний сектор, громадянське суспільство та громадяни, для досягнення спільних цілей. Участь означає залучення зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень, гарантуючи, що їхні думки та проблеми враховуються. Один із прикладів ефективного партнерства під час планування розвитку територій представлено у Німеччині. Так у 2017 році був запроваджений новий підхід до розвитку територій, який називається «Підхід до інтегрованого розвитку територій» (Integrierte Stadtentwicklung). Цей підхід передбачає створення дорадчих рад, які включають представників різних сфер життя — влади, бізнесу та громадськості. Вони спільно формують стратегію розвитку території та визначають пріоритетні напрямки розвитку міста. Вдалим продуктом такого партнерства є Інтегрована концепція розвитку міста «Лейпциг 2030» [6]. Даний підхід забезпечує інтеграцію різних напрямків управління територіальним розвитком, дозволяє залучити різні соціальні групи до процесу прийняття рішень та допомагає забезпечувати збалансований розвиток міст. Крім того, застосування партнерства та участі розширює перелік способів використання фінансових ресурсів та сприяє їх ефективному використанню для забезпечення розвитку громад.

Інновації та передача знань: інновації включають розробку та впровадження нових ідей, технологій й процесів, які підвищують ефективність, результативність управління територіальним розвитком. Передача знань передбачає обмін найкращими практиками та отриманими уроками між різними регіонами та територіями. Так у країнах ЄС діє European Urban Knowledge Network – Європейська мережа міських знань (ЄММЗ), яка є найбільшою мережею, керованою державами-членами, у сфері європейської міської політики, досліджень й практик. Організація існує задля роботи з європейськими національними та регіональними урядами для сприяння сталому розвитку міст. Мережа консолідує досвід та проводить навчання для представників ОМС й незалежних експертів задля створення інклюзивних, екологічно дружніх, продуктивних та діджиталізованих міст майбутнього. ЄММЗ напрацьовує рекомендації, проводить іншу експертну підтримку, сприяючи трансформаційному розвитку на міському, регіональному та національному рівнях. У результаті, муніципалітети отримують доступ до знань та експертизи з різних сфер, включаючи енергетику, мобільність, технології, екологію та інші. Також мережа здійснює співпрацю з університетами та дослідницькими інститутами з метою розробки й впровадження нових технологій та інноваційних рішень [7].

Висновки: У даній праці висвітлюються різноманітні практики, а також підкреслено важливість модернізації управління територіальним розвитком у країнах Західної Європи. Основними викликами, які стоять перед країнами Західної Європи, є необхідність вдосконалення системи моніторингу та оцінки розвитку територій, забезпечення збалансованості регіонального розвитку, зменшення рівня відставання окремих територій, інтеграція мігрантів, а у зв'язку зі збройною агресією РФ щодо України, та накладення санкцій на російські енергогенеруючі компанії, зниження енергетичної залежності. З метою розв'язання окреслених проблем, підвищення рівня життя громадян та побудови суспільства сталого розвитку, країни Західної Європи продовжують впроваджувати інноваційні технології та методики управління, посилюють громадську участь та забезпечують взаємодію між різними рівнями управління, розширюють перелік інструментів для забезпечення фінансової незалежності громад. Наголошено на ролі інновацій і технологій, необхідності більш тісної співпраці та координації між різними рівнями влади, зацікавленими сторонами. Робота актуалізує проблематику територіального розвитку країн Західної Європи та пропонує практичні рекомендації для політиків і практиків, які працюють у сфері публічного управління та адміністрування.

Список використаних джерел

1. Урбаністична онлайн бібліотека [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://city2030.org.ua/ua/document/evropeiska-koncepcia-prostorovogo-rozvitku-eurek> (07.04.23).
2. Legifrance. Офіційний сайт нормативно-правових актів Французької Республіки. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000028526298&categorieLien=id> (дата звернення: 07.04.23).
3. Хребтій І. В. Децентралізація у Франції: досвід для України / І. В. Хребтій // Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6. № 9. С. 32-42.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України. // Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/994_036#Text (дата звернення: 08.04.23).
5. Рада Європи, Конгрес місцевих та регіональних влад: сучасний коментар для кращого розуміння Європейської хартії місцевого самоврядування. https://www.coe.int/en/web/congress/all-news-newsletter/-/asset_publisher/CR0prMtPOIKO/content/a-contemporary-commentary-for-a-better-understanding-of-the-european-charter-of-local-self-government?_101_INSTANCE_CR0prMtPOIKO_viewMode=view/ (дата звернення: 09.04.23)
6. Офіційний сайт міста Лейпциг. <https://www.leipzig.de/bauen-und-wohnen/stadtentwicklung/stadtentwicklungskonzept-insek/> (дата звернення: 09.04.23). Офіційний сайт Європейської мережі міських знань [Електронний ресурс] // Режим доступу : <https://eukn.eu/> (дата звернення: 10.04.23).

Ярослав Котилко, аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Kotylko, Postgraduate Student at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3870-5431>

Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНІ ВІДНОСИНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР У МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

SOCIAL-RELIGIOUS RELATIONS AS AN IMPORTANT FACTOR IN THE MODERNIZATION OF TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The state policy in the sphere of social and religious relations is an important aspect of society formation in any country. In modern conditions, religion in Ukraine has become a relevant topic that requires comprehensive research. Religious organizations play an important role in shaping society and implementing state regional policy. However, depending on the region, state policy may have its peculiarities. At the central level of the country, a general strategy for state policy on social and religious relations is formed, legislative acts are approved, and national programs are developed. At the same time, a region, province, or certain district may have its own features, taking into account the specifics of the religious composition of the population, traditions, and cultural peculiarities.

Keywords: religious organizations, regional policy, public administration.

Державна політика в сфері суспільно-релігійних відносин є важливим аспектом формування суспільства в будь-якій країні. В сучасних умовах релігія в Україні стала актуальною темою, що потребує комплексного дослідження. Релігійні організації відіграють важливу роль у формуванні суспільства та здійсненні державної регіональної політики. Однак, в залежності від регіону, державна політика може мати свої відмінності. На центральному рівні країни формується загальна стратегія державної політики щодо суспільно-релігійних відносин, затверджуються законодавчі акти та розробляються національні програми. В той же час, регіон, область чи певний район може мати власні особливості, враховуючи специфіку релігійного складу населення, традиції та культурні особливості.

Релігійний чинник може мати великий вплив на регіональний рівень країни в різних аспектах. Деякі з них:

Культурний вплив: Релігійні переконання можуть сформувати культурну ідентичність регіону та сприяти збереженню його традицій та звичаїв. Наприклад, в Індії ісламські райони можуть мати відмінну культуру та традиції порівняно з іншими регіонами країни.

Соціальний вплив: Релігія може мати значний вплив на соціальні практики та норми у регіоні. Наприклад, в деяких частинах світу релігія може впливати на шлюб та сімейні відносини, що може визначати соціальну структуру та взаємини в регіоні.

Економічний вплив: Релігія може мати вплив на економіку регіону через сприяння розвитку підприємницької діяльності та інвестицій. Наприклад, релігійні паломництва можуть приводити до зростання туризму та збільшення прибутків для місцевих громад.

Політичний вплив: Релігія може мати вплив на політику та громадську думку регіону. Релігійні лідери можуть виступати в якості громадських діячів та впливати на рішення політичних лідерів у регіоні.

Важливо розробити та реалізувати ефективну державну політику в галузі суспільно-релігійних відносин в регіональному контексті, що враховує потреби та інтереси різних релігійних спільнот, забезпечує їх права та свободи, а також сприяє зміцненню соціальної інтеграції та міжконфесійного діалогу. Для цього можуть бути розроблені та впроваджені різноманітні програми та проекти, які

спрямовані на підтримку релігійної різноманітності та сприяння взаємодії між різними релігійними спільнотами, а також на підвищення релігійної та культурної грамотності населення.

У 2017 році Уряд України прийняв «Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року», в якій було визначено релігійний туризм як один з пріоритетних напрямків розвитку туризму в країні [2]. В цьому контексті регіональні органи влади можуть розробляти програми на розвиток релігійного туризму в своїх регіонах, що включає суспільно-релігійний чинник, для прикладу:

«Програма розвитку туризму Київської області на 2021-2023 роки». У програмі передбачені заходи щодо розвитку туризму на основі культурно-релігійної спадщини, зокрема створення інформаційно-туристичного центру у Почаєві, організація маршрутів паломництва до релігійних святинь та інше.

«Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2021-2025 роки». У програмі передбачені заходи щодо підтримки та розвитку культурно-релігійної спадщини, зокрема відновлення історичних об'єктів, що мають велике культурне значення, та створення маршрутів паломництва до релігійних святинь.

«Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки». У стратегії, зазначається, що Івано-Франківщина володіє значним туристичним та рекреаційним потенціалом, має збережені національні, релігійні, культурні традиції та автентичні промисли. Ці сильні сторони можуть бути використані для подальшого розвитку туризму. Передбачені заходи щодо підтримки та розвитку культурно-релігійної спадщини, зокрема відновлення та реставрація історичних пам'яток міста, підтримка діяльності громадських організацій, що займаються збереженням та розвитком культурної спадщини та інше [3, с. 38].

Отже, релігійний чинник може мати значний вплив на регіональний рівень країни в різних сферах, таких як культура, соціум, економіка та політика та ін. Дослідження суспільно-релігійних відносин на регіональному рівні має велику актуальність в сучасних умовах. На рівні областей можуть бути прийняті програми спрямовані на сприяння розвитку туризму, культури та мистецтва в районах з релігійними пам'ятками та святинями. Також відбуваються зустрічі та консультації між органами влади та релігійними організаціями з питань співпраці та взаємодії в регіональному контексті.

На рівні міст та сіл також можуть розроблятися програми та проекти, спрямовані на підтримку розвитку місцевих релігійних громад, збереження культурних та історичних пам'яток, що пов'язані з релігійними традиціями. Крім того, в районах, де існують етнічні меншини, можуть бути прийняті програми на збереження та розвиток їх культурних та релігійних традицій.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 № 987-ХІІ [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» від від 16.03.2017 № 168-р [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
3. Рішення Івано-франківської обласної ради від 21.02.2020 №1381-34/2020 «Про затвердження Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://orada.if.ua/decision/1381-34/>

Олександр Кочерга, аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kocherha, postgraduate student Primary Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-3482-1854>

Науковий керівник: **Тетяна Дерун**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіонального управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL STRUCTURE SYSTEM REFORM AS A COMPONENT OF THE DECENTRALIZATION REFORM IN UKRAINE

The decentralization reform is a key aspect of the transformation of social relations. Decentralization of power in Ukraine acts as a fundamental principle of the state policy of regional development, creates the possibility of effective implementation of institutional transformations. This reform has a direct impact on residents of territorial communities. The important factor of the reform is the change in the principles of local self-governments, and the main stage of the reform was the amalgamation of territorial communities, which led to a change in the principles and approaches to regional development policy in Ukraine.

The initiated reform of local self-government and administrative territorial system is a response to the demand of the society, which has long been in need of updating the ideology of management and a new administrative culture. It is important to optimize public administration in the sphere of local self-government in a comprehensive and comprehensive manner, using the best examples of reforming the administrative-territorial system, while not forgetting the historical and mental factors, as they are the basis of the modern administrative territorial system of Ukraine.

До 2020 року адміністративно-територіальний устрій, який був сформований впродовж 1917-1960 рр., регулювався документом, ухваленим Президією Верховної Ради УРСР ще у 1981 р. Цей своєрідний анахронізм є однією з основних проблем конституційно-правового визначення територіального устрою України [1].

Відповідно до вищезазначеного нормативного акту, в Україні налічувалося близько 30 тисяч населених пунктів (приблизно 28388 сіл, 886 селищ, 460 міст), ці процеси ускладнювали децентралізацію влади, розпорошували матеріальні ресурси, які повинні бути спрямовані на розвиток та виконання органам місцевого самоврядування своїх повноважень, які сприяють наданню мешканцям територіальних громад доступних публічних послуг.

Великим недоліком тодішнього адміністративно-територіального устрою України була диспропорція адміністративно-територіальних одиниць, є мало прокомунікована та впроваджена регіональна політика, яка не забезпечувала виликогї кількості громад, які б бажали добровільно об'єднуватися.

Визнаючи це, відповідним рішенням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р було схвалено Концепцію, яка передбачає реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2]. Метою концепції визначаються принципи, шляхи, механізми та строки проведення ефективного реформування місцевого самоврядування, формування оновленої системи адміністративно-територіального устрою, для побудови ефективної системи державного управління, залучення інвестицій, надання якісних адміністративних послуг, формування інститутів народовладдя, залучення громадян до прийняття рішень у всіх сферах та на відповідній території держави.

У Концепції йдеться про невідповідність адміністративно-територіальної системи розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування, що стримує процес їхнього розвитку та

виключає можливість здійснювати покладені на них законом повноваження. Тому територіальна система управління потребувала вдосконалення [3, с. 5-8].

Кабінетом Міністрів України 12 червня 2020 р. прийнято 24 розпорядження про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад усіх областей України – загалом створено 1469 територіальних громад, а вже 25 жовтня 2020 р. відбулись перші місцеві вибори депутатів сільських, селищних, міських рад та сільських, селищних, міських голів новоутворених територіальних громад та сформовано органи місцевого самоврядування на новій територіальній основі з розширеними повноваженнями та ресурсами [4]. Для визначення адміністративно-територіального устрою субрегіонального, себто районного рівня, як територіальної основи для діяльності органів державної влади та районних рад, Верховною Радою України ухвалено постанову «Про утворення та ліквідацію районів» (від 17 липня 2020 р. за № 807-IX), якою затверджено новий адміністративно-територіальний устрій районного рівня, внаслідок чого в Україні замість 490 утворено 136 нових районів [5].

Отже, адміністративно-територіальна реформа має ґрунтуватися на наступних засадах змін до законодавчої бази (Конституція України і спеціальний Закон «Про засади адміністративно-територіального устрою України»), який має чітко регулювати засади адміністративно-територіальної реформи. Адміністративно-територіальна реформа має виступити логічним продовженням реформи децентралізації влади.

Отже, реалізація вищезазначених положень удосконалення територіального устрою України є оптимізованою та надавати можливість ефективно здійснювати державну політику управління у поєднанні з розвитком місцевого самоврядування, дасть змогу мати сталий, розвиток, збалансовану систему соціально-культурного та національного розвитку регіонів, дасть можливість не втратити автономність у прийнятті рішень. Забезпечить політичну стабільність та покращить взаємовідносини між суспільством та владою.

Список використаних джерел

1. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1654-10>.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Закон України від 01.04.2014 № 333-2014-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/333-2014-p>.

3. Кравців В., Жук С. Концепція адміністративно-територіальної реформи в Україні. Економіст. 2011. № 5.

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад», від 12.06.2020. URL: <https://auc.org.ua/novyna/opublikovano-23-rozporядzhennya-pro-administratyvni-centry-ta-terytoriyi-terytorialnyh>.

5. Постанова «Про утворення та ліквідацію районів» (від 17 липня 2020 р. за № 807-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

Антон Меляков, доцент кафедри соціальної і гуманітарної політики ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

Олег Кулініч, старший викладач кафедри соціальної і гуманітарної політики ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

Anton Meliakov, Associate Professor of Social and Humanitarian Policy Department of the Educational and Scientific Institute «Institute of the Public Administration» of the V. N. Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0001-5294-7560>;

Oleg Kulinich, Senior Teacher of Social and Humanitarian Policy Department of the Educational and Scientific Institute «Institute of the Public Administration» of the V. N. Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-0870-3136>

ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

POTENTIAL FOR SOCIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR

In the conditions of war, the Ukrainian state manages to fulfill its social obligations to its citizens. With each month of the war, the number of applicants for social assistance increases, which increases the pressure on the state budget. The number of unemployed people, people with disabilities, and people who have lost their breadwinner is increasing. Territorial communities, their bodies and institutions of social protection play an important role in the restoration of the country's social sphere. It is at the local level that it is necessary to improve the provision of social services. A special methodology is proposed to determine the community's ability to do this.

Keywords: social services, local government, public policy.

Серед викликів, породжених повномасштабною війною проти нашої держави, особливе місце належить проблемам соціального характеру. Можливості держави та територіальних громад з надання якісних соціальних послуг об'єктивно звузилися, натомість кількість їх потенційних отримувачів значно зросла. Попри війну, держава намагається виконувати більшість соціальних зобов'язань перед громадянами. Галузь «соціальне забезпечення» (426 млрд. грн.) посідає друге місце за обсягом витрат державного бюджету за 2022р., поступаючись лише опціям «оборона» (1142,9 млрд. грн.) та «порядок, безпека, суди» (443,3 млрд. грн.) [4]. Разом з тим, збільшується кількість осіб, які претендують на отримання пенсії з інвалідності, зростає кількість дітей-сиріт, та тих громадян, котрим належить пенсія по втраті годувальника. Все більше українців отримують право на одноразову грошову допомогу, що має не пенсійний, але компенсаційний характер і призначається родині воїна, за загиблого під час бойових дій.

За даними Міністерства соціальної політики на початок квітня 2023р., понад 7 млн. громадян перебували за межею бідності [3]. Згідно результатів опитувань, протягом 2022р. різною мірою зменшилися доходи 53% респондентів, при цьому не зазнали суттєвих змін доходи 36%. Станом на березень 2023р., 42% громадян можуть дозволити собі лише продукти харчування та найнеобхідніші недорогі речі [6]. Соціальне самопочуття мільйонів громадян залежить від наявності додаткової допомоги з боку державних інституцій, міжнародних організацій, окремих благодійників тощо. І хоч понад 30% українців вважають, що державна допомога не є достатньою, 55% громадян впевнені, що розподіляється вона в цілому справедливо [2].

Одним з опосередкованих свідчень успішності реформи децентралізації можна вважати той факт, що дискутуючи перспективи відновлення/відбудови територіальних громад, громадяни найбільше наділяють саме місцеву владу правом визначати пріоритети в цьому процесі. Так, відповідаючи на запитання «Хто має визначати напрямки реконструкції вашого міста/селища/громади», 54% обрали опцію «населення, шляхом опитування», ще 37% - «місцева влада», 18% - міжнародні організації, і лише 9% згодні наділити такими повноваженнями центральну владу [1].

У зв'язку з вищенаведеним зростає роль закладів та установ соціальної сфери територіальних громад, і, зокрема, належного методичного забезпечення їх діяльності. Громадськими

організаціями соціального спрямування розроблено і апробовано на практиці «Методологію системного дослідження потреб і спроможностей територіальних громад в соціальній сфері» [5]. Ця методологія призначена не лише сприяти плануванню соціальних послуг на короткостроковий та середньостроковий періоди, а й слугувати основою для стратегічного планування розвитку системи надання соціальних послуг територіальних громад.

При розробці цієї методології було враховано вимоги Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, затверджені Наказом Мінсоцполітики від 20.01.2014 №28, вимоги Порядку організації надання соціальних послуг, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. №587. Також були використані підходи «Методології оцінки потреб об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах», розробленої Інститутом місцевого розвитку в рамках проєкту «Технічна підтримка громад Тернопільської області», та Методики оцінювання соціальних інституцій, розробленої ГО «Інститут соціальної політики регіону». Методологія системного дослідження потреб і спроможностей територіальних громад в соціальній сфері має 7 складових: аналіз документів; аналіз статистики; аналіз ресурсів (мапування); аналіз ресурсів (кадри); інституціональний аналіз органів управління; інституціональний аналіз соціальних закладів; соціологічний аналіз.

Зокрема, методика інституціонального аналізу базується на наборі показників, запропонованих експертами, виходячи із чинної нормативно-правової бази у сфері соціального захисту населення та реальної практики функціонування відповідних інституцій. Набори показників розроблено окремо для структурних підрозділів органів влади, окремо – для соціальних закладів. Всі показники об'єднані в чотири категорії: «Організаційно-правове забезпечення», «Матеріально-технічне забезпечення», «Кадрове забезпечення», «Зовнішня комунікація». Кожен показник оцінюється по 6-бальній шкалі (від 0 до 5). Для полегшення процесу оцінювання кожному показнику встановлено критерії нарахування балів. При користуванні автентичним Excel-файлом з методикою підрахунок оцінок за кожним показником здійснюється автоматично. Так само автоматично відбувається підрахунок суми оцінок в кожній категорії оцінювання.

Процес оцінювання соціальних інституцій можна умовно розділити на 5 етапів: вивчення інформації про інституцію у відкритих джерелах (офіційні сайти та сторінки в соціальних мережах інституції та органу місцевого самоврядування, публікації у місцевих ЗМІ тощо); очне візуальне знайомство з інституцією (вивчення матеріального стану, облаштування та ін.); вивчення публічної інформації, яка регламентує діяльність інституції (положення, інструкції, програми, плани, звіти тощо); особисте спілкування з працівниками, клієнтами та партнерами; опрацювання отриманої інформації.

На завершення відзначимо, що, незважаючи на зовнішню складність, використання даної методології потребує значних зусиль і часових витрат лише при першому використанні, а в подальшому оновлення інформації потребуватиме значно менше часу.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнське опитування, 1-5 лютого 2023р. / Соціологічна група «Рейтинг», Міжнародний республіканський інститут. URL: https://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/national_survey_of_ukraine_iri_february_2023.html
2. Ломоносова Н., Філіпчук Л. Зайнятість, соцзахист, житло: ставлення населення до державних програм соціально-економічної підтримки і потреба у них / Cedos, 2022. 33 с.
3. Марчак Д. Вплив війни на соціальну сферу. 6 квітня 2023р. / Зміна демографічної ситуації в країні: прогнози і виклики для держави. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=188321760642068>
4. Онишук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022р. / Децентралізація. 13.02.2023. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105>
5. Системне дослідження потреб і потенціалу територіальних громад в соціальній сфері: Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування, установ соціальної сфери та неурядових організацій / Упорядник: Кулініч О. Харків, 2022. 64 с.
6. Соціально-економічне самопочуття громадян України: підсумки року війни (лютий-березень 2023р.) / Разумков Центр, 24 березня 2023р. URL: <https://razumkov.org.ua>

Igor Nazarenko, студент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ihor Nazarenko, student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Андрій Миколіук**, кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE ACTIVITIES OF PUBLIC CIVIL SERVANTS AT THE REGIONAL LEVEL IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARITAL STATE IN UKRAINE

The war launched by the Russian Federation against sovereign Ukraine changed the conditions of public authorities' activities, but the state administration system survived and continues to ensure uninterrupted work in all its directions. At the same time, it faced significant challenges: some civil servants went abroad or found themselves in the occupation zone, there was a significant decrease in resources for financing the state apparatus, the material and technical support of state authorities is being destroyed, and the level of cyber threats has increased significantly, including in relation to public registers and personal data of citizens.

Keywords: *Ukraine, martial law, state service, public service, regional administration.*

Правовий режим воєнного стану обумовив особливості здійснення повноважень публічними службовцями щодо регулювання інноваційного підприємництва в Україні. Але, незважаючи на надскладні умови діяльності, уряд України приділяє увагу створенню можливостей для відновлення роботи бізнесу. Доречно розглянути особливості діяльності публічних службовців в умовах правового режиму воєнного стану в Україні з метою встановлення пріоритетних напрямів діяльності публічної служби для розвитку інноваційного підприємництва в умовах євроінтеграції.

Як впливає із чинного закону, що регулює правовий режим воєнного стану в Україні, воєнний стан передбачає надання відповідним органам повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. У той же час, як слушно зазначає Л. Корнута, можна констатувати, що окремі питання урегулювання реалізації державної служби у період введення та дії військового стану є зовсім не визначеними або потребують додаткової нормативної регламентації [1, с.69]. Зокрема, як свідчить навіть емпіричне ознайомлення з поточною роботою органів влади, достатньо велика кількість людей виконують функцію віддалено, знаходяться у простій або в неоплачуваній відпустці. Доречно розглянути також інновації, які введено у процедури прийому на посади державної служби.

Згідно загальних положень, що регулюють згаданий вище правовий режим і зафіксовані в діючому профільному законі [2], в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військово командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади *та здійснювати тимчасові обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.*

У цьому ж Законі визначається порядок здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану. Варто наголосити, що в умовах воєнного стану Президент України та Верховна Рада України діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України. Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

Законодавець наголосив на неприпустимості припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану. Це означає, що діяльність державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, які складають державний апарат, не може бути призупинена і має виконувати свої функції.

Певним кроком у врегулюванні проблемних питань, які були породжені практичним функціонуванням органів публічної влади в умовах війни, стало підписання Президентом України Закону № 2259 – IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану».

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, призначені відповідно до цієї процедури, *не можуть бути переведені на інші посади державної служби або посади в органах місцевого самоврядування. Особа, яка претендує на зайняття відповідної посади не подає декларацію, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», та документ про підтвердження рівня володіння державною мовою. Спеціальна перевірка, передбачена Законом України «Про запобігання корупції», а також перевірка, передбачена Законом України «Про очищення влади», під час дії воєнного стану не проводяться. Організація проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, призначених у період дії воєнного стану, здійснюється протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану. У разі неподання державним службовцем або посадовою особою відповідної декларації особи, та документа про підтвердження рівня володіння державною мовою у визначений строк, вона звільняється із займаної посади протягом трьох робочих днів після завершення цього строку. Водночас змінами не визначено порядку публікації державними органами оголошення про вакансії та механізму прийому документів для призначення на посади державної служби у період дії воєнного стану, що, з нашої точки зору, вимагає додаткового врегулювання цієї процедури.*

Висновки і пропозиції. Публічна служба як носій інституційної пам'яті і механізм забезпечення стабільності діяльності державних органів в умовах воєнного стану має свої характерні особливості та механізми для забезпечення її сталого розвитку. Такі механізми і особливості потребують конкретних наукових досліджень задля підвищення ефективності управління державою під час протистояння зовнішній агресії. Разом із цим, для вирішення вказаного завдання необхідно адекватно оцінити ті інституційні трансформації, які сьогодні відбуваються в Україні, а також окреслити коло першочергових змін, яких потребує система прийняття управлінських рішень та механізм розробки стратегічних планів на загальнодержавному та регіональному рівнях [3, с. 35].

Подальші дослідження у цьому напрямі можуть стосуватися дослідження механізмів підвищення ефективності публічної служби на регіональному рівні з урахуванням особливостей залучення різних регіонів України у військові дії, функціонування на її території військових адміністрацій, ступінь руйнації інфраструктури, якості їх ресурсного забезпечення, а також демографічної ситуації в кожному із них.

Список використаних джерел

1. Корнута Л. М. Окремі питання провадження державної служби в умовах воєнного стану. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 2. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/10/11>
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.02.2023 р.)
3. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава і регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2022. № 2 (76). С. 30-35
4. Гришко В. Квадрат ефективності публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17–18. С. 81–84.
5. Дяченко С. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3493522-ak-nam-vidbuduvati-ukrainu-uspisni-svitovi-kejsi-povoennogo-vidnovlenna.html>

Ольга Пирог, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка»

Olha Pyroh, Dc.Sc. in Economics, Prof., Head of Management and International Business Department, Lviv Polytechnic National University
<https://orcid.org/0000-0002-6714-3079>

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ СЕКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

CLUSTERIZATION OF SECTORIAL DEVELOPMENT MODELS OF THE WESTERN REGION OF UKRAINE IN THE WARTIME

Sectorial development model of the national economy of Ukraine and its regions, as an empirical model in essence, makes it possible to investigate structural changes in the national economy and its regions in accordance with global challenges, social needs and a technological approach, to establish connections between structural elements and to make predictions for the future periods. This model comprehensively reflects the organization of the economic system according to technological intensity and social needs in the conditions of a post-industrial society, takes into account the structural and technological changes of the country's national economy and makes it possible to predict its development by types of economic activity in accordance with modern conditions. The trends of changes in the structures of sectorial models of the development of Ukraine were studied by the areas of the Western region (Lviv, Ivano-Frankivsk, Volyn, Rivne, Zakarpattia, Ternopil and Chernivtsi areas) during 2002-2020. In wartime, it is expedient to transform sectorial development models of the Western region and Ukraine, taking into account global challenges and the country's strategic goal - the integration of the national economy into the EU and into the EU value chains.

Keywords: sectorial development model, clustering, transformation, EU value chains, Western region, Ukraine.

Протягом останніх двох десятиліть Україна як незалежна та суверенна держава проходить складний період внутрішніх політичних, структурних та соціально-економічних змін: повстання громадянського суспільства під час Помаранчевої революції, зіткнення влади і української нації під час Революції гідності, анексія Криму, військовий конфлікт на Сході України та війна Росії проти України з лютого 2022 р. Усі ці події серйозно впливають на економічний розвиток України та її регіонів. Окрім цього, під впливом глобальних викликів відбувається стрімкий розвиток постіндустріального суспільства та становлення новітнього способу виробництва, що призводять до структурних трансформацій секторних моделей розвитку національних господарств країн глобальної економіки.

Здійснивши аналізування структур секторних моделей розвитку областей Західного регіону країни (Львівська, Івано-Франківська, Волинська, Рівненська, Закарпатська, Тернопільська та Чернівецька області) у період 2002-2020 рр., можемо визначити тенденції в структурних змінах:

- секторні моделі областей Західного регіону на початку періоду дослідження (з 2002 р.) мають майже однаковий вигляд та відображають трансформаційні процеси, що почалися у цих областях: зростання первинного, четвертинного та п'ятерикового секторів при поступовому скороченні вторинного та третинного секторів;

- за період дослідження (2002-2020 рр.) секторні моделі областей Західного регіону трансформувались єдиною траєкторією: закріплення домінування первинного сектору, зростання четвертинного та п'ятериковий секторів при скороченні вторинного та третинних секторів, що відповідає новітнім вимогам постіндустріального суспільства [1];

- негативними структурними змінами у секторних моделях Західного регіону відповідно до новітніх вимог постіндустріального суспільства [1] є постійне скорочення вторинного сектору, базовим видом економічної діяльності якого є переробна промисловість, при збереженні домінування третинного сектору, базовим видом економічної діяльності якого є оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Аналогічна негативна тенденція простежується й у секторній моделі розвитку національного господарства України. Тенденції щодо скорочення

вторинного сектору будуть й надалі відстежуватись як в національній моделі, так й в регіональних через знищення Росією промисловості та інфраструктури (особливо енергетичної) України під час військової агресії;

- позитивними структурними змінами у секторних моделях розвитку областей Західного регіону відповідно до новітніх вимог постіндустріального суспільства [1] є нарощення питомої ваги у 2 рази четвертинного сектору та майже у 1,5 рази п'ятирикового сектору, що відповідає тенденціям становлення постіндустріального суспільства;

- тенденції розвитку первинного сектору в Західному регіоні не можна оцінити однозначно: 2002-2009 рр. – скорочення питомої ваги є позитивною тенденцією відповідно до вимог постіндустріального суспільства; тоді як стрімке нарощення питомої ваги протягом 2010-2020 рр. є негативною тенденцією, оскільки суперечить вимогам постіндустріального суспільства. Однак, національне господарство України та її області розвивались під негативним впливом зовнішніх чинників – світової фінансово-економічної кризи (2008-2009 рр.), військового конфлікту на Сході України (з 2014 р.) та війна Росії проти України (з лютого 2022 р.). Відповідно, нарощення питомої ваги первинного сектору, який забезпечує продовольчу безпеку як України, так й областей Західного регіону, доцільно оцінювати як позитивну тенденцію в умовах нестабільності та хаосу.

Таким чином, загальною тенденцією структурних змін в секторних моделях розвитку областей Західного регіону є суттєве нарощення питомої ваги четвертинного та п'ятирикового секторів, відносне скорочення третинного сектору, істотне зниження вторинного сектору та зміцнення первинного сектору. Слід зазначити, що дві області Західного регіону сформували таку структуру секторної моделі розвитку, що найближче до вимог постіндустріального суспільства – Тернопільська та Чернівецька області, в яких переважають четвертинний, п'ятириковий та первинні сектори при суттєвому зменшенні питомої ваги третинного та вторинних секторів.

У сучасних умовах війни доцільно трансформувати секторні моделі розвитку як областей Західного регіону, так й України в цілому враховуючи глобальні виклики та стратегічну мету країни – інтеграція національної економіки в ЄС та в ланцюги доданої вартості ЄС. Базуючись на результатах дослідження доцільно запроваджувати кластеризацію секторних моделей розвитку областей Західного регіону України:

- IT-галузь, 70% експорту якої становлять послуги з розробки програмного забезпечення – аутсорсингу [2];

- переробна промисловість, зокрема приладобудування і автомобілебудування. У дослідженні [3, с. 42] констатовано, що вищий рівень інтеграції у ланцюги доданої вартості ЄС мали Західний регіон України через географічну наближеність до ЄС, ніж Центральний та Східний регіони, в яких функціонували потужні промислові підприємства. Вважаємо, що Західний регіон (Львівська, Тернопільська, Рівненська, Закарпатська області) має стати базовим промисловим хабом України в інтеграції до ланцюгів доданої вартості ЄС. У ці області вже переводять виробничі потужності суб'єкти господарювання зі Східного регіону України, які втратили можливість здійснювати виробничу діяльність через вторгнення Росії.

Отже, кластерна трансформація секторних моделей розвитку Західного регіону України може стати матеріальною базою довгострокової стратегії економічного розвитку та забезпечити інтеграцію національної економіки в ланцюги доданої вартості ЄС.

Список використаних джерел

1. Пирог О. В., Шпак Н. О. Трансформація секторної моделі розвитку у західному регіоні України в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 6-12.

2. Інтеграція в глобальні ланцюги доданої вартості. On-line: <https://www.industry4ukraine.net/digest-6/#2>

3. Hartog, M., Lopez-Cordova, J.E. & Neffke, F., 2020. Assessing Ukraine's Role in European Value Chains: A Gravity Equation-cum-Economic Complexity Analysis Approach. On-line: <https://growthlab.cid.harvard.edu/publications/assessing-ukraines-role-european-value-chains-gravity-equation-cum-economic>

Леся Пронь, аспірантка кафедри управління та бізнес-адміністрування Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Lesia Pron, postgraduate student of the Department of Management and Business Administration, Institute of Graduate Studies and Pre-university Education of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

<https://orcid.org/0000-0001-8701-4779>

Науковий керівник: Ольга Жук, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри управління та бізнес-адміністрування Інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

PERSPECTIVES OF RECOVERY AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN TERRITORIES

Variants of state support for business through microcredit, granting of loans under the «5-7-9» program, grants, industrial parks, non-formal education, public-private partnership, business relocation program, Small and Medium Business Support Fund were analyzed. The classification of tools for the development and recovery of territories was considered, which included: human capital development tools, business support tools, increasing the attractiveness of technologies tools. The importance of Ukraine's right to join the EU for the development of the economy and territories was noted. The importance of the investment strategy, called impact investing, is emphasized as one of the options for financing the investment development of Ukrainian territories with the aim of a positive environmental and social effect. For the application of which, the decision-making algorithm for the impact project is used. The opinion that the national strategy should be formed as soon as possible is emphasized. It was concluded that needs priority of restoration of critical infrastructure which includes: roads, mobile communications, electricity, telecommunications, and water supply.

Keywords: *recovery, restoration, development of territories, impact investing, regional profiling, state business support.*

Питання відновлення та розвитку територій України є складним. Адже управління відновленням та розвитком територій потребує системного підходу та структурної модернізації.

А. Артеменко, О. Пластун, Д. Михайлов вважають, що первинним елементом роботи повинно бути загальне профілювання регіону, яке повинно включати інформацію про: загальні показники, населення, природні ресурси, інфраструктуру та її стан, інститути, макроекономіку, соціальну складову, поточні інвестиційні програми та проекти [2, с. 7].

М. Миколайчук та О. Лесик розглянули інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України і згрупували їх за такими ознаками, як: інструменти розвитку людського капіталу (неформальна освіта, програми міжнародної співпраці, програми профорієнтації, програми інклюзивності, креативні простори, проектний офіс тощо), інструменти підтримки бізнесу (науково-технологічні парки, індустріальні парки, технопарки, бізнес-інкубатори, центри підтримки бізнесу, центр трансферу технологій, агенція місцевого економічного розвитку тощо), інструменти підвищення привабливості територій (центр залучення інвестицій, кластери, державно-приватні партнерства, промоція території, якірні проекти, міжрегіональні проекти, розвиток інфраструктури, стратегія просторового розвитку тощо). Науковці вважають, що кожна територія для свого власного розвитку потребує індивідуального підбору інструментів розвитку [3].

Центри підтримки для бізнесу в умовах воєнного стану є прикладом консультаційного центру з питань отримання допомоги від держави, отримання кредитів та інших питань. Надання кредитів малому та середньому бізнесу за програмою «5-7-9» теж сприяє підвищенню стійкості та конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу. Під певні цілі на безповоротній основі надаються гранти. Індустріальні парки залишаються стабільним джерелом надходжень податків до бюджету. Набула поширення неформальна освіта у вигляді вебінарів, короткострокових курсів тощо. Для адаптації людей з особливими потребами та внутрішньо переміщених осіб важливого значення набувають програми інклюзивності. Державно-приватне партнерство сприяє реалізації проектів для відновлення пошкоджених або побудови

зруйнованих об'єктів. Також бізнес отримує допомогу завдяки програмі релокації бізнесу з небезпечних територій та отримує допомогу через Фонд підтримки малого та середнього бізнесу тощо. Саме комплексний підхід до використання інструментів відновлення та розвитку територій є запорукою успіху у виконанні стратегічних цілей [1; 3].

Н. Авраменко, В. Лебедченко, Н. Андрусенко проаналізували перспективи відновлення українського бізнесу і дійшли висновку, що вступ України до Європейського Союзу має вагоме значення. Адже вступ до ЄС «відкриє шлях до вільного руху товарів, послуг, капіталу», допоможе усунути технічні бар'єри українській продукції через імплементацію «acquis ЄС» [1].

Відновлення та розвиток територій залежить від залучення ресурсів від інвесторів. А. Артеменко, О. Пластун, Д. Михайлов пропонують для відновлення та розвитку територій застосовувати інвестиційну стратегію під назвою «імпакт-інвестування», якій передують конструктивний ризик-аналіз та економічне профілювання регіону. В результаті аналізу міжнародного досвіду науковці запропонували наступний алгоритм ухвалення рішення по імпакт-проекту: припинення конфлікту, розробка та складання профайлу території, ініціація проекту, співпраця з місцевими органами влади; координація імпакт-проекту разом із державними та місцевими органами влади, імплементація проекту (місцевими або зовнішніми структурами) [2, с. 6-11].

Н. Паньків, А. Чернишова вважають, що «національна стратегія повоєнного економічного розвитку України має бути сформована вже сьогодні, орієнтована на максимальну дерегуляцію, лібералізацію та демонополізацію» [4, с. 73].

Отже, співпраця бізнесу та органів державної влади, органів місцевого самоврядування є пріоритетом розвитку територій України. Стабілізація бізнес-середовища та стимулювання розвитку підприємництва сприяють відновленню, розвитку та створенню нових українських підприємств. Для реалізації тих чи інших заходів сприяння бізнесу розробляються стратегія та плани, програми.

Слід відмітити, що в першу чергу потребують підтримки та відновлення критична інфраструктура, до якої відносимо електроенергію, дороги, водопостачання, мобільний зв'язок, телекомунікації.

Список використаних джерел

1. Авраменко Н., Лебедченко В., Андрусенко Н. Перспективи відновлення українського бізнесу у повоєнний період. Економіка та суспільство. 2022. № 46. URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2044/1973> (дата звернення: 19.04.2023)

2. Артеменко А., Пластун О., Михайлов Д. Ризик, аналіз, перспективи імпакт-інвестування в постконфліктне відновлення економіки України. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2022. № 2 (44). С. 5-13. URL : <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/448/449> (дата звернення: 19.04.2023).

3. Миколайчук М., Лесик О. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. № 7. URL : <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-02-10/2023-7-02-10> (дата звернення: 19.04.2023).

4. Паньків Н., Чернишова А. Проблеми та перспективи відновлення України під час та після завершення російсько-української війни. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 1 (314). С. 67-79. URL : <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2023-314-9.pdf> (дата звернення: 19.04.2023).

Олексій Радченко, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Radchenko, postgraduate student of the Department of Regional Policy of Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7583-8295>

Науковий керівник: **Тетяна Дерун**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УНІВЕРСАЛЬНА МОДЕЛЬ АВТОНОМІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

UNIVERSAL MODEL OF THE LOCAL SELF-GOVERNMENT AUTONOMY

The paper presents methodological aspects of the formation and implementation of a universal model of the local self-government autonomy. The aim of the research is to learn the models of the local self-government autonomy, which ensure the full existence of this institution of civil society in the field of public-legal relations. The author has analysed a universal dynamical model of the local self-government autonomy, fair for the adequate distribution of powers between public authorities and focused on the unobstructed ensuring of the general will and interests of the territorial community. The research pays attention to the imperfect legal regulation of practical implementation and protection of the local self-government autonomous rights from interference its own powers. Prospects for further research may relate to the developing of methodological aspects of the implementation of a universal model of the local self-government autonomy at the basic level.

Keywords: system, local self-government, universal model, autonomy.

Питання збалансованості автономії місцевого самоврядування залишається пріоритетним завданням публічного управління. Одним зі шляхів вирішення цього завдання є застосування динамічного виміру самостійності місцевого самоврядування та адекватного розподілу повноважень між органами публічної влади, виходячи з принципів справедливості та пропорційності.

При дослідженні методологічного аспекту формування універсальної динамічної моделі системи науковці Грабар І. Г., Тимонін Ю. О., Бродський Ю. Б. зазначили, що найбільш продуктивною є дедуктивна схема формування універсальної моделі на основі конструктивної теорії, проте вона вимагає наявності загального теоретичного ядра. У якості такого ядра раціонально використовувати теоретичні основи теорії систем, яка повинна відображати «єдине знання» [1].

Формування універсальної моделі автономії місцевого самоврядування є передумовою вирішення наукових проблем у публічному управлінні, можливості ефективного реформування та розвитку інституту місцевого самоврядування.

Під моделюванням розуміється науковий метод опосередкованого дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких із певних причин неможливе, ускладнене, неефективне або недоцільне. Користуючись процедурами абстрагування та ідеалізації, моделювання дає змогу з метою відтворення (у моделі) та дослідження виділяти саме ті характеристики, параметри чи властивості модельованих об'єктів, що безпосередньо підлягають вивченню [2].

Концепція універсальної моделі автономії описує загальні принципи та підходи до створення автономних систем, які можуть функціонувати незалежно від зовнішніх умов. Така модель має бути всеосяжною, різнобічною та загальною, тобто передбачати можливість її застосування до множини суттєво відмінних систем місцевого самоврядування.

Одним із ключових елементів універсальної моделі автономії є її адаптація до змінних умов та навчання на основі досвіду. Це дозволяє системам місцевого самоврядування бути більш гнучкими та ефективними, а також збільшує їхню здатність до автономного управління.

Універсальна модель автономії зазначеного інституту громадянського суспільства у сфері публічно-правових відносин має бути заснована на принципі пропорційного розподілу повноважень між органами публічної влади, гарантії реалізації конституційних прав територіальних громад на

місцеве самоврядування, захисті від втручання органів державної влади та їх посадових осіб у власні повноваження місцевого самоврядування.

Кожна система місцевого самоврядування залежить від конкретних особливостей, політичних та економічних пріоритетів, спроможності та соціальних умов у країні, що також відображається на процесі формування окремої моделі автономії місцевого самоврядування. Водночас застосовуються деякі загальні підстави та характеристики, до яких можна віднести загальнодержавне правове регулювання засад місцевого самоврядування, яке є вкрай недосконалим та суперечливим. Особливо це стосується правового статусу та повноважень суб'єктів системи місцевого самоврядування.

Зокрема, конституційні гарантії існування та захисту прав місцевого самоврядування [3] не мають правового та практичного забезпечення. За невиконання загальнообов'язкових актів органів місцевого самоврядування не передбачено жодної відповідальності (крім за порушення тих, які встановлюють певні правила поведінки). Також процесуально унеможливлений порядок судового захисту більшості прав місцевого самоврядування.

У науковій теорії поки не сформувалося єдиної концепції про інститут місцевого самоврядування. Не будучи частиною системи державного управління, місцеве самоврядування формує власні індивідуальні системи, ядром яких є відповідні територіальні громади. Система місцевого самоврядування є автономною і повністю незалежною від аналогічної системи іншої територіальної громади.

З огляду на це різні територіальні громади та їх власні органи не характеризуються спільними системоутворюючими ознаками і не можуть становити єдиної системи [4, с. 358].

Для формування універсальної моделі автономії місцевого самоврядування варто розглянути межу рівня самостійності. Збалансований рівень автономії місцевого самоврядування може бути досягнутий, якщо органи місцевого самоврядування мають достатні повноваження та ресурси для вирішення проблем місцевого рівня, а також для забезпечення ефективного функціонування та розвитку територіальних громад. Це означає, що органи місцевого самоврядування повинні мати достатню самостійність та владні повноваження на прийняття рішень про використання коштів місцевого бюджету, розвиток інфраструктури, соціальні та економічні програми, земельні питання та інші питання, що стосуються їхньої території.

Виходячи з критеріїв неоднорідності системних зв'язків, відмінності в структурах управління систем та різниці матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування, можна припустити, що абсолютно універсальної автономії місцевого самоврядування, придатної для застосування всіма територіальними громадами, не існує. Однак загальні принципи і характеристики моделі збалансованої автономії місцевого самоврядування можуть бути адаптовані до конкретних умов кожної територіальної громади, що є передумовою для ефективного управління в системі місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Грабар І. Г. Універсальна модель системи: методологічний аспект. / І. Г. Грабар, Ю. О. Тимонін, Ю. Б. Бродський. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2009. № 1. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/2851>.
2. Мороз О. Я. Моделювання // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=68270.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / відповід. ред. М. О. Баймуратов. Видання друге, стереотипне. Харків, 2012. 528 с.

Анатолій Рачинський, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anatolii Rachynskyi, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9888-6978>

СЕРВІСНО-ОРІЄНТОВАНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THE SERVICE-ORIENTED STATE POLICY AS A BASIS FOR THE PROCESSES OF PUBLIC ADMINISTRATION MODERNIZATION

The article focuses on the research of the main approaches to improving the provision of public services based on the implementation of the service state concept, which is the basis for the processes of modernization of public administration in Ukraine. The understanding of the essence of a service-oriented state and the mechanisms of its functioning is important for ensuring the effectiveness of public administration, since the concept of a service state involves a change in the approach to public sector management, transformation of the principles of relations between public authorities and citizens.

It is substantiated that a service-oriented state is, first of all, social relations aimed at the state policy of providing administrative services, as a purposeful course of action of public authorities and a set of means (mechanisms, instruments, levers, methods) that they practically implement to create, ensure, function and develop a service state.

Keywords: *service-oriented state, public policy, management services, public sector.*

Ключову роль у впровадженні процесів модернізації публічного управління в Україні відіграють дослідження основних підходів до вдосконалення сфери надання публічних послуг на основі втілення концепції сервісної держави. Саме концепція сервісної держави передбачає зміну підходу до управління в публічному секторі, трансформацію засад відносин між публічними органами і громадянами. Для забезпечення ефективності публічного управління важливо розуміти сутність сервісно-орієнтованої держави та механізмів її функціонування; трактування поняття “сервісно-орієнтована держава” та “соціально-орієнтована держава”, а також відмінність їх сутнісного змісту. Варто відзначити, що сьогодні авторами доволі критично досліджуються тлумачення поняття “послуга”, зокрема в аспекті публічного управління [3, с. 53]. Термін “публічне управління” (англ. *public management*) вперше був використаний у науковій практиці ще 1972 року англійським державним службовцем Д. Кілінгом у науковій праці “Management in Government” [7] й характеризувався як “... пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики”. Г. Букерт наголошує, що “публічне управління є діяльністю, яка тісно пов’язана з політикою, законом і громадянським суспільством” [5]. Що ж стосується основних функцій публічного управління, то, за визначенням В. Фокса, Е. Швелла та Г. Віссінка, – це, насамперед, розроблення державної політики, планування, організація, керівництво, підбір кадрів і їхня мотивація, контроль і оцінювання [6, с. 4–5].

Проводячи порівняльний аналіз реформ публічного управління К. Полліт та Г. Букерт стверджують, що термін “публічне управління” може вживатися у щонайменше трьох основних значеннях: діяльність державних службовців і політиків; структури і процедури органів державної влади; системне вивчення чи то діяльності, чи то структур та процедур. Так, кінцеве тлумачення публічного управління – це практичний, організуючий, регулювальний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження та перетворення, опираючись на владну силу, яку обмежує дієвий суспільний контроль як основний чинник панування в суспільстві верховенства права [8, с. 12–13]. Саме тому сервісна ідея розвитку державної системи ґрунтується на класичній економічній взаємодії: “виробник послуг – споживач”, де стійкість і легітимність державних інсти-

тутів пов'язана з ефективністю виявлення, моделювання та реалізації індивідуальних і групових інтересів та потреб [2, с. 356].

Сервісну модель модернізації публічного управління, тобто модель модернізації відносин між органами публічної влади та громадянами, побудовано на низці ключових принципів, серед яких слід відзначити: принцип клієнтських відносин між громадянами і органами влади; принцип конкурентності публічних послуг; принцип незалежного оцінювання якості публічних послуг; принцип оптимізації технологічного ланцюжка надання публічних послуг тощо [4, с. 191–193].

Сьогодні, зокрема у вітчизняному законодавстві, відсутнє визначення термінів “сервісно-орієнтована держава” та “механізми сервісно-орієнтованої держави”. *О. Карпенко* відзначає, що побудова сервісно-орієнтованої держави є основним пріоритетом України в євроінтеграційному процесі. Варто погодитися з його думкою, що сервісно-орієнтована держава – це суспільні відносини, які спрямовані на державну політику надання управлінських послуг (або сервісно-орієнтовану державну політику), як цілеспрямований курс дій органів влади та сукупність засобів (механізмів, інструментів, важелів, способів), які вони практично реалізують для створення, забезпечення, функціонування та розвитку сервісної держави (впровадження механізмів взаємодії суб'єктів і об'єктів надання державних і муніципальних сервісів) [1, с. 29].

Для більш визначеної характеристики взаємин держави та суспільства у напрямі забезпечення та реалізації потреб кожного громадянина, визначення основних ознак сервісно-орієнтованої держави потрібно чітко визначитися з термінами “сервісно-орієнтована держава” та “механізми сервісно-орієнтованої держави”.

Отже, модернізація публічного управління має ґрунтуватися на цінностях цивілізаційного та формаційного розвитку, громадянського суспільства, забезпечувати максимальне включення громадян до управління суспільством, країною і державою для досягнення легітимно розроблених і визнаних цілей прогресу, забезпечувати пошук компромісів або усунення соціальних, економічних і політичних суперечностей у суспільстві. Саме тут поняття “публічне” визначає якісну характеристику таких суспільних явищ, як управління та політика, а також таких суспільних феноменів, як влада і держава, а їх якість виражається мірою відображення, відстоювання суспільних інтересів.

Список використаних джерел

1. Карпенко О.В. Управлінські послуги в Україні: механізми надання органами влади. К. : АМУ, 2014. 408 с.
 2. Сиволапенко Т.Л. Основні підходи до визначення поняття механізмів сервісно-орієнтованої держави. *Молодий вчений*, 2018. № 2 (24). С. 355–357.
 3. Слободенюк Т.О. Сутність і поняття публічно-сервісної діяльності держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*, 2020. Том 31 (70). № 5. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2020.5/07>. URL: <http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/31-70-5>.
 4. Туркова О.К. Сервісна спрямованість надання адміністративних послуг в Україні: процедурні аспекти. *Право і суспільство*, 2015. № 5/2. Ч. 3. С. 189–194.
 5. Bouckaert G. *Modernizing the Rechtsstaat: Paradoxes of the Management Agendat*. Berlin : Duncker & Humblot, 2002. P. 55.
 6. Fox W., Schwella E., Wissink H. *Public Management*. Sun Press, 2004. PP. 4–6.
 7. Keeling D. *Management in Government*. London : Allen & Unwin, 1972. P. 15.
- Pollitt C., Bouckaert G. *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford: University Press, 2004. PP. 12–13.

Анатолій Тамм, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної і гуманітарної політики Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

Аліна Марусенко, аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anatolii Tamm, PhD in history, Associate Professor, Department of Social and Humanitarian Policy, Scientific Research Institute «The Institute of Public Administration» Kharkiv National University named after Karazin. V. N.

<https://orcid.org/0000-0002-0347-4776>

Alina Marusenko, postgraduate student of the Department of of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-8032-8177>

УРБАНІЗМ ЯК ФОРМА СПІВІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ, МІСТА ТА ПРИРОДИ

URBANISM AS A FORM OF COMBINATION OF MAN, CITY AND NATURE

Urbanization is a socio-spatial process of increasing the role of cities in society, the result of which is the formation of a hierarchical system of urban centers as centers of urban ways, living conditions of the population and urban culture, formed under the influence of historically determined socio-economic factors in specific natural conditions. The historical need to move away from the political-ideological and industrial understanding of urbanization and move to the plane of socio-geographical analysis of problems and consequences puts forward the task of clarifying the essence of this process from the standpoint of social development.

Today, it is very important to include not only the aspect of location in the concept of urbanization, but also to consider the category from the point of view of statistical calculation of the share of the urban population, and to invest in this concept an anthropocentric (social) content.

Keywords: urbanism, migration, urban population growth, cities.

Дослідження урбаністичних процесів наразі є актуальним питанням для наукових пошуків, оскільки має під собою підґрунтя незбалансованої та недосконалої системи міст. Урбанізм – це міський рух, пов’язаний із соціокультурним розвитком і зростанням, це поняття, що описує інтерес громадян до міста, який обумовлений соціальною свідомістю та почуттям приналежності до міста. Для Луїса Вірта і Теодорсона це стиль життя, і у великих містах і мегаполісах цей стиль життя асоціюється з раціоналізацією, індивідуалізмом, втратою ідентичності та відчуження [4].

На теорію урбанізму впливають три підходи:

1. Детермінізм або екологічний підхід, згідно з яким щільність населення, економіка, комунікація тощо розрізняють міські та сільські простори з точки зору умов життя, створюючи специфічний стиль життя, який називається урбанізмом.

2. Субкультурний підхід, який вплинув на соціальне життя міст і зміцнив різні соціальні групи різними субкультурами

3. Комплексний підхід, який впливає на урбанізацію через емоційні зв’язки з демографічними особливостями, такими як вік, стать, професія та освіта [3].

Урбанізм — це двонаправлений зв’язок, який простягається від сіл до міст і навпаки, і провокує зміни в моделях поведінки та цінностях, це – ще одна базова концепція, пов’язана з міською культурою і культурою громадянства, яка виникає внаслідок соціокультурних відносин і комунікацій. Урбанізм зазвичай характеризується деякими змінами в цінностях, традиціях, етичних нормах і колективній поведінці громадян. Особливості урбанізму включають суперечності норм, культурні зміни, соціальні рухи та індивідуалізм. В останні десятиліття на ці особливості вплинула глобалізація, сучасні міські простори, етнічна приналежність тощо.

Урбанізм є завершальною фазою та результатом урбанізації. Таким чином, країна може мати високий рівень урбанізації, але низький рівень урбанізму.

Зростання міського населення часто плутають з урбанізацією, але це окреме поняття. Зростання міст може відбуватися без будь-якої урбанізації, якщо міські та сільські території ростуть з однаковою швидкістю. Зростання міст – це збільшення абсолютної кількості людей, які проживають у визначених міських районах. Він визначається як «збільшення частки міського населення з часом у складі всього населення. Зростання міст відбувається за рахунок демографічного зростання та міжнародної та внутрішньої міграції.

Проте цілком очевидно, що у соціальному аспекті урбанізація — це багатогранний процес зростання та підвищення ролі міст у розвитку суспільства, збільшення частини міського населення та поширення міського образу життя на всі верстви населення [2, с. 239.]. У сучасних умовах постає питання нового бачення одного з найяскравіших процесів сучасності та їх результатів, у тому числі і стосовно особливостей його еволюції в Україні. Головним завданням при цьому є перенесення акцентів із матеріально-просторових аспектів дослідження (географічної форми процесу урбанізації) на зміст процесу з погляду людського розвитку [1, с. 129.].

Таким чином, на нашу думку, урбанізація – це соціально-просторовий процес підвищення ролі міст у житті суспільства, результатом якого є формування ієрархічної системи міських центрів як центрів міських способів, умов життя населення та міської культури, що склалися під впливом історично визначених соціально-економічних факторів у конкретних природних умовах. Історична необхідність відходу від політико-ідеологічного та індустріального розуміння урбанізації та переходу в площину соціально-географічного аналізу проблем та наслідків, висуває завдання уточнення сутності даного процесу з позицій розвитку соціуму. На сьогоднішній день дуже важливо в поняття урбанізації включати не лише аспект розміщення, а також розглядати категорію з погляду статистичного підрахунку частки міського населення, а й вкладати в це поняття антропоцентричний (соціальний) зміст. В Україні урбанізм представлений слабо, він лише починає свої прояви в індивідуальних ініціативах, а має бути в стратегічному плануванні на рівні області, району та міста, який має потенціал переростання в потужний напрям, який підніметься на рівень державних інституцій.

Список використаних джерел

1. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація: монографія / І.В. Гукалова; Інститут географії НАН України. К. : [б.в.], 2009. – С. 129.
2. Танчин І. Соціологія: навч. посіб. / І. Танчин. Львів: УАД, 2005. – С. 239.
3. Pickvance, C. G. (Ed.). (2013). *Urban sociology: critical essays*. Routledge.
4. Wirth, L. (1938). *Urbanism as a Way of Life*. *American journal of sociology*, 44(1), 1-24.

Мирослав Трещов, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри управління та адміністрування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Myroslav Treshchov, Doctor of Science in Public Administration, docent, Professor of the Department of Management and Administration of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

THE LOCAL BUDGET OF UKRAINE IN CRISIS CONDITIONS

The budget system of Ukraine found itself in new realities of functioning. In 2022, local budgets received 555.1 billion hryvnias of revenues from general and special funds. The main budget-forming tax of local budgets is the personal income tax. However, the structure of this tax endangers not only the prospects for the restoration of territories, but also the ability of local self-government bodies to effectively fulfill their own and delegated powers and take advantage of the results of the decentralization reform. In 2022, the actual level of dependence of local budgets on state budget resources, whose allocation decisions are made at the level of central state authorities, was 40.7%. Taking into account the high share of social expenditures in the expenditure part of local budgets, it shows that the reconstruction and development of territories actually directly depends on the subjective decisions of central state authorities. At the same time, the solution to the problem is to take a set of measures to legalize the shadow economy.

Keywords: *budgetary system, local budgets, personal income tax, transfers, subventions.*

Бюджетна система України опинилася в нових реаліях функціонування, до яких швидко довелося адаптуватися як центральним органам державної влади, так і їх територіальним інституціям та органам місцевого самоврядування. Незважаючи на вкрай негативний вплив війни з РФ на стан соціально-економічного розвитку територій, органам місцевого самоврядування завдяки політичній, соціальній, фінансовій та управлінській підтримці міжнародних партнерів вдалося віднайти адекватні відповіді викликам щодо формування ефективної бюджетної політики і в цілому по місцевих бюджетах України забезпечити виконання доходів загального фонду.

За 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд гривень доходів загального та спеціального фондів. Найбільшу питому вагу доходів місцевих бюджетів склали податкові надходження – 393,5 млрд грн або 70,9% всіх надходжень. Офіційні трансферти склали майже четверту частину всіх надходжень місцевих бюджетів. Доходи загального фонду місцевих бюджетів склали 398,1 млрд грн, що на 46,2 млрд грн або на 13,1% більше порівняно з надходженнями довоєнного 2021 року.

Основним бюджетоутворюючим податком місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – 49% від надходжень загального фонду, мобілізація якого склала 272,2 млрд грн, що становить 128,3% проти показника 2021 року, а абсолютному вимірі надходження збільшились на 60,0 млрд грн. При цьому фактично єдиним джерелом зростання надходжень податку стало значне зростання надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців (+70,3 млрд грн). Зазначимо, що із загального обсягу надходжень ПДФО до місцевих бюджетів майже третину складає податок із виплат військовослужбовців – 83,6 млрд грн, а надходження податку у вигляді заробітної плати впали на 6,9 млрд грн. Додатковим фактором зростання надходжень ПДФО в минулому році стало збільшення нормативу зарахування податку до місцевих бюджетів з 60% до 64% з початку року.

Така динаміка ставить під загрозу не лише перспективи відновлення територій, але й взагалі можливість органів місцевого самоврядування ефективно виконувати власні і делеговані повноваження та скористатися результатами проведеної реформи децентралізації [2], яка дала змогу територіям отримати автономні, самостійні та належні фінансові ресурси покликані відіграти провідну роль в протистоянні викликам.

Розглядаючи помісячну динаміку надходжень ПДФО з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, в розрізі 2018-2022 років, помітним є рекордне зростання таких надходжень, починаючи з березня 2022 року. Продемонстровано, наскільки вагомим є ріст, порівняно із відповідними місяцями минулих років.

Натомість надходження ПДФО, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати, значно знизилися, починаючи з березня 2022 року. Такі надходження досі нижче рівня 2021 року, але, при цьому вони не впали до рівня 2020 року. Те ж саме стосується і ПДФО із доходів платника податку інших ніж заробітна плата.

Другим за вагою джерелом доходів місцевих бюджетів стали субвенції та дотації з державного бюджету – 136,8 млрд грн або 25% від загального обсягу доходів, що свідчить про низьку автономність місцевого самоврядування щодо розпоряджання коштами, отриманими з державного бюджету, адже субвенції мають цільовий характер. Крім того, з державного бюджету в 2022 році виділено 150,6 млрд грн в рамках реалізації 52 програм державної регіональної підтримки. Центральні органи державної влади були головними розпорядниками коштів і відповідальними виконавцями бюджетних програм, а бенефіціарами – території, зокрема, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Тобто фактичний рівень залежності місцевих бюджетів від ресурсів державного бюджету, рішення про виділення яких приймають на рівні центральних органів державної влади, в 2022 році становив 40,7%, що, враховуючи високу частку соціальних видатків у видатковій частині місцевих бюджетів, свідчить про фактично пряму залежність відбудови та розвитку територій від суб'єктивних рішень центральних органів державної влади.

На нашу думку, рішення проблеми полягає у вжитті комплексу заходів щодо легалізації тіньової економіки, рівень якої за розрахунками Міністерства економіки України у 2021 році становив 32% від обсягу офіційного ВВП, в тому числі ліквідації тіньового фонду оплати праці, який оцінюється у майже 500 млрд грн на рік, адже за даними реєстру фізичних осіб - платників податків лише 11,3 млн громадян отримують офіційну заробітну плату, тобто понад 10 млн осіб працездатного віку отримують тіньові доходи, а майже 11 млн громадян офіційно не отримують доходів, тобто за рахунок одного офіційно працюючої особи утримується дві непрацюючих, які користуються усіма суспільними благами: медициною, освітою, інфраструктурою, субсидіями, пільгами, що призводить до втрат надходжень лише ПДФО в сумі до 100 млрд грн [1].

Отже, бачимо, що ресурсне забезпечення місцевих бюджетів потребує якісних трансформацій, що мають забезпечити: створення сприятливих фіскальних для ведення бізнесу, активізації інвестиційної діяльності, а особливо залучення прямих іноземних інвестицій; забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів, формування людського капіталу на інноваційно-інвестиційній основі; підвищення рівня конкурентоспроможності територій; реалізацію збалансованої бюджетно-податкової політики на середньо та довгострокову перспективу; умови для легалізації доходів як юридичних осіб, так і громадян; формування високої культури сплати податків серед населення, в тому числі посилення відповідальності не лише агентів, а й фізичних осіб за своєчасність і повноту сплати податку шляхом введення адміністративної та кримінальної відповідальності громадян за ухиляння від сплати податків.

Список використаних джерел

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у 2021 році: аналітична записка. Міністерство економіки України. URL: <http://surl.li/glccp>.

2. Трещов М.М. Концептуальні засади стратегічного управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 4. С. 174-183.

Яна Фенюк, аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iana Feniuk, postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2219-9378>

Науковий керівник: **Світлана Дяченко**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АВТОМАТИЧНИЙ ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

COMMON REPORTING STANDARDS IN THE CONTEXT OF FINANCIAL SECURITY

The author considers trends and the impact of globalization processes on the exchange and disclosure of information on financial markets. Recent data breaches at large financial institutions have also increased concerns about the privacy and security of consumer financial information. Provides information about the disclosure of financial secrecy, its role and impact on international economic activity. In general, today, the world community needs to transform the role of financial secrecy, russian invasion of Ukraine undermined the principles of democracy, capitalism and basic human freedoms. The main document that regulates the exchange of information today is CRS, and Ukraine's already signed and on is its way to implementation. The author determines that the international cooperation does not have an exclusively positive impact to financial security of the country. The amount of foreign aid from international financial institutions, economic groups, governments of individual countries, and the volume of foreign investments in the national economy are the great importance for the country's financial security.

Keywords: financial security, CRS (Common reporting standarts), tax information, exchange, globalization.

Останні тенденції глобалізації створюють виклики для прозорого та цілісного функціонування світової фінансової системи. В умовах постійної трансформації та підриву економічної безпеки в світовому вимірі, країни все більше висловлюють стурбованість щодо співіснування в міжнародному нормативно-правовому полі. Такі поняття як фінансова таємниця, обмін інформацією втрачають та модифікують свої ролі в фінансовій системі.

Нещодавні та постійні витоки даних у великих фінансових установах також посилюють занепокоєння щодо конфіденційності та безпеки фінансової інформації споживачів. Фінансові установи прагнуть запобігти електронним крадіжкам грошей та інших активів, оскільки загрози кібербезпеці можуть перервати або припинити їхній бізнес. Окрім того, визначаючи проблеми фінансової безпеки автор констатує, що фінансову безпеку держави визначає фінансова, а особливо податкова незалежність. Тому, базовою складовою в ієрархії економічної безпеки держави є, без сумніву, фінансова безпека.

Однією із передумов формування податкового суверенітету країни та забезпечення міжнародної податкової конкурентоспроможності є дієве функціонування механізмів регулювання в площині фіскальної політики. Сьогодні відношення до поняття «фінансова таємниця» зазнає значних змін, що ставить виклики перед світовою спільнотою про подальшу економічну інтеграцію та глобальні процеси, що стосуються мобільності та міжнародного руху капіталу. Система оподаткування кожної країни окремо, не може лишатися осторонь від тенденцій глобалізації у фіскальній сфері та проводити внутрішню незалежну самостійну політику, необхідно формувати важелі та шляхи спільної кооперації, враховуючи фактор фінансової безпеки.

Вагомий вплив на ці процеси має фінансова таємниця, що була основою для створення та підтримки існування офшорних юрисдикцій, так званих податкових гаваней.

Україна обрала європейський вектор розвитку, і тут політика європейського співтовариства складається з двох компонентів: прямого оподаткування, яке залишається виключною відповідаль-

ністю держав-членів, і непрямого оподаткування, яке впливає на вільний рух товарів і свободу надання послуг на єдиному ринку, таким чином, необхідність імплементації міжнародних стандартів визначено не лише внутрішньодержавними програмними документами, а й міжнародними зобов'язаннями, які Україна взяла на себе і як член Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією, і в контексті активізації євроінтеграційних процесів. Додатково, Україна ратифікувала угоду між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для покращення виконання податкових правил і застосування положень закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act, далі - FATCA), це один із базових документів, що необхідний для приведення законодавства у відповідність міжнародним стандартам, яке регулює правовідносини у сфері обміну податковою інформацією.

Для систематизації та узагальнення впровадження механізмів щодо трансформації ролі фінансової таємниці, **необхідне** впровадження в національне законодавство вимог Загального стандарту звітності CRS, яке забезпечить приєднання України до міжнародної системи обміну інформацією з учасниками Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки. Common Standard on Reporting and Due Diligence for Financial Account Information (CRS) або Загальний стандарт звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки – це міжнародний стандарт, схвалений Радою Організації економічного співробітництва та розвитку ще в 2014 році, що вимагає від країн, які його імплементують, здійснювати збір інформації про фінансові рахунки у фінансових установах та щорічно обмінюватись такою інформацією з юрисдикціями – партнерами з обміну в автоматичному порядку. Для того, щоб обмін інформацією почав працювати, повинні бути імплементовані відповідні норми в національне законодавство та створена певна інфраструктура для збору, шифрування та відправки інформації. В Україні встановлено строк для збирання інформації з 01.01.2023 року, а початок обміну інформації з 2024 року. Імплементація Загального стандарту звітності CRS координується Секретаріатом ОЕСР. Станом на січень 2023 року понад 110 юрисдикцій є учасниками міжнародного багатостороннього автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки, включаючи усі держави-члени Європейського Союзу.

На даний час в багатьох інших країнах діє Загальний стандарт звітності CRS, Україна активно діє з метою приєднання до такого стандарту, зокрема, на стадії прийняття та введення в дію є проекту закону, але в той же час, для введення в дію такого стандарту обов'язковим є прийняття численних підзаконно-правових актів, які ще навіть не розроблені. Наприклад, аналогічний закон про імплементацію міжнародного стандарту CRS в Грузії був прийнятий в 2020 році, але обмін інформації почнеться з 2024 року; в Казахстані акт про приєднання прийнятий в 2018 році, а обмін інформацією почався з 2021 року. Тобто, прийняття такого закону є «першим кроком» для приєднання до стандарту CRS, але є застереження, що таке переноситься на більш пізню дату, яка не може передувати даті припинення або скасування строку дії правового режиму воєнного стану. Форма збору такої інформації на даний час не визначена.

Відомо, що суттєве посилення фінансової безпеки, першочергове зміцнення фінансового потенціалу реального сектору економіки, суб'єктів господарювання, домашніх господарств, забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, надійної внутрішньої захищеності національної валюти та стабільності валютного курсу, інтересів вкладників, фінансового ринку, здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень держави, максимальне поліпшення інвестиційного клімату – виступають ключовим завданням забезпечення фінансової безпеки будь-якої держави. (МЕліш).

При цьому, як зазначає О. І. Барановський, великого значення для фінансової безпеки країни набуває розмір зовнішньої допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку, тобто мова йде про оптимальне співвідношення між розмірами імпортного та експортного капіталу, підтримання національного платіжного балансу у позитивному стані [1].

Враховуючи вище висвітлене, треба визначити, що вагомою загрозою фінансовій безпеці країни є втручання у національну фінансову сферу міжнародних фінансових організацій. Залежність держави від іноземних кредиторів і нагромаджений зовнішній борг підвищують ризик у фінансовій сфері і для економіки країни, особливо у ракурсі нав'язування економічних програм і меморандумів, розроблених цими організаціями. Тому, забезпечення економічного розвитку та поряд з цим,

фінансової безпеки держави, повинно базуватись на комплексному механізмі, що передбачає прийняття широкомасштабних державно-політичних рішень і вироблених напрямків діяльності з використанням якісних фінансових інструментів щодо забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи, захисту ключових інтересів держави (регіонів, громадян, підприємницьких структур, установ, організацій) у сфері національних та міжнародних фінансів.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
2. Мелих О. Фінансова безпека держави: сутність, критерії оцінки та превентивні заходи зміцнення. Економічний аналіз. 2013. Вип. № 12. Ч. 2. С. 266-272. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/11687/1/Стаття%202013_1.pdf (дата звернення: 15.04.2023)
3. Financial secrecy. *Global Financial Integrity* <https://gfintegrity.org/issue/financial-secrecy/> (дата звернення: 21.04.2023).
4. Gonzalez D. General Anti-Avoidance or Abuse Clause (GAAR): its genesis and evolution in Tax Law. Legal certainty. *CIAT Inter-American Center of Tax Administrations*. 2021. URL: <https://www.ciat.org/ciatblog-general-anti-avoidance-or-abuse-clause-gaar-its-genesis-and-evolution-in-tax-law-legal-certainty/?lang=en> (дата звернення: 10.04.2023)

Вікторія Філіппова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету
Дмитро Логачов, аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету

Victoria Filippova, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Kherson National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-8476-3341>

Dmytro Lohachov, postgraduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government of Kherson National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-5503-1117>

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛОКАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕМОКРАТІЇ

GLOBALIZATION CHALLENGES FOR LOCAL MODELS OF DEMOCRACY

Local models of democratic governance are the practice of institutional and legal provision of democracy at the local community level, which involves various forms of encouraging citizens' participation in the decision-making process. Such models guarantee the principles of openness and transparency, provide access to information and citizen participation in the decision-making process in the territory. The processes of globalization, on the one hand, contribute to an increase in the world economy, employment and the development of new technologies, and on the other hand, globalization has certain consequences that significantly affect local democracy. Among the main globalization challenges of local democracy are: changing the structure of the economy, mass migration of people and the fact that globalization can undermine the power and autonomy of local communities. Consequently, globalization has a significant impact on democracy at the local level: it can increase international dependence and change the nature of economic, political and cultural transformations; and on the other hand, globalization can promote progress and become an important consequence of civic activism. In order for local democracy to function successfully in the context of globalization, it is necessary to constantly look for new ways and solutions.

Keywords: governance, local democracy, globalization, challenges.

Локальні моделі демократичного врядування – це практика інституціонально-правового забезпечення демократії на рівні місцевої громади, яка передбачає різні форми заохочення участі громадян в процесі ухвалення рішень. Найпоширенішими локальними моделями демократичного врядування є: модель комунікативного врядування – процес спільного прийняття рішень на основі взаємної довіри та діалогу між лідерами громад та місцевої влади; модель громадської партнерської сфери – співробітництво між владою та громадськістю щодо розвитку та зміцнення спільноти; модель громадського бюджетування – процес, в якому громада спрямовує фінансові ресурси на проекти та ініціативи, які вона визнає як найбільш важливими; модель громадських рад – це організації, які складаються з представників громадських груп, які надають поради та вносять пропозиції щодо вирішення проблем в громаді; модель громадських зборів – зібрання громадян, для обговорення та обґрунтування різних проблеми, що стосуються життя та діяльності громади [1; 2]. Ці моделі демократичного врядування дозволяють мешканцям співпрацювати з місцевою владою, щоб забезпечити більш ефективне та демократичне управління громадою. Вони розроблені з метою збільшення участі громадян у процесі вирішення суспільних проблем та зміцнення довіри до місцевих органів влади. Подібні моделі гарантують принципи відкритості та прозорості, забезпечують можливість доступу до інформації та участі громадян у процесі ухвалення рішень на території. В цьому випадку, загальнодоступна інформація та консультації з висококваліфікованими працівниками та фахівцями з досвідом в створенні моделей демократичного врядування допомагають розвивати інкубатори інновацій для збільшення взаємодії та співпраці між громадою та органами влади. Крім того, локальні моделі демократичного врядування допомагають відновити та підтримати традиційні методи ухвалення рішень та науково-дослідну роботу на місцевому рівні.

Процеси глобалізації, які сьогодні мають місце, є важливим фактором у розвитку сучасного світу. З одного боку, вони сприяють збільшенню світової економіки, зайнятості та розвитку нових технологій, а з іншого боку, глобалізація має певні наслідки, які суттєво впливають на локальну демократію. Одним з глобалізаційних викликів для локальної демократії є зміна структури економіки. Завдяки глобалізації, економіка стає більшою міжнародною, що зумовлює конкуренцію між країнами, регіонами та місцевими громадами. Це може призвести до зниження спроможності локальних демократій брати участь у прийнятті рішень щодо економічного розвитку. Іншим викликом є масова міграція людей. Глобалізація зумовлює високу мобільність людей з одного краю в інший, що може вплинути на ефективність демократії на місцевому рівні. Місцеві громади можуть зіткнутися з великою кількістю іншомовних мешканців, які не мають повного розуміння місцевих проблем та культурних особливостей. Також, глобалізація може підривати владу та автономію локальних громад. Фірми та корпорації можуть мати більшу владу в місцевих справах, ніж місцеві громади. Також, міжнародні угоди та договори можуть стримувати можливості місцевих демократій ухвалювати рішення на рівні держави [3; 4].

На нашу думку, подолання глобалізаційних викликів для локальної демократії включає в себе сім основних складових: по-перше, розвиток громадських ініціатив – громадські організації, допомагають розвивати локальну демократію, допомагають вирішувати соціально-економічні проблеми і забезпечують активну участь місцевих жителів у прийнятті рішень; по-друге, сприяння інформаційному розвитку – за допомогою інтернету та соціальних мереж з'являється можливість обмінюватися інформацією з метою збільшення свідомості та успішності прийнятих рішень; по-третьє, вдосконалення місцевої інфраструктури – важливо мати доступ до якісних послуг; по-четверте, створення спеціальних проєктів – програми, спрямовані на підвищення рівня життя на місцевому рівні сприяють розвитку місцевої економіки, поліпшенню середовища та забезпечують зайнятість; по-п'яте, підтримка місцевого бізнесу і його ініціатив – підприємства є не тільки джерелом доходу, але й засобом забезпечення працівників та споживачів; по-шосте, збільшення ролі мешканців у вирішенні питань місцевого значення; по-сьоме, створювати механізми, які дозволяють місцевим громадам взаємодіяти з іншими місцевими громадами та глобальною спільнотою, а також забезпечувати більшу автономію місцевих громад в прийнятті рішень відносно економічного розвитку та соціальних справ.

Отже, глобалізація має значний вплив на демократію на місцевому рівні. З одного боку, глобалізація може збільшити нашу інтернаціональну залежність та змінити природу економічних, політичних і культурних трансформацій; з іншого боку, глобалізація може сприяти прогресу і стати важливим наслідком громадянської активізації. І для того, щоб локальна демократія могла успішно функціонувати в умовах глобалізації, необхідно постійно шукати нові шляхи та рішення.

Список використаних джерел

1. Aadne Aasland & Oleksii Lyska (2016) Local democracy in Ukrainian cities: civic participation and responsiveness of local authorities, *Post-Soviet Affairs*, 32:2, 152-175, DOI: 10.1080/1060586X.2015.1037072
2. Hendriks, Frank, Participatory Democracy: All Together Now', *Vital Democracy: A Theory of Democracy in Action* (Oxford, 2010; online edn, Oxford Academic, 1 May 2010), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199572786.003.0007>
3. The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. New York and London: W.W. Norton; 2011 pp. 368. URL: <https://tinyurl.com/kqj4ta3>
4. Rodrik, D. (2011). The globalization paradox: Democracy and the future of the world economy. WW Norton & Company. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4126392/mod_resource/content/0/RODRIK%20The%20Globalization%20Paradox.pdf

Юрій Черленюк, аспірант кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

Yurii Cherleniuk, Postgraduate student of the Department of Health Care Management and Public Administration of the P. L. Shupyk National University of Health Care of Ukraine

Науковий керівник: Клавдія Дубич, доктор наук з державного управління, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL INNOVATIONS IN THE SYSTEM OF PUBLIC HEALTH CARE MANAGEMENT OF UKRAINE: PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

This publication examines the main trends in reforming global healthcare systems that improve the efficiency of medical institutions and the quality of services provided. The study revealed that the patient-centered model of the healthcare system is the basic reference point in the development of the industry. Therefore, most management decisions in the developed countries of the world are aimed at building such a system. The replacement of the fee-for-service (FFS) system with a value-based payment model and such tendencies as an emphasis on preventive care, integrated care models, technology-enabled care, and consumer engagement were considered. Technological innovations are one of the most important tools for improving management in the healthcare system. They are actively implemented and function effectively in many countries of the world. Key technologies that improve public management in the industry are Electronic Health Records (EHRs), Health Information Exchange, Telemedicine, Artificial Intelligence (AI), and Mobile Health (mHealth). The considered innovations can make a huge contribution to improving the functioning of the medical industry in Ukraine.

Keywords: *healthcare management innovations, healthcare management technologies, patient-centered healthcare model, Ukrainian healthcare system.*

Система охорони здоров'я в Україні за останні роки зазнала значних змін, включаючи реформи спрямовані на підвищення якості та доступності медичних послуг. Проте до досягнення кращих світових практик управління охороною здоров'я ще попереду довгий шлях. Щоб українська система охорони здоров'я могла йти в ногу зі світовим розвитком, необхідно досліджувати та впроваджувати інноваційні підходи до публічного управління охороною здоров'я та оптимізації роботи медичних закладів.

Світова тенденція реформування систем охорони здоров'я спрямована на більш орієнтовану на пацієнта модель. Це означає зосередження на наданні високоякісної та економічно ефективної медичної допомоги, яка відповідає потребам і особливостям окремих пацієнтів [1].

Однією з таких тенденцій є зміни в системі фінансування: перехід від volume-based payment (оплата надавачу медичних послуг за обсяг наданих послуг) до value-based payment (оплата за результат). Ціннісно-орієнтована (value-based) модель в охороні здоров'я може допомогти знизити витрати на послуги шляхом переміщення уваги з обсягу послуг, що надаються, на якість і результати лікування. Це означає, що постачальники медичних послуг будуть мати стимул надавати високоякісну, економічно ефективну медичну допомогу, яка призводить до покращення результатів лікування пацієнтів і зменшення потреби в додаткових послугах або втручаннях. Наприклад, якщо лікар первинною ланкою здатний ефективно контролювати хронічний стан пацієнта за допомогою проактивного догляду та координації з іншими спеціалістами, це може допомогти запобігти дорогим госпіталізаціям або відвідуванням відділення невідкладної допомоги. Іншими словами, провайдери медичних послуг винагороджуються за успішне лікування чи попередження захворювань, при цьому витративши найменшу необхідну кількість ресурсів. Така модель реалізується шляхом створення відповідальних за надану допомогу організацій - Accountable Care Organizations (ACO). ACO — це група постачальників медичних послуг, які беруть на себе відповідальність за загальну вартість і

якість обслуговування своїх пацієнтів, а в обмін вони отримують частину зекономленої суми. Ця організація може включати групи лікарів, лікарень або інших закладів [2,3,4,5].

Іншими ключовими тенденціями у реформуванні системи охорони здоров'я є:

Акцент на профілактичній допомозі: багато країн зміщують свою увагу на профілактичну допомогу, щоб покращити здоров'я населення та зменшити витрати на охорону здоров'я. Це включає такі заходи, як кампанії громадського здоров'я, програми скринінгу та зміни способу життя [8];

Інтегровані моделі медичної допомоги: передбачають координацію між лікарями первинної ланки, вузькими спеціалістами та іншими медичними працівниками для надання безперебійної, орієнтованої на пацієнта допомоги [9];

Догляд за допомогою технологій: технологія використовується для покращення надання медичних послуг, зокрема телемедицини, дистанційного моніторингу та обміну інформацією про здоров'я;

Збільшення відповідальності пацієнтів за стан власного здоров'я: пацієнти все частіше розглядаються як активні учасники власного медичного обслуговування, а системи охорони здоров'я надають інструменти та ресурси, щоб допомогти пацієнтам приймати обґрунтовані рішення щодо свого лікування [10].

Технології мають значний вплив на публічне управління охороною здоров'я у світі. Вони змінили методи управління та адміністрування, надаючи менеджерам інструменти для підвищення ефективності та досягненні високих стандартів якості у наданні медичної допомоги населенню. Найголовнішими цілями інтегрування технологій в систему охорони здоров'я є зменшення кількості помилок, покращення результатів лікування пацієнтів, зниження витрат і підвищення залученості пацієнтів [6].

В процесі проведеного дослідження було визначено ключові технології які удосконалюють процес публічного управління системою охорони здоров'я України:

Електронні медичні записи: надають адміністраторам охорони здоров'я швидкий і легкий доступ до повної історії хвороби пацієнта, що дозволяє їм менше витрачати часу на пошуки інформації про пацієнта. Вони також допомагають провайдерам медичних послуг уникнути повторних тестів, помилок у лікуванні, покращити координацію між лікарями, бачити повну картину історію здоров'я пацієнта, зберігати кошти, що витрачаються на паперові носії інформації [11].

Обмін медичною інформацією: дозволяє провайдерам послуг в охороні здоров'я безпечно та ефективно обмінюватися даними пацієнтів, що може покращити координацію медичної допомоги та зменшити кількість помилок, які можуть виникнути через неповну або застарілу медичну документацію.

Телемедицина: дозволяє пацієнтам отримувати доступ до медичних послуг, не виходячи з дому, зменшуючи потребу в поїздках і час очікування. Це особливо корисно для пацієнтів, які живуть у віддалених або не забезпечених комунікаціями регіонах. Телемедицина може допомогти зменшити витрати на охорону здоров'я, усунувши потребу в транспортуванні та зменшивши частоту госпіталізацій. Цей метод комунікації може покращити результати лікування пацієнтів, дозволяючи раннє виявлення захворювань та втручання в медичні стани, забезпечуючи більш частий моніторинг хронічних захворювань і посилюючи залучення пацієнтів до власного догляду [12].

Штучний інтелект (AI): є галуззю технологій, що стрімко розвивається та яка має потенціал революціонізувати охорону здоров'я. AI може аналізувати великі обсяги даних, виявляти патерни і робити прогнози на основі цих даних. У галузі охорони здоров'я це може призвести до більш точних діагнозів, більш персоналізованих планів лікування та покращення результатів лікування пацієнтів. AI також може бути використаний для автоматизації повторюваних задач, таких як введення даних, що дозволяє медичним працівникам сконцентруватися на догляді за пацієнтами. Інструменти на основі AI, такі як чат-боти та віртуальні помічники, також можуть покращити залучення та освіту пацієнтів, забезпечуючи пацієнтам персоналізовану інформацію та підтримку. Крім того, AI може допомогти зменшити витрати на охорону здоров'я, ідентифікувавши неефективності в системі та оптимізуючи розподіл ресурсів [13].

Мобільне здоров'я (mHealth): mHealth надає адміністраторам охорони здоров'я нові способи залучати пацієнтів і надавати медичні послуги. Він включає в себе мобільні програми, які допомагають пацієнтам керувати своїм здоров'ям і самопочуттям, пристрої дистанційного моніторингу, які дозволяють лікарям відстежувати стан здоров'я пацієнта на відстані тощо. Простим прикладом цієї

технології є AppleHealth. Програма відстежує базові життєві параметри, фізичну активність, швидкість ходи тощо. Ці показники є інформативними для лікарів для визначення ризиків захворювань та контролю процесу лікування [14].

Результати проведеного вище дослідження з аналізу впровадження міжнародних інновацій в систему публічного управління охороною здоров'я України дають підстави сформулювати такі висновки.

Визначено, що ціннісно-орієнтована (value-based) модель в охороні здоров'я може допомогти знизити витрати на послуги шляхом переміщення уваги з обсягу послуг, що надаються, на якість і результати лікування.

Обґрунтовано ключові технології які удосконалюють процес публічного управління системою охорони здоров'я України, до яких відносяться: *електронні медичні записи, обмін медичною інформацією, телемедицина, штучний інтелект (AI), мобільне здоров'я (mHealth).*

Перспективними напрямками проведення подальших наукових розвідок є : розроблення та наукове обґрунтування інструментів публічного управління системою охорони здоров'я України в міжсекторальній міжнародній співпраці з питань, пов'язаних з підвищенням якості та ефективності надання медичних послуг та здійснення медичного обслуговування в воєнний та повоєнний періоди.

Список використаних джерел

1. Constand, M.K., MacDermid, J.C., Dal Bello-Haas, V. et al. Scoping review of patient-centered care approaches in healthcare. BMC Health Serv Res 14, 271 (2014). <https://doi.org/10.1186/1472-6963-14-271>
2. Ms. Burwell is the U.S. Secretary of Health and Human Services: Setting Value-Based Payment Goals – HHS Efforts to Improve U.S. Health Care. January 26, 2015, at NEJM.org
3. Smith TM. What is value-based care? These are the key elements. American Medical Association. Jan. 10, 2020. Accessed Sept. 2, 2021. Retrieved from <https://www.ama-assn.org/practice-management/payment-delivery-models/what-value-based-care-these-are-key-elements>
4. Dr. Dom Dera. How to Succeed in Value-Based Care. Fam Pract Manag. 2021;28(6):25-31. Retrieved from <https://www.aafp.org/pubs/fpm/issues/2021/1100/p25.html>.
5. Patient Care and Health Information. Medicare Accountable Care Organization (ACO) frequently asked questions. Retrieved from <https://www.mayoclinic.org/patient-care-and-health-information/aco/frequently-asked-questions>
6. Khairol Amali Bin Ahmad, Halim Khujamatov, Nurshod Akhmedov, Mohd Yazid Bajuri, Mohammad Nazir Ahmad, Ali Ahmadian. Emerging trends and evolutions for smart city healthcare systems. Elsevier. May 2022. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.103695>
7. Jung SY, Lee K, Hwang H. Recent trends of healthcare information and communication technologies in pediatrics: a systematic review. Clin Exp Pediatr. 2022 Jun;65(6):291-299. doi: 10.3345/cep.2020.01333. Epub 2021 Dec 15. PMID: 34922424; PMCID: PMC9171461.
8. Gareth I. NHS plan calls for new models of care and greater emphasis on prevention. BMJ 2014;349:g6430. Retrieved from <https://www.bmj.com/content/349/bmj.g6430.full>
9. Baxter, S., Johnson, M., Chambers, D. et al. The effects of integrated care: a systematic review of UK and international evidence. BMC Health Serv Res 18, 350 (2018). <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3161-3>
10. MITTLER, J.N., MARTSOLF, G.R., TELENKO, S.J. and SCANLON, D.P. (2013), Making Sense of «Consumer Engagement» Initiatives to Improve Health and Health Care: A Conceptual Framework to Guide Policy and Practice. MILBANK QUARTERLY, 91: 37-77. <https://doi.org/10.1111/milq.12002>.
11. Chatzoglou, Prodromos D;Fragidis, Leonidas L International journal of health care quality assurance, 12 Mar 2018, Vol. 31, Issue 2, pages 116 – 130. DOI: 10.1108/IJHCQA-09-2016-0136
12. Barnett et al. Trends in telemedicine use in a large commercially insured population, 2005–2017. JAMA. 2018; 320: 2147-2149. DOI: 10.1001/jama.2018.12354
13. Yu, KH., Beam, A.L. & Kohane, I.S. Artificial intelligence in healthcare. Nat Biomed Eng 2, 719–731 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41551-018-0305-z>
14. Shashi Gogia, Fundamentals of Telemedicine and Telehealth, Academic Press, 2020, Pages 277-294, ISBN 9780128143094, <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-814309-4.00012-4>.

Владислава Юзефович, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslava Iyzefovych, Associate Professor of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-1450-9601>

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ НА РОЗВИТОК МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

IMPACT OF GLOBALIZATION CHALLENGES ON THE DEVELOPMENT OF URBAN BUILDING ACTIVITIES

The abstracts of the report consider the development of urban building activities in the context of globalisation challenges. Prospects for the development of urban planning in the reconstruction of the country are determined, the impact of changes in spatial development in the country on territorial communities is analyzed. The influence of public administration and administration bodies on urban planning activity in the conditions of transformational changes and processes of territory reproduction is investigated. The creation of a new transformational component in the field of urban planning is determined. The analysis of innovations in the field of normative-legislative maintenance of town-planning activity is carried out. It is proposed to introduce a new social model of territorial governance, which is based on innovation and investment instruments and their effective implementation in the context of rebuilding the country. The need to use modern urban planning technologies at the level of each territorial community is emphasized.

Keywords: *urban planning activities, territories, territorial communities, globalization challenges.*

В умовах глобальних викликів та загроз містобудівна діяльність спрямована на відтворення та відновлення територій, їх розвиток в контексті забезпечення національної безпеки. Територіальні громади країни отримали багато загроз, які мають руйнівну або загрозливу специфіку, інколи з значним пошкодженням будинків та споруд. Виклики сьогодення полягають у зменшенні розвитку містобудівної діяльності для всієї території громади. Містобудівна діяльність змінює свій характер і спрямовується на багатofункціональність відтворення та відновлення громад.

Перспективами розвитку деяких територій стає зміна характеру функціонального призначення, безумовно спрямована на збільшення безпеки та екологічне відновлення. В складних умовах воєнної відбудови громади змінюють вектор діяльності в сфері містобудування. Відновлювальні роботи почалися ще з березня 2022 року на території України, де не ведуться активні бойові дії, при цьому першим кроком було відновлення послуг з архітектурно-будівельного напрямку. Продовжено діяльність щодо проведення експектизи об'єктів, завантаження проєктної документації на будівництво, видаються містобудівні умови та обмеження, отримуються права на виконання підготовчих та будівельних робіт ті інших напрямів, приймаються об'єкти в експлуатацію. Готується широке коло робіт щодо відшкодування збитків за зруйновані об'єкти містобудівного розвитку, будівлі, інженерні та інші споруди [1].

Розвиток діяльності у сфері містобудування з урахуванням глобалізаційних викликів налаштовує розпочати процеси відбудови міст та сіл, інших територій країни якнайшвидше. Оперативне реагування органами місцевого самоврядування на зміни в розвитку просторів громад стає важливим напрямом змін та інновацій задля подальшого розвитку або оновлення сфери планування територіальних спільнот. Публічне управління та адміністрування в галузі містобудівного управління спрямовує діяльність щодо надання населеним пунктам та іншим територіям можливостей ефективного і більш модернізованого розвитку. Ще 5 квітня 2022 року уряд нашої країни затвердив механізм проведення обстеження пошкоджених будівель та споруд, для визначення їх подальшої експлуатації, виконання відновлювальних робіт або демонтажу. Відповідна постанова «Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва» прийнята на засіданні Кабінету Міністрів України [2]. Такі дії слугуватимуть основою для розробки та впровадження регіональних і місцевих програм та планів щодо відбудови та відродження тери-

торій. Поки триває війна, головним завданням у цьому напрямі є фіксація усіх фактів знищення або пошкодження об'єктів містобудування.

В умовах трансформаційних змін ще до військової агресії відбулось прийняття нових законів (зокрема, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 28 квітня 2021 року № 1423-IX), яким визначено нові підходи в розробленні земельної та містобудівної документації, що надають громадянам, територіальним громадам міст і сіл значний потенціал для використання своїх територій [3].

Реалії сьогодення вимагають зовсім іншого ставлення до процесу розвитку містобудівної діяльності. Великі містобудівні проекти повинні бути змінені в алгоритмі послідовних короткострокових місцевих дій по їх реалізації, для забезпечення складових життя та діяльності територіальної громади в напрямі безпеки життя. Зміни в спрямованості об'єктів містобудування та додаткових характеристиках безпеки диктують необхідність розробки інструментів та технологій, які безпосередньо пов'язані з питаннями територіального планування та відновлення.

В умовах глобалізаційних трансформацій та викликів задля значних змін в сфері містобудування необхідною складовою розвитку є запровадження нової суспільної моделі містобудівної діяльності, яка інноваційно та інвестиційно приваблива і є кроком для використання сучасних технологій на рівні кожної територіальної громади. Важливою складовою у процесах містобудівного розвитку повоєнної країни мають відігравати напрями збереження, створення та відновлення рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих територій та об'єктів, ландшафтів, лісів, парків, скверів, окремих зелених насаджень. Сталий розвиток обумовлює необхідність відтворення територій громад та планування містобудівної діяльності.

Список використаних джерел

1. Міністерство розвитку громад та територій України, Офіційний веб-сайт Міністерства. URL: <https://www.minregion.gov.ua>

2. Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 423. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/uryad-zatverdyy-mehanizm-provedennya-obstezhennya-budivel-ta-sporud-poshkodzhennyh-u-rezultati-vijskovoyi-agresiyi-ry/>. (дата звернення: 24.04.2023)

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України від 17 червня 2020 року № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 24.04.2023).

Секція 3. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР: ВЗАЄМОДІЯ ЗАДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 355.1:616

Яна Абрамович, студентка 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yana Abramovych, 1st-year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ТА ЇХ СІМЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

ESTABLISHING A NATIONAL REHABILITATION CENTER FOR THE MILITARY AND THEIR FAMILIES AFFECTED BY RUSSIAN AGGRESSION: OBJECTIVE NECESSITY AND PROSPECTS FOR IMPLEMENTATION

Since 2014, Ukrainian society has been facing the need to ensure quality rehabilitation of the military and their families who have suffered physical and psychological trauma due to Russian armed aggression. Many people, including military personnel and civilians, have been seriously injured and traumatized, which has led to a significant increase in the number of victims in society. The process of restoring the health of people affected by the war is long-term and is not limited to providing medical care at the treatment stage. An important step is a rehabilitation after surgery, which helps to adapt the victims to an active and productive life in peacetime.

Keywords: health and social services, rehabilitation of the military, physical and psychological trauma, investment.

Забезпечення населення України медико-соціальними послугами (health and social services) вже тривалий час є надзвичайно актуальним питанням. Українське суспільство, починаючи з 2014 року, стикається з потребою забезпечення якісної реабілітації військових (rehabilitation of the military) та членів їх сімей, які отримали фізичні та психологічні травми (physical and psychological trauma) внаслідок російської збройної агресії. В контексті поточної повномасштабної війни, багато людей, включаючи військовослужбовців та цивільне населення, отримали серйозні поранення, що призвело до значного збільшення числа постраждалих в суспільстві. Процес відновлення здоров'я людей, які постраждали від війни, є довготривалим і не обмежується лише наданням медичної допомоги на етапі лікування. Важливим кроком є реабілітація після хірургічного втручання, яка допомагає адаптувати постраждалих до активного та продуктивного життя в мирний період.

Державна політика соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей спрямована на забезпечення соціального захисту шляхом надання їм пільг і гарантій відповідно до законодавства [1].

У контексті вищевикладеного, можна зазначити, що метою створення національного центру реабілітації для військових (rehabilitation of the military) та їх сімей є надання комплексної та якісної реабілітаційної допомоги постраждалим, їх соціальній та професійній адаптації, підвищенні їх якості життя та підтримці на шляху до повного одужання та повернення до повноцінного життя.

Дана проєктна пропозиція передбачає створення моделі інноваційного реабілітаційного центру, який буде забезпечувати комплексну реабілітацію постраждалих у ході військових конфліктів. Окрім фізичної та психологічної реабілітації, центр буде займатися розвитком професійних навичок

та соціальної адаптації військових та їх сімей. Для реалізації задуманого передбачається співпраця з іноземними партнерами, які мають успішний досвід у питанні забезпечення реабілітації військових (rehabilitation of the military) та цивільних осіб, постраждалих у ході військових конфліктів. Така співпраця дозволить використовувати кращі світові практики у роботі центру та забезпечить високу якість надання послуг. Це стане важливим кроком у підтримці військових та їх сімей, які віддали своє життя за захист нашої країни.

Важливо зауважити, що пошук різноманітних джерел фінансування проєктної пропозиції є надзвичайно важливим етапом в його реалізації. Окрім державного та місцевого бюджетів, які можуть бути обмеженими, необхідно залучати кошти з інших джерел:

- залучення іноземних інвестицій (investment) від міжнародних організацій, які надають гранти для реалізації соціальних проєктів;

- залучення інвестицій приватних та юридичних осіб. Це може бути вигідно для обох сторін, оскільки інвестори можуть отримати прибуток від успішної реалізації проєкту, а проєкт отримує необхідні кошти;

- використання краудфандингових платформ, на яких громадяни як України, так і інших країн можуть фінансово підтримати реалізацію даного соціального проєкту, так як він матиме широку громадську підтримку;

- залучення благодійних організацій, які збирають гроші для реалізації соціальних проєктів.

За даними Міністерства у справах ветеранів у Україні, окрім фізичної реабілітації, близько 57% ветеранів потребують психологічної підтримки. Учасники бойових дій найчастіше потребують психологічної допомоги через конфлікти у родині – 54%, психосоматичні прояви стресу (порушення сну, апетиту, тривожність) – 24%, неконтрольовані приступи агресії – 12%, думки про суїцидальну поведінку/самоушкодження – 6% та проблеми з надмірним вживанням психоактивних речовин – 4%. Ці дані свідчать про те, що психологічна допомога ветеранам війни є дуже важливою і потрібною. А реалізація даної проєктної пропозиції стане першим кроком до цього. Також необхідно звернути увагу на профілактику психологічних проблем серед військовослужбовців та забезпечити їм необхідні засоби для збереження психічного здоров'я.

Підсумовуючи, можна зазначити, що в результаті реалізації проєктної пропозиції буде досягнуто ефективно надання реабілітаційних послуг постраждалим внаслідок російської агресії військовим та цивільним особам, що дозволить пришвидшити процес оздоровлення нації після наслідків війни та максимально швидко відновити населення, особливо працездатного віку, яке повертається до звичайного повсякденного життя та роботи. Крім того, вдалося б зменшити відсоток осіб з інвалідністю та людей з психічними захворюваннями різного ступеню тяжкості, а також зменшити видатки бюджету за статтею державної соціальної допомоги особам з інвалідністю різних груп.

У даному контексті варто відзначити, що позитивними наслідками може бути збільшення рівня соціальної взаємодії та підвищення довіри до державних інституцій. Це, безпосередньо, вплине на соціально-економічний розвиток країни, оскільки забезпечення ефективної реабілітації постраждалих осіб позитивно вплине на економіку в цілому. Зокрема, зменшення витрат на медичне обслуговування та підвищення продуктивності праці можуть сприяти зростанню ВВП та зменшенню бюджетних витрат на охорону здоров'я. Крім того, підвищення якості життя постраждалих осіб буде сприяти збільшенню їхньої соціальної активності та внеску у розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

2. Офіційна сторінка Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/veteranam/likuvannya-ta-reabilitaciya/centri-z-nadannya-poslug-psihiologichnoyi-reabilitaciyi>

Гліб Алексін, кандидат економічних наук, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Glib Aleksin, PhD (Economics), Associate Professor, Corporate Finance and Controlling Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
<https://orcid.org/0000-0003-2586-5986>

СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

STAKEHOLDER APPROACH TO POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Post-war recovery of Ukraine's economy is a critical task for the state and citizens, as it will serve as a criterion for their prospects for relations with Ukraine. However, the strategic framework of the recovery plan is virtually absent, leading to low efficiency of the plan implementation with subsequent weak results. As of April 2023, several multidirectional plans were published with a frequency of 3-6 months, based on the proposed strategic framework. These plans vary in terms of specific priorities and criteria, as well as the level of estimated losses, which indicate uncertainty in comprehending the tasks and results of the plan. The key issue in post-war reconstruction is not the amount of losses, but rather the priorities of reconstruction. Previous body of research emphasizes the importance of control and monitoring by the local community as an effective lever for achieving high results of post-war reconstruction. In this context researchers propose to build up on civil society institutions to create an effective relationship between the vision of citizens and the post-war reconstruction plan, enabling effective long-term results through efficient communication of citizens needs into recovery plan with subsequent control and monitoring for plan implementation.

Keywords: *post-war reconstruction; stakeholder; governance; monitoring.*

Повоєнне відновлення економіки України є критично важливою задачею для подальших середньо- та довгострокових перспектив держави та громадян. Ефективність відновлення та дієвість у досягненні сталих результатів є не тільки передумовою відновлення інфраструктури для функціонування економічних агентів мікро- та макро-рівня, але і слугуватиме критерієм для стейкхолдерів щодо бачення перспектив відносин з Україною, поміж іншого, в таких площинах як повернення громадян до країни як тривалого місця проживання з метою часткової або повної зайнятості; інвестування домогосподарств у малий бізнес або довгострокові активи (побудова або покращення стану житла, купівля земельної ділянки, тощо); рішення корпоративного сектору щодо вкладень в капітальні інвестиції та R&D; стабільність потоку прямих іноземних інвестицій до України, інше.

При цьому, в контексті конкретного плану повоєнного відновлення склалася ситуація невизначеності. Стратегічна рамка плану, що має форму конкретизованих пріоритетів і шляхів їх досягнення, фактично відсутня, що призведе до низької ефективності реалізації плану та слабких результатів повоєнного відновлення, що не будуть адекватно вмонтовані ані в потреби українського суспільства, ані в світову економіку та сучасний міжнародний поділ праці. В ретроспективі станом на квітень 2023 р. оприлюднено з періодичністю 3-6 місяців кілька різнонаправлених планів, що ґрунтувалися на таких запропонованих стратегічних рамках:

- «зелених технологій та нових технологій будівництва» (липень 2022 р., майданчик конференції в м. Луганно) [1];
- «критичної відбудови ... нового фундаменту для життя людей» (жовтень 2022 р., майданчик конференції експертів з питань відновлення, відбудови та модернізації в м. Берлін) [2];
- «нової економічної моделі як ресурсного центру Європи» (квітень 2023 р., майданчик проєкту КМУ, ЄС, ЄБРР «Ukraine Reform Architecture» в м. Київ) [3].

Звернімо увагу, що в даних планах варіюються не тільки конкретні пріоритети та критерії, в рамках яких має виділятися фінансування для реалізації плану, але і порядок сум, що свідчить про невизначеність у розумінні задач і результатів даного плану. При цьому слід зауважити, що ключовим питанням є не конкретизована сума збитків, а саме пріоритети відновлення, за якими еко-

номіка України відновиться на засадах стабільності та самодостатності в довготерміновій перспективі, що унеможливить повторне розгортання екзогенізованої та ендегенізованої загрози державі.

В даному контексті слід окремо акцентувати, що актуалізована сума збитків не буде сталою в жодному з планів і змінюватиметься в режимі реального часу через непередбачуваність російських атак і завданих руйнувань. Відповідно головна задача – не визначитися щодо обсягів фінансування і способів їх освоєння, а натомість сформувавши чіткі критерії та методичну базу для оцінки потреб повоєнного відновлення відповідно до пріоритетів країни і потреб стейкхолдерів, ключовим серед яких є громадяни України.

Дана викладка підтверджується масивом попередніх профільних досліджень. Galtung, Tisne [4] зауважують, що попередній досвід повоєнного відновлення країн світу свідчить про значний ступінь розчарування громадян від фактичних результатів реалізації даних планів. Запобіжником для такого негативного результату дослідники вбачають активну залученість громадян до всього процесу повоєнного відновлення – передовсім в формі інституту контролю та моніторингу з боку місцевої громади та приватної ініціативи громадянина. Galtung, Tisne [4] наголошують на важливості контролю та моніторингу з боку місцевої громади як дієвого важелю досягнення високих результатів повоєнного відновлення. Sadiqi, Trigunarsyah, Coffey [5] розвивають дану тезу в ключі слабкої залученості громадян як ключових стейкхолдерів в контексті повоєнного відновлення, що веде до низьких результатів реалізації планів. Дослідники наголошують, що домогосподарства та місцеві громади, збіднені наслідками збройною агресією були фактично відсунуті від формування пріоритетів та напрямків повоєнного відновлення у випадку Афганістану 2000-2010-х рр.. В даному контексті Guttal [6] пропонує ґрунтуватися на інститутах громадянського суспільства, що створять ефективний взаємозв'язок між баченням громадян як ключових стейкхолдерів і планом повоєнного відновлення. Відповідно даний інструментарій врядування створить ефективну рамку взаємозв'язку «стейкхолдер – план» в формуванні та реалізації плану повоєнного відновлення, уможливаючи високі довгострокові результати.

Список використаних джерел

1. Матеріал Суспільне Новини. 4 липня 2022 р. URL:<https://suspilne.media/256982-plan-vidbudovi-ukraini-mistit-24-tomi-so-vin-peredbacia/> (Дата доступу: 25.04.2023).
2. Матеріал Суспільне Новини. 25 жовтня 2022 р.. URL:<https://suspilne.media/302508-ukraina-negajno-potrebue-17-mlrd-dolariv-na-kriticnu-infrastrukturu-zelenskij/> (Дата доступу: 25.04.2023).
3. Матеріал Департаменту комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України. 17 квітня 2023 р.. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-ofis-reform-ta-iebr-obhovoryly-spivpratsiu-u-vidnovlenni-ta-vprovadzhenni-reform> (Дата доступу: 25.04.2023).
4. Galtung F., Tisne M. A New Approach to Postwar Reconstruction. *Journal of Democracy*. 2009. №20(4). С. 93–107.
5. Sadiqi Z., Trigunarsyah B., Coffey V. Community participation in post-disaster reconstruction. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers*. 2016. №169(3). С. 173–186.
6. Guttal S. The Politics of Post-war / Post-Conflict Reconstruction. *Development*. 2005. №48(3). С. 73–81.

Анжеліка Бабич, аспірантка кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anzhelika Babych, Postgraduate student of the Department of service and medical law of the Educational and Scientific Institute of law of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК УЧАСНИК ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СУДОВИХ СПОРІВ

NATIONAL SECURITY AND DEFENSE COUNCIL OF UKRAINE AS PARTICIPANT IN PUBLIC-LEGAL COURT DISPUTES

Theses are devoted to the issue of participation of the National Security and Defense Council of Ukraine in court proceedings. Its structure is indicated. The main laws regulating its activities are specified. The norms of the Code of Administrative Procedure of Ukraine regarding the requirements for the representation of state authorities are specified. Elucidated elements of legal capacity and the reasons for the impossibility of representing her interests by any natural person are explained. Also described the main features of the act of individual action and proved that the act of the National Security and Defense Council of Ukraine cannot be appealed separately. The order of entry into force of such decisions has been analyzed. It has been proven why in disputes regarding the decisions of the National Security Council on the application of sanctions, the decree of the President of Ukraine is the subject of litigation. It has been confirmed that the National Security and Defense Council of Ukraine cannot be a defendant in such court cases.

Keywords: court, decision, sanction, participation.

В умовах глобалізації викликів сьогодення система державних органів України в сфері захисту національної безпеки проходить своєрідний тест на дотримання принципу верховенства права та підтвердження демократичності нашої держави у прийнятті рішень, реалізація яких полягає у втручанні в права, обов'язки чи інтереси суб'єктів приватного права.

Яскравим прикладом стають рішення про застосування персональних обмежувальних заходів (далі - санкцій), повноваженням приймати які наділена Рада національної безпеки і оборони України (далі - РНБОУ) відповідно до Закону України «Про санкції» (далі - Закон про санкції).

Судова практика оскарження рішень про санкції дозволяє проаналізувати проблеми, вирішення яких перебуває як в науковій, так і в практичній площині. Можливість окремого оскарження рішень РНБОУ в судовому порядку дискусійне, що обумовлене статусом вказаного органу, правовою природою та порядком набрання його рішеннями чинності. Зокрема, у ст.106 Конституції України та ст.1 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» (далі - профільний закон) встановлено, що РНБОУ є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України [1], [2].

Не зважаючи на вище вказане законодавцем місце в системі управління та ухвалення рішень у сфері національної безпеки України, статусом юридичної особи законодавець її не наділяє. Зазначене впливає на можливість РНБОУ бути учасником публічно-правових спорів.

У зв'язку з цих є потреба звернути увагу на зміст публічно-правових відносин. Так, теоретичні напрацювання полягають у тому, що суб'єктом будь-яких правовідносин може бути особа, наділена право- та дієдатністю.

Наприклад, вітчизняний вчений І.Пчелін виділяє наступні основні характерні ознаки суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин: 1) ними є реальні учасники адміністративних процесуальних правовідносин, тобто особи, що наділені процесуальними правами й обов'язками, завдяки реалізації яких такі правовідносини можуть виникати, розвиватися, видозмінюватися й припинятися; 2) ними можуть виступати: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові та службові особи; підприємства, установи, організації (юридичні особи); громадяни України, іноземці, особи без громадянства (фізичні особи); 3) необхідною умовою набуття правового статусу суб'єкта адміністративних процесуальних правовідносин є наявність в особи адміністративної процесуальної правосуб'єктності (сукупності адміністративної процесуальної

правоздатності та дієздатності); 4) суб'єкти адміністративних процесуальних правовідносин є більш ширшим поняттям, аніж учасники адміністративного процесу, оскільки до свого суб'єктного складу включає адміністративний суд, а також осіб, які уповноважені забезпечувати нормальний перебіг адміністративного судочинства. З огляду на це суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин пропонує вважати їх реальних учасників, що наділені визначеними на нормативно-правовому рівні повноваженнями, спрямованими на виникнення, розвиток зміну чи припинення адміністративних процесуальних правовідносин, а також забезпечення нормального перебігу адміністративного судочинства [3, с.223-224].

У статті 43 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС України) законодавець вказує на здатність органів державної влади, інших державних органів, їх посадових і службових осіб мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність), особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність) [4].

Варто зазначити, що належне представництво в суді забезпечує можливість учасника судового спору реалізувати будь-які процесуальні права та обов'язки. Так, зокрема, у чинній редакції ст.55 КАС України щодо представництва учасників спору вказано на можливість брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Зокрема, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника, члена виконавчого органу, іншу особу, уповноважену діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (самопредставництво юридичної особи, суб'єкта владних повноважень), або через представника [4].

Проте передбачена законодавцем в Конституції України та профільному законі структура РНБОУ не передбачає інституту представництва її інтересів (повноважень щодо видачі довіреностей) у відносинах з іншими суб'єктами права. Її персональний склад формує та очолює Президент України як глава РНБОУ без повноваження представляти її інтереси як органу влади. Також в її складі за посадою перебувають Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України, що також не допускає можливості покладення на одного з них, як члена відповідного органу, можливості представляти інтереси РНБОУ.

Тобто, відповідно до профільного законодавства для РНБОУ не передбачена можливість бути реальним учасником судового спору. Як наслідок, у разі її залучення до участі в судовій справі її процесуальні права та обов'язки не будуть реалізовані.

Окремого дослідження потребує питання можливості судового оскарження її рішень про санкції. З цього приводу законодавець передбачив, що рішення РНБОУ про застосування санкцій приймаються щодо іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність. Тобто, вони стосуються діяльності конкретного суб'єкта права, що відповідає одній з ознак акту індивідуальної дії.

У той же час теоретики права ознаками індивідуального акта вважають:

- юридичним актом індивідуальної дії, адже ці акти стосуються конкретних осіб та їхніх відносин, а їх головною рисою є конкретність;
- чітке формулювання конкретних юридичних волевиявлень суб'єктами адміністративного права, які видають такі акти;
- розв'язання за їх допомогою конкретних, а саме індивідуальних справ або питань, що виникають у сфері публічного адміністрування;
- чітка визначеність адресата – конкретної особи або осіб;
- виникнення конкретних адміністративно-правових відносин, зумовлених цими актами;
- можуть бути оскаржені лише тими особами, безпосередні права, свободи чи охоронювані законом інтереси яких такими актами порушено;
- ухвалюється суб'єктом публічної адміністрації в установленому (процедурному) порядку, порушення якого може призвести до недійсності адміністративного акта – це має бути суб'єкт, уповноважений на здійснення адміністративної влади (на відміну від влади політичної / представницької чи судової);

– спрямований на створення, зміну чи припинення прав та обов'язків фізичної або юридичної особи (осіб), тобто для адміністративного акта характерна зовнішня спрямованість його дії [5, с.219-220].

Нормативне поняття індивідуального акту, як предмету судового оскарження в адміністративному судочинстві, законодавець зазначив у ст.4 КАС України. Зокрема, це акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб, та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк [4].

Не зважаючи на наявність у РНБОУ ознак суб'єкта владних повноважень та встановлене Законом про санкції повноваження приймати рішення про застосування санкцій у разі загроз національній безпеці України, законодавець не передбачив можливості оскарження її рішень. Зміна виду санкцій або їх скасування відповідно до вимог Закону про санкції передбачена у той же спосіб, що й їх прийняття [6]. Передовсім це обумовлене відсутністю детальних вимог до процедури прийняття та структури рішення, умовою набрання ними чинності на підставі указів Президента України про введення їх в дію. Саме тому прийняте РНБОУ рішення про застосування санкцій до дати введення його в дію указом Президента України не є чинним та не може бути предметом судового оскарження. Оскільки після видання Указу Президента України рішення РНБОУ стає частиною його змісту, належним предметом судового оскарження у спорах щодо застосування санкцій є саме такий указ, як акт індивідуальної дії. Законодавець у ст.266 КАС України передбачив підвідомчість таких спорів Верховному Суду.

Вище вказане реалізоване у судовій практиці для вирішення спорів щодо застосованих РНБОУ санкцій. Зокрема, належним відповідачем у таких справах вважається Президент України, предметом - указ Президента України про введення в дію рішення РНБОУ про застосування санкцій. РНБОУ не є стороною таких спорів та здебільшого залучається судом як третя особа на стороні відповідача.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 року №183/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр#Text>.
3. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : монографія / В. Б. Пчелін. – Харків : У справі, 2017. – 488 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
5. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. - Видання четверте. - Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. - 656 с.
6. Про санкції : Закон України від 14 серпня 2014 року №1644-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>.

Олександр Баранов, аспірант 1-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Baranov, post-graduate student, 1st year, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Андрій Миколюк**, кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ В КОНТЕКСТІ МЕГАТРЕНДУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

MODERN CHALLENGES FOR BANK MANAGEMENT UNDER THE CONTEXT OF DIGITALIZATION MEGA-TREND

The digital transformation of the banking industry has been rapidly changing the way people interact with financial institutions. One of the major megatrends influencing the current state of the global economy and the future prospects of both micro and macroeconomic actors across all economic sectors without exception is digitization. With the advancement of technology, customers can now perform banking activities from the comfort of their homes, without the need for physical visits to a bank branch.

However, as the banking industry continues to digitize, there are also challenges that need to be addressed. Cybersecurity risks and data privacy concerns are some of the major challenges that banks face. It is crucial for banks to invest in robust cybersecurity measures to safeguard their customers' personal and financial information.

The digital transformation of the banking industry has improved convenience and accessibility for customers while providing new opportunities for banks to offer innovative products and services. As technology continues to evolve, the banking industry will need to adapt and embrace new advancements to stay competitive and relevant in the digital age.

Keywords: Digitalization, GDPR, Open Source technology.

Цифровізація є одним з ключових мега-трендів, що формує сучасний ландшафт глобальної економіки та чинить вплив на перспективи розвитку економічних агентів мікро- та макро-рівня в усіх без винятку секторах економіки [1-3]. Банки не є виключенням в розрізі мега-тренду цифровізації, зокрема, один з найбільш знаних британських банків Lloyds Bank у 2022 р. реалізував план з закриття 60 банківських відділень по всій країні; банк пояснив дане рішення суттєвим ростом (на рівні 12% за рік) бази постійних користувачів онлайн банківських послуг за період 2019-2021 рр., а також зростанням на 27% бази користувачів мобільного додатку для банкінгу фізичних осіб у Великобританії за останні 2 роки в рамках здійсненого дослідження [4].

При цьому, цифровізація як суттєвий драйвер змін в економіці загалом і фінансовому секторі зокрема, зумовлює ряд викликів для банків. Такими викликами, поміж іншого, є питання захисту клієнтських даних і сталого розвитку в контексті цифровізації [3, 5, 6]. Розглянемо дані виклики в більших деталях.

Захист клієнтських даних, зокрема, захист прав клієнтів, є складним завданням для банків на сучасному етапі в силу екзогенних і ендогенних особливостей ситуації, що склалася. Завдяки цифровій трансформації банки акумулювали значний обсяг клієнтських даних, які можуть вільно використовуватися банком або іншими компаніями, однак, безпосередньо клієнтам не дозволяється отримувати грошову вигоду від своїх власних даних, а також відкриває населення до агресивного маркетингу з боку фінансового та корпоративного сектору. Зауважимо, що дана проблематика є особливо актуальною для найбільш соціально незахищених верств населення, доступом до даних яких часто зловживає фінансовий і корпоративний сектор. Зокрема, з моменту запровадження Загального регламенту про захист даних (General Data Protection Regulation, GDPR) 2018 р. понад 60 юрисдикцій по всьому світу (Бразилія, Тайланд, Японія, інші) ухвалили або розробили

законодавство про захист даних користувачів, що відображає суттєве значення даної проблеми на сучасному етапі розвитку як банків, так і суспільства та економіки загалом [7]. В даному контексті має відмітити ряд тенденцій. Зокрема, у 2021 р. компанія Apple запустила технологічне рішення в сфері реклами, що набуло форми спливаючого вікна для мобільних пристроїв iPhone, яке запитує користувачів дозвіл на відстеження за допомогою різних додатків; крім того, 2021 р. компанія Google представила плани щодо відключення технології відстеження в своєму веб-браузері Chrome; в свою чергу, у 2021 р. компанія Meta представила плани щодо нового способу відображення реклами, уникаючи потреби безпосереднього підключення до даних користувачів [7]. Відповідно клієнти все більше усвідомлюють зловживання їх персональними даними, в силу чого банки ризикують втратити можливість надалі нарощувати свій актив в формі акумульованих клієнтських даних, задача з підтримання лояльності клієнтської аудиторії також суттєво ускладнюється. Це потребує реалізації відповідних рішень, зокрема, створення облікових записів клієнтів з даними, які дозволяють користувачам безпечно зберігати свої дані, а фінансовим установам і іншим компаніям користатися клієнтськими даними за окрему плату.

Сталий розвиток, зокрема, в питаннях екологічності банківського бізнесу, є іншою складною задачею для банків в контексті цифровізації. Звернімо увагу на те, що цифрова трансформація може сприяти сталому розвитку в секторах економіки, але в ситуації роботи банків сталий розвиток і цифровізація часто є різнонаправленими рухами. Зокрема, це зумовлено суттєвою енергоємністю цифрової інфраструктури банків в частині обладнання для підтримання операцій та устаткування, що є необхідним для надання цифровізованих послуг (наприклад, еквайринг, платежі населення, інші). Додатковим ускладненням в даному розрізі є потреба утилізації даного обладнання, термін служби якого зазвичай в середньому складає не більше 5 років. Зокрема, Deutsche Bank впроваджує комплексний пакет заходів з енергозбереження в роботі своїх підрозділів в Німеччині, що сприятиме роботі банку з заощадження додаткових 4 900 000 кВт/год електроенергії щороку. Це еквівалентно середньорічному споживанню близько 1600 домогосподарств, що складається з 2 осіб [8].

Успішний розвиток банків в контексті цифровізації потребує відповідних технологічних і управлінських рішень. Одним з таких ключових рішень є *розвиток Open Source цифрової технології*. Зокрема, рішення з відкритим вихідним кодом багато в чому є дієвим підходом для підтримки в практичній площині швидкого та ефективного цифрового переходу банківського сектору. Це уможливлено, поміж іншого, системно-структурними особливостями Open Source цифрової технології, що уможливорює ефективну взаємодію між розробниками та іншими стейкхолдерами з різних секторів економіки в розрізі різних клієнтських рішень.

Додатково потенціал технологічних і управлінських рішень з подолання викликів для банків під впливом мегатренду цифровізації знаходиться в царині *роботизації процесів роботи банків*. Відповідно цифрова технологія роботизації автоматизує рутинні банківські операції, які традиційно оброблялися людьми, передаючи інформацію між ІТ-системами. Дане технологічне рішення охоплює майже весь спектр роботи банку від ідентифікації клієнтів і узгодження платежів до виявлення шахрайства та банківського комплаєнс. В результаті, обґрунтоване застосування цифрових технологій дозволяє банку пришвидшити свою роботу, скоротити витрати, створити кращий клієнтський сервіс, що в комплексі сприяє укріпленню його позицій на ринку в новому контексті цифровізації.

Список використаних джерел

1. Giebe C. The Chief Digital Officer – Savior for the Digitalization in German Banks? *Journal of Economic Development, Environment and People*. 2019. №8(3). С. 6–15.
2. Rodrigues J.F., Ferreira F.A., Pereira L.F., Carayannis E.G., Ferreira J.J. Banking Digitalization: (Re)Thinking Strategies and Trends Using Problem Structuring Methods. *IEEE Transactions on Engineering Management*. 2020. №69. С. 1517–1531.
3. Rodrigues A.R.D., Ferreira F.A.F., Teixeira F.J.C.S.N., Zopounidis C. Artificial intelligence, digital transformation and cybersecurity in the banking sector: A multi-stakeholder cognition-driven framework. *Research in International Business and Finance*. 2022. №60. С. 101616.
4. Матеріали The Guardian. «Lloyds, Halifax and Bank of Scotland to shut 60 branches». URL: <https://www.theguardian.com/business/2022/mar/23/lloyds-halifax-bank-of-scotland-shut-branches-england-wales-jobs-lost> (Дата звернення: 23.04.2023).

5. Ferreira J.J.M., Fernandes C.I., Ferreira F. A.F. To be or not to be digital, that is the question: Firm innovation and performance, *Journal of Business Research*. 2019. №101. С. 583–590.

6. Sund K.J., Bogers M.L.A.M., Sahraama M. Managing business model exploration in incumbent firms: A case study of innovation labs in European banks,» *Journal of Business Research*. 2021. №128. С. 11–19.

7. Матеріали Retail Banker International. «Data Privacy in Banking: Regulatory trends». URL: <https://www.retailbankerinternational.com/comment/data-privacy-in-banking-regulatory-trends/> (Дата звернення: 23.04.2023).

8. Матеріали Deutsche Bank. «Deutsche Bank adopts measures to further reduce its energy consumption». https://www.db.com/news/detail/20220809-deutsche-bank-adopts-measures-to-further-reduce-its-energy-consumption?language_id=1 (Дата звернення: 23.04.2023).

Тетяна Бевз, доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Tetiana Bevz, Doctor of History, Professor, Chief Scientific Officer of I. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine

УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

AFFIRMATION OF NATIONAL IDENTITY AND CONSOLIDATION OF UKRAINIAN SOCIETY IN THE CONDITIONS OF WAR

The topic of establishing national identity and consolidating Ukrainian society in the conditions of war is extremely relevant. Attention is focused on issues of social consolidation through trust in authorities; legislative and institutional formalization of national and civil identity;

Identity grows stronger and internal divisions weaken when nations come under attack. From February 24, 2022, the interpretation of the war in Ukraine acquired other contexts, because it is for national identity, for linguistic borders, for human territory, and for the future of the world. The extraordinary resilience of the Ukrainian nation has shocked and impressed many people around the world. The war, aimed at destroying Ukraine's independence, actually led to a strengthening, unifying Ukrainian identity centered on the principles of freedom and democracy.

Keywords: *affirmation of national identity; consolidation of Ukrainian society, war, stability.*

Повномасштабна війна РФ проти України – це війна проти ідентичності; війна за ідентичність; війна ідентичностей; *війна за ідентичність та цінності не лише українців, а всього цивілізованого світу*; це геноцид українців та знищення української ідентичності; це спроба знищити не тільки українську державу, а й саму націю. У відповідь ворогам – український спротив, українська стійкість, українська опірність і консолідація суспільства.

В умовах повномасштабної війни особливого значення набуло не лише усвідомлення українцями своєї національної та громадянської ідентичності, а й її утвердження на усіх рівнях. Війна загострила в українців розуміння таких цінностей, як власна незалежна держава та належність до неї через громадянство; демократія, *свобода, солідарність*. Відбулося усвідомлення того, що мовні, культурні, етнічні, релігійні, регіональні та політичні суперечності неважливі, коли є загроза втратити державу.

Рівень консолідації суспільства можна співвіднести з рівнем довіри. У серпні 2022 р., через шість місяців повномасштабної війни три чверті українців (74%) оцінювали напрям розвитку країни як правильний. Лише 13% вважали, що вона рухається у неправильному напрямку, стільки ж – не змогли відповісти [1]. За рік війни ці показники дещо знизилися, однак продовжують залишатися високими: 61% респондентів вважають, що події в Україні розвиваються у правильному напрямі, 21% – що події розвиваються в неправильному напрямі [2]. Варто зазначити, що соціологічні дослідження у мирний час ніколи за роки незалежності не фіксували такий високий рівень довіри до органів державної влади.

Повномасштабна агресія РФ проти України зафіксувала серед громадян України зміни у ставленні до громадянської ідентичності. 85% населення України вважали себе перш за все громадянами своєї країни. При цьому серед різних соціальних категорій населення – вікових, регіональних, **лінгво-етнічних, гендерних і поселенських – немає великої різниці за цим показником. Так, серед жителів Сходу 81% вважали себе, перш за все, громадянами України, серед російськомовних українців – 81%, серед російськомовних росіян – 78%** [3]. Соціологічні дані засвідчили незначну різницю у розумінні громадянами різних регіонів своєї української ідентичності. Більшість людей усвідомила, що належать до української нації, є громадянами Української держави. Вони усвідомили: на нашу землю прийшли вороги, ніякого «братства» з Росією у нас не існувало.

Питання утвердження громадянської та національної ідентичності в умовах війни почали розглядатися на законодавчому рівні. У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 р., № 527

метою національно-патріотичного виховання серед іншого визначено і «утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [4].

16 серпня 2022 р. Верховна Рада України прийняла у першому читанні законопроект «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», який був зареєстрований ще наприкінці 2021 р. 13 грудня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». За відповідний законопроект проголосували 322 народних депутатів України. 1 січня 2023 р. набув чинності Закон України. Законом вперше в історії незалежної України визначено мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності як складової забезпечення національної безпеки України. Основними суспільно-державними (національними) цінностями України були: соборність, **самобутність, воля, гідність**. Закон покликаний стати важливим інструментом для посилення національної безпеки.

Інституційне забезпечення реалізації Закону України зафіксоване 7 квітня 2023 р. – Кабінетом Міністрів України була утворена Координаційна рада з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності, затверджено її склад та положення.

Україна дивує світ своєю стійкою консолідованістю. Зміни, які відбулися в українському суспільстві з початку повномасштабної війни пов'язані, з тенденцією до єдності, згуртованості, консолідації, «дорослішанням», відмовою від колоніальних наративів. Понад те, досвід взаємопідтримки та самоорганізації залучив більшу кількість людей, ніж під час Революції Гідності 2013–2014 рр., і створив умови для активізації громадянської участі людей. Україна та українське суспільство боролися за те, щоб «нарешті повністю відірватися» від Росії. Однією з найпомітніших ознак цього став розвиток національної ідентичності: люди переходять на українську, виявляють підвищений інтерес до української культури та історії [5].

Важливим чинником збереження національної ідентичності в умовах повномасштабної війни Росії проти України є підтримка та розвиток української мови. Мова стала мірилом й показником «свій-чужий» та чітким маркером ідентичності. **Соціологи фіксували згуртування та єднання українців навколо захисту української мови та збільшення частки респондентів, які у повсякденному житті розмовляли переважно українською мовою,** та відповідне зменшення частки російськомовних в Україні.

Нового значення в умовах війни набули слова «Україна», «українець, яке нині означає не лише етнічну належність, але й належність до політичної нації. Щодня Президент України своє звернення, розпочинає словами: «Українці і українки!» і це означення теж є частиною ідентичності. «Літера «І» – це те, що, мабуть, найбільше відрізняє українську абетку від абетки окупантів, бо вона не схожа на жодну їхню літеру [6]. На окупованих російськими військами територіях України підпільний рух опору почав використовувати літеру «І» як символ спротиву окупантам, і символ надії, що Україна незабаром повернеться завдяки діям Збройних Сил України.

Поряд з мовою важливим маркером ідентичності є історія України. Тому, на нашу думку, пріоритетом у освітньо-гуманітарній сфері повинна стати історія України. Натомість, Міністерство освіти і науки вилучили історію України як навчальну дисципліну з вузівських курсів, а у цьому році і з національного мультипредметного тесту (НМТ). Реанімаційний Пакет Реформ, до складу якого входять 26 громадських організацій, вимагали від МОН повернути історію України до обов'язкових предметів НМТ. Заяву підписали 465 інституцій. Вилучення обов'язкового іспиту з історії України під час повномасштабної війни з Росією негативно впливатиме на формування національної свідомості випускників шкіл, а відтак і на національну безпеку в довгостроковій перспективі [7]. У зверненні Президента України В. Зеленського до студентської спільноти провідних університетів Великобританії зазначалося, що Росія мріє стерти історію України, нашу державність, нашу ідентичність, заперечити наше існування як таке. Сказати, що нас не було ніколи. Що ми – штучно створений народ, немов ми не люди, а сорт рослин чи вид тварин. Знецінити нашу культуру, принизити нашу мову, закреслити наше мистецтво. Наших музикантів, письменників, філософів, науковців, конструкторів, винахідників, усіх великих правителів і всіх великих воїнів Київської Русі, Запорізької Січі, які були, які є і які будуть [8]. Тому завдання держави та профільних міністерств має бути повернення до закладів вищої освіти «Історії України».

Підсумовуючи зазначимо, що в умовах повномасштабної війни відбулося прискорене формування консолідованої колективної ідентичності українців. Українське суспільство як ніколи характеризується стійкістю та єдністю. І це проявляється не тільки в захисті територіальних кордонів, а й у збереженні національних цінностей – мови, культури, історії. Спільна загроза знищення дала усвідомлення цінності свободи та національної ідентичності. **Органи державної влади повинні зберігати пам'ять про досвід національної згуртованості у період повномасштабної війни.** Завданням залишається єдність у свободі та різноманітті, базою якою є національна ідентичність і цінність власної держави.

Список використаних джерел

1. Сімнадцяте загальнонаціональне опитування: ідентичність, патріотизм, цінності (17–18 серпня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nnost_17-18_serpnya_2022.html?fbclid=IwAR1ShITAR6jP3xDzbvZA-GBTv12N9hP9mnCbsRIQ6bzzifwLJ0ab-LQ8au0

2. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023 р.). 15.03.2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r>

3. Показники національно-громадянської української ідентичності. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1131&page=1>

4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>

5. Six months of full-scale war in Ukraine: thoughts, feelings, actions. 23.12.2022. URL: https://cedos-org-ua.translate.google/en/researches/six-months-of-full-scale-war-in-ukraine-thoughts-feelings-actions/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc

6. Хотин Р. І, І, І... Українське підпілля літерою «І» бореться з Росією на окупованих територіях. 15.10.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-rosiya-viyna-okupatsiya-mova-literay/32083789.html>

7. Закликаємо Міносвіти повернути історію України до переліку обов'язкових предметів національного мультипредметного тесту. 27.01.2023. URL: <https://rpr.org.ua/news/zaklykaiemo-minosvity-povernuty-istoriiu-ukrainy-do-pereliku-obov-iazkovykh-predmetiv-natsionalnoho-multypredmetnoho-testu/?fbclid=IwAR29Mwe1w51umdONWXSEmOd4J6CWs2tDMsLYw68Q-uB2pKMcgGnhggjMx5c>

8. Україна воює за своє майбутнє, Росія – за чуже минуле, саме тому ми переможемо – звернення Президента Володимира Зеленського до студентської спільноти провідних університетів Великої Британії. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-voyuue-za-svoye-majbutnye-rosiya-za-chuzhe-minule-s-75741>

Юрій Безгинський, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Bezghynskyi, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рейтерович Ігор**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

INTERACTION BETWEEN STATE SUBJECTS AND CIVIL SOCIETY: THEORETICAL ASPECTS

The theoretical aspects of the interaction between the subjects of the state and civil society have been studied. The essence of the concepts «state», «state subjects», «civil society», «interaction» is considered. The concept of «interaction of state subjects and civil society» is formulated, which means the process of mutual direct or indirect influence of state subjects and civil society, the organization of their joint actions and their joint activities with the aim of forming a legal, social and democratic state.

Keywords: state, state subjects, civil society, interaction, interaction of state subjects and civil society.

Формування громадянського суспільства є запорукою становлення демократії в державі, адже завдяки інституціям «третього сектору» відбувається ефективно коригування державної політики. Державна політика спрямована створювати політико-правові умови для розвитку громадянського суспільства, становлення його інститутів як повноцінних учасників у вирішенні соціальних, економічних та культурних питань.

Запорукою подальшої розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави є побудова тісної взаємодії суб'єктів держави з інститутами громадянського суспільства. Для вироблення напрямів удосконалення існуючих взаємовідносин суб'єктів держави і громадянського суспільства, визначення нових форм цієї взаємодії, а також зміцнення гарантій реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами насамперед є необхідним дослідити сутність таких понять як: «держава», «суб'єкти держави», «громадянське суспільство», «взаємодія суб'єктів держави та громадянського суспільства».

Держава є базовим інститутом політичної системи суспільства. Згідно із М. М. Вегешем термін «держава» вживається у широкому й вузькому значенні. В широкому розумінні державою вважається спільнота людей, яка організована вищою владою і проживає на спільній території. У цьому випадку термін «держава» використовується як синонім понять «країна», «народ», «батьківщина» [1, с. 78]. У вузькому значенні під державою розуміється система закладів і установ, які здійснюють верховну владу на певній території. Таким чином, держава ототожнюється з державним апаратом.

Для розуміння кола суб'єктів держави варто звернутися до тлумачення поняття «суб'єкт» з точки зору філософської науки. За цим підходом під суб'єктом розуміється поняття, яке означає носія діяльності, що пізнає світ навколо себе та впливає на нього; це людина або група осіб, культура, суспільство або людство в цілому на відміну від того, що вивчається або змінюється внаслідок дій; це особа, або організована група осіб, соціальна, етнічна та політична спільнота, суспільство загалом, що здійснюють властиву їм діяльність, спрямовану на практичне перетворення предметної дійсності, теоретичне й духовно-практичне освоєння об'єктивної реальності; носій означених якостей, що уможливають виконання ним суспільно значущих функцій [2, с. 632].

Виходячи з означених тлумачень понять «суб'єкт» та «держава», до суб'єктів держави варто віднести органи влади, установи, підрозділи державного апарату та посадових осіб, які розробляють і ухвалюють рішення від імені держави щодо здійснення керуючого впливу на підпорядковані об'єкти управління або регулювання певних процесів і відносин у різних сферах суспільної життєдіяльності.

Під «громадянським суспільством» розуміється суспільство рівноправних громадян з високим рівнем економічної, соціальної, політичної культури і моральних властивостей, яке спільно з

державою утворює розвинені правові відносини [3]. Громадянське суспільство є спільністю вільних, рівноправних людей та їх об'єднань, яким держава забезпечує юридичні можливості бути власником, а також брати активну участь у політичному житті [4].

Науковцями-правниками громадянське суспільство трактується як система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення і передачі від покоління до покоління [5]. Громадянське суспільство є суспільством із розвиненими економічними, політичними, духовними й іншими відносинами і зв'язками; таке суспільство взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії та права.

Громадянське суспільство, за своєю сутністю, є суспільством з високорозвинутою системою взаємодії в межах права вільних і рівноправних громадян, їх об'єднань, з реальним забезпеченням державою їх рівних можливостей вільно і безпечно розпоряджатися своїми силами, здібностями, майном, спираючись на право і власну правосвідомість [6].

Г.Щедрова ототожнює громадянське суспільство зі сферою самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій і організацій, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання та свавільної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади [7]. Громадянське суспільство виступає як система, яка складається з кількох частин: інститутів (громадських організацій), які покликані виконувати соціальні функції; механізмів взаємодії між суб'єктами держави і суспільством.

Для визначення теоретичних аспектів взаємодії суб'єктів держави та громадянського суспільства є важливим аналіз поняття «взаємодія» з точки зору психології. Зокрема, взаємодія є процесом безпосереднього або опосередкованого впливу людей один на одного, що породжує їх взаємну зумовленість і зв'язок. Саме причинна зумовленість становить головну особливість взаємодії. Кожна із взаємодіючих сторін виступає причиною іншої, а внаслідок одночасного зворотного впливу протилежної сторони, визначається розвиток об'єктів впливу. У разі виявлення протиріччя під час взаємодії, вона виступає джерелом саморуку і саморозвитку явищ та процесів. Тобто, під взаємодією в психології, зазвичай, розуміється не тільки вплив людей один на одного, але й безпосередня організація їх спільних дій, що дозволяє групі реалізувати загальну для її членів діяльність [8].

Аналіз літературних джерел дає можливість сформулювати поняття «взаємодія суб'єктів держави та громадянського суспільства», під якою ми розуміємо процес взаємного безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів держави та громадянського суспільства, організації їх спільних дій та реалізації їх спільної діяльності з метою формування правової, соціальної та демократичної держави.

Таким чином, на основі проведеного дослідження визначено теоретичні аспекти взаємодії суб'єктів держави та громадянського суспільства, зокрема розглянуто поняття «держава», «суб'єкти держави», «громадянське суспільство», «взаємодія». На основі аналізу вказаних наукових категорій, сформульовано поняття «взаємодія суб'єктів держави та громадянського суспільства», під якою розуміється процес взаємного безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів держави та громадянського суспільства, організації їх спільних дій та реалізації їх спільної діяльності з метою формування правової, соціальної та демократичної держави.

Список використаних джерел

1. Вегеш М. М. Політологія: підручник. К.: Знання, 2008, 384 с.
2. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
3. Зарічний О. А. Взаємодія держави та громадянського суспільства через інститути участі громадян в управлінні державними справами. Європейські перспективи. 2015. № 1. С. 48-51.
4. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. К. : Атіка, 2001. 47 с.
5. Конституційне право України. За ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : «Ін Юре», 2002. 544 с.
6. Мельник Л. А. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: основні поняття, проблеми та стратегічні напрями. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_2_18
7. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти : монографія. Луганськ : Вид-во Елтон-2, 2009. 308 с.
8. Зінченко Л. В., Шаповалова Н. В. Теоретичний аналіз поняття «взаємодія» як соціально-психологічний феномен. Modern directions of theoretical and applied researches. 2014. СС. 457–466. URL: <https://sworld.com.ua/konfer34/457.pdf>

Світлана Власенко, кандидат історичних наук, докторант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Vlasenko, PhD in History, doctoral student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-1073-9680>

Науковий консультант: **Лілія Гонюкова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

UKRAINIAN SOCIETY IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE PUBLIC POLICY OF NATIONAL MEMORY

Ukrainian society plays an important role in the public policy of national memory, which promotes the consolidation of the Ukrainian people and the strengthening of the Ukrainian state. The formation and implementation of this policy is carried out by public authorities together with civil society institutions. One of the important components of the public policy of national memory in Ukraine are the processes of decommunization that intensified after the Revolution of Dignity and the beginning of Russian aggression in 2014, as well as the processes of decolonization and derussification in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war. Ukrainian society itself, especially in crisis conditions, is the initiator of these processes. The public policy of national memory in this direction contributes to overcoming and rethinking the communist past, debunking imperial and totalitarian myths, restoring historical truth. Today, it remains one of the most important factors in resisting Russian aggression.

Keywords: *Ukrainian society, public policy, national memory, decolonization, decommunization.*

Національна пам'ять є одним із важливих чинників самоідентифікації нації, що сприяє консолідації українського суспільства та зміцненню Української держави. Сьогодні, в умовах російсько-української війни, цей чинник посідає особливе місце і в державній політиці, і в суспільній діяльності.

Формування та реалізацію публічної політики національної пам'яті забезпечує взаємодія органів влади й управління з інститутами громадянського суспільства й окремими громадянами. Вона включає в себе громадські ініціативи, на які реагують відповідні органи влади, враховуючи громадську думку, а також участь громадськості у законотворчих процесах, діяльність громадських рад при органах виконавчої влади, безпосередню реалізацію заходів, контроль громадою дій влади тощо. Найбільша ж суспільно-політична активність щодо питань національної пам'яті проявляється у кризові періоди.

Однією з важливих складових публічної політики національної пам'яті в Україні є процеси декомунізації. Особливо гостро ці питання постали після подій Революції Гідності та початку російської агресії у 2014 р. Однак, починались процеси декомунізації в Україні на початку 1990-х років, що було пов'язано з відновленням державної незалежності та демократизацією українського суспільства. В цей час країни, що потерпіли від комуністичного режиму, розпочали формувати власну систему подолання наслідків тоталітаризму, обравши свій шлях декомунізації. В Україні, на жаль, цей шлях виявився занадто довгим і складним, проявившись у непослідовній державній політиці та у відсутності єдиної суспільної позиції. І лише після Революції Гідності дана політика набула системного характеру. Їй визначальну роль у цьому відіграло суспільство, а відповідні органи влади й управління зуміли забезпечити реалізацію політики національної пам'яті.

Одним із вагомих кроків у даному напрямі стало ухвалення Верховною Радою України 9 квітня 2015 р. пакету законів, що стосувались політики національної пам'яті, у тому числі й декомунізації. Їх появі передувала активна робота за участі громадських організацій та окремих громадян: актуалізація

питань національної пам'яті в соціальних мережах; вивчення проблемних аспектів, їх обговорення і популяризація в суспільстві тощо. Серед активних стейкхолдерів були Харківська правозахисна група, Центр досліджень визвольного руху та ін. А основним ініціатором виступив Український інститут національної пам'яті (УІНП), який є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу.

Прийняття цих законів не лише сприяло подоланню та переосмисленню комуністичного минулого в Україні, а й активізувало роботу щодо розвінчання імперсько-тоталітарних міфів, відновлення історичної правди і формування національної пам'яті. Лише за перших п'ять років, на виконання Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», було перейменовано 26 районів, 991 населений пункт та 51 493 топонімів, демонтовано 2 409 комуністичних монументів і пам'ятних знаків [1].

Така політика українським суспільством на початковому етапі сприймалася неоднозначно – рішення центральних органів влади чи органів місцевого самоврядування не завжди викликали схвалення громад. Це потребувало активної роз'яснювальної та просвітницької роботи щодо злочинів радянської влади, спрямованих на винищення українського народу. В той же час, окремі питання національної пам'яті, беззаперечно, сприяли консолідації українців. Це, передусім, – Голодомор-геноцид українського народу 1932-1933 років, пам'ять про жертв якого максимально об'єднала і продовжує об'єднувати українське суспільство. За даними щорічних опитувань недержавної соціологічної групи «Рейтинг», у період 2014-2022 рр. в Україні кількість громадян, які визнали Голодомор 1932-1933 років геноцидом українського народу, зросла на 27% і в листопаді 2022 р. досягла 93% [2; 3].

Сьогодні, в умовах повномасштабної російсько-української війни, саме українське суспільство виступило ініціатором нових процесів у політиці національної пам'яті – деколонізації та дерусифікації. Фактично відразу після нападу російських військ на територію України місцеві громади заявили про необхідність зміни назв вулиць, пов'язаних із країною-агресором, здійснення демонтажу російсько-радянських символів, вилучення книг російських авторів із бібліотечних фондів тощо. У травні 2022 р. Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) спільно з УІНП та за участі експертів у різних галузях, провело три круглі столи з проблем «Дерусифікація, декомунізація та деколонізація у публічному просторі». На них розглядалися, відповідно, питання топонімів, монументального мистецтва та присутності російських творів, митців і діячів в українському культурному просторі. Пізніше Експертна рада МКІП з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму оприлюднила відповідні рекомендації.

Цікавим прикладом взаємодії влади та суспільства у реалізації політики боротьби з російсько-радянською спадщиною стало проведення у липні 2022 р. опитування в онлайн-застосунку державних послуг «Дія» щодо зображення герба СРСР на щиті монументу «Батьківщина-мати» в Києві. Результати опитування є досить показовими: із 778 тис. респондентів 85% проголосувало за зображення на щиті тризубу, 9% – за оформлення чистого щита і лише 6% висловились за те, щоб залишити щит незмінним [4].

Однак, попри підтримку суспільства та прагнення більшості позбутися імперського і радянського минулого, дана політика є довготривалою, потребує концептуального підходу та виважених рішень. І одним із важливих в умовах повномасштабної російсько-української війни стало ухвалення Законів України від 22 травня 2022 р. «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» та від 21 березня 2023 р. «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» (набирає чинності 27 липня 2023 р.). Беззаперечно, реалізація цих законів забезпечить успішне проведення політики національної пам'яті, а головне – сприятиме боротьбі проти російської агресії.

Список використаних джерел

1. 9 квітня виповнилося 5 років, як в Україні розпочалася декомунізація на законодавчому рівні // Український інститут національної пам'яті: сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/9-kvitnya-vuprovnylosya-5-rokiv-yak-v-ukrayini-rozpochalasya-dekomunizaciya-na-zakonodavchomu-rivni> (дата звернення: 19.04.2023).

2. Динаміка ставлення до Голодомору: листопад 2013 // Соціологічна група «Рейтинг»: сайт. URL: https://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/dinamika_otnosheniya_k_golodomoru_noyabr_2013.html (дата звернення: 19.04.2023).

3. Динаміка ставлення до Голодомору 1932-33 рр. (листопад 2022) // Соціологічна група «Рейтинг»: сайт. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinam_ka_stavlennya_do_golodomoru_1932-33_rr_listopad_2022.html (дата звернення: 19.04.2023).

4. Результати опитування в онлайн-застосунку «Дія» щодо Батьківщини-матері: 94% проголосували за демонтаж герба СРСР // Український інститут національної пам'яті: сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/rezultaty-opytuvannya-v-onlayn-zastosunku-diya-shchodo-batkivshchyny-materi-94-progolosuvaly-za-demontazh-gerba-srsr> (дата звернення: 19.04.2023).

Олена Вожол, студентка 2-го курсу, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Vozhol, 2 nd year student, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮРОКРАТІЇ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

WAYS TO IMPROVE BUREAUCRACY FOR MODERNIZING STATE GOVERNANCE

The article examines ways to improve bureaucracy for the modernization of government management. Bureaucracy is typically understood as a system of work organization that includes formalized procedures, rules, and hierarchical structures. It is commonly used in government agencies, businesses, and other organizations to ensure efficiency and control over activities. However, bureaucracy is also known for its complexity, variability, and slowness in decision-making, which can create obstacles for certain processes and development. Therefore, improving bureaucracy can become an important goal for many organizations and governments.

The study focuses on the peculiarities of using electronic document management: the implementation of an electronic document management system that will reduce the number of paper documents, reduce processing and storage times, and improve data accessibility. Attention is drawn to the importance of expanding the network of online services: creating special online services that will allow citizens to contact government agencies and obtain necessary information through the Internet. It is noted that cooperation with the public is an important element in improving bureaucracy for the modernization of government management. Cooperation will allow for broad public support and consideration of their needs and opinions in decision-making.

Keywords: *bureaucracy, electronic document management, online services, public, server, electronic mailings.*

У сучасному світі бюрократія є необхідною складовою державного управління. Вона регулює взаємовідносини між громадянами та державою, забезпечує виконання законів та розробку ефективних стратегій управління. Однак, на жаль, бюрократія може стати перешкодою для розвитку та модернізації державного управління. Часто процедури бюрократичної системи є надмірними, витратними та недостатньо прозорими, що затримує рішення та перешкоджає швидкому розвитку суспільства.

Бюрократія – це система організації роботи, що включає у себе ряд формалізованих процедур, правил та ієрархічну структуру. Вона зазвичай використовується в урядових органах, підприємствах та інших організаціях для забезпечення ефективності та контролю за діяльністю. Бюрократія відома своєю складністю, мінливістю та повільністю в прийнятті рішень, що може створювати перешкоди для здійснення певних процесів та розвитку [1, с. 147].

Скорочення бюрократичних процедур є одним із найважливіших аспектів вдосконалення бюрократії для модернізації державного управління. Ускладнені та затяжні процедури звернення до державних служб, оформлення документів та вирішення різних питань стають головною причиною незадоволення громадян державною владою.

Використання електронного документообігу є одним з ключових аспектів вдосконалення бюрократії для модернізації державного управління. Введення електронної системи документообігу дозволить значно зменшити кількість паперових документів, знизити терміни їх обробки та зберігання, а також покращити доступність даних. Це дозволить значно зменшити навантаження на державні служби, забезпечити швидкий та ефективний доступ до інформації та покращити якість надання державних послуг [4, с. 37].

Крім того, використання електронного документообігу дозволяє значно зменшити терміни обробки документів та їх зберігання. Електронні документи можна швидко обробляти та передавати, що дозволяє зменшити терміни їх обробки та забезпечити швидкий доступ до необхідної інформації. Також, електронні документи можна зберігати на електронних носіях, що знижує витрати на їх зберігання та забезпечує більш простий доступ до них [5].

Ще одним важливим аспектом використання електронного документообігу є покращення доступності даних. Електронні документи можна зберігати на спеціальних серверах, що дозволяє забезпечити швидкий та простий доступ до необхідної інформації. Електронні документи можна швидко та легко передавати між державними органами, що забезпечує ефективність діяльності державних служб та сприяє забезпеченню єдиної бази даних.

Розширення мережі онлайн-сервісів також є одним з важливих аспектів вдосконалення бюрократії для модернізації державного управління. Створення спеціальних онлайн-сервісів дозволить громадянам звертатися до державних служб та отримувати необхідну інформацію через Інтернет, що зробить процес звернення до державних органів більш швидким, зручним та ефективним.

Онлайн-сервіси можуть бути різноманітними, включаючи різні послуги та інформаційні ресурси, які надаються державними органами. Також можуть бути створені онлайн-сервіси для отримання різної інформації, наприклад, про податки, соціальне забезпечення, права та обов'язки громадян тощо.

Розширення мережі онлайн-сервісів дозволить значно зменшити кількість фізичних візитів громадян до державних органів та скоротити терміни надання послуг. Крім того, це зробить процес звернення до державних органів більш зручним та ефективним, що забезпечить покращення взаємодії між громадянами та державними органами.

Для того щоб розширити мережу онлайн-сервісів, необхідно провести аналіз потреб громадян та розробити сервіси, які відповідають їхнім потребам. Крім того, необхідно забезпечити створення спеціальної інфраструктури, що дозволить забезпечити роботу онлайн-сервісів, а також здійснювати контроль якості надання послуг через Інтернет [3, с. 120–121].

Для успішного розширення мережі онлайн-сервісів необхідно також забезпечити високу якість технічної підтримки та безпеку персональних даних громадян, що використовують сервіси. Для цього можуть бути використані спеціальні програмні засоби, які забезпечують захист від хакерських атак та витоків інформації.

Співпраця з громадськістю є важливим елементом вдосконалення бюрократії для модернізації державного управління. Залучення громадськості до процесу державного управління дозволить забезпечити широку підтримку громадськості та враховувати їх потреби та думки при прийнятті рішень.

Одним зі способів залучення громадськості до процесу державного управління є проведення консультацій та громадських слухань. Це дозволить зібрати думки та пропозиції громадськості щодо питань, які стосуються державного управління та надання державних послуг. Крім того, проведення громадських слухань дозволить забезпечити широку підтримку громадськості для прийняття важливих рішень.

Ще одним ефективним способом залучення громадськості до процесу державного управління є використання різноманітних форм комунікації, таких як соціальні мережі, веб-сайти, електронні розсилки та інші. Це дозволить забезпечити більш широку інформаційну підтримку та залучення громадськості до процесів державного управління.

Важливим елементом співпраці з громадськістю є забезпечення відкритості та прозорості в діяльності державних органів. Для цього можна створити спеціальні портали та ресурси, які забезпечуватимуть доступність інформації про роботу державних органів, їх структур та діяльності [2, с. 16–17].

Отже, вдосконалення бюрократії для модернізації державного управління передбачає ряд заходів, таких як скорочення бюрократичних процедур, використання електронного документообігу, розширення мережі онлайн-сервісів, автоматизація процесів державного управління та співпраця з громадськістю. Всі ці заходи спрямовані на забезпечення більш простої, ефективної та відкритої взаємодії між державними органами та громадянами, що сприятиме покращенню якості надання державних послуг та процесів державного управління в цілому.

Список використаних джерел

1. Воротін В. Є. Шляхи модернізації механізмів і інструментів державного і регіонального управління в Україні. Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика: зб. наук. праць. Четверта міжнародна наук. – практ. конф., Київ, 2018. Вип. 4. Ч. 1. С. 146–153.
2. Кагановська Т. Є. Вплив бюрократії на організацію управлінської діяльності: історико-правовий аналіз. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Право. 2019. № 735 Вип. 28. С. 11–18
3. Павлишин З. Я. Електронне урядування як інструмент модернізації державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 119–124.
4. Сухонос В. В. Електронне урядування як антибюрократична державна технологія: теоретико-правова характеристика. Проблеми законності. 2015. Вип. 130. С. 35–44.
5. Копняк К. В., Покинйчерда В. В. Електронний документообіг в публічному управлінні: проблеми впровадження, переваги та перспективи. Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. 2020. № 10: веб-сайт. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/37.pdf (дата звернення: 19.04.2023).

Микола Габінет, аспірант кафедри державного управління Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykola Habinet, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3272-1107>

Науковий керівник: **Олег Зубчик**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри державного управління Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ П. НАТА ТА Р. БЕКОФА

INTERACTION BETWEEN PUBLIC ADMINISTRATION AND THE PUBLIC SECTOR ON THE BASIS OF THE STRATEGIC MANAGEMENT CONCEPT BY P. NUTT AND R. BACKOFF

Interaction between public administration and the public sector on the basis of the strategic management concept by P. Nutt and R. Backoff involves joint development of the agenda, public decisions and control over their implementation by the organized community and public administration organizations. Among the practical prerequisites for constructive changes in the direction of such interaction in most democratic states of the world are rethinking of budgeting of the state apparatus, strengthening of civil society activity, etc. The public sphere, as a zone of multitasking, should provide for goals, ways to achieve them, and results. A strategic approach can provide all this. The main advantages of the interaction of these social sectors: maximum consideration of the interests and needs of the public; achievement of socially significant goals of public administration; minimization of the monopolization of the right to adopt, implement and monitor the implementation of public decisions by state organizations; transfer of civil servants to the status of functionaries; overcoming corrupt traditions of public policy.

Keywords: *public administration, public sector, strategic management, interaction, civil society.*

У ХХІ столітті важко уявити собі демократичну державу, яка б у сфері публічного управління не передбачала партнерських взаємовідносин і паритетних засад останніх між ключовими суспільними секторами. І мова іде не лише про надання якісних публічних послуг громадянам за уніфікованою швидкою процедурою з максимальною автоматизацією процесів. Насамперед, ідеться про спільну розробку порядку денного, публічних рішень та контролю над їх виконанням з боку організованої громади. Безперечно, зміни у цьому напрямку, які активно почали запроваджуватися наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, мали певні причини та передумови, щоб відбутися. Зокрема, це і переосмислення бюджетування державного апарату, і посилення громадської активності, а також – потужний доробок наукових концепцій та теорій, які аргументовано доводять переваги такої взаємодії. Одним із таких теоретичних стимулів свого часу виступила концепція стратегічного менеджменту у публічному управлінні П. Ната та Р. Бекофа, яка довела, що стратегія – це сценарій успішного розвитку не лише приватної організації, а й публічної.

Наріжні ідеї учених розкриваються у кількох ключових тезах:

- посилення стратегічного лідерства;
- зміцнення партнерської роботи;
- активне залучення громадськості.

У контексті даного дослідження нас цікавить, насамперед, третя теза, яка стосується активного залучення громадян до управлінських процесів публічними справами. І саме в цій інтенції розкривається першопочатковий етимологічний зміст слова «публічний» - спільний, всезагальний, відкритий. Коли публічна справа має творитися не для спільноти, а спільнотою.

Чому для П. Ната та Р. Бекофа було принциповим не просто долучити громадянське суспільство до публічної активності, а зробити це саме на стратегічних засадах? Відповідь знаходимо у наукових

працях учених. Стратегія – це план досягнення певної мети. Публічна сфера, як зона полізадачності, повинна передбачати цілі, способи їх досягнення та результати [1]. Але хто краще за спільноту може знати її потреби, хто може ліпше відчутти чи не відчутти результати публічних рішень? Очевидно, що ці питання риторичні.

Залучення громадськості до розробки, виконання і контролю публічних рішень у межах стратегічного підходу, дозволяє використати не лише дорадчий потенціал громади, а й максимально застосувати знання, уміння та стремління суспільства [2]. Консультації з громадськістю, які, зазвичай, передбачаються іншими науковими концепціями, - це часткове рішення, стратегія ж не терпить частковості.

Які переваги від взаємодії публічного управління та громадського сектору? Перерахуємо основні і найбільш значущі:

- максимальне врахування інтересів і потреб громадськості;
- досягнення соціально значущих цілей публічного управління;
- мінімізація монополізації права на прийняття, реалізацію та контроль за виконанням публічних рішень державними організаціями;
- переведення державних службовців у статус функціонерів;
- подолання корупційних традицій публічної політики тощо.

В Україні вже не перший рік тривають конструктивні зміни у бік посилення ролі громадського сектору у публічному управлінні, і навіть війна тому не завада. Ми бачимо ці зміни на законодавчому рівні, в інституційному та організаційному вимірах, а також у культурній площині публічного управління. Застосування ідей П. Ната та Р. Бекофа у вітчизняних реаліях допоможе посилити уже наявні зрушення.

Список використаних джерел

1. Nutt P., Backoff R. A strategic management process for public & third sector organizations. American Journal of Planning, 1987. Vol. 53(1). P. 44-57.

2 Nutt P., Backoff R. The strategic management of the public and third sector organizations. San Francisco: Jossey-Bass. 1992.

Аліна Гаєрашенко, аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики Навчально-наукового інституту державного управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Alina Havrashenko, postgraduate student of Social and Humanitarian Policy, of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration V. N. Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-5884-4789>

Науковий керівник: **Олег Кулініч**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри соціальної і гуманітарної політики Навчально-наукового інституту державного управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

КУЛЬТУРНИЙ ФРОНТ: М'ЯКА СИЛА ПІД ЧАС ВІЙНИ

THE CULTURAL FRONT: SOFT POWER IN WARTIME

The war in Ukraine has affected the lives of Ukrainians, and culture plays an important role in shaping people and responding to this horrific experience. These events led to the education of national consciousness, patriotism and even greater Ukrainization of society.

The Russian-Ukrainian war inspired people to new forms of cultural expression: artists use their works to comment on the war and its impact on life, photographers record the consequences of the tragedy and arrange exhibitions, writers and poets reflect their pain and suffering. Ukrainians in works and poems, musicians write and perform songs in the Ukrainian language, and directors together with Ukrainian actors make films about this terrible war. Millions of famous creative people around the world collect funds to support the Ukrainian army and talk about the war, highlight the events taking place in Ukraine with appeals not to forget the horror that Ukrainians experience every day.

The war in Ukraine will have a long-term impact on cultural identity, because preserving a country's culture during war has many advantages.

Keywords: Ukrainian culture, war in Ukraine, psychological support, Ukrainian artists.

Війна в Україні завдала значної шкоди життям українців і культура відіграє важливу роль у формуванні та реагуванні українців на цей жахливий досвід. В той час, коли Росія заявила про культурні та історичні зв'язки з Україною та розпочала бойові дії, російські війська отримали потужний опір людей, що надихнулись сильним почуттям національної ідентичності. Це призвело до виховання національної свідомості, патріотизму, та ще більшої українізації суспільства.

«Культурний фронт» — це термін, який з'явився в 1930-х роках і метою якого є використання мистецтва, літератури та інших проявів культури для сприяння суспільним і політичним змінам. Концепція була популяризована під час Громадянської війни в Іспанії. Культурний фронт був формою культурної активності, яка прагнула об'єднати митців, письменників, музикантів та інших діячів культури навколо спільного політичного бачення [1].

Російсько-українська війна також надихнула людей на нові форми культурного самовираження: художники використовують свої роботи, щоб коментувати війну та її вплив на їхні життя, фотографі фіксують наслідки трагедії та роблять виставки, письменники та поети відображають свій біль та біль українців у творах і віршах, музиканти пишуть та виконують пісні українською, а режисери разом з українськими акторами знімають фільми про цю страшну війну. Мільйони відомих творчих людей по всьому світу збирають кошти на підтримку української армії та говорять про війну, висвітлюють події, що відбуваються в Україні з закликами не забувати про той жах, який переживають українці кожен день вже другий рік поспіль.

Так, під час війни в Україні було створено організацію «Культурний десант» — це об'єднання відомих митців, всі сили яких сьогодні спрямовані на Перемогу України. На рахунку Культурного Десанту – понад 800 концертів на лінії фронту, військових госпіталах, в частинах рятувальників, та в деокупованих українських містах. Також «Культурний десант разом з художниками України їздять по звільнених від російських загарбників містах і розмальовують архітектуру міст їх патріотичними графіті. Перші мурали з'явилися на Харківщині: в Ізюмі, Куп'янську, Балаклії. Усі роботи автори вигадують заздалегідь, надихаючись місцем, де перебувають [3].

Рекордну кількість примірників збірки віршів військового з Донеччини Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну» в Україні замовили понад 15 тисяч людей. Павло Вишебаба родом з Краматорська Донецької області. На фронт пішов добровольцем після повномасштабного вторгнення 24 лютого. Свою першу збірку він назвав «Тільки не пиши мені про війну». До збірки увійшло 43 поезії, що викладені на 112 сторінках. Про Павла Вишебабу пишуть Forbes та «The Independent», на його поезії роблять огляди у Vogue. Одна з найбільших індійських газет The Hindustan Times присвятила статтю поезії «Доньці», який перекладений вже щонайменше на п'ятнадцять мов світу [5].

Фільм харків'янина Мстислава Чернова «20 днів у Маріуполі» отримав приз глядацьких симпатій на кінофестивалі Sundance Film Festival у США. Він знаходився у момент повномасштабного наступу Росії у Маріуполі. Йому та його знімальній групі вдалося зафіксувати злочини Росії та вивезти з окупованого міста майже 30 годин відеозйомки. Влітку фільм був презентований на кінофестивалі Sundance Film Festival. Це єдиний фільм, який охопив увесь період війни в Україні з 2014 року, включаючи повномасштабне вторгнення. Унікальність фільму в тому, що його створили двоє ветеранів бойових дій — Павло Пелешко (режисер) та Юрій Іванишин (продюсер), які ще у 2014 році пішли на фронт боронити Україну. Знімаючи фільм, вони ставили за мету показати справжню реальність і спростувати брехню, яку тиражувала Росія [6].

Культурний код українців виявився надмічним і він теж став потужною зброєю у війні. Наша вишиванка стала символом українськості та солідарності з нами в усьому світі. У вишиванках зараз виходять на площі світових столиць під час демонстрацій, причому не лише українці, святкують наші перемоги. Вишиванки одягають навіть бійці в окопах для підняття бойового духу. І не випадково, що українська ініціатива «Всесвітній день вишиванки» стала лауреатом, а також отримала головну відзнаку європейської нагороди European Heritage Awards/Europa Nostra 2022 року, Public Choice Award [2].

Окрім об'єднання українців культурою всередині країни, важливим питанням залишається також представлення України за кордоном. На початку весни 2022 року розпочав свою роботу волонтерський проєкт «Українська весна», який пізніше став отримав фінансову підтримку організації USAID та масштабував свою діяльність на території Франції. Організатори проєкту намагалися дати майданчик тим українським діячам культури, які приїжджали в Париж. Загалом, з початку весни 2022 року і до 25 лютого 2023 року в рамках «Української весни» відбулося близько 100 культурних подій. Понад 150 діячів культури за цей час приїхали в Париж. На заклик організаторів знайомити академічні середовища відгукнувся Інститут східних мов і цивілізації, де були єдині українські студії у Франції, та Університет Сорбонна, шляхом організації публічних відкритих лекцій за участі Оксани Забушко, Тетяни Огаркової, Володимира Єрмоленка та ще багатьох українських дослідників і науковців [4].

Звісно, перелік організацій, активістів та діячів культури, що всіляко продовжують підтримувати Україну на культурному фронті постійно зростає, і це дає нам віру на краще, бо культура – це м'яка сила, яку використовують українці, щоб боротися з агресором на усіх напрямках.

Війна в Україні, ймовірно, матиме довготривалий вплив на культурну ідентичність не лише країни, а й українських діаспор по усьому світу, бо підтримка культури в країні під час війни має як практичну, так і символічну користь і безліч переваг, серед яких:

Підвищення морального духу: на сьогодні культура стала джерелом натхнення, розради та надії для багатьох людей у важкі часи.

Збереження національної ідентичності: культурні установи, такі як музеї, бібліотеки та архіви, допомагають зберегти спадщину та історію країни.

Об'єднання населення: культурні заходи, такі як концерти, театральні вистави та художні виставки, об'єднують людей і сприяють почуттю спільності та солідарності.

Сприяння міжнародному взаєморозумінню: демонструючи свою культуру світові, країни висловлюють розуміння та повагу між різними націями.

Стимулювання економіки: індустрії культури, такі як мистецтво, музика та кіно, створюють робочі місця та стимулюють економічне зростання, а фінансова підтримка армії та постраждалих у війні людей з боку волонтерів та благодійних установ сприяють зменшенню економічних проблем, з якими стикаються українці.

Культурна підтримка може бути неймовірно важливою для пересічного громадянина країни, яка перебуває у стані війни, оскільки вона може забезпечити відчуття спадкоємності, мети та надії у важкі часи: психологічна підтримка, збереження національної ідентичності, розвиток спільноти,

сприяння освіти та обізнаності, надання засобів вираження – все це може бути цінним ресурсом для громадян під час війни.

Список використаних джерел

1. Republic and Empire: Visions of the Nation during the Spanish Civil War. / URL: <https://scholarship.tricolib.brynmawr.edu/bitstream/handle/10066/666/2002VidalCerraI.pdf?sequence=1> (дата звернення: 25.04.2023).

2. Культура - як фронт, вишиванка - як броня. // База даних «Укрінформ» / URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3581915-kultura-ak-front-visivanka-ak-brona.html> (дата звернення: 25.04.2023).

3. Культурна та психологічна підтримка українських військових. // База даних «Культурний десант»/ URL: <https://www.culturalforces.org/> (дата звернення: 23.04.2023).

4. Ольга Сагайдак про «Українську весну» у Франції. // База даних «Радіо Культура» / URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=101264> (дата звернення: 25.04.2023).

5. Перша збірка поезій військового Павла Вишебаби вийде рекордним для України накладом. // База даних «Район. Культура» / URL: <https://kultura.rayon.in.ua/news/559259-persha-zbirka-poezii-viyskovogo-pavla-vishebabi-viyde-rekordnim-dlya-ukraini-nakladom> (дата звернення: 23.04.2023).

6. Фільми про війну в Україні 2022-2023 років. // База даних «Свої.City»/ URL: <https://svoi.city/articles/263971/filmi-pro-vijnu-2022-2023> (дата звернення: 25.04.2023).

Василь Гончарук, аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vasyl Honcharuk, Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1119-0543>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

REGULATORY AND LEGAL ASPECTS OF INTERACTION OF AUTHORITIES AND INSTITUTIONS OF CIVIL SOCIETY

The author of the article reveals an important condition for the success of state administration - it is the active participation of civil society in all aspects of the socio-political life of the state, which positively affects the successful development of democracy, reducing the level of such socially negative phenomena as corruption, poverty, intolerance, extremism.

According to the author of the article, the active cooperation of society with the authorities helps to build a society in which people trust each other and can solve social problems together. The aim of the article is to analyze the state of regulatory and legal regulations as well as institutional support for the interaction of state authorities and civil society institutions at the current stage of development of society and public authority relations.

The issue of interaction between state authorities and civil society institutions has been one of the key issues of society throughout its existence. The legitimacy of state power, its content and stability depend on such an interaction. After all, the development of the Ukrainian state is characterized by the modernization of all social institutions involved in the process of democratic transformation. However, these changes are not easy, and even hellish, because along with the COVID-19 pandemic, they are accompanied by a fight against an external enemy - the Russian Federation, which in 2014, by occupying and annexing Crimea and parts of Donetsk and Luhansk, which on February 24, 2022 launched an insidious attack on Ukraine unleashed a full-scale war on the territory of our state.

The globalization movement, the development of a single information space, innovative, public activity of society have largely contributed to the above-mentioned modernization processes. With the opposition of Ukrainian society to the aggressor, all democratic countries of the world have united around Ukraine, which appears as another aspect of Ukraine's unchanging course towards democracy, EU and NATO membership, which is actively supported by civil society.

Keywords: *civil society, public authorities, civil society institutions, improvement of state policy, normative and legal regulation of the promotion of the development of civil society in Ukraine, martial law, social partnership, public control.*

Активна співпраця влади та громадськості допомагає розбудові громадянського суспільства, в якому люди довірятимуть одне одному і здатні спільними зусиллями вирішувати соціально-економічні проблеми. Тож нормативно-правові аспекти інституційного забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку суспільства та суспільно-владних відносин є однією з важливих проблем в умовах воєнної агресії росії в Україні. Від рівня взаємодії залежить легітимність державної влади, її зміст та стабільність. Адже в довоєнний період розвиток Української держави характеризується модернізацією всіх соціальних інститутів, що включені в процес демократичних перетворень. Однак ці зміни здійснюються нелегко, оскільки разом із пандемією відбуваються жорстка боротьба із зовнішнім ворогом – Російською Федерацією, яка здійснила 24 лютого 2022 р. підступний напад на Україну, розв'язала повномасштабну війну на території нашої держави.

Розглядати взаємодію органів державної влади та інститутів громадянського суспільства варто за принципом: проблема – спосіб вирішення, при цьому влада має безперешкодно надавати доступ громадянському суспільству для здійснення громадського контролю такої діяльності. В такому разі ефективність державного управління значно підвищується.

В умовах війни, громадянське суспільство відіграє ключову роль, оскільки його інститути займаються важливими питаннями для збереження суверенітету й територіальної цілісності держави. Водночас перед владою постає можливість нехтування думкою громадян. Тому представникам громадянського суспільства необхідно працювати системно та злагоджено, щоб ці атаки на права та свободи стримувати.

Одним із ключових документів, який на тривалий період визначив механізми співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства стала Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. №1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», якою було затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, утворено Громадську раду при Кабінеті Міністрів України та затверджено Положення про Громадську раду при Кабінеті Міністрів України, а також затверджено Типове положення про громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади [1].

Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (далі - Порядок-2004) визначив основні вимоги до організації і проведення ОБВ консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, а також встановив перелік питань щодо яких консультації з громадськістю проводяться в обов'язковому порядку (проекти НПА, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян; проекти державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень щодо ходу їх виконання; звіти головних розпорядників коштів Державного бюджету України про витрачання бюджетних коштів за минулий рік; інформації про роботу КМУ, центральних і місцевих органів виконавчої влади).

Крім того, Порядок-2004 встановлював вертикальну ієрархію інститутів ІГС. Так, п. 6 Порядку було передбачено, що громадська рада при Кабінеті Міністрів України надає громадським радам при ОБВ методичну допомогу з питань, пов'язаних з організацією та проведенням консультацій з громадськістю та розробленням за їх результатами узгоджених пропозицій щодо формування та реалізації державної політики, забезпечення соціально- економічного розвитку, з інших питань, пов'язаних з проведенням консультацій з громадськістю.

Важливим було визначення Порядком-2004 форм консультацій з громадськістю, які могли проводитися у формі публічного громадського обговорення (безпосередня форма) та у формі вивчення громадської думки (опосередкована форма).

Концепція-2007 визначила принципи взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства (соціальне партнерство; забезпечення рівних можливостей; взаємовідповідальність; відкритість та прозорість; розроблення і впровадження ефективного механізму налагодження комунікацій з громадськістю; надання ІГС інформації про діяльність ОБВ, за винятком тієї, що відповідно до законодавства становить державну таємницю; проведення роз'яснювальної роботи щодо доцільності розроблення проектів рішень та їх прийняття; сприяння висвітленню проектів ефективного співробітництва ОБВ з ІГС, питань розвитку громадянського суспільства у ЗМІ; участь ІГС у формуванні та реалізації державної політики; залучення ОБВ інститутів громадянського суспільства як заінтересованих сторін до управління державними справами; невтручання; визнання ОБВ різних видів діяльності ІГС; ефективність процесу взаємодії) [2].

З метою реалізації завдань, визначених Національною стратегією, КМУ 11 травня 2017 р. було затверджено розпорядження № 296-р «Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки». Аналогічні розпорядження КМУ приймалися також у 2018 -2020 роках, що свідчить про усвідомлення представниками влади важливості ролі громадянського суспільства та необхідності співпраці з ІГС.

На сьогодні, ключовим правовим актом, який регулює загальні засади співпраці органів влади та ІГС є Указ Президента України від 7 вересня 2021 року № 487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» [3]. На відміну від попередніх стратегій, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки містить ґрунтовний аналіз тенденцій розвитку ІГС в Україні та діяльності

держави у відповідній сфері, а також перелік документів, які відображають міжнародні зобов'язання України та стандарти у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства. В середньому, за усіма юридичними особами, число ІГС збільшилось на 24,5%. Метою реалізації Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності ІГС, налагодження взаємодії між громадянами, згаданими інститутами та органами державної влади, ОМС, у тому числі для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів, забезпечення громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень. Стратегія базується на принципах, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1. Принципи, на яких базується Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки

№ п/п	Назва принципу	Суть принципу
1	Самоврядність громадянського суспільства	Органи державної влади, ОМС поважають право громадян на самоорганізацію, утворення та участь у діяльності ІГС. ІГС вільні у визначенні своїх цілей, прийнятті рішень, провадженні діяльності, за винятком обмежень, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей
2	Рівність можливостей	Органи державної влади, ОМС створюють рівні можливості для реалізації громадянських прав незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак
3	Участь та інклюзивність	Рішення, що стосуються питань реалізації Стратегії, приймаються відповідними органами за Результатами вивчення інтересів та потреб громадян, ТГ, ІГС, зокрема шляхом проведення публічних консультацій; створюються умови для рівноправної громадської участі, вживаються заходи для подолання перешкод для представлення інтересів тієї чи іншої суспільної групи
4	Партнерство	Органи державної влади, ОМС, ІГС та бізнес використовують можливості співпраці для реалізації Стратегії, досягнення позитивних змін у суспільстві та створення публічного блага
5	Прозорість та підзвітність	Інформація про реалізацію Стратегії є відкритою для громадськості та оприлюднюється на офіційних вебсайтах органів державної влади, ОМС. Це дає можливість громадянам, ІГС, міжнародним організаціям, науковим установам, експертам брати участь у моніторингу та оцінці результатів реалізації Стратегії, надавати пропозиції
6	Взаємна відповідальність усіх суб'єктів реалізації Стратегії	Органи державної влади, ОМС та ІГС, що долучаються до реалізації Стратегії, у межах своїх повноважень, можливостей та ресурсів докладають необхідних зусиль для ефективного виконання завдань Стратегії

Джерело: Узагальнено автором[20]

Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» в результаті якого були запроваджені певні обмеження конституційних прав і свобод громадян [4].

За визначенням, наведеним у статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5].

Також Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає певні процедурні зміни, які зокрема, але не виключно обмежили взаємодію органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Аналізуючи розвиток нормативно-правового забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану, можна зробити висновки, що нормативно-правова система направлена на гармонізацію дієвої співпраці влади та суспільства за для Перемоги України над зовнішнім ворогом - російською федерацією [6].

Список використаних джерел

1. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. №1378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1378/2004#Text> (дата звернення 12.05.2023).

2. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. №1035-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1035-2007-%D1%80/ed20071121#Text> (дата звернення 12.05.2023).

3. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26 лютого 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/68/2016#Text> (дата звернення 12.05.2023).

4. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 7 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/487/2021#Text> (дата звернення 12.05.2023).

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента від 24.02.2022 р. № 64/2022 / Президент України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. (дата звернення 12.05.2023).

Лілія Гонюкова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Андрій Марченко, доктор філософії у галузі публічного управління та адміністрування

Lilija Honiukova, doctor of science in public administration, professor, professor of the department of public policy of the Educational and scientific institute of public administration and civil service, Taras Shevchenko National university of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9474-5780>

Andrii Marchenko, philosophy doctor in public management and administration

<https://orcid.org/0000-0003-3986-2524>

КОНСОЛІДАЦІЯ ЗУСИЛЬ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: АНТИКОРУПЦІЙНИЙ АСПЕКТ

CONSOLIDATION OF EFFORTS OF THE SOCIETY AND THE GOVERNMENT FOR THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: ANTI-CORRUPTION ASPECT

As a result of the full-scale war of the Russian Federation, Ukraine is facing risks and threats of losing its independence and statehood. These challenges and threats have united Ukrainian society and have become a prerequisite for consolidating the efforts of society and the government in the fight against the aggressor country. However, corruption remains an internal enemy of Ukrainians, undermining their trust in government institutions and public servants, and their will to fight. It is very important to use the current state of consolidation of Ukrainian society and government to prevent and fight corruption during the post-war reconstruction of Ukraine. The proposed directions for consolidating the efforts of society and the government to prevent and combat corruption during the post-war reconstruction of Ukraine will help restore the trust of Ukrainians in public authorities and ensure their functioning on the basis of interaction and cooperation with civil society.

Keywords: prevention of corruption, interaction of society and government, service state, consolidating efforts, post-war reconstruction.

Будь-яка криза – це нові можливості
Вінстон Черчилль

За більш ніж рік повномасштабної війни з російською федерацією, Україна не тільки вистояла як держава, а й нарощує потенціал для відвоювання своїх захоплених територій.

Збереження правосуб'єктності України, її територіальної цілісності відбулося, в тому числі, й завдяки консолідації зусиль суспільства і влади.

За цей час, завдяки консолідації зусиль суспільства і влади в Україні функціонує потужний волонтерський рух [1]; армія поповнюється дронами, автівками та іншою технікою, завдяки донатам простих українців [2; 3]; відбувається викриття і фіксування злочинів російської федерації проти України [4], пошук злочинців та притягнення їх до відповідальності, розшук активів держави-агресора для подальшого їх арешту та конфіскації тощо; відбувся колосальний прогрес у розвитку та впровадженні в нашій державі цифрових публічних послуг [5].

Однак, не дивлячись на єднання зусиль населення та влади щодо боротьби з нашим зовнішнім ворогом, корупція все ще залишається однією з основних проблем і загроз всередині країни, підриваючи моральний дух населення та сіючи зневіру громадян в інститути публічної влади та публічних службовців.

Відсутність консенсусу між суспільством та владою є загрозою втрати державності.

Тому вкрай важливо як в умовах воєнного стану, так і в повоєнний період забезпечити стабільне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, а також їх тісну взаємодію і співпрацю з громадськістю.

На наш погляд, така взаємодія і співпраця дозволить вибудувати сервісну державу, в якій органи державної влади й місцевого самоврядування та чиновники функціонують з метою надання

послуг населенню, задоволенню потреб громадян в освіті, охороні здоров'я, захисті життя і здоров'я, прав і свобод тощо.

Головне не прогавити шанс.

На наш погляд, консолідація зусиль суспільства і влади щодо запобігання та боротьби з корупцією під час післявоєнної відбудови України має відбуватись в таких напрямках:

- 1) пошук та викриття колаборантів, притягнення їх до відповідальності;
- 2) моніторинг публічних закупівель на предмет завищення вартості предмета закупівлі товарів, робіт і послуг, що закуповуються для потреб держави та місцевого самоврядування, а також на предмет відповідності переможця критеріям і вимогам, встановленим у тендерній документації відповідної закупівлі;
- 3) пошук та викриття компаній, що беруть участь у відновленні України, учасниками (бенефіціарами) яких є юридичні та/або фізичні особи походженням з російської федерації та її країн-поплічників;
- 4) моніторинг використання гуманітарної та міжнародної допомоги Україні;
- 5) пошук, виявлення та притягнення до відповідальності публічних службовців, рівень способу життя яких не відповідає рівню їх офіційних доходів;
- 6) проведення відповідних форм волевиявлення населення України щодо пріоритетних проєктів (програм) відновлення та/або сфер суспільного життя;
- 7) пошук та викриття фактів корупції, вимагання незаконної плати за надання адміністративних, освітніх послуг, послуг у сфері охорони здоров'я, та у зв'язку з цим притягнення винних осіб до відповідальності;
- 8) проведення органами влади та інститутами громадянського суспільства інформаційно-роз'яснювальних кампаній та різноманітних заходів щодо правової просвіти; порядку та умов, механізму надання адміністративних, освітніх послуг, послуг у сфері охорони здоров'я, та вартості; можливостей та інструментів у населення брати участь в управлінні державними справами, заходів із запобігання корупції.

Вважаємо, що ініціатором та рушієм вказаної вище консолідації мають стати органи державної влади та місцевого самоврядування, з метою відновлення до них довіри громадян України, бізнесу та міжнародних партнерів, а також демонстрації спільних цілей: примату прав і свобод людини і громадянина у діяльності влади, збереження суверенітету та незалежності нашої держави, відновлення територіальної цілісності, покращення добробуту та якості життя українців, відновлення зруйнованого і пошкодженого житла та об'єктів інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Волонтерство за рік повномасштабної війни: як небайдужі громадяни формують надійний тил для захисників України. Центр демократії та верховенства права : вебсайт. URL: <https://cedem.org.ua/news/volonterstvo-za-rik/> (дата звернення 23.04.2023).
2. Близько 30 тисяч українців взяло участь у благодійній ініціативі «#лютийдонат». Національний банк України : вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/blizko-30-tisyach-ukrayintziv-vzyalo-uchast-u-blagodiyuniy-initsiativi-lyutydonat> (дата звернення 23.04.2023).
3. Завдяки жертвам українців ЗСУ отримують майже тисячу дронів – Мінцифри. Радіо Свобода : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-armiya-drony/32075740.html> (дата звернення 23.04.2023).
4. Комітет з прав людини інформує про платформи фіксації та розслідування злочинів російської федерації проти цивільного населення України. Верховна Рада України : вебсайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222106.html> (дата звернення 23.04.2023).
5. Огляд заходів цифрової трансформації економіки України в умовах воєнного стану (червень 2022). Національний інститут стратегічних досліджень : вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-zakhodiv-tsyfrovoyi-transformatsiyi-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh> (дата звернення 23.04.2023).

Світлана Горьєва, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Horieva, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3859-0523>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

УЗГОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗЕЛЕНИМ КУРСОМ

HARMONIZATION OF THE STATE POLICY OF THE USE OF NUCLEAR ENERGY IN UKRAINE WITH THE EUROPEAN GREEN COURSE

The energy policy of the EU is closely related to the history of European integration. The political priorities of the EU's energy policy are defined in the Energy Union Strategy, where the strategic goals are placed in the wider context of the European Green Deal.

The EU and Ukraine have a complex structure of energy cooperation, consisting of bilateral instruments and multilateral platforms. The institutional stability of the state regulation of the safety of the use of nuclear energy in Ukraine is a guarantee of proper state control over compliance with the requirements of nuclear and radiation safety, compliance with the constitutional right of Ukrainian citizens to safe living conditions, as well as ensuring a worthy contribution of Ukraine to the support of international security regimes.

Keywords: public policy, state regulation policy, green energy, nuclear energy.

Енергетична політика ЄС тісно пов'язана з історією європейської інтеграції, визначеною «Договором про створення Європейського співтовариства вугілля та сталі» (1951) і створенням Європейського співтовариства з атомної енергії (ЄВРАТОМ) через шість років [1]. Протягом багатьох років енергетика залишалася сферою компетенції переважно держав-членів ЄС.

Лісабонський договір, який набув чинності у 2009 р., сформував правові горизонти енергетичної політики, які є актуальними і сьогодні. Політичні пріоритети енергетичної політики ЄС визначені в стратегії Енергетичного союзу від 2015 р. та Енергетичною Дорожньою картою 2050 [3]. Ці стратегічні цілі поміщені в ширший контекст Європейським зеленим курсом. Вони впроваджуються основною частиною зводу актів в галузі енергетики (зокрема, одним із нещодавніх прикладів такої ініціативи є пакет законодавчих актів «Чиста енергія для всіх європейців»).

ЄС та Україна мають комплексну структуру співробітництва в енергетиці. Вона складається з двосторонніх інструментів і багатосторонніх платформ. Існують два основні механізми правового наближення українського законодавства до правового доробку ЄС. Перший — це Угода про асоціацію та Додаток XXVII до неї, а другий — це Договір про заснування Енергетичного Співтовариства (ЕпСТ).

Угода про асоціацію між ЄС та Україною набула чинності 1 вересня 2017 р. Переговори та укладення цієї Угоди, безсумнівно, стали символічним і кардинальним зрушенням в українській політиці в бік реформ, які відповідають доробку норм ЄС. Від самого початку тема енергії відіграла провідну роль в Угоді про асоціацію. Більш просунутий етап співробітництва в енергетиці є відображеним в оновленому Додатку XXVII до Угоди. Він включає конкретні зобов'язання в рамках доробку норм ЄС у сфері енергетики, а також створює комплексний механізм контролю законодавства щодо сумісності зі зводом норм ЄС у сферах, які мають бути наближені до правових актів ЄС, наведених у Додатку.

Механізм передбачає обов'язкові консультації з Комісією щодо будь-якої законодавчої пропозиції, яка підпадає під його сферу дії. На практиці це означає більш тісне співробітництво на експертному рівні, спрямоване на те, щоб український законодавчий процес ішов європейським шляхом.

Враховуючи значну роль, яку відіграє ядерна енергія в українському енергетичному секторі, Україна має значний перелік зобов'язань, пов'язаних з ядерною безпекою [2]. **Енергетичне співтовариство** є одним з головних каталізаторів енергетичних реформ у сусідніх з ЄС країнах

і ключовим двигуном їхнього зближення з внутрішнім енергетичним ринком ЄС. Наявність законодавчої бази, що ґрунтується на верховенстві права та ефективному врегулюванні суперечок, є одним із найбільш комплексних інструментів зовнішньої енергетичної політики ЄС. Протягом багатьох років співтовариство служило містком між інституціями ЄС, державами-членами та країнами регіону. Воно забезпечує платформу для ринкової інтеграції, стимулювання важливих стратегічних інвестицій, обміну знаннями та нарощування потенціалу. Україна є стороною Договору про заснування Енергетичного співтовариства з 2011 р.

Однією з цілей ЄС є сприяння високому рівню ядерної безпеки за межами ЄС. Надзвичайно важливо, щоб атомні блоки працювали за найвищими, визнаними на міжнародному рівні стандартами, оскільки ядерна безпека, безумовно, виходить за межі кордонів однієї країни. Після Фукусіми Україна добровільно брала участь в оцінках ризику та безпеки («стрес-тести») АЕС на європейському рівні у 2012 р. та в експертній оцінці в рамках програм управління старінням ядерних реакторів. Україна виконала свої зобов'язання щодо звітності, далі їй необхідно виконати відповідні рекомендації та вжити подальших заходів.

Політика ЄС щодо ядерної безпеки в Україні особливо посилилася після аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 р. Україна має одну з найбільших атомних систем у Східній Європі (з 15 експлуатованими реакторами), програма модернізації якої має бути завершена до 2024 р. Усі 15 атомних блоків в Україні мають схожу конструкцію блоків, які також експлуатуються в деяких державах-членах ЄС. Рівень безпеки установки можна підвищити, щоб досягти міжнародно прийнятих стандартів. Очікується, що станом на 2030 р. 10 з 15 АЕС будуть поступово виведені з експлуатації. Євратом і ЄБРР підтримують підвищення рівня безпеки.

Підтримуючи ядерну безпеку в Україні, Євросоюз підтримує узгодження нормативних положень України зі зводом норм Євратом і ЄС, а також зосереджується на «м'яких» заходах, забезпечуючи передачу ноу-хау та найкращих практик ЄС, пов'язаних з правилами безпеки експлуатації.

Незалежність, інституційна стабільність державного регулювання безпеки використання ядерної енергії є гарантією належного державного контролю за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки в Україні, дотримання конституційного права громадян України на безпечні умови життя, а також забезпечення гідного внеску України у підтримку міжнародних режимів безпеки.

Список використаних джерел

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення 23.04.2023).

2. Конвенції про ядерну безпеку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_023 (дата звернення 24.04.2023).

3. Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions. Energy Roadmap 2050. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/pdf/?uri=celex:52011dc0885&from=en> (дата звернення 24.04.2023).

Ліна Грабар, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lina Hrabar, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Алексєєнко**, доктор політичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

MAIN DETERMINANTS OF LABOR MIGRATION IN UKRAINE UNDER MATRIAL LAW

The article identifies the reasons and motivation of the population of Ukraine for interstate labor migration in wartime conditions. On the basis of statistical data and conducted surveys, the peculiarities of modern migration, its driving forces and trends, mechanisms of political influence on migration processes at the national and supranational levels were analyzed. The main determinants of labor migration were determined in order to further determine the content and orientation of the reintegration policy in Ukraine.

Keywords: labor migration, reintegration policy, internal migrants, external migrants, re-emigrants.

Війна проти України, яка розпочалася у лютому 2022 року, спровокувала одну з найшвидше зростаючих гуманітарних криз та надзвичайних ситуацій щодо переміщення людей у сучасній історії. Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, тільки протягом перших кількох тижнів, більше ніж четверть населення України залишили свої будинки. Така міграція мільйонів людей відбулася як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні.

Згідно із даними Організації Об'єднаних Націй [5], станом на 06.12.2022 з України виїхало 16,1 мільйонів осіб, а повернулося – 8,3 мільйонів осіб. З них, статус тимчасового захисту в Європейському Союзі отримали 4 830 738 осіб. За даними Міжнародної організації з міграції, на кінець 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становить 6,5 мільйонів осіб, з них зареєстровано як внутрішньо переміщених осіб 3,5 мільйонів осіб [2].

Через продовження активних агресивних дій з боку Росії ситуація в Україні залишається важкою. Населення України стикається зі смертю та пораненнями через численні напади, а також через потреби, викликані руйнуванням житла, що призводять до вимушеного переміщення, скорочення можливостей для працевлаштування тощо[5].

Наразі, проблема забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб є однією із актуальніших. Державні органи в Україні вживають різних заходів щодо її вирішення, проте питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб залишається відкритим.

Також важливими передумовами переміщення осіб залишаються труднощі з пошуком роботи та браком коштів. Відповідно до даних Міжнародної організації з міграції роботу втратили майже дві третини осіб, які мали роботу до переміщення [2]. Окрім того, п'ята частина від загального числа переселенців зазначають про відсутність доходів. Так, за прогнозними даними Програми розвитку ООН, разі довготривалого продовження війни, більшість населення України може зіткнутися з бідністю.

Згідно із даними опитування Gradus, 39% внутрішньо переміщених осіб зазначають, як одну із основних проблем міграції - брак роботи. Лише 57 відсотків опитаних українців мають роботу. Найбільша кількість осіб серед тих, хто втратив роботу після початку війни, залишається серед опитуваних, які переїхали за кордон. Проте, на відміну від внутрішньо переміщених осіб, зовнішні мігранти мають менше потреб та їх менше турбують фінансові питання. В той час, внутрішні мігранти відчувають більшу потребу у роботі (40%), медикаментах (17%), безпечному місці проживання (29%), житлі (23%), медобслуговуванні (13%). 78 відсотків опитаних декларують зменшення свого доходу від початку повномасштабного вторгнення. Дві третини опитуваних зазначають, що основною їх потребою є доступ до роботи [1].

Не дивлячись на це, кількість зовнішніх мігрантів, які хочуть повернутися додому, збільшилася з 62 відсотків до 78 відсотків. Менше схильні до повернення на Батьківщину ті, кому вже вдалося знайти роботу за кордоном. Останні дані досліджень у ЄС говорять про те, що близько 30% українських біженців уже інтегрувалися на ринку праці країн Євросоюзу, а 20% біженців продовжують працювати на українських роботодавців [3].

До основних детермінантів трудової міграції можна віднести зменшення попиту на робочу силу в Україні, суттєве зниження розміру реальних заробітних плат, погіршення добробуту домогосподарств, умов праці і життя в цілому.

За даними опитування найпопулярнішими чинниками повернення міжнародних мігрантів в Україну є безпечна ситуація у населеному пункті та любов до Батьківщини. До найпопулярніших маркерів неповернення в Україну зовнішні мігранти відносять відсутність оплачуваної роботи в Україні (40%), кращі умови для життя в країні перебування (26%) та відсутність або втрату житла в Україні (24%) [1].

Дані чинники повинні бути враховані при напрацюваннях у сфері реінтеграційної політики в Україні, яка має бути спрямована на повернення українських мігрантів після війни та створення умов для успішної адаптації реемігрантів. Експерти Організації економічного співробітництва та розвитку зазначають, що реемігранти після повернення на Батьківщину зазвичай покращують капітал нації, схильні створювати нові компанії та передавати здобуті навички і знання [4].

До успішних кроків повернення біженців слід віднести ведення ефективної реінтеграційної політики із врахуванням міжнародного досвіду, створення акценту на сприятливій житловій політиці, через забезпечення тимчасовим або постійним житлом емігрантів, які втратили його, а також наявності можливостей для працевлаштування чи створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни Росії проти України [електронний ресурс] URL : https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf (дата звернення 11.02.2023)

2. Міжнародна організація з міграції [електронний ресурс] URL : https://www.ilo.org/wcms-sp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/documents/briefingnote/wcms_844295.pdf (дата звернення 15.02.2023)

3. Міжнародна організація праці [електронний ресурс] URL : <https://dotherightthing.iom.int> (дата звернення 10.02.2023)

4. Організація економічного співробітництва та розвитку [електронний ресурс] URL : <https://www.oecd.org/ukraine-hub/en/> (дата звернення 10.02.2023)

5. Портал оперативних даних (The Operational Data Portal ODP) : URL:<https://data.unhcr.org/en/documents/details/97980> (дата звернення 10.02.2023)

Андрій Деркач, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Derkach, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3071-2845>

Науковий керівник: **Ольга Петроє**, доктор наук з державного управління, професор

ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

EVALUATION AS A TOOL FOR EFFECTIVE INTERACTION BETWEEN GOVERNMENT BODIES AND CIVIL SOCIETY

The publication is dedicated to the topic of finding effective mechanisms of interaction between public authorities and institutions of civil society. Attention is focused on the need to activate existing and introduce new models and tools of their interaction, considering the potential of legitimization and inclusiveness of developed and adopted public decisions. Considering on the recommendations of the Council of Europe and theoretical studies, the potential effectiveness of evaluation as a tool for interaction between public authorities and civil society institutions is substantiated.

Keywords: assessment, civil society, public authorities, interaction tools.

Інститути громадянського суспільства відіграють важливу роль у сталому демократичному розвитку, адже гарантують громадянам та суспільним групам можливість до самоорганізації, представництва, реалізації і захисту прав та інтересів. Ключовою характеристикою їхнього розвитку та потенціалу є рівень довіри громадян до їхньої діяльності. За даними опитування Центру Разумкова, у 2021р. громадським організаціям довіряли 47 % респондентів, а волонтерським - 63,6 %, тоді як після повномасштабного вторгнення цей показник значно зріс до 64,5 % і 84,5 % відповідно [1].

Високий рівень довіри до інститутів громадянського суспільства, особливо на фоні збереження вкрай низького рівня довіри серед громадян до державного апарату (14,9 % до початку війни і 20,1 % - після), беззаперечно вимагає активізації наявних та запровадження нових моделей та інструментів взаємодії з ними органів публічної влади. Результатами такої взаємодії буде посилення довіри до публічної політики зокрема, та діяльності органів влади загалом, що в умовах повоєнної відбудови матиме вкрай важливе значення.

У Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, що був ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи у 2009 році [2], визначається чотири рівні участі інститутів громадянського суспільства, розподілені від менш активних до більш активних: 1. Інформування; 2. Консультації; 3. Діалог; 4. Партнерство.

Кожен з рівнів має свої характерні риси, але об'єднує їх взаємозалежність, оскільки вищий рівень взаємодії можливий лише за умови досягнення попереднього. Зазначені чотири рівні накладаються на 6 етапів процесу прийняття рішень органами публічної влади: встановлення порядку денного – складання проекту - прийняття рішення – здійснення – моніторинг – повторне формулювання. Для кожного етапу пропонуються напрямки участі (внеску) інститутів громадянського суспільства. Серед них важливе місце займає такий напрямок, як експертиза та рекомендації, який передбачає, що компетентні в конкретних питаннях фахівці відіграють ключову роль у встановленні політичного порядку денного. Їх аналіз і дослідження дозволяють з'ясувати поточні та майбутні потреби суспільства і визначити найважливіші перспективи, підготувати пропозиції до проектів та об'єктивний аналіз результатів впровадження затверджених заходів.

Що стосується України, то динаміка взаємовідносин органів влади та громадянського суспільства характеризується позитивними змінами. Починаючи з 2007 року розробляється та впроваджується комплексна політика підтримки розвитку громадянського суспільств. Одним з останніх важливих кроків у цьому напрямку стало затвердження Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки. Стратегією визначено, що в основі діяльності держави у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства є повага до його

автономії. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні впроваджувати дієві інструменти громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень [4].

Аналіз плану заходів до 2024 року щодо реалізації вищезазначеної стратегії вказує, що найбільш поширеними напрямками взаємодії є громадські консультації, аутсорсинг в частині правотворчої та правозастосовної практики, аналітичний супровід. Останній інструмент передбачає такі заходи, як проведення аналізу практики функціонування громадських рад при органах виконавчої влади, вивчення практики застосування правових гарантій та механізмів реалізації свободи мирних зібрань, проведення аналізу застосування законодавства та кращих практик забезпечення доступу до публічної інформації, дослідження кращих вітчизняних та міжнародних практик надання суспільно значущих послуг ветеранам, дослідження питань розвитку громадянського суспільства[3].

Незважаючи на такий широкий перелік заходів, зазначені інструменти аналітичного супроводу є невизначеними. Поняття «дослідження», «аналіз», «вивчення практики» є загальними і можуть мати різне сприйняття щодо їх реалізації на практиці. В цьому напрямку важливо застосовувати такі інструменти, які б мали універсальний характер (могли застосовуватися для вивчення різних проблем і напрямків) та базувалися на єдиній методології. Таким інструментом в розвинутих країнах ОЕСР є оцінювання, що застосовується від місцевого до міжнародного рівня для дослідження проектів, програм та стратегій, практик діяльності та інноваційних розробок.

Якщо коротко, то оцінювання – це визначення цінності діяльності з використанням визначених критеріїв з метою покращення цієї діяльності. Особливими рисами цього процесу є:

- дослідження, тобто збір інформації, аналіз цієї інформації та її інтерпретація;
- формування висновків про цінність об'єкта чи діяльності, що досліджується. Ця «цінність» базується на критеріях, визначених на початку процесу оцінювання;
- використання результатів оцінювання, оскільки це дослідження є утилітарним.

В залежності від цілей оцінювання використовуються різні критерії: відповідність (оцінка адекватності запланованої мети і методів її досягнення щодо викликів і проблем), результативність (оцінює міру реалізації закладених цілей результативність використаних методів, інституцій), ефективність (оцінює зв'язок між видатками, затратами і досягнутими результатами), корисність (оцінює сукупність досягнутих ефектів діяльності), тривалість (оцінює тяглість і тривалість ефектів в середньо- і довгостроковій перспективі) [5].

Таким чином, маючи набір універсальних засобів дослідження (опитування, фокус-групи, анкетування, дослідження документів, проведення інтерв'ю), завдяки широкому спектру можливих критеріїв, оцінювання може мати різну методологічну базу щодо ракурсу, глибини та ширини. Така сталість щодо підходів з потужною внутрішньою методологічною гнучкістю перетворює оцінювання на ефективний інструмент, що повинен знайти своє місце у відносинах органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Довіра до держави: як зберегти національну єдність заради перемоги (Результати соціологічного опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва із соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 12 серпня 2022 року) URL: <https://dif.org.ua/article/dovira-do-derzhavi-yak-zberegti-natsionalnu-ednist-zaradi-peremogi> (дата звернення - 24.04.2023 року)

2. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 2009 року URL: <https://rm.coe.int/16802eaddb> (дата звернення - 23.04.2023 року)

3. Розпорядження КМУ від 14.02.2023 року № 160-р «Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-%D1%80#Text> (дата звернення - 24.04.2023 року)

4. Указ Президента України від 07.09.2021 року № 487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення - 24.04.2023 року)

5. Ciężka Beata Po co nam kryteria ewaluacji? Kilka wskazówek praktyczno-metodologicznych URL: <https://rm.coe.int/16802eaddb> (дата звернення - 23.04.2023 року)

Ірина Динник, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Державного торговельно-економічного університету

Iryna Dynnyk, Candidate of Sciences of Public Administration, Associate professor of the Department of Public Administration State University of Trade and Economics

<https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

CURRENT THREATS TO THE CONSOLIDATION OF UKRAINIAN SOCIETY

One of the fundamental foundations of any democratic system is the participation of citizens in the social and political life of society. Citizen participation encompasses all components of the political system and civil society. Also, through civic activity, the need and request of different groups and versts of the population should be asked. For the good work of civic activism, it is necessary to strengthen and unite groups and organizations in order to overcome a crisis situation and achieve a certain goal, in other words, it is necessary to consolidate. Consolidation is necessary because the more united a nation is, the fewer conflicts there are in society, the more confident it feels on the international stage. In order to consolidate, Ukraine must focus on the future, that is, it must clearly imagine the final goal it seeks and mobilize its efforts to achieve it. Analyzing the articles of domestic authors, it is worth noting that only such factors as «language», «historical memory», «national elite», «civil society» coincide, and «economic environment» is less common. A citizen is the main cog of any democratic state. The development of the state begins with each person. Before the start of the full-scale war, Ukrainian society was more self-centered and individualistic. The war affected people: mutual aid appeared, people together collect money for the army and infrastructure reconstruction, speak Ukrainian, create Ukrainian songs, and generally develop the Ukrainian brand both within the state itself and outside the country, promoting the Ukrainian brand in the world.

Keywords: society, consolidation, war, unity, national idea.

Держава – є основним чинником консолідації українського суспільства. Соціологи розглядають консолідацію як процес «зміцнення, згуртування, укріплення різноманітних соціальних сил, груп, організацій для подолання кризової ситуації чи досягнення певної мети [1, с. 158-163].

Актуальність цієї теми полягає в тому, що сьогодні, визначальну роль, у протистоянні спроб розколоти країну за ідеологічними і національними ознаками, повинна відігравати українська національна ідея, основна мета якої полягає в забезпеченні консолідації, згуртованості та національній єдності української нації. Від того головну небезпеку породжує брак усвідомлення важливості цього надбання. Дефіцит традицій національного державотворення, радянський спадок у ставленні до людей, грошей, влади, традиції адміністративного, знеособленого у національному аспекті керування [2, с. 107-111]. В широкому сенсі консолідацію розуміють як зміцнення, згуртування суспільства і всіх його компонентів. Проте виходячи з диференційованості суспільства та враховуючи різноманіття структур і об'єднань в ньому, логічно припустити, що у процесі консолідації може відбуватися об'єднання конфронтуючих груп навколо політичних або етнічних лідерів чи проти них [3, с. 38-40]. Суспільна консолідація – не просто основа стабільності будь-якого суспільства, вона є рушійною силою його розвитку, у тому числі – виходу з будь-яких криз, обтяжених зовнішньою та внутрішньою конфронтацією. Сучасна Україна перебуває на переламному етапі свого розвитку. Винятково важливо досягнути наявний стан суспільної консолідації у країні, її проблеми та перспективи цього процесу і побудувати на цій основі і продуктивну модель консолідації, і стратегію її втілення [4, с. 95]. Тож системна помилка консолідаційних процесів в Україні, виникає саме через спробу відтворення її у невірний спосіб, протиприродній порядок. Саме забезпечення спільного соціально-економічного інтересу, урахування потреб різних соціальних груп на основі диференціації соціально-економічного простору і високі макроекономічні показники поступу України (внутрішня консолідація) мають бути найважливішою, фундаментальною умовою формування моделі зовнішньої консолідації суспільства в умовах трансформаційних змін. Крім того, успіх консолідації на базовому рівні спроможний захистити суспільство від маніпулятивних практик створення штучної суспільної

конфронтації довкола питань, які насправді нівелюються потужними позиціями країни на світовій мапі [5, с. 79-83]. Експерти стверджують, що до 24 лютого 2022 року консолідація українського суспільства – за власними оцінками громадян України – була на досить низькому рівні. Після цієї дати рівень консолідації українського суспільства значно виріс і це пов'язано насамперед з спільним бажанням відбити збройну агресію російської федерації захищаючи суверенітет і незалежність держави. Стосовно інтересу до політики та зацікавленості українців у розвитку держави, візьмо дані опитування «Оцінка громадянами ситуації в країні до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії», українське суспільство в цілому було не схильне занадто сильно цікавитися політикою — близько або трохи більше третини громадян відповідали, що вони або дуже цікавляться політикою, або скоріше цікавляться нею. Перед початком широкомасштабної російської агресії в Україні переважали критичні оцінки того, як розвивається країна. Так, у грудні 2021р. більшість (65,5%) респондентів вважали, що події в Україні розвиваються у неправильному напрямі. Але після широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну частка тих, хто вважає, що події розвиваються у правильному напрямі, істотно зросла порівняно з «довоєнними» показниками [6].

Війна, особливо захисна, зазвичай об'єднує суспільство, змушує забувати про соціальні та політичні конфлікти в ньому. Важливу роль у консолідації українського суспільства та становленні єдиної загальнодержавної ідентичності як мали так і мають прагнення до підвищення добробуту українців, рівні права та співіснування в рамках однієї незалежної країни. Розвиток будь-якої нації залежить від того, наскільки суспільство є національно консолідованим [7]. Загрози консолідації можна зіставити із загрозами національному суверенітету. Територіальна цілісність як сукупність суверенної території держави в межах її кордону, по суті, виступає гарантією верховенства держави, її суверенності та державності загалом. Результати соціологічного дослідження «Як війна змінила суспільну свідомість українців» свідчать, що війна позбавила переважну більшість наших громадян останніх ілюзій щодо цінностей радянської доби й можливості нормального співіснування з авторитарною та агресивною росією, яка не тільки не пододала імперських комплексів, а навпаки – розвинула їх до рівня соціально-психологічної патології. Війна стала важливим чинником формування української політичної нації з інклюзивною громадянською ідентичністю [7]. Віра в перемогу, підтримка незалежності України, бажання будувати в ній своє майбутнє, почуття гордості за українське громадянство, перетворення його на наріжний камінь власної ідентичності стає основою національної консолідації, стимулом для збільшення солідарності та активної громадянської взаємодії.

Список використаних джерел

1. Поліщук Ю. Поняття «суспільна консолідація» у вітчизняному політологічному дискурсі. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5-6. С. 158-171.
2. Магда Є.В. Сучасні загрози консолідації українського суспільства. *Історико-політичні студії*. 2013. № 1. С. 107-113.
3. Станіславенко Л.А. Політика консолідації української держави в умовах трансформаційної кризи. *Політичне життя*. 2021. № 2. С. 38-42.
4. Україна: шлях до консолідації суспільства: національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, Ю.П. Богуцький, Е. М. Лібанова, О. М. Майборода та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. К. : НАН України, 2017. 336 с.
5. Сергієнко Т. І., Куріс Ю. В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporozhzhia : Publishing house «Helvetica»*, 2022. 11 (88). Р. 79–86.
6. Офіційний вебсайт Центру Разумкова. *Результати соціологічного опитування: Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.)*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r>
7. Литвиненко О. М. Як війна змінила суспільну свідомість українців: соціологічні дослідження. Листопад 2022 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/yak-viyna-zminy-la-suspilnu-svidomist-ukrayintsiv-sotsiologichni>

Катерина Добровольська, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna Dobrovolska, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5318-4937>

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF INTELLECTUAL PROPERTY: PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UKRAINE

Undoubtedly, modern systems of artificial intelligence (hereinafter - AI) provide the opportunity to work with large volumes of data, which contributes to the adoption of more balanced decisions. AI technologies can be used for control, planning, management and monitoring purposes in various manufacturing sectors, healthcare, education, etc. Already today, AI technologies play a significant role in the modernization and general improvement of the functioning of public management and administration, in particular, they become a tool for public administration bodies. Such technologies not only help to make decisions, but above all determine trends in the development of social relations, increase the quality of interaction with the public. The value of AI in public administration lies precisely in the accessibility and speed of providing public services, which are provided with a minimum of contacts with employees, obtaining certificates, extracts, other documents and information without physical presence in state and local government bodies. In particular, this applies to the sphere of intellectual property.

Keywords: *intellectual property, artificial intelligence, public administration, development prospects.*

Безперечно, сучасні системи штучного інтелекту (далі – ШІ) надають можливість працювати з великими обсягами даних, що сприяє прийняттю більш виважених рішень. Технології ШІ можна використовувати з метою контролю, планування, управління та моніторингу у різних виробничих секторах, сферах охорони здоров'я, освіти тощо. Вже сьогодні технології ШІ відіграють значну роль у модернізації та загальному покращенні функціонування публічного управління та адміністрування, зокрема стають інструментом для органів публічного управління. Такі технології не лише допомагають приймати рішення, а перш за все визначають тенденції розвитку суспільних відносин, підвищують якість взаємодії з громадськістю. Цінність ШІ в публічному управлінні полягає саме в доступності та швидкості надання публічних послуг, які надаються при мінімумі контактів зі службовцями, отриманні довідок, витягів, інших документів та інформації без фізичної присутності в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Зокрема це стосується і сфери інтелектуальної власності.

У сфері інтелектуальної власності впровадження ШІ значно покращує якість надання адміністративних послуг. За даними звіту ВОІВ «Тенденції розвитку технологій» Міжнародне бюро ВОІВ, патентне відомство США, Європейське патентне відомство та інші відомства вивчають, а в деяких випадках, навіть застосовують технології ШІ для спрощення послуг, у тому числі в патентній класифікації, розпізнаванні зображень, пошуку щодо рівня техніки, машинних перекладах та у наданні послуг користувачам [1]. Наприклад, Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) за допомогою технологій WIPO Translate [2], WIPO Brand Image Search [3] дозволяє користувачам шукати схожі торгові марки та іншу інформацію про бренди, надає платні та безоплатні інструменти перекладу.

Серед перспективних сфер застосування ШІ слід згадати про IPCCAT-neural – це система за допомогою якої можна виконувати автоматичну класифікацію патентів, товарів і послуг у процесі

обробки заявок на реєстрацію товарних знаків. Так застосування технологій зі ШІ зменшує час розгляду строків заявок на отримання правоохоронних документів та збільшує ефективність проведення експертиз; полегшує роботу національних патентних відомств.

Україна, до початку повномасштабної військової агресії РФ, за рівнем упровадження технологій пов'язаних зі ШІ займала лідируючі позиції серед передових країн Східної Європи. Так, «У 2020 році Україна посідала 57 місце серед 172 країн за Індексом готовності уряду до впровадження штучного інтелекту (Government AI Readiness Index)» [4]. Наша країна і далі розвивається про що свідчать такі платформи та сервіси як: Суд на долоні (WINCOURT), сервіс моніторингу лісових насаджень (DeerGreen Ukraine), система контролю публічних закупівель (ProZorro), [4] національна військова система ситуаційної обізнаності «Дельта» та інші сервіси серед яких варто згадати про застосунок «Дія», який забезпечує громадян України цифровими документами, дозволяє швидко зареєструвати ФОП та ТОВ на порталі (це найшвидша реєстрація бізнесу в світі), отримати виплати від держави через «Підтримку» (подібних послуг ми не зустрічали в жодній країні світу). Крім того, через застосунок «Дія» можливо подати заявку про пошкоджене майно, а також отримувати інші послуги від держави, послуги релевантні воєнному періоду. Таке електронне врядування вирішує стратегічні задачі органів публічної влади, підприємств, установ, організацій, допомагає громадянам України та вражає людей за кордоном, зокрема громадян Європи.

Отже, застосунки, платформи, сервіси демонструють сферу інтелектуальної власності як інструмент в публічному управлінні. Всі ці технології, в тому числі ШІ – є результатами інтелектуальної, творчої діяльності людини та виступають об'єктами права інтелектуальної власності і саме впровадження об'єктів права інтелектуальної власності в публічне управління спрощує взаємодію з громадськістю, надає доступ до широкого спектру адміністративних послуг та виконує інші функції з метою захисту прав та свобод, покращення якості життя людини та громадянина.

Разом з тим, використання ШІ порушує багато політичних питань, пов'язаних з системами ШІ, зокрема, щодо управління, контролю та захисту даних, стимулювання подальших досліджень, ролі охорони інтелектуальної власності та розвитку ШІ. Слід зазначити, що використання ШІ також створює низку етичних питань.

Впровадження ШІ в діяльність органів публічного управління обмежена принципом законності та необхідності забезпечення високого ступеня надійності технологій з метою забезпечення дотримання прав громадян. ШІ має гарантувати прозорість, правильність та безпеку даних, що обробляються. Зрештою, технології мають служити людям, покращувати їх життєвий рівень таким чином, щоб права людей лишались не порушеними.

Використання та провадження технологій ШІ матиме наслідки для законодавства та політики у сфері інтелектуальної власності в Україні та у світі. Такі порушення прав інтелектуальної власності як піратство, плагіат, несумлінна реєстрація нині спроможні виявити технології ШІ. Так захистити бренд в мережі Internet допоможе програмний продукт Sudum [5], Imagery Ward [5] – платформа, що створена для запобігання та скорочення випадків плагіату, перевірити надійність контрагента допоможе OpenDataBot [5] тощо.

Охорона та захист прав інтелектуальної власності є важливими, адже у сьогоденному економічному просторі нематеріальні активи стимулюють інвестиції у створення нових знань. Також слід врахувати, що широке застосування технологій ШІ з часом змінить поняття, що склалися у сфері інтелектуальної власності (патенти, промислові зразки, літературні та художні твори тощо). Забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності під час розвитку технологій пов'язаних зі ШІ ставить питання щодо створення відповідних механізмів публічного управління, адаптованих до нових реалій, які швидко реагуватимуть на нові виклики.

Отже, органи публічної влади за допомогою ШІ можуть забезпечувати регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства, в тому числі сфери інтелектуальної власності. Однак вже існують технології пов'язані зі ШІ які вже можуть виявляти порушення і завдання органів публічного управління забезпечити службовців цифровими знаннями. Тут слід зазначити, що використання ШІ у сфері публічного управління вимагає цифрової грамотності також серед населення.

Перспективним напрямом у вітчизняному науковому полі є дослідження організаційно-правового механізму охорони та захисту прав інтелектуальної власності як такого, що здатний забезпечити охорону прав інтелектуальної власності в умовах розвитку ШІ та впровадження його механізмів у сферу публічного управління.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація інтелектуальної власності «Тенденції розвитку технологій» 2019 р. : «Штучний інтелект», м. Женева, Всесвітня організація інтелектуальної власності.]. URL: <http://surl.li/gquyi> (дата звернення: 25.04.2023).
2. Всесвітня організація інтелектуальної власності : WIPO Translate. URL: <http://surl.li/gquyg> (дата звернення: 25.04.2023).
3. Всесвітня організація інтелектуальної власності : WIPO Brand Image Search. URL: <http://surl.li/gquyg> (дата звернення: 25.04.2023).
4. Дія. Відкриті дані. Центр компетенції у сфері відкритих даних : Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних. URL: <http://surl.li/gqver> (дата звернення: 25.04.2023).
5. Legal Startup Crash Test #18: програмні продукти на захисті прав інтелектуальної власності. URL: <http://surl.li/grxot> (дата звернення: 25.04.2023).

Іон Дульський, кандидат історичних наук, доцент, Департамент міжнародних відносин Державного університету Молдови

Ion Dulsky, Doctor of Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Interfacial Vision Sciences of the State University of Moldova

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНА КАТЕГОРІЯ

RESPONSIBILITY OF THE PUBLIC SERVANT AS A SOCIAL AND MORAL CATEGORY

The problem of compliance with ethical standards of behaviour by civil servants remains one of the key theoretical and practical challenges for the science of public administration. The need for a new paradigm is put forward that defines the nature of the behaviour of a civil servant from law-abiding to a sense of moral duty and social responsibility.

Keywords: *civil servant, law-abiding, social norms, responsibility.*

Формування особистості протягом усього розвитку людського суспільства було з нормами існуючого ладу. Суспільство завжди прагнуло і прагне нав'язати індивіду ті чи інші норми поведінки. Це, по суті, об'єктивний процес, який завжди йшов гладко, а найчастіше й у віках гострого протистояння сторін.

Наявність єдності та боротьби протилежностей є суть діалектичного розвитку суспільства. В цих умовах виникає питання нормативності суспільних відносин і обов'язки індивідів, обіцянки членів суспільства дотримуватися встановлених правил поведінки. Законослухняність постає як зразок людської поведінки, що гарантує суспільний устрій. З перших днів свого існування індивід піддається різноманітним формам впливу – психологічного, морального, економічного та навіть фізичного з метою закріплення у його свідомості конкретних рефлексів, що забезпечують дотримання встановлених зразків поведінки. З ранніх років дитині нав'язується вимога слухатися старших – братів та сестер, батька, матір, бабусю, дідуся, вихователя, вчителя тощо. При цьому рідко коли необхідність послуху має обґрунтований, аргументований характер.

Формування стереотипу комфортності і навіть суб'єктивної зацікавленості в послуху особистості до думки, до вимог, що знаходяться на вищих соціальних сходах, чи то за віковою, службовою, економічною ознакою, безпосередньо впливає на її характер, на здатність критично оцінювати ситуацію і на здатність адекватно реагувати на оточуючі дзвінки. Безумовно, ми тут не розглядатимемо випадки неконформної поведінки окремих осіб, які аналізують деякі дослідники (Р. Мертон) в ключі девіантної поведінки [3]. Чи є така поведінка соціальною проблемою і чи треба змінювати соціальну парадигму від зручного слухняного соціуму до протистояння інститутам влади, опозиції до будь-яких авторитетів? Будь-яка розсудлива людина, а особливо наділена владою, буде категорична у своєму виборі на користь парадигми послуху. І для цього знайдеться безліч аргументів, що ґрунтуються на ймовірно можливих апокаліптичних наслідках неконформної поведінки з детальним розкладом катастроф аж до глобального масштабу.

Ми погоджуємося з тим, що суспільство та суспільні відносини формувалися на прийнятті більшістю його членів певних норм поведінки, які забезпечують порядок та стабільність його розвитку. На певні дії, здатні завдати шкоди окремим його членам та спільності, загалом накладаються обмеження та заборони під загрозою покарання. Ці обмеження та заборони, а також процедури їх застосування докладно викладено у законодавстві.

Якщо звернутися до юридичної літератури присвяченої правовій поведінці, ми виявимо кілька понять, що вказують на обов'язок громадян дотримуватися норм права – це законослухняність і юридична відповідальність [2].

Законослухняність – згода поважати та дотримуватись правил співіснування. У роз'ясненнях сутності законослухняності, теоретики права базуються на тому, що особистість приймає встановлені норми поведінки, керуючись власною правосвідомістю. Тобто, своїм розумінням правової норми та прийняттям її як обов'язку діяти чи не діяти у конкретній ситуації. У нашому розумінні правосвідомості як основи законослухняності ще немає достатньо гарантій законослухняної

поведінки. Сфера свідомості відноситься до інтимної складової особистості, в яку неможливо проникнути та списати справжні мотиви поведінки. Те, що того чи іншого індивіда не зафіксовано як порушник закону, ще не означає, що він не вчинив будь-яких правопорушень або не вчинить їх у майбутньому. Законослухняність може бути обумовлена не стільки переконаннями суворо керуватися у своїй поведінці норм права, скільки страхом відповідальності перед законом або небажанням заплямувати репутацію.

Яким би не був мотив законослухняної поведінки особистості, він ґрунтується на зовнішніх ознаках спрямованих на інших членів соціуму або державні інститути, що визначаються як конформна поведінка. Примітно те, що законослухняність у повсякденній поведінці виходить за межі законних розпоряджень і стає пересічною і в службових відносинах, коли не цілком правомірна поведінка керівника сприймається як норма, а будь-яке заперечення загрожує покаранням, нехай і неформальним. Такий характер поведінки властивий установам, в яких керівники демонструють авторитарний стиль управління і тримають підлеглих під жорстким контролем, винятки лише підтверджують правило.

Альтернативою слухняності є відповідальність. У рамках правових суспільних відносин інститут відповідальності займає ключову позицію та виконує безліч функцій з метою забезпечення дотримання встановлених законом норм поведінки. Крім виховних, запобіжних, профілактичних і карних функцій, юридична відповідальність має забезпечити правопорядок на загальнодержавному рівні. Не заперечуватимемо проти даного алгоритму соціальної функції відповідальності, але зробимо незначне, але важливим уточнення. Юридична відповідальність є суспільно-значущою цінністю тоді, коли вона застосовується в умовах правової держави, коли закони мають правовий характер, коли вони приймаються з метою забезпечення прав, свобод і безпеки громадян. За відсутності таких умов юридична відповідальність виступатиме як інструмент свавілля влади від імені держави.

Державний службовець, при вступі на посаду присягає і зобов'язується дотримуватися конституції та законів країни: «Урочисто присягаю поважати Конституцію Республіки Молдова, основні права і свободи людини, захищати суверенітет, незалежність і територіальну цілісність Республіки Молдова, об'єктивно і неупереджено виконувати закони країни, сумлінно виконувати свої обов'язки під час виконання державних службових обов'язків і поважати правила професійної поведінки» [1]. У повсякденній діяльності він також діє відповідно до посадових інструкцій.

У прийнятих етичних кодексах державних службовців, фактично повторюються положення трудового, адміністративного і кримінального кодексів, які встановлюють нормативні заборони певних дій і покарання за їхнє порушення, у вигляді дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Незважаючи на те, що кодекси стосуються етичних аспектів діяльності державних службовців, таких як непідкупність, конфлікт інтересів, неприпустимі винагороди та ін., фіксація та застосування санкцій до порушників належить до правових механізмів регулювання. Моральна сторона питання присутня лише як додаткова складова, як суспільний осуд і поява незначних плям на іміджі державного службовця. У цьому плані ми не бачимо в інституті моралі потужного чинника соціальної поведінки, що регулює.

На наше глибоке переконання зміна ситуації у питаннях щодо дотримання етичних норм поведінки державними службовцями можлива при переміщенні акценту в галузі зовнішнього контролю у сферу внутрішнього самоврядування особистості. Для цього необхідно мати парадигму виховання від слухняного індивідуума до відповідальної особистості, яка у своїй поведінці керуватиметься не вимогами оточуючих, а усвідомленням ступеня соціальної корисності чи ущербності своїх вчинків, включаючи і для себе самого.

Список використаних джерел

1. Legea Nr. 158 din 04-07-2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Publicat : 23-12-2008 în Monitorul Oficial Nr. 230-232 art. 840 (Закон про державну посаду та про державного службовця).

2. Роберт Мертон: теорія девіантної аномії. URL: https://ozlib.com/023164/sotsium/robert_merton_teoriya_deviantnoy_anomii#222365

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.

Silvia Dulski, Doctor of Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Interfacial Vision Sciences of the State University of Moldova

Сільвія Дульські, доктор наук, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Державного університету Молдови

PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY IN THE IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL POLICIES

УЧАСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У цій статті внесок громадянського суспільства в розвиток екологічного законодавства розглядається через три окремі права: право громадян брати участь у процесі прийняття рішень щодо охорони навколишнього середовища, право на участь у розробленні та внесенні змін до екологічних нормативних актів (законів, постанов, стандартів, планів і програм) та право на екологічну інформацію.

***Ключові слова:** громадянське суспільство, законодавство, нормативні акти, навколишнє середовище, охорона навколишнього середовища, доступ до інформації, участь в охороні навколишнього середовища.*

Citizens awareness of the growing dangers generated by environmental degradation causes an increase in their interest in the ways of involvement in preventing and combating activities that alter the natural environment, implicitly, by which the health of the population is affected, compromising the chances survival of future generations. Informing citizens about environmental problems and about prevention and environmental protection solutions is the first step in their awareness of the harmful consequences of pollution. Thus, ecological education can start with good information. [1] Subsequently, the citizen must be trained in solving ecological problems, through direct participation in the drafting of regulations, in the formulation and application of decisions. Only in this way can public opinion become functional in the true sense of the word. The need for citizens' involvement in solving environmental problems, as well as the application of democratic decision-making methods practiced in Western countries, led our state to promote in the new legislation measures and opportunities to involve the public in the decision-making process.

The legal bases for the regulation of access to information are ensured, first of all, by the Constitution of the Republic of Moldova, which in art. 34 stipulates the following: „the right of the person to have access to any information of public interest cannot be limited»; „public authorities, according to their competences, are obliged to ensure correct information of citizens on public affairs and on issues of personal interest»; „the means of public information, state or private, are required to ensure correct information of public opinion». These constitutional provisions are translated into reality, through the Law on access to information, with subsequent amendments, [2] which aims to make the process of informing the population more efficient, to stimulate the formation of opinions and the active participation of the population in the process of decision-making in a democratic spirit. The respective law is evaluated as a powerful instrument of influence on the decision-making process of the public authorities [3]. Direct access to environmental information is guaranteed by the Law on the Protection of the Environment, [4] which in art.30 recognizes all natural persons „full, operative and free access to information on the state of the environment and the state of the health of the population». At the same time, the public's right to ecological information is regulated in: the Law on the fund of natural areas protected by the state [5]; Law on atmospheric air protection [6]; Law on State Supervision of Public Health [7]; Forestry Code [8]; Law on the safe conduct of nuclear and radiological activities[9]; Law on Drinking Water[10]; Law on production and household waste[11]; Law on Natural Resources [12]; Law on fish stock, fishing and fish farming[13]. However, the legislator did not give a definition of this right, i.e. what does ecological information contain and what information can a citizen interested in the quality of the environmental factors that determine the safety of his existence claim. [14] We attest to the definition of the category in question in the Aarhus Convention, [15] according to which „ecological information» means any written, audiovisual, electronic information or in any other material form. By ratifying that Convention, the Republic of Moldova assumed the obligation to create

the legislative framework, procedures and mechanisms regarding access to information, justice and public participation in the adoption of environmental decisions.

The public's right to information and decision-making regarding the environment is of particular importance, because the decisions taken, which do not contravene the legislation, create a balance between ecological and economic interests, ensuring the ecological security of the population.[16] The participation of civil society in environmental decision-making is stipulated both in the ecological legislative acts and in some acts that regulate other fields of activity, namely: the Electoral Code of the Republic Moldova, Law on parliamentary lawyers, etc. The training of the public in the elaboration and adoption of environmental decisions is regulated in the content of the following legislative acts: the Law on the protection of the environment; the Law on the principles of urbanism and territorial development; Law regarding the fund of natural areas protected by the state; Law on natural resources; Law on green spaces of urban and rural localities; Law on fish stock, fishing and fish farming, etc. [17] Law no. 226, from 30.09.2022, regarding the modification of some normative acts. In this law, by art. 5², 53, 10, citizens are guaranteed the right and access to decision-making, to express opinions regarding the adoption and implementation of draft legislative acts and project documentation regarding the objectives and expected economic activities that influence or may influence the state of the environment . Article 10³ of the Law describes the Procedure for holding public debates.

The legal framework regarding public participation in the environmental decision-making process was perfected after the ratification of the Convention on access to information, justice and public participation in the adoption of decisions in the environmental field (Aarhus, 1998, ratified by Parliament Decision no. 346-XIV of 04.07.1999) . In order to fulfill the obligations of implementing the Convention, the Regulation on training the public in the development and adoption of environmental decisions was developed and approved by the Government.[18] According to the respective Regulation, involving the public in the process of developing and adopting environmental decisions is a social act by which citizens are assured the right and access to decision-making, to expressing opinions regarding the adoption and implementation of draft legislative acts and project documentation regarding to the objectives and expected economic activities that influence or can influence the state of the environment. The regulation stipulates that the central authority for the environment bears full responsibility for the public involvement procedure in the elaboration of legislative and normative acts (draft laws, national programs, regulations, etc.) Another legislative act that ensures and regulates the participation of civil society in the elaboration and adoption of legislative and normative acts is the Decision to the Parliament for the approval of the Concept regarding the cooperation between the Parliament and the civil society [19]. According to this Concept, cooperation is carried out in the following forms: expert councils; permanent consultations; ad hoc meetings; public hearings; annual conferences. The concept provides for the possibility that representatives of civil society will be included in the working groups created by the Parliament and its working bodies in order to elaborate or finalize draft legislative acts. Thus, according to the second Performance Study, [20] the Republic of Moldova has an ample legal framework for ensuring public participation in the decision-making process in the field of the environment, however, this is not yet sufficient for the effective implementation of the requirements of the Aarhus Convention. At the same time, it is necessary to apply the principle of transparency in the elaboration of environmental decisions, which aims to generate greater trust of the population in laws and regulations, from the moment they are drawn up and adopted with mandatory public consultation. However, despite all the negative aspects, the evaluation of the national legislative acts shows that the principles of democratization and public participation are step by step incorporated into the ecological legislation of the Republic of Moldova.

This favors a continuous decentralization of state power, a wider information of the population and its active participation in decision-making in the field of environmental protection. The benefits of access to information and public participation in the legislative and decision-making process. Thus, widening the possibilities of access to information allows the public to better understand the situation and learn about the existence of risks and potential ecological influences, with an impact on them and local communities. Their participation in the decision-making process ensures the local connection of decisions to national strategies, as well as taking into account the consequences and local experience when developing projects and executing them. The transparency of the company's management process gives civil society the opportunity to influence the decision-making process in the field of environmental protection. As a result of involving the public in these processes, the decisions that will be adopted will be better, more efficient, more grounded

and more balanced from the point of view of environmental protection and, consequently, more acceptable to the population.

References

1. A. Rotaru. Accesul la informație în domeniul mediului // *Legea și Viața*, 2006, nr.12, p.47.
2. Legea privind accesul la informație, nr.982-XIV din 11.05.2000 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.88-90.
3. V.Garaba. Informarea și implicarea populației în procesul de luare a deciziilor de mediu // *Mediul Ambiant*, 2003, nr.2 (7), p.25.
4. Legea privind protecția mediului înconjurător, nr.1515- XI din 16.06.1993 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr.010.
5. Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, nr.1538-XIII din 25.02.1998 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.066. *REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT* Nr. 3, martie 2010 76
6. Legea privind protecția aerului atmosferic, nr.1422- XIII din 17.12.1997 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.044.
7. Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr.10-XVI din 03.02.2009 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.183.
8. Codul silvic, adoptat prin Legea nr.887-XIII din 21.06.1996 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.004.
9. Legea privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice, nr.111-XVI din 11.05.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.098.
10. Legea cu privire la apa potabilă, nr.272-XIV din 10.02.1999 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.039.
11. Legea privind deșeurile de producție și menajere, nr.1347-XIII din 09.10.1997 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.16-17.
12. Legea cu privire la resursele naturale, nr.1102-XIII din 06.02.1997 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.40.
13. Legea privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura, nr.149-XVI din 08.06.2006 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.126.
14. V.Strătilă. Accesul cetățenilor la informația ecologică în Republica Moldova // *Buletinul Asociației Tinerilor Juriști*, 1999, nr.6, p.35.
15. Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Aarhus, 25 iunie 1998), ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.346-XIV din 7 aprilie 1999.
16. A.Capcelea, M.Cojocaru. Evaluarea de mediu. – Chișinău: Știința, 2005, p.181; Noi și mediul în care trăim. Ghid privind participarea publicului la elaborarea și implementarea Planurilor de Acțiuni pentru Mediu. – Chișinău: „Prag-3» S.R.L., 2000, p.26.
17. Legea Parlamentului, nr. 226, din 30.09.2022, privind modificarea unor acte normative. Publicat: 21.10.2022 în MO al RM, nr. 326-333 art. 626.
18. Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.72 din 25.01.2000 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.012.
19. Hotărârea Parlamentului pentru aprobarea Concepției privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă, nr.373-XVI din 29.12.2005 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.55.
20. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului (II). Republica Moldova. Națiunile Unite, New York și Geneva, 2005, p.59.

Владислав Єфіменко, аспірант третього року навчання кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Yefimenko, postgraduate student of the third year of the Department of service and medical law, Educational and scientific institute of law of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3475-6263>

Науковий керівник: **Іванна Мацелюх**, доктор юридичних наук, доцент кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СУБСИДІАРНОСТІ ДЛЯ СФЕРИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

SIGNIFICANCE OF THE PRINCIPLE OF SUBSIDIARITY FOR PUBLIC ADMINISTRATION AND ITS DEVELOPMENT IN UKRAINE

The abstracts are devoted to the analysis of the role and perspectives of implementation of the principle of subsidiarity in the scope of the active process of European integration of Ukraine. Being a modern legal principle that helps to effectively distribute powers between institutions of different levels, it is actively used within such systems as European Union and the Council of Europe's system for the protection of human rights and fundamental freedoms. By sharing the values of the European democratic community, Ukrainian government has to take into account the best practices of the European states and the European Union in general during the realization of reforms and adaptation of current legislation to the European standards, which also include the administrative and territorial reform. The abstracts cover the analyses of the development and implementation of the principle within the Ukrainian legislation (laws and by-laws), as a part of the mentioned administrative and territorial reform, which directly influences the devotion of powers between the institutions of different levels (both state authorities and local self-governmental bodies). By the end, the abstract provides some thoughts on importance of the principle of subsidiarity for the effective work of public administration and the possibilities or perspectives of its further implementation.

Keywords: principle of subsidiarity, public administration, public service.

Ратифікувавши 16 вересня 2014 року «Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (надалі – «Угода про асоціацію»), розділяючи цінності та принципи сучасних прогресивних демократичних держав та захищаючи сьогодні свою національну ідентичність, свій суверенітет та державний кордон від непровокованої збройної агресії, українське суспільство обрало шлях до інтеграції з Європейським Союзом.

Угода про асоціацію виступає основою для поступового виконання умов та вимог на відповідність Копенгагенським критеріям, яким мають відповідати усі країни-члени Європейського Союзу. Проте, окрім вимог, передбачених Копенгагенськими критеріями, згідно з частиною 1 статті 124 Угоди про асоціацію, Україні ще необхідно привести національне законодавство у відповідність до *acquis communautaire* («доробок спільноти»), що являє собою основні акти, відповідно до яких Європейський Союз функціонує в різних галузях, як складна наднаціональна система [1].

Більше того, в Україні проходять процеси зближення із Європейським Союзом не тільки через положення Угоди про асоціацію, а й через проведення реформування законодавства на підставі інших міжнародних угод, що торкнулося побудови системи органів публічного управління та територіальної організації в Україні на європейських цінностях. Серед основних цінностей та принципів в означеній сфері в Європі виступають принципи пропорційності, децентралізації, деконцентрації та субсидіарності, які в різній комбінації між собою зустрічаються закріпленими в актах системи Ради Європи та Європейського Союзу. Наша увага буде зосереджена саме на принципі субсидіарності, який ще з перших днів незалежності розпочав свій шлях до отримання належного місця в національному законодавстві.

В сучасній науковій спільноті, під принципом субсидіарності розуміється розподіл та/або передання повноважень від суб'єкта вищого рівня до суб'єктів найнижчого можливого рівня таким чином, щоб передані повноваження могли найбільш ефективно здійснюватися, а суб'єкт, що їх здійснюватиме, був максимально незалежним від втручання вищого суб'єкта. Таким чином, має гарантуватись та забезпечуватись уникнення централізації та зближення суб'єктів публічного управління до громадян на відповідних територіях, аргументуючи це тим, що суб'єкту найнижчого рівня буде краще зрозуміла специфіка вирішення проблем та завдань місцевого рівня, у порівнянні із централізованим суб'єктом, що може призвести до кращого результату та ефективнішого виконання.

Серед основних актів системи Ради Європи та Європейського Союзу, принцип субсидіарності введено в текст преамбули Європейської конвенції із захисту прав людини Протоколом № 15, який набрав чинності 1 серпня 2021 року після його ратифікації усіма договірними сторонами [2], в статті 5 Договору про заснування Європейської Спільноти (Договір про Європейський Союз), яка говорить про функціонування системи Європейського Союзу на підставі принципів наділення компетенцією, субсидіарності та пропорційності, які є взаємодоповнюючими у реалізації та функціонуванні інституцій, органів, компетентних груп ЄС та держав-членів [3], а також в Протоколі про застосування принципів субсидіарності та пропорційності [4]. Договір про функціонування Європейського Союзу, в свою чергу, вже містить деталізовані положення щодо того, як саме компетенції в Європейському Союзі розподілені між наднаціональним та національним рівнями, що побудовано у відповідності до принципу субсидіарності із вищезгаданого Договору про Європейський Союз, який ще також відомий як Маастрихтський договір.

Якщо говорити про розвиток принципу субсидіарності в Україні, то можна сказати, що однією з підвалин до цього стала ратифікація 15 липня 1997 року Європейської хартії місцевого самоврядування. Хоча в означеній хартії принцип і не було згадано безпосередньо в тексті, проте вона виступила основою до прийняття актів у сфері адміністративно-територіальної реформи, де його вже поступово починають називати [5].

Так, принцип субсидіарності було наведено серед переліку принципів у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333-р від 1 квітня 2014 року [6].

Принцип субсидіарності названо і в переліку принципів «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1001 від 21 липня 2006 року [7].

Одразу після вищезгаданої стратегії, постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 року була затверджена «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року», за результатом чого, попередня стратегія втратила чинність, але принцип субсидіарності все одно перейшов до переліку принципів стратегії періоду до 2020 року, яка все ще залишається чинною.

На підставі Угоди про асоціацію, Указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року було також схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», серед завдань якої зазначалася необхідність «реалізації у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування» [8].

Проте, всі згадані вище акти є підзаконними і виступають в ролі орієнтирів та основи для проведення відповідних регіональних політик, в тому числі, у сфері реформування системи органів публічного управління в Україні.

Єдиним законом в Україні, який стосується розвитку системи публічних інституцій та який містить принцип субсидіарності є Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 2 лютого 2015 року. В пункті 5 частини 1 статті 3 означений закон навіть вміщає визначення принципу, згідно якого субсидіарністю є «передача владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективно реалізації» [9].

Таким чином, ми змогли переконатися, що принцип субсидіарності в законодавстві України поступово дійсно віднаходить своє місце серед інших принципів, які спільно складають основу регіональної політики, яка, в свою чергу, є частиною адміністративно-територіальної реформи та направлена на побудову сучасної та ефективно системи органів публічного управління, в якій повноваження розподілені справедливо, а самостійність органів місцевого самоврядування гарантована та забезпечена, що, в свою чергу, є виразником реальної близькості до громадян та реалізації їх інтересів. Проте, виходячи з вищенаведеного, на нашу думку, потенціал принципу

субсидіарності значно вищий ніж бути впровадженим тільки в актах, що стосуються регіонального рівня, а тому, свій шлях імплементації в українському законодавстві ще не завершив. Для належної побудови системи взаємодії органів публічного управління в основі якої покладено принцип субсидіарності, він має бути передбаченим в актах, які стосуються не тільки територіальних одиниць, а на загальнодержавному рівні також, що дозволить охопити усі рівні, існуючі в державі.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 01.04.2023).

2. Протокол № 15 про внесення змін до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 24.06.2013. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-13#Text (дата звернення: 01.04.2023).

3. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): Міжнародний документ від 25.03.1957. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 02.04.2023).

4. Протокол про застосування принципів субсидіарності та пропорційності: Міжнародний документ від 02.10.1997. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_641#Text (дата звернення: 02.04.2023).

5. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 02.04.2023).

6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 №333-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 №1001. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.04.2023).

8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 №5/2015. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 09.04.2023).

9. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 №156-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 09.04.2023).

Олександр Жук, студент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olexander Zhuk, student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES

The relevance of this project arises from the need for innovative proposals in state management and administration of educational activities. The proposed innovative proposals have significant potential for the transformation of state management and administration of educational activities, ensuring compliance of educational systems with the challenges of the modern educational landscape.

The project aims to identify significant challenges facing education systems and propose solutions that can improve educational outcomes and ensure that all students have access to quality education.

The tasks of the project include identifying the current challenges facing state management and administration of educational activities, analyzing best practices and successful models from around the world, as well as proposing innovative ideas and strategies that can improve educational outcomes in Ukraine.

Expected results from the project «Innovations in public management and administration of educational activities»: digital transformation of educational activities; result-oriented education; performance-based incentives for teachers and education administrators; public-private partnership; evidence-based policy and practice.

Keywords: *state management and administration, innovative technologies, quality of education.*

Державне управління та адміністрування освітньої діяльності є важливими аспектами освітніх систем у всьому світі. Якість освіти, що надається, залежить від ефективності та результативності державного управління та адміністрування. Однак традиційний підхід до публічного управління та адміністрування може бути недостатнім для того, щоб відповідати викликам сучасного освітнього ландшафту. Тому інноваційні пропозиції у сфері публічного управління та адміністрування освітньої діяльності є необхідними для покращення результатів освіти та забезпечення доступу всіх учнів до якісної освіти. Діджиталізація освітньої діяльності може допомогти подолати цифровий розрив, від якого страждає багато учнів, забезпечивши їм доступ до цифрових ресурсів, необхідних для навчання.

Актуальність цього проєкту зумовлена потребою в інноваційних пропозиціях у державному управлінні та адмініструванні освітньої діяльності. Запропоновані інноваційні пропозиції мають значний потенціал для трансформації державного управління та адміністрування освітньої діяльності, забезпечуючи відповідність освітніх систем викликам сучасного освітнього ландшафту.

Проєкт має на меті виявити значні виклики, що стоять перед освітніми системами, та запропонувати рішення, які можуть покращити результати освіти та забезпечити всім учням доступ до якісної освіти.

Завдання проєкту включають визначення поточних викликів, що стоять перед державним управлінням та адмініструванням освітньої діяльності, аналіз найкращих практик та успішних моделей з усього світу, а також пропонування інноваційних ідей та стратегій, які можуть покращити результати освіти в Україні. Серед інших завдань – підвищення обізнаності про важливість державного управління та адміністрування освітньої діяльності, сприяння прийняттю рішень на основі фактичних даних, а також формування культури інновацій та постійного вдосконалення освітніх систем.

Виконавцями та партнерами проєкту «Інновації в публічному управлінні та адмініструванні освітньої діяльності» є Міністерство освіти і науки України, Національне агентство України з питань державної служби, міжнародні організації та донори.

Міністерство освіти і науки України надаватиме підтримку у проведенні досліджень та експертизи у сферах публічного управління та адміністрування освітньої діяльності. Вона також сприятиме пілотному тестуванню та ширшому впровадженню інноваційних практик в окремих державних установах та освітніх закладах.

Національне агентство України з питань державної служби надаватиме підтримку в розробці політики та адвокації інноваційних практик у сфері державного управління та адміністрування освітньої діяльності. Також сприятиме поширенню та впровадженню інноваційних практик в інших державних установах та освітніх закладах.

Міжнародні організації та донори можуть надавати фінансову та технічну підтримку проєкту, а також ділитися досвідом та знаннями у сферах державного управління та адміністрування освітньої діяльності.

Термін реалізації проєкту – 13 місяців. Вартість проєкту «Інновації в публічному управлінні та адмініструванні освітньої діяльності» складає 4 000 000 грн. (табл. 1).

Таблиця 1. Джерела фінансування проєкту

№	Джерела фінансування проєкту	Сума
1.	Міністерство освіти і науки України	1 400 000
2.	Національне агентство України з питань державної служби	2 600 000
	Усього	4 000 000

План-графік реалізації заходу проєкту подано у табл. 2.

Таблиця 2. План-графік реалізації проєкту

№	Назва заходу	Термін реалізації	
		Початок	Кінець
1.	Аналіз результатів досліджень та розробка пропозицій щодо інноваційних практик	1 серпня 2024 р.	31 серпня 2024 р.
2.	Експериментальне тестування інноваційних практик в окремих державних установах та освітніх закладах	1 вересня 2024 р.	30 вересня 2024 р.
3.	Оцінка результатів пілотного тестування та доопрацювання пропозицій для ширшого впровадження	1 жовтня 2024 р.	31 листопада 2024 р.
4.	Моніторинг та оцінка впливу інноваційних практик	1 грудня 2024 р.	31 липня 2025 р.

Очікувані результати від проєкту «Інновації в публічному управлінні та адмініструванні освітньої діяльності»:

1. Цифрова трансформація освітньої діяльності. Включає використання цифрових технологій, таких як навчальні онлайн-платформи, віртуальні класи та освітні додатки, для підвищення якості освіти та покращення доступу до неї. Завдяки цим цифровим технологіям учні можуть отримати доступ до ширшого спектру освітніх ресурсів, вчителі можуть проводити більш персоналізоване навчання, а також сприяти співпраці та комунікації між учнями та викладачами.

2. Освіта, орієнтована на результат. Даний підхід зосереджується на вимірюванні результатів навчання, а не лише на входних параметрах, таких як розмір класу та кваліфікація вчителя. Вимірюючи знання, навички та компетенції, яких набувають учні, освітяни можуть визначити сфери, що потребують вдосконалення, і постійно підвищувати якість освіти. Освіта, заснована на результатах, також може допомогти забезпечити відповідність освіти потребам учнів і суспільства.

3. Стимули для вчителів та адміністраторів освіти, що базуються на результатах. Полягає у наданні таких стимулів, як премії, підвищення по службі та визнання педагогам і адміністраторам, які досягають конкретних цілей у роботі. Заохочення на основі результатів роботи може мотивувати педагогів та адміністраторів підвищувати якість освіти, сприяти підзвітності та прозорості в управлінні та адмініструванні освітньої діяльності і, в кінцевому підсумку, покращувати результати навчання.

4. Державно-приватне партнерство. Включає в себе співпрацю між державними установами та організаціями приватного сектору з метою підвищення якості освіти. Приватний сектор може

надавати ресурси, експертизу та інноваційні рішення для вирішення проблем, з якими стикаються державні установи. Державно-приватне партнерство також може допомогти забезпечити релевантність освіти потребам приватного сектору та суспільства.

5. Політика і практика, що ґрунтуються на фактах. Використання ретельних досліджень і оцінок для формування політики і практики в галузі освіти. Стратегії та практики, що ґрунтуються на фактах, можуть допомогти забезпечити ефективність, результативність та справедливість освітніх втручань. Науково обґрунтована політика і практика також може сприяти впровадженню інновацій в управлінні та адмініструванні освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Калетнік Г. М., Гунько І. В. Інноваційні платформи організації науково-дискусійних молодіжних майданчиків у контексті євроінтеграційного розвитку аграрної економіки. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, № 4, 2017. С. 7-18.

2. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (питання освіти і науки в Національній економічній стратегії), (дата звернення: 20.04.2023).

3. Деякі питання цифрового розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

Аліна Завертана, студентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alina Zavertana, student master's degree of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Корчак, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ Й АНАЛІТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

CREATING A MONITORING AND ANALYTICS SYSTEM FOR GOVERNMENT AND OTHER PUBLIC INSTITUTIONS

The relevance of the project lies in the implementation of a monitoring and analytics system to ensure better and more effective control over the activities of government institutions, and to identify and solve problems that arise in the system of public administration. In the context of the current economic situation, the «Monitoring and Analytics» project allows for the efficient use of government resources, reducing costs on the development of new technologies and increasing the country's overall competitiveness. This system can be a useful tool for identifying priority areas for the development of various sectors of the economy and ensuring their sustainable growth.

Another important aspect of the project is to ensure transparency and openness in the activities of government agencies. This allows for a high level of trust from citizens in the system of public administration and facilitates effective dialogue between the government and the public. The project «Creation of a monitoring and analytics system for the activities of the government and other state institutions» is highly relevant in the context of current challenges facing the system of public administration and can become a driving tool for ensuring effective and transparent management of the country as a whole.

Keywords: *monitoring and analytics, government agencies, effective management.*

Актуальність проектної пропозиції полягає в застосуванні системи моніторингу та аналітики для забезпечення більш якісного та ефективного контролю за діяльністю державних установ, виявлення та вирішення проблем, які виникають у системі державного управління.

У контексті сучасної економічної ситуації, «Моніторинг та аналітика» дозволяє забезпечити ефективне використання державних ресурсів, зменшити витрати на розробку нових технологій та підвищити конкурентоспроможність економіки країни в цілому. Ця система може стати хорошим інструментом для визначення пріоритетних напрямків розвитку різних галузей економіки та забезпечення їхнього стійкого зростання.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» [2] передбачає забезпечення права на отримання інформації про діяльність державних установ, що є ключовим елементом системи моніторингу та аналітики.

Метою пропозиції є забезпечення ефективного та прозорого управління державою за допомогою системи моніторингу та аналітики діяльності державних установ. Система моніторингу та аналітики дає змогу отримувати різноманітну інформацію про роботу державних установ, таку як ефективність роботи, рівень задоволення громадян, рівень корупції тощо.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

1. Розробка системи моніторингу та аналітики. Система повинна забезпечувати збір та аналіз інформації з різних джерел та формувати звіти та аналітичні матеріали.

2. Впровадження системи моніторингу та аналітики. Після розробки системи, необхідно її впровадити в державні установи та навчити співробітників її використовувати.

3. Забезпечення якості даних. Система моніторингу та аналітики залежить від якості даних, які вона отримує.

4. Аналіз даних та розробка пропозицій. Система моніторингу та аналітики дозволяє аналізувати дані та формувати пропозиції щодо покращення діяльності державних установ [2].

5. Підтримка системи. Система моніторингу та аналітики повинна функціонувати впродовж довгого часу та постійно підтримуватися в робочому стані.

Партнерами та зацікавленими сторонами можуть бути відповідні державні органи та установи, які надають необхідну інформацію для моніторингу та аналітики. Також можуть бути залучені громадські організації та експертні спільноти для забезпечення обґрунтованості та об'єктивності аналізу [3]. Для успішної реалізації системи необхідно забезпечити підтримку від державних структур, а також зацікавленості громадськості у забезпеченні прозорості та ефективності роботи владних структур.

Виконавцями можуть бути досвідчені аналітики та експерти з питань державного управління, які мають досвід роботи зі збором та аналізом даних. Також можуть залучатись фахівці з інших галузей, наприклад, програмісти, дизайнери та комунікаційні експерти для розробки та підтримки інформаційної платформи.

Основними результатами проекту можуть бути: удосконалення державного (публічного) управління: завдяки моніторингу та аналітиці відбуватиметься постійне відстеження різних процесів та результатів діяльності органів державного управління, що дозволить вчасно виявляти та коригувати недоліки та проблеми, що можуть виникати під час роботи; модернізація якості надання послуг громадянам: за допомогою системи будуть відстежуватись показники якості надання послуг громадянам; посилення прозорості та відкритості державного управління: система забезпечить створення детальних звітів та звітувань, які будуть доступні громадськості та ЗМІ; підвищення ефективності використання бюджетних коштів: вдасться виявляти невикористані ресурси, зайві витрати, а також проблемні напрямки та галузі. Це дозволить ефективніше використовувати бюджетні кошти та забезпечити їх розумне спрямування на розвиток країни та задоволення потреб громадян; сприяння посилення рівня довіри до органів державної влади: наявність ефективної системи моніторингу та аналітики може сприяти посиленню довіри до діяльності владних структур, забезпечити їх легітимність та відповідальність перед громадянами.

Отже, підсумовуючи, створення системи моніторингу та аналітики діяльності уряду та інших державних установ є важливим кроком у підвищенні ефективності управління державою. Завдяки такій системі можна отримувати точну інформацію про різні аспекти діяльності уряду та інших державних установ, а також вчасно реагувати на негативні тенденції та приймати рішення на основі аналізу даних [1]. Однак, впровадження такої системи може зустрічати певні проблеми, такі як недостатнє фінансування, недостатня кваліфікація персоналу, складність збору та аналізу даних тощо. Тому необхідно планувати впровадження такої системи з урахуванням всіх можливих ризиків та забезпечувати її підтримку та розвиток.

Зазначена система може стати важливим інструментом для реалізації трансформаційних реформ та підвищення ефективності управління в державі. Тому створення системи моніторингу та аналітики діяльності уряду та інших державних установ може бути високо вигідним інвестиційним проектом для держави, що сприятиме її розвитку та підвищенню конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 3 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
3. Мартиненко Л. М., Кравченко В. С. Моніторинг та оцінка роботи державних установ: теорія та практика. К.: НАДУ, 2011. 293 с.

POLICE AND CIVIL SOCIETY INTERACTION FROM A PUBLIC MANAGEMENT PERSPECTIVE

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ПОЗИЦІЇ ПУБЛІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В статті розглядається процес взаємодії поліції та громадянського суспільства з позиції публічного менеджменту, що поєднує в собі законність та регулятивні інструменти з орієнтацією на потреби бенефіціарів, координацію та результативність. Поліцейські здійснюють свою професійну діяльність в інтересах та на підтримку особистості, суспільства, державних органів та установ. Громадянин очікує, що до нього будуть ставитися як до клієнта державної служби, що його інтереси буде дотримано. Діяльність, що базується на загальному плані дій та ефективному використанні ресурсів для вирішення проблем спільноти, потребує участі всіх учасників спільноти. Громадянське суспільство може й повинно стимулювати, знижувати навантаження та доповнювати дії держави.

***Ключові слова:** поліція, громадянське суспільство, взаємодія, публічний менеджмент.*

The state, the market and civil society are three essential spheres by which society can be outlined and on the basis of which it is organised. The decision-making activity of public authorities and its outcomes belongs to the public sector. Within civil society, which represents the private sector, there are two sectors: the business sector, which is profit-oriented, and the third sector - civil society organisations.

A non-commercial organisation is a legal person whose main purpose is other than to earn income [7]. An important characteristic of civil society organisations is that they are established on the basis of the exercise of the right of citizens to free initiative and free association. Civil society organisations are similar to business organisations in the way they operate, but they do not seek to distribute profits to their members. The purpose of civil society organisations is to carry out activities in the public interest, which is also the purpose of public administration organisations.

In recent decades, researchers have been increasingly promoting the idea that state administrations need a leadership adapted to the specificities of the field, capable of effectively managing the economic and social problems of states and citizens. «Public institutions and administrative authorities needed to move from administrative leadership based on administrative procedures and regulations to organizational leadership oriented towards the needs of citizens and the business environment» [1; p.10].

In the process of public administration reform, many European countries have been challenged with the problems of achieving a single administrative policy for all levels of the administrative hierarchy and a single decision-making agreement across the administrative structure. Pollitt and Bouckaert examine possible contradictions in public management reform [8; pp.173-197]. Understanding the limitations of the traditional model of public administration, characterised by a hierarchy of authority, a large number of bureaucratic procedures, the fusion of administrative and political processes, and the fact that it is not possible to achieve the necessary results in public administration management through market economy mechanisms, they proposed a theoretical model to overcome the contradictions by combining elements of rational bureaucracy with New Public Management (NPM).

The safety of citizens and public order is a fundamental public good, which the Government, through the Ministry of Interior Affairs, is committed to provide. The Strategy for the Development of Internal Affairs for the years 2022-2030 is intended to guide the work of the authorities of the internal affairs system in order to ensure a public good desired by society [5].

According to Article 2 of the Law on Police Activity and the Status of Police Officers [6], the Police is a specialized public institution of the state, subordinated to the Ministry of Internal Affairs, whose mission is to protect the fundamental rights and freedoms of the individual by maintaining, ensuring and restoring

public order and security, preventing, investigating and detecting crimes and offences. The police cooperate with other law enforcement bodies, central and local public administration authorities, the media, civil society and international bodies (Article 6).

The Police assist the population and local government authorities. A cross-sectoral cooperation mechanism is developed with the aim of ensuring better operationalisation of the cooperation of all actors at local level [3]. The cross-sectoral mechanism ensures more effective and transparent communication between authorities, determines the roles and responsibilities of all actors involved in the common cooperation platform. The guidelines are designed to strengthen multidisciplinary teams at local level. By pooling resources, experience, knowledge and operational information exchange, a systemic approach to joint efforts in a cross-sectoral format is ensured [4].

Significant reforms have taken place within the Moldovan Police in recent years, aimed at building a quality public service for the safety of members of society. In order to bring law enforcement officers closer to the communities, the Concept on Community Policing and the Action Plan for 2018-2020 [2] were adopted, which takes into account the need to achieve the police-community partnership. The Community Police, gets involved and supports the participation of communities in prevention activities, develops joint projects with citizens to reduce delinquency. The role of the Community Police is to prevent incidents, starting from a good knowledge of the area in which the sector police officers work, in order to constantly assess the social risks that may threaten members of the community.

Functional modernisation and restructuring, the establishment of community policing structures, operational transparency, international and inter-institutional cooperation, raise a number of challenges and opportunities for the management system of police organisations. «The management model that prevails today in police structures around the world is proactive management based on partnership, quality and good practice» [9; p.4]. Within social interactions it is important that law enforcement is perceived to be acting in the best interests of the citizen and the community. The actions and procedures carried out by police officers need to be perceived by citizens as fair and legitimate.

References

1. Androniceanu Armenia. Public management in institutions and administrative authorities. Bucharest: Editura Universitară, 2020. 240p. ISBN 978-606-28-1071-9
2. Government Decision No 100 of 30.01.2018 approving the Concept and Action Plan for 2018-2020 on Community Policing. In: Official Gazette no. 33-39 of 02.02.2018
3. Government Decision No 270 of 08.04.2014 on the approval of the Guidelines on the intersectoral cooperation mechanism for the identification, assessment, referral, assistance and monitoring of child victims and potential victims of violence, neglect, exploitation and trafficking. In: Official Gazette no. 92-98 of 18.04.2014
4. Government Decision No 228 of 28.03.2014 on the approval of the Regulation on the activity of territorial multidisciplinary teams within the National Referral System. In: Official Gazette no. 80-85 of 04.04.2014
5. Government Decision no. 658 of 23.09.2022 on the Strategy for the development of internal affairs for 2022-2030. In: Official Gazette no. 334-341 of 28.10.2022
6. Law on Police Activity and the Status of Police Officer No 320 of 27.12.2012. In: Official Gazette No 42-47 of 01.03.2013
7. Law on non-commercial organisations No 86 of 11.06.2020. In: Official Gazette No 193 of 27.07.2020
8. Pollitt Christopher, Bouckaert Geert. Public management reform: comparative analysis. Chisinau, Epigraf, 2004. 336p. ISBN 9975-924-40-9
9. Voicu Costică, Prună Eugen. Police organizational management: theoretical background. Bucharest: MediaUno, 2007. 567p. ISBN 978-973-85199-4-7

Марія Зуєва, магістрантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Zuieva, master student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2787-2779>

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦЕНТР ВІЙСЬКОВОЇ АДВОКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

MILITARY ADVOCACY CENTER AS A STRATEGIC IMPERATIVE OF THE SECURITY ENVIRONMENT IN UKRAINE

The material substantiates the necessity to create a special body for legal assistance to military personnel at the state level – Military advocacy centr (MAC). The new entity can restore and strengthen the stability of Ukraine’s security environment after the armed aggression of the russian federation and eliminate the legal traces of the invasion. The MAC will provide professional legal assistance to servicemen, their families, internally displaced persons, volunteers and foreign volunteers. Lawyers and attorneys of the Center also will be able to represent the mentioned persons during communication in administrative and legal relations, at the stage of pre-trial investigations and directly at court proceedings. The activities of the Military Advocacy Center will take place under the patronage of the central authorities and will be directly related to the implementation of the legal, social and humanitarian policy of the state.

Keywords: military advocacy, legal assistance, legal aid, strategic imperative, national security.

Уперше, що таке війна, незалежна Україна дізналася на початку 2014-го, тобто понад 9 років тому. За цей час образ і сприйняття українського військовослужбовця змінилися до невпізнаності – від професії, якою займалися хіба що через сімейні традиції до однієї з найпрестижніших сфер діяльності. Нині ЗСУ на 15 місці у рейтингу наймогутніших армій світу за версією організації Global Fire Power. Минулоріч Україна займала 22 сходинку. І попри це за майже десятиліття російсько-української війни у нашій державі не було створено централізованої організації, яка б надавала юридично-правову допомогу військовим, їх родинам, внутрішньо переміщеним особам, волонтерам та іноземним добровольцям. Відтак саме задля цього і слугував би Центр військової адвокації (ЦВА).

Метою реалізації проєкту є створення централізованої організації на державному рівні із представництвами у кожному регіоні, яка б профільно опікувалася юридичними і правовими питаннями військових, їх родин, внутрішньо переміщених осіб, а також добровольців із іноземним громадянством, які воюють на боці України. Серед завдань Центру військової адвокації: надання правової та юридичної допомоги військовослужбовцям, особам, які звільнені у запас, та/або членам їх сімей, особам, які постраждали внаслідок воєнних дій, внутрішньо переміщеним особам, іноземцям, які беруть участь у війні на боці України; представництво інтересів військових та членів їх сімей в органах державної влади, у тому числі в судових та правоохоронних органах; юридичний супровід взаємодії військових з благодійними фондами, громадськими організаціями, волонтерами та донорами з органів місцевого самоврядування.

З огляду на визначені завдання ЦВА має змогу надавати такі послуги як юридично-правовий захист військових (військовозобов’язаних), осіб звільнених у запас, та/або членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб; юридичні консультації з приводу соціального захисту військовослужбовців, матеріального забезпечення, отримання пільг; роз’яснення з приводу порядку проходження військової служби; юридична допомога сім’ям, які зазнали втрат, у зв’язку зі збройною агресією росії, зокрема, представництво у суді; юридичний супровід благодійних фондів, громадських організацій, та волонтерських рухів з приводу допомоги військовослужбовців та взаємодії з органами місцевого

самоврядування, органами виконавчої влади, бригадами і підрозділами Збройних Сил України; юридичне оформлення взаємодії органів місцевого самоврядування з донорами [1].

Важливо обумовити й перелік суб'єктів, які можуть послуговуватися можливостями ЦВА. Йдеться про осіб, які підлягають мобілізації, військовозобов'язаних та резервістів; діючих військовослужбовців (незалежно від форми проходження служби), осіб звільнених в запас; членів сімей військовослужбовців і партнерів, які підлягали б під дію закону про цивільні партнерства; внутрішньо переміщених громадян; фізичних та/або юридичних осіб, які зазнали втрат/шкоди, внаслідок воєнних дій; благодійні фонди, громадські організації та суб'єкти пов'язані з наданням гуманітарної, технічної та/або фінансової допомоги [2].

Центр військової адвокації здійснюватиме свою діяльність під патронатом та у взаємодії з Офісом президента України, Міністерством у справах ветеранів, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (ОВА, обласні ради) з метою реалізації правової, соціальної та гуманітарної політики держави. Відтак третину видатків бере на себе держава, інші 70% це: кошти донорів, що надаються міжнародним партнерам у рамках підтримки реформ, спонсорські перекази, благодійні збори.

Організація діяльності Центру військової адвокації розрахована орієнтовно на 6 місяців. За цей час планується знайти і облаштувати центральний офіс, забезпечити технічно-виробничу складову діяльності, набрати штат працівників, які зможуть забезпечити сталу роботу ЦВА. Окремо здійснити набір фахівців, які зможуть професійно та якісно надавати юридично-правові послуги. Згодом повноцінну діяльність органу також забезпечать обласні осередки у кожному регіоні України.

Сама робота Центру військової адвокації безстрокова, адже завершення війни не означає ліквідацію проблем пов'язаних з війною.

Таким чином завдяки створенню ЦВА буде сформовано новий суб'єкт, що профільно опікуватиметься юридичними і правовими питаннями військових, їх родин, внутрішньо переміщених осіб, а також добровольців із іноземним громадянством, які воюють на боці України – абсолютно нового прошарку українського суспільства. Відтак діяльність Центру військової адвокації зменшить кількість юридичних питань у правовому полі та сформує фахівців з військової справи у сфері юриспруденції та адвокатури. Усе це сприятиме покращенню правового клімату у державі.

Список використаних джерел

1. Політико-правове забезпечення публічного управління та адміністрування: підручник / Ситник Г. П., Зубчик О. А., Орел М. Г., Штельмашенко М. Г. / за ред. Г. П. Ситника. Вінниця: ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 504 с.

2. Публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки: (системні, політичні та економічні аспекти): словник-довідник / С. П. Завгородня, М. Г. Орел, Г. П. Ситник [уклад.] / за заг.ред. Д. В. Неліпи, Є. О. Романенка, Г. П. Ситника, Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020, 380 с.

Наталія Інгула, студентка 1 курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Inhula, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE SPHERE OF HEALTH PROTECTION IN UKRAINE

The article substantiates the relevance of the study of the essence and features of public-private partnership (PPP) in the field of health care in Ukraine. It has been established that in Ukraine, the decision-making on the implementation of public-private partnership is regulated by the Law of Ukraine «On Public-Private Partnership» and the Resolution of the CMU «On Approval of the Procedure for Analyzing the Effectiveness of Public-Private Partnership». It was noted that PPP is quite widely used in the field of health care, but it has its own specific features, including: the prohibition of reducing the network of state and communal medical institutions; special structure of PPP subjects, as the state partner must be represented by either the Ministry of Health of Ukraine; necessary balance of the social and business side of the project, etc. It was concluded that PPP in Ukraine can become an effective tool for introducing innovative treatment practices, personnel training, technological equipment of clinics, improving the quality of medical care, etc. in the field of health care.

Keywords: state regulation, public-private partnership, health care, joint activity, medical services.

Забезпечення здоров'я населення за останні роки постало надзвичайно актуальною проблемою, яка за своїми масштабами та наслідками вже виходить за рамки суто галузевої, тобто медичної проблеми. Її розв'язання потребує дедалі активного втручання не тільки органів галузевого управління, тобто Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України, але й органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування (ОМС), представників наукової медичної спільноти (та суміжних галузей), власне лікарів та ін.

Все це, у свою чергу, потребує формування інноваційної траєкторії розвитку системи охорони здоров'я, в реалізації якої вагома роль відводиться використанню як дієвих механізмів державного регулювання, так і пошуку нових стратегічних управлінських рішень в контексті реформування сфери охорони здоров'я (у т.ч. й в умовах невизначеності) за рахунок більш тісної взаємодії держави і приватного сектору, а саме державно-приватного партнерства (ДПП) [1].

У наукових дослідженнях термін «державно-приватне партнерство» часто використовують у різних варіаціях. Так, у Практичному керівництві ООН ДПП визначається як «забезпечення фінансування, планування, реалізації та експлуатації об'єктів, виробництв та надання послуг державного сектора» [2].

В Україні прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства регламентується Законом України «Про державно-приватне партнерство» та Постановою КМУ «Про затвердження Порядку проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства».

Згідно ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», ДПП – це «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом та ін. законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом» [3].

Отже, мета ДПП полягає в поєднанні найкращих сторін державного і приватного секторів для взаємної вигоди, а різноманіття видів, форм і сфер застосування ДПП роблять його універсальним механізмом для виконання цілої низки довгострокових завдань – від створення і розвитку інфраструктури до розроблення та адаптації нових перспективних технологій.

Відзначимо, що ДПП на сьогодні досить широко використовується у сфері охорони здоров'я. Так, наприклад, Комісія ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) з прав інтелектуальної власності, інновацій та громадського здоров'я називає ДПП ефективним способом вигідного використання можливостей державного та приватного секторів для вирішення проблем охорони здоров'я, які кожна зі сторін (державний сектор, приватний сектор, некомерційні організації) окремо вирішити не може [4].

При цьому ДПП у сфері охорони здоров'я має свої особливості, адже ДПП у даному випадку – це передусім об'єднання різних пріоритетів, у результаті чого виграє і держава, і суспільство, яке отримує більш якісні медичні послуги. Окрім того, до специфічних особливостей проєктів ДПП у сфері охорони здоров'я зараховують: заборону скорочення мережі медичних закладів державного та комунального характеру (передавання відповідних об'єктів приватним партнерам не має призвести до втрати медичними закладами здатності надавати медичні послуги); особливу структуру суб'єктів ДПП, оскільки державний партнер має бути представлений або Міністерством охорони здоров'я України (для тих об'єктів публічної власності, які перебувають під його управлінням), або місцевою владою (для об'єктів комунальної власності); необхідну збалансованість соціальної та бізнесової сторони проєкту (повернення вкладених коштів приватних партнерів відбувається, зазвичай, через платні послуги чи виплати з національних українських служб охорони здоров'я); конституційні обмеження щодо платності послуг у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, вичерпність переліку платних послуг, обмежений перелік послуг, що сплачується Національною службою здоров'я України (НСЗУ), які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах [5].

Резюмуючи вищевикладене можемо зробити висновки, що в умовах війни в Україні нагальною постає потреба у вдосконаленні механізму реалізації ДПП у сфері охорони здоров'я. Адже ДПП дозволяє підвищити якісний рівень суспільних благ і сприяє формуванню державної політики, адекватної до сучасних умов соціально-економічного розвитку, а також зменшенню деструктивних наслідків, спричинених повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України. Водночас ДПП є ефективним інвестиційним інструментом для впровадження у сферу охорони здоров'я інноваційних практик лікування, навчання кадрів, технологічного оснащення клінік, поліпшення якості надання медичної допомоги та в цілому може сприяти формуванню сучасних університетських клінік та ін.

Список використаних джерел

1. Махінчук Н.В. Державно-приватне партнерство як інструмент інноваційного розвитку системи стоматологічної допомоги населенню в Україні. *Наукові перспективи*. 2021. Випуск 4 (10). С. 123–137.
2. Practical guidance on good governance in public-private partnerships. Economic Commission for Europe; United Nations. New York – Geneva: UN. 2008. 114 p.
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01 лип. 2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2404-17>
4. Сайт ВООЗ. URL: <https://www.who.int/>
5. Методичні рекомендації для державних та комунальних закладів охорони здоров'я для працівників органів управління у сфері охорони здоров'я для впровадження проєктів державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я. 2018. URL: <http://moz.gov.ua/uploads/1/7840-1234567890.pdf>.

В'ячеслав Корноушенко, студент 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vyacheslav Kornoushenko, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

THE PHENOMENON OF CORRUPTION IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM: THEORETICAL ASPECT

The article substantiates the relevance of researching the phenomenon of corruption in the public administration system. Theoretical approaches to the interpretation of the essence of the concept of «corruption» have been clarified. On this basis, it was established that corruption manifestations pose a real threat to the existence of the constitutionally declared parameters of the Ukrainian state (democratic, social, legal), thus creating a solid basis for the prosperity of systemic corruption in the country, the aggressive and destructive potential of which is manifested in its institutional expansion. It was concluded that the influence of corruption on public administration is manifested both at the institutional and at the personal level. The corrupt system, using all the «tricks» of political mythmaking, tries to fiercely resist all those changes that violate its established stereotypes, which are reproduced at all levels of public administration and set certain matrices for it and thus affect practical politics. However, anti-corruption strategies work when they are based, on the one hand, on effective state legal mechanisms of checks and balances, and on the other hand, on instruments of control by civil society.

Keywords: corruption, corruption offense, public administration, anti-corruption policy, martial law.

У сучасних реаліях світового розвитку серед величезної кількості глобальних проблем, від вирішення яких залежить еволюція суспільства, одну з провідних займає проблема корупції. Це значною мірою стосується й України, де корупція «просочилася» в усі сфери суспільних відносин та стала однією з фундаментальних причин кризи української державності. Адже «корупція як антисуспільне явище впливає на темпи розвитку економіки держави, соціальну сферу, владу та суспільство в цілому» [1, с. 2]. У результаті враження більшості національних інститутів публічної влади «вірусом корупції» відбувається руйнація соціально-економічної сфери, відзначається деградація правоохоронних та судових органів, системи освіти, охорони здоров'я та ін., що значно уповільнює впровадження вкрай необхідних соціально-економічних реформ та перешкоджає досягненню мети сталого розвитку, впровадженню європейських стандартів життя та виходу держави на провідні позиції у світі [2].

У свою чергу, актуальність дослідження феномену корупції в системі публічного управління зумовлюється збільшенням різноманітності форм її проявів на сучасному етапі в процесі становлення й розвитку як економічної, так і політичної системи України, її впливом на всі сфери життєдіяльності суспільства. Крім того, об'єктивна необхідність дослідження феномену корупції зумовлюється також потребою практичного застосування в Україні європейських стандартів антикорупційної політики.

Слід констатувати, що на сьогодні існує багато визначень поняття «корупція», однак немає єдиного наукового підходу до цього феномену.

Загалом, у сучасному науковому дискурсі під корупцією розуміють соціальне явище, що включає етичні та правові порушення, пов'язані з використанням службовцями свого статусу з метою незаконного отримання благ та переваг. Однак «робочим» та найчастіше вживаним є визначення корупції як «зловживання службовим становищем для отримання особистої вигоди чи прибутку» [3].

Українське законодавство дає формулювання поняття «корупції» в Законі України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14.10.2014 р: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей

з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [4]. У цьому ж законі зазначається, що корупційним правопорушенням вважається умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність [4].

На сучасному етапі суспільного розвитку негативні наслідки корупції продовжують відчувати на собі жителі всіх країн сучасного світу і передусім в країнах з перехідною економікою. Саме тому в аналітичних матеріалах Міжнародної громадської організації Transparency International визначено: «Феномен «корупція» має глобальний характер... Немає таких країн бідних чи багатих, які б могли претендувати на виключну цінність» [5].

Зазвичай корупція за своєю природою – явище приховане, так що оцінити її реальні масштаби в рамках держави досить складно. Офіційні дані не завжди відображають реальний стан. Тому й, розробляючи антикорупційні стратегії, потрібно враховувати дану обставину. Крім того, корупція вирізняється своїми трансформативними можливостями, здатністю адаптуватися до змінюючих умов, використовуючи весь арсенал засобів, які, «вбудовуючись» в усі сфери суспільного життя, тим самим руйнують всю державну систему. Корупційні схеми іноді доволі вичурні – вони інкорпуються навіть в інноваційні заходи, які спрямовані на їх протидію.

Підсумовуючи вищевикладене, погоджуємося з науковцями [4], що вплив корупції на публічне управління проявляється як на інституційному, так і на особистісному рівні. Корупційна система, використовуючи всі «хитрощі» політичної міфотворчості, намагається чинити шалений опір всім тим змінам, які порушують її усталені стереотипи, які відтворюються на всіх рівнях публічного управління та задають йому певні матриці і тим самим впливають на практичну політику. Проте антикорупційні стратегії працюють тоді, коли вони ґрунтуються, з одного боку, на ефективних державницьких правових механізмах стримувань та противаг, а з іншого – на інструментах контролю з боку громадянського суспільства. Тобто сьогодні конче необхідно, щоб в антикорупційний процес було залучено якомога більше громадян, які відчують себе частиною громади, частиною суспільства, усвідомлюють свою відповідальність за власне життя, за життя своїх дітей, за державу загалом.

Список використаних джерел

1. Новак А. Н. Феномен корупції в системі публічного управління: сучасний зміст та методологічні засади дослідження. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2018. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2018_1_5
2. Мартинов Д. Ю., Обушна Н. І. Феномен корупції в системі публічного управління: теоретичні аспекти наукового дискурсу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1720>
3. Предко М. Вплив корупції на систему публічного управління в Україні. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Чис. 27. 2022. С. 262–267.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700 –VII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700> – 18
5. Мандибура В. О. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання. К.: Парламентське видавництво, 2017. 488 с.

Наталія Корчак, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Korchak, Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7702-2636>

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ЗАХІД ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

STATE FINANCING OF POLITICAL PARTIES AS A MEASURE TO PREVENT POLITICAL CORRUPTION: EXPERIENCE AND PROBLEMS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Scientists believe that, on the one hand, state funding is an effective tool for preventing political corruption, and on the other hand, it can only be obtained by large parties that have won the elections. The experience of recent years indicates that the National agency on corruption prevention (NACP) has some success in preventing political corruption. Thanks to its activities, 1 692 administrative protocols were drawn up during 2016-2021 and illegal contributions to support political parties in the amount of 7 047 129 UAH were withdrawn from the state income. At the same time, there are challenges and problems in preventing political corruption in Ukraine: collaboration with the aggressor state of political parties, their leaders and members; the connection of political parties with oligarchs; the impossibility of NACP to initiate the termination of the activity of a political party for violation of financial control requirements. In this regard, it was suggested that the Ukrainian authorities, along with the development of digital technologies in the prevention of political corruption, also focus on solving the specified challenges and threats.

Keywords: political corruption, state financing of political parties, anti-corruption reform, corruption prevention, public policy.

За останні роки питання державного фінансування політичних партій стало предметом досліджень Джугана В. В. [1], Фрідманського Р. М. [2], Федірко Н. В. [3]. На думку Джугана В. В., з одного боку державне фінансування політичних партій є одним з найбільш дієвих інструментів у боротьбі з політичною корупцією (зменшення залежності політичних партій від приватних внесків і, відповідно, зниження ризиків впливу на політичні партії з боку таких донорів) та забезпечення партій необхідними грошовими коштами. З іншого боку, державне фінансування партій (повністю або більшу частину такого фінансування) отримують тільки найбільші партії (як правило парламентські) та, подекуди, є не виправдано великим і позбавляє політичні партії, які його отримують, мотивації у збільшенні обсягу самофінансування шляхом залучення більшого числа членів партії та пошуку нових надходжень від приватного фінансування [1, 254].

Серед здобутків запровадження державного фінансування політичних партій Федірко Н. В., звертає увагу, зокрема на запуск НАЗК електронного звітування (паралельно з паперовим) на електронній платформі POLITDATA. Це спрощує процес звітування для політичних партій та надає доступ до інформації громадянам [3, 34]. Відкриті дані дозволяють відстежити спонсорів українських політичних партій та проаналізувати чи переслідують некодавіці свої приватні інтереси внаслідок політичного фінансування. Це сприяє громадськості бути більш відповідальними та зробити правильний вибір на парламентських та місцевих виборах.

Варто зазначити про певний поступ Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) у розбудові прозорості фінансування політичних партій. За період з 2016 по 2021 роки НАЗК склало 1 692 протоколи про адміністративні правопорушення щодо порушення порядку надання або отримання внеску на підтримку політичної партії, порушення порядку надання або отримання державного фінансування статутної діяльності політичної партії, порушення порядку подання фінансового звіту про надходження і використання коштів виборчого фонду, звіту

партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. За вказаний період було конфісковано внесків на загальну суму близько 7 047 129 грн [4].

Щодо розподілу державного фінансування політичних партій то протягом 2016-2022 років НАЗК перераховано політичним партіям державне фінансування на здійснення їх статутної діяльності у загальному розмірі понад 3 095 730 000 грн [4]. Через заборону діяльності політичної партії «Опозиційна платформа – за життя» (ОПЗЖ) ухвалено рішення щодо припинення її державного фінансування. Водночас за результатами аналізу звіту політичної партії «Голос» зупинено державне фінансування її статутної діяльності до усунення партією причин, що зумовили таке зупинення. Також протягом 2020-2021 років неодноразово зупинялось державне фінансування партії «Слуга народу» через виявлені порушення законодавства про фінансування політичних партій.

Серед викликів та проблем, пов'язаних із державним фінансуванням політичних партій, особливо в умовах воєнного стану, на нашу думку, варто виділити такі: колабораційна діяльність керівництва та/або членів політичних партій; пов'язаність деяких політичних партій, їх керівництва з особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами); неможливість НАЗК ініціювати питання припинення державної реєстрації політичної партії за порушення законодавства про фінансування політичних партій; неможливість участі представників НАЗК в розгляді справ про адміністративні правопорушення за протоколами, складеними НАЗК.

У зв'язку з цим, на наш погляд, українській владі, разом із розвитком та подальшим впровадженням цифрових інструментів у запобігання політичній корупції, варто також зосередитись на комплексному вирішенні вищевказаних викликів та проблем із залученням до цього процесу інститутів громадянського суспільства, вітчизняних та міжнародних науковців і експертів.

Список використаних джерел

1. Джуган В. Окремі напрямки вдосконалення приватного фінансування політичних партій в Україні: європейський досвід. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 1. С. 287-291.

2. Джуган В., Фрідманський Р. Державне фінансування політичних партій в Україні: потенційні переваги та недоліки запровадження. Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 3-4 трав. 2019 р. Ужгород, 2019. С. 251-255.

3. Федірко Н., Федірко О. Цифрові перспективи фінансового контролю у протидії політичній корупції в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 5-6. С. 30-37.

4. Статистичні дані. Національне агентство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/> (дата звернення 19.03.2023).

Ірина Кочугур, студентка 1-го курсу ОР «Магістр» Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Kochuhur, 1st year student of the Master's degree program at the Educational and Research Institute of Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Литвин, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HEALTH PROTECTION UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE

The study is devoted to public administration in the field of health care under martial law in Ukraine. The main focus is on the rule-making activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine in the first months after the beginning of the full-scale invasion (as one of the methods of public administration). Solutions in various areas of health care are characterized (regarding simplification of obtaining medical aid and medicines, importation and storage of medicines, redistribution of available resources, involvement of additional personnel in the provision of medical care, etc.). It is concluded that the public administration in the field of health care has been functioning continuously since the beginning of the full-scale invasion and has successfully adapted to all challenges and problems. As a result of the study of rule-making activities in the field of health care, it is proposed to classify the acts that regulate the public administration of health care under martial law by the purpose of implementation and the method of implementation.

Keywords: *public administration, health care, martial law, rulemaking.*

Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну стало серйозним випробуванням для органів виконавчої влади в частині належного виконання їх обов'язків в нових умовах. Аналіз публічного адміністрування у сфері охорони здоров'я буде репрезентативним щодо діяльності інших органів влади і водночас продемонструє адаптацію держави до нових реалій.

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого частини першої статті 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я охорона здоров'я – це заходи, які спрямовані на збереження фізіологічних та психологічних функцій людини, її працездатності [1].

«Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я, – на думку А. О. Неугоднікова, – законодавчо регламентована діяльність щодо охорони та забезпечення фізичного, психічного та соціального благополуччя населення через прийняття адміністративних рішень та надання послуг у сфері охорони здоров'я.» [19, с. 64]. Крім того, одним із способів здійснення публічного адміністрування є прийняття нормативно-правових актів, які регламентують лікарську та фармацевтичну діяльність [20, с. 228].

Вітчизняна сфера охорони здоров'я оперативно зреагувала на усі виклики, зумовлені повномасштабним вторгненням. Вже 24.02.2022 р. МОЗ видало наказ № 374, яким затверджено Тимчасові заходи у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України. Згаданим наказом призупинені планові госпіталізації, розпочата підготовка додаткових хірургічних команд, обладнання для телемедицини тощо [4]. 25.02.2022 р. наказом № 379 МОЗ проголосив безвідмовне та цілодобове надання медичної допомоги усім постраждалим в усіх закладах охорони здоров'я, включаючи госпіталізацію залежно від типу поранень [5].

Надалі протягом тижня (з 26 лютого по 04 березня) МОЗ врегулювало ряд питань публічного адміністрування охорони здоров'я з врахуванням умов воєнного стану: медики-іноземці за їх бажанням допускаються до надання медичної допомоги (наказ від 26.02.2022 р. № 383) [6]; розроблено порядок екстреної реєстрації лікарських засобів (наказ від 26.02.2022 р. № 384, діяв до 20.05.2022 р., визнаний таким, що втратив чинність) [7]; також лікарі-інтерни, молодші спеціалісти з медичною

освітою, лікарі-спеціалісти теж допускаються до надання медичної допомоги (наказ від 27.02.2022 р. № 385) [8]; заклади охорони здоров'я зобов'язали безоплатно видати запаси лікарських засобів для проходження повного курсу або ж максимально можливий запас лікарських засобів пацієнтам, що перебувають на амбулаторному лікуванні (наказ від 03.03.2022 р. № 404) [9]; дозволено ввезення лікарських засобів при відсутності ліцензії та сертифікату якості, а також транспортом загального користування (наказ від 03.03.2022 р. № 406) [10]; на виконання вимог Кабінету Міністрів України зменшено перелік лікарських засобів, які можуть відпускатися без рецепту (наказ від 04.03.2022 р. № 413, діяв до 21.06.2022 р., визнаний таким, що втратив чинність) [11].

Згодом було приділено увагу більш конкретним потребам населення. Зокрема, наказом від 07.03.2022 р. № 421 вдосконалено процедуру виписування хворим інсуліну [12]. Наказом від 07.03.2022 р. № 424 дозволено використовувати для лікування кров, призначення для експериментів з антитілами на COVID-19 [13]. Відповідно до наказу від 07.03.2022 р. № 425 впроваджується зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у всіх аптечних закладах та закладах охорони здоров'я за наявності відповідної ліцензії [14].

Також для належного публічного адміністрування охорони здоров'я врегульовано кадрові питання. Так, наказом від 07.03.2022 р. № 426 продовжено дію сертифікатів лікарів про кваліфікаційні категорії через зупинення проведення атестації (наказ від 07.03.2022 р. № 426, діяв до 04.08.2022 р., визнаний таким, що втратив чинність) [15]. Наказом від 08.03.2022 р. № 429 до роботи у аптечних закладах та закладах охорони здоров'я допускаються здобувачі освіти [16].

Спрощення процедур (як у випадку з продовженням дії сертифікатів) є характерним рішенням не лише у галузі охорони здоров'я, в рамках досліджуваної теми можемо згадати також: постанову Кабінету Міністрів України від 08.03.2022 р. № 225, щодо заочного встановлення інвалідності [2]; постанову Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 372, щодо скасування обов'язкових протиепідемічних заходів чи переведення їх у розряд рекомендацій [3].

За наявності критичної потреби МОЗ вирішує питання щодо надання медичних послуг у конкретному регіоні. До прикладу, наказом від 04.04.2022 р. № 573 до населених пунктів Київської області Макарів та Бородянка надіслано додаткові бригади для надання медичної допомоги [17].

Важливою складовою публічного адміністрування охорони здоров'я є міжнародна співпраця. На її зміцнення та поглиблення наказом МОЗ від 05.04.2022 р. № 574 розроблено Критерії направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану [18].

Отже, публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я безперестанно функціонує з початку повномасштабного вторгнення і успішно адаптується під усі виклики та проблеми.

Після проаналізованого періоду прийнято ще чимало рішень, але перших місяців достатньо, аби згрупувати акти, якими регулюється публічне адміністрування охорони здоров'я в умовах воєнного стану за наступними критеріями:

1. За метою впровадження: задоволення потреб населення; кадрові питання; матеріально-ресурсні питання.

2. За способом впровадження: спрощення регулювання окремих правовідносин; переосмислення мети використання ресурсів; розробка нових актів з питань, які виникли внаслідок повномасштабного вторгнення.

Список використаних джерел

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).

2. Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України : постанова Кабінету Міністрів України від 08.03.2022 р. № 225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).

3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236 : постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).

4. Про затвердження Тимчасових заходів у закладах охорони здоров'я з метою забезпечення їх готовності для надання медичної допомоги постраждалим внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.02.2022 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0374282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).

5. Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції об'єднаних сил : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.02.2022 р. № 379. URL: https://moz.gov.ua/uploads/7/36086-dn_379_25_02_2022.pdf (Дата звернення: 09.04.2023).
6. Про залучення медичних працівників-іноземців до надання допомоги постраждалим в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26.02.2022 р. № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0383282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
7. Деякі питання екстреної державної реєстрації лікарських засобів під час воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26.02.2022 р. № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0384282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
8. Про залучення лікарів-інтернів та деяких інших осіб до виконання заходів, пов'язаних із наданням медичної допомоги особам, які постраждали під час надзвичайної ситуації, яка виникла в період воєнного стану в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.02.2022 р. № 385. URL: https://moz.gov.ua/uploads/7/36097-dn_385_27022022.pdf (Дата звернення: 09.04.2023).
9. Про забезпечення пацієнтів лікарськими засобами у стаціонарних закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.03.2022 р. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0404282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
10. Щодо обігу окремих лікарських засобів в умовах воєнного стану в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.03.2022 р. № 406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0406282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
11. Деякі питання обігу та відпуску лікарських засобів в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.03.2022 р. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0413282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
12. Деякі питання надання медичної допомоги хворим з діабетом в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.03.2022 р. № 421. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0421282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
13. Про організацію забезпечення потреб донорською кров'ю та компонентами крові в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.03.2022 р. № 424. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0424282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
14. Про зберігання препаратів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в умовах воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.03.2022 р. № 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0425282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
15. Про особливості атестації працівників сфери охорони здоров'я та продовження терміну дії сертифікатів спеціаліста, посвідчень про кваліфікаційну категорію в період дії воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.03.2022 р. № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0426282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
16. Про залучення здобувачів вищої, фахової передвищої освіти, деяких інших категорій осіб до роботи у фармацевтичних (аптечних) закладах, інших закладах охорони здоров'я на період дії воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.03.2022 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0429282-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
17. Про організацію надання медичної допомоги : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.04.2022 р. № 573. URL: https://xn--hladc2i.xn--jlamh/content/doc/13410/36401-dn_573_04_04_2022_3559.pdf (Дата звернення: 09.04.2023).
18. Про затвердження Критеріїв направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану та Переліку закладів охорони здоров'я, які здійснюють координацію направлення громадян України для лікування за кордон на період дії воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.04.2022 р. № 574. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0414-22#Text> (Дата звернення: 09.04.2023).
19. Неугодніков А.О. Публічне адміністрування в сфері охорони здоров'я. Юридичний вісник. 2019. № 3. с. 63-69. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2019/12.pdf (Дата звернення: 09.04.2023).
20. Стеценко, В. Ю. Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я. Тринадцять юридичні читання. Українська державність: кризь призму часу (до 100 річчя Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр.) : матеріали міжнародної наукової конференції, 24-25 травня 2018 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. с. 227-229. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35896/Trynadtsiati%20yurydychni%20chytannia%202018.pdf?sequence=1> (Дата звернення: 09.04.2023).

Сергій Кравченко, доктор наук з державного управління, професор, головний консультант відділу правової та антикорупційної політики Національного інституту стратегічних досліджень

Sergii Kravchenko, Doctor of Science in PA, Professor, General Adviser of the Department of Legal and Anti-corruption Policy of the National Institute for Strategic Studies

<https://orcid.org/0000-0002-9656-1587>

ЛОБІЗМ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

LOBBYISM AS THE INSTITUTIONAL MECHANISM OF CORRUPTION PREVENTION: PROSPECTS OF FORMING IN UKRAINE

In this thesis the urgency of problem of lobbyism legalization as juridical institute and constructing an integrated normative-legal base for mentioned institute is shown. The special law is needed for solving such problem. This law must establish the lobbyism institute and settle its functioning in detail, and appropriate bill is handled in Verkhovna Rada of Ukraine. The bill is expedient to use as base of legal institutionalization of lobbyism but it need to be modified in some aspects. Besides special law, the coherent set of measures is needed for forming the lobbyism institute in following directions: regulation of orders and procedures for lobbying activity in public authority units; determination of matters of lobbyists taxation; establishment of clear and differentiated criminal and administrative liability for lobbyists; standardization of ethical aspects of lobbyism; performance of widespread informational and educational campaign; personnel providing for functioning of lobbyism institute.

Keywords: lobbyism, corruption prevention, lobbying legislation, interaction between society and public authorities, transparency of lobbying activity.

Належне функціонування інституту лобістської діяльності дозволяє реалізувати фундаментальні принципи запобігання корупції, якими є прозорість діяльності органів публічної влади та широка участь громадськості у прийнятті рішень цих органів. З погляду Transparency International, запровадження високих стандартів прозорості публічних інститутів є життєво важливим для зменшення їх корумпованості. У стратегії цієї організації наголошується, що для запобігання політичній корупції необхідно, зокрема, просувати якомога вищі стандарти лобістської діяльності [8, с. 13]. На думку Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, формування ефективного законодавства про лобізм є необхідним для унеможливлення корумпованості законодавчого процесу [2].

В Україні протягом всього періоду незалежності науковці та практики докладали досить багато зусиль у напрямі пошуку оптимальної моделі лобізму та її законодавчого закріплення. Проте, наразі не вирішеною залишається проблема легалізації лобізму як правового інституту та формування цілісної нормативно-правової бази його функціонування. Хоча в Україні існує конституційно-правове підґрунтя для здійснення лобістської діяльності, вона, існуючи де-факто, залишається відокремленою від законодавства [6, с. 203]. Тому поняття лобізму та його суб'єктів є законодавчо не визначеними, не встановлено єдиного порядку його здійснення, нормативно-правові акти не містять механізмів забезпечення впливу лобістів на прийняття рішень органів публічної влади, контролю лобістської діяльності тощо [4, с. 14].

Виходячи з цього, науковці досить одноставно рекомендують здійснити правову інституціоналізацію лобізму в Україні шляхом прийняття спеціального закону, що має законодавчо закріпити даний інститут, дати чітке тлумачення відповідного явища та врегулювати лобістську діяльність з достатнім ступенем деталізації. Ми приєднуємося до цієї рекомендації та поділяємо аргументи дослідників, які вважають, що наявність даного закону є необхідною умовою детінізації лобізму, переведення його у цивілізовану площину та перетворення на дієвий інститут представництва суспільних інтересів, забезпечення належного державного й громадського контролю лобістської діяльності, а також вагомим чинником зниження рівня корупції, забезпечення рівноваги інтересів між різними суспільними групами та прошарками тощо [1, с. 503; 3, с. 12-13; 7, с. 212].

Зазначимо, що наразі у Верховній Раді України опрацьовується законопроект «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» (від 11 лютого 2020 р.

№ 3059), що, попри певні недоліки, цілком може стати основою правової інституціоналізації лобізму [5]. При цьому видається, що законопроект потребує доопрацювання в таких аспектах:

- уточнення та доповнення переліку видів діяльності, які не є лобістським впливом, з урахуванням зарубіжного досвіду;
- звуження кола осіб, які не можуть бути суб'єктами лобіювання, оскільки наразі законопроектом передбачена надмірно широка відповідна заборона для усіх осіб, визначених у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;
- покладення функцій реєстрації професійних лобістів і їх об'єднань, державного контролю за діяльністю суб'єктів лобізму на Національне агентство з питань запобігання корупції, а не на Міністерство юстиції України, як передбачено законопроектом;
- відображення у законопроекті питань легалізації діяльності іноземних лобістів;
- визначення вичерпного переліку органів публічної влади, в яких забороняється здійснювати лобіювання;
- закріплення норми про неможливість віднесення будь-яких даних про лобістську діяльність до інформації з обмеженим доступом, а також права громадян та громадських об'єднань запитувати та одержувати від органів публічної влади інформацію щодо діяльності суб'єктів лобізму.

Крім спеціального закону, становлення інституту лобізму потребує здійснення цілісного комплексу заходів за низкою напрямів, що передбачають:

- внесення змін до нормативно-правових актів щодо визначення і регламентації порядків та процедур лобістської діяльності в органах публічної влади;
- визначення правового становища лобістів як платників податків, видів відповідних податків і зборів, відповідальності за порушення податкового законодавства тощо;
- чітке визначення диференційованої кримінальної та адміністративної відповідальності лобістів за незаконні дії;
- прийняття корпоративних етичних правил поведінки лобістів у вигляді спеціального Етичного кодексу, що доцільно синхронізувати із законодавчим затвердженням кодексів етичної поведінки народних депутатів та членів уряду, а також оновленого етичного кодексу публічних службовців;
- проведення широкомасштабної інформаційно-просвітницької діяльності, спрямованої на формування сприйняття лобізму як ефективної форми взаємодії суспільства та влади;
- кадрове забезпечення функціонування інституту лобізму, в тому числі запровадження спеціальних освітньо-професійних програм на рівні магістра.

Список використаних джерел

1. Богиня Т. Ю. Перспективи законодавчого регулювання інституту лобізму в Україні. *Держава і право*. 2013. Вип. 61. С. 498-504.
2. Голова НАЗК виступає за якнайшвидше законодавче врегулювання лобізму та парламентської етики для зменшення ризиків політичної корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/antykoryptsijna-polityka/golova-nazk-vystupaye-za-yaknajshvydshe-zakonodavche-vregulyuvannya-lobizmu-ta-parlamentskoji-etyky-dlya-zmenschennya-ryzykiv-politychnoyi-koryptsiyi> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Гричина Н.А. Лобізм як інститут сучасної демократії: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.02. Київ, 2009. 19 с.
4. Дягілев О.В. Правовий інститут лобіювання: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Харків, 2010. 20 с.
5. Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні: проект Закону України від 11 лютого 2020 р. № 3059 / Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/914> (дата звернення: 10.04.2023).
6. Трофименко А.В. Проблеми інституціоналізації лобізму в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2014. Вип. 11. С. 203-212.
7. Федоренко В.Л. Запровадження інституту лобіювання в Україні: законотворчі та державно-управлінські аспекти. *Вісник НАДУ*. 2010. № 1. С. 205-213.
8. Together against Corruption: Transparency International Strategy 2020. Berlin: Transparency International, 2015. 20 p. URL: <https://www.transparency.org/en/strategy-2020> (дата звернення: 10.04.2023).

Ірина Криворучко, кандидат наук з державного управління, провідний фахівець сектору організації навчання слухачів вищих керівних кадрів відділу організаційного забезпечення навчального процесу Навчально-наукового інституту державного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Kryvoruchko, Candidate of Sciences in Public Administration, Leading Specialist of the Sector of training organization of trainees of senior management personnel of the Department of organizational support of the educational process of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0149-8512>

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ПРОЦЕДУРІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

DEFINITION AND ENFORCEMENT OF THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE ADMINISTRATIVE PROCEDURE: FOREIGN EXPERIENCE

In theses, the issue of substantive content and consolidation of the principle of proportionality in foreign countries is investigated. Proportionality is considered one of the general principles of European Community law. The detailed development of the mentioned principle by the European Court of Human Rights contributed to its consolidation in most systems of European administrative law. The principle of proportionality has been interpreted in terms of discretionary powers by administrative bodies.

The conducted analysis of the principle of proportionality of the administrative procedure proved that in the current legislation of different countries there is a sufficient number of both similar and different norms, but the understanding of the importance of the legislation that actually establishes the rules for the work of public administration bodies in order to ensure the rights and freedoms of citizens remains common to most of them, including as a factor in the fight against corruption.

Keywords: administrative procedure, principle of proportionality, administrative body.

У законодавстві європейських країн чітко прослідковується тенденція розглядати складовою принципу верховенства права принцип пропорційності. Пропорційність вважається одним із загальних принципів права Європейського співтовариства. Спочатку він був визнаний Судом ЄС, а згодом закріплений як загальний принцип в Угодах про створення ЄС (зокрема, в ст.5 Договору про заснування Європейського співтовариства) [1, с. 18].

Детальне розроблення Європейським судом з прав людини принципу пропорційності сприяло закріпленню його у більшості систем європейського адміністративного права. Так, принцип пропорційності міститься в Основному законі ФРН, Декларації прав людини і громадянина Франції.

В Німеччині даний принцип визначається принципом, що походить із принципу верховенства права [7, с.401] та має наступне формулювання «індивідуальний тягар може бути покладений на особу державою лише тією мірою, що необхідна для досягнення певної легітимної та суспільно необхідної мети» [8, с. 70].

За такого розуміння цього принципу, мова перш за все йде, про так звані негативні адміністративні процедури, в межах яких на особу покладається обов'язок або ж обмеження.

На відміну від підходу щодо відображення в принципі пропорційності співвідношення між приватним та публічним Петер Лерхе формулює позицію, що пропорційність означає «...прийнятне співвідношення між засобом і метою» [цит. за: 2, с.109]. Адміністративному органу заборонено використовувати будь-який засіб для досягнення мети, тобто цей засіб має бути «необхідним» та «пропорційним» [3, с. 67].

Європейський суд з прав людини, розтлумачуючи окремі положення Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, відмічає, що: «обмеження на свободи, що гарантується Конвенцією, мають бути «пропорційні легітимній меті, яка переслідується цими обмеженнями», а також «між засобами, що обираються, легітимною метою та встановленням відповідних обмежень має існувати розумне пропорційне співвідношення», оскільки «в основі всієї Конвенції лежить пошук справедливого балансу між загальними інтересами суспільства і вимогами щодо захисту

основних прав індивіда». Відповідно, Європейський Суд не тільки контролює здійснення органами державної влади їх повноважень, у тому числі дискреційних, на предмет розумності, обережності та чесності, а й вимагає, щоб рішення цих державних органів ґрунтувалися «на належному сприйнятті відповідних фактів», а державне втручання було розумно необхідне для досягнення переслідуваної легітимної мети.

Подібною є позиція Конституційного Суду (трибуналу) Польщі, відповідно до якої, принцип пропорційності має відповідати таким стандартам:

- правові акти мають ухвалюватися лише у разі необхідності захисту публічного інтересу;
- правові акти мають бути максимально спрямовані на досягнення поставлених цілей;
- між цілями правових актів та додатковими обов'язками, що покладаються на громадян у результаті їх прийняття, повинен існувати баланс [4, с. 47].

К. Собота зазначає, що на сьогодні принцип пропорційності визначається як родове поняття багатоступеневої перевірки для визначення придатності, необхідності та відповідності/доречності (пропорційності у вузькому значенні) якогось державного заходу. Акцентуючи на тому, що відповідно до новітніх підходів, що більше не хочуть вбачати у стосунках між суб'єктами державної влади та громадянами «владних відносин», а радше «юридичних відносин», на думку авторки, поняття пропорційності набуває більш широкого значення, відповідно до чого пропорційним є те, що є належним для відповідних юридичних відносин [6, с.277-278]. Отже, під час перевірки на пропорційність ставиться питання, чи є певний захист не лише охопленим буквальним текстом закону, але й легітимним під кутом зору конкретної справедливості, чинної для окремої категорії відносин.

Принцип пропорційності також тісно пов'язаний з адміністративним (вільним) розсудом (дискреційні повноваження) в діяльності органів публічного управління, що дозволяє останнім як сприяти, так і відмовляти. Здійснюючи тлумачення принципу пропорційності в аспекті дискреційних повноважень, Рекомендація Ради Європи щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами наголошує на тому, що «цей принцип застосовується особливо у випадках, коли адміністративний акт, прийнятий в ході здійснення дискреційного повноваження, несприятливо впливає на права, свободи та інтереси особи: його метою є забезпечення розумного балансу між інтересами, що зачіпаються, наприклад, публічні інтереси, з одного боку, і приватні інтереси особи – з іншого. В принципі наголошується, що адміністративний орган, якому надано дискреційне право, не повинен накладати на особу будь-якого обов'язку, що може бути непосильним з огляду на поставлену мету» [5, с. 475].

Отже, проведений аналіз принципу пропорційності адміністративної процедури переконує, що в діючому законодавстві різних країн існує достатня кількість як схожих так й відмінних норм, однак спільним для більшості з них залишається розуміння значущості законодавства, що фактично встановлює правила роботи органів публічного управління з метою забезпечення прав і свобод громадян, в тому числі як чинника боротьби з корупцією. Розуміння цього Україною та прийнятий відповідний законодавчий акт (Закон України «Про адміністративну процедуру») повинен забезпечити основу для подальшого розвитку суспільства, у тому числі матиме значний вплив на захист прав та інтересів приватних осіб.

Важливим аспектом для розвитку адміністративно-процедурної сфери в Україні виступає комплексний перегляд правового підґрунтя насамперед, основних принципів в яких мають знайти своє відображення сучасні європейські демократичні цінності. Адміністративна практика органів публічного управління (їх посадових осіб) щодо реалізації прав, свобод та інтересів особи має відповідати принципу пропорційності їх застосування, зазначеному у відповідних рекомендаційних документах Ради Європи.

Список використаних джерел

1. Консолідована версія Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. Офіційний вісник Європейського Союзу (2010/С 83/01). 403 с.
2. Принцип правової держави в Основному Законі (Конституції) ФРН і судова практика Федерального Конституційного суду ФРН. Автор Г.Рижков. К.: Книги для бізнесу, 2008. 112 с.
3. Принцип рівності у праві: теорія і практика : монографія; за заг. ред. Н.М.Оніщенко. К.: Вид-во «Юридична думка», 2014. 380 с.

4. Публічне урядування, права людини і демократія: регіональний зріз євроінтеграції: монографія; за заг. ред. М.В.Савчина. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. 320 с.

5. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 11 березня 1980 року № R (80) 2 щодо здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України. Автор-упорядник В.П.Тимошук. К.: Факт, 2003. 496 с.

6. Собота К. Принцип правової держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти; [пер. з нім. Г.Рижков, О.Блащук]; відп. ред. О.Сироїд. К.: ВАІТЕ, 2013. 608 с.

7. Темченко В.І. Правові та моральні аспекти механізму забезпечення громадянських прав і свобод у контексті євроінтеграції: Монографія. К.: Вид-во «К.І.С.», 2012. 440 с.

8. Тоцький Б.А. Принцип пропорційності: історичний аспект і теоретичні складові. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 70-74.

Марія Кулешова, студентка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Kulieshova, student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8544-9848>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ІЗЮМСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

POST-WAR RECONSTRUCTION OF IZYUM TERRITORIAL COMMUNITY OF KHARKIV REGION: CHALLENGES AND POSSIBILITIES OF IMPLEMENTATION

After the end of military conflicts, any country faces massive infrastructure destruction and economic decline. The question of restoring the state in such conditions has always been relevant. The issue of post-war reconstruction is also relevant for Ukraine at the current stage. In view of this, the purpose of this study is to analyze the post-war reconstruction of the Izyum Territorial Community of the Kharkiv Region, which was badly damaged by the hostile shelling of the aggressor country. Industrial facilities, social infrastructure facilities, residential buildings, etc. received significant damage and destruction on the territory of the community.

It was determined that the main tasks that should be implemented within the framework of the post-war reconstruction of the specified territorial community are: maximum demining of the territory of the Izyum territorial community; assessment of the scale of destruction, the needs of all interested parties and the compliance of the local economy and infrastructure with the identified needs; assessment and planning of rebuilding the social and economic potential of the community; restoration of objects and operation of critical infrastructure; restoration of the housing stock and guarantee of citizens' provision of safe housing, etc.

Keywords: territorial community, post-war reconstruction, development, infrastructure destruction, critical infrastructure.

З лютого 2022 року Україна потерпає від жорстокої, широкомасштабної війни. Військова агресія росії проти нашої держави звела нанівець усі плани розвитку країни, відкинувши її на десятки років назад. Катастрофічні збитки, завдані виробничому та житловому секторам, а також інфраструктурі обчислюються у мільярди доларів США, а війна триває, завдаючи все нових та нових втрат. Про відбудову України варто думати вже сьогодні, для того, щоб мати чіткий план дій, швидко приймати правильні рішення та здійснювати чіткі та правильні дії [3, с. 9].

Відбудова зруйнованого та інфраструктурний розвиток – це складний та комплексний підхід, що включає десятки тисяч проєктів у різних галузях та у всіх регіонах [2, с. 61]. Для швидкої та якісної відбудови, перш за все, необхідно сформувані чіткий та добре продуманий план та команду професіоналів, які матимуть повне розуміння усіх масштабів руйнувань, потреби населення та бачення планів розвитку. Відбудова повинна бути прозорою, підзвітною та ґрунтуватися на потребах громад і регіонів [1, с. 222]. Особливо важливою є відбудова тих регіонів та територіальних громад, які найбільше постраждали від дій країни-агресора.

До таких територіальних громад належить Ізюмська територіальна громада Харківської області. Із самого початку повномасштабної війни Ізюмська територіальна громада знаходилася під постійними ворожими обстрілами. З початку російської військової агресії територія громади неодноразово піддавалась артилерійським обстрілам та ракетним ударам. Як наслідок, значних пошкоджень та руйнацій отримали промислові об'єкти, об'єкти соціальної інфраструктури, житлові будинки тощо.

На наш погляд, основними завданнями, які мають бути реалізовані у межах повоєнної відбудови Ізюмської територіальної громади Харківської області є:

- максимальне розмінування території Ізюмської територіальної громади;
- оцінювання масштабу руйнувань, потреб всіх зацікавлених осіб та відповідності місцевої економіки й інфраструктури окресленим потребам;
- оцінювання та планування відбудови соціально-економічного потенціалу громади;
- відновлення об'єктів та роботи критичної інфраструктури, виходячи з потреб та перспектив розвитку громади;
- відновлення житлового фонду (там, де це доцільно) та гарантування забезпеченості громадян безпечним житлом;
- відновлення роботи промисловості та бізнес середовища, інституцій, освітніх закладів, охорони здоров'я;
- правове забезпечення мешканців громади;
- за результатами обстежень визначення технічних, фінансових потреб та черговості відновлення інфраструктури громади, її модернізації;
- покращення рівня соціальної захищеності мешканців громади, людей з обмеженими можливостями, маломобільних, пристарілих громадян, дітей сиріт, багатодітних сімей, створення безбар'єрного простору тощо.

В результаті реалізації проекту відбудеться відбудова критичної інфраструктури населених пунктів до рівня, як було, реконструкція системи централізованого водопостачання та водовідведення в населених пунктах громади, побудова модульних будинків для переселення 300 мешканців повністю зруйнованих населених пунктів, впровадження енергоощадних технологій при забезпеченні жителів теплом, модернізація наявних котелень та мереж електро, - газопостачання, забезпечення права громадян на отримання адміністративних, освітніх, медичних, правових послуг та можливість працевлаштування, заохочення припливу іноземного капіталу і технологій, оскільки спершу інвестори не будуть впевнені у безпеці своїх інвестицій в Україні та її громадах, їм можуть знадобитися сильніші стимули; проведення інвентаризації продовольчих сил регіону, оперативний моніторинг щодо можливих сценаріїв продовольчої безпеки і регіональних запасів продовольства; активізація роботи щодо пошуку міжнародних донорів для реалізації локальних проєктів економічного розвитку; активізація проєктного менеджменту на рівні громад, а також реалізації угод державно-приватного партнерства на національному і регіональному рівнях.

Таким чином, можемо прийти до висновку, що повоєнна відбудова України є складним та багатоетапним процесом, який вимагає комплексного підходу та спільних зусиль уряду, громадськості, бізнесу, а також міжнародних структур. Повоєнна відбудова Ізюмської територіальної громади Харківської області повинна відбуватися з урахуванням першочергових потреб громадян, детального аналізу руйнувань та можливостей для якісної й швидкої відбудови критичної інфраструктури, житлових будинків, освітніх закладів, медичних закладів тощо.

Список використаних джерел

1. Караїм О. Соціально-еколого-економічні аспекти сталої повоєнної відбудови регіонів України. *REBUILD UKRAINE: справа всього цивілізованого світу*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, Луцьк, 15 березня 2023 р.). Луцьк: Вежа-Друк, 2023. С. 222-226.
2. Кострубіцька А. В. Повоєнна відбудова України: досвід Боснії і Герцеговини. *Актуальні питання науки, освіти та технологій в сучасних умовах*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Секція: державне управління 22 квітня 2022 р. Полтава, 2022. С. 61-62.
3. Охріменко О., Попов, Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. №45. С. 8-10.

Тетяна Кумеда, кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ

Tetiana Kumeda, Ph.D in Arts, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs

<https://orcid.org/0000-0002-1690-4253>

РЕАЛІЗАЦІЯ КЛЮЧОВИХ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

IMPLEMENTATION OF KEY LEADERSHIP COMPETENCES IN PUBLIC ADMINISTRATION

The article defines and discloses the content of leadership competencies for leaders in the field of public administration. The basic competencies that a modern leader-leader should possess have been clarified. Those qualities of a leader that are important have been studied value to managers due to their ability to influence performance functioning of organizations and institutions, as well as being a driver of positive changes.

Keywords: leader, competence, leadership competence, leadership qualities.

Лідерство з початку ХХІ ст. зазнало значних змін, глобальне управлінське середовище вимагає нових лідерів, ключові компетенції яких будуть відповідати новим запитам суспільства, освітнього простору, етичним вимогам. Сучасні лідери повинні мати низьку терпимість до неефективності, бути мобільними, гнучкими, незалежними, працювати в команді та бути інноваційними [1].

Серед лідерських компетенцій у сфері публічного управління ключовими є професійні, особистісні та емоційні компетенції. В основі піраміди лідерських компетенцій керівника мають бути професійні компетенції, які відповідають запитам сьогодення. Вони проявляються, насамперед, у знаннях особливостей своєї професії, розумінні її суті, вміннях застосовувати функції управління, можливостях передачі знань, виконуючи роботу певного професійного спрямування. Зміст професійних компетенцій керівника у публічному управлінні охоплює: знання та вміння планувати діяльність в управлінській сфері, особистий робочий час і час своїх підлеглих, прогнозувати розвиток ситуації, контролювати діяльність установи; здатність організувати роботу відповідно до вимог чинного законодавства, використовувати синтез знань і вмінь у сфері діяльності відповідної установи; наставництво; здійснення моніторингу вчасного та якісного виконання поставлених цілей і завдань; вміння створювати систему умов, які впливають на поведінку підлеглих, і спрямовувати їхні дії в необхідному напрямі, зважаючи на перспективи розвитку; вміння делегувати повноваження підлеглим і розподіляти обов'язки між ними, приймати вчасні й обґрунтовані рішення, ефективно управляти людськими, інформаційними та іншими ресурсами, відповідально ставитися до клієнтів, конкурентів, працівників тощо.

Особистісні компетенції лідера-управлінця проявляються в умінні використовувати притаманні тільки йому властивості особистісного самовираження та саморозвитку. Зміст особистісних компетенцій лідера охоплює: вміння систематизувати та узагальнювати інформацію, з'ясувати причинно-наслідковий характер подій; вміння враховувати чинники, обмеження, ризики, можливості запобігання непередбачуваним обставинам; уміння генерувати нові ідеї, доносити їх сутність до підлеглих; перспективне мислення; креативність; уміння аналізувати та доводити альтернативи щодо запропонованих шляхів розв'язання проблем; уміння відкритого спілкування, чіткого та логічного висловлювання думок; уміння забезпечувати обмін інформацією як по вертикалі, так і по горизонталі, відстоювати власну точку зору, зважаючи на об'єктивні чинники та обставини; вміння вислуховувати та прислухатися до ідей інших осіб, оцінювати ситуацію перед тим, як висловлюватися чи почати діяти; вміння вести ділові переговори та йти на компроміс, свідомо підпорядковувати свою поведінку встановленим нормам; вміння підтримувати довіру та взаємоповагу, працювати в команді; здатність адекватно відповідати за взяті на себе зобов'язання; старанне та ретельне виконання своїх обов'язків тощо.

Емоційні компетенції лідера проявляються в умінні використовувати власну поведінку та настрій для впливу на результати роботи підлеглих. Зміст емоційних компетенцій керівника

охоплює: здатність адекватно переносити напружену ситуацію, не потрапляючи у стресовий стан; уміння самостійного прийняття рішень незалежно від зовнішніх указівок чи наказів; здатність відстоювати власну точку зору, не порушуючи при цьому прав та інтересів підлеглих; уміння вирішувати проблеми професійного й особистісного характеру, зважаючи на ситуацію, що склалася; вміння усвідомлено співчувати переживанням співрозмовника, зважаючи на його душевний стан, контролювати імпульсивність; уміння адекватно оцінювати дійсність незалежно від обставин.

Прояв лідерських компетентностей багатоплановий. Сучасний керівник-лідер повинен володіти такими базовими компетентностями: мотивація до досягнення (переважання орієнтації на досягнення мети, на результат); внутрішнє прагнення до саморозвитку; креативність; працездатність; уміння надихати, заражати ідеями; управлінська компетентність (здатність до постановки цілей, здатність прогнозувати, планувати, приймати рішення, спонукати інших до дії, контролювати); уміння діяти в невизначених ситуаціях, патріотизм і прийняття соціальної відповідальності; знання та вміння у спеціальних сферах (управління громадською організацією, фандрейзинг, лідерство і командування, ділові комунікації, національна соціально-політична система, включаючи розуміння історії її виникнення, міжнародного контексту і тенденцій розвитку). Дані компетентності не є вичерпними, але – обов'язковими для сучасного керівника-лідера [2, с. 175].

Професіоналізм як лідерська компетенція має пріоритетну роль для управлінців, оскільки лідер може бути неформально визначений у колективі через його здатність впливати і надихати, але управлінець – це завжди людина, обрана відповідно до її знань, досвіду і вміння комунікувати. Крім того, для досягнення мети певної установи, керівник повинен не лише бути фахівцем з певної спеціальності, а й розумітися на питаннях управління, менеджменту, стимулювання та бути обізнаним щодо особливостей функціонування установи. Також йому необхідно мати чітку позицію, бути сміливим і впевненим, що сприятиме змінам на користь установи, впровадженню інновацій, просуванню компанії на ринку, оскільки рішучість керівника, його готовність ризикнути суттєво впливає на персонал тільки у тому разі, якщо він здатен не лише запропонувати проект, а й заохотити інших до його реалізації.

Отже, визначення і розкриття змісту лідерських компетентностей для лідерів у сфері публічного управління є необхідною складовою системи удосконалення її кадрової політики. Одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності діяльності сучасних органів публічної влади має стати урахування чиннику лідерства при адаптації профілів лідерських компетентностей посадових осіб органів публічної влади до загальних потреб суспільства, створення системи моральних, соціально-психологічних і творчих стимулів кар'єрного зростання керівних кадрів [3]. Завдяки розробленню і впровадженню профілів лідерських компетентностей посадові особи органів публічної влади мають змогу самостійно здійснювати самооцінку й відповідно до отриманих результатів визначати шляхи свого подальшого розвитку і самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Stokes C. Leadership Development. Millennials and Leadership in the 21st Century. URL: <http://www.theforward.co/millennials-leaders-21st-century-workplace-needs/>
2. Лідерство в муніципальному управлінні: навчально-методичний посібник. ДП «Укртехінформ». Київ. 2013. 263 с.
3. Чечель А. Розвиток лідерських якостей державних службовців як шлях удосконалення компетентнісно-орієнтованої моделі управління персоналом на державній службі. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/univlead_2016_2_10%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/univlead_2016_2_10%20(1).pdf).

Марина Кутепова, аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Marina Kutepova, postgraduate student of the Department of State Administration of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8560-8001>

Науковий керівник: **Ігор Ткаченко**, кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НОВОМУ ЗАКОНІ ПРО НАРОДОВЛАДДЯ

FEATURES OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE NEW LAW ON PEOPLE'S GOVERNMENT

The potential and significance of the use of a referendum as a form of political participation of citizens in the national-state processes of Ukraine has been clarified. In this context, the novelty of the law «On Democracy through an All-Ukrainian Referendum» lies in determining the possibility of introducing electronic voting and other procedures in organizing and holding an All-Ukrainian referendum. It has been established that the innovativeness of the law «On democracy through an all-Ukrainian referendum» is based on the possibility of widespread introduction of electronic voting and other procedures in organizing and holding an all-Ukrainian referendum. In order to ensure the organization and holding of an all-Ukrainian referendum, the law provides for the creation of an automated information and analytical system for providing electronic voting. Based on the research of foreign experience and legislation, an automated information and analytical system was developed, which is designed to protect against manipulation of signatures. However, it is stated that the procedure for electronic voting should be further developed and regulated. The need to strengthen the technical support for the protection of personal data of voters and the system for electronic voting from hacker attacks and other unauthorized interventions is indicated.

Keywords: democracy, referendum, President of Ukraine, innovations, electronic voting, Venice Commission.

Президент України В. Зеленський, 8 квітня 2021 р, підписав перший законопроект з пакету законопроектів про народовладдя через всеукраїнський референдум – Закон України Про всеукраїнський референдум від 26.01.2021 [1]. Констатується, що над документом працювали фахівці Офісу Президента, народні депутати і низка громадських організацій. Незважаючи на те, що експерти називають ряд потенційних загроз та недоліків Закону України «Про народовладдя через всеукраїнський референдум», в цілому думка про нього є позитивною. Слід зазначити, що у загальному експерти позитивно сприйняли перший з законопроектів про народовладдя [2]. З прийняттям нового закону про референдум Президент мав намір заповнити правовий вакуум, відродивши механізм народовладдя за допомогою референдуму.

Ключовою інновацією ухваленого закону, що вирізняла його серед інших законопроектів, які було представлено у Верховній Раді України (ВРУ), є визначення можливості запровадження електронних процедур під час організації та проведення всеукраїнського референдуму, включаючи запровадження електронних голосувань. Для забезпечення організації та проведення всеукраїнського референдуму закон зокрема передбачає створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи щодо забезпечення електронного голосування. При цьому норми про введення процедур електронного голосування мають набути чинності з дня початку дії окремого закону про застосування інноваційних технологій, електронного (машинного) голосування [3].

Слід зазначити, що автоматизована інформаційно-аналітична система розроблялася на основі вивчення зарубіжного законодавства та досвіду його застосування у відношенні електронних голосувань, перш за все європейських держав. В зв'язку з цим, що стосується електронного

голосування на референдумі, то, на думку українського аналітика А. Кошеля, «воно є позитивним нововведенням, яке може забезпечити від маніпуляцій з підписами. Адже збір підписів щодо ініціювання референдуму і електронне голосування передбачають використання електронного цифрового підпису. Разом з тим А. Кошель вважає, що провести референдум з ініціативи знизу буде практично неможливо – для цього потрібно буде зібрати 3 мільйони підписів українців. А цифровий підпис зараз мають дуже мало громадян країни, і не факт, що вони захочуть підписатися під тією чи іншою ініціативою, яку хтось захоче винести на референдум» [4].

У Міжнародній фундації виборчих система (IFES) відзначають, що електронне голосування є одним з найважливіших нововведень президентського проекту. Однак звертають увагу, що процедура в документі належним чином не врегульована. В організації кажуть, що тестування і практичне впровадження електронного голосування в європейських країнах показало, що цей механізм або не користується довірою громадян через непрозорість або породжує ряд ризиків (несанкціонованого втручання, зловживань). Ці ризики, на думку експертів IFES, переважають зручність. Фундація в своєму аналізі посиляється на той факт, що досвід успішного використання інтернет-голосування на європейських просторах обмежується Естонією, в той час як інші країни (Нідерланди, Ірландія, Німеччина, Велика Британія), які тестували інструмент, відмовилися від його масового використання [5].

В контексті нововведень і, зокрема, появи можливості електронного голосування відзначимо, що ще до підписання нового закону, проаналізувавши проект Закону України «Про народовладдя через всеукраїнський референдум», Венеціанська комісія (ВК) опублікувала до нього «терміновий загальний висновок», в якому йшлося про те, що представлений документ «гідний похвали», але вказала на кілька пунктів, які підлягають доопрацюванню та вдосконаленню. Серед них слід виділити рекомендації про виключення із законопроекту положень про електронне голосування для можливого подальшого врегулювання в окремому законі, який також стосувався б місцевих, парламентських і президентських виборів [6].

Електронне голосування на референдумі має досить суперечливий характер. Одним із проблемних аспектів у цьому питанні буде технічне забезпечення захисту персональних даних виборців та системи для електронних голосувань від хакерських атак і інших несанкціонованих втручань. Крім цього, результати електронного голосування в умовах кібератаки можуть бути спотворені або прийняті на користь зацікавлених осіб.

Тому, в контексті вищезазначеного, рекомендації ВК відносно виключення електронного голосування мають свої логічні пояснення. Реалізація таких методів можлива тільки після створення надійного інструменту електронної ідентифікації та повного захисту всіх інформаційних систем і баз даних від несанкціонованих втручань. ВК зокрема зазначила, що процедура проведення всенародного ініціативного референдуму повинна передбачати роль ВРУ перед голосуванням, а також, при необхідності, після голосування і відповідно до результатів. А наслідки схвалення народної ініціативи повинні бути визначені в законі. Безперечно, ці положення мають важливе значення для закріплення механізму обов'язковості результатів всеукраїнського референдуму, передбаченого ст. 4 закону. На переконання ВК у документі необхідно описати повну процедуру проведення референдуму навіть після схвалення конкретного рішення за результатами голосування, тобто, починаючи з проголошення референдуму і закінчуючи втіленням результатів голосування в дії. Тут повинна бути передбачена роль не тільки ВРУ України, а й інших органів державної влади по кожному питанню, яке може бути предметом референдуму, окремо. Крім того, одним з важливих висновків ВК є необхідність конкретних статей про запобіжні заходи та ефективні санкції щодо порушень проти ЗМІ під час проведення кампанії [6].

Таким чином, інноваційність закону «Про народовладдя через всеукраїнський референдум» ґрунтується на можливості широкого запровадження електронних голосувань та інших процедур під час організації та проведення всеукраїнського референдуму. З ціллю забезпечення організації та проведення всеукраїнського референдуму закон передбачає створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи щодо забезпечення електронного голосування. Ґрунтуючись на дослідженнях зарубіжного досвіду та законодавства було розроблено автоматизовану інформаційно-аналітичну систему, яка покликана забезпечити від маніпуляцій з підписами. Проте, констатується той факт, що процедура електронного голосування має ще доопрацьовуватись та врегульовуватись. Зазначається необхідність посилити технічне забезпечення захисту персональних даних виборців та системи для електронних голосувань від хакерських атак і інших несанкціонованих втручань.

Пропонується встановити надійні механізми захисту громадян України від маніпулювання їх свідомістю. Необхідні конкретні заходи, що врегулюють діяльність ЗМІ, забезпечать їх вільну роботу та захистять від несанкціонованого втручання в їх діяльність.

Список використаних джерел

1. Про всеукраїнський референдум. Закон України. Документ 1135-IX, чинний, поточна редакція - Прийняття від 26.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
2. Рябошапка В. Закон про референдум від Зеленського: плюси, мінуси, подводні камені. 10.06.2020. URL.: <https://politics.segodnya.ua/politics/zakon-o-referendume-plyusy-minusy-podvodnye-kamni-1454038.html>
3. Кондратенко М. В Україні ухвалили новий закон про референдум. *Deutsche Welle*. 2021. 26. січня. URL.: <https://www.dw.com/uk/v-ukraini-ukhvalyly-novy-zakon-pro-referendum/a-56349619>
4. Ржутская Л. Народовладдя від Зеленського: плюси і мінуси закону про референдум. *Deutsche Welle*. 2020. 18 червня. URL.: <https://www.dw.com/uk/narodovladdia-vid-zelenskoho-plyusy-i-minusy/a-53753528>
5. Аткінсон В., Аабєрг Р. Інструментарій для спостереження за доступом до виборів. Міжнародна асоціація електоральних систем. 2018. 129 с. URL: https://www.ifes.org/sites/default/files/election_access_observation_toolkit_dec_2018_ukrainian.pdf
6. Невмержицький С. Законопроект про референдум: «за» чи «проти»? Юрліга. 2020. 18. серпня. URL.: https://jurliga.ligazakon.net/news/197648_zakonoproekt-pro-referendum-za-chi-proti

Наталія Ларіна, кандидат педагогічних наук, доцент, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Смірнова Ірина, студентка магістерської підготовки за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Larina, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5843-0765>

Smirnova Irina, student of master's degree in specialty 281 "Public administration and administration" Educational and Scientific Institute of Public Administration and civil service of Kyiv National University named after Taras Shevchenko

ФУНКЦІОНАЛЬНО-РОЛЬОВИЙ ПІДХІД У ЗАСТОСУВАННІ ТЕХНОЛОГІЙ ТИМБІЛДІНГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

FUNCTIONAL-ROLE APPROACH IN THE APPLICATION OF TEAM BUILDING TECHNOLOGIES IN PUBLIC MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Team leadership is possible only in the context of activities, for the growth of productivity of which the team is actually created, but it cannot be created before the transformations in it. The positive synergy of joint work in the field of public administration is an effective type of activity of public servants, which is facilitated by a number of conditions, primarily related to the specifics of the relationship between employees in public authorities. Education of students in the master's program in specialty 281 "Public Administration and Administration" provides for the study in the electoral block of such an actual academic discipline as "Teambuilding and Leadership", in which students are invited to analyze the problems associated with the transition to a new concept of management (from administration) and management to leadership), as well as to offer options for their solution.

Features of team leadership as one of the forms of public administration in the context of transformational changes and reforming the civil service into a public service, affect its professional development of public servants, highlight the factors of influence of the internal environment on the formation of a management team, ensure the competitiveness of the authority and its employees in the market for providing public services to the population of Ukraine.

Розглядаючи командне лідерство в сфері публічного управління закладами освіти, відзначимо, що воно здатне адекватно й оперативно реагувати на зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі органу влади, забезпечувати більш ефективне колегіальне управління в умовах нестабільності та постійних змін.

Особлива увага належить відображенню принципів командного лідерства, зокрема таких як: розподіл влади та відповідальності, співробітництво, використання матричної організаційної структури управління, побудова, ефективної управлінської команди для досягнення цілей розвитку та конкурентоспроможності державних службовців в сфері освіти. [3].

Розвиток лідерської компетентності є одним з ключових компонентів професійної підготовки управлінців у сфері освіти до здійснення комунікації на основі моральних цінностей, принципів та професійно-етичних норм, усвідомлюючи власне лідерство та відповідальність як професіонала, підтримуючи авторитет команди, що суттєво підвищує ефективність прийняття виважених управлінських рішень в управлінні закладами освіти [4-5]. Приділено увагу запровадженню тренінгів із розвитку командного лідерства в публічному управлінні закладами освіти. Наведено загальні етапи організації та проведення навчального тренінгу для управлінських кадрів та державних службовців різних категорій посад.

Тренінг «Командоутворення та лідерство на публічній службі» має міждисциплінарний характер, інтегрує знання з інших освітніх і наукових галузей: публічного управління, політології, педагогіки, психології та ін. [5]

Складові процесу командоутворення:

1. Формування і розвиток навичок командної роботи (*team skills*), які є основою системи впровадження командного менеджменту. Сюди можна віднести такі навички:

– гармонізацію спільної мети з персональними цілями;

- прийняття відповідальності за результат команди;
- ситуаційне лідерство (лідерство під завдання) і гнучку зміну стилю відповідно до особливостей завдання;
- конструктивну взаємодію і самоврядування;
- прийняття єдиного командного рішення і його узгодження з членами команди.

2. Формування командного духу (team spirit), тобто сукупності психологічних феноменів, що характеризують неформальні відносини співробітників

- ефективне використання сильних сторін складу команди;
- розподіл ролей в команді для оптимального досягнення результатів;
- формування нової структури при злитті, поглинанні, реструктуризації підприємства;
- створення робочої обстановки при формуванні проектних команд;
- налагодження горизонтальних зв'язків усередині колективу, регіональних підрозділів.

Зазвичай командоутворення проводиться після організаційної діагностики, атестації або оцінки персоналу в організації і є своєрідним етапом в рамках консультування з організаційного розвитку [1]. В цьому випадку командоутворення може відбуватися за трьома напрямками:

1) формування високоефективних команд на основі даних атестації або оцінки управлінської діяльності працівників закладу освіти;

2) підбір відповідного персоналу і комплектування існуючих команд згідно з інформацією, отриманою в ході організаційної діагностики, атестації або оцінки персоналу, з урахуванням знань, умінь, навичок і здатності працювати в команді;

3) переформування і перестроювання наявних команд на основі даних організаційної діагностики, атестації або оцінки персоналу з метою досягнення максимальної ефективності.

Технологія формування команди включає в себе послідовне проходження трьох етапів, на кожному з яких необхідно відповісти на ряд питань [5] (табл. 1.).

Таблиця 1. Етапи формування команди

Етапи формування команди	Питання етапу
Завдання	Яку роботу потрібно виконати? Якими повноваженнями володіє група для того, щоб керувати власною роботою? Що є центральним моментом роботи, яку група буде виконувати? Який ступінь взаємозалежності членів команди? Існує тільки одне правильне рішення або є кілька можливостей? Інтереси членів команди збігаються або мають конкурентний характер?
Люди	Скільки людей має бути в команді? Хто ідеально підходить для виконання роботи? Який рівень технічних навичок, навичок управління завданням і міжособистісних навичок потрібно? Який рівень і тип диференційованості є оптимальним для команди?
Взаємовідносини	Як члени команди пристосовуються один до одного? Який наявний розподіл ролей між членами команди? Які норми сприятливі або небезпечні для групи? Чи має значення згуртованість команди? Яким чином зростає довіра, що загрожує довірливим відносинам і як вони встановлюється серед членів команди?

В основі технології командоутворення лежить ряд принципів, які задають певні правила і вимоги при організації команд. Виділяються наступні принципи роботи команди.

1. *Добровільність входження в команду* – ключовий принцип формування команди. До складу команди може бути включений тільки той кандидат, хто добровільно виявив готовність увійти до складу команди на основі поінформованості розуміння всіх умов її діяльності.

2. *Колективне виконання роботи*. Кожен член команди виконує ту частину роботи, яку йому доручила команда, а не ту, що він зазвичай виконував за завданням адміністративного начальства (останнє не виключається і в рамках команди).

3. *Колективна відповідальність*. Вся команда втрачає в довірі, стимулюванні, в суспільному визнанні, якщо завдання не виконано з вини кожного з членів команди.

4. *Орієнтованість оплати праці на кінцевий результат загальнокомандної роботи*.

Всі члени команди, незалежно від займаних посад, «набувають», якщо команда в цілому працювала ефективно, і «втрачають», якщо команда не досягла результату.

5. *Гідна значимість стимулювання команди за кінцевий результат.*

Керівництво повинно мати інформацію про стимулах, які є значущими для кандидатів члени команди. На підставі цієї інформації складається «фонд стимулювання». Як гідних стимулів можуть виступати не тільки гроші, але й інші способи заохочення, засновані на хобі, амбіціях та вподобання кандидатів (наприклад, суспільне визнання).

6. *Автономне самоврядування команди. Діяльністю членів команди скеровує її керівник (лідер), а не адміністративне організації.*

7. *Підвищена виконавська дисципліна.* Кожен член команди відповідає за командний результат. Даний принцип добровільно приймається кожним членом команди.

Субкультура – це система цінностей, установок, способів поведінки і життєвих стилів певної соціальної групи, яка відрізняється від пануючої в суспільстві культури, хоча й пов'язана з нею [5]. Членство в таких субкультурах надає відчуття ідентичності і забезпечує певну компенсацію «невдач» в звичайному суспільстві. Одна з складностей, що пов'язана з використанням поняття субкультури. Найбільш ефективною умовою для організації командної субкультури є вибудовані відносини між членами команди всередині групи, коли колектив організації створює управлінську команду. Таким чином, для них вкрай важливим постає питання аналізу механізмів створення управлінських команд і технологій подальшого підвищення культури взаємодії.

Публічне управління в сфері освіти, зокрема закладами освіти, на основі формування ефективної управлінської команди є складним та дуже багатограним процесом. Саме тому підходи до утворення такої команди мають бути особливими. Професійні керівники в Україні нерідко зустрічаються з проблемою створення саме ефективної команди через відсутність командної субкультури, яка формується на основі прийнятих всіма членами групи правил поведінки, етики, моральних цінностей [5].

Діяльність щодо створення управлінської команди може бути ефективною лише в тому випадку, коли лідер команди володіє певними професійними якостями для побудови відношень усередині колективу команди. Однією з основних рис такого керівника є вміння здійснювати публічне адміністрування, як у процесі створення, так і у процесі самої роботи управлінської команди, при тому що кадрові можливості керівника у формуванні управлінської команди завжди обмежені. Це пов'язано з тим феноменом, який у теорії та практиці управління набув назви «нестача управлінських зірок», особливо в умовах командної роботи, коли фахівець, який був успішним в одній організації, при переході в нову організацію не буде вже таким успішним, оскільки в ній діють інші організаційні умови діяльності, тощо.

Таким чином, керівникові доводиться задовольнятися середнім рівнем професійності підлеглих і створювати необхідні умови для їх професійного зростання у процесі їх подальшої діяльності. Крім того, керівникові доводиться частіше формувати управлінську команду в процесі «бойових дій», проводячи внутрішню ротацію кадрів або зовнішній набір фахівців, лише покладаючись на довіру [6].

Список використаних джерел

1. Карамушка Л.М., Клокар Н.І, Філь. О.І. Технологія формування управлінської команди освітньої організації. Біла Церква : КОПОПК, 2008. 64 с.
2. Камок Т.В. Тімбілдинг в системі публічної служби: аналіз зарубіжного досвіду. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 1. С. 521 – 527.
3. Ларіна Н.Б. Теоретичний аналіз застосування тимбілдингу як інноваційного підходу в управлінні персоналом на публічній службі». *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. №1 (15), С. 124-145. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/288>
4. Ларіна Н.Б., Ковбасюк К.В., Курилюк А.В. Зарубіжні тенденції застосування тимбілдингу в органах влади. *Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві* : зб. тез міжнар. круглого столу (08 лип. 2021 р.) / редкол. : Ольга Андреева, Ірина Криворучко, Наталія Ларіна ; за заг. ред. Лариси Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2021. 268 с. С. 88-89.
5. Міляєва В.Р. Запровадження командних форм роботи у професійну діяльність державних службовців. – URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1106/1/V_Miliaeva_APPEPIPP_5_IPSP.pdf (Дата звернення 22.11.2021).
6. Korchak Nataliia, Larina Nataliia, Yashutin Igor. Team management in the civil service in the present-day challenges and threats. *Scientific journal of Polonia university* 54 (2022) 5. P.129-142. URL : <http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/article/view/993/941> DOI <https://doi.org/10.23856/5418>

Станіслав Ларін, кандидат наук з державного управління, доцент Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПНУ

Stanislav Larin, Associate Professor of Central Institute of Postgraduate Education, University of Educational Management of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-8544-7714>

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

PUBLIC ADMINISTRATION OF THE PROTECTION OF NATIONAL VALUES IN THE CONDITIONS OF MILITARY ACTIONS IN UKRAINE: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACH

The article is devoted to a scientific and empirical study of the protection of national values in Ukraine in the field of public administration. The war demonstrated that a strong state is built on the identification of citizens with the state. Common values unite the state and citizens. management of the protection of national values in Ukraine.

The methodological basis of the study is the theoretical substantiation of the features of public management of the protection of national values from the standpoint of systemic, analytical, historical, axiological approaches; systems of interconnected and complementary general scientific and special research methods, in particular, comparative, situational, systemic and structural-functional analysis. To achieve the goal and tasks of the research, the author analyzed the scientific works of domestic scientists on the issue of protecting national values, outlined methodological approaches to the study of the value of the individual, the value of society and the value of the state. The material of the section is built on the empirical basis of the results of student surveys in 2016-2018 and in 2022 after the full-scale invasion of Russia into Ukraine regarding the definition of the basic values of Ukrainian society (the basis of the study was the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine and Kyiv National University named after Taras Shevchenko).

As a result of a systematic analysis of the results of the survey, it was determined that for Ukrainians, the basic national values are universality, social justice, patriotism, tolerance, spirituality, hospitality, respect for the family, "cordocentrism" and a number of others that form the basis of our Ukrainian mentality. The Russian armed aggression against Ukraine is considered by the Ukrainian public as a war of values. It is appropriate to use the author's substantiation of the theoretical and methodological foundations of effective public management of the protection of national values in Ukraine for the perspective of future governance on the issue of strengthening sovereignty and preserving the territorial integrity of Ukraine.

Keywords: public administration, sovereignty, integrity, universality, social justice, patriotism, tolerance, spirituality

Теоретичними засадами статті є система взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема, метод системного аналізу; історичний, порівняльний і структурно-функціональний аналіз; ситуативний метод та методи аналізу і синтезу; базові теоретичні положення і моделі управління, систематизація нормативно-правових актів і літератури за темою дослідження; узагальнення анкетування; виявлення, добір, класифікація та узагальнення фактів, спрямованих на отримання об'єктивних та достовірних результатів,

Проблематика публічного управління розглядалася через систему національних цінностей як поєднання декількох підсистем в роботах М. Боришевського [1], О. Вишневського [2], П. Петровського [3] та Г. Ситника [4], Ю. Сурміна [6; 14], В.Бакуменка [6], В. Горбуліна [8] на ін. Системний підхід сприяє обґрунтуванню сучасних наукових засад публічного управління цим процесом у складних суспільно-політичних системах, орієнтованих на захист національних цінностей людини, суспільства та держави, особливо в умовах глобалізаційних викликів, які пов'язані з початком вторгнення країни-агресора РФ в Україну та трансформаційними змінами, які відбудуться в повоєнний період - відбудова держави на звільнених від окупантів територіях України.

Незважаючи на те, що у Законі України "Про національну безпеку України", відсутнє поняття "національні цінності", натомість закріплено поняття "національні інтереси – це життєво важливі

матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави” [11], ця тема є актуальною в науковому та прикладному аспектах.

Поняття “цінності українського народу” є більш вузьким, хоча й різноплановим, тож вітчизняні науковці віддають перевагу дослідженням саме національних інтересів, які є невіддільними від сформованої системи національних (стратегічних) цілей; розробляють класифікації національних інтересів, ранжування, методологічні засади формування Стратегії національної безпеки України [10]. Це дає підстави нам констатувати про доцільність розробки системного уявлення про національні цінності в сфері публічного управління в Україні, особливо в умовах війни за нашу суверенність та незалежність.

На підставі аналізу дослідження вітчизняних науковців питання національних цінностей, автором розділу окреслено наступну структуру: цінності особистості, цінності суспільства та цінності держави [8-9] (див. табл. 1).

У табл. 1 представлено експертне опитування про види цінностей, які були виявлені в довоєнний і післявоєнний період:

Таблиця 1. Результати анкетування щодо системи національних цінностей держави, суспільства та особистості до 24 лютого 2022 року

<i>Цінності особистості</i>	<i>Цінності суспільства</i>	<i>Цінності держави</i>
Моральні цінності Індивідуалізм Права та свободи людини Патріотизм Безпека особистості Право приватної власності	Добробут Соціальна справедливість Міжетнічна та міжконфесійна злагода Ліберально-демократичні традиції Матеріальні та духовні надбання	Природні ресурси Конституційний лад Система міжнародних зв'язків Державний суверенітет Територіальна цілісність Безпека держави

Серед основних державних національних цінностей – природні ресурси, конституційний лад, система міжнародних зв'язків; серед основних громадянських цінностей – добробут соціальна справедливість, міжетнічна та міжконфесійна злагода; серед особистих цінностей – моральні цінності, індивідуалізм права та свободи людини. Таким чином, безпека держави, суспільства та особистості не були лідерами в рейтингу основних цінностей особистості, незважаючи на анексію Криму та воєнні дії на Сході України, які тривали понад 3-4-и роки.

Результати контрольного опитування студентів після повномасштабного нападу країни-агресора Росії в Україну 24 лютого 2022 року свідчить про зміну національних цінностей в респондентів (див. табл. 2).

Таблиця 2. Результати анкетування щодо системи національних цінностей держави, суспільства та особистості в умовах воєнного стану в Україні (після 24 лютого 2022 р.)

<i>Цінності особистості</i>	<i>Цінності суспільства</i>	<i>Цінності держави</i>
Патріотизм Героїзм Цілеспрямованість Безпека особистості Моральні цінності Працьовитість Організованість Правдомовність Принципівість	Консолідація суспільства Єдність в обороні держави Пошана до захисників Батьківщини Політично-суспільна стабільність Здоров'я нації Демократичні традиції Соціальна справедливість Матеріальні та духовні надбання Добробут	Безпека держави Державний суверенітет Територіальна цілісність Матеріальні та культурні надбання Система міжнародних зв'язків Конституційний лад Природні ресурси

Як бачимо з табл. 2, в умовах повномасштабної війни, ведення тяжких боїв нашими захисниками з ворогом, активізації громадськості в обороні України, змінилися й пріоритети національних цінностей. Зокрема, на думку респондентів, найбільш значущими національними цінностями є:

Серед державних національних цінностей – безпека та оборона держави, державний суверенітет, територіальна цілісність, матеріальні та культурні надбання, система міжнародних зв'язків, конституційний лад, природні ресурси.

Серед основних громадянських цінностей – консолідація суспільства, єдність в обороні держави, здоров'я нації, пошана до захисників вітчизни, суспільно-політична стабільність; права суспільства та людини на життя, рівність громадян перед законом, власна гідність, свобода слова.

Серед цінностей особистого життя – патріотизм, героїзм, цілеспрямованість, безпека особистості, моральні цінності, працьовитість, організованість; правдомовність, принциповість; внутрішня свобода, самоповага; мужність, рішучість, впевненість у собі, витривалість; самостійність (в мисленні, діяльності тощо); творча активність (розвинена уява, спостережливість тощо); підприємливість, старанність, ініціативність.

Таким чином, анкетування понад 100 респондентів засвідчило позитивну динаміку зміни видів національних цінностей в українців протягом останнього десятиріччя, яке здійснюється занадто дорогою ціною для особистості, суспільства та держави – воєнною агресією росії на Україну. Зовнішні чинники в глобалізаційних вимірах впливають на формування та власних цінностей особистості, а згодом інтересів, завдань і мети як на рівні інститутів громадянського суспільства, так і на рівні державних органів влади.

В подальшому перспективними напрямками наукових розробок з даної тематики можуть бути питання дослідження механізмів публічного управління захистом національних цінностей України.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Й. Національні цінності у структурі громадянської свідомості та самосвідомості особистості. *Ціннісні орієнтації у громадянському становленні особистості*: наук.-метод. зб. Дрогобич: Відродження. 1998. С. 11–14.

2. Вишневецький О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації, і сучасні виклики) : навч. посіб. Дрогобич : Видавець Святослав Сурма, 2010. 160 с.

3. Ларін С.В. Публічне управління захистом національних цінностей в Україні: виклики та загрози в умовах війни. *Аспекти публічного управління* : наук. ж-л. Дніпро, 2022. Т. 10, № 3, С.20-28. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/938/911> DOI: <https://doi.org/10.15421/152211>.

4. Гонюкова Лілія, Ларіна Наталія, Ларін Станіслав Публічне управління захистом національних цінностей в умовах воєнних дій в Україні: теоретико-методологічний підхід. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2022. № 16, С. 356-382. URL : <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/301>. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2022.16.04>

5. Петровський П.М. Методологія наукового дослідження в галузі державного управління: навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015. 281 с.

6. Ситник Г. П., Ларін С. В. Проблемні питання формування та захисту національних цінностей України: теоретичний аспект. *Право та державне управління* : зб. наук. праць. Вип. 3 (28). Запоріжжя : КПУ. 2017 С. 21–27.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-zatverdiv-strategiyu-voyennoyi-bezpeki-ukrayini-67361>

Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегія національної безпеки України в аксіологічному вимірі: від “суспільства ризику” до громадянського суспільства. *Стратегічна панорама*. 2005. №2. С. 13–27.

Богдан Маленко, аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Bohdan Malenko, postgraduate student of the Department of public administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-8501-2737>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОРУПЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

CORRUPTION CHALLENGES OF DECENTRALIZATION

Ukraine is currently at war with the russian empire, has suffered and is suffering losses that cannot be measured: the state is losing people, destroyed infrastructure, lost material and financial resources, and the economic situation of both the state and the regions is deteriorating. Today, reconstruction issues of the Ukrainian territories destroyed by the russian occupiers are pressing, restoration of the economy, return of Ukrainians from abroad, creation of conditions for the development of society and creation of jobs are acute. Local self-government bodies will play a major role in solving these issues.

Decentralization in Ukraine delegated authority from the central authorities to local authorities, while delegating finances and responsibility to the newly created united territorial community. Decentralization contributes to the strengthening of corruption threats in local self-government bodies.

Keywords: decentralization, corruption, reforms, self-government, infrastructure.

Виклад основного матеріалу. В період з 2014 по 2021 роки в Україні було впроваджено децентралізацію: передачу повноважень та відповідальності від центральних органів влади на регіональний рівень.

Основою Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні стали Конституція України та ряд законодавчих актів, що ознаменували початок децентралізаційних процесів, а саме формування нових адміністративно-територіальних одиниць - районів і територіальних громад та створення органів місцевого самоврядування.

З 1 січня 2021 року громади міст, селищ та сіл почали функціонувати за новими правилами та законами. І, хоча, ще йде законотворчий процес, попереду нелегкий шлях становлення та розвитку громад.

Для досягнення основних цілей Державної стратегії розвитку держави (зменшення диференціації регіонів за рівнем економічного розвитку, реформування системи державного управління регіональним розвитком, підвищення конкурентоспроможності регіонів) вкрай важливим є повернення вимушено переселених осіб, відновлення інфраструктури, зруйнованих міст та сіл, створення нових робочих місць, стимулювання інвестицій в економічний розвиток регіонів країни та підвищення ефективності їх використання. Ці завдання уже сьогодні мають вирішувати регіональні органи державної влади.

Для подолання викликів сьогодення держава створює можливості для реалізації розвитку територій, міст, сіл, громад, (угоди щодо регіонального розвитку, програми розбудови інфраструктури зруйнованих міст, державні програми подолання депресивності окремих територій, державні програми розвитку транскордонного співробітництва, державні цільові програми в окремих сферах соціально-економічного розвитку, державні цільові програми розвитку окремих територій та інші) повинні стати комплексною дієвою системою у державі разом з адаптованою до норм Європейського Союзу законодавчою базою.

Найголовнішою проблемою на шляху реформ в Україні загалом, та реформи децентралізації зокрема є корупція на всіх рівнях та в усіх гілках влади.

Першою вимогою Європейського Союзу до України є ефективна боротьба та протидія корупційним загрозам.

В Україні регіони мають різний рівень соціально-економічного розвитку. В значній мірі це є наслідком того, що: одні мають кращі природні умови; більш вигідніше географічне розташування; більш привабливі умови для проживання, праці та залучення інвестицій; мають різні можливості виходу на ринки; доступу до різного роду ресурсів.

Отже, місцеві органи влади мають створити умови для ефективного використання ресурсів задля якнайкращого задоволення потреб населення. Постає питання зменшення різниці у рівні розвитку регіонів, з огляду на регіональну політику ЄС шляхом: підвищення регіональної конкурентоспроможності; здійснення заходів у сфері зайнятості для протидії хронічному безробіттю та безробіттю серед молоді; запобіганню витіснення з ринку робочої сили осіб з підвищеним ризиком втрати роботи; полегшення доступу молоді до ринку праці; адаптація і модернізація освітніх політик і систем освіти, навчання та працевлаштування; впровадження європейського територіального співробітництва; сприяння соціально-економічним перетворенням у регіонах, які зазнали руйнувань, структурних труднощів, зокрема, в районах, в яких ведуться бойові дії, відбуваються економічні зміни, в сільських районах, що занепадають, в депресивних районах.

Вирішення всіх цих питань потребує фінансування, з огляду на те, що західні партнери обговорюють можливість надання Україні матеріальної та фінансової допомоги на відбудову, постає питання контролю за використанням цієї допомоги.

Сьогодні можна стверджувати, що в Україні успішно пройшла децентралізація не тільки владних повноважень, але й корупційних загроз.

Більші повноваження надали можливість місцевим «елітам» домовитись та співпрацювати не в інтересах громад, а в інтересах окремих осіб та кланів. З огляду на воєнні дії, відсутність комунікації з центральними органами влади, належного контролю з боку повноважних правоохоронних органів, на місцях вчиняються протиправні дії головами місцевих рад.

Стаття 141 Конституції України зазначає, що «територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях» [1], тобто голова ОТГ є головою ради та головою виконавчого комітету, тобто складається ситуація за якої голова ОТГ, відстоюючи інтереси особисті, або інтереси інших осіб, з метою особистої вигоди може порушувати закони, тому що відсутній контроль за прийняттям тих чи інших рішень та їх виконанням. Найбільш поширені корупційні дії в органах місцевого самоврядування це:

- розкрадання бюджету шляхом виділення коштів сумнівним підрядникам, «фейкові» тендери;
- дії або бездіяльність посадових осіб стосовно звернень громадян: чиновник відмовляє громадянину аргументуючи порушенням закону, статті, акту, щоб не вчиняти певних дій, або вимагає винагороду за вчинення певних дій, та ін.

- вирішення земельних питань;
- будівництво та ремонт інфраструктурних об'єктів: завищена вартість робіт, фірми-одноденки, закупівлі, бездіяльність відносно стягнень за невиконання робіт і т.д;

- розпродаж корисних копалин;
- закупівлі обладнання, ліків, продуктів та іншого, через систему Прозоро;
- нарахування премій (голова ОТГ не має права сам собі призначати премію та визначати її розмір, це має робити місцева рада головою якої є голова ОТГ, відповідно тут виникає ще й конфлікт інтересів;

Голова ОТГ наділений дискредитційними повноваженнями (може діяти на свій розсуд), що є основною причиною виникнення корупційного середовища в місцевому самоврядуванні;

використання владних повноважень та адміністративного ресурсу у виборчому процесі на свою користь та інше.

Суттєвим корупційним викликом та загрозою є заволодіння інформаційним простором: так нещодавно департамент Дніпропетровської обласної військової адміністрації підписав договір на майже 1 000 000 мільйон гривень [2] на інформаційні послуги однієї з радіостанцій, що веде мовлення на Дніпро, Кривий Ріг, Павлоград та Нікополь. ГО Криворізький Центр Розслідувань провела розслідування і виявила, що мовлення в цих містах транслюватимуть радіостанції, керівники яких, мають відношення до партії опзж, працювали в міській раді та є ставлениками одіозного мера Кривого Рогу, який в довоєнний час підтримував протиукраїнські настрої. Такі дії місцевої влади повинні відслідковуватися та бути на контролі СБУ.

Нагляд за діяльністю місцевих органів влади мають здійснювати громадські організації, надавати розголосу корупційним загрозам та ситуаціям: нажалі на сьогодні розголос є єдиним способом протидії корупції.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Розділ XI. Місцеве самоврядування. Стаття 141. Електронний ресурс. URL : <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-xi> (дата звернення 19.04.2023)

2. Прозорро: електронний ресурс URL :<https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2023-03-03-010210-a> (дата звернення 20.04.2023)

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700 VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 21.04.2023)

Валентина Манжос, студентка освітньо-наукової програми «Державна служба» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Valentina Manjos, a student of the educational and scientific program “Public Service” Educational and Scientific Institute of Public Administration and civil service of Kyiv National University named after Taras Shevchenko

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО МЕТОДУ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

PRINCIPLES OF THE STUDY OF MEDIATION AS AN ALTERNATIVE METHOD OF CONFLICT SETTLEMENT IN THE PUBLIC SERVICE

Mediation is considered as an object of scientific and practical research in the field of knowledge in public administration and administration. It is determined that mediation in Ukraine is defined as a form of conflict resolution, which can be considered a promising and effective tool in the field of public administration with the participation of a third party mediator, which is a person chosen by the parties. Mediation is based on certain principles that are binding on all parties that have expressed a desire to use this alternative dispute resolution method: the principle of voluntariness; the principle of confidentiality; independence and impartiality of the mediator; principle of equality of arms - none of the parties has advantages.

The introduction of scientific approaches and principles of the study of mediation in the field of public service is analyzed. The analysis showed that the use of mediation in public administration can help ease some of the burden on public administration by providing the parties to a legal dispute with a more flexible, quick and confidential tool to resolve the conflict. Given the lengthy discussions about the professional affiliation of a mediator, it should be noted that the use of certain mediation tools in the field of public administration is not only possible, but also necessary. Given the above, there is a need for high-quality training of authorities with the training of relevant skills in the field of mediation.

Keywords: *mediation, conflict, effective tool, principle of voluntariness; the principle of confidentiality; independence and impartiality of the mediator; principle of equality of arms – none of the parties has advantages.*

Термін “медіація” для вітчизняної науки є відносно новий і походить від латинського “mediatio” – посередництво. Це визначення повністю розкриває сутність медіації, але не описує можливі механізми її здійснення. Щоб зрозуміти суттєві характеристики медіації, не можна ігнорувати роботу німецького експерта Хрістофа Бесемера, який зазначає, що медіація – це метод вирішення конфліктів, який був розроблений у 1960-1970-х роках у США і успішно використовується в різних сферах суспільного життя.

Слід зазначити, що головною характеристикою процедур медіації є прийнятність отриманого результату для всіх сторін конфлікту, тоді як у судовому розгляді, як правило, беруть участь сторони, які перемагають, і сторони, які програли. У нашій країні медіація вже деякий час інституціалізована як альтернативний спосіб вирішення конфліктів.

Широке тлумачення медіації, до якого можна схилитись, дає змогу справді використовувати інструменти медіації не лише для вирішення юридичних спорів, а й для вирішення суспільно-політичних конфліктів. Крім того, Наказом Міністерства економічного розвитку й торгівлі від 26 жовтня 2017 року № 1542 було внесено зміни до Класифікатора професій ДК 003:2010 (Зміни № 6), які передбачили внесення такої професійної назви роботи, як “фахівець з урегулювання конфліктів та медіації у суспільно-політичній сфері” (Директива В, код КП 2442.2) [7].

Тому можна стверджувати, що встановити ознаку тотожності між адвокатами позасудового врегулювання та медіаторами неможливо. У цьому випадку медіатор повинен володіти широкими юридичними знаннями, які можна отримати шляхом підготовки невідповідних спеціалістів. На-

решті, слід більш детально розглянути проект закону “Про діяльність у сфері медіації” № 10425, представлений народним депутатом Ю. Мірошниченком, також не зміг стати законом, оскільки був знятий із розгляду Верховної Ради України у зв’язку з її достроковим розпуском [8].

Перевагою цього законопроекту є те, що автор використовує поняття конфлікту, але основним недоліком є обмеження можливості бути посередником осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Крім того, законопроект порушує вищезгаданий принцип добровільності, оскільки передбачає принцип обов’язку. Перспективи та важливість впровадження інструментів медіації в практику публічного управління та підтверджують слова Н. Нестор про те, що “знання принципів і технологій медіації може суттєво змінити бачення публічних службовців у відносинах з громадянами та один з одним, що розширить можливості вирішувати суперечки прозоро та некорупційно” [9, с. 166].

Доцільно звернути увагу на те, що від 16 листопада 2021 р. № 3504 прийнято Закон “Про медіацію”, який визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов’язані з цією процедурою. Слід зауважити, що “медіація” в даному законі визначається, як позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Основні перешкоди на шляху впровадження інструментів медіації в практику публічних службовців показано на рис. 1.

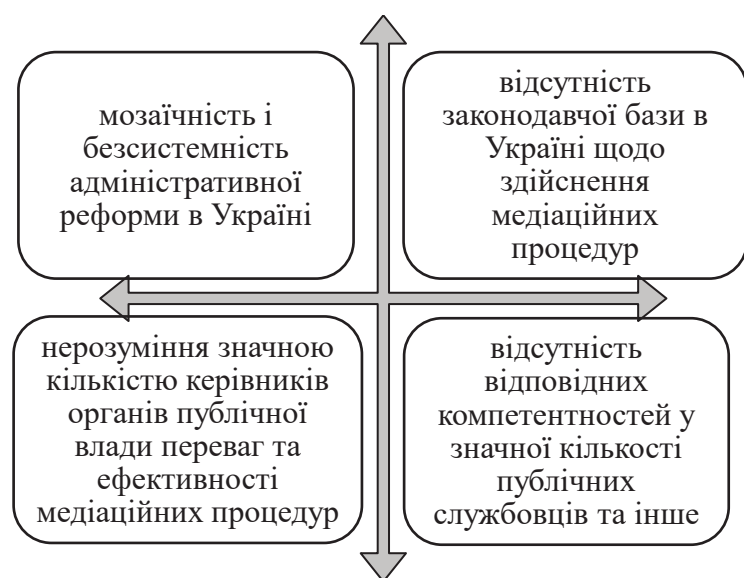

Рис. 1. Головні перешкодами для впровадження медіаційних інструментів у практику діяльності публічних службовців [Побудовано автором за джерелом 9].

Отже, нами розглянуто медіацію як об’єкт науково-практичних досліджень в галузі знань з публічного управління та адміністрування. Визначено, що медіація в Україні визначається як форма вирішення конфліктів, яку можна вважати перспективним та ефективним інструментом у сфері публічного управління за участю третьої сторони медіатора, яким є особа, обрана сторонами.

Медіація ґрунтується на таких принципах, як: принцип добровільності; принцип конфіденційності; незалежність і неупередженість посередника; принцип рівності сторін – жодна зі сторін не має переваг.

Використання медіації в публічному управлінні може допомогти полегшити частину навантаження на публічне управління, надаючи сторонам юридичного спору більш гнучкий, швидкий та конфіденційний інструмент для вирішення конфлікту. З огляду на викладене, виникає потреба у якісній підготовці органів влади з одночасним навчанням відповідних навичок у сфері медіації.

Список використаних джерел

1. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 92-100.
2. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 234–238.

3. Ясиновський І. Г. Імплементация процедури медіації в Українське законодавство: теоретико-правовий аналіз: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 295 с.
4. Кулачок-Тітова Л. В., Кім К. В. До питання врегулювання трудових конфліктів державних службовців позасудовими способами. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія “Право”. 2015. № 20. С. 109-113.
5. Грень Н. М. Медіація як новітнє соціальне явище. *Митна справа*. 2014. № 5(2.2). С. 201–205.
6. Проект Закону України № 7481 від 17 грудня 2010 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7481&skl=7 (дата звернення – 16.06.2022).
7. Наказ Міністерства економічного розвитку й торгівлі від 26 жовтня 2017 року № 1542. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1542731-17#Text> (дата звернення - 16.06.2022).
8. Гаврилiшин А. П. Альтернативні способи вирішення господарських спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 3. С. 6-10.
9. Нестор Н. В. Правове регулювання примирення: історичний погляд. *Держава та регіони*. Серія: Право: наук.-вироб. журн. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя. 2010. №2. С. 165–168.

Адріана Марконі, студентка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Adriana Marconi, student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Тетяна Козаченко**, кандидат наук з державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО САЙТУ ДЛЯ СТРУКТУРИНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РОБОТИ МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ

CREATING A LEARNING SITE FOR STRUCTURAL SUB-SECTIONS OF STATE AUTHORITIES FOR THE FORMATION AND WORK OF URBAN PLANNING CADASTRE

One of the problems that hinders the development of digital there is a shortage of trends and transformation from paper to digital information highly qualified personnel who are well versed in urban planning, land management, external engineering networks, geo-information systems, legislation, state building regulations.

The purpose of this project is to create an educational site in the above-mentioned directions for specialists of state authorities who are engaged in maintaining urban cadastres. To achieve this goal, the following tasks have been set: development of the site with the creation of an educational module and the selection of the organization that will administer the finished site. The project implementation period is 1 year. It is proposed to carry out a number of measures that will ultimately allow the application of step-by-step instructions for entering this or that information into the database of the urban planning cadastre with the analysis of the information provided.

Keywords: urban planning documentation, projects, professional training.

Постановою Кабінету міністрів України від 25.05.2011 № 559 (зі змінами) передбачено створення та ведення містобудівного кадастру, необхідного для провадження містобудівної діяльності, проведення землевпорядних робіт, забезпечення роботи геоінформаційних систем, використання для задоволення інформаційних потреб державних органів, органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.

Містобудівний кадастр виконується в геоінформаційній системі (далі-ГІС), який потім передається замовнику – органу державної влади для подальшого наповнення та моніторингу. Це сприяє спрощенню процедури отримання вихідних даних на проектування та дозвільних документів на будівництво.

Однією з проблем, яка перешкоджає розвитку цифрових трендів та трансформації з паперової інформації в цифрову є дефіцит висококваліфікованих кадрів, професійна кваліфікація яких дозволяє вирішувати питання щодо містобудування, землевпорядкування, зовнішніх інженерних мереж, геоінформаційних систем, законодавстві, державних будівельних нормах. В результаті відсутності або неправильного наповнення кадастровою інформацією, органи державної влади надають неповну або недостовірну інформацію; інформацію, що суперечить сама собі; до органів державної влади надходять судові рішення щодо надання вихідних даних на проектування всупереч містобудівній документації або надання недостовірної інформації; суспільство негативно сприймає органи державної влади в цілому.

Метою даного проекту є створення навчального сайту за вищезазначеними напрямками для спеціалістів органів державної влади, які займаються веденням містобудівних кадастрів.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

– забезпечення організаційної і управлінської складової (вибір на конкурсній основі виконавця проекту, вибір або створення організації, яка буде адмініструвати готовий сайт, і розробка порядку його адміністрування);

– розробка зручного формату, дизайну сайту з відповідними розділами та структурою, створення навчального модуля.

Орієнтовний термін реалізації проєкту - 1 рік.

Джерелами фінансування проєкту можуть бути кошти Державного бюджету, цільових фондів, державних та місцевих фондів, цільових програм.

Заходи реалізації проєкту:

– підготовка тендерної документації і оголошення тендеру на пошук виконавців проєкту – організації, яка зробить сайт – 2 тижні;

– проведення тендеру, визначення переможця, підписання контракту з переможцем – 2 місяці;

– пошук та заключення договорів зі спеціалістами, розробка сайту, наповнення інформацію – 6 місяців;

– впровадження навчальних програм в органах державної влади в рамках підвищення кваліфікації або за бажанням- 1 місяць;

– передача готового сайту на адміністрування до замовника проєкту (Міністерство розвитку громад та територій України) – 1місяць.

– проведення підсумкової конференції за результатами проєкту – в кінці терміну реалізації проєкту.

Від реалізації даного проєкту очікується:

вдосконалити свої знання за допомогою створених програм навчання;

– володіти базовими технічними навиками поширених ГІС-систем, які вже використовують органи державної влади, або ГІС-систем, що найпоширеніші на цьому ринку;

– навчити та аналізувати графічні і текстові матеріали та пояснення до них, застосувати покрокову інструкцію внесення тієї чи іншої інформації до бази даних містобудівного кадастру з аналізом інформації, що надається.

Організаторами проєкту (оголошення тендеру) має виступити Міністерство розвитку громад та територій України спільно з Міністерством освіти і науки України. Виконавці проєкту – університети, сертифіковані спеціалісти, громадські організації, творчі спілки.

Висновок. Отже, реалізація даного проєкту створить навчальну платформу для кваліфікованої підготовки спеціалістів; чітко структурована та акумульована в одному місці інформація створить можливість швидкого пошуку відповідного запиту; організація, яка адмініструватиме сайт, вноситиме останню актуальну інформацію за відповідними напрямками; реалізує можливість ефективної комунікації шляхом створення зворотного зв'язку; підвищить рівень знань та навиків в цілому.

Список використаних джерел

1. Обушна Н. І. Конспект лекцій «Проєкти та програми в публічній сфері» та «Основи грантрайтингу в публічній сфері», 2023. _с. 202-221.

2. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 19.05.2011 р. № 3395-VI від (зі змінами).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 19.04.2023).

3. Про містобудівний кадастр: Постанова Кабінету міністрів України від 25.05.2011р. № 559 (зі змінами).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011> (дата звернення: 19.04.2023).

4. Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність: Закон України № 662-IV від 03.04.2003 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-14> (дата звернення: 19.04.2023).

Габрієла Мельніс, аспірантка кафедри політико-адміністративних наук Державного університету Молдови

Gabriela Melnic, graduate student State University of Moldova

Науковий керівник: Іон Дульський, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політико-адміністративних наук Державного університету Молдови

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

MODERNIZATION OF THE HEALTH CARE SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Health is included in the list of priority development areas of any state. And health policies come to improve the quality and efficiency of health services, to ensure the sustainability of the health system and to develop partnership relations between all actors involved in the development and implementation of these policies. In this context, we aimed to develop the notion of «health system» and the elements that are the basis of health policies connected to the requirements of the time.

Keywords: *modernization, health system, health policy, medico-sanitary institution.*

Система охорони здоров'я в Республіці Молдова організована відповідно до принципів загального доступу до основних медичних послуг і справедливості, а також солідарності у фінансуванні охорони здоров'я, яке фінансується як державою, так і кожною особою в рамках обов'язкове медичне страхування.

З точки зору соціологічного підходу соціальна система представляє собою конструкцію взаємопов'язаних структурних елементів по вертикалі і горизонталі, кожен з яких виконує певні завдання, що забезпечують функціонування системи. Застосовуючи наведений вище підхід до системи охорони здоров'я, зазначимо, що система охорони здоров'я – це сукупність соціальних організацій, до складу яких входять центральні та місцеві органи публічної адміністрації, відповідальні за реалізацію політики охорони здоров'я, медичні та санітарні заклади, науково-дослідні та навчальні заклади та професійний розвиток медико-санітарного та фармацевтичного персоналу, для виробництва та забезпечення медичних установ необхідним обладнанням і лікарськими засобами для профілактики захворювань і лікування населення, а також нормативної бази регулювання їх діяльності.

Після проголошення незалежності Республіки Молдова 27 серпня 1991 року виникла потреба реорганізувати національну систему охорони здоров'я на основі нових соціально-економічних відносин і вдосконалити чотири сфери діяльності: управління системою охорони здоров'я, фінансування системи охорони здоров'я та механізмів оплати послуг охорони здоров'я, безперервності надання послуг та управління ресурсами.

Заміна системи Семашка, яка діяла за часів СРСР, почалася із запровадження нової системи організації та діяльності закладів охорони здоров'я. Характерною рисою нової системи є участь громадян у фінансуванні медичних послуг за принципом соціальної солідарності.

Впровадження, починаючи з 2004 року, нової системи дозволило розширити пакет пільг, визначених Єдиною програмою, можливість укладати вибіркові договори з окремими державними провайдерами залежно від статусу акредитації провайдерів, тобто їх потужностей та продуктивності, запровадження показників ефективності для первинної медичної допомоги, калькулювання витрат у лікарняній системі на основі Системи оплати на основі складності справи тощо.

Однак не всі цілі, запропоновані в реформі системи, дали очікувані результати, напр. інвестиції в матеріально-технічну базу протягом багатьох років були недостатніми, рішення щодо включення до пакету пільг не ґрунтувалися на комплексній оцінці економічної ефективності та аналізі впливу на бюджет, а поширеність із власної кишені виплати дуже високі. Значною мірою це є наслідком нечіткого розподілу завдань у нормативних актах між основними суб'єктами, тобто засновниками медичних установ, Національною медичною страховою компанією, Урядом Республіки Молдова.

Необхідність коригування та структурних реформ для вдосконалення системи охорони здоров'я зумовлена декількома факторами, серед яких можна назвати: гарантування справедливого доступу до якісних медичних послуг для всіх категорій населення з урахуванням специфіки кожної категорії

населення та беручи до уваги технічний і науковий прогрес у сфері охорони здоров'я, ефективність системи охорони здоров'я, управління людськими ресурсами в секторі охорони здоров'я, а також стійкість і стійкість системи охорони здоров'я.

Ці фактори демонструють необхідність структурних перебудов і реформ і водночас вказують на те, що система охорони здоров'я не може бути жорсткою, яка не підтримує зміни, а, навпаки, вона має бути все більш мобільною, яка реагує на потреби населення та враховує наукові відкриття в галузі медицини, фармацевтики та медичних приладів.

Для досягнення запропонованих цілей необхідна хороша співпраця між Міністерством охорони здоров'я та Національною медичною страховою компанією, місцевою державною адміністрацією та іншими органами державної влади у сфері охорони здоров'я з точки зору: оцінки системи охорони здоров'я та якості наданих медичних послуг; динамічне та диверсифіковане страхування фармацевтичної та парафармацевтичної продукції; оцінка стану медичних виробів та забезпечення медичних закладів необхідними приладами, налагодження механізмів фінансування та відшкодування, довгострокова фіскальна стійкість системи охорони здоров'я, обмін кращими практиками з іншими державами в перерахованих сегментах .

Ще один важливий аспект, про який варто згадати, – це цифровізація системи охорони здоров'я, яка також включена до Стратегії розвитку системи охорони здоров'я. Цифровізація системи охорони здоров'я є одним із ключових інструментів у процесі її трансформації. Відсутність електронної інформаційної системи у сфері охорони здоров'я ускладнює та робить непрозорим моніторинг та оцінку комплексної та оптимальної реалізації політики охорони здоров'я.

У цьому розділі слід зазначити, що оцифрування також спрямоване на нові моделі управління та технічні моделі, які будуть ефективно керувати цифровою трансформацією систем охорони здоров'я та інвестиціями в інфраструктуру електронної охорони здоров'я. Лікарняна медична допомога є ще одним важливим сектором національної системи охорони здоров'я, для якого на даний момент характерна надлишок інфраструктури.

Її реформування почалося наприкінці минулого століття. У 1990 році в Республіці Молдова було 315 лікарняних медичних закладів на 52 610 ліжок, з них 53,1% у сільській місцевості, що значно перевищувало норми, передбачені на той час. Таким чином, після проведеної реформи кількість лікарняних ліжок скоротилася приблизно на 50%. Однак через демографічний спад, який ми спостерігаємо, все ще є можливості для оптимізації ліжко-місця в лікарняному секторі.

Актуальним викликом для госпітального сектора є регіоналізація високоспеціалізованих медичних послуг, організація довготривалих медичних та реабілітаційних послуг, максимально наближених до пацієнта, забезпечення вискоефективними медичними виробами, а також акредитація медичних закладів із застосуванням чітких клінічних та економічних критеріїв.

Останньою, але не менш важливою проблемою, яку ми хотіли б згадати, є погане управління людськими ресурсами на місцях. Внутрішня та зовнішня міграція медичного персоналу, особливо із сільської місцевості, негативно впливає на доступ населення до медичної допомоги. Проблема дефіциту медичних кадрів пов'язана не тільки з абсолютною кількістю лікарів, а й з їх профілем. Це наводить нас на думку про недостатню співпрацю між спеціалізованим Центральним державним управлінням, профільними вищими та середніми навчальними закладами та Національним агентством громадського здоров'я, яке відповідає за обробку статистичних даних із системи охорони здоров'я. З огляду на це можна зробити висновок, що на сьогодні стратегічне планування людських ресурсів є одним із пріоритетів системи охорони здоров'я.

Насамкінець хочемо звернути увагу на те, що модернізація системи охорони здоров'я та надання якісних медичних послуг є не лише бажанням МОЗ та працівників системи охорони здоров'я, а й взятим на себе зобов'язанням держави та яка передбачена Конституцією Республіки Молдова, нормами інших документів та міжнародних угод.

Список використаних джерел

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.78/140.
2. Legea Nr. 411 din 28.03.1995, ocrotirii sănătății, publicată Monitorul Oficial Nr. 34 art. 373 din 22.06.1995.

3. Legea nr. 1593 din 26.12.2002, cu privire la mărimea, modul, termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medical, publicată în Monitorul Oficial Nr. 18-19 art. 57 don 08.02.2003.
4. Legea Nr. 1585 din 27.02.1998, cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medical, publicată în Monitorul Oficial Nr. 38/39 art. 280 din 30.04.1998.
5. Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948.
6. Organizația Mondială a Sănătății în noua strategie „Sănătate 2020. Bazele politicii europene și strategia pentru secolul XXI».
7. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeana 2030». URL: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf
8. Hotărârea Guvernului nr. 1387 din 10.12.2007, cu privire la aprobarea Programului Unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, publicat în Monitorul Oficial nr. 198-202 art. 1443.
9. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, ediția 2022. URL: https://statistica.gov.md/ro/buletin-statistic-trimestrial-editiile-2005-2021-9877_59482.html

Олександр Мирончук, кандидат наук із богослів'я, кандидат філологічних наук, доцент, заступник Голови Національної комісії зі стандартів державної мови, професор кафедри Київської православної богословської академії, здобувач вищої освіти ступеня магістра кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Myronchuk, Ph.D in Theology, Ph.D. in Philology, Associate Professor, Deputy Head of the National Commission for State Language Standards, professor of the Department of the Kyiv Orthodox Theological Academy, master's student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv <https://orcid.org/0000-0001-7383-3589>

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОМІСІЇ ЗІ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У СФЕРІ НАПРАЦЮВАННЯ Й ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF WORK OF THE NATIONAL COMMISSION ON STATE LANGUAGE STANDARDS IN THE FIELD OF DEVELOPMENT AND APPROVAL STATE LANGUAGE STANDARDS

These theses analyze the current legislative acts of Ukraine and highlight the organizational and legal basis for developing and approving the state language standards by the National Commission for State Language Standards as a collegial central executive body with a special status. The work studies the semantics of the term and suggests the definition of the concept of «state language standard» as a language norm, rule, and normative document. The research also focuses on the need and ways to harmonize the current legislation of Ukraine by making appropriate changes to it to overcome legal conflicts and develop by-laws to establish appropriate mechanisms and procedures in developing and approving state language standards.

Keywords: National Commission for State Language Standards, collegial central government (executive) body, state language standard, language norm, rule.

Відповідно до Конституції України державною мовою в Україні є українська мова (частина перша статті 10) [2], а винятково законами України визначається, зокрема, порядок застосування мов (пункт 4 частини першої статті 92) [2] та встановлюється, зокрема, порядок встановлення державних стандартів (пункт 3 частини другої статті 92) [2].

Ухвалення Верховною Радою України 25 квітня 2019 року Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [7] уможливило утворення Кабінетом Міністрів України 06 листопада 2019 року Національної комісії зі стандартів державної мови (далі – Комісія) як колегіального центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, завданням якого є збереження та розвиток державної мови через встановлення стандартів державної мови і методів перевіряння рівня володіння державною мовою, необхідного для набуття громадянства чи зайняття визначених законами посад (частини друга і третя статті 43 Закону, частина перша статті 45 Закону, пункти 1, 3 Положення) [7, 1].

До повноважень Комісії, зокрема, належить напрацювання з урахуванням пропозицій та висновків Інституту української мови Національної академії наук України, інших наукових та освітніх установ і затвердження стандартів державної мови, зокрема правопису української мови та змін до нього, української термінології й стандартів транскрибування і транслітерації (пункт 1 частини першої статті 44 Закону, підпункт 1 пункту 4 Положення) [7, 1].

Водночас чинний Закон України «Про стандартизацію» від 5 червня 2014 року установлює правові та організаційні засади стандартизації в Україні і спрямований на забезпечення формування та реалізації державної політики у відповідній сфері (преамбула Закону) [17], а також регулює відно-

сини, пов'язані з діяльністю у сфері стандартизації та застосуванням її результатів (частина перша статті 2 Закону) [17], однак дія цього Закону не поширюється на санітарні заходи безпечності харчових продуктів, ветеринарно-санітарні та фітосанітарні заходи, будівельні норми, лікарські засоби, військові стандарти, стандарти медичної допомоги, бухгалтерського обліку, оцінки майна, освіти та інші соціальні стандарти, передбачені законодавством (частина друга статті 2 Закону) [17].

Із метою подолання правових колізій та узгодження норм чинного законодавства варто передовсім унести зміни до частини другої статті 2 Закону України «Про стандартизацію» [17], доповнивши її після слова «освіти» словами «державної мови». Це визначить Комісією єдиним повноважним колегіальним центральним органом державної (виконавчої) влади в Україні, який напрацьовує та затверджує стандарти державної мови відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [7].

Термін «стандарт державної мови» поєднує в собі значення таких окремих термінів, як «державна мова» та «стандарт». Так, у Законі України «Про державну службу» (пункт 2 частини першої статті 2 Закону) термін «державна мова» має таке значення: українська мова, якій Конституцією України надано статус мови офіційного спілкування посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування під час виконання посадових обов'язків, а також мови діловодства і документації цих органів та посадових осіб [6], а в Законі України «Про стандартизацію» (пункт 20 частини першої статті 1 Закону) термін «стандарт» має таке значення: нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [17]. Водночас у лінгвістиці функціонують такі терміни, як «мовний стандарт», «мовна норма», що позначають сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, які закріплюються у процесі спілкування [3].

З урахуванням наведених вище дефініцій пропонуємо під поняттям «стандарт державної мови» у вузькому (первинному) значенні вважати сукупність норм і правил мови як системи, а в широкому (похідному) значенні – нормативний документ, у якому систематизовані й зафіксовані норми і правила мовної системи. Виходячи з цього, одне із завдань Комісії – формалізувати мовні норми і правила у відповідних нормативних документах.

Із метою реалізації своїх повноважень у сфері стандартів державної мови як мовних норм і правил, зокрема орфоепічних, акцентуаційних, лексичних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних, орфографічних, пунктуаційних тощо, Комісія із 16 липня 2021 року організовує й проводить у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України [9], іспити на рівень володіння державною мовою та видає державні сертифікати про рівень володіння державною мовою для осіб, які зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків (із числа громадян України), та для осіб, які мають намір набутися громадянство України, за умови, якщо за результатами складення іспиту на рівень володіння державною мовою особа підтвердила володіння державною мовою на одному з рівнів, визначених статтею 11 цього Закону (частина десята статті 48 Закону) [7].

Також відповідно до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» від 21 березня 2023 року Комісія упродовж двох місяців з дня опублікування цього Закону має оприлюднити на своєму офіційному веб-сайті перелік сіл, селищ, міст, назви яких не відповідають стандартам державної мови, та рекомендації щодо приведення назв таких сіл, селищ, міст у відповідність із стандартами державної мови (частина 11 статті 8 Закону) [8].

Із метою реалізації своїх повноважень у сфері стандартів державної мови як нормативних документів Комісія має передовсім встановити порядок і методику їх напрацювання й затвердження, який би визначав відповідні механізми і процедури (за аналогією до нормативних документів, які регламентують процеси напрацювання й затвердження професійних [12], військових [16] та інших стандартів в Україні), окреслити їх зміст і структуру, а також різновиди, адже Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», коли містить у відповідній нормі пункту 1 частини першої статті 44 слово «зокрема» [7], не вказує на правопис української мови, українську термінологію, стандарти транскрибування і транслітерації як на вичерпний перелік видів стандартів державної мови.

Це дасть змогу Комісії розпочати діяльність у сфері напрацювання й затвердження стандартів державної мови, а після затвердження й набрання чинності відповідних нормативних документів, зокрема правопису української мови й стандартів транскрибування і транслітерації, виступити з ініціативою щодо визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 437 «Питання українського правопису» [4] та від 27 січня 2010 року № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» [5], а також узгодити із затвердженими Комісією стандартами державної мови уже чинні Правила передачі українською мовою географічних назв і термінів Болгарії, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 червня 2014 року № 221, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24 червня 2014 року за № 682/25459 [11], Правила передачі українською мовою географічних назв і термінів Естонії, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 червня 2014 року № 223, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24 червня 2014 року за № 686/25463 [12], Правила передачі українською мовою географічних назв і термінів Нідерландів, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 серпня 2014 року № 302, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 серпня 2014 року за № 1002/25779 [13], Правила передачі українською мовою географічних назв і термінів Республіки Македонія, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 серпня 2014 року № 309, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 02 вересня 2014 року за № 1056/25833 [14], та ін. й узгоджувати проекти нових нормативних документів.

Із метою реалізації Комісією своїх повноважень, зокрема наданих їй відповідно до підпункту «б» пункту 1 частини першої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року [7], варто внести зміни до Закону України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року [15], у другому реченні частини другої статті 68 слова «правила транслітерації, встановлені Кабінетом Міністрів України» замінивши словами «стандарти транслітерації, затверджені Національною комісією зі стандартів державної мови».

За умови наділення Комісії новими завданнями й повноваженнями в ухвалюваних після 25 квітня 2019 року актах законодавства варто їх узгоджувати з тими нормами, які вже містяться в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [7]. Для цього треба або паралельно вносити відповідні зміни до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», або відразу внести зміни до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» й частину п'яту статті 43 викласти в такій редакції: «Повноваження Комісії визначаються цим та іншими законами України», а пункт 12 частини першої статті 44 викласти в такій редакції: «здійснює інші повноваження, визначені цим та іншими законами України».

Також потребує правового врегулювання уповноваження Комісії здійснювати лінгвістичну експертизу та надавати роз'яснення й рекомендації з питань стандартів державної мови (як мовних норм і правил) за зверненнями й запитами фізичних та юридичних осіб.

Отже, організаційно-правові засади діяльності Комісії у сфері напрацювання й затвердження стандартів державної мови визначенні в аналізованих актах законодавства, проте з метою ефективної й результативної роботи в зазначеному напрямі постає потреба їх узгодження з метою подолання правових колізій та розроблення підзаконних актів з метою встановлення відповідних механізмів та процедур.

Список використаних джерел

1. Деякі питання Національної комісії зі стандартів державної мови : Постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).
2. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).
3. Мовна норма // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0 (дата звернення: 25. 04. 2023).
4. Питання українського правопису : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 437 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

5. Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року № 55 (зі змінами) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

6. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

7. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

8. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії : Закон України від 21 березня 2023 року № 3005-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-IX#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

9. Про затвердження Порядку проведення іспитів на рівень володіння державною мовою : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 409 (зі змінами) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

10. Про затвердження Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 373 (зі змінами) / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

11. Про затвердження Правил передачі українською мовою географічних назв і термінів Болгарії : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 червня 2014 року № 221, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 червня 2014 року за № 682/25459 / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0682-14#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

12. Про затвердження Правил передачі українською мовою географічних назв і термінів Естонії : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 червня 2014 року № 223, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 червня 2014 року за № 686/25463 / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-14#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

13. Про затвердження Правил передачі українською мовою географічних назв і термінів Нідерландів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 11 серпня 2014 року № 302, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21 серпня 2014 року за № 1002/25779 / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1002-14#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

14. Про затвердження Правил передачі українською мовою географічних назв і термінів Республіки Македонія : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 серпня 2014 року № 309, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02 вересня 2014 року за № 1056/25833 / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1056-14#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

15. Про медіа : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

16. Про питання військової стандартизації : Наказ Міністерства оборони України від 24 лютого 2020 року № 56, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05 березня 2020 року за № 240/34523 / Міністерство оборони України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

17. Про стандартизацію : Закон України від 05 червня 2014 року № 1315-VII (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (дата звернення: 25. 04. 2023).

Олена Мілославська, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Miloslavska, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8558-2323>

Науковий керівник: **Тетяна Василевська**, доктор державного управління, професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР: ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОГО КОМПРОМІСУ У ФОРМУВАННІ ТА ДОСЯГНЕННІ ВЗАЄМОДІЇ

PUBLIC ADMINISTRATION AND THE PUBLIC SECTOR: THE POTENTIAL OF POLITICAL COMPROMISE IN THE FORMATION AND ACHIEVED INTERACTIONS

In conditions where the state as the main institution has ceased to be a monopoly in solving political and social problems, public participation in political administration, involvement of the population and public associations in the process of making, implementing and controlling decision-making is a real need today. Civil society is a multifaceted and differentiated ensemble of various institutions and subjects - legal entities and unregistered organizations that carry out socially useful activities in various spheres of public life, creating conditions for self-realization of citizens of their associations, provision of private needs and interests, as well as, as civil society is formed, gradual redistribution between civil institutions and the state for solving important tasks in the course of promoting the principles of participatory democracy and expanding political participation.

Only thanks to joint cooperation and interaction, on the basis of jointly adopted compromise decisions, taking into account all conditions, it is possible to achieve success in building a democratic society. In order to achieve the set goal, it is necessary to adopt a mutual compromise solution to political, social, legal, ideological, economic issues and to systematically reform all spheres of social life.

Keywords: public administration, local government, political conflict, state, political compromise.

Сьогодні сучасний етап розвитку української державності надає актуальності вивченню феномену місцевого самоврядування як однієї з фундаментальних основ демократичної системи управління і необхідного елементу сучасного суспільного устрою. Безумовно, що без повноцінного і ефективного місцевого самоврядування Україна не зможе бути демократичною правовою державою. Особливу важливість і суспільне значення сьогодні набуває питання про характер взаємин між державою та органами місцевого самоврядування, який стає в нових умовах не тільки предметом наукових дискусій, а й питанням реальної політичної практики.

Зазначимо, що розбудова української державності за принципами демократії об'єктивно зумовила переосмислення ролі місцевого самоврядування у системі громадянського суспільства. В умовах, коли держава як основний інститут перестала бути монополістом у вирішенні політичних і соціальних проблем, реальною потребою стає участь громадськості в політичному управлінні, залучення населення та громадських асоціацій у процес прийняття, здійснення та контролю над прийняттям рішень [1, с. 245].

Зазвичай можливості державного апарата мають свої межі у вирішенні питань місцевого значення, саме тому державній владі потрібна підтримка з боку населення. Отже, виникає взаємодія державної влади і органів місцевого самоврядування для спільного вирішення конкретних місцевих справ. Тому можна стверджувати, що місцеве самоврядування є одним з важливих елементів життєдіяльності та розвитку держави і суспільства, а реалізація на практиці конституційних принципів місцевого самоврядування – це вагомий крок до становлення і розбудови правової держави і громадянського суспільства.

Безумовно, світовий досвід й досвід тридцяти років незалежного розвитку України доводять, що найпродуктивнішим механізмом згуртування суспільства є розвиток місцевого самоврядування як фундаментальної засади демократичного облаштування життєдіяльності громади. Залучення громадян до політичного життя перетворює їх у повноцінних і самостійних акторів, здатних формувати, просувати порядок денний і контролювати ступінь його виконання. Як відомо, одним з головних показників громадянської самостійності є рівень її інституціоналізації, завдяки якій роль публічних акторів стає все більш значущою і підвищує їх суб'єктний статус.

Зауважимо, що місцеве самоврядування є децентралізованою формою державного управління. В той же час органи місцевого самоврядування не є складовою частиною державного механізму, вони складають окрему форму реалізації народовладдя. У цьому і полягає феномен місцевого самоврядування. Тому не все так легко складається на цьому шляху взаємодії. Подібно до того, як приватна сфера все більше підпорядковується господарству, так і громадська сфера потрапляє під панування всесильної держави, яка прагне контролювати засобами масової інформації й інститути соціалізації [2, с. 27].

Отже, яким тоді повинен бут характер взаємин між державою та органами місцевого самоврядування, як запобігти конфліктним ситуаціям, що виникають в процесі взаємодії цих двох таких різних владних структур? Адже вже сьогодні ми можемо констатувати збільшення кількості проблем та посилення тиску на діяльність урядових структур з боку суспільства.

Наголосимо, що дуже важливо, аби у цьому процесі, окрім громадських об'єднань, брали участь зацікавлені представники органів влади. Тому дуже вагомим є питання про взаємини органів державної влади й місцевого самоврядування, оскільки відокремлення органів місцевого самоврядування не тільки припускає новий тип подібних взаємин, але й провокує гостроту й конфліктність цих взаємин. Все це дозволяє нам звертати увагу на проблеми, які існують у взаємовідносинах державної влади і місцевого самоврядування. Більшість експертів сходяться на думці, що причини цих негараздів криються у відсутності належної взаємодії між органами влади і громадянським суспільством [3].

Сьогодні українська держава, перебуваючи в умовах трансформаційних змін, орієнтуючись на глобальні тенденції у сфері управління і деліберативну модель демократії, намагається адаптувати свої традиційні інститути і стимулювати появу нових інститутів у відповідності з викликами системі ззовні і зсередини. Для забезпечення стійкості суспільного розвитку і запобігання конфліктності при інституціональному реформуванні дуже важливим і ефективним є принцип горизонтальної інтеграції. Останнє передбачає, що перетворення інститутів соціально-політичної сфери відбувається не ізольовано від публічної сфери та соціально політичних акторів, а навпаки, в тісному просуванні інтересів і очікувань основних агентів публічного поля в політичному просторі, зацікавлених в ефективному функціонуванні даних інститутів [4, с. 20].

Майже аксіоматичним є той факт, що громадянське суспільство – це багатогранний і диференційований ансамбль різноманітних інститутів і суб'єктів – юридичних осіб та незареєстрованих організацій, які здійснюють соціально-корисну діяльність у різних сферах суспільного життя, створюючи умови для самореалізації громадян їх об'єднань, забезпечення приватних потреб та інтересів, а також, по мірі становлення громадянського суспільства, поступового перерозподілу між цивільними інститутами і державою за вирішення важливих завдань у ході просування принципів партиципаторної демократії та розширення політичної участі [1, с. 245].

Очевидно, що необхідною умовою демократизації політичної системи України стає також подальше реформування інституту державної влади і місцевого самоврядування у напрямі наближення їх до європейських стандартів та підвищення їхньої ефективності в управлінні державою через поступове розширення самостійності місцевих громад. Сьогодні органи місцевого самоврядування виступають основними осередками розвитку громадянського суспільства, створюючи умови для безконфліктної реалізації суспільних і приватних інтересів у загальному контексті територіальної і державної розбудови [5, с. 337].

Безумовно, що одним з ключових факторів ефективності системи місцевого самоврядування є соціальна політична активність населення. Саме її рівень безпосередньо впливає на вирішення соціально значущих завдань громади. Зауважимо, що важливим інструментом оптимізації системи місцевого самоврядування є наявність відкритої інформації та відкритих обговорень проектних видів діяльності. Це сприяє відкритості, ясності, доступності, інформації та підзвітності. Цей процес йде, але на рівні місцевих громад – з значними труднощами, які пов'язані, у більшості випадків, саме з людським фактором, корумпованістю та іноді відсутністю професіоналізму.

Потрібно зазначити, що місцеве самоврядування – це багатогранне, комплексне теоретико-правове явище, науковий потенціал якого розкривається у сукупності теоретичних конструкцій, базових юридичних понять і категорій, що сприяють оформленню відповідних теорій місцевого самоврядування. Поряд із нормативним розвиваються й інші підходи щодо його розуміння – соціологічний, системний, аксіологічний, гносеологічний, функціональний та інші. Пліуралізм у підходах щодо розуміння місцевого самоврядування зумовлений тим, що воно тісно пов'язане з іншими соціальними явищами – державою, політикою, економікою, культурою, психологією, ментальністю [4, с. 18]. З метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад органи місцевого самоврядування можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їхні добровільні об'єднання [6, с. 15].

Отже, тільки завдяки спільній співпраці та взаємодії, на основі спільно прийнятих компромісних рішень, з урахуванням усіх умов можливо досягти успіху у побудові демократичного суспільства. Для досягнення поставленої мети необхідне прийняття взаємного компромісного вирішення політичних, соціальних, правових, ідеологічних, економічних питань та системне реформування всіх сфер суспільного життя. Адже саме спільна робота на основі рівноправних партнерських відносин з метою вирішення актуальних проблем місцевого самоврядування і пошуку шляхів їх розв'язання із залученням зусиль усіх гілок влади на благо територіальної громади може згуртувати та сформулювати дороговказ для сталого розвитку громадянського суспільства як підгрунтя Української держави.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можемо визначити, що дослідження ролі політичного компромісу в системі публічної влади й місцевого самоврядування, співвідношення його з організацією державної влади є однією з найважливіших вітчизняних наукових розробок відповідної проблематики. Врахування значущого фактору політичного компромісу дає змогу побудувати оптимальну систему взаємодії органів місцевого самоврядування та публічної влади, визначити їх компетенцію відповідно до природи цих інститутів, їх реальних можливостей впливу на суспільство, спростити пошук найкращого варіанту моделі організації влади, яка б цілком відповідала сучасним світовим і європейським стандартам, була б спрямована на забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини.

Сьогодні, попри жорстку агресію, щоденні обстріли мирного населення та бойові дії з боку Росії, Україна впевнено тримає курс на побудову суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави та становлення громадянського суспільства. Саме тому для досягнення поставленої мети, а також стандартів демократії, верховенства права та належного урядування в Україні, необхідне взаємне компромісне вирішення політичних, соціальних, правових, ідеологічних, економічних питань й системне реформування всіх сфер суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Чальцева О. М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика : монографія. Ві- нниця. 2017. 336 с.
2. Степаненко В. Громадські організації у патерналістському суспільстві. – К.: Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.
3. Крупник А., Орлова А. Громадський простір URL: <https://www.prostir.ua/?news=derzhava-i-hromadyanske-suspilstvo-alhorytm-vzajemodiji> (Дата звернення: 28.04.2023)
4. Ніковська Л.І., Якимець В.Н. Про стан інститутів публічної політики / Л.І. Ніковська, В.Н. Якимець // Влада. – 2015. - №6. – С.16-22.
5. Іщенко О. Актуальні питання розвитку місцевого самоврядування на сучасному етапі. Вісник НАДУ. Київ. 2017. С.333-338.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170).

Олена Морозовська, магістрантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Morozovska, student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Корчак**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

CORRUPTION RISKS IN THE FIELD OF EDUCATION

The article is devoted to the problem of corruption risks in the educational system. In the absence of a common understanding of this phenomenon at present, it is very important to develop common approaches to terminology. Ukrainian researchers and the current legislation reveal different and often opposite opinions on this issue. The sphere of education is one of the most corrupt in Ukraine, and the fight against manifestations of corruption in this sphere is of primary importance. The authors proposed methods for identifying corruption risks in educational organizations and measures of responsibility of officials.

This article addresses the issue of corruption risks in the educational system. Currently, there is no universal definition of this phenomenon, and it is crucial to establish a common terminology. In Ukraine, researchers and current laws often hold divergent and conflicting views on the matter. Unfortunately, the educational sphere is one of the most corrupted sectors in the country, making it imperative to combat corrupt practices in this field. It is essential to tackle corruption in the education sector, and the proposed measures aim to achieve this objective.

Keywords: corruption risks, anti-corruption, corruption behavior, criminalistic analysis, matrixing.

Виявлення та мінімізація корупційних ризиків, а також умов та причин, що супроводжують їх виникнення, є головним у системі протидії корупції.

Проблема протиправних відносин в освітніх установах глибока, має тенденцію до збільшення масштабів і часто має корупційний характер. Це впливає на зниження рівня освіти та моральності молоді [3, с. 20]. Основна небезпека корупції у сфері освіти полягає у спотворенні мети освітнього процесу: навчання та виховання на користь особистості, суспільства та держави, спрямованих на засвоєння знань, умінь, навичок, необхідних у професійній діяльності, формування гармонійної, різнобічно розвинутої особистості учня.

Все частіше у навчальних закладах виявляються факти хабарництва, протекціонізму та поборів. Ці негативні явища негативно впливають на рівень освіченості молоді, що мінімізують виховний вплив на учнів. [4, с. 51].

Саме тому однією з необхідних умов ефективної боротьби з корупцією є виявлення корупційних ризиків у сфері освіти, що виявляються на всіх рівнях освіти. Корупційні ризики на рівнях дошкільної та загальної середньої освіти виявляються в наступному:

- 1) бездіяльність з боку органів державної влади, відсутність контролю;
- 2) несправність фінансування системи освіти;
- 3) низький рівень матеріального забезпечення освітян;
- 4) погане матеріально-технічне оснащення освітнього закладу;
- 5) слабкий шкільний менеджмент (відсутність самостійності та досвіду управління);
- 6) зниження вартості освіти (соціальна байдужість та несправедливість);
- 7) відмінність освітніх установ щодо якості надання освітніх послуг (кадрові ресурси, сприятливі умови навчання, впровадження інноваційних технологій);
- 8) неформальні платежі в освітніх установах:

– недостатньо конкретизовано зміст та обсяг соціальних зобов'язань держави в освіті (щодо послуг додаткового освіти, підвищених нормативах фінансування ліцеїв, гімназій та шкіл з поглибленим вивченням предметів, бюджетне фінансування позаурочної діяльності та ін.);

- відношення людей до освіти - свого роду моральний імператив, коли люди навіть з невеликим матеріальним доходом не шкодують грошей заради освіти своїх дітей;
 - відсутність системи, слабка система громадського контролю – недостатній рівень залучення батьків та громадськості до управління освітньою установою;
 - недостатня відкритість освітнього закладу;
 - отримання директорами та вчителями додаткового матеріального прибутку;
 - масовий характер неформальних платежів – «усі здають гроші, і я повинен»;
 - покірність зацікавлених сторін (дотримання обставин, прийняття даності як норми);
- 9) примус батьків до сплати добровільних внесків [1, с. 44].

Таким чином, протидія корупції у сфері освіти повинна здійснюватися державними органами та іншими організаціями за допомогою:

- систематичної антикорупційної освіти та виховання громадян з метою формування у них нетерпимості щодо цих негативних явищ;
- недопущення фінансування чи надання матеріального забезпечення освітнього процесу в інших формах у порядку та з джерел, не передбачених законодавством України;
- Поєднання протидії корупції зі створенням економічних передумов для усунення причин;
- невідворотності відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

На керівників державних та недержавних установ освіти необхідно покласти такі обов'язки:

- залучати осіб, які вчинили правопорушення, які створюють умови для корупції, або корупційні правопорушення, за які передбачено дисциплінарну відповідальність, до такої відповідальності;
- інформувати державні органи, які здійснюють боротьбу з корупцією, про факти вчинення підлеглими правопорушень, які створюють умови для корупції, чи корупційних правопорушень [3, с. 61].

Запропонований перелік шляхів мінімізації корупційних ризиків в освітньому процесі дозволить підвищити ефективність реалізації державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, у межах повноважень, передбачених законом та сприятиме зменшенню рівня корупції у даній сфері.

Список використаних джерел

1. Корупційні ризики в системі вищої освіти URL: <http://lawnews.org.ua/koruptsijni-ryzyky-v-systemi-vyshhoi-osvity>
2. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства освіти і науки України на 2018-2020 роки: наказ Міністерства освіти і науки України від 25 черв. 2018 р. № 675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0675729-18>.
3. Стратегія протидії корупції у вищих навчальних закладах URL: <https://lvet.edu.ua/images/doc/AntuKorupcijna/strategia.pdf>
4. Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> .

Ганна Муравицька, кандидат наук з державного управління, начальник інформаційно-бібліотечного відділу Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hanna Muravytska, Candidate of Public Administration Sciences, Head of the Informative and Library Department of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5184-8077>

ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ADVANTAGES OF DISTANCE EDUCATION IN THE CONDITIONS OF MILITARY STATE

The theses consider the advantages of introducing distance education during the period of martial law in Ukraine. In recent years, events have taken place that fundamentally changed the state of affairs in the higher education system of Ukraine. The COVID-19 pandemic and the full-scale war in Ukraine have highlighted the urgent need to prevent threats and challenges to the higher education system. Distance education was the only one available and able to provide the educational process in Ukraine during this period.

Distance education, as a priority form of education in the conditions of martial law, makes it possible to obtain a full-fledged higher education or improve qualifications, to obtain the necessary knowledge remotely from an educational institution, to introduce digital technologies for teaching material.

In the conditions of martial law, the Ministry of Education and Science of Ukraine took the initiative to introduce educational digital platforms and services that support distance learning among higher educational institutions.

Distance education has advantages that have gained special importance in the conditions of martial law, in particular: relevance, flexibility, modularity, parallelism, distribution to a large audience, interactivity, technological efficiency, economy, social equality, internationality.

Keywords: *distance education, advantages of distance education, digital technologies, Ministry of Education and Science of Ukraine, martial state.*

За останні роки відбулись події, які докорінно змінили стан справ у системі вищої освіти України. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні підкреслили важливу потребу у запобіганні загрозам й викликам, що виникли в системі вищої освіти та виявили необхідність протистояти впливу структурних перешкод в організації освітнього процесу, якості надання освітніх послуг. Дистанційна форма навчання виявилася єдиною доступною та здатною у цей період забезпечити освітній процес в Україні.

Поширення коронавірусної хвороби в світі змусило Міністерство освіти і науки України тимчасово запровадити дистанційне навчання, що стало початком переходу освіти з офлайн-навчання до онлайн. У 2022 році з початком повномасштабної війни росії проти України система дистанційного навчання була продовжена і набула важливого значення, оскільки переважна більшість закладів вищої освіти призупинили свою діяльність, або були закриті у наслідок повного їх руйнування. На сьогодні спостерігається часткове відновлення освітнього процесу, але переважно навчання відбувається в дистанційному форматі.

Дистанційна освіта, як пріоритетна форма навчання в умовах воєнного стану, дає змогу здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію, **отримувати необхідний обсяг знань** і компетенцій **віддалено від навчального закладу за допомогою інтернету та ком'ютера**, вона представляє таку форму освіти, що надає нові можливості для оновлення змісту навчання, ґрунтується на використанні в освітньому процесі сучасних методів отримання знань, поширенні інноваційних, більш гнучких форм навчання і будується переважно на принципах самоорганізації та самоосвіти. Якість дистанційної освіти не поступається якості очної форми навчання оскільки вона відповідає освітнім нормам та стандартам.

В умовах воєнного стану Міністерство освіти і науки України взяло на себе ініціативу у запровадженні освітніх цифрових платформ та сервісів. В межах підтримки освіти України в умовах повномасштабного вторгнення рф зокрема, було досягнуто домовленості з лідерами ринку онлайн-

навчання – платформами Coursera, Udey та edX про надання безкоштовного доступу до онлайн-курсів з різних дисциплін, у разі успішного закінчення яких користувачі мають змогу отримати сертифікат про проходження навчального курсу.

Для допомоги університетам освоювати цифрове навчання та освітні цифрові сервіси за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» створено команду підтримки та промоції дистанційного навчання серед закладів вищої освіти. Разом із МОН команда працює над технічною підтримкою університетів щодо доступу до різноманітних платформ, проводить вебінари для представників ЗВО, відповідальних за цифровий компонент навчання.

У співпраці з Tech To The Rescue та SoftServe команда розробляє веб портал для збору інформації про можливості використання онлайн-платформ, а також успішні приклади використання та адаптації контенту в процесі навчання українськими університетами [7].

Дистанційне навчання має переваги, які набули особливого значення в умовах воєнного стану, зокрема: 1) актуальність – розвиток освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації; 2) гнучкість – навчання в зручний час у зручному місці; 3) модульність – в основу програми покладається модульний принцип при якому кожний окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам; 4) паралельність – навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності; 5) поширення на велику аудиторію – одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами; 6) інтерактивність – постійна, активна взаємодія всіх учасників навчального процесу, співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове), у якому і студент і педагог є рівноправними суб'єктами навчального процесу; 7) технологічність – використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних та цифрових технологій, які сприяють входженню освітянина у світовий інформаційний простір; 8) економічну ефективність – раціональне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні призвести до зниження витрат на підготовку фахівців; 9) доступність та соціальну рівність – рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу; 10) відсутність географічних кордонів для здобуття освіти – долає територіальний фактор нерівності в доступі до якісної вищої освіти; 11) інтернаціональність – можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи з країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном [4].

Отже, основною перевагою дистанційної освіти, що забезпечує організацію навчання в умовах воєнного стану є застосування цифрових технологій викладання навчального матеріалу, проведення навчальних та екзаменаційних онлайн конференцій, онлайн лекцій, вебінарів, відеотренінгів, взаємного спілкування та обміну думками, окрім оволодіння певним масивом знань і компетенцій, передбачених навчальними програмами, дистанційна освіта дозволяє досягати певного рівня знань і умінь у користуванні сучасними технологіями, що робить таких фахівців конкурентоспроможними на ринку праці.

Таким чином, завдяки перевагам дистанційної форми навчання вдалося частково запобігти тим загрозам й викликам, що виникли в системі вищої освіти України в умовах воєнного стану. Вчасно запроваджені Міністерством освіти і науки України промоції дистанційного навчання серед закладів вищої освіти надали можливість здійснити технологічну підтримку навчального процесу, використовуючи освітні цифрові платформи та сервіси.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII : Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ М-ва освіти і науки України від 25 квіт. 2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.

4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затв. Постановою М-ва освіти і науки України 20 груд. 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

5. Гахович С. В., Савченко Т. В. Теоретичні та практичні аспекти використання системи дистанційного навчання. Зб. наук. пр. Військ. Ін-ту Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2017. Вип. 56. С. 210–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpviknu_2017_56_27.

6. Товканець Г. В. Університетська освіта : навч.-метод. посіб. / М-во освіти і науки України. Київ : Кондор, 2018. 185 с.

7. Цифрові платформи у вищій освіті. Офіц. веб-сайт М-ва освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/cifrova-osvita/cifrovi-platformi-u-vishij-osviti>

Вячеслав Назорний, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viacheslav Nahornyj, Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Корчак Наталія**, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ТА ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЮ ЗАСУДЖЕНИХ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ТА ПІСЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ

THE ROLE AND INFLUENCE OF PUBLIC ORGANIZATIONS ON THE RESOCIALIZATION OF CONVICTS DURING THE SERVING OF THE SENTENCE AND AFTER RELEASE

In Ukraine, at the legislative level, the role of public organizations (NGOs) is defined, which consists in creating proper conditions for serving the sentence, assisting in social adaptation, control, supervision and ensuring compliance with the rights of convicts, conducting educational activities. In Ukraine, the mechanism of NGO participation in the resocialization of convicts is being improved, in particular in the field of protection of their fundamental rights and freedoms in the context of highlighting the improper conditions of detention of prisoners, the quality of providing them with medical care. NGOs supervise and control the treatment of convicts, cooperate with probation services to motivate offenders to change their thinking and lifestyle, prevent reoffending, and improve the qualifications of probation officers.

Keywords: *resocialization of convicts, public organization, prisoners, public control, probation services.*

В процесі реформування кримінально-виконавчої системи України були внесені зміни до Кримінально-виконавчого кодексу України, які визначили роль громадського контролю та участь громадськості в діяльності органів та установ виконання покарань (УВП). Роль громадських організацій (ГО) полягає у створенні належних умов відбування покарання, сприяння у соціальній адаптації, контролі, нагляді та забезпеченні дотримання прав засуджених, проведення виховних заходів.

У Кримінально-виконавчому кодексі України визначено, що «представники громадських організацій, експерти, учені та фахівці, залучені Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини на договірних засадах до виконання функцій національного превентивного механізму, відвідують установи виконання покарань на підставі окремого письмового доручення Уповноваженого» (ст. 24.7). у ст. 25 КВК йдеться про участь громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених та громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань: «Об'єднання громадян та медіа, релігійні та благодійні організації, окремі особи в порядку, встановленому КВК та законами України, можуть надавати допомогу органам та установам виконання покарань у виправленні засуджених і проведенні соціально-виховної роботи» [2].

В умовах євроінтеграції України до ЄС активізувалися процеси стандартизації нормативно-правової бази та впровадження основоположних стандартів та принципів в діяльності УВП: повага та захист прав до людини, соціальне забезпечення та реінтеграція в суспільство, надання медичної та психологічної допомоги, забезпечення співпраці з громадами, закладами охорони здоров'я, некомерційними організаціями та волонтерами тощо.

В Україні зростає кількість ГО, які зайняті проблематикою кримінально-виконавчої системи та ресоціалізації засуджених. Для прикладу, варто розглянути діяльність ГО Харківська правозахисна група (ХПГ), яка провела успішну кампанія щодо скасування смертної кари в Україні, брала участь у створенні та лобюванні Кримінального процесуального кодексу, здійснює нагляд за умови тримання засуджених в Україні. Захист прав ув'язнених – одна з ключових областей роботи ХПГ, що зокрема включає підготовку доповідей до періодичних доповідей держави до Комітету ООН проти катувань, створення Центру стратегічних справ ХПГ, юристи якого щороку ведуть у середньому 200 справ в національних судах та Європейському суді з прав людини. ХПГ періодично здійснює нагляд та контроль за роботою УВП та умовами утримання в'язнів, наданням їм медичної допомоги, дотриманням прав на охорону здоров'я, роботу, освіту тощо [3].

Аналіз звітів за результатами моніторингових візитів ХПГ до ДУ «Івано-Франківська установа виконання покарань (№12)», ДУ «Закарпатська установа виконання покарань (№9)», Львівської багатопрофільної лікарні №19 ДУ ЦОЗ ДКВС України, ДУ «Львівська установа виконання покарань (№19)», ДУ «Луцький слідчий ізолятор», ДУ «Маневицька виправна колонія (№42)» вказують на наступні проблеми утримання ув'язнених в Україні [4]:

1. Неналежні умови утримання та надання медичної допомоги, що порушує їх права на охорону здоров'я.

2. Відсутність належного лікування, потреба в ремонті медичних частин, амбулаторно-поліклінічних відділень установ.

3. Нестача персоналу та обладнання в медичних частинах установ.

4. Численні порушення прав ув'язнених, зокрема на медичну допомогу.

Варто також розглянути роль ГО Пенітенціарної Асоціації України [1], яка є добровільною самоврядною громадською організацією, створеною на основі об'єднання загальних інтересів практиків і науковців, громадських, релігійних діячів, які мають досвід роботи в галузях: кримінального права, кримінології, психології, педагогіки, кримінально-виконавчого права, соціальної роботи, захисту прав засуджених і персоналу органу виконавчої влади, що реалізовує державну політику у сфері виконання покарань, його територіальних органів управління, установ виконання покарань (кримінально-виконавча служба) та роботи з ним; благодійної, громадської, релігійної та іншої діяльності, спрямованої на досягнення мети покарань.

Варто також розглянути приклад співпраці Центру пробації України та ГО «Docudays UA» у створенні та проведенні навчального онлайн-семінару з метою медіаосвіти правопорушників, встановлення довірливих стосунків з ними, подолання психологічних бар'єрів та перешкод у спілкуванні з оточуючими. Онлайн-семінари проходять в рамках створених 50 кіноклубів як інноваційного інструменту для мотивації правопорушників до зміни мислення й способу життя, попередження повторного вчинення правопорушення. Кіноклуби Docudays UA – не лише дієвий інструмент роботи з правопорушниками для їхньої правової освіти, а й додатковий ресурс для підвищення кваліфікації працівників пробації [5].

Серед неурядових організацій, які співпрацюють з органами пробації в Україні наступні: Альянс громадського здоров'я, Благодійна організація «Світло надії», Міжнародний комітет Червоного Хреста, Громадська організація «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій», Проект Допоможи іншому-стань приятелем, Благодійний фонд «Опіка майбутнього», Лінгвістичний центр «Carpe Diem» м.Львів, Благодійний фонд «Шлях до дому», ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ», Українська Православна Церква Київського Патріархату, Міжнародний Благодійний Фонд «Карітас», Благодійний фонд «Нехай твоє серце б'ється», Фізкультурно-спортивне товариство «Динамо», Товариство «Анонімні наркомани», Громадська організація «Громадська Рада».

Таким чином, в Україні відбувається вдосконалення механізму участі ГО в ресоціалізації засуджених, зокрема в сфері захисту їх основоположних прав та свобод в контексті висвітлення неналежних умов тримання в'язнів, якості надання їм медичної допомоги. ГО здійснюють нагляд та контроль щодо поведінки з засудженими, співпрацюють зі службами пробації для мотивації правопорушників до зміни мислення й способу життя, попередження повторного вчинення правопорушення, підвищення кваліфікації працівників пробації.

Список використаних джерел

1. Громадська організація Всеукраїнська Пенітенціарна Асоціація України. URL: <https://www.renalassociationukr.com> (дата звернення: 07.04.2023).

2. Кримінально-виконавчий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 07.04.2023).

3. Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. Про Харківську правозахисну групу. URL: <https://khp.org/1317> (дата звернення: 07.04.2023).

4. Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <https://khp.org/802> (дата звернення: 07.04.2023).

5. Пробаціонери долучилися до навчального онлайн-семінару у межах співпраці Центру пробації та ГО «Docudays UA». Пробація України. URL: <https://www.probation.gov.ua/?p=13143> (дата звернення: 07.04.2023).

Василь Орищук, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vasyl Oryshchuk, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СПРИЯННІ ЦИФРОВОМУ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

THE ROLE OF THE STATE IN PROMOTING THE DIGITAL DEVELOPMENT OF THE MUSEUM AFFAIRS

The involvement of the state in promoting the digital development of museums can have a significant impact on improving educational outcomes and increasing the accessibility of museums to the public. One of the main advantages of digital transformation of museums is the ability to store and research valuable cultural and historical artefacts in electronic form, which will preserve them for future generations and make these collections accessible to a global audience. In particular, digital transformation can help museums improve the quality of their educational programmes and materials, providing visitors with a more effective interactive experience. This can include virtual exhibits, apps and interactive games that allow visitors to learn about a country's history and culture more effectively. The use of digital technologies can also increase accessibility for people with disabilities and displaced citizens, allowing them to visit museums virtually and access cultural knowledge from anywhere in the world. However, the national museums are not yet ready to fully implement the digital strategy due to funding issues and lack of staff readiness to use digital technologies. The state can help solve these problems by providing financial support for the development and implementation of digital solutions. The digital transformation of museums is a necessary step in the development of modern culture, and this is becoming increasingly evident as digital technologies play a growing role in our lives.

Keywords: digital transformation, digital society, digital development, museums, public policy.

Цифрова трансформація музеїв стала актуальною проблемою у світі ще досить давно, але останніми роками її значення зросло, зокрема в Україні. Наступність пандемії COVID-19, воєнної агресії змусили культурні інституції активно шукати способи цифрової присутності та доступності. Під час війни, цифрове середовище стає окремим полем битви. Оскільки цифрова епоха змінює спосіб ведення війни, не дивно, що нове оборонне мислення включає в себе всі аспекти цифрової індустрії, такі як науки про дані, безпечні хмари, штучний інтелект та синтетичні середовища.

З урахуванням поточної російсько-української війни, є важливим побудувати цифрову інфраструктуру, що задовольнить потреби населення. Це включає покращення цифрового доступу до державних послуг для переміщених громадян, використання невикористаного спектра для обслуговування, зменшення розривів між областями та розширення використання/доступу до комунікаційної та цифрової інфраструктури [7, с. 109].

Україна на шляху до затвердження державної політики цифрового розвитку музеїв, проте національні музеї ще не готові до повної реалізації цифрової стратегії у 21 столітті. Наразі національні стратегії не визнають ролі музеїв як стратегічних партнерів у таких сферах, як освіта, дослідження, політика та розвиток технологій. Головною проблемою є відсутність джерел фінансування нових ініціатив. Серед музейних професіоналів усе ще існує скептицизм щодо переваг оцифрування та запровадження цифрового розвитку [7, с. 109].

Сьогодні цифрові інструменти можуть використовуватись не тільки як засоби комунікації, а й як програмні інструменти, що дозволяють створювати нові мистецькі твори й культурні програми. Цифрові технології відкривають нові можливості для комплектування, обліку, збереження, дослідження і популяризації пам'яток історії та культури. Згідно з результатами опитування Museum

Innovation Barometer 2021, проведеного серед близько 200 музеїв у різних країнах світу, 80% респондентів вважають новітні технології важливим фактором успішної роботи музею, а 68% респондентів уже мають впроваджену систему електронного менеджменту колекцій [1]. Отже, можна стверджувати, що цифрова трансформація музеїв є необхідним етапом у розвитку сучасної культури, і це стає все очевиднішим у зв'язку зі зростанням ролі цифрових технологій в нашому житті [3].

Сьогодні в Україні спостерігається значний прогрес у впровадженні цифрових технологій в музейну справу, але наявні проблеми з відсутністю виваженої та послідовної державної політики щодо цього питання. Недостатня узгодженість законодавства та нестача відповідних програм і фінансування створюють виклики у сфері музейної цифрової трансформації, які досі залишаються нерозв'язаними [2, с. 32].

У процесі системної трансформації в усіх сферах суспільного розвитку музейництво потребує вироблення принципово нових підходів до напрацювання та застосування партнерських методів управління, заснованих на проектному менеджменті, стратегічному плануванні та управлінні музейною діяльністю. З урахуванням світових тенденцій розвитку музейної справи, музей має бути відкритим, доступним та багатоцільовим осередком культури, науки, освіти та виховання. Пріоритетним завданням розвитку музейництва в Україні є створення національної музейної мережі, яка сприятиме інтеграції українських музеїв у регіональні, національні та міжнародні музейні організації. Функціонування мережі музеїв повинно відбуватися на основі проектного підходу, що, у свою чергу, забезпечить формування партнерських взаємин між його учасниками [2, с. 32].

Висновки. Необхідно розробити та впровадити сучасні інструменти управління персоналом та матеріально-технічним забезпеченням музеїв. Організаційна структура музеїв також потребує вдосконалення та адаптації до розширення спектру діяльності. Концентрація на найбільш перспективних напрямках сприятиме реалізації стратегічного планування в організаційному управлінні. Багатогранне партнерство з бізнес-середовищем та інвесторами є ефективним способом для музеїв залучити ресурси та досягнути соціально-значущих результатів. На додаток до функцій регулювання, фінансування та контролю, першочергові відносини між державними установами та музеями мають полегшувати підтримку, сприяння процесу модернізації та впровадження цифрової трансформації. Крім того, запровадження управління розвитком або управління змінами за допомогою різних механізмів: оголошення грантових конкурсів, впровадження цільових програм, впровадження стандартів та різноманітних систем контролю якості покращить основу для цифрового розвитку та входження України до Європейського цифрового музейного простору.

Список використаних джерел

1. Museum Innovation Barometer 2021. Museum Booster, 2021. 86 p. URL: <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/museum-innovation-barometer-2021.pdf>.
2. Орищук В. Стратегування як механізм удосконалення державної політики цифрового розвитку у сфері музейної справи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2022. Т. 16, № 2. С. 28–35. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/16-5/7> (дата звернення: 23.04.2023).
3. Цифрова стратегія Мистецького арсеналу на 2022-2024 роки : від 03.09.2022 р. URL: https://artarsenal.in.ua/wp-content/uploads/2022/09/3_MA_digital_strategy.pdf (дата звернення: 23.04.2023).
4. De Bernardi P., Bertello A., Shams S. M. R. Logics hindering digital transformation in cultural heritage strategic management: an exploratory case study. *Tourism analysis*. 2019. Vol. 24, no. 3. P. 315–327. URL: <https://doi.org/10.3727/108354219x15511864843876>.
5. Tan M. K. B., Tan C. M. Curating wellness during a pandemic in Singapore: COVID-19, museums, and digital imagination. *Public health*. 2021. Vol. 192. P. 68–71. URL: <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.01.006>.
6. Digital technologies for the sustainable development of the accessible underwater cultural heritage sites / F. Bruno et al. *Journal of marine science and engineering*. 2020. Vol. 8, no. 11. P. 955. URL: <https://doi.org/10.3390/jmse8110955>.
7. Орищук В. В. Музейна політика цифрового розвитку в умовах війни. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. Т. 35, № 4. С. 104–111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-4.16> (дата звернення: 23.04.2023).

Володимир Ортинський, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Ortynskyi, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ

PUBLIC CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF PUBLIC AUTHORITIES AS AN ELEMENT OF INTERACTION BETWEEN PUBLIC ADMINISTRATION AND THE PUBLIC SECTOR

Public control as an element of interaction between public administration and the public sector is considered. An analysis of the views of scientists regarding the essence and concept of public control was carried out. The essence of public control over the activities of state authorities is revealed. Public control over the activities of public authorities is understood as the actions of the public to check or monitor the activities of public authorities in order to detect, prevent or stop illegal actions, decisions or inaction of public authorities, as well as other types of abuse of power by them.

Keywords: control, public control, public, civil society, public authorities.

Ефективність публічного управління значною мірою залежить від рівня комунікації між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства. Важливе місце в цьому процесі займає громадський контроль, який є невід'ємним елементом системи владних, громадських, гуманітарних та інших відносин.

Громадський контроль є взаємовигідним як і для органів публічної влади, так і для громадськості. З одного боку, будь-які питання, пов'язані з діяльністю органів публічної влади, особливо тієї, що здатна впливати на права та інтереси громадян, а також на використання матеріальних, фінансових та інших ресурсів, які мають у своєму розпорядженні органи публічної влади, повинні бути підконтрольні громадськості. Доступ громадян до відповідної інформації сприятиме підвищенню відкритості суспільства і дозволить зменшити рівень корупції. З іншого боку, громадський контроль є вигідним в цілому державі та правлячій еліті, адже задля утримання влади органи публічної влади прагнутимуть до постійного вдосконалення.

Проблема громадського контролю за діяльністю органів публічної влади є надзвичайно актуальною для України, адже на сьогодні рівень громадського контролю є недостатнім, що дозволяє владним органам бути безвідповідальними та не забезпечувати повною мірою дотримання норм закону.

Причини низького рівня активності громадськості у здійсненні громадського контролю полягають, насамперед, у відсутності чітких механізмів прозорості в діяльності влади, фактичній відсутності соціальної основи громадського контролю – середнього класу, недостатністю знань про сутність, форми, методи та інструменти громадського контролю.

Таким чином, забезпечення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади дозволить владі компетентно виконувати свої обов'язки та враховувати інтереси громадян.

Для кращого розуміння громадського контролю та вироблення дієвих механізмів його здійснення, потрібно з'ясувати наукові підходи до сутності поняття «громадський контроль».

Так, згідно з трактуванням вітчизняних науковців А. Мельника, О. Оболенського, А. Васіна та Л. Гордієнка, громадський контроль є одним із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян і самими громадянами і є важливою формою реалізації демократії та способом залучення населення до управління суспільством та державою [1, с. 149].

Позиція І. Жаровської зводиться до того, що «громадський контроль – це одна з функцій громадянського суспільства, проявом якої є публічна перевірка діяльності органів влади з боку

громадян та їх об'єднань на відповідність цілей, які влада проголошує, і спрямована на корегування органів щодо як цієї діяльності, так і самих цілей» [2].

Л. Наливайко й А. Орешкова, приділяючи значну увагу терміну «громадський контроль» у своїй роботі, визначили його як один із видів соціального контролю у формі публічної перевірки діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з використанням комплексу здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів із боку громадян та їх об'єднань в умовах розбудови демократичної, соціальної, правової держави [3, с. 51].

Варто також приділити увагу думці А. Полозенка, згідно із якою громадський контроль, в умовах становлення України як демократичної, соціальної та правової держави, є невід'ємною складовою частиною публічного управління та стимулюючим чинником розвитку громадянського суспільства будь-якої сучасної країни [4, с. 80]. Адже зі здобуттям незалежності України громадяни отримали і ширший обсяг прав та свобод, що суттєво вплинуло на відносини між державою та громадянами вже самостійної країни. На цьому шляху, на думку науковця, громадський контроль посідає не останнє місце, оскільки його природа походить від взаємодії влади і суспільства, що позитивно впливає на формування та розвиток громадянського суспільства, тобто того суспільства, до якого ми прагнемо. Тому, підвищення ефективності й об'єктивності громадського контролю поступово сприятиме поверненню довіри народу до влади, а це, у свою чергу, сприятиме тому, що влада не буде вирішувати проблеми політичних еліт, а сконцентрується на соціальних проблемах.

Такий підхід пояснює те, що в наукових колах громадський контроль співвідноситься з такими категоріями, як «демократія» та «соціальна держава». Без сумніву, громадський контроль виступає своєрідним «лакмусовим папірцем», здатним визначити рівень розвитку демократії, так як для деспотичних і тоталітарних держав притаманна закономірність, згідно із якою владні структури здійснюють контроль за людьми, а не навпаки. Тож громадський контроль виступає дієвим і необхідним механізмом впливу громадськості на публічну владу. Демократія повинна мати ефективні канали діалогу і комунікації між громадськістю і органами публічної влади, механізми прямого і зворотного зв'язку і, звичайно ж, дієвий громадський контроль, інакше вона перетвориться на порожнє гасло політичної демагогії, що не буде насичене реальним змістом.

Українське суспільство прагне до досягнення «європейського рівня життя», а для цього насамперед необхідно забезпечення дотримання державою прав людини та громадянина, які є своєрідним «кордоном» стримування носіїв владних повноважень у певних межах. Безсумнівно, для побудови демократичної та соціальної держави необхідна ефективна система контролю з боку громадськості за діяльністю органів публічної влади.

Таким чином, на основі аналізу наукових підходів до сутності поняття «громадський контроль за діяльністю органів публічного управління», можна охарактеризувати останній як дії громадськості з перевірки або спостереження за діяльністю органів публічної влади з метою виявлення, попередження або припинення протиправних дій, рішень чи бездіяльності органів публічної влади, а також інших видів зловживання ними владою.

Список використаних джерел

1. Державне управління : навчальний посібник / А. Мельник та ін. Київ : Знання-Прес, 2003. 343 с.
2. Жаровська І. Громадський контроль як інтегральна складова у концепції владних відносин сучасної держави і громадянського суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 14–17.
3. Наливайко Л., Орешкова А. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 47–55.
4. Полозенко А. Громадський контроль в організації виборчого процесу в Україні: конституційно-правовий аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 80–82.

Дмитро Петринський, аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Dmytro Petrynskyi, graduate student of the Department of Public Administration and Management of Organizations of the Chernihiv Polytechnic National University
<https://orcid.org/0009-0003-6458-3604>

Науковий керівник: **Марина Дітковська**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту та державної служби Національного університету «Чернігівська політехніка»

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

PRINCIPLES AND FUNCTIONS OF STATE REGULATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UKRAINE

The article substantiates the relevance of the study of the principles and functions of state regulation of the agricultural sector in Ukraine. For this purpose, the impact of military operations on the territory of Ukraine on the functioning of the agricultural sector and its further development was clarified. The main functions and principles of state regulation of the agricultural sector in Ukraine in the conditions of modern social challenges and threats have been established. It was concluded that in order to overcome the most significant problems of the agrarian sector of Ukraine in the conditions of the war and in the post-war period, the following must be done: attract highly qualified personnel to the agrarian sector; reduce bureaucratic barriers for the development of agricultural enterprises; to improve the quality of product safety in accordance with the requirements of international standards, including the development of measures to improve the quality of citizens' products; develop and implement a set of measures to create new jobs and develop the social infrastructure of rural areas; ensure the adaptation of the production of the agricultural sector of Ukraine to the requirements of the EU, etc.

Keywords: agrarian policy, agrarian sector, state regulation, martial law.

Аграрний сектор завжди був важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. З його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій [1].

Важливо констатувати, що з вторгненням російських військ в Україну 24 лютого 2022 року для аграрного сектору, як і для всієї країни постали нові більш складні виклики. За даними Київської школи економіки, тільки за перші три місяці війни загальні збитки аграрного сектору становлять понад 4,3 мільярдів доларів, що складає приблизно 15% капіталу країни [2]. Непрямі витрати у сільському господарстві через стрімку інфляцію, зменшення виробництва, підвищення цін на виробничі фактори та блокування портів сягнули позначки 23,3 мільярдів доларів [2]. Все це формує нові умови для функціонування сільськогосподарських підприємств і вимагає впровадження удосконалених засад державного регулювання аграрного сектору з урахуванням нових чинників.

У даному контексті зауважимо, що багатоаспектність механізму державного регулювання сталою розвитку аграрного сектору економіки обумовлена наявністю тріади взаємозалежних елементів – економічної політики, аграрного сектору та сталою розвитку [3].

З огляду на визначене вище, потребують уточнення принципи та функції державного регулювання аграрного сектору в Україні.

На думку науковців, найважливішою функцією (з лат. *functio* – виконання, здійснення, а також діяльність, обов'язок, призначення, роль) держави є формування та відтворення ефективних суб'єктів ринкових відносин – реальних власників, підприємців. Роль держави полягає в тому, щоб за допомогою науково обґрунтованих форм, методів, важелів, підготовки та перепідготовки кадрів

створити сприятливе середовище для формування та сталого відтворення ефективних суб'єктів ринкових відносин в аграрному секторі країни. Не менш важлива функція формування та підтримки сталого попиту на продукти харчування та сільськогосподарську сировину для промисловості з урахуванням їх прогресивної структури, потреб залежно від статі, віку, регіону проживання, платоспроможного попиту населення. Держава виконує цю функцію з допомогою на формування доходів основних груп населення, підтримуючи необхідний рівень пенсій, допомог, стипендій. У той самий час воно має створювати умови і змогу ефективної зайнятості працездатного населення. Держава сприяє формуванню платоспроможного попиту населення на продовольчі товари через регулювання системи цін на продукти харчування, державні та регіональні замовлення, надання сприяння в експорті. Держава виконує функції забезпечення входження суб'єктів аграрного сектору України, як рівноправних продавців і покупців у систему міжнародних сільськогосподарських ринків [4].

Питання визначення принципів державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору також ідентифікуються з урахуванням тривимірної структури її складових: економіки, аграрного сектору та концепції сталого розвитку. Ніжніков М. пропонує наступний перелік принципів державного регулювання економіки: принцип ефективності, принцип справедливості, принцип стабільності, принцип системності державного впливу, принцип адекватності, принцип оптимального поєднання адміністративно-правових та економічних важелів, приступ поступовості та етапності, принцип забезпечення єдності стратегічного та поточного державного регулювання та його оперативності [5]. Наведені принципи в цілому окреслюють різні вектори державного регулювання та можуть бути адаптовані в якості базових принципів до різних галузей економіки.

Таким чином, підтримуємо позицію науковців [3], що для подолання найбільш значущих проблем аграрного сектору України в умовах війни та в післявоєнний період необхідно здійснити наступне: залучити висококваліфікований персонал в аграрний сектор: менеджерів, ІТ спеціалістів, науковців та вузькопрофільних аграрних спеціалістів; зменшити бюрократичні бар'єри для розвитку аграрних підприємств; підвищити якість безпечності продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів, включаючи розробку заходів для підвищення якості продукції громадян; розробити та впровадити комплекс заходів щодо створення нових робочих місць та розвитку соціальної інфраструктури сільських територій; забезпечити адаптацію виробництва аграрного сектору України до вимог Європейського Союзу; здійснити підтримку малого фермерства; забезпечити технологічний розвиток та діджиталізацію аграрного сектору; створити умови для переходу аграрного сектору до сталого виробництва та ін..

Список використаних джерел

1. Негрей М.В., Тараненко А.А., Костенко І.С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 40. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1474/1420/>
2. KSE Агроцентр (2022). The total losses from the war in Ukraine's agriculture reached \$ 4.3 billion USA. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomugospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr>.
3. Остапенко С. О. Теоретичні підходи до формування економічних засад державного регулювання аграрного сектору України. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9586>
4. Петруха С.В. Державне антикризове регулювання аграрного сектору економіки України: [монографія]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 521 с.
5. Ніжніков М. Л. Принципи та функції державного регулювання аграрного сектора. Економіка та держава. 2014. № 4. С. 147–149

Ганна Петрова, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ

*Ganna Petrova, PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the Nation Academy of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-5964-1473>*

НОРМАТИВНО-ЦІННІСНИЙ МОДУС ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ

NORMATIVE-VALUE MODE OF INTERACTION BETWEEN PUBLIC ADMINISTRATION AND THE PUBLIC SECTOR

The text of theses deals with two normative-value modes of interaction between public administration and the civil sector: the mode of civic identity and civic consolidation and the mode of the constitutive model of professional ethics of professional activity. Understanding and sharing the content of the defined ideological constructs, their public discussion should make it possible to form a single meaningful space of social interaction.

Keywords: *mode of interaction, social communication, civic identity, civic consolidation, human dignity.*

Російсько-українська війна, пандемія *COVID-19*, корупція - це ті найбільш видимі й публічно проговорені нині виклики життя українців, щодо яких і владні інституції, і громадськість мають знайти ресурс осмислення, протидії і подолання. Згуртованість суспільства, сталість ідей і переконань - важлива як складова гідної відсічі російським ворогам, так і запорука успішної боротьби з корупцією і пандемією.

Створення єдиного смислового простору соціальної дії, налаштування соціальної комунікації не можливе без закріплення ідей і принципів співжиття громадян у правовому полі. Тому знаковою для України подією було прийняття Закону «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» у грудні 2022 року [1], де знайшли втілення ідеї, обстоювані й обговорювані у публічному просторі від часу проголошення Незалежності. Поставлення завдання формування громадянської компетентності у закладах освіти, націленість на виховання громадянської стійкості й оборонної свідомості, проговореність складових української громадянської ідентичності й української національної ідентичності, - вперше ці, «загальногуманітарні» терміни постали завданням для втілення у загальнодержавних програмах розвитку й освіти.

Цінності, що складають духовне осердя кожного, постають «формулами» моральності людей. У світі сучасної мультикультурності із її різноманітністю, що охоплює відмінності на основі етнічного походження, місця походження, гендерної ідентичності, релігії, філософії, культурних цінностей, політичних поглядів, фізичних здібностей, соціально-економічного становища, психічного здоров'я, апелювання до внутрішнього світу людини, до ідеї самозбереження і виживання з боку публічних управлінців для консолідації громадськості буде неефективним і навіть шкідливим. Визнання соборності, самобутності українського народу, прагнення волі і гідності суспільно-державними (національними) цінностями України [1] постало окресленням ідейного орієнтиру для налаштування соціальної комунікації у модусі громадянської ідентичності і громадянської консолідації.

Іншим важливим модусом забезпечення взаємодії публічного управління і громадянського сектору може слугувати сучасна конститутивна модель професійної етики, що вимагає від громадянина набуття певних спеціальних навичок, мотивації й ідейного супроводу задля реалізації у якості професіонала. Гідність людини як вихідна цінність будь-якої професійної діяльності, права людини як інструмент забезпечення і підтримки гідності людини, недискримінація як ідейна вимога і якість реалізації професійної діяльності - ключові моменти, «ідейні кордони» вияву професіоналізму [2]. Ці ключові ідеї є очікуваними і затребуваними громадянами, саме спроможність їх втілення у трудовій діяльності виступає свідченням набутих професійних навичок, стилем життя і мислення професіонала XXI століття.

Отже, ми визначили два нормативно-ціннісних модули взаємодії публічного управління і громадянського сектору: модуль громадянської ідентичності і громадянської консолідації та модуль конститутивної моделі професійної етики професійної діяльності. Розуміння та поділяння змісту означених ідейних конструктів, їх публічне обговорення має дати змогу формувати єдиний смисловий простір соціальної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

2. Петрова Г.М. Поняття «гендерна рівність» у системі категорій професійної етики поліцейського. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/22369>

Ольга Пирог, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка»

Катерина Дорошкевич, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємства Національного університету «Львівська політехніка»

Мар'яна Томич, доктор філософії з МЕВ, асистент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

Olha Pyroh, Dc.Sc. in Economics, Prof., Head of Management and International Business Department, Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0002-6714-3079>

Kateryna Doroshkevych, PhD in Economics, Associate Prof., Associate Professor of Management and International Business Department, Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0003-3966-224X>

Maryana Tomych, PhD in IER, Assistant of Management and International Business Department, Lviv Polytechnic National University

<https://orcid.org/0000-0001-5340-1877>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS MECHANISM FOR TERRITORY COMMUNITIES MODERNIZATION OF UKRAINE DURING THE WARTIME

In the modern conditions of Ukraine's struggle for independence and sovereignty due to Russia's military aggression, there is a change in priorities from the development of economic systems to the solution of significant social, infrastructural and environmental problems of the territorial communities of Ukraine. Getting out of a difficult situation and modernizing Ukraine requires significant financial, technical, technological and administrative assistance, cooperation with international organizations, global funds and international corporations, business entities of various forms of ownership. After the end of hostilities, significant amounts of investment will be needed to rebuild Ukraine, which may mean an increase in the number of PPP projects. It is possible to ensure the possibility of solving these problems and create a solid foundation for the interaction of the state, local self-government and business structures thanks to the mechanisms of public-private partnership (PPP), which have proven their effectiveness in various types of economic activity in both developed and developing countries.

Keywords: public-private partnership (PPP), territorial communities, modernization mechanism, Ukraine, Russia's war against Ukraine.

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України нищівного впливу зазнає національна економічна система, зруйновані численні промислові, соціальні, житлові та інфраструктурні об'єкти. Механізми ДПП можуть забезпечити ефективну взаємодію держави, органів місцевого самоврядування (зокрема, об'єднаних територіальних громад) та підприємницьких структур для модернізації України в умовах війни.

Вітчизняні інфраструктурні проекти ДПП реалізуються Агенцією із підтримки державно-приватного партнерства в Україні (Агенція) за підтримки Державно-приватно консультативної установи з питань інфраструктури (PPIAF) та Світового банку. За координації Агенції на стадії реалізації на різних етапах життєвого циклу перебувають 18 інфраструктурних проєктів різної вартості, більшість з яких передбачають використання коштів іноземного партнера.

До початку війни (лютий 2022 р.) Агенцією реалізовувались такі проекти ДПП: концесія спеціалізованого морського порту «Херсон», концесія залізнично-паромної переправи у Чорноморську, концесія спеціалізованого морського порту «Ольвія», концесія міжнародного аеропорту «Рівне», Концесія міжнародного аеропорту «Херсон», пілотний проєкт концесії залізничних вокзалів: міст Харків, Дніпро, Вінниця, Хмельницький, Миколаїв, Чоп та Київ, Концесія I та контейнерного терміналу у Чорноморську, Програма ДПП у дорожній галузі (6 проєктів), Будівництво підземного багаторівневого майданчика для паркування у м. Львові тощо. Із 18 досліджуваних проєктів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності, що реалізуються за

участі Агенції, 2 перебувають на етапів перехідного періоду реалізації проекту (Концесія спеціалізованого морського порту «Ольвія», Концесія спеціалізованого морського порту «Херсон»), понад 10 здійснили техніко-економічне обґрунтування, для решти – обґрунтовано концепцію реалізації (Концесія міжнародного аеропорту «Рівне», проект ДПП у сфері охорони здоров'я тощо). Проте здійснюючи дослідження щодо вищезазначених проєктів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності, слід зазначити, що частина з них призупинила свій «життєвий цикл» у зв'язку з війною Росії проти України (з лютого 2022 р.), частина якої зараз є окупованою, а на іншій частині – відбуваються активні воєнні дії.

Отже, в Україні реалізовувались різноманітні проєкти ДПП, які потребували різного розміру інвестицій (можуть перевищувати 100 млн. дол. США) та для яких характерною є участь іноземного партнера, який забезпечує часткове або повне фінансування проєктів ДПП. Також більшість проєктів ДПП передбачає укладення концесійного договору за результатами концесійного конкурсу (Концесія спеціалізованого морського порту «Херсон», Концесія залізнично-паромної переправи у Чорноморську, Концесія I та контейнерного терміналу у Чорноморську, Концесія міжнародного аеропорту «Рівне» тощо). Щодо інших типів угод, то при ДПП у зовнішньоекономічній діяльності можуть бути використані «Лізинг», «Угода на управління», хоча концесія для цих типів проєктів також не виключена (пілотний проєкт концесії залізничних вокзалів: міст Харків, Дніпро, Вінниця, Хмельницький, Миколаїв, Чоп та Київ).

Щодо реалізації ДПП на рівні територіальних громад, було здійснено дослідження на прикладі Давидівської ТГ (Львівська обл.) за 2018-2022 рр. та проаналізовані показники щодо ефективності проєктів ДПП. За результатами дослідження можна стверджувати, що співпраця Давидівської ТГ з суб'єктами господарювання України активно розвивається та постійно розширюється: з 174 договорів у 2018 р. до 496 у 2022 р., що дає змогу залучати нові інвестиції, реалізовувати спільні проєкти та розширювати коло партнерів. Такі проєкти реалізуються, навіть, під час воєнного стану і жодний об'єкт інфраструктури не постраждав, що дає оптимістичні прогнози на майбутнє. На підставі оцінювання стану ДПП у зовнішньоекономічній діяльності виявлено наступні тенденції у реалізації проєктів ДПП:

- 1) загальна тенденція щодо зниження інвестицій у ДПП у зовнішньоекономічній діяльності (освіта, екологія тощо) та їх зростання у інфраструктурні проєкти (зокрема у транспорті);
- 2) зниження кількості проєктів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності у 2021 р. із одночасним збільшенням кількості країн, які починають їх реалізовувати у світі;
- 3) зниження частки іноземних інвестицій у ДПП, незважаючи на розвиток механізмів бюджетного відшкодування коштів приватного інвестора державними і місцевими органами влади;
- 4) серед лідерів світових інвесторів проєктів ДПП у зовнішньоекономічній діяльності за обсягами інвестицій у 2021 р. Німеччина і Японія;
- 5) найбільшими рецепієнтами інвестицій для реалізації державних інфраструктурних проєктів за участю приватних інвесторів у Європі та центральній Азії є Туреччина, Узбекистан, Україна, Болгарія. Очікується зниження потоку інвестицій до Туреччини внаслідок невизначеності її геополітичного становища.

Таким чином, в Україні механізм ДПП вже працює, але відсутні механізми його застосування в умовах воєнного часу. Враховуючи нинішні реалії, є значна потреба у додатковому фінансуванні, тому має бути впроваджений законопроект, який буде скерований на удосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму ДПП для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів і будівництва нових, пов'язаних з післявоєнною перебудовою національної економіки України.

Максим Прилипко, студент 1-го курсу магістратури (ОПП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maxim Prilypko, 1st year master's student (EPP «Civil Service») Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ HR-ПРОЦЕСАМИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF DIGITALIZATION OF THE MANAGEMENT OF HR-PROCESSES IN THE CIVIL SERVICE IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The article substantiates the relevance of the study of digitalization of HR process management in the civil service in Ukraine under martial law. It was determined that the digitalization of HR processes in the civil service involves the use of digital technologies, online communication capabilities in the system of making and implementing state-management decisions, the provision of administrative services, and the formation of effective state mechanisms for the implementation of state policy in all spheres of society's life. Digital technologies are designed to maximally shorten the stage of transmission of information messages from state authorities and local self-government to the end user through the effective use of digital space. At the same time, an important tool that will help the adaptation of the civil service to new conditions in a digital format is the automated information system of human resources management in state bodies HRMIS (Human Resource Management Information System). At the same time, the weak point of digitalization under conditions of emergency situations is also dependence on technical conditions. And this is a threat to all state institutions, because in the conditions of the destruction of the energy infrastructure and blackouts, there are risks of cutting off citizens from digital services.

Keywords: public administration, digitalization, digital governance, civil service, HR processes in the civil service.

Забезпечення ефективності державної служби в Україні в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства не може бути досягнуте без допомоги Інтернет-ресурсу та цифрових технологій у цій сфері. Відповідно актуальними питаннями наразі постають процеси автоматизації та цифровізації на державній службі, оскільки від спроможності та ефективності її діяльності залежить здатність країни надавати якісні послуги та забезпечувати інтереси громадян (у тому числі й в умовах воєнного стану).

Нагадаємо, що термін «digital» буквально перекладається як «цифровий», що відразу зорієнтує у сферу цифрових технологій, де надзвичайно важливою є роль інформації та її просування. Відповідно «цифровізація» (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний [1].

Дійсно на сьогодні впровадження цифрових технологій здійснюється у всіх сферах життя. Цифровізація та діджиталізація посідають чільне місце у процесі розвитку держави, адже їх використання не тільки заощаджує час і кошти громадян, а також – зводить нанівець негативний вплив «людського фактору». У даному контексті доцільно нагадати, що на відкритті другого дня Всеукраїнського форуму «Україна 30. Цифровізація» віце-прем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації М. Федоров відзначив таке: «Цифрова трансформація – це те, що сьогодні виділяє нас у світі. Ми будемо цифрову державу. Державу, яка стає сервісом. Без бюрократії, черг та корупції» [2].

На нашу думку, цифровізація HR-процесів на державній службі передбачає використання цифрових технологій, можливостей онлайн комунікацій в системі прийняття та реалізації держав-

но-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за допомогою ефективного використання цифрового простору.

За оцінками фахівців [3], перейти на суцільну цифровізацію, яка стане основою нової моделі державної служби, допоміг досвід пандемії, адже державні службовці, як і велика частина бізнесу, здебільшого працювали дистанційно. Важливо зауважити, що війна прискорила впровадження всіх цих процесів. Так, зокрема, в умовах воєнного стану: удвічі прискорилося впровадження систем електронного документообігу на державній службі (рік тому ними користувалися 45,5%, наразі, під час воєнного стану, – 85,6%); до початку введення воєнного стану в Україні до онлайн-нарад було залучено 30,2% державних службовців, наразі – майже утричі більше – 85,2%; у хмарних сховищах (Google Docs) раніше працювали 39,1%, під час війни – 61,6% [4].

При цьому важливим інструментом, що допоможе адаптації державної служби до нових умов у цифровому форматі, є автоматизована інформаційна система управління людськими ресурсами в держорганах HRMIS (Human Resource Management Information System). За її допомогою можна, приміром, відновлювати контакти працівників, котрі виїхали з місць постійного проживання, готуються накази з кадрових питань – призначення, присвоєння рангів тощо. HRMIS – це такий собі альтернативний інструмент діловодства, який неабияк допомагає в умовах воєнного стану.

Водночас, на думку Голови Національного агентства з питань державної служби України (НАДС) **Наталії Алюшиної**, цифровізація державних послуг «створює дві зони ризиків». Перша зона ризиків полягає у принципових відмінностях між цифровою та людською логіками прийняття рішень. Друга – у залежності від технічних умов в умовах війни і блекауту.

Тобто «цифрова логіка» спрямована на стандартизацію, раціоналізацію та кількісні судження. Логіка натомість держслужбовця визначається знаннями, досвідом та розумінням людських потреб. Необхідно глибше вивчати процеси, які впливають на перетворення рішень від людини до «цифри». Важливо, аби «цифрова логіка» враховувала людський фактор. Окрім того, «залізо» – інструмент логістики, а генератором послуги є державний службовець [3].

Таким чином, беззаперечним залишається той факт, що слабким місцем цифровізації за умов надзвичайних ситуацій є також залежність від технічних умов. І це – загроза всім державним інститутам. Адже в умовах знищення енергетичної інфраструктури та блекауту є ризики відрізання громадян від цифрових послуг. Діяльність держслужбовця складніше набору правил, оскільки передбачає мережу взаємозалежних практик.

Список використаних джерел

1. Обушна Н.І., Теплов С.О. Цифровізація управління HR-процесами на державній службі. *Наукові перспективи*. 2021. Випуск 3 (9). С. 157–172. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/183>.

2. Цифровізація – це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorennya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi>

3. Алюшина Н. Цифровізація не зможе повністю замінити держслужбовців – НАДС. <https://sud.ua/uk/news/publication/255750-tsifrovizatsiya-ne-smozhet-polnostyu-zamenit-gossluzhaschikh-nads>

4. Запровадження тренду максимальної цифровізації держслужби – це важливий крок до цифрової держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nataliya-alyushina-zaprovadzhennya-trendu-maksimalnoyi-cifrovizaciyi-derzhsluzhbi-ce-vazhli-vij-krok-do-cifrovoyi-derzhavi-orientovanoyi-na-zadovolennya-potreb-gromadyan>

PARTICULARITIES OF SOCIAL SERVICES PROVISION IN ENSURING THE RESILIENCE AND SUSTAINABILITY OF COMMUNITIES

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Основними завданнями надання соціальних послуг державними та неурядовими організаціями є запобігання маргіналізації, соціальній ізоляції та сприяння інтеграції в життя спільноти бенефіціаріїв послуг та їх сімей для покращення якості їхнього життя. Оскільки на якість життя людей можуть впливати кризи різного характеру, у ці моменти орієнтація органів державної влади на постійне надання соціальних послуг є пріоритетною.

Ключові слова: соціальні послуги, управлінська діяльність, сталість громади, стійкість.

Crisis of different nature (economic, political, military, natural) often have significant and long-lasting effects on the mental, physical, economic and social wellbeing of the impacted population and undermine sustainability of a community. Crisis-related effects may be experienced differentially within a community as a result of the disproportionate vulnerability of certain sub-populations. There is no one agreed upon list of all vulnerable sub-populations, but usually most it is one or more of the following broad categories: economic disadvantaged population; population with language and literacy barriers; population with medical condition or disability (physical, mental, cognitive, or sensory); geographic or social isolated population; children and the elderly [1, p.26].

As a result, there are tragic loss of human life and devastating health consequences for survivors; they also often require the expenditure of a lot of money from public, private, and philanthropic funds for recovery. Individuals and groups during and after the crisis may have additional needs in one or more of the following functional areas: communication, medical care, maintaining independence, supervision, transportation and a large spectrum of social services [1, p.23].

It is obvious that in conditions of crisis, the state authorities must focus on the provision of social services, which constitutes the mandatory minimum package of services, but also focus on streamlining the managerial activity of social services.

Managerial activity for social service providing must be interconnected with community strategic planning and cross-sector collaborations. Public authorities must develop a framework for integrating social assistance into crisis management and recovery decision making. There are few phases in the strategic planning process for this integration:

Visioning – recovery is viewed as an opportunity to advance a shared vision of more resilient and sustainable community;

Assessment – community needs assessments in social assistance and vulnerability assessments provide data that show the gaps between the community's current status and desired state and inform the development of goals, priorities, and strategies; it is recommended that the authorities use a common approach / methodology in assessing community's needs in social services;

Planning – social service providing is incorporated into recovery decision making process; an important component of the process of planning / designing the provision of social services is the review of the regulatory framework on establishing and granting social benefits, on financing of social services, on institutional framework, on regulations for the organization of social services, on quality standards for social services and on other elements that a part of social assistance system. Planning must exclude the duplication of functions of some institutions/actors in the social services system, the omission of some functions and exclude any administrative barriers to the provision of services.

Implementation – all type of resources (natural, material, human, informational, financial) are used in creative and synergistic ways so that the actions of the social assistance sector maximize desired outcomes.

It is important to institute a learning process into management activities in such a way as the impacts of recovery actions on population well-being to be continuously evaluated and used to inform iterative decision making. At the same time, it is important to note that, unlike the production of goods, the provision of services is very closely related to the person of the provider. This also applies to social services. Thus, the employees in this sector represent the key resource that ensures the quality of service provision and the achievement of the results expected by the beneficiaries. Social work is indeed a profession which is dependent on public sector organizations, and the personal social services are dependent on social workers [3, p.39].

As a result of the complexity of the social work, which belongs to the domain of human service, coordination through standardization of work is difficult. Also, the possibility of direct control is limited. Therefore, the coordination of the professional bureaucracy is based on standardization of the knowledge and skills of the workforce [4, p.215]. In this context, the training of managerial staff and execution staff in the social assistance system is a prerequisite to achieving the desired results.

In order to ensure the functionality of the social assistance system from the point of view of human resources, a national plan for the training and professional development of professionals must be developed in collaboration with educational institutions. At the same time, there is a need to develop a performance management mechanism for the entire system, in general, but also for the evaluation of human resources performances, in particular. It is obvious that the values of the performance indicators can be different in normal operational periods and in times of crisis.

Several social work researchers have tried to outline a number of aspects that differentiate social work management from other types of management. In this context, moral choices, a systemic perspective, a participatory leadership style, a concern for the public image of the profession, advocacy for disadvantaged groups and commitment to certain ethical values have been mentioned [5, p.490].

Another important resource in the qualitative and prompt provision of social services to the population is the informational resource, i.e. the effective process of communication, collection, processing and analysis of data represents the support factor for operational activities, but especially for decision-making processes. For the efficient use of data and information in order to improve the provision of social services, the development of information systems is needed to create the informational eco-system managed by public authorities at different levels. Automated social services data collection, management and analysis tools will facilitate the monitoring and decision-making of development and financing of social services in the communities. At the same time, automated management systems provide greater protection against fraud in the system [2, p.7].

Success in social services providing will depend also on breaking the barriers to cross-sector collaboration, in that way enabling community planners, emergency managers, health and social professionals, and other key governmental and nongovernmental stakeholders to come together around a common goal, with each sector bringing its proper resources (knowledge and skills, tools, funding streams, institutional and legal framework).

The recovery period, with its attendant influx of resources and synchronization of planning and implementing processes, presents an important opportunity to redesign physical and social environments in a manner that will improve a community's long-term wellbeing while simultaneously reducing its vulnerability to future crisis.

References

1. Healthy, Resilient, and Sustainable Communities After Disasters: Strategies, Opportunities, and Planning for Recovery. Washington, DC: The National Academies Press. 2015. 476 p. <https://doi.org/10.17226/18996>.
2. Concept note on social assistance system reform RESTART. Ministry of Labour and Social Protection on the Republic of Moldova, Chisinau, 2023, available on Ministerul Muncii și protecției sociale (gov.md)
3. Shanks E. Managing social work. Stockholm University, 2016. 194 p.
4. Mintzberg H. Structure in fives: Designing effective organizations. Prentice-Hall, Inc., 1993. 312 p.
5. Rank, M.G. & Hutchinson, W.S. An analysis of leadership within the social work profession. Journal of Social Work Education, 36(3), 2000. P. 487-502.

Роман Пятківський, кандидат філософських наук, доцент, спеціаліст вищої категорії Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Roman Piatkivskyi, Associate Professor, PhD in Philosophy, Specialist of the highest category of the Ivano-Frankivsk Professional College of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
<https://orcid.org/0000-0001-6821-3043>

АКСІОЛОГІЧНІ СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК ОСНОВА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНИХ ВЗАЄМОДІЙ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ

AXIOLOGICAL SOCIAL EXPECTATIONS AS THE BASIS OF INTERSUBJECTIVE INTERACTIONS OF PUBLIC SERVANTS AND REPRESENTATIVES OF THE PUBLIC SECTOR

The author emphasizes that in the intersubjective communication of public servants and representatives of public organizations there are social expectations of value decisions and actions. The perspective of real social interactions between these subjects depends on whether they know how to find the appropriate form of communication, as well as whether they recognize such values as solidarity, tolerance, respect, responsibility, honesty, courage, trust, equality, justice, patriotism, etc. These moral values are important components of social capital, thanks to which the consolidation of society is possible. The author offers suggestions on ways to consolidate the value matrix of democratic governance in the moral consciousness of public servants. It is concluded that the ethical relations of public servants and representatives of the civil sector, their focus on the joint solution of social problems, the manifestation of ethical leadership, the desire to justify the trust and axiological expectations of fellow citizens and partners are not only tools of proper intersubjective communication, but and factors of consolidation of Ukrainian society, a guarantee of well-being and joint victory.
Keywords: axiological social expectations, intersubjective communications, values, public servant, good governance, ethical leadership.

В умовах інтенсивної війни в Україні стрімко зростає роль і значущість належної взаємодії між органами влади і громадськістю як соціальних партнерів. Збільшується кількість складних питань-викликів, звужуються часові рамки, відведені на прийняття відповідальних, нерідко доленосних рішень. Якість і результати комунікації між публічними службовцями і громадським сектором впливають на умови життя великої кількості громадян, які перебувають у непростих матеріальних та психологічних обставинах, прагнуть вижити і зберегти гідність в умовах збройного протистояння з ворогом. Тому пошук шляхів підвищення ефективності співпраці представників органів влади з громадськістю є вкрай актуальним питанням.

Вважаємо за доцільне наголосити на слушній думці українського філософа та експерта з питань суспільної самоорганізації В. Будза про те, що оскільки в інтерсуб'єктивній комунікації, яка відбувається у соціальному просторі, завжди присутні аксіологічні соціальні очікування, то суспільні суб'єкти, вступаючи у таку взаємодію, очікують із необхідністю один від одного ціннісних рішень та вчинків [1, 452]. Звідси вірно буде стверджувати, що зміст реальних суспільних взаємодій і їхня подальша перспектива будуть залежати від того, наскільки успішним виявиться цей своєрідний обмін цінностями, чи суб'єкти спілкування зуміють допомогти один одному задовільнити власні, насамперед психічно-духовні соціальні очікування, віднайти належну форму комунікації.

В. Будз доречно стверджує, що суспільні суб'єкти очікують один від одного перш за все цінностей, як їх еднають та солідаризують у спільноти, котрі створюють умови для безпечної взаємодії, дають впевненість, мир, порядок, лад, спокій, або ж, добавимо, хоча б відчуття розради. Безперечно, в умовах війни та загострення соціальних криз, публічні службовці та представники громадськості, налагоджуючи співробітництво, особливо чутливо будуть відстежувати наявність у партнера таких цінностей як солідарність, толерантність, повага, відповідальність, чесність, мужність, довіра, рівність, справедливість, патріотизм тощо. Варто розуміти, що подібні соціальні очікування є не лише моральними цінностями та інструментами ефективної комунікації, але й вагомими складовими соціального капіталу, завдяки якому можлива консолідація в межах громад.

Отже, в сучасних умовах публічні службовці мають бути готовими, що громадяни і представники громадських об'єднань, звертаючись до представників влади, можуть більш ретельно відноситись до забезпечення своїх прав, бути більш прискіпливими у захисті своїх світоглядних переконань і цінностей, через неспокій демонструвати більше психологічної вразливості, проявляти загострену «громадянську пильність», потребувати визнання значущості власних зусиль тощо. Тому комунікативна та етична коректність у поведінці службовців стають вкрай важливими передумовами позитивної кооперації.

В залежності від того, які афективно-чуттєві стани закріплюють публічні службовці та громадяни під час реального спілкування між собою, зростатиме ступінь їхньої солідарності або ж виникатиме конфронтацію і диференціація відносин. Під час безпосередньої комунікації суспільних суб'єктів на другий план нерідко відходять навіть формальні закони, правила та норми, права й обов'язки, регулятивний потенціал яких повною мірою проявиться лише за умов налагодження позитивної атмосфери співпраці та довіри.

Тому представники публічних служб і громадського сектору повинні бути завчасно підготовлені до належної взаємодії між собою. Вони мають бути озброєними навичками належного спілкування, готовими проявляти етичну чутливість, небайдужість та включеність, усвідомлювати спільну відповідальність, організаційне лідерство посилювати лідерством етичним, прагнути збільшення суспільного порядку. Допоможе їм у цьому звернення уваги розробників навчально-освітніх програм та викладачів на етико-психологічну компоненту під час навчання публічних службовців та громадян загалом, її поглиблення під час курсів підвищення кваліфікації, участі у круглих столах, конференціях, вебінарах, консультаційних нарадах тощо. Спрятиме також історичне просвітництво, завдяки якому суб'єкти інтерсуб'єктивної публічної взаємодії зможуть почерпнути позитивний досвід співпраці представників влади та громадськості, а також побачити руйнівні наслідки негативної комунікації.

Має значення також хто саме репрезентує сторони під час комунікативної взаємодії. Публічні інституції повинні делегувати своїх кращих представників, використовуючи як критерій відбору компетентність кандидатів і їхню налаштованість на ефективне співробітництво. Це мають бути лідери, які усувають перешкоди і вирішують проблеми, а не ті, хто керується лише амбіціями чи формально виконують свої обов'язки, наносячи шкоду репутації своїй інституції. Збільшувати порядок, а не хаос, можуть насамперед порядні люди з конструктивною позицією, вмінням чути, критично мислити і приймати найкращі рішення для спільного майбутнього. Доречно згадати думку польського етика і праксеолога Тадеуша Котарбінського, який ефективним суб'єктом співробітництва як позитивної кооперації вважав насамперед «порядного громадянина», який є майстром у своїй діяльності і прагне забезпечити власними діями найкращий продукт і соціальний результат. Тому хочемо закликати представників публічних служб і громадського сектору не лише захищати власні структури і прагнути контролювати іншу сторону, але й робити ревізію самих себе і діяльність інституцій, частиною яких вони є, адже відповідність принципам «належного врядування» має бути забезпечена послідовно і щиро. Кожному з учасників інтерсуб'єктивної публічної комунікації необхідно старатися прокладати шлях від опозиційності, яка завжди певною мірою присутня у стосунках влади і громадськості, до сталого партнерства у творенні спільного соціального простору. Зростання довіри населення до органів влади і громадських організацій, яке сьогодні відзначають соціологи, потрібно ретранслювати на збільшення довіри між ними як активними суб'єктами, котрі можуть розраховувати на взаємну віддачу, передбачуваність, чесність, вірність. Це допоможе українцям перемоги не лише зовнішнього ворога, але й лікувати явища суспільного та інституційного життя, які є теж руйнівними (корупцію, некомпетентність, байдужість, егоїзм тощо).

Таким чином, етичні взаємини публічних службовців та представників громадянського сектору, їхня зосередженість на спільному розв'язанні проблем соціальної дійсності, прояв етичного лідерства, бажання виправдати довіру і високі аксіологічні очікування співгромадян та партнерів – це не лише інструменти належної інтерсуб'єктивної комунікації, але й чинники консолідації українського суспільства, підмурки добробуту та спільної перемоги.

Список використаних джерел

1. Будз В.П. Самоорганізація суспільної дійсності в контексті її антропологічних засад та аксіологічних чинників: у 5 т.: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. Т. 2. 459 с.

Тетяна Савосько, аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tatiana Savosko, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-7989-5614>

Науковий керівник: Наталія Лікарчук, доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОМУНІКАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ОЗНАКА ДЕМОКРАТІЇ

COMMUNICATION OF PUBLIC AUTHORITIES AS A SIGN OF DEMOCRACY

The concept of state communication policy is considered. The functions of communicative policy in the sphere of public administration are analyzed. The elements of the process of communicative activity are singled out, such as the subject of communication, the means of communication, the channel of communication, the subject of communication, and the effect of communication.

Keywords: *communication, state communication policy, public, state authorities.*

Ю. Хабермас писав, що «сучасна модель відносин держави і громадян має вибудовуватися не за традиційним принципом суб'єктоб'єктних відносин (керуючі-керовані), а на механізмах «комунікативної поведінки», тобто суб'єкт-суб'єктних відносинах, на принципах визначення рівноправності як людини державної, так і людини «приватної», що передбачає як головну демократичну процедуру «діалогову комунікацію» державної влади і «вільної громадськості». Головна «відмінність діалогової моделі полягає в тому, що вона припускає своєрідну «горизонтальну рівність» учасників інформаційного обміну, на противагу «вертикальному» принципу «керівництва-підпорядкування», властивого для моделі «віщання» [1, с. 15]. Тобто, органи державної влади за демократичного устрою не зможуть виконати своїх функцій, без взаємодії на паритетних засадах із громадськістю.

У цьому контексті варто відзначити, що автори монографії «Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики» зазначають, що «у демократичній державі функції та повноваження виконавчої влади можуть реалізовуватись не тільки виключно суб'єктами державної влади, а й недержавними суб'єктами. Зокрема ці функції та повноваження:

- можуть бути делеговані державою органам місцевого самоврядування;
- можуть бути делеговані державою деяким іншим недержавним інституціям (наприклад, окремим громадським організаціям)» [1, с. 16].

Говорячи про комунікацію між органами державної влади та громадськістю потрібно розуміти, що мотиви їх участі в процесі комунікації найчастіше різні. Якщо органи державної влади комунікують задля того, аби поінформувати чи переконати громадськість, то основною причиною комунікації зі сторони громадськості є вдоволення власних потреб, захист приватних інтересів.

Загалом, державна комунікативна політика - це важлива складова державного управління, адже саме вона дає можливість узгодити та об'єднати цілі держави з цілями громадськості у єдині спільні рішення. На основі цього українські науковці виокремлюють такі функції комунікативної політики в сфері державного управління:

- координуючу, тобто узгодження цілей і завдань діяльності;
- креативну, що заключається в тому, що інформація не просто передається, а й формується;
- керуючу, оскільки комунікація дозволяє регулювати не лише діяльність органів державної влади, а й впливати на поведінку інших;
- регулюючу, що покликана регулювати й раціоналізувати інформаційні потоки в системі державного управління;
- стабілізуючу, що має забезпечити стабільне функціонування соціальної системи;
- мобілізаційну, що спрямована отримати підтримку та схвалення громадськості відносно прийнятих рішень;

– інтегруючу, що пов'язана зі здійсненням державної політики, яка врахувала б інтереси всіх елементів суспільної системи та сприяла би виробленню й прийняттю спільних рішень;

– соціалізуючу, котра пов'язана із засвоєнням у процесі інформаційного обміну соціально-політичних норм, цінностей й традицій, підвищенням рівня політичної компетентності громадськості [3].

Процес комунікативної діяльності можемо представити у вигляді процесу передачі інформації комунікатором реципієнтові через певний канал. Даний процес включає в себе наступні елементи:

– суб'єкт комунікації – комунікатор і реципієнт;

– засіб комунікації – код, що був використаний під час передачі інформації;

– канал комунікації – за допомогою котрого передається повідомлення;

– предмет комунікації (якась подія) й повідомлення, що його відображає (стаття про цю подію);

– ефект комунікації – зміна внутрішнього стану суб'єкта комунікації[3].

Отже, можемо зазначити, що комунікативна політика у державному управлінні – це, з одного боку, система обміну інформацією між державними органами влади й громадськістю, а з іншого, взаємодія, котрій властиві специфічні ознаки, й котра є спрямованою на регулювання поведінки громадськості заради досягнення певної мети.

Список використаних джерел

1. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. — К.: Факт, 2003. — 384 с.

2. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія / [В. М. Козаков, О. В. Рашковська, В. А. Ребкало, Є. О. Романенко, І. В. Чаплай]. — Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. — 288 с. — Бібліогр. : с. 267–287. — (Серія «Публічне адміністрування»; вип. 1).

3. Дегтяр О. А. Інформаційно-комунікативна діяльність в державному управлінні як інструмент інтенсифікації соціального партнерства / О. А. Дегтяр. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2013. - № 9.

4. Публічна комунікація: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 052 «Політологія» й слухачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / авт. кол. : В. І. Шарий, О. В. Черевко, Л. Я. Самойленко, А. О. Овчаренко, О. О. Дем'яненко, Б. М. Калініченко, В. В. Батушан, Н. О. Кравцова; за заг. ред. д. держ. упр. В. І. Шарого. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2020. – 330 с.

Наталія Слободянюк, аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Natalia Slobodianiuk, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2126-7500>

Науковий керівник: **Наталія Обушна**, доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE

In a socio-economic environment where the state is unable to fulfill its social functions due to the protracted economic crisis and military operations, there is a need to find new approaches and tools to solve social problems. One of such tools is the development of social entrepreneurship as a form of business, the main mission of which is to achieve social welfare.

The article identifies the current problems and peculiarities of social entrepreneurship formation in Ukraine. The necessity of developing and adopting a regulatory framework that will determine the activities of social enterprises is substantiated. The features of foreign and Ukrainian experience of the need to implement programs to support and popularize social entrepreneurship are described, and the possibilities for the development of this form of business in Ukraine are identified.

The role of social entrepreneurship in Ukraine and the world as an effective tool for solving social problems for both the state and civil society is characterized. The study revealed an increase in the number of social enterprises in Ukraine in recent years, but there are also certain problems that have been identified by the authors.

Keywords: social entrepreneurship, social entrepreneur, social mission, social enterprise.

Соціальне підприємництво є важливим чинником підвищення рівня потенціалу розвитку регіону і становить пріоритет стратегії його соціального та економічного росту, на тлі ускладнення суспільних відносин в Україні, через затяжну економічну кризу, ведення військових дій на нашій території, необхідності вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб, що потребує значних обсягів бюджетного фінансування. Розвиток соціального підприємництва актуальний сьогодні, оскільки поєднує соціальну місію організації з властивими бізнесу інноваційністю та рішучістю.

В Україні, до цього часу, відсутній єдиний підхід до визначення поняття «соціальне підприємництво». Найкраще сутність соціального підприємництва, на наш погляд, відображає визначення:

«Соціальне підприємництво - це діяльність підприємств чи організацій, які функціонують з метою отримання прибутку і його спрямування на виконання соціальної місії в контексті вирішення суспільних проблем, або ж працюють у сфері неприбуткової діяльності, спрямованої на досягнення соціального ефекту» [1, с.6].

Соціальне підприємництво створює умови для поліпшення життя людей безпосередньо в громадах, активізуючи економічний розвиток всієї країни, розв'язує соціальні проблеми із використанням ефективних важелів та механізмів, допомагає незахищеним і вразливим верствам населення працевлаштуватися та пройти реабілітацію. В Україні інститут соціального підприємництва є на початковому етапі розвитку і поняття «соціальне підприємництво» все ще не має широкого вжитку.

Основними проблемами в діяльності соціальних підприємств є:

нерозуміння явища соціального підприємництва владою, бізнесом і громадськістю. Перешкодами розвитку соціального підприємництва є відсутність системного підходу до популяризації соціального підприємництва, недостатність інформаційної мережі з питань діяльності пов'язаної з розвитком соціального підприємництва, відсутність спеціальної підготовки фахівців у сфері соціального бізнесу, відсутність вмінь в управлінні бізнесом та суспільна недовіра ускладнює розвиток соціальних підприємств.

відсутність правового регулювання соціального підприємництва. «Фундамент» – закон, який би регулював роботу соціальних підприємств до цього часу не прийнятий, хоч спроби і були. Переважна більшість країн Європейського Союзу прийняла основоположні законодавчі акти, що визначають основну організаційно-правову форму та засади діяльності соціальних підприємств. Одночасно з відсутністю законодавчої бази існує проблема формування нормативних документів самих соціальних підприємств, через нерозуміння того, якими нормативними положеннями керуватись у своїй діяльності.

недоступність фінансових ресурсів при формуванні стартового капіталу. Для розвитку соціальному підприємству необхідні інвестиції, наприклад, у США джерелом капіталу стали приватні благодійники, у Європі ж, крім приватних коштів, інвестиції надає держава. В Україні соціальний бізнес отримує найбільшу підтримку від неурядових некомерційних громадських організацій, які надають інформаційну та консультативну допомогу та залучають підприємців у соціальні проекти.

Органи місцевого самоврядування здійснюють підтримку соціального бізнесу у рамках програм підтримки середнього та малого бізнесу. Наприклад,

Вінницька міська ОТГ прийняла «Програму розвитку соціального підприємництва на 2020-2022 рр.» [2], яка орієнтована на визначення пріоритетних проектів, видів діяльності, заходів для кожного фокусу, які б відповідали потребам поточного стану розвитку соціального підприємництва у Вінницькій міській ОТГ та планів розвитку галузі. Недоліком подібних програм є те, що через недосконалість нормативних бюджетних механізмів скористатися ними для соціальних підприємців дуже не просто.

В Україні на рівні держави існує лише одна цільова програма соціального інвестування – WNISEF. Програма Соціального інвестування WNISEF [3] спрямована на забезпечення підтримки приватних підприємств та фізичних осіб-підприємців з метою досягнення соціального та екологічного впливу в Україні через створення механізму доступного кредитування спільно з банківськими установами, надання тренінгових та консультаційних послуг, коучингу і наставництва. Ціль цієї програми полягає в тому, щоб дати можливість підприємцям і бізнесу вирішувати соціальні та екологічні проблеми через фінансові інвестиції та надійні практики ведення бізнесу. Підхід програми соціального інвестування полягає у наданні кредитів під низький відсоток для сталих соціальних підприємств, консультування та підтримку їх в процесі реалізації та впровадження бізнес-планів.

Отже, станом на сьогодні, проблеми, що заважають розвитку та діяльності соціальних підприємств - це нерозуміння явища соціального підприємництва владою, бізнесом і громадськістю, відсутність правового регулювання соціального підприємництва та недоступність фінансових ресурсів при формуванні стартового капіталу.

Список використаних джерел

1. Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз / за ред. І. Каменко. EU4youth – Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. К., 2020. 37 с.
2. Програма розвитку соціального підприємництва Вінницької міської ОТГ на 2020-2022 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://2021.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/Програма%20розвитку%20СП%20проект%20від%2013.03.pdf> (дата звернення: 26.04.2023).
3. Програма соціального інвестування - WNISEF. *WNISEF*. URL: <https://wnisef.org/uk/impact-investing/> (дата звернення: 26.04.2023).

Дмитро Сніжко, аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Snizhko, Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0003-7538>

Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, кандидат пед. наук, доцент кафедри публічної політики ННІПУДС Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

INFLUENCE OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL VALUES ON ENSURING THE DEVELOPMENT OF LEGAL CONSCIOUSNESS OF PUBLIC SERVANTS

The author of the article describes the problems that exist in the field of public service and prevent them from moving confidently and cohesively through reforming public administration into a public one, building a state of law and civil society. Among the main problems, he sees the following: the lack of a high level of moral and legal qualities among public servants admitted to government, which affect the low level of formation and development of legal consciousness. This, accordingly, poses new priority tasks for society, consisting in the allocation of certain value criteria for assessing the legal consciousness of candidates for civil service positions. The article reveals the content of the definition of «value-based legal mechanism for ensuring the development of the legal consciousness of public servants». The interrelationships of morality and law as value-legal concepts in ensuring the development of the legal consciousness of public servants are investigated. The content and functions of the categorical apparatus are determined, in particular, such concepts as «justice», «freedom», «personal dignity» and «duty», the differences between legal consciousness and ethics and morality are noted.

Keywords: public servant; public administration reform; mechanisms of development of legal consciousness; legal consciousness.

Правосвідомість виникає і розвивається разом із правом. Тільки правосвідомість дає можливість правильно орієнтуватися в соціально-правовому просторі, реалізовувати правові версії поведінки та очікувати відповідних дій інших суб'єктів права.

Як форма суспільної свідомості, система цінностей бере свій початок у політико-правових формах свідомості, що передують державній організації суспільства. Ціннісно-правова свідомість як складова елементів загальносуспільних механізмів, опосередкованих ціннісними нормами, характеризується такими концептами: підтримання належного порядку у людських стосунках, створення можливостей для індивідуальної самореалізації.

Спостерігається важлива закономірність: тільки ціннісний зміст зникне, то й правова норма фактично припинить своє існування.

Взаємозв'язок цінностей і права проявляється в багатьох інших формах, які важливо виокремити для подальших досліджень. По-перше, цінність і право є формами суспільної свідомості. По-друге, через обмеженість засобів, властивих цінностям, право завжди є формою компенсації за мораль та етику. По-третє, цінність і право є різновидом соціальної норми, які разом становлять цілісну систему нормативного регулювання. По-четверте, вони є основними соціальними посередниками соціальних відносин в суспільстві. По-п'яте, право і цінність не мають конкретного суб'єкта і просторово відокремленого відношення, а діють в «єдиній області» соціальних зв'язків, тому мають спільні риси та тісні стосунки. По-шосте, право і цінність мають спільне функціональне призначення: вони формують стандарти поведінки і стандарти, що становлять цілісну і нормативну орієнтацію суспільства [4, с. 576]. Тому цінність невіддільна від права і є однією зі сторін правовідносин, а право, у свою чергу, є втіленням його ціннісних характеристик.

Однак, як відомо, для прийняття рішення публічним службовцям необхідно врахувати всі численні детермінанти, які дозволять органам державної влади чи органам місцевого самоврядування прийняти відповідне управлінське рішення. Особливістю чинного законодавства є те, що воно надає певну свободу вибору виконавцям. Однак деякі недосконалості вітчизняного законодавства

та окремих міжнародно-правових актів призвели до ситуації, коли правові норми повноважень, раціональність реалізуються інтуїтивно, а не з урахуванням науково обґрунтованих норм. Це особливо виражено під час реалізації новоприйнятих нормативно-правових актів, в яких явно відображені паралельні стандарти щодо тлумачення окремих їх положень, що негативно впливає на прийняття управлінських рішень на публічній службі. Цьому сприяє відсутність юридичних коментарів професійних експертів. Такі правові колізії, на думку вчених, породжують у державних службовців байдужість, корупцію, службовий нігілізм [6, с.156].

Носіями та генераторами таких ціннісно-правових аспектів мають стати вітчизняні провідні науковці та практики у сфері юриспруденції та публічного управління. Перспективними напрямами подальших досліджень можуть бути вивчення особливостей розвитку моральних якостей, рівня професійної правосвідомості та правової культури, удосконалення взаємозв'язку цих категорій у професійній діяльності державних службовців, що створить необхідну віру у виняткову важливість та відповідальність працівників на публічній службі. Це сприятиме зростанню їхньої соціальної ролі, формуванню стабільного сприятливого морально-психологічного клімату у колективі; уважно, шанобливо, з однаковою стриманістю ставитися до людини як до найвищої цінності.

Правова та етична система охоплює пристойність і справедливість, вимагає відповідної поведінки з соціальної та національної точки зору, надає певні права та свободи окремим державним службовцям і не поширюється на тих, хто порушує правила відповідальності. Взаємовідносини між людьми в суспільстві наділені стабільністю і визначеністю, оскільки в цьому контексті вчинки людей регулюються справедливими, належними і правовими і ціннісно-правовими нормами. Однак роль права та етики не зводиться лише до підтримки та забезпечення соціальної стабільності, вона значно ширша. Крім того, поряд із зазначеними функціями, ціннісно-правова система також виступає модератором діяльності та вдосконалення суспільних відносин.

Трактування дефініції «ціннісно-правовий механізм забезпечення розвитку правосвідомості публічних службовців» у дослідженні доцільно розглянути через різноманітні концептуальні виміри, серед яких багатовекторні наукові школи з філософських, політичних, юридичних та ін. наук, публічно-правова та суспільна реальність тощо.

За визначенням сучасного філософа А. А. Гусейнова, мораль:

- характеризує здатність людини жити спільно і представляє собою форму відносин між людьми;
- не підпорядкована закону причинності і принципу корисливості;
- це тяжкий тягар, який людина добровільно звалює на себе» [2, с. 288].

Як висновок, зазначимо, що основні об'єктивні ознаки права: нормативність, формальна визначеність, примусова сила, життєвість, які втілюються у здійсненні цих функцій як правових атрибутів і правових соціально-ціннісних характеристик, у перехідних суспільствах необхідно спеціально розвивати. На жаль, поки що більшість публічних службовців «не мають громадянського щирого запалу, прагнення до аскетизму. Тобто того, чого не вистачає, в результаті чого лише цинічне фразування, гра слів» [1, с. 47-55].

Список використаних джерел

1. Гришук А.Б. Правосвідомість і моральність – соціально-психологічні цінності у діяльності державних службовців України. Науковий вісник. Серія юридична. 2013. №4. С. 47-55
2. Гусейнов А. А. Античная этика. 2-е изд., испр. и доп. М.: Либроком, 2011. 288 с.
3. Кісіль З. Р. Правові та психологічні засади запобігання професійній деформації працівників органів внутрішніх справ України: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.06 / Зоряна Романівна Кісіль. К., 2011. 522 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. 3-є вид., стер. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL : https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice/docs/normatyvni_dokumenty/konstitutsiya-ukrayini.pdf
5. Ларіна Наталія, Сніжко Дмитро. Формування правосвідомості у державних службовців: концептуальне поле, види, структура. Аспекти публічного управління. 20121. Том 9, №4 С. 76-84 – URL : <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/882>
6. Петрович З.З. Вплив моралі на правосвідомість особи: філософсько-правовий вимір. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 496-505.
7. Svitlana Khadzhryadieva, Nataliia M. Chernenko, Marianna M. Ruchkina, Nataliya B. Larina, and Oksana O. Sakaliuk. Risks in Public Administration in the Context of Globalisation. DOI: <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.356>. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/independent-journals/journal-of-advances-in-management-sciences-information-systems/83-abstract/ijcs/4436-abstract-risks-in-public-administration-in-the-context-of-globalisation>

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ЕФЕКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

PUBLIC ADMINISTRATION SYNERGETIC EFFECT IN THE SPHERE OF THE RESIDENTAL SECTOR ENERGY-EFFICIENT REFORM IN UKRAINE

In the theses the main state regulatory documents are given, which determined the Energy Efficiency Fund (EEF) as instrument of public administration for energy efficiency policy implementation in the residential sector in Ukraine.

The Energy Efficiency Fund's «ENERGODIM» Program for apartment owners who have created a homeowner's association (HOA), activated a numerous of accompanying social processes, which in combination created a synergistic effect of energy efficiency reforming. In particular, the following should be highlighted: the HOA's demand for the «ENERGODIM» Program created a demand for the energy auditors services, which led to the creation of postgraduate education programs for the training of such specialists in higher educational institutions; procedures for verification of materials and services of completed construction works by the EEF's experts created a high-quality competitive environment among manufacturers and suppliers of heat-insulating materials and products, translucent structures, etc., and increased the share of certified products on the goods market.

Keywords: public administration, energy efficiency, Energy Efficiency Fund, homeowner's association, energy auditor.

Підвищення енергоефективності будівель постає одним з основних завдань на шляху євроінтеграції України та ключовими завданнями у виконанні міжнародних зобов'язань, задекларованих у Меморандумі про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії від 24 листопада 2016 року [1]. На вирішення цього завдання було запроваджено ряд державних механізмів, які були покликані створити нормативно-правову основу для здійснення реформи скорочення енергоспоживання в державі, а саме:

Енергетична стратегія України на період до 2035 року, цілями якої визначено підвищення стандартів енергоефективності будівель, запровадження державних інституцій надання фінансування суб'єктам господарювання для досягнення нових стандартів;

Закон України про «Енергоефективність будівель»;

Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції впровадження механізмів стабільного фінансування заходів з енергоефективності (створення Фонду енергоефективності)» від 13 липня 2016 р. № 489-р.

Ці документи створили на державному рівні умови для втілення енергоефективних заходів в житловому секторі, проте для ініціювання активних суспільних дій у цьому напрямку було створено державну установу «Фонд енергоефективності» [2]. Діяльність Фонду енергоефективності є механізмом публічного управління та адміністрування втілення державного плану дій з енергоефективності та енергозбереження. При побудові організаційної структури Фонду енергоефективності були враховані не тільки кращі практики діяльності аналогічних інституцій ряду європейських держав (Латвія, Польща, Болгарія, Хорватія тощо), а й передбачено усунення ризиків неякісного втілення енергоефективних заходів шляхом запровадження процедур верифікації, оцінки якості та моніторингу щодо дотримання стандартів у сфері енергоефективності.

Запровадження у листопаді 2019 року Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «ЕНЕРГОДІМ», в якій бенефіціаром отримання безповоротної фінансової допомоги від держави та донорів є об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ), активувало цілу низку супутніх суспільних процесів, які в поєднанні створили синергетичний ефект цієї реформи. Зокрема, слід виділити таке:

– попит ОСББ на Програму «ЕНЕРГОДІМ» створив запит на послуги енергоаудиторів, що призвело до створення навчальних програм післядипломної освіти підготовки таких фахівців у вищих навчальних закладах;

– процедури верифікації матеріалів і послуг виконаних будівельних робіт експертами Фонду енергоефективності створили якісне конкурентне середовище серед виробників та постачальників теплоізоляційних матеріалів та виробів, світлопрозорих конструкцій тощо, збільшили частку сертифікованої продукції на ринку товарів.

Окрім цього, можна прослідкувати і зрушення перешкод в реалізації політики енергоефективності та енергозбереження, визначеними Перегудою Є.В., як низька інтенсивність розвитку громадянського суспільства в Україні внаслідок неготовності значної частини українців до створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків [3]. Висвітлення позитивного досвіду впровадження проектів енергоефективних заходів в ОСББ, популяризація Програми «ЕНЕРГОДІМ» спричинили громадянську активність в сфері реформування управління багатоквартирними будинками – створення ОСББ спеціально для можливості участі в Програмі «ЕНЕРГОДІМ».

Отже, програмна діяльність Фонду енергоефективності у сфері енергоефективності та енергозбереження має позитивні результати не тільки в досягненні стратегічних державних цілей скорочення викидів парникових газів внаслідок заощадження енергоресурсів у побуті, а й у стимулюванні розвитку свідомого громадянського суспільства, орієнтованого на посилення національної безпеки шляхом скорочення енергоспоживання, а також задля додаткових соціальних переваг у вигляді покращення умов життя, заощадження на платіжках за комунальні послуги.

Список використаних джерел

1. Меморандум про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії від 24 листопада 2016 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16#Text.

2. Закон України «Про Фонд енергоефективності» від 08.06.2017 № 2095-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2095-19#Text>.

3. Перегуда Є.В. Соціально-політичні аспекти безпекової політики (на прикладі політики енергоефективності та енергозбереження). *Мат. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Одеса, 28 верес. 2018 р.) [Електронний ресурс] / НУ «ОЮА». – Одеса, 2018. – С. 85–90. Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/21734>

Андрій Цибка, аспірант кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Tsybka, postgraduate student of the Department of Service and Medical Law of the Educational and Scientific Institute of Law of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1161-8204>

Науковий керівник: **Наталія Литвин**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

LIMITATIONS ON THE USE OF ADMINISTRATIVE-LEGAL MEASURES TO OVERCOME THREATS TO ENERGY SECURITY

Under martial law, the government has obtained wider and more centralized powers regarding ensuring the energy security of the country. The wide range of administrative and legal measures, which sometimes may be applied with violations or limitations of the rights and freedoms of individuals, should have certain internal restrictions on interference that the state must take into account. The European Convention on Human Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights provide certain conditions that must be considered when deviating from obligations under international law.

Extraordinary powers, which correspond to the principle of the rule of law, have important internal guarantees against abuses: the principles of necessity, proportionality, and temporality. Respect for these principles should be subject to effective, non-partisan parliamentary control and judicial review carried out by independent courts.

Strict compliance with the above principles not only minimizes the risks associated with violations of the rights and freedoms of individuals but also promotes the consolidation of Ukrainian society and effective interaction between the state and the civil sector in overcoming threats to the energy security of the country.

Keywords: energy security, martial law, administrative provision of energy security, human rights.

З початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України та введенням воєнного стану Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [1], затвердженим Верховною Радою України [2], значно змінилась модель управління країною, що виявилось у зростанні ролі держави у вирішенні питань забезпечення енергетичної безпеки країни.

Держава отримала більш широкі та централізовані повноваження, ніж за мирних умов, підвищилась роль Уряду та військового командування, значно розширився спектр адміністративно-правових заходів, які держава використовує для забезпечення енергетичної безпеки країни. Зросла роль координаційних органів, що підкреслює важливість консолідованого реагування на загрози в енергетичній сфері одразу на всіх рівнях – від центрального до місцевого.

Разом із тим, адміністративно-правові заходи, що направлені на забезпечення енергетичної безпеки країни, повинні мати обмеження в своєму застосуванні. Держава, незважаючи на можливість в умовах воєнного стану в окремих випадках порушувати або обмежувати деякі конституційні права і свободи людей, все ж має балансувати між рішучими діями та наявними обмеженнями втручання.

У зв'язку із цим доцільно зазначити, що Європейська конвенція з прав людини у статті 15 «Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації» [3] визначає, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

Аналогічні положення містяться у статті 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [4], яка передбачає, що під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

Конституційний Суд України згідно з Рішенням від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 також вважає, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права (абзац третій підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини) [5].

Звернемо увагу на дослідження Венеціанської комісії щодо питання дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану, яка підготувала як загальні доповіді, так і конкретні висновки щодо конституційних положень та законодавства про надзвичайний стан [6]. Хоча вказане дослідження більшою мірою пов'язане з пандемією Covid-19, Венеціанська комісія у своєму дослідженні розглядає в тому числі й військові надзвичайні ситуації.

У дослідженні констатується, що «поняття режиму надзвичайного стану ґрунтується на припущенні про те, що за певних політичних, військових чи економічних надзвичайних ситуацій система обмежень конституційного правління має поступитися збільшенню повноважень виконавчої влади» [6]. Однак, навіть в таких випадках, головним принципом повинно бути верховенство права, яке включає кілька важливих аспектів. Кожен з цих елементів, таких як принцип законності, розподіл влади, розмежування повноважень, права людини, монополія держави на застосування сили, публічне й незалежне здійснення правосуддя, захист конфіденційності, право голосувати, свобода доступу до політичної влади, демократична участь і нагляд за прийняттям державних рішень, свобода висловлювання, об'єднання та зборів, права меншин, а також правило простої більшості під час ухвалення політичних рішень, є надзвичайно важливим та вимагає послідовного дотримання. Верховенство права означає, що органи влади повинні діяти в межах закону, а їхні заходи можуть бути переглянуті незалежними судами. Важливо гарантувати правовий захист для всіх осіб.

Загалом, Венеціанська комісія наголошує, що при застосуванні надзвичайних заходів необхідно керуватися певними загальними принципами, які спрямовані на мінімізацію шкоди основним правам людини, демократії та верховенству права. До цих принципів належать:

1) необхідність – за умови необхідності (прямого зв'язку) можуть бути виправданими лише ті заходи, які необхідні, щоб допомогти державі подолати надзвичайну ситуацію. Загальною метою надзвичайних заходів є подолання надзвичайної ситуації та повернення до звичного стану. Це означає, що надзвичайний стан повинен бути негайно скасований після зникнення надзвичайної ситуації та коли повноваження, передбачені звичайним законодавством, є достатніми для вирішення ситуації;

2) пропорційність – за дотримання умов пропорційності держави можуть не вдаватися до заходів, які були б очевидно непропорційними до законної мети (з погляду їхньої суворості чи географічної зони, на яку поширюються надзвичайні заходи). Якщо можна вибрати між декількома заходами, держава повинна обирати ті, які є менш радикальними та менш обтяжливими для прав людини;

3) тимчасовість – за умовою тимчасовості, надзвичайні заходи можуть бути вжиті лише на той час, коли в державі наявна надзвичайна ситуація. Вони повинні бути скасовані, як тільки проміне надзвичайна ситуація. Надзвичайні заходи не можуть мати постійних наслідків, і не можуть бути використані неправомірно для внесення постійних змін до законодавства чи управління. Фактично, під час надзвичайного стану, поправки до конституції не можуть бути внесені.

При цьому, відмічається важливість ефективного парламентського та судового контролю щодо введення та можливого продовження надзвичайного стану, а також щодо введення та застосування надзвичайних повноважень [6].

Таким чином, в умовах воєнного стану має забезпечуватися максимальне дотримання прав людини, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами. Надзвичайні повноваження, які відповідають принципу верховенства права, мають важливі внутрішні гарантії проти зловживань: принципи необхідності, пропорційності та тимчасовості. Повага до цих принципів повинна підлягати ефективному, позапартійному парламентському контролю та змістовному судовому контролю, що здійснюється незалежними судами.

Неухильне дотримання вищезазначених принципів не лише дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з порушенням прав і свобод людей, але й сприятиме консолідації українського суспільства та дозволить забезпечити ефективну взаємодію держави та громадянського сектору при подоланні загроз енергетичній безпеці країни.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 30.03.2023).

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 30.03.2023).

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 р. : станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 30.03.2023).

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. URL: <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/2-rp2016.pdf> (дата звернення: 30.03.2023).

6. Дотримання принципів демократії, прав людини та верховенства права в умовах надзвичайного стану – міркування. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)014-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)014-ukr) (дата звернення: 30.03.2023).

Алла Цирулік, студентка I-го курсу (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», ОП «Державна служба») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alla Tsyryulik, 1-year grade student, speciality in «Public Service and Administration» of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Мордас**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТВОРЕННЯ АНТИКРИЗОВИХ ХАБІВ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУПІЛЬСТВА ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (НА ПРИКЛАДІ ЛЕБЕДИНСЬКОЇ ОТГ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

CREATION OF ANTI-CRISIS HUBS FOR REPRESENTATIVES OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AND INTERNALLY DISPLACED PERSONS (ON THE EXAMPLE OF THE LEBEDYNSKYI UNITED LOCAL COMMUNITIES OF THE SUMY REGION)

A full-scale war caused by an armed attack by Russia caused a large number of people to leave their homes in various parts of Ukraine and move to safer places. We suppose that it is possible to implement the reception of temporary displaced people with by means of opening an anti-crisis centers (HUBs). An anti-crisis hubs will become coordination centers for internally displaced persons, activists and civil society organizations and will provide not only co-working opportunities, but also services for developing a personal skills. The HUB is a kind of bridge for networking, development of partnership between the public sector and activists, local business and local authorities.

Keywords: *civil society organizations, internally displaced persons, anti-crisis center.*

Повномасштабна війна, спричинена збройним нападом з боку РФ, спричинила те, що велика кількість людей з різних куточків України була вимушена покинути свої домівки та переміститися у більш безпечні місця. Після введення воєнного стану [1] у західних регіонах України спостерігається масова концентрація внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), проте через перенасичення цього регіону ВПО їдуть і в інші умовно «тихі» регіони нашої країни.

Серед ВПО є велика кількість громадських активістів, які також переїхали в інші області у пошуках безпеки. Вони намагаються відновити свою діяльність у нових громадах, прагнуть виконувати свої місії, допомагаючи приймаючим громадам та місцевій владі у вирішенні існуючих проблем. Нами вбачається, що якісно реалізувати прийом ВПО можливо шляхом відкриття антикризових центрів (далі – ХАБів).

Антикризовий ХАБ – це місце, куди можуть долучитися організації громадянського суспільства (далі – ОГС) та активісти з метою використання цього простору в якості коворкінгу з доступом до Інтернету та необхідним обладнанням для роботи на його території. Антикризові ХАБи стануть своєрідними координаційними центрами для ВПО активістів та ОГС і нададуть не лише можливості коворкінгу, а й послуги з розвитку потенціалу. *ХАБ – це своєрідний місток для нетворкінгу, розвитку партнерства між громадським сектором та активістами, місцевим бізнесом і органами місцевої влади. Також сюди можуть прийти підлітки, щоб просто познайомитися та поспілкуватися з однолітками чи доєднатися до Інтернету.*

Основною цільовою аудиторією антикризового ХАБу виступають ВПО та представники релокованих ОГС в Лебединську ОТГ у Сумській області.

Проект має на меті забезпечити інфраструктурну та навчально-інформативну складову для сталого функціонування, зміцнити спроможність швидкого реагування ОГС та активістів на суспільні виклики, шляхом залучення до проектної діяльності ХАБу.

Нами вбачається, що учасники та відвідувачі антикризового ХАБу отримають ряд послуг: консультаційну допомогу щодо юридичних питань, реєстрації громадської/благодійної організації; доступ до коворкінгу для роботи команди ОГС; стратегічні сесії з досвідченими тренерами

для планування своєї подальшої діяльності; доступ до актуальних освітніх тематичних подій для розробки спільних соціальних проєктів; роздачу ВПО продовольчих та гігієнічних наборів, одягу, взуття, постільної білизни, рушників предметів гігієни; реєстрацію ВПО в загальну базу даних для отримання допомоги від міжнародних організацій; можливість плетіння «кікімор» та маскувальних сіток для потреб підрозділів ЗСУ; участь у культурних подіях для відпочинку, дружби і взаємодії з іншими активістами та локальними організаціями у місті Лебедин Сумської області.

Проєкт передбачається запустити у найкоротший строк (до 1 місяця) і продовжувати наповнювати з можливим відтермінуванням до 3 місяців.

Загальний мінімальний бюджет проєкту складає 400 тис. гривень. З них: заробітна плата – 30%; розробка сайту, створення та супровід сторінок в соціальних мережах під час реалізації проєкту – 10%; організаційні витрати (друк матеріалів, організація заходів, інші витрати) – 30%; витрати на воду, каву, чай, печиво, легкий перекус – 10 %; на товари першої необхідності (теплі шкарпетки, шапки, білизну та гігієнічні засоби для дорослих та дітей) – 20%.

Ми плануємо, що джерелами фінансування проєкту можуть виступати кошти донорських організацій, що надаються громадським та іншим ОГС у рамках міжнародних програм фінансування України в умовах війни. Бюджет проєкту розробляється та реалізується за принципом «найвища якість та найнижча ціна» [2].

З метою успішного втілення проєкту зі створення антикризового ХАБу для ОГС та ВПО в Лебединській ОТГ Сумської області пропонується реалізація таких заходів: пошук приміщення серед комунальних будівель міста Лебедин, аналіз стану комунікацій та вибір приміщення з найбільш вдалим розташуванням (бажано в центрі), де додатковим бонусом буде наявність найпростішого укриття (підвалу); створення профілю ХАБу в соціальних мережах; створення сайту, наповнення його змістовною інформацією та інформування мешканців та ВПО про відкриття антикризового ХАБу; пошук волонтерів серед мешканців міста Лебедин Сумської області; організація збору речей від мешканців міста для ВПО; облаштування простору; забезпечення цілодобового чергування волонтерів у приміщенні антикризового ХАБу; проведення відкритих нарад з представниками адміністрації міста; пошук, створення та ведення реєстру безкоштовного житла для розселення ВПО; пошук та залучення на волонтерській основі кризисних психологів для надання допомоги ВПО; знайомство та налаштування співпраці з місцевими ЗМІ; проведення зустрічей з роботодавцями міста задля створення банку вакансій; забезпечення подання звіту з описом всіх активностей та заходів, що відбулись в рамках проєкту, включаючи копії підтверджуючих документів, що свідчитимуть про досягнення результатів проєкту [3].

Очікується, що результатом діяльності антикризового ХАБу буде:

- залучення до проєкту не менш як 15 членів ВПО-активістів та 20 представників ОГС, 40 волонтерів та близько 50 000 осіб (мешканців громади та гостей міста), на яких буде поширено інформацію від місцевих ЗМІ;
- розміщення не менше 70 публікацій на сторінках ХАБу у соціальних мережах;
- забезпечення проведення мінімум 12 освітніх заходів для ВПО.

Організаторами проєкту можуть виступати представники місцевої влади в коаліції з волонтерами з числа ВПО та представниками переміщених **активістів ОГС**.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 20.04.2023).
2. Відбудова України: принципи та політика: підручник / за ред. Ю. Бередніченко, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро, 2022, 508 с.
3. Офіційний сайт міста Лебедин. URL: <https://lebedynrada.gov.ua/> (дата звернення: 20.04.2023).

Лариса Чорна, студентка магістерської підготовки за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larisa Chorna, student of master's degree in specialty 281 "Public administration and administration" Educational and Scientific Institute of Public Administration and civil service of Kyiv National University named after Taras Shevchenko

Науковий керівник: Наталія Ларіна, кандидат педагогічних наук, доцент, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИКАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

PROSPECTS FOR USING INDICATIVE PLANNING IN THE SYSTEM OF PUBLIC MANAGEMENT OF INVESTMENT DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

This paper addresses the important issue of indicative planning for educational institutions. The turbulence in the economic environment and politics complications leads to a decrease in stability of functioning inner systems under any types of management. Reforming the system of public administration of the community investment development of educational institutions, generating the relevance of this study, is inextricably linked to the improvement of institutional and legal support, the formation of strategic priorities and goals for the development of territorial communities within which educational institutions are located, improving the efficiency of planning and monitoring the implementation of plans, programmes for the development of educational institutions in particular and the community as a whole.

Keywords: *indicative planning, public administration, foreign experience, educational institutions, educational management.*

Турбулентність економічного середовища та ускладнення політичної ситуації призводить до зниження стабільності функціонування внутрішніх систем за будь-яких типів управління. Реформування системи публічного управління громади інвестиційним розвитком освітніх закладів, породжуючи актуальність даного дослідження, нерозривно пов'язано з удосконаленням інституційно-правового забезпечення, формуванням стратегічних пріоритетів і цілей розвитку територіальних громад, в межах яких розташовані навчальні заклади, підвищенням ефективності планування та контролю за виконанням планів, програм розвитку закладів освіти зокрема та громади в цілому.

Необхідність імплементації індикативного управління пов'язана із забезпеченням узгодженості дій органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади, інвесторів та користувачів об'єктів інвестицій, які мають бути спрямовані на формування стійкого економічного зростання, на підвищення якості життя населення даної території. При цьому роль держави полягає: у створенні інституціонального середовища і законодавчої бази необхідної для стійкого розвитку економіки в цілому; проведенні активної інноваційно-інвестиційної політики спрямованої на підвищення якості економічного зростання; у прямому державному управлінні найважливішими інвестиційними програмами життєзабезпечення.

Метою дослідження – є аналіз та інтерпретація практиологічних аспектів індикативного планування через призму освітніх потреб та запитів в умовах мінливості соціальних показників, а також зміну освітньої парадигми, пов'язаної з коливаннями у суспільстві через стратегічну візію школи, обґрунтовуючи формування нових задач та орієнтування освітньої системи на розвиток, а не на поточне функціонування.

Індикативне управління інвестиційними процесами є механізмом координації інтересів і діяльності державних і недержавних учасників інвестиційних процесів, який поєднує державне регулювання з ринковим і не ринковим саморегулюванням економіки, маючи за основу розробку комплексу факторів еколого-соціально-економічного розвитку.

Адаптація елементів методології індикативного планування до системи планування в освітніх організаціях – це шлях до ефективного керівництва в умовах швидких змін у житті суспільства і реформування освіти. У контексті сказаного, варто зазначити, що індикативне планування в галузі освіти дійсно потребує глибокого теоретичного осмислення, зокрема як його змісту, так і форм його вияву. Важливою ознакою цього феномену є можливість здійснювати корекцію розвитку закладу освіти залежно від зовнішніх і внутрішніх флуктуацій, якими є органи управлінської ієрархії, соціум та внутрішкільні процеси.

Механізм індикативного управління закладами освіти включає наступні елементи: визначення пріоритетних напрямків розвитку освіти, цілепокладання, прогнозування, програмування, бюджетування, контрактацію та інші процедури на усіх рівнях управління інвестиційною діяльністю [1].

Накладаючи освітній спектр на індикативне планування, отримуємо систему планування діяльності навчальних закладів, тобто: стратегічний, річний, помісячний або тижневий плани роботи. Відповідно, індикативний план повинен мати певні ознаки ринкової структури, адже взаємодія суб'єктів планового процесу у розумінні свободи – це діяльність творчого педагогічного колективу, який спрямовує свій розвиток з урахуванням власних можливостей і фінансової підтримки з боку держави.

Таким чином, з одного боку, індикативний план не є імперативною системою пропозицій для підконтрольних установ, він використовується для визначення лише певних пріоритетів, які мають отримати максимальну державну підтримку, а з іншого боку індикативне планування є директивною, особливо це стосується бюджетних заходів.

Стратегія індикативного управління інвестиційними процесами закладами загальної середньої освіти спрямована на вирівнювання територіальних відмінностей в умовах застосування єдиних правил незалежно від територіального розміщення та статусу закладу. При цьому кожна територіальна громада щорічно повинна представляти свою поточну інвестиційну політику, що складається з сукупності затверджених місцевими органами влади освітніх та соціально-економічних програм розвитку. Суб'єкти інвестиційної діяльності, які беруть участь у цих програмах та успішно виконують свої зобов'язання, можуть отримувати податкові пільги або інші преференції [2].

Вивчення зарубіжного досвіду переконливо свідчить про те, що такий сучасний інструмент моніторингу, як індикатори відіграють сьогодні в освіті одну з основних ролей в управлінні та оцінюванні ефективності функціонування освітньої системи. Вони забезпечують чіткий і точний цільовий опис системи освіти та визначають області порівняння при аналізі різних явищ. Індикатор забезпечує отримання комплексної якісної характеристики об'єкту, надає найбільш узагальнену оцінку (наприклад, відсоток випускників, які отримали дипломи з відзнакою, доля сиріт у загальному контингенті учнів) [3]. Найчастіше виражається певною формулою або відношенням показників. Індикативний аналіз дозволяє управлінцю оцінити «відстань» до поставленої мети, виявляти проблемні або критичні «місця», відповісти на питання, що постають перед освітянами в навчально-виховному і навчально-виробничому процесах, здійснити порівняння поточних даних з еталонними або з аналогічними за попередні періоди [4].

Підсумовуючи, варто зазначити, що індикативне планування у сфері освіти вимагає глибокого теоретичного розуміння, особливо його змісту та застосування. Суттєвою ознакою даного феномену є здатність щодо коригування стратегії розвитку закладу освіти залежно від зовнішніх і внутрішніх флуктуацій, якими є органи управління, суспільство та внутрішні процеси, притаманні конкретному освітньому закладу.

Список використаних джерел

1. Антонова Л. В., Гололобов С. М. Освітня складова державної політики у сфері культури в умовах інноваційного розвитку суспільства. Публічне управління та регіональний розвиток. 2022. № 3.
2. Ларіна Н. Б. Організаційно-управлінські засади впровадження ресурсно-мережевої моделі підвищення кваліфікації управлінських кадрів. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019 р., № 4 (68).
3. Освіта України в умовах воєнного стану / ред. С. Шкарлет. Київ, 2022. 358 с.
4. Поступна О.В. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.
5. New public management and the reform of education / Н. М. Gunter et al. Routledge, 2019. 209 p.

Секція 4. ВІТЧИЗНЯНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

УДК 35.328.122

Давид Арахамія, здобувач ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

David Arahamia, applicant of the degree of the Doctor of Philosophy in Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ НА ПРАВАХ КОАЛІЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

ACTIVITIES OF PARLIAMENTARY FACTIONS AS A COALITION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION CONFLICTS

The thesis substantiates the importance of the activities of parliamentary factions as a coalition in the context of globalization, for resolving globalization conflicts both in Ukraine and in the world. It is emphasized that although various structures are currently trying to resolve globalization conflicts with varying degrees of success, their activities do not produce the necessary results. It is noted that parliamentary factions in globalization conflicts have quite significant advantages in terms of making suggestions and comments, submitting draft laws, unlike individual deputies and the opposition. The problem of the lack of a legislative basis for the formation of a coalition of parliamentary factions is outlined. The analysis of the provisions of both the Constitution of Ukraine and current legislation shows that the issue of activities of parliamentary factions as a coalition is not sufficiently regulated and will not be resolved by concluding another coalition agreement. Therefore, the author argues for the need to adopt a separate law amending the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine on the formation, organization of activities and termination of the coalition of parliamentary factions in the Verkhovna Rada of Ukraine.

Keywords: *The Verkhovna Rada of Ukraine, coalition, parliamentary factions, globalization.*

Актуальність державно-управлінського аналізу діяльності депутатських фракцій на правах коаліції в умовах глобалізації пояснюється сучасними тенденціями до збільшення глобалізаційних конфліктів та необхідністю їх вирішення. Причому це стосується не тільки війни в Україні, хоча зрозуміло, що це – першочергове завдання нашої держави. Напад на Україну та подальші події показують сучасні глобальні взаємозв'язки, коли конфлікт у одній частині світу є об'єктом постійного моніторингу, тому безпосередньо впливає або може вплинути на ситуацію у протилежній частині світу.

Вирішенням глобалізаційних конфліктів наразі намагаються займатися з тією чи іншою долею успіху міжнародні організації, неурядові та інші структури. Проте їх діяльність не дає необхідного результату та показує хиткість всього світового порядку. Так, абсурдом є головування Росії в ООН на ротаційній основі, замість притягнення цієї держави до відповідальності, недопустимим з погляду міжнародного права є плани щодо розміщення ядерної зброї на території Білорусі, неприйнятними є «спроби» мирного врегулювання війни в Україні з одночасним ігноруванням територіальної цілісності та недоторканності України у межах міжнародно визнаних кордонів тощо.

Руйнування світового миру та порядку, ліквідація основних принципів стримувань та противаг, силові зміни кордонів держав, установлені з кінця Другої світової війни та інші чинники показують, що сучасна система вирішення глобалізаційних конфліктів діє неефективно. Тому необхідний пошук нових шляхів вирішення глобалізаційних конфліктів, одним з яких є діяльність депутатських фракцій на правах коаліції.

Важливість та значення діяльності коаліції депутатських фракцій зумовлені насамперед тим, що, виходячи із аналізу функціонування більшості парламентів світу, у тому числі й України, це є оптимальною **організаційно-правовою** формою роботи Верховної Ради України, яка забезпечує безперервну та ефективну роботу Парламенту України впродовж тривалого часу та саме у особливі періоди.

При розгляді законопроектів на засіданнях Верховної Ради України депутатські фракції під час глобалізаційних конфліктів мають доволі значені переваги щодо висловлення пропозицій і зауважень, на відміну від окремих депутатів та опозиції.

Коаліція депутатських фракцій формує керівні органи як самої Верховної Ради України, так і вносить пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, складу Уряду України. Тим самим депутатські фракції на правах коаліції також наділено контрольними повноваженнями щодо органів виконавчої влади.

Депутатські фракції мають право вносити найбільш важливі пропозиції щодо складання порядку денного засідань Верховної Ради України у період воєнного стану, надзвичайного стану та у інші особливі періоди.

Отже, коаліція депутатських фракцій як основна частина складу Верховної Ради України приймає найбільш важливі рішення для вирішення глобалізаційних конфліктів.

Саме тому набуває суттєвого значення порядок організації діяльності депутатських фракцій на правах коаліції. Проте проблемою є законодавче підґрунтя формування коаліції депутатських фракцій.

Норми ст. 83 Конституції України недостатньо врегульовують вказані питання, маючи в основному відсильний характер. Зокрема, зазначено, що основні засади діяльності депутатських фракцій на правах коаліції мають бути визначені Конституцією України і Регламентом Верховної Ради України [1]. Проте Регламент Верховної Ради України, затверджений Законом України від 10 лютого 2010 року [3], жодним чином не визначає організації діяльності депутатських фракцій на правах коаліції. Іншими актами, за винятком окремих норм ст. 8 та 11 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року щодо формування Уряду України [2], вказані питання не врегульовано.

Прийняттям угоди про коаліцію депутатських фракцій проблема законодавчого формування коаліції депутатських фракцій також не буде вирішена, хоча довід укладання таких угод є доволі звичним у зарубіжних державах. Проте в Україні статус такої угоди не визначено, вона має лише тимчасове політичне значення. Саме тому в Україні така практика не спрацювала, і останню угоду було укладено ще у 2014 році.

Таким чином, на сьогодні нарізла нагальна потреба, зважаючи у тому числі й на необхідність роботи Верховної Ради України в умовах глобалізаційних конфліктів, у прийнятті окремого закону про внесення змін та доповнень до Регламенту Верховної Ради України щодо формування, організації діяльності та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. Права та обов'язки політичних сил, яка мають безпосередній доступу до інститутів як законодавчої, так і виконавчої влади, отримавши значну частину голосів виборців, варто гарантувати законодавчо.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. Офіційний вісник України. 2014. № 20. Ст. 619.
3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.

Наталія Баласинович, здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Natalia Balasinovich, Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-7957-8942>

Науковий керівник: **Ірина Дудко**, д.політ.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

PROSPECTIVE DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF GENDER EQUALITY IN THE SYSTEM OF PUBLIC AUTHORITIES OF UKRAINE

It was emphasized that the promising directions for the development of gender equality in the system of state authorities of Ukraine are the implementation of international experience, adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation on the basis of the principle of community acquisition, development of a gender approach to public administration to solve political-legal and organizational-psychological problems.

It is noted that when formulating a strategy (policy) for ensuring gender equality in the system of state power, the Recovery Plan of Ukraine (2023-2032) should be taken into account, which provides, in particular, the implementation of the project "Ensuring effective social policy", within the framework of which more than 30 programs are planned, including a program for analyzing the effectiveness of various citizen support tools (cost and benefit analysis) within key policies.

A set of measures to solve the political-legal and organizational-psychological problems of the implementation of gender policy in Ukraine is proposed, which is characterized by the legislative consolidation of the principle of equal rights of women and men in the state.

Keywords: gender equality, gender policy, state authorities.

Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат – це одна із 17 Цілей сталого розвитку [3], до реалізації якої долучилась більшість прогресивних держав світу. Україна також визначає цю ціль однією з пріоритетних, а у повоєнний період ще й посилює її реалізацію додатковими національними програмами, зокрема Державним планом відновлення України [2], розрахованим до 2032 року.

У Плані відновлення України (2023-2032 рр.) визначено 850 національних проєктів, серед яких проєкт «Забезпечення ефективної соціальної політики», що сприяє розвитку гендерної політики.

Зазначений проєкт включає понад 30 загальнодержавних програм, серед яких - програма з проведення аналізу ефективності різних інструментів підтримки громадян (cost and benefit analysis) в рамках ключових політик.

До таких ключових політик віднесена й *гендерна політика*, під якою ми розуміємо «законодавче закріплення принципу рівності прав жінок і чоловіків у державі, який забезпечується наданням жінкам однакових із чоловіками можливостей в суспільному, політичному і культурному житті, у здобутті освіти та професійній підготовці, в праці та винагороді за неї» [1]. Вона передбачає формування так званого принципу «нового гуманізму» [4] в діяльності органів державної влади (парламенту, уряду та ін.), сутність якого полягає в тому щоб були знайдені шляхи подолання нерівності в суспільстві не лише за ознакою статі, й за іншими ознаками - здоров'я, віку тощо.

Тому, формування *гуманістичної свідомості* суспільства, зокрема державних службовців, постає перспективним для України, особливо у повоєнний період.

Для утвердження паритетного партнерства жінок і чоловіків в усіх сферах життєдіяльності держави нами запропоновано вирішення комплексу заходів з реалізації політико-правових та організаційно-психологічних проблем.

Вважаємо, що для вирішення *політико-правових* питань у зазначеній сфері пріоритетними мають бути:

– реалізація принципів гендерної демократії (рівність, паритетність, справедливість) - шляхом зміни поведінки стилю управлінської діяльності державних службовців;

– системна участь державних службовців у проведенні гендерного аналізу чинного законодавства та проектів законів – шляхом урахування принципу набуття співтовариства (*acquis*) з ЄС.

2. Для вирішення *організаційно-психологічних* питань мають:

– усуватися зовнішні та внутрішні чинники подолання гендерних стереотипів у державних службовців – шляхом проведення відповідного моніторингу;

– запроваджуватися заходи щодо сприяння реалізації гендерної політики на всіх рівнях державної влади – шляхом їх систематизації і цільового призначення.

Вирішення зазначених питань потребує додаткового післядипломного навчання державних службовців, зокрема з вивчення гендерних студій. Тому, нами запропоновано у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка загальну короткострокову програму підвищення кваліфікації на тему «Реалізація гендерної політики в Україні», якою передбачено розгляд питань щодо: формування і реалізація гендерної політики в Україні; нормативно-правового забезпечення реалізації гендерної політики; впровадження стандартів гендерної політики на державній службі та в органах місцевого самоврядування; ознайомлення з досвідом реалізації політики гендерної рівності в органах державної служби та в органах місцевого самоврядування.

Результати проведених курсів підвищення кваліфікації у 2022-2023 навчальному році показали, що майже відсутні такі вміння і навички у державних службовців, як: застосування оптимальних гендерно-паритетних методів роботи з персоналом та громадянами (63%); форми підвищення спроможності органу державної влади щодо реалізації принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (77%). Ці показники потребують значного покращення.

Як **висновок** зазначимо, що Україна впродовж останніх років приділяє достатньо уваги питанням формування й розвитку гендерної політики, щоразу посилюючи її відповідними нормативно-правовими актами та програмними документами загальнонаціонального рівня, а також – розробленням різних освітніх програм, які в сукупності спрямовані на реалізацію Цілей сталого розвитку. Однак, залишаються проблемними питання розроблення інструментів підтримки громадян у рамках гендерної політики, визначені Програмою відновлення України (2023-2032 рр.).

Список використаних джерел

1. Баласинович Н.О. Особливості забезпечення гендерної рівності в системі органів державної влади України. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2023. Випуск 46, С. 230–238. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/46_2023/29.pdf

2. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

4. Світлана Повторева, Оксана Чурсінова. Трансгресія і пошуки ідентичності в контексті гендерної проблематики і кіберфемінізму. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». Випуск 62. 2020. С. 33-46.

Тетяна Геращенко, студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Heraschenko, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Інна Плотницька, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНСОЛІДАЦІЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

CONSOLIDATION OF THE POLITICAL AND GOVERNING ELITE IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It is shown that the defensive war from the first days became a consolidating factor both for the entire Ukrainian society and for its selected part of the persons who are entrusted with the function of political governing – the political and governing elite. It was determined that the political and governing elite focus on achieving consensus contributes to the consolidation of the Ukrainian nation, which is a decisive factor in approaching victory over the enemy. At the same time, attention is focused on the fact that due to the high level of critical attitude caused primarily by the high level of demands and social expectations of our fellow citizens from the political and governing elite, the credit of trust received by it can easily be lost.

Keywords: *elite, political and governing elite, consolidation of political and governing elite.*

Справедлива захисна війна стала з перших днів стала консолідуючим фактором як для всього українського суспільства, так і для вибраної його частини осіб, які наділені функцією політичного управління.

Як справедливо зазначають С. Пирожков та Н. Хамітов, війна рф проти України призвела до дивовижного посилення популярності, значущості й авторитетності нашої держави у світі. Слід також констатувати, що на тлі послаблення позицій олігархату ця війна сприяла й консолідації українського громадянського суспільства та державної влади [2].

Задля протидії збройній агресії російської федерації проти України Президентом України В. Зеленським 24 лютого 2022 року було підписано указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», яким військовому командуванню разом із Міністерством внутрішніх справ України, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування було доручено запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [3].

Високу консолідацію політико-управлінської еліти щодо підтримки зазначеного указу Президента засвідчив той факт, що його прийняття підтримали 300 народних депутатів України із 310 зареєстрованих на пленарному засіданні [5].

Про подальшу політичну консолідацію парламенту свідчить те, що із 100 останніх законів 25 були прийняті конституційною більшістю в понад 300 голосів. Ще за 25 законів проголосували понад 280 народних депутатів, що також є високим показником. За 42 закони проголосували від 250 до 279 депутатів. Лише 8 законів із 100 набрали менше 250 голосів «за» [4].

Крім того, ініціаторами та співавторами багатьох законопроектів були народні обранці з різних фракцій та груп.

Слід підкреслити, що спрямованість політико-управлінської еліти на досягнення консенсусу сприяє підвищенню консолідації української нації, що є вирішальним чинником наближення перемоги над ворогом.

Зокрема, результати опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у березні 2022 року, 90% опитаних, думаючи про ситуацію в країні, відчують надію (що втричі більше,

ніж у довоєнний період) і тільки 5% – розчарування. Також, високою була підтримка дій інститутів держави: 98% опитаних підтримували діяльність Збройних Сил України, 93% – діяльність Президента України [1]. В ході аналогічного опитування, проведеного в грудні 2022 року, рівень довіри до Збройних Сил України склав 96%, Президента України – 84%. На думку соціологів, такі високі показники суспільної довіри свідчать про високий рівень соціальної згуртованості громадян.

Водночас, не будемо забувати, що результати порівняльних міжнародних досліджень, українці відносяться до числа тих, хто чи не найбільш критично, у порівнянні з громадянами інших країн, ставиться до влади та її представників. Такий високий рівень критичного ставлення зумовлений насамперед високим рівнем вимог і соціальних очікувань наших співгромадян від політико-управлінської еліти, тому отриманий кредит довіри легко може бути втрачений.

Ми підтримуємо позицію щодо того, що консолідованість відноситься до головних ознак класичної зрілої держави та форм існування сучасних націй. Тому політико-управлінська еліта України має зробити усе можливе для утвердження і розвитку цієї стратегії.

Список використаних джерел

1. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022). Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_1_marta_2022.html

2. Пирожков С., Хамітов Н. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. URL: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/novi-vydannia-institutu/si-pyrozhkov-nv-khamitov-tsyvilizatsiina-subiektnist-ukrainy-vid-potentsii-do-novoho-svitohliadu-i-buttia-liudyny.html>

3. Поіменне голосування про проект Закону про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» (№ 7111) – в цілому. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=19158.

4. Рік роботи Верховної Ради: підсумки 2022 р. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:rik-roboty-verkhovnoi-rady-pidsumky-2022-r:text>.

5. Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

Микита Геращенко, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykyta Heraschenko, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

CURRENT CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT TRENDS

The main trends in the development of civil society in the conditions of martial law have been determined. It is shown that the Russian-Ukrainian war has become a powerful challenge for the functioning of civil society organizations. The high adaptability to work in crisis situations and the capacity of public institutions, the unprecedented growth of large-scale activities of volunteer organizations and initiatives, the activation of intersectoral cooperation between state authorities, local self-government and civil society in various directions were noted.

Keywords: civil society, institutions of civil society, trends in the development of civil society.

У лютому минулого року наше життя розділилося на до і після. Повномасштабне вторгнення російської федерації сприяло консолідації зусиль держави і громадянського суспільства, направлених на боротьбу з ворогом.

Загалом, аналіз стану громадянського суспільства у 2022 дозволив виділити ряд основних тенденцій.

Насамперед, російсько-українська війна стала потужним викликом для функціонування організацій громадянського суспільства, оскільки:

- відбулося припинення фінансування попередніх проєктів з боку міжнародних донорів;
- виникла необхідність переорієнтації пріоритетів і напрямків роботи;
- з'явилася потреба в переміщенні представників організацій громадянського суспільства, як всередині країни так і за її межі.

Водночас, переважна більшість організацій громадянського суспільства зберегла спроможності до системної діяльності в умовах воєнного стану.

Також, повномасштабне збройне вторгнення росії на суверенну територію України спричинило безпрецедентне зростання масштабу діяльності волонтерських організацій та ініціатив.

Варто зазначити, що активна волонтерська участь в Україні спостерігалася й у попередні роки, зокрема під час Помаранчевої революції, Революції Гідності, з початку російської агресії та протягом усього періоду тимчасової окупації територій АР Крим і окремих районів Донецької та Луганської областей. З початком активної фази російського вторгнення волонтерський рух значно посилюється, став загальнонаціональним і охопив усі регіони України, окрім тимчасово окупованих територій, а також районів, які російським збройним силам вдалося захопити у 2022-му.

Нині в умовах воєнного стану українські волонтери здійснюють найрізноманітнішу допомогу суспільству та державі. Умовно всі волонтерські ініціативи можна розподілити на кілька основних напрямів: забезпечення ЗСУ, допомога цивільному населенню України, яке постраждало внаслідок бойових дій, документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, інформаційно-комунікаційний супровід перебігу російсько-української війни задля боротьби з пропагандою та фейками, а також продовження постійних соціальних проєктів (допомога вразливим категоріям населення, захист тварин тощо).

Крім того, з перших днів повномасштабної російської воєнної агресії проти України експерти відзначають активізацію міжсекторальної співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування та громадянським суспільством за різними напрямками, що, насамперед, стосуються вирішення проблем мешканців територіальних громад, підтримки ЗСУ, допомоги внутрішньо пере-

міщеним особам в частині гуманітарної, правової, психологічної підтримки, евакуації, забезпечення прихистків та подальшого сприяння в пошуку житла і працевлаштуванню.

У багатьох містах громадські об'єднання та благодійні організації, суб'єкти підприємницької діяльності та органи місцевої влади для збирання різних ресурсів створюють гуманітарні хаби. Їх основним завданням є концентрація вантажів, які регіон отримує від інших областей, закордонних партнерів, небайдужих громадян, волонтерських організацій та підприємств, сортування гуманітарної допомоги та спрямування її до військових формувань і цивільного населення, що постраждало від збройного вторгнення РФ [1].

Також, завдяки спільним зусиллям органів державної влади, громадських та волонтерських організацій створено низку інформаційних і довідкових ресурсів, які надають інформацію та повідомляють про алгоритм дій за потреби в евакуації та отриманні екстреної гуманітарної допомоги. Так, в Україні започатковано офіційну платформу «СпівДія» для об'єднання волонтерських і державних ініціатив з гуманітарної допомоги під час війни. Основні проекти «СпівДії»: підтримка для рестарту та адаптації підприємців під час війни; сприяння у працевлаштуванні переселенців; надання правової та психологічної допомоги; координація пошуку місць тимчасового проживання переселенців; реалізація програми неформальної освіти серед дітей: творчі заняття, рухлива та пізнавальна діяльність, взаємодія з іншими дітьми та дорослими; організація сервісних послуг для підтримки цивільного населення, яке постраждало через війну РФ проти України [2].

Таким чином, до ключових тенденцій розвитку громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі доцільно віднести:

- високу адаптивність до роботи в кризових ситуаціях та спроможність громадських інститутів;
- активізацію волонтерського руху;
- розвиток міжсекторальної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Дослідження впливу воєнного стану на громадську участь в Україні. 2022. URL: <https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85>
2. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. / [В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.] ; заг. ред. Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2022. 56 с.
3. Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 червня 2022 р.) / уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, Л. С. Бондарчук та ін. ; за ред. М. Р. Аракеляна, К. І. Спасової. Одеса : Фенікс, 2022. 684 с.

Ольга Горулько, здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Olga Gorulko, Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

DEVELOPMENT OF POLITICAL AND LEGAL CULTURE IN THE FIELD OF GENDER POLICY IMPLEMENTATION

It is noted that the political and legal cultures formed in society are interdependent and influence the development of the state and its institutions, the level of respect for social values, trust and the degree of participation in political life. The presence of these types of culture are extremely important factors in the effectiveness of the protection of human and citizen rights and freedoms, in particular, in the field of gender policy implementation, which is characterized by a set of actions of state authorities to solve the problems of ensuring gender equality in society.

Currently, in the conditions of martial law in Ukraine, which began on the day of the Russian Federation's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, Ukrainian society demonstrates a high level of political and legal culture, which is confirmed by the use of a gender approach, both in making vital political decisions during voting in the Ukrainian parliament, and in the direct protection of Ukraine's independence in the rear and on the battlefield.

It is emphasized that the formation of political and legal culture in Ukrainian society has acquired special importance in recent years. This contributed to the introduction of special programs for the professional training of specialists to work in public authorities, in particular on issues of gender equality. However, this was not enough. Therefore, the problem of forming a tolerant society in post-war Ukraine on the basis of the political and legal culture formed in the society becomes important.

Keywords: gender policy, democracy, legal culture, political culture, democratic type of culture, tolerance.

Як зазначають науковці, політика і право є двома необхідними і тісно взаємодіючими підсистемами соціально-політичної організації суспільства [7]. Тому і політична та правова культури, як сукупність стійких форм політичної свідомості і правової поведінки громадян, також є взаємозалежними. Разом вони впливають на розвиток держави та її інститутів, рівень поваги до суспільних цінностей, довіри та ступінь участі у політичному житті. Їх наявність є вкрай важливими факторами ефективності захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема у сфері реалізації гендерної політики, що характеризується нами як сукупність дій органів державної влади з розв'язання проблем забезпечення гендерної рівності в суспільстві.

У межах певної політичної системи кожна із зазначених видів культур базується на відповідному рівні знань, навичок, свідомості, відповідних дій та можливості їх вчиняти у той чи інший спосіб. Для України, яка у жорсткій боротьбі з ворогом (рф) здобуває собі незалежність, важливим постають питання формування і розвитку демократичного типу культури, під яким ми розуміємо сукупність соціально-психологічних настанов, цінностей, зразків поведінки соціальних верств, окремих громадян, які стосуються їх взаємодії з політичною владою на засадах демократії - виборності, гласності, справедливості.

Зазначаємо, що принцип виборності є українською традицією, яка через віки передається від покоління до покоління як суспільна цінність і набуває особливої ваги, зокрема у воєнний час, коли

всі виборні посадові особи (парламентарі, депутати місцевих рад, мери міст, голови територіальних громад, державні службовців всіх рангів) демонструють свою відданість українському народові і державі Україна [3]; *принцип гласності* особливо активно розвивається в українському суспільстві у зв'язку із розвитком цифровізації й інформатизації суспільних відносин [9]; *принцип справедливості* – формується в Україні шляхом очищення влади від різного роду корупції [5]. І, як зазначив Президент України В.О. Зеленський «Головне слово сьогодні – справедливість. Справедливість – для нашої держави, для всіх наших людей, які втратили рідних, близьких, втратили здоров'я, дім, нормальне життя через російську агресію, через терор окупанта» [6].

Тобто, принципи демократії в Україні розвиваються належним чином і тому важливим є розвиток *демократичного типу культури* в державі, який, серед іншого, має базуватися на *політичній і правовій культурі*, які характеризується нами, відповідно, сукупністю стійких форм політичної свідомості (політична культура) і правової поведінки громадян (правова культура), а також здатністю до збереження суверенітету держави, правління більшості, представництва і плюралізму (толерантного ставлення до інших).

Системне набуття таких умінь і навичок (здатності) відбувається, як правило, у системі вищої освіти. Тому нами запроваджено у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка відповідний курс підвищення кваліфікації для державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б», на тему «Розвиток політичної і правової культури у сфері реалізації гендерної політики». Цим курсом передбачено розгляд наступних питань: 1) сутність та особливості реалізації гендерної політики у сфері парламентської діяльності в Україні; 2) аналіз стану реалізації гендерних зобов'язань України; 3) толерантність як базовий принцип гендерної політики; 4) суб'єкти реалізації гендерної політики та їх повноваження.

У ході проведення начальних занять із цільовою аудиторією упродовж 2021-2023 років нами з'ясовано, що більшість здобувачів вищої освіти (73,4%) не володіють цими знаннями у тій мірі, щоб застосовувати їх на практиці. Найбільшу складність у них викликають питання толерантної поведінки у публічній сфері, що розглядається українськими вченими як важлива складова діалогу держави і суспільства [3]. Перевіряючи рівень комунікативної толерантності слухачів зазначених курсів підвищення кваліфікації за методикою В.Бойка [8], ми все ж помічаємо деяку динаміку його зростання: з 7,8 % (здатність приймати індивідуальності людей) у 2013-2014 рр., на які вказує у своєму дослідженні Л. Даниленко [3] до 15,3% у 2022 році, які ми отримали у результаті нашого дослідження. Однак, цей показник, як і інші, зокрема показник «категоричність суджень», «оцінювання інших людей», потребують підвищення.

Як *висновок* зазначаємо, що розвиток політичної і правової культури у сфері реалізації гендерної політики в Україні відбувається доволі повільно і тому потребує посилення, як із боку системи вищої освіти, так і системи публічного управління в цілому.

Список використаних джерел

1. Гошовська В.А. Парламентаризм як особлива система публічного управління. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: монографія /авт. кол. Л. Г. Комаха, І. В. Алексеєнко, В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л. Г. Комахи, І. В. Алексеєнко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с., С. 11-57. URL : <https://ir.library.knu.ua/knurepo/handle/123456789/301>

2. Даниленко Л.І. Політична освіта в Україні як чинник формування демократичної держави та демократичного типу політичної культури. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 220 с., С.109 – 129.

3. Даниленко Л. І. Політична поведінка державних службовців: ціннісно-мотиваційний аспект. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. Серія : Політичні науки. 2015. № 4. С. 71-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadupru_2015_4_13.

4. Лідія Даниленко. Проблеми формування толерантного середовища в Україні. Вітчизняний парламентаризм: сучасні виміри гідності та свободи українського народу : матеріали щорічного Всеукраїнського круглого столу (Київ, 23 листоп. 2022 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. – Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2022. С. 49-51. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/63d065dc-20b2-4aac-b9f2-5a97a55ca011.pdf>

5. Механізми запобігання політичній корупції в органах представницької влади в Україні : монографія/ авт. кол. : В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2021. 300 с. (Наукова школа вітчизняного парламентаризму. Серія «Бібліотека народного депутата»)

6. Олександр Кравченко. Головне слово сьогодні – справедливість, для нашої держави та наших людей, - Зеленський. ULR: https://lb.ua/society/2023/03/31/550672_golovne_slovo_sogodni-.html/

7. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства : монографія / авт. кол. : В. А. Гошовська та ін.; за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2021. 144 с. (Наукова школа вітчизняного парламентаризму. Серія «Бібліотека народного депутата»)

8. Система діагностичних методик для вивчення комунікативних бар'єрів в організації (діагностичний компонент технології). ULR: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7598.html>.

9. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, Andrii Hachkov, Sergii Paladiiichuk, Volodymyr Dzeha. Problems of Applying Information Technologies in Public Governance . IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.8, August 2021. pp. 71 – 78. ULR: http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210810.pdf

Валентина Гошовська, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Наталія Лященко, здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Valentyna Goshovska, Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

Natalia Lyashchenko, Doctor of Philosophy in Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Public Administration and Civil Service, Department of Parliamentarism

<https://orcid.org/0000-0003-4436-7472>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

TRANSFORMATION OF THE INFORMATION SPACE IN THE PUBLIC AUTHORITY OF UKRAINE: FEATURES AND PERSPECTIVES

Recently, a significant “leap” took place in Ukraine in the development of the information space as the main product of the information society through the widespread use of modern means of mass communication (press, video recording, video text, teletext, billboards and panels, multimedia centers, digital technologies, artificial intelligence, working with large numbers, cloud services, information systems and platforms, etc.), which supplemented previously existing ones (newspapers, magazines, books, radio, television, Internet, cinema, sound recording, etc.). This contributed to a change in the paradigm of their functioning - from a situational benefit to a joint collective national benefit aimed at achieving a common goal, which is now represented by Ukraine’s victory in the war with the Russian Federation. This is the peculiarity and perspective of the transformation of the information space in the public power of Ukraine, which is connected with the full-scale invasion of the Russian Federation in Ukraine and the protection of the information space of the state from all kinds of political manipulations and insinuations.

It is proposed to consider the “transformation of the information space of politics in Ukraine” as a transition to a qualitatively new state of the political space of the state, which contributes to ensuring the representation of politics in the social space of society and guarantees “feedback” between the political and other components of the social structure and effective “communicative control” of the public based on socio-political circumstances and the effectiveness of government activity.

Keywords: *public power, information space, transformation, mass communication means.*

У період глобальних змін, пов’язаних із трансформаціями у суспільно-політичному й економічному житті кожної країни. Щодо України, то цей процес не є виключенням. Особливо це стосується питання інформаційного суспільства, спроможного захистити себе від різного розу політичних маніпуляцій й інсинуацій.

Україна нині все більше набирає обертів у процесах трансформації інформаційного простору у публічній владі, на що вказують показники:

– Індексу мережевої готовності, який відображає інноваційний і технологічний потенціал країн світу, а також можливості їх розвитку у сфері високих технологій та цифрової економіки і який включає чотири субіндекси (оцінка середовища для розвитку ІТ; готовність суспільства до використання ІТ; фактичне використання державою, бізнесом, населенням та наслідки, які ІТ породжують в економіці і суспільстві; технологічна адаптація суспільства країни та ступінь використання ІКТ);

– Індексу цифрового розриву як інструменту вимірювання процесів інформатизації та цифровізації, який включає вісім субіндексів (інституційна спроможність, розвиток інтернету,

розвиток ЦНАП, режим «без паперів», цифрова освіта, візитівка території (області, міста, району, громади), проникнення базових електронних послуг, галузева цифрова трансформація).

За Індексом мережевої готовності Україна серед 134 країн світу займає 64 місце в рейтингу [2]; Індекс цифрового розриву в межах України становить 0,650 балів з 1 можливого [1]. Найвище значення мають Дніпропетровська [0,916], Тернопільська [0,910], Одеська [0,836] області. Серед основних субіндексів найвищі значення спостерігаються у програмах «Розвиток ЦНАП» [0,771], «Режим “без паперів”» [0,691], «Розвиток інтернету» [0,683] [1].

Тому на часі – активне застосування сучасних інформаційних технологій, які ми визначаємо, як систему логічних дій, основна ідея якої полягає у взаємодії складових технічної, програмної сфер та управлінських і політичних кадрів, із зовнішнім інформаційним середовищем й інформаційним простором у цілому.

До таких сучасних інформаційних технологій слід віднести цифрові технології, штучний інтелект, роботу з великими числами, хмарні сервіси, інформаційні системи та платформи тощо, володіння якими у державному секторі свідчить про спроможність країни створювати і розвивати власне інформаційне суспільство, в якому всі його суб'єкти мають автоматизований доступ та систему зв'язку для повноцінного забезпечення їх життєдіяльності.

Іншими словами, простір, що гарантує представництво політики в соціальному просторі суспільства, можна презентувати у виді простору (поля), якому властивий власний своєрідний топос (аргумент), що почасти перекриває елементи політичного й інформаційного підпросторів суспільства, гарантує «зворотний зв'язок» між політичними (робить його більш «публічним») та іншими складовими соціальної структури, та ефективний «комунікативний контроль», який визначає запровадження системного моніторингу суспільно-політичних обставин і результативності влади зі сторони громадськості за умов активного застосування ними сучасних інформаційних технологій.

Вважаємо, що такий підхід до організації інформаційного простору у публічній владі України сприятиме його трансформації шляхом заміни парадигми застосування сучасних засобів масової комунікації з концепції ситуативної вигоди на концепцію спільної колективної загальнодержавної вигоди, спрямованої на досягнення спільної мети, якою нині виступає перемога України у війні з рф. В цьому полягає особливість і перспективність трансформації інформаційного простору у публічній владі України, пов'язана з повномасштабним вторгненням рф в Україну та захистом інформаційного простору держави від різного роду політичних маніпуляцій та інсинуацій.

Список використаних джерел

1. Мінцифри інформує про результати цифрової трансформації в регіонах України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfyry-informuie-pro-rezultaty-tsyfrovoi-transformatsii-v-rehionakh-ukrainy/>

2. Україна в рейтингу інноваційного потенціалу країн світу. URL: <https://www.chamber.kr.ua/anonsy/100-ekonomichni-novini/2099-ukraina-u-reitynhu-innovatsiinoho-potentsialu-krain-svitu.html/>

Лілія Григорович, кандидат філософських наук, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Павло Кононенко, аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lilia Grygorovych, Candidate of Philosophical Sciences, Assistant of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Pavlo Kononenko, postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ВИБОРЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ELECTION TECHNOLOGIES IN POST-WAR UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article found out that since the beginning of the full-scale Russian invasion, martial law was introduced in Ukraine. All the election processes started at that time were stopped, because during the martial law it is forbidden to hold any elections. It was found that the influence of martial law on elections has the following manifestations: it is forbidden to hold any elections; all election processes started before the introduction of the martial law regime have been suspended; it is not prohibited to change the electoral legislation. It was concluded that in the conditions of temporal uncertainty of the duration of Russia's armed aggression against Ukraine in the medium-term perspective, the key issues of electoral legislation that must be resolved for the proper organization and holding of elections in the state are highlighted, namely: preservation of the proportional electoral system in parliamentary elections with gradual improvement of its elements in the direction of openness of electoral lists, improvement of mechanisms of control over the financing of election campaigns and responsibility for violations of relevant rules, etc.

Keywords: elections, Russian invasion, martial law, electoral process, legislative mechanism.

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україні було запроваджено режим воєнного стану. Усі розпочаті на той момент виборчі процеси були припинені, адже під час воєнного стану заборонено проведення будь-яких виборів.

Для дослідження впливу воєнного стану на вибори варто аналізувати з позицій Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та виборче законодавство.

Відповідно до ст. 64 Конституції України в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Варто зауважити, що з точки зору Основного Закону України виборчі права можуть бути обмежені в реалізації в умовах воєнного стану [2].

На сьогодні відповідно до ст. 21 Закону «Про правовий режим надзвичайного стану» в умовах воєнного стану проведення виборів заборонено.

Однак ні Конституція, ні законодавство про воєнний стан не визначають порядку застосування цих обмежень у випадках незавершених виборчих процесів на момент запровадження воєнного стану. Такий порядок визначений у Виборчому кодексі, а саме в абз. 3-6 ч. 1 ст. 20, в яких передбачено:

– у разі введення в Україні чи в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану виборчий процес загальнодержавних виборів, що відбуваються на цих територіях або їх частині, припиняється з дня набрання чинності відповідним указом Президента України.

– після набрання чинності відповідним указом Президента України Центральна виборча комісія ухвалює рішення щодо припинення виборчого процесу на всій території України або в окремих її місцевостях, яким визначає порядок завершення виборчих процедур, які були розпочаті в межах відповідного виборчого процесу [2].

– після припинення чи скасування дії режиму воєнного або надзвичайного стану перебіг відповідного виборчого процесу, припиненого у зв'язку з цим, розпочинається спочатку.

– рішення щодо призначення виборів, виборчий процес яких був припинений або не розпочався у зв'язку з введенням воєнного або надзвичайного стану, ухвалюється відповідним суб'єктом їх призначення не пізніше місяця з дня припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану, а у разі якщо для проведення виборів законом не вимагається окремого рішення про їх призначення, про початок відповідного виборчого процесу оголошує Центральна виборча комісія не пізніше місяця з дня припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану [2].

Отже, вплив воєнного стану на вибори має наступні прояви: заборонено проведення будь-яких виборів; усі розпочаті до запровадження режиму воєнного стану виборчі процеси припинені; не заборонено змінювати виборче законодавство.

Після прийняття Виборчого кодексу України у 2019 році, системні зміни вносилися лише у 2020 році, напередодні місцевих виборів, та були спрямовані на посилення ефективності забезпечення невідворотності покарання за виборчі правопорушення. Утім після проведення місцевих виборів було виявлено низку недоліків виборчого законодавства [1].

В умовах часової невизначеності тривалості збройної агресії Росії проти України варто в середньостроковій перспективі варто виділити ключові питання виборчого законодавства, які необхідно вирішити для організації та проведення:

– перших післявоєнних виборів: вибір оптимальної перехідної виборчої системи; забезпечення виборчих прав для вимушено переміщених осіб як всередині країни, так і за кордоном (оцінка альтернативних способів голосування та інших шляхів забезпечення виборчих прав (наприклад, утворення додаткових виборчих дільниць), можливості обмеження в реалізації виборчих прав колаборантів); визначення законодавчих механізмів оцінки можливості проведення виборів на деокупованих та тих територіях, які зазнали значних руйнувань, а також алгоритмів дій у разі виникнення загрози для безпеки людей під час виборчого процесу, насамперед в день голосування; встановлення обґрунтованої тривалості перехідного періоду для призначення таких виборів з метою належної організації відповідного виборчого процесу; питання, пов'язані із захистом виборчих прав, спостереженням, агітацією та інформаційним забезпеченням виборів за кордоном [3; 4];

– наступних після перших післявоєнних виборів: збереження пропорційної виборчої системи на парламентських виборах з поступовим удосконаленням її елементів у напрямку відкритості виборчих списків (наприклад, шляхом прибирання або зменшення порогу для зміни черговості кандидатів у регіональному списку, пошук шляхів поширення відкритих списків на закордонний виборчий округ); вдосконалення механізмів контролю за фінансуванням виборчих кампаній та відповідальності за порушення відповідних правил; вдосконалення механізмів притягнення до юридичної відповідальності за виборчі правопорушення та вирішення виборчих спорів в умовах швидкоплинного виборчого процесу [1; 5].

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с.
2. Конституція: Закон України 28 червня 1996 року. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Ільницький М.С. Теоретико-правові засади виборчого процесу. Європейські перспективи № 2, 2018. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11455/Teoretyko_pravovi_Pllytskyi_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
4. Пovoєнні вибори: коли та за якими правилами? Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/news/2023/03/27/550073_povoieni_vibori_koli_yakimi.html
5. Свекла К. Функціональні особливості виборчих технологій та їх вплив на масову свідомість. Актуальні проблеми політики. 2015. № 56. С. 219–227.

Лідія Даниленко, доктор педагогічних наук професор, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Андрій Шемчук, здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Lidiia Danylenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

Andriy Shemchuk, Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0003-0676-4864>

ПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

POLITICAL SECURITY: INTERNATIONAL EXPERIENCE FOR UKRAINE

It is clarified that political security is a specific component of national security, which guarantees a high level of effectiveness of state policy in the field of protecting national interests and organizing the activities of state institutions responsible for guaranteeing and protecting political sovereignty, territorial integrity, political independence.

Attention is focused on the international experience of organizing political security in post-conflict, particularly post-war, periods in the USA, Germany, and Japan. It was found that Ukraine should use the international experience of these states and determine its own opportunities for independently choosing to participate in various systems of collective security and defense in order to guarantee state sovereignty and territorial integrity.

The priority principles on which the security policies of the leading NATO and EU states are based, and which can be taken into account in the post-war doctrine of the development of Ukraine, are characterized. These are the principles of taking into account national ideals, interests and historical experience, the predictability of future threats and challenges, the effectiveness of control over armaments and disarmament, the extensiveness of the system of checks and balances.

Keywords: *political security, national security, security policy, international experience.*

На сучасному етапі в Україні склалася непроста ситуація щодо її розвитку, зокрема відбувається збройне протистояння, виникли важкі внутрішньополітичні обставини, незавершеними є переважне число політичних реформ, антикорупційна політика виявилася нерезультативною.

Все це послаблює політичну безпеку нашої держави, під якою розуміється видова складова національної безпеки, що забезпечує високий рівень ефективності державної політики у сфері захисту національних інтересів та організації діяльності інститутів держави, відповідальних за гарантування і захист політичного суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності, яка повністю задовольняє потребу у забезпеченні конституційного ладу держави [1].

Значною її складовою є зовнішньополітичні фактори, на яких базується зовнішньополітична стратегія, завдяки якій зростає міжнародний імідж держави, що сприяє гарантуванню її суверенітету й утвердженню позиції як суверенної країни.

Щоб гарантувати політичну безпеку, Україна прагне посилити відносини з провідними країнами Європи і світу і для цього формує не лише безпекову політику з державами ЄС, а й з Організацією Північноатлантичного Договору (НАТО), створює нові регіональні системи безпеки, зокрема Україна – Польща, Україна – Балтійські країни тощо.

Це сприяє гарантуванню питань політичної безпеки України, на що вказують останні події, пов'язані з війною з рф. Раніше сформована договірно-правова база для двосторонніх взаємовигідних відносин нині має виняткове значення у зовнішньополітичних відносинах України з ЄС і НАТО,

що ґрунтуються на спільній концепції, затвердженій ОБСЄ для держав-учасниць міжнародної організації, власних воєнних доктринах і стратегіях, в основі яких лежать відповідні принципи.

Нами виокремлено й охарактеризовано перелік пріоритетних принципів, покладених в основу безпекових політик провідних держав світу:

- гарантування миру, свободи й незалежності держави на засадах національних ідеалів й інтересів та історичного досвіду (Німеччина);
- захист національних інтересів, а не політичних програм правлячих партій (Франція);
- попередження загроз безпеці, які ще не настали, але за певних умов стають факторами, що породжують нестабільність і конфлікт (Велика Британія);
- результативність регулювання сфери контролю над озброєнням і роззброєнням щодо заходів з посилення довіри й безпеки (Польща);
- розгалуження системи стримувань і противаг та співіснування сильної президентської влади й Конгресу (США) та ін.

Зазначені принципи, на яких ґрунтуються безпекові політики провідних держав світу, сприяли їхньому своєчасному і чіткому вибору власного місця у багатомірному світі міжнародних відносин у сфері безпеки. Україні також відведено у цій системі відносин значне місце. Так, наприклад, ще у 1999 році американський дослідник Роберт Хантер заявив, що «Україна однозначно – головний ключ до майбутнього Європи й НАТО. Якщо через 15 років Україна буде вільною, унітарною державою, то це буде значити, що Європейський Союз і НАТО виконали продуктивно роботу щодо питання трансформації європейської системи безпеки. Якщо ж ні, то це буде означати, що вони програли» [3].

На думку іншого західного дослідника Германа Гарнетта, «перебування України на периферії та в стагнації збільшить небезпеку для НАТО та ЄС зіштовхнутися із загрозою непевного і нестабільного прикордоння» [3], і підкреслює, що Захід повинен застосувати безпекові ресурси України з метою формування дієвої системи безпеки в Європі, котра протидіятиме утворенню великих воєн на континенті.

На жаль, так не сталося і 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне воєнне вторгнення РФ в Україну. І тому нині вибір Україною стратегічного курсу на інтеграцію в європейські та євроатлантичні економічні і політичні структури, включаючи структури безпеки, є вкрай актуальним.

Цей вектор розвитку має високу підтримку серед громадян нашої країни, що підтверджується результатами дослідження, проведеного, наприклад, соціологічною службою «Рейтинг» у червні 2022 року. Вони зазначають, що підтримати вступ України до Альянсу готові 76% громадян [2].

Такий результат є не випадковим. Він ґрунтується на національних інтересах України і пріоритетах європейської спільноти. Розвиток відносин із міжнародними партнерами для України має особливе значення під час війни і стратегічне значення – для її відновлення і розвитку економічного та кадрового потенціалу країни.

Історія соціально-економічного розвитку багатьох, у тому числі найбільших, країн світу свідчить про те, що їм доводилося переживати також глибокі спади виробництва, фінансові потрясіння, масове безробіття, гострі соціальні та політичні конфлікти. Наприклад, США 30-х років ХХ ст. (Велика депресія) та економіки повоєнних 40-х років ХХ ст. Німеччини та Японії.

Розкриємо основні положення, покладені в основу проведених реформ у зазначених державах (див.: табл.1).

Таблиця 1. Основні положення економічного зростання та людського розвитку у посткризовий період: міжнародний досвід

США	Японія	Німеччина
вибір пріоритетних напрямів розвитку держави	створення умов для ринкової конкуренції	застосування концепції «соціального ринкового господарства»
створення Президентської ради з удосконалення управління	впровадження американських методів управління	впровадження індикативного (договірного) планування

Джерело: авторська розробка.

Як бачимо з таблиці 1, основні положення економічного зростання та людського розвитку у посткризовий період у провідних державах світу, можуть бути перспективними для України в секторі

забезпечення політичної безпеки у післявоєнний період. При цьому, Україна має використати власні можливості як основу гарантування власної безпеки та стійкості. Вважаємо також, що Україна як незалежна держава повинна залишити за собою право вибору участі в різних системах чи альянсах колективної безпеки й оборони як змогу гарантування державного суверенітету й територіальної цілісності, посилаючись при цьому на зазначений міжнародний досвід провідних держав світу.

Список використаних джерел

1. Андрій Шемчук. Теоретико-прикладні аспекти політичної безпеки. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44. С. 214 – 221. ULR: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/45_2022/26.pdf

2. Підтримка українцями вступу до НАТО перебуває на історично найвищому рівні. «Рейтинг». ULR: <https://suspilne.media/288045-pidtrimka-ukraincami-vstupu-do-nato-perebuvaе-na-istoricno-najvisomurivni-rejting>

3. Garnett Sh. W. Ukraine and Russia. Ukraine in Europe. Collected Papers. Occasional Reports In European Studies. Washington DC.: Center For Strategic & International Studies. 1999. P. 41–51. ULR: <https://knigoed.club/page-48-3237-navishho-ukrayini-nato-oleksandr-palej.html>

Оксана Джам, студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Dzham, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Інна Плотницька**, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ІМІДЖУ БУЧАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

FEATURES OF THE IMAGE OF BUCHANA CITY COUNCIL

It was noted that the external image of the local self-government body is largely determined by the image of the community. The necessity of forming a positive image of the city of Bucha, despite the dramatic events of March 2022, is shown. It has been established that at the current stage, officials and deputies of the Buchan City Council are actively working on finding ways to rebuild the city, overcoming the consequences of the humanitarian disaster, and creating proper living conditions for the residents of the community, which, without a doubt, will contribute to the formation of a positive image of the council. Ways to improve the image of the Buchan City Council include improving the existing channels of communication with the public and increasing the transparency and openness of the City Council, increasing the activity of officials and deputies of the City Council in social networks, forming the internal image of the body through the development of corporate culture in the council and improvement of motivational mechanisms for stimulating staff activity.

Keywords: *the image of the local self-government body, ways to improve the image, the image of the Buchansk City Council.*

Перш за все, слід відзначити, що зовнішній імідж органу місцевого самоврядування значною мірою визначається образом громади.

31 березня минулого року, після звільнення з-під окупації, місто Буча, скромний райцентр на Київщині та місто-супутник столиці, стала символом нелюдської жорстокості ворога: росіяни убили тут щонайменше 403 мирних мешканців (цифра може зрости, адже пошук тіл і місць поховань триває). Фактично вбито кожного десятого городянина, що опинився в окупації: у місті, населення якого до війни становило приблизно 42 тисячі осіб, після приходу росіян залишилось приблизно 3,6-4 тисячі осіб. Чимало жертв мали зав'язані за спиною руки, на тілах залишились сліди катувань, багатьох убивали під час спроби евакуюватись – попри застережні написи «ДЕТИ» на авто [2].

Враховуючи жахливі події березня 2022-го, сьогодні у цивілізованому світі мабуть не має людини, яка б не знала слова «Буча». Водночас, життя триває, потрібно рухатися далі, відбудувати місто і повертати йому імідж затишного київського передмістя, де цвітуть каштани, шумлять фонтани і лунає дитячий сміх.

Так само, імідж Бучанської міської ради, незважаючи ні на що, не повинен асоціюватися з біллю і страхом. Таким чином, існує потреба у розробці брендингової стратегії ради.

Розділяючи думку Е. Мамонтової, вважаємо, що структуру іміджу Бучанської міської ради доцільно розділити на вісім компонентів, а саме:

- 1) діловий імідж органу як уявлення про нього як суб'єкта ділової активності (повнота і своєчасність наданих послуг громадянину);
- 2) імідж працівників, який включає уявлення про стиль життя, суспільний статус і деякі особистісні (психологічні) характеристики;
- 3) внутрішній імідж організації як уявлення про культуру організації і соціально-психологічний клімат;
- 4) імідж керівника, який включає уявлення про можливості, ціннісні орієнтації, психологічні характеристики і зовнішність керівників;
- 5) імідж персоналу як узагальнене уявлення про персонал, фахову компетентність, що включає: мобільність, точність виконання роботи, інформованість, висококваліфіковану фахову підготов-

ку, культуру спілкування, соціально-психологічні характеристики співробітників, а також їх соціально-демографічні й фізичні дані: вік, стать, вади;

6) візуальний імідж органу як уявлення про організацію, субстратом якого є зорові відчуття, що фіксують інформацію про інтер'єр офісу, приймальню керівника, кабінет, символіку організації;

7) соціальний імідж міської ради як уявлення широкою громадськістю про соціальні цілі й роль організації в житті громадськості;

8) імідж послуг як уявлення людей стосовно особливих характеристик, якими є ці послуги [1].

Як показав аналіз, на сучасному етапі, посадові особи та депутати Бучанської міської ради активно працюють над пошуком шляхів відбудови міста, подоланням наслідків гуманітарної катастрофи, створенням належних умов життя мешканців громади, що, без сумніву, сприятиме формуванню позитивного іміджу ради.

Водночас, доцільно звернути увагу на вдосконалення існуючих каналів комунікації з громадськістю та підвищення прозорості та відкритості міської ради.

Так, в умовах воєнного стану в обмеженому режимі працює офіційний веб-сайт Бучанської міської ради, зокрема, відсутня можливість зворотного зв'язку та подання електронних звернень.

Також, на нашу думку, покращенню іміджу сприятиме активність посадових осіб та депутатів міської ради у соціальних мережах, що позитивно вплине на соціальний імідж ради.

Беручи до уваги складність умов, в яких доводиться працювати посадовцям ради, варто звернути увагу на формування внутрішнього іміджу органу шляхом розвитку корпоративної культури в раді та вдосконалення мотиваційних механізмів стимулювання діяльності персоналу.

Список використаних джерел

1. Мамонтова Е. Імідж органу публічної влади: структура та функції. Актуальні проблеми державного управління. 2013. Вип. 4. С. 90-93.

2. Місто болю і страху. Як Буча (не) повертається до мирного життя. URL: https://lb.ua/society/2022/04/18/513829_misto_bolyu_i_strahu_yak_bucha_ne.htm

Сергій Довгий, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Dovhyi, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

PARLIAMENTARY OPPOSITION: POLITICAL AND LEGAL STATUS

The parliamentary opposition as a political and legal institution is considered. The essence of the parliamentary opposition as an integral element of democracy and a legal form of public opposition in the conditions of a democratic political regime is highlighted. Signs of parliamentary opposition have been revealed. The concepts of "opposition" and "political opposition" are analyzed. The concept of "parliamentary opposition" has been clarified, which means a parliamentary (deputy) group or faction, a voluntary association of parliamentary factions that are not part of the coalition of parliamentary factions and do not agree with the political course of the head of state, the coalition and the government formed by it oppose their activities with fundamental issues of state policy.

Keywords: parliament, opposition, parliamentary opposition, political and legal status of parliamentary opposition.

Беззаперечним чинником, що впливає на забезпечення функціонування демократичного політичного режиму, є наявність конкуренції політичних сил не лише під час здобуття влади, а й під час її здійснення. Цей принцип конкуренції та змагальності влади, реалізується через легалізацію парламентської опозиції.

Активно діюча парламентська опозиція є однією з головних ознак демократичного ладу, соціально-політичною необхідністю у процесі розвитку суспільства, а також важливим механізмом забезпечення конкурентності, альтернативності та плюралізму.

Інститут парламентської опозиції є запорукою не лише стабільності держави, а й необхідною умовою запобігання узурпації влади та ефективним захистом від авторитаризму. Діяльність парламентської опозиції на засадах конструктивізму, альтернативності та контролю сприяє розвитку парламентаризму, забезпеченню багатопартійності, а також ефективності роботи уряду.

Відсутність в країні дієздатної парламентської опозиції або обмеження її діяльності правлячою політичною силою може призвести як до зростання соціальної нестабільності та напруженості, так і до політичної апатії та відчуженості громадян від процесів прийняття політичних рішень.

Тому проблема становлення та розвитку парламентської опозиції є актуальною для нашої країни.

Термін «опозиція» походить від лат. слова *oppositio* – протиставлення, бути протилежним. Під опозицією у політиці передбачається протиставлення власної політики іншій (найчастіше – офіційній); виступ проти думки більшості; протидія, опір певним політичним діям, поглядам, офіційній політиці, політичній думці; протиставлення та протидія урядові, главі держави, системі влади, конституції, політичній системі загалом [1, с. 48]. Опозиція направлена проти існуючої влади. Основна мета її існування і діяльності – прагнення коригування прийнятих владою політичних рішень, навіть до зміни влади.

Поняття «опозиція» розглядають у вузькому та широкому розумінні. У широкому розумінні опозиція означає протидію, боротьбу проти будь-якої панівної сили, а також ту групу або групи людей, які ведуть цю боротьбу; вона сприймається як форма суспільного протесту, у вузькому – це політична партія, коаліція або рух, що є парламентською меншістю, але що може прийти до влади на наступних виборах; розглядається як політичний інститут [2, с. 19].

О. Кокорев та Б. Бойко до опозиції відносять групу активних індивідів, яких пов'язують спільні політичні проблеми, і метою яких є вплив на владні структури [3, с. 40]. Вони стверджують, що опозиційний рух виникає в розвинених демократичних країнах і співіснує поряд з поняттям «влада», адже влада є однією з передумов для виникнення опозиційного руху. При цьому, опозиція

проявляється в формі протесту. Спочатку опозиція виникає усередині самої влади, а згодом, у зв'язку із маніпулюванням суспільною свідомістю, опозиція з'являється поза правлячими силами.

Опозицією є політична діяльність партій, груп, рухів, які не погоджуються з урядовим курсом, методами його реалізації та ведуть з урядом і політичними силами, які його представляють, боротьбу за державну владу.

Опозиція визначається: як протидія та опір; як група осіб всередині партії, організації чи парламенту, які ведуть лінію опору більшості, і, як правило, протистоять у суспільстві державній владі, а також структурам, що її підтримують.

У наукових колах поняття «політична опозиція» вживається у двох значеннях: 1) протиставлення політики іншій політиці; 2) виступ проти думки більшості чи проти пануючої думки в законодавчих партійних чи інших структурах [4, с. 182–185].

За визначенням В. Гошовської, політичною опозицією є протидія, опір чинній державній владі, протистояння здійснюваному стратегічному курсу з метою замінити його на інший, що задовольняє опозиційні політичні організації [2, с. 18].

В. Якушик визначає політичну опозицію як комплекс політичних сил (не лише інституціоналізованих, добре структурованих, легалізованих, але й також аморфних), які протистоять силам, що контролюють політичну владу [4, с. 179].

Визначаючи сутність поняття «парламентська опозиція», варто визначити ознаки парламентської опозиції. Основною ознакою парламентської опозиції є належність до структури парламенту. Парламентська опозиція функціонує на рівні представницького органу загальнодержавного значення й утворена у парламенті членами депутатського корпусу, а не іншими суб'єктами державної влади.

Варто відзначити, що суб'єкти парламентської опозиції можуть не погоджуватися з політичним курсом як уряду, так і глави держави. Але при цьому, діяльність парламентської опозиції спрямована на контроль за діяльністю уряду та/або глави держави. Ознака наявності парламентської опозиції (опозиційності) не передбачає представництва у виконавчих структурах та участі опозиційних сил у формуванні уряду.

Парламентська опозиція представляє альтернативні позиції політичної партії, коаліції партій; такі альтернативні позиції передбачають наявність конструктивної альтернативної програми розвитку держави та наявність фахівців-професіоналів, які здатні упроваджувати у життя цю програму.

Парламентська опозиція є інструментом зміни офіційного політичного курсу глави держави або ж уряду і, навіть, легального усунення з посади глави держави або окремих членів уряду.

Отже, парламентську опозицію можна визначити як парламентську (депутатську) групу чи фракцію, чи добровільне об'єднання депутатських фракцій, які не увійшли до коаліції депутатських фракцій, і які не погоджуються з політичним курсом глави держави, коаліції та сформованого нею уряду, виступають проти їх діяльності з принципових питань державної політики.

Таким чином, аналіз політико-правового статусу парламентської опозиції дають підстави стверджувати, що парламентська опозиція виступає одним із найбільш важливих інститутів сучасного демократичного суспільства, а її діяльність спрямована на контроль і критичний аналіз політики правлячої більшості та формування альтернативної стратегії розвитку й функціонування суспільства. Парламентська опозиція розглядається як парламентська (депутатська) група чи фракція, чи добровільне об'єднання депутатських фракцій, які не увійшли до коаліції депутатських фракцій, і які не погоджуються з політичним курсом глави держави, коаліції та сформованого нею уряду, виступають проти їх діяльності з принципових питань державної політики.

Список використаних джерел

1. Ільницька У. Політико-правовий статус політичної опозиції в демократичному суспільстві. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. Львів, 2008. Вип. 22. С. 46-53.
2. Політична опозиція : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Гошовської, К. О. Ващенко, Ю. Г. Кальниша. К. : НАДУ, 2013. 208 с.
3. Кокорєв О. В., Бойко Б. В. Види і типи опозиції у сучасному політичному просторі. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. та ін.; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2017. Вип. 59. С. 33-41.
4. Політична опозиція: теорія та історія, світовий досвід та українська практика. К.: Навч.-метод. каб. вищ. освіти Мін. освіти і науки України, 1996. 256 с.

Ельміра Дорошенко, аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Elmira Doroshenko, Postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЯК ПОТРЕБА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

RESTRICTIONS OF RIGHTS AND FREEDOMS AS NEED TO ENSURE POLITICAL SECURITY IN THE POST-WAR PERIOD

The topicality of the topic is due to the fact that after the end of the war, our state will face a number of tasks. Because, looking at history, the post-war period often presents complex challenges to ensure national security and stability in the country.

On the one hand, after the war, there may be a need to limit some rights and freedoms of citizens in order to prevent the risk of violence, terrorism, crime and other threats to state security. On the other hand, it can lead to human rights violations and discrimination. In this regard, it is necessary to find a balance between ensuring national security and protecting the rights and freedoms of citizens. Restrictions on the rights and freedoms of citizens may be necessary in certain situations when there is a threat to the political security of the country in the post-war period. However, such restrictions must be reasonable, temporary and comply with international human rights standards.

Keywords: *Rights and Freedoms, Restrictions of rights and freedoms, political security, post-war period in Ukraine.*

Актуальність теми обумовлена тим, що після закінчення війни перед нашою державою буде стояти ряд завдань. Оскільки, дивлячись на історію, в період після війни часто виникають складні виклики для забезпечення національної безпеки та стабільності в країні.

З одного боку, після війни може виникнути необхідність в обмеженні деяких прав і свобод громадян з метою запобігання ризику насильства, тероризму, злочинності та іншим загрозам для державної безпеки. З іншого боку, це може призвести до порушення прав людей та дискримінації. У зв'язку з цим, необхідно знайти баланс між забезпеченням національної безпеки та захистом прав та свобод громадян.

Обмеження прав і свобод громадян можуть бути необхідними в певних ситуаціях, коли існує загроза політичній безпеці країни в післявоєнний період. Однак, такі обмеження повинні бути обґрунтованими, тимчасовими та відповідати міжнародним стандартам прав людини. [1]

Обмеження прав і свобод у повоєнний період допустима в обмеженні свободи слова та преси. У певних випадках державі може знадобитися обмежити свободу слова та преси, щоб уникнути розпалювання політичних конфліктів із супротивниками та запобігти розпалюванню напруження в суспільстві. [2] Війна загострює етнічні конфлікти серед громадян, особливо під пропаганду підпадають мешканці територій, які були окуповані під час війни. Тому деякі люди можуть використовувати свободу слова для пропаганди своїх ідей. [3] Обмеження свободи слова у зв'язку з проблемами відновлення також є дуже вірогідно важливою. Після війни країна може перебувати в стані відновлення, і уряд може обмежувати свободу слова, щоб запобігти розпалюванню соціальних напружень, виклику проблем з відновленням та взагалі деморалізації суспільства.

Цензура в повоєнний час, міжнародний досвід. Після закінчення Другої світової війни в багатьох країнах світу було запроваджено цензуру, яка стала невід'ємною частиною повоєнного періоду. Це було зроблено з метою забезпечення національної безпеки та встановлення порядку після війни. Наприклад, після закінчення Другої світової війни уряд США був занадто обережним щодо розголошення конфіденційної інформації, яка може вплинути на національну безпеку країни. Уряд США

створив Комітет з розгляду інформації (The Committee on Public Information), який контролював публікації, що виходили з преси, радіо та кіноіндустрії. Комітет встановив правила, які обмежували можливість публікації матеріалів, які могли б дискредитувати діяльність армії та уряду, або ж призвести до порушення національної безпеки. Також уряд США змушував журналістів підписувати зобов'язання про зберігання конфіденційності щодо інформації, яку вони отримували під час своєї роботи. Це забезпечувало додатковий захист конфіденційної інформації та запобігало її можливому розголошенню. Але з часом більшість з цих обмежень були зняті, оскільки деякі були суперечливі або неактуальні. [4]

Обмеження вільного пересування осіб в повоєнний час для забезпечення безпеки громадян та запобіганні злочинам. Обмеження вільного пересування полягає в встановленні або залишенні (з часів воєнного стану) комендантської години. Так як і під час війни, в повоєнний період хоча б перші пів року повинне діяти обмеження пересування, а саме в нічний час. Метою цього обмеження є запобігання злочинних дій диверсантів та інших, які «залишились» з часів війни. Також комендантська година може допомогти зберегти громадський порядок та зменшити напруження в суспільстві, яке однозначно буде в повоєнний час. [5]

Обмеження права на страйки є одним з можливих заходів, які можуть бути вжиті урядом для забезпечення політичної та соціальної стабільності в повоєнний час. Після війни у багатьох країнах спостерігається економічна нестабільність, зниження виробництва та ріст безробіття. Це може призвести до збільшення соціальної напруги та загострення соціальних проблем. У такій ситуації працівники можуть вимагати підвищення зарплат, покращення умов праці та інші покращення в своїх умовах праці, а це може призвести до страйків та інших форм протесту. Уряд може встановити обмеження на право на страйки, наприклад, вимагати заздалегідь повідомлення про страйк, встановлювати мінімальну кількість працівників, які повинні брати участь у страйку, або обмежувати тривалість страйку. Такі обмеження можуть бути вжиті з метою запобігання економічній та соціальній нестабільності, яка може призвести до політичної нестабільності. Але, варто зазначити, що обмеження права на страйки може бути сприйняте працівниками, як порушення їхніх прав та свобод, тому необхідно забезпечувати баланс між правом на страйк та іншими соціальними та економічними інтересами.

Важливість обмеження на свободу зборів та проявів в повоєнний час. Метою цього обмеження є запобігання провокаціям та конфліктам, які можуть призвести до політичної нестабільності. Це може включати заборону на проведення масових заходів, таких як протести, мітинги або демонстрації, які можуть бути потенційно небезпечними для громадського порядку, а саме розповсюдження пропаганди, яка може викликати насильство або розбрат. Тому вважаю обмеження на свободу зборів та проявів в повоєнний час обґрунтованими, але при цьому забезпечити захист основних прав та свобод та урегулювати питання мирних зборів. [6]

Обмеження на свободу підприємництва з метою забезпечення економічної стабільності країни. Це може бути досягнуто шляхом регулювання цін, обмеження імпорту та експорту, встановлення квот на виробництво товарів та послуг, а також шляхом націоналізації окремих секторів економіки. Уряд може також встановлювати обмеження на підприємництво з метою забезпечення рівномірного розподілу ресурсів в країні. Наприклад, уряд може встановлювати квоти на видобуток природних ресурсів, обмеження на використання земельних ділянок або націоналізувати певні галузі економіки, щоб забезпечити доступ до ресурсів для всіх секторів економіки. Але в цьому обмеженні треба бути обережними в тому щоб не торкнутись зменшення інвестицій та інновацій у певні галузі економіки, що може знизити загальний рівень економічного зростання. [7]

Таким чином, у період після війни, коли суспільство ще не стабілізувалось і існує загроза знову виникнення конфлікту, обмеження прав і свобод можуть бути необхідними для забезпечення політичної безпеки. Але обмеження прав і свобод повинні бути обґрунтовані, тимчасовими та пропорційними меті, яку вони мають служити. Будь-яке обмеження повинно бути виправданим суспільною необхідністю та відповідати вимогам законодавства.

Список використаних джерел

1. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект / А. С. Славко // Науковий вісник Ужгородського національного універ-

ситету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 41(2). - С. 74-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_41%282%29__19

2. Центр дослідження прав людини. «Обмеження прав та свобод в Україні в умовах конфлікту на сході країни». 2021.

3. Центр дослідження масової інформації. «Пропаганда в Україні: хто створює міфи і як боротися з ними». 2021.

4. Golan, Galina. «State Control over Propaganda in the United States during World War II». *Media, War & Conflict*, vol. 4, no. 2, 2011, pp. 189-205.

5. «The Evolution of Restrictions on the Freedom of Movement during Armed Conflict: An Analysis of International Humanitarian Law and Its Interpretation», автор - Bruce Oswald (2016)

6. «Право на збори в умовах надзвичайного стану та війни: досвід Західної Європи та України» автора О. Б. Луціва, опублікована в журналі «Вісник Національної академії правових наук України», № 2, 2018.

7. Шевченко, І. М. (2017). Обмеження підприємницької діяльності під час війни: проблеми та шляхи подолання. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 4, 109-115.

Юрій Дробович, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Drobovych, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Інна Плотницька**, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It was found that the experience of functioning in the conditions of full-scale military operations is unique for the Ukrainian parliament. It has been established that the completeness of the legislative powers of the Verkhovna Rada of Ukraine is preserved even during times of war and state of emergency, moreover, the parliament plays a vital role in such conditions. It is shown that with the beginning of the active phase of the invasion, legislators had to actually develop and pass draft laws from scratch, necessary for the functioning of the state under martial law. At the same time, the issue of compliance with the principle of transparency of the parliament's activities remains relevant in modern realities, since its decisions are made secretly for reasons of national security.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, activities of the Ukrainian parliament, martial law.

Із 7-ї ранку 24 лютого 2022 року і по сьогодні Верховна Рада – єдиний законодавчий орган нашої держави, – незважаючи на високу загрозу фізичного знищення, продовжує виконувати свої повноваження в залі засідань та приміщеннях комітетів у Києві. Конституційна більшість депутатів – в Україні. Закони приймаються. Держава функціонує.

Український парламент, на жаль чи на щастя, вперше переживає унікальний досвід функціонування в умовах повномасштабних воєнних дій.

Український парламент являє собою центральну інституцію вітчизняного конституційного устрою.

Як справедливо відзначають Ю. Кириченко та С. Чоудрі, «в Україні функціонує напівпрезидентська система правління, яка поєднує два компоненти: прямо обраного президента, з одного боку, та, з іншого боку, прем'єр-міністра, який користується довірою Верховної Ради України» [1].

Згідно зі ст. 75 Конституцією України, «єдиною законодавчою владою наділена Верховна Рада України» [2].

Вся повнота законодавчих повноважень Верховної Ради України зберігається і під час воєнного та надзвичайного станів. Більше того, парламент відіграє життєво важливу роль в таких умовах.

До прикладу, у випадку, коли Президент України оголошує надзвичайний чи воєнний стан відповідно до ст. 83 Конституції України, Верховна Рада зобов'язана зібратися протягом двох днів. Також, незважаючи на те, що Президент України видає указ про запровадження воєнного чи надзвичайного стану відповідно до ст. 106 Конституції України, Верховна Рада затверджує такий указ протягом двох днів відповідно до ст. 85 Конституції України. Якщо Верховна Рада України не збереться у зазначений термін і не затвердить указ Президента, то надзвичайний чи воєнний стан не запроваджується.

Принципово конституційне значення має той факт, що законодавчі повноваження Верховної Ради України зберігаються під час воєнного та надзвичайного стану, тобто Конституція України не делегує законодавчих повноважень Президенту за таких обставин.

Так, загалом, у 2022 році українським парламентом було прийнято 351 закон [3]. Абсолютна більшість прийнятих законів стосувалися збройної агресії рф.

Також, слід зауважити, що частина законопроектів, прийнятих після 24 лютого 2022 року, були офіційно зареєстровано значно раніше. До прикладу, законопроекти щодо встановлення криміналь-

ної відповідальності за колабораційну діяльність, а також заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора були зареєстровані в 2021 році, але прийняті лише після початку повномасштабної збройної агресії з боку РФ [3].

Водночас, з початком активної фази вторгнення законодавцям довелося фактично з нуля розробляти і ухвалювати законопроекти, необхідні для функціонування держави в умовах воєнного стану.

Крім того, варто відзначити, що ключова роль Верховної Ради України в умовах воєнного стану підсилена нормами статті 83 Конституції України, яка передбачає, що у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану, вона продовжує виконувати свої обов'язки до обрання нової Верховної Ради після скасування воєнного чи надзвичайного стану [2].

Також, відповідно до статті 82 Конституції України, Верховна Рада України має конституційно обов'язковий кворум у дві третини голосів, який зберігається під час воєнного чи надзвичайного стану. Так, як і вимога щодо права приймати рішення виключно на пленарних засіданнях шляхом голосування, згідно зі статтею 84 Конституції України [2].

Таким чином, як бачимо, за умов введення в Україні воєнного стану Верховна Рада України зберігає всю повноту законодавчих повноважень.

Разом з тим, актуальним в сучасних реаліях залишається питання дотримання принципу прозорості діяльності парламенту, оскільки її рішення ухвалюються таємно з міркувань національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Кириченко Ю. Чоудрі С. Парламент України у воєнний час. Український часопис конституційного права. 2022. №2. URL: <https://www.constjournal.com/pub/2-2022/parlament-ukrainy-voiennyi-chas/>

2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Рік роботи Верховної Ради: підсумки 2022 р. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:rik-roboty-verkhovnoi-rady-pidsumky-2022-r:text>.

Олексій Кравчук, студент ОНП «Парламентаризм і парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Kravchuk, Student of the educational program «Parliamentarism and parliamentary activity» Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

PECULIARITIES OF ACTIVITY OF PUBLIC AUTHORITIES ON THE BASIS OF CRISIS MANAGEMENT

It is noted that the activity of public authorities on the basis of crisis management has its own peculiarities, since it requires not only taking into account the basic principles of democracy, but also an effective response to the main crises arising in the country. A group of crises in the sphere of public administration has been characterized and the ways of their solution by public authorities have been allocated, including security crisis, political crisis, economic crisis, humanitarian crisis, ecological crisis.

It is determined that the specified group of crises in the sphere of public administration has different forms of manifestation, and therefore different ways of their solution, which require from civil servants of all ranks and positions flexibility of thinking, professionalism, in particular in the field of security and national-patriotic attitude. It was found that they are united by the fact that they significantly worsen the previous state in which the state was and therefore require its prompt overcoming through the application of appropriate mechanisms of public administration.

Keywords: *parliamentary activity, crisis management, democracy, state institutions.*

Парламентська діяльність з питань організації державної влади на засадах антикризового управління має свої особливості, оскільки вимагає не тільки врахування основних принципів демократії, але й дієвого реагування на виклики і проблеми, пов'язані з кризами.

Тому важливим є набуття парламентарями відповідних знань з основ антикризового управління та вміння їх застосовувати у практичній діяльності, зокрема вміння забезпечувати умови соціально-економічного оздоровлення фінансово-господарської діяльності держави та застосування інструментів попередження і запобігання кризовим явищам у майбутньому. Нині, коли Україна виборює свою незалежність у війні з РФ, розпочату повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року, наукові засади антикризового управління стають особливо важливими.

Нами розглянута група криз у сфері публічного управління і виокремлено шляхи їх вирішення органами державної влади (далі – ОДВ) (див. табл.1).

Таблиця 1. Основні види безпек у державі та шляхи їх вирішення ОДВ

види безпек	Ознака безпеки	дії ОДВ
криза з безпеки	може призвести до загрози національній безпеці, незалежності та стабільності країни	- приймати рішення швидко й ефективно; - мати чіткий план дій; - координувати роботу всіх відповідальних органів; - прораховувати можливі наслідки; - мати підтримку населення та міжнародного співтовариства
політична криза	може призвести до розколу суспільства та зниження довіри до влади	- забезпечити прозорість діяльності; - забезпечити збереження демократичних принципів при прийнятті рішень; - знайти компромісне рішення, для вирішення конфлікту між політичними партіями; - вжити безкомпромісних заходів для знищення корупції
економічна криза	може завдати серйозної шкоди економіці країни через зниження виробництва та збільшення витрат на військові та інші потреби	- приймати ефективні заходи з підтримки економіки; - створювати умови для нових робочих місць; - проводити стимулюючі заходи для підтримки малих і середніх підприємств; - зменшити тягар на бізнес та збільшити його конкурентоспроможність

гуманітарна криза	може призвести до масового переселення населення, погіршення умов життя, нестачі продуктів харчування та інших необхідних ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> - організувати гуманітарну допомогу для постраждалого населення; - надавати психологічну допомогу та підтримку для тих, хто потерпає від психологічної травми; - вживати заходів з превентивної медицини та гігієни, щоб запобігти поширенню різних захворювань; - забезпечувати освіту та навчання для дітей та молоді, щоб зберегти їхні можливості на майбутнє; - залучати міжнародні організації та інші держави для надання необхідної допомоги;
екологічна криза	може призвести до забруднення довкілля та негативного впливу на природні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> - вживати заходів для забезпечення екологічної стійкості; - впроваджувати відновлення природних ресурсів; - забезпечувати перехід на альтернативні джерела енергії; - ефективно використовувати ресурси, щоб зменшити навантаження на природу; - популяризувати екологічні звички та способи життя

Джерело: авторська розробка на основі [1-5].

Як бачимо з табл.1, основними видами криз у державі є: *криза з безпеки, політична криза, економічна криза, гуманітарна криза, екологічна криза*. Всі вони мають власні особливості – форми прояву та шляхи вирішення. Однак їх об'єднує те, що вони суттєво погіршують попередній стан, в якому перебувала держава (чи будь-яка система) і тому потребують ефективно працюючих ОДВ (парламент, уряд, обласні та місцеві ради й адміністрації тощо), які б швидко й оперативно долали кризу й оздоровлювали соціально-економічний та політичний стан у державі.

Вважаємо, що всі ОДВ у державі в умовах кризи, а особливо в умовах війни, мають бути завжди готовими до:

- швидкого й ефективного реагування на ситуації (для цього потрібно застосовувати відповідні інструменти і механізми оперативного прийняття управлінських рішень і сформуванню жорстку систему контролю за їх виконанням);
- співпраці з іншими ОДВ (для цього потрібно працювати в умовах діалогу і компромісу тільки в інтересах держави, громадян, людей);
- залучення громадян до процесу прийняття рішень (для цього необхідно створювати сучасні комунікативні платформи для зв'язку з громадськістю, проводити консультації, залучати громадські організації).

Як **висновок** зазначаємо, що у кризових ситуаціях потрібно діяти швидко, але ефективно і якісно. Тому державні службовці всіх рангів і посад, пацючі в ОДВ, мають бути гнучкими, професійними і патріотичними. А як, говорив український філософ Григорій Сковорода, ще й мужніми. Адже, перед ними стоїть завдання під час кризи приймати саме ті рішення, яких потребує ситуація, вирішення якої має бути спрямовано лише на задоволення суспільного добробуту.

Список використаних джерел

1. Ткаченко А. М., Коваленко О. В., Єлець О. П. Концептуальні підходи до антикризового управління в сучасних умовах господарювання. Запоріжжя : Запорізька Державна Інженерна Академія, 2010. 356 с.
2. Хвесик М. А., Степаненко А. В., Ральчук О. М. та ін. Антикризове управління економічною безпекою в умовах викликів фінансово-економічної глобалізації (державний і регіональний виміри). Донецьк : Юго-Восток, 2010. 324 с.
3. Коваленко О. В. Антикризове управління: теорія, методологія та механізми реалізації. Запоріжжя : Запорізька Державна Інженерна Академія, 2011. 466 с.
4. Линник О. І., Смоловик Р. Ф., Юр'єва І. А. Антикризове управління на вітчизняних та закордонних підприємствах: теорія, діагностика кризового стану, соціально-економічні аспекти управління. Харків : Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2013. 544 с.
5. Воронкова В. Г., Ажажа М. А., Білогур В. Є. та ін. Філософія антикризового державного управління: теоретико-методологічний контекст. Запоріжжя : Запорізька Державна Інженерна Академія, 2014. 290 с. URL: https://vue.gov.ua/Антикризове_управління.

Антон Куликович, студент ОП «Парламентаризм» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anton Kulikovych, Student of the educational program «Parliamentarism», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

FUNCTIONS OF THE POLITICAL AND MANAGERIAL ELITE AND THEIR INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE STATE

Relevance of the study of theoretical developments on the formation of political and governing elite, including its functions, due to the need of compliance of the role of political and governing elite and social needs.

The article is devoted to the priority functions of political and governing elite at present state.

In this work studied scientific approaches to defining the role of the elite. It was established that the main and most essential function of political and governing elite, which actually led to the selection of this category, is political control. It is shown that political and governing elite level for personalized serves as the political system, namely strategic, integrative and regulatory. The main functions of political and governing elite also includes: mobilization, communication, function representation in the political system of society social interests.

Політична еліта - це відносно нечисленна соціальна група, яка концентрує у своїх руках великий обсяг політичної влади [1, с.1]

Члени такої групи виділяються з основної маси суспільства: вони користуються привілеями, мають високий соціальний статус, займають керівні позиції, впливають на владу та беруть участь у ухваленні політичних рішень. Іншими словами, керують суспільством.

До складу політичної еліти входить глава держави (президент, монарх тощо) і люди, які обіймають високі посади у законодавчій, судовій та виконавчій гілках влади. Наприклад, оточення політичного лідера, міністри, керівники провідних партій, великих суспільно-політичних організацій та державних органів. [2, с. 2]

Як і будь-яку іншу роботу, діяльність політичної еліти слід оцінювати. Ось кілька маркерів, які допоможуть довести, що вона добре виконує свої функції:

- підвищується рівень добробуту та прогресу в суспільстві;
- забезпечується національна безпека;
- країна займає найвище місце на міжнародній арені;
- суспільство політично стабільне;
- народ високо оцінює політичну еліту, результати її роботи та якості членів;
- держава правильно використовує соціальну енергію народу;
- відносини між громадянським суспільством та державою збалансовані.

Елітний пул сучасного суспільства складається із чотирьох категорій, найбільш загальними з яких є економічні, політичні, інтелектуальні, професійні. Економічні еліти володіють чи контролюють максимальний обсяг економічних ресурсів. Інтелектуальні еліти задають порядок денний; політичні - мають владу, професійні еліти - спільноти тих, хто досяг найвищих показників у професійній сфері (музика, медицина, інженерія тощо). [3,с.2]

Владу в суспільстві не може здійснювати ні окрема людина, ні всі люди відразу. Через що і з'являється організована меншість, яка править саме тому, що вона організована, а всі основні конфлікти розгортаються між елітами: меншістю, що утримує владу, і меншістю, що йде до влади. Цей феномен називають «циркуляція еліт» [4, с. 3].

То ж чи є в Україні еліта? Якщо брати у найзагальнішому сенсі, де еліту складають ті люди, які приймають рішення державної ваги або впливають на прийняття цих рішень відповідно до свого політичного статусу, то так. Але вітчизняна еліта наразі підпадає лише під одне визначення – борці за владу. Проте представник еліти або ж організованої меншості має характеризуватися наявністю трьох її складових: моральні якості, високий інтелект та творчий потенціал. То ж можемо припустити, що навряд чи можна впевнено заявити про наявність загальнонаціональних лідерів і авторитетів. Проте умови військової агресії та воєнного стану певним чином створило умови до випробування сучасної еліти нашої держави, яке вони і зараз проходять по-різному. Проте наразі вбачається питання про те, що потрібно єдине спільне загальнонаціональне бачення майбутнього, яке б така еліта реалізовувала в межах інтересів держави і її громадян. Так, сьогодні є єдина мета перемогти ворога, проте який курс буде сповідувати держава завтра. На нашу думку, можемо говорити про такий формат, коли з'явиться нова якісна еліта, яка не буде обмежуватися націоналістичними рамками, а, навпаки, зможе максимально використати історичне та культурне різноманіття нашої країни, її економічний та людський потенціал.

У книзі «Чому нації занепадають» Д. Аджемоглу та Д. Робінсон, говорять про успішність та неуспішність держав в залежності від типу владних інститутів: екстрактивних та інклюзивних. У перших влада де-факто належить еліті, мета якої утриматися при владі та здобути більше зиску. Інклюзивні держави розвиваються, вони не перешкоджають долучатися іншим людям до політики та економіки, адже вони – це і є розвиток; чим більше інклюзивності, тим більше багатства і навпаки. Це приклади того, як треба чи не треба робити. [5, с.4]

Впевнені, що супротив ворогу, єдність нації має зіграти вирішальну роль у цьому формуванні. Тому сьогодні, як і раніше, надзвичайно важливо сформувати національно свідому еліту, орієнтовану на інтереси нації та всіх її представників, її економічного і культурного розвитку та розквіту.

Список використаних джерел

1. Міхновський М. Самостійна Україна. // Націоналізм: Антологія. 2-ге вид. – К.: 2006. С. 431.
2. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Де шукати наших історичних традицій; Дух нашої давнини – К.: 2005. – С. 318.
3. Сціборський М. Націократія. – Вінниця: 2007. – С. 75.
4. Мирон Д. Ідея і Чин України. – URL: http://rid.org.ua/ukr/index.php?option=com_content&task=category§ionid=6&id=28&Itemid=31

Максим Максименцев, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Maksimentsev, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1173-9113>

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИДИ ПОЛІТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ ВПЛИВУ (ВТРУЧАННЯ) В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ ТА СПОСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ПЕРЕКОНАННЯ ЯК ЗАГРОЗА ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ

TYPES OF POLITICAL MANIPULATIVE INFLUENCE CAMPAIGNING (INTERFERENCE) IN THE GLOBAL INTERNET AND MEANS OF MANIPULATIVE PERSUASION AS A THREAT TO INFORMATIONAL SECURITY

In the political science influence campaigning and the issue of persuasion through, e.g., fake news, there is the distinction between the art of influence campaigning and computational propaganda spread around the global internet and online media. The consequences of these manipulative practices, both on the web as well as in social media are in the center of focus of studies in the field. Lots of research and studies are also focused on Russian-style influence campaigning in the US, in particular during elections between, as well as perceived presence of the same influence campaigning during elections, political and public hearings in Germany, France, Sweden and elsewhere, e.g., the Netherlands in the form of Russian influence campaigning around the crash of the MH17 and suicide bombings in the Brussels airport and metro (between 2014 - 2016). Influential instruments have been discovered in Twitter data sets influenced by Russian-led trolls and other well-equipped influence campaigners. Political campaigning creates narratives that divide societies, expand and aggravate them by bots, fake following, astroturfing, front groups and other hand-made tactics, thus placing solid grounds to debates around the subject that established political and social institutions are under threat to informational security, being vulnerable to manipulative influence via global web and online media.

Keywords: political influence, influence campaigning, manipulation, persuasion, internet and media.

Існує невелика, але зростаюча за кількістю маса досліджень у західних наукових колах, що критикує моделі передачі, також відомі як теорії підшкірної голки або чарівної кулі, які самі по собі можуть вважатися невід'ємною частиною кампаній фейкових новин та захоплення так званою психологічною діяльністю, як-от у кейсі від Cambridge Analytica.¹ Стверджується, що моделі передачі не враховують активну фільтрацію медіа-користувачів чи фактичний обмін, за допомогою чого хтось поширює сумнівні медіа контенти більше для спілкування з іншими чим для розваги, не для передачі суттєвої інформації. Такі моделі також нехтують жорстким критеріями, а дослідження виявляють, що кампанії загалом мають мінімальний ефект. Один з аспектів огляду літератури, що стосується емпіричної роботи, стосується методів, які використовуються для розмежування політичного простору в Інтернеті для подальшого дослідження масштабів і впливу проблемного контенту, небажаних новин і роботизована пропаганда – використовувати деякі терміни для більшого досліджуваного явища. Тут розглядаються здебільшого змішані (кількісно-якісні) техніки та цифрові методи медіа-досліджень та журналістського аналізу даних за такими жанрами, як дезінформація, змова, клікбейт, гіперпартійність та (автоматичне) посилення ідей.

Фейкові новини, спойлер (треш, спам) новини та обчислювальна пропаганда. Історично проголошення фейкових новин можна було вважати пов'язаними з певною практикою публікації романів у стилі: «коли старі медіа були новими», так і зараз через платформи соціальних мереж [2]. Термін «качка», що означає необґрунтовані чутки або історії, відноситься до вмісту, надрукованого у французьких аркушах вісімнадцятого століття; «скандальні аркуші» є британським терміном для тієї ж

епохи видавництва. У США, зокрема, «фейкові новини» як термін нещодавно відродився та поширився на міжнародному рівні в багатьох значеннях, у яких він використовувався історично: «новинна сатира, новинна пародія, вигадка, маніпуляція, реклама та пропаганда». Із зростанням корпоративних зв'язків з громадськістю розмивання різниці між редакційною статтею та рекламою, що розсилається по дроту або в ефір, спонукали до використання псевдоніму «фейкери новин» [7]. Варто нагадати, що пародія стала причиною появи найбільш поширеної гільдії «фейкових новин» під час президентських кампаній у США 2015-2016 років, на кшталт: «Папа Франциск шокує світ, підтримуючи...». Хоча багато визначень зосереджені на фальшивості контенту, вони можуть мати вигляд «новин - прикрас» через використання апарату новин, включаючи стиль, формати та використані контенту [3]. З середини дев'ятого сторіччя маркування новинних засобів масової інформації загалом і неприємних репортажів конкретно як продукту *der Lugenpresse* (нім.) або «брехливої преси» є дискредитаційним прийомом або навіть комунікаційною стратегією, яку й сьогодні практикують ультраправі соціальні рухи, як-от *Pegida* в Німеччині, скандуючи на вуличних мітингах *Lugenpresse, halt die Fresse* (натисни лежачи, закрій рота) [1]. Це було німецьке *Unwort des Jahres* (сумнозвісне слово року) у 2014 році на конкурсі, організованому *TU Darmstadt*. Фейкові новини також є ярликом, який використовується в дуже консервативних політичних колах США для окремих джерел новин, зокрема *CNN, MSNBC, The New York Times* і *The Washington Post*; це позначення подібне, хоча, можливо, більш екстремальне, до минулих зображень «елітних медіа», які визначають порядок денний, на відміну від консервативних вискочок, таких як *FoxNews* [8]. У цьому відношенні поточну ситуацію можна назвати лише останнім трендом стигматизму фейкових новин або навіть моральною панікою. Обговорюючи це явище у зв'язку з соціальними медіа та іншими онлайн-джерелами, дослідники проекту комп'ютерної пропаганди в Оксфордському Інтернет-інституті (ОІІ) часто пропонує загальний термін «сміттєві новини», що визначається як «екстремістські, сенсаційні, конспірологічні, замасковані коментарі», посиляючись на нову термінологію, яка охоплює збудливі, пов'язані з Інтернетом медіа та мову [10].

Як дезінформація, так і «хибна інформація» (*misinformation* – англ.) є неправдивими, але остання є такою ненавмисно, тоді як перша створена з метою навмисного введення в оману та заподіяння шкоди. «Зловмисна інформація» (неологізм), начебто запозичений із класифікації піратського програмного забезпечення або зловмисного програмного забезпечення, був введений для опису точної інформації, оприлюдненої з метою переслідування, наприклад докінгу або публікації приватних даних. Дійсно, «екстремальне мовлення» — це термін, який було запропоновано як відтінок дискурсу мови ненависті, оскільки він застосовувався до онлайн-токсичності. Він призначений для охоплення форми гострого мовного та культурного конфлікту. Його зростання спонукало такі компанії соціальних медіа, як *Facebook, Twitter* і *Alphabet* (власники *YouTube*), розширити свої пули рецензентів(цензури) вмісту, а також розширити їхні внутрішні повноваження виявляти та видаляти не тільки насильство, порнографію та ненависть. *Google* також встановив систему зворотного зв'язку для свого веб-пошуку, щоб повідомляти про невідповідні автопропозиції після повідомлень про запити на «голокоств», що автозаповнюються словами «це обман» [5]. Два терміни використовувалися, щоб охопити Інтернет, а згодом і соціальні медіа, як медіа акселераторів: наживка для кліків (*clickbait* – клікбейт) і комп'ютерна пропаганда. Зазвичай компанії соціальних медіа прагнуть операціоналізувати змістовні визначення в обчислювальні сигнали. Таким чином, для *Facebook* коротка увага (або короткий час перебування на сайті) є сигналом наживки для кліків, оскільки читачі, яких заманили на споживання вмісту, згодом незадоволені низькоякісним вмістом і залишають сторінку швидко. Приманка для кліків була частиною історії нібито аполітичних македонських підлітків із Велеса, які використовували «методи розсилки спаму», щоб заробити гроші напередодні президентських виборів у США 2016 року. Підставне формування вмісту в політичних цілях є *астротурфінгом*. Це штучне насичення газет та інших постачальників контенту політичною (або корпоративною) проплаченою рекламою, замаскованою під справжні інтереси громадян, хоча от з *Brexit, Britain's Future*, журналісти-розслідувачі довго не могли розкрити джерело фінансування, незважаючи на прозорість його позначення.

Агітація впливом та «гіперпартійний» стиль маніпуляцій. «Темна глобалізація» — це термін, запропонований істориком Тімоті Снайдером для позначення того, як знання проблем західного суспільства дає можливість впливати на активістів з-за кордону або Росії зокрема. На замовлення Конгресу США було проведено детальний аналіз кампанії російського впливу в 2014-2017 роках, для обох яких використовувалися дані *Facebook, Twitter* і *Alphabet (Google)*, які раніше не були доступні для дослідження [6]. Нові знання мають свою силу. Ці дослідження також призвели до рекомендацій щодо як боротися з наслідками. Дослідження фірми з кібербезпеки *New Knowledge* наголошує на колективному когнітивному дисонансі, якого досягає ефективна пропаганда, вводячи (і популяризуючи) у цьому

контексті мову розвідки та контррозвідки (2018). Серед цілей пропагандистів є створення «пустелі дзеркал», спочатку фраза походить від Т.С. Вірш Еліота, але мобілізована вона була у подальшому розвідувальною спільнотою. Це стосується середовища, де істина (та її встановлення) більше не є самоочевидною [4]. New Knowledge стверджує, що для досягнення цієї мети необхідно створити «медіа-міраж» або «взаємопов'язані інформаційні екосистеми». призначені для того, щоб занурити й оточити цільову аудиторію». У New York Times, Facebook, як провідний приклад «прес-платформи», було описано як «абсолютно божевільна, ненавмисно гігантська, **гіперпартійна політично-медійна машина**». Ці джерела, що наповнюють платформу вмістом, визначаються як «відкрито ідеологічні веб-операції». Вони також успішні не тільки тому, що більш екстремальний і сенсаційний контент поширюється швидше, ніж більш твереза правда [9]. Показники ефективності базуються на вірусності («заразності») публікацій, а ті, які добре працюють, імітуються.

Висновки. Феномен політичних медійних маніпуляцій і кампаній впливу на платформі «фальшивих новин» можна розглядати як відродження попередніх, які зазвичай відбувалися, коли впроваджувалися нові медіатехнології, які дестабілізували виробництво. Дезінформація та недостовірна інформація (неологізм) мають на меті завдати шкоди, тоді як дезінформація може бути такою ж неправдивою, але її поширення ненавмисним. Питання «фейкових новин» як стратегії кампанії – чи то російськими оперативниками, русифікованими місцевими акторами, гіперпартійними медіа-мейкерами та іншими вважають тактикою створення медіа міражів (де факт і вигадку важко роз'єднати). Уряди в усьому світі замовили дослідження, розкриваючи широту та масштаби проблеми, нагальність підвищення медіаграмотності та регулювання політичної реклами на платформах, включаючи «темні» публікації («темники»). Платформи просять створювати публічні архіви, а вчені в США і нещодавно в Європі, висувають аргумент, що вивчення російської дезінформації відволікає увагу від доморощених гіперпартійних новинних середовищ, які з'явилися протягом останніх кількох років, особливо правих за смисловим акцентом. На сьогоднішній день ефективність кампанії російського впливу в Європі, чи то посіву, чи то загострення розколу, ще має бути переконливо продемонстрована; фальшиві та небажані вітчизняні джерела новин (наприклад, які повторюють причину збиття МН17), також, здається, мають слабе охоплення.

Список використаних джерел

1. Beiler, Markus and Johanna Kiesler (2018) “‘Lügenpresse! Lying Press!’ Is the Press Lying?”, in Otto, Kim and persAndreas Köhler (eds.) *Trust in Media and Journalism*, Wiesbaden: Springer, 155-179.
2. Gitelman, Lisa (2006) *Always Already New: Media, History, and the Data of Culture*. Cambridge, MA: MIT Press.
3. Grinberg, Nir, Kenneth Joseph, Lisa Friedland, Briony Swire-Thompson and David Lazer (2019) ‘Fake News on Twitter During the 2016 U.S. Presidential Election’, *Science* 363(6425): 374-378, DOI: 10.1126/science.aau2706 .
4. Groll, Elias (2018) ‘Battling the Bots’, *Foreign Policy*, 12 November.
5. Hern, Alex (2017) ‘Google Acts Against Fake News on Search Engine’, *The Guardian*, 25 April.
6. Howard, Philip N. Bharath Ganesh, Dimitra Liotsiou, John Kelly and Camille François (2018) ‘The IRA, Social Media and Political Polarization in the United States, 2012-2018’, Report, Computational Propaganda Research Project, Oxford: Oxford Internet Institute.
7. Lazer, David M.J., Matthew A. Baum, Yochai Benkler, Adam J. Berinsky, Kelly M. Greenhill, Filippo Menczer, Miriam J. Metzger, Brendan Nyhan, Gordon Pennycook, David Rothschild, Michael Schudson, Steven A. Sloman, Cass R. Sunstein, Emily A. Thorson, Duncan J. Watts and Jonathan L. Zittrain (2018) ‘The Science of Fake News’, *Science*, 359(6380):1094-1096, DOI: 10.1126/science.aao2998.
8. Peck, Reece (2019) *Fox Populism: Branding Conservatism as Working Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Vosoughi, Soroush, Deb Roy and Sinan Aral (2018) ‘The Spread of True and False News Online’, *Science*, 359(6380): 1146-1151, DOI: 10.1126/science.aap9559.
10. Wardle, Claire (2018) ‘Information Disorder: The Essential Glossary’, Shorenstein Center, Cambridge, MA: Harvard Kennedy School.

Надія Максименцева, доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nadiia Maksimentseva, Doctor of Law, Associate Professor of Parliamentarism Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko Kyiv National University

<https://orcid.org/0000-0001-7774-1948>

НОВАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИБОРИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

INNOVATIONS IN EUROPEAN ELECTION LEGISLATION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article identifies areas for updating the current EU electoral legislation. The author emphasizes that there are no common rules for all member states which define uniform approaches to the regulation of the electoral process and the electoral system, and thus the procedure for nominating candidates, campaigning, voting and counting of votes, and election of MEPs.

To this end, the author proposes to distinguish the following types of innovations which should be implemented in the current legislation of Ukraine: a) realization of the right to free elections; b) obligations of Member States to organize the electoral process; c) establishment of unified approaches to the start of the election campaign, its duration, and election day; d) election of a single European electoral body; e) determination of a single electoral system for nomination of candidates for deputies, voting and election of deputies.

The article also emphasizes the obligations of the Member States to organize the electoral process, namely, to. The author draws attention to the need to consolidate the most relevant innovations in the current legislation of Ukraine with the innovations of European legislation.

Keywords: elections, European integration, electoral system, electoral process, implementation of norms, electoral law, right to free elections, gender quotas.

Конституція України [1] у преамбулі проголосила про підтвердження європейської ідентичності Українського народу, незворотність європейського та євроатлантичного курсу. Україна багато років йшла до того, що б стати частиною рівноправною частиною європейської спільноти. Сьогодні наша держава кров'ю виборола право стати членом ЄС і взяла на себе зобов'язання щодо імплементації норм європейського права до чинного законодавства України, а отже і вимог у сфері виборчого права.

Конституційні норми у ст. 77 встановлюють, що чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України. Отже у жовтня 2023 року відповідно до вимог чинного законодавства мають пройти чергові вибори парламенту.

Проте умови військової агресії кожен день створюють свої загрози і виклики, обмеження, у тому числі, щодо організації державної влади. Так, відповідно до ст. 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII [2] встановлено гарантії законності в умовах воєнного стану, у тому числі, щодо заборони проведення виборів всіх рівнів. Проте вже сьогодні зрозуміло, що питання виборів постане одним із перших у державі після нашої перемоги.

Отже потрібно вже сьогодні приводити чинне законодавство України у відповідність до європейських норм та вимог, а також враховувати численні виклики, які постали перед державою щодо реалізації права кожного громадянина на вільні вибори.

На сьогодні чинним виборчим законодавством ЄС, яке визначає порядок виборів до Європейського парламенту, є Європейський виборчий Закон 1976 року, зі змінами, внесеними Рішенням Ради 2002/772/ЄС, Євратомом, а також поправками від 2018 року, які так і не набули чинності (далі – Виборчий закон ЄС), та різних національних законодавчих актів у цій сфері [3].

Доцільно зазначити наступні особливості європейського виборчого права щодо виборів європейських депутатів парламенту ЄС: а) на сьогодні відсутня єдина виборча процедури, що застосовується в усіх державах-членах; б) відсутня єдина виборча система, за якою проводиться виборчий процес починаючи з етапу висунення кандидатів, проведення агітаційного процесу,

голосування, підрахунку голосів та обрання депутатів; в) виборчий закон містить загальні принципи, що надають перевагу різним національним законам проводити вибори відповідно до національних виборчих систем.

Однак порядок уніфікації таких норм є досить складним і потребує достатньо зусиль щодо втілення. Так відповідно до ст. 223 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) Європейський Парламент розробляє пропозицію щодо встановлення такої виборчої процедури, при цьому така ініціатива парламенту має бути одностайно прийнята Радою після отримання згоди Парламенту, а потім схвалена всіма державами-членами відповідно до їхніх конституційних вимог, щоб стати обов'язковим до виконання юридичним текстом [4].

На сьогодні Парламент ЄС ухвалив нову пропозицію про зміну правил, що застосовуються до європейських виборів та розпочав спеціальну законодавчу процедуру, яка може призвести до набуття чинності нових європейських виборчих правил [5].

Отже які зміни пропонується внести зміни до виборчого законодавства. Такі новації торкнуться наступних сфер: а) реалізація права на вільні вибори; б) зобов'язання держав-членів щодо організації виборчого процесу; в) встановлення уніфікованих підходів до початку проведення виборчої кампанії, її тривалості, дня виборів; г) обрання єдиного Європейського виборчого органу; д) визначення єдиної виборчої системи щодо висунення кандидатів у депутати, порядку голосування та обрання депутатів.

Отже надання можливості громадянам ЄС вільно та в повному обсязі реалізувати право на вибори передбачає внесення наступних змін до виборчого законодавства ЄС: а) особисті виборчі права (щодо чіткої регламентації віку, з якого реалізується активне і пасивне виборче право); б) вимоги до порядку голосування щодо можливості голосування поштою, за допомогою електронних та інтернет систем тощо; в) створення можливостей голосувати всім громадянам незалежно від їх місця перебування за межами держав-учасниць.

Цікавою новацією може також бути встановлення обов'язку держав-членів щодо забезпечення права голосу на європейських виборах громадянам ЄС, які проживають у третіх країнах. Крім того, доцільно звернути увагу на надання права голосувати особам, які не мають постійного місця проживання; особам, які проживають в закритих закладах, безпритульним за фактом фактичного звернення або тим, хто відбуває покарання в місцях позбавлення волі.

Проте найактуальнішою для сьогодення України може бути пропозиція щодо зміни до законодавства ЄС та подальше імплементації норм щодо зобов'язання держав-членів забезпечити можливість голосування поштою, в тому числі для громадян ЄС, які проживають за кордоном, а також можливість дозволити голосування за дорученням, електронні та інтернет-системи для голосування.

Таким чином, можна говорити, що процес євроінтеграції пов'язаний із приведенням різних сфер життя, і особливо процесу виборів, до європейських стандартів та європейських законодавчих норм.

Такими нормами можуть бути наступні: а) у сфері реалізація права на вільні вибори – опрацювання можливості залучення електронних форм голосування, голосування громадян незалежно від їх реєстрації, голосування громадян, які перебувають за кордоном; б) зобов'язання держав-членів щодо організації виборчого процесу – встановлення вимог щодо створення всебічних технічних умов, умов безпеки, дотримання таємниці голосування, інших виборчих принципів для здійснення вільного волевиявлення, а також, по можливості, створення умов для осіб з інвалідністю; в) встановлення уніфікованих підходів до початку проведення виборчої кампанії, її тривалості, дня виборів – це питання на сьогодні стає досить гостро з огляду на відсутність технічної можливості проведення голосування за кордоном протягом виключно одного дня; г) обрання єдиного Європейського виборчого органу – цікавою новацією є обов'язок призначення осіб, які мають науковий ступінь з числа професорів права та політології; д) пропорційне географічне та економічне представництво всіх територій у виборчому списку, партій, які підтримали відповідна кількість населення під час висунення кандидатів, голосування транскордонним способом за транскордонними списками.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text>

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text>

3. European electoral act. Act concerning the election of the representatives of the Assembly by direct universal suffrage 1976 URL: [https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1976/787\(2\)/oj/eng](https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1976/787(2)/oj/eng)

4. Towards new rules for European elections? URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)729403](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)729403)

5. Proposal for a Council Regulation on the election of the members of the European Parliament by direct universal suffrage, repealing Council Decision (76/787/ECSC, EEC, Euratom) and the European Electoral Act URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-constitutional-affairs-afco/file-reform-of-the-electoral-law-of-the-european-union>

6. Кодекс належної практики у виборчих справах, прийнятому Венеційською комісією «За демократію через право» 2002 р. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf

7. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20?find=1&text>

Аліса Мусієнко, студентка 1-го курсу магістратури кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alisa Musiienko, first-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, кандидат політичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

E-DEMOCRACY AS A TOOL FOR ENSURING PUBLIC PARTICIPATION IN UKRAINE

The article deals with e-democracy as a tool for ensuring public participation in Ukraine. The current state and prospects for the development of e-democracy in Ukraine are considered, its advantages and disadvantages are identified, and examples of its successful implementation in other countries are given.

Ukraine, as a country with a long democratic history, is constantly looking for new ways to ensure public participation in making important decisions. One of these ways is e-democracy, which is a tool for ensuring public participation in decision-making at various levels of government.

Виклад основного матеріалу. Електронна демократія - це використання електронних технологій для підвищення громадської участі в прийнятті рішень. Вона включає в себе використання Інтернету та мобільних додатків для збору відгуків та пропозицій громадян, віртуальні обговорення та голосування.

Зараз в Україні існують різні форми електронної демократії, такі як електронні петиції, відкриті дані, електронні голосування та звіти. Однак, не дивлячись на успіхи, електронна демократія має свої недоліки, серед яких можна відзначити низьку освіченість населення у використанні цих технологій, небажання деяких органів влади ділитись владою з громадою та можливість зловживання електронними технологіями.

Одним з основних переваг використання електронної демократії є забезпечення широкого доступу до інформації та можливості громадян висловити свої пропозиції щодо вирішення різних питань, що стосуються їхнього життя. Електронна демократія може стати ефективним інструментом для підвищення рівня довіри між громадянами та державою, оскільки вона забезпечує відкритість та прозорість у прийнятті рішень.

Одним з прикладів використання електронної демократії в Україні є електронні петиції. Дана форма електронної демократії дозволяє громадянам створювати петиції та збирати підписи в Інтернеті, що може допомогти вирішенню різних соціально-економічних проблем. За результатами петицій, які збирають певну кількість підписів, можуть бути прийняті відповідні закони або рішення.

Іншою формою електронної демократії є відкриті дані. Вони дають змогу громаді та державним інституціям відкрито обмінюватися даними, що може покращити рівень довіри між ними та підвищити ефективність діяльності владних структур. Наприклад, відкриті дані можуть бути корисні у плануванні міських та сільських транспортних маршрутів, вирішенні проблем екології та інших соціальних питань.

Електронна демократія також може бути корисною у проведенні електронних голосувань та звітності. Це дає змогу зменшити можливість фальсифікації результатів та забезпечити більшу прозорість і довіру до виборчих процесів. Наприклад, у 2020 році в Україні було вперше проведено електронне голосування на виборах до місцевих рад у п'яти областях. Цей експеримент вдалося провести без суттєвих помилок та порушень.

Проте, для того, щоб електронна демократія стала більш популярною та ефективною в Україні, необхідні додаткові заходи, такі як поширення інформації про існуючі проекти та їх можливості,

проведення навчальних курсів та тренінгів для громадських активістів та представників органів влади, а також підвищення рівня кібербезпеки.

Крім того, важливо враховувати потреби та інтереси всіх груп населення в електронній демократії, включаючи людей з обмеженими можливостями, старших громадян та мешканців віддалених регіонів.

У підсумку, електронна демократія може стати потужним інструментом забезпечення громадської участі в прийнятті рішень в Україні, проте для її ефективного впровадження необхідно здійснювати додаткові заходи, які б забезпечили доступність та безпеку використання цих технологій, а також враховували потреби всіх груп населення.

Список використаних джерел

1. Chadwick, A. (2013). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press.
2. Dahlgren, P. (2009). *Media and political engagement: Citizens, communication, and democracy*. Cambridge University Press.
3. Gil-Garcia, J. R., & Martinez-Moyano, I. J. (2007). E-government success factors: Mapping practical tools to theoretical foundations. *Government Information Quarterly*, 24(3), 555-571.
4. Kies, R. (2013). The transformative potential of online voting for political engagement: An analysis of online voting pilots in Switzerland. *International Journal of Electronic Governance*, 6(4), 361-376.

Ольга Науменко, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Olha Naumenko, PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of Political Technologies Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
<https://orcid.org/0000-0003-0136-460X>

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DEVELOPMENT OF UKRAINIAN PARLIAMENTARISM: CURRENT STATE AND PROSPECTS

Parliamentarianism is defined in the Constitution and other laws and transformed in the practical plane of the organization of power in the state and society, under which the parliament, which is based on democratic principles. In modern conditions, parliamentarism is the highest quality of functioning of the parliament.

Ukrainian parliamentarism is a democratic institution of exercising power. Throughout the entire time and until the election of the IX convocation in 2019, the Verkhovna Rada of Ukraine did not play a noticeable independent role in the social system of state power, which fundamentally degraded the role of the Parliament as an independent legislative branch of government, causing significant damage to the principle of democratic distribution of power and the very principle of parliamentarism.

At the end of 2021, the political regime in Ukraine was built around the figure of President V. Zelenskyi. On the eve of the 2019 elections, certain political parties were newly created or underwent a rebranding process. In the future, a significant obstacle for the party in power will be the new system of parliamentary elections introduced by the Electoral Code – a proportional electoral system that will strengthen the role of political parties.

Keywords: *parliamentarism, proportional electoral system, parliamentary elections, rebranding.*

Парламентаризмом є визначена в Конституції та інших законах трансформована в практичній площині організація влади в державі та суспільстві, за якої парламент, який заснований на демократичних засадах, володіючи юридичним статусом та реальними повноваженнями представницького, контрольного, законодавчого і установчого характеру в зовнішньоекономічній та фінансово-бюджетній сферах, та своєю діяльністю виступає гарантом захисту інтересів більшості і меншості громадян країни. В сучасних умовах парламентаризм є вищою якістю функціонування парламенту.

Формальними ознаками парламенту закріпленими в Конституції являються: розподіл законодавчої і виконавчої влади; наявність системи «стримувань і противаг»; контроль парламенту за діяльністю уряду; привілейований статус парламентарів на основі принципів ідемптету та імунітету, і їх незалежність від виборців [1].

Мета дослідження полягає в розгляді явища парламентаризму та аналізі стану сучасного українського парламентаризму і його перспектив.

Український парламентаризм є демократичним інститутом здійснення влади. На початку незалежності українська держава не мала альтернатив щодо вибору форми правління. Впродовж усього часу і до обрання народних депутатів IX скликання 2019 р. Верховна Рада України не здійснювала помітної самостійної ролі в суспільній системі державної влади, що докорінно понижувало роль Парламенту як незалежної законодавчої гілки влади, спричиняючи значну шкоду принципу демократичного розподілу влади та самому принципу парламентаризму. Вплив Президента і його оточення на діяльність Парламенту здійснювалася через фракцію партії «Слуга Народу», керівник якої є Д. Арахамія.

На кінець 2021 р. припала середина президентського терміну В. Зеленського. Політичний режим або ж владно-політична система в Україні будувалася навколо фігури Президента. Відповідно до результатів народного волевиявлення 2019 р. у процесі виборів Президента України і позачергових виборів народних депутатів до влади потрапили люди, що не мали компетентності у сфері державного управління, досвіду у великій політиці та значного бажання до реалізації реформ.

Перша половина каденції В. Зеленського зосереджувалася на процесах концентрації владних повноважень та монополізації впливу на органи влади, здебільшого поза рамками конституційних приписів. Модель відносин з тими, що склали «команду В. Зеленського» у 2019 р. та зміни в складі Уряду, дають припущення про засадничі підходи Президента і його оточення були не професіоналізм, а особиста лояльність. Тенденція до формування єдиного центру ухвалення державних рішень навкруги Президента спричинила нівелювання конституційної ролі Верховної Ради як парламенту демократичної країни

Такі політичні партії, як «Слуга Народу», «Голос», «Європейська Солідарність», ОПЗЖ були створені чи пройшли процедуру ребрендингу напередодні виборів 2019 р., що пояснюється як мінливість і слабкість партійної системи та політичних партій як одна з основ парламентаризму [2, с. 11; 3; 13].

В подальшому значною перешкодою для партії влади стане нова система виборів до Парламенту, яка запроваджена Виборчим кодексом № 396-IX від 19 грудня 2019 р. За попередньою змішаною системою виборів 225 мандатів з 450 розподілялися за мажоритарною системою. Зазвичай депутати-мажоритарники співпрацювали з владою ситуативно, стаючи «резервом голосів» для парламентської більшості. У Верховній Раді IX скликання «Слуга Народу» найбільше підтримувала депутатські групи «За майбутнє» і «Довіра», які утворювалися з мажоритарників. Наступні парламентські вибори відбуватимуться цілком за пропорційною виборчою системою, яка підсилить роль політичних партій. Водночас партія може позбавити мандата народного депутата, який висунутий за її виборчим списком, але не увійшов до складу фракції цієї політичної партії чи вийшов з її фракції (ч. 6 ст. 81 Конституції України). Сучасні партії далекі від того, щоб претендувати принаймні на мандати відповідно до рівня власної електоральної підтримки.

Ймовірно наступні парламентські вибори завершаться ослабленням президентського впливу на Верховну Раду України, що стане черговим перезавантаженням всієї конструкції влади, докорінними змінами балансу між її основними інститутами. Постає неабиякий рівень суспільного запиту на «нових» лідерів та «нову» політичну силу. Розвиток партійної системи базуючись на ідеологічній конкуренції буде утрудненим [2, с. 17; 26].

Українському парламентаризму притаманна змішана форма правління – парламентсько-президентська, яка тяжіє до утвердження президентіалізму. Парламентаризм має стати такою формою правління, яка забезпечить ефективну взаємодію між партіями, координування взаємодії між представниками політичних партій між собою на посадах міністрів та Урядом і більшістю у Верховній Раді України.

Список використаних джерел

1. Парламентаризм як форма суспільного співжиття. *ЦЕНТР ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ ВО «БАТЬКІВЩИНА»*. URL: <https://politosvita.ba.org.ua/novyny/parlamentaryzm-yak-forma-suspilnogo-spivzhyttya/> (дата звернення: 25.04.2023).
2. Сучасний стан і основні тенденції суспільно-політичного розвитку України. Razumkov centre. Київ, 2021. 111 с. *Центр Разумкова*. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_polit_perspektiv_ua.pdf (дата звернення: 25.04.2023).

Ігор Негулевський, здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Igor Negulevsky, Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-6741-3083>

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д.пед.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕТИЧНЕ ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО – СУЧАСНА ВИМОГА І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

ETHICAL POLITICAL LEADERSHIP – A CURRENT REQUIREMENT AND DEVELOPMENT STRATEGY OF UKRAINE

Ethical political leadership based on the recognition of democratic values, normative behavior and quality management is considered.

The trend of transformation of political leadership in Ukraine in recent years has been noticed: from situational to responsible behavior of political leaders (personal transformation); from Soviet to democratic approaches to state management, which are more functional, structured and standardized (structural transformation); from situational to standardized norms of their activity, which are based on international quality standards and checked with the help of indices of social development, social capital, cohesion and reconciliation, as well as the level of public trust in state power.

It is specified that political leaders are the heads of political parties, governments, parliaments, international organizations that form strategies and influence the economy, finance, culture, art, etc. in countries and different regions of the world.

Keywords: *leadership, political leadership, democratic values, European values, transformation.*

Не можна не погодитися з українськими вченими, які стверджують, що *політичне лідерство* – це «мистецтво та професіоналізм суб'єктів владних повноважень в управлінні мікро- та макросистемами» [6, С.4], а політичні лідери – це керівники політичних партій, урядів, парламентів, міжнародних організацій, які формують стратегії, і впливають на економіку, фінанси, культуру, мистецтво в державах та регіонах.

Сьогодні, коли в світі все більше відбуваються глобалізаційні процеси, пов'язані із геополітичними, економічними, природними, воєнними та іншими видами криз, політичне лідерство та дослідження його феномену, зокрема етичного політичного лідерства, стає вкрай актуальним.

У нашому дослідженні ми акцентуємо, що політичне лідерство має відповідати сучасним вимогам України, яка нині виборює свою незалежність у жорсткій війні з РФ, в якій має підтримку європейських політичних лідерів щодо набуття Україною статусу країни кандидата на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС).

23 червня 2022 року лідери країн ЄС на саміті в Брюсселі підтримали Україну у цьому прагненні [7], але й поставили нашій державі нові завдання, які є стратегічними. Серед яких - необхідність призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з метою прийняття антиолігархічного та антикорупційного законодавства. Цей крок є новим викликом для України, який потребує об'єднання українських національних цінностей і традицій з цінностями і традиціями держав-учасниць ЄС, зокрема в утвердженні всіх законів, стандартів і правил ЄС (acquis).

У цьому важливе місце відводиться саме політичному лідерству, яке має стати етичним, тобто таким що *«ґрунтується на визнанні демократичних цінностей, нормативній поведінці й управлінні якістю, які суттєво впливають на інститути держави й суспільства, забезпечуючи їх реформування й модернізацію»* [5, С. 226].

Тому для нас важливим є дослідження проблем трансформації політичного лідерства:

- від ситуативної до відповідальної поведінки політичних лідерів (особистісна трансформація);
- від радянських до демократичних підходів в управлінні державою, які мають бути чітко структурованими і унормованими (структурна трансформація);
- від ситуативних до стандартизованих норм діяльності, що ґрунтуються на міжнародних стандартах якості (соціальна трансформація), до яких слід віднести Індекс соціального розвитку, Індекс соціального капіталу, Індекс соціальної згуртованості та примирення.

За Індексом соціального розвитку Україна у 2019 році посідала 80-е місце, у 2021 році - 48 місце серед 168 країн, (загальний показник - вищий за середній; індикатори - доступ до вищої освіти, толерантність, якість навколишнього середовища) [8].

За Індексом соціального капіталу, який є нематеріальним ресурсом держави для формування і поширення нових, більш ефективних, політичних інституцій, таких як «мережеві» політичні партії, інші громадянські об'єднання в Інтернеті тощо, Україна все більше використовує його як «запоруку успіху країни в майбутньому» [1]. Його основний індикатор - взаємозв'язок між людьми, заснований на соціальних мережах, нормах та довірі; його особливість - «невловимість» порівняно з іншими формами капіталу; тоді як фінансовий капітал зосереджений на банківських рахунках, фізичний – на підприємствах, а людський виявляється в певних навичках і знаннях, набутих індивідом, то соціальний капітал притаманний соціальній структурі взаємодій; цей ресурс актор має постійно співвідносити зі своїм оточенням» [3, С. 123].

За Індексом соціальної згуртованості та примирення [2], індикаторами якого є дружні відносини із сусідами, соціальна ізоляція та відкритість до різних груп суспільства, в Україні спостерігається, з однієї сторони - напруження, з іншої – позитивні зрушення.

Всі ці індекси в сукупності показують на довіру чи не довіру суспільства до державної влади. А, як стверджують соціологи, в Україні за час війни з РФ довіра суспільства до влади зросла: до уряду - з 14% до 52%; до парламенту – з 11% до 35% [4].

Це надає можливість нам стверджувати, що в політичному лідерстві в Україні відбуваються якісні зміни, на які вказує один із основних його індикаторів – довіра суспільства до влади, детермінантами якої є прозорість, відкритість, зворотність зв'язку, перспективність взаємодії, довгостроковість відносин, раціональність, доцільність, вигідність відносин, емоційність зв'язку. За цими показниками ми здійснюємо моніторинг за діяльністю центральних органів державної влади, зокрема українського парламенту (Верховної Ради України), який вказує на нову тенденцію в політиці - трансформацію політичного лідерства в етичне (соціальна трансформація), яке відрізняється стратегіями в поведінці політичних лідерів, зокрема: їхні цінності і норми діяльності наближаються до загальноєвропейських.

Вважаємо, що формування і розвиток етичного політичного лідерства стає сучасною вимогою і стратегією розвитку України у воєнний і повоєнний періоди.

Список використаних джерел

1. Грицаєнко М.І. Соціальний капітал в сталому розвитку країни. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/167-1.pdf>
2. Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України. Соціальна згуртованість і почуття співпричетності. URL: https://use.scoreforpeace.org/files/publication/pub_file/13/SocialConnectednessAndBelonging_UKR.pdf
3. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. Общественные науки и современность. 2001. № 3. С. 121–139., С. 123.
4. Майже 100% українців найбільше довіряють ЗСУ, - опитування. URL: https://lb.ua/society/2023/01/13/542422_mayzhe_100_ukraintsiv_naybilsh.html/
5. Негулевський І.П. Тенденції трансформації політичного лідерства в сучасній Україні. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 221 - 230. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>
6. Політичне лідерство: навч. посіб. / авт. кол.; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко. К.: НАДУ, 2013. 300 с., С.4.
7. Україна – кандидат на членство у ЄС. Пояснюємо, що це означає. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yes-ukrayina-status-kandydat-na-vstup/31912331.html/>
8. Україна за два роки піднялась на 32 позиції в глобальному рейтингу за індексом соціального прогресу, – Мінсоцполітики. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-za-dva-roki-pidnyalas-na-32-poziciyi-v-globalnomu-rejtingu-za-indeksom-socialnogo-progresu-minsocpolitiki>

Ольга Панченко, студентка 1-го курсу магістратури кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olha Panchenko, first-year master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЛЕГІТИМІЗАЦІЯ ПАРЛАМЕНТУ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ

LEGITIMIZATION OF PARLIAMENT: ESSENCE AND STRUCTURE OF THE CONCEPT

Legitimization of the parliament is a process that allows the parliamentary power to gain legitimacy and authority in the eyes of citizens. This process is ensured by democratic principles such as voting rights, the right to freedom of speech, and other political rights. Legitimization also means that the parliament is legitimate and has the right to govern the country and make decisions that reflect the will of the citizens.

Keywords: Legitimization, society, government, legitimate, parliament.

Легітимність політичної влади є ключовою проблемою суспільно-політичного життя будь-якої країни, адже майбутнє кожної держави пов'язане з рівнем підтримки населення. Варто сказати, що демократична держава та громадянське суспільство є можливими завдяки високому авторитету влади та ефективному здійсненню нею своїх управлінських обов'язків. Тому проблеми, які пов'язані з процесом легітимізації влади держави є надзвичайно актуальними, адже саме від цього залежить рівень громадянської підтримки, який допомагає владі приділяти більшу увагу розв'язанню нагальних завдань, які стоять перед суспільством. Недостатність такої підтримки загрожує існуванню будь якого політичного режиму [2].

Легітимність влади, в першу чергу, передбачає собою узгодження дій владних структур з уявленнями громадян не тільки про справедливість, також, про законність та доцільність [1].

Основою підтримки влади держави народом є ефективність її діяльності і ступінь наближеності до людей. Потрібно зазначити, що ці чинники є пов'язані і доповнюють одне одного. Люди будуть охоче співпрацювати з тим органом, який на їхню думку виконує свої функції в їх інтересах. У такому випадку ефективність і легітимність є тісно поєднаними між собою [2].

Легітимізація парламенту - це процес визнання та підтримки законності та влади парламенту від населення та інших владних органів. Цей процес є важливим елементом демократичної системи, оскільки він дозволяє громадянам вірити у законність та правомірність дій парламенту, який відображає їхні інтереси та потреби [3].

Суть легітимізації парламенту полягає в тому, щоб забезпечити прийняття рішень, які відображають інтереси громадян, і виконання завдань, які доручені парламенту, згідно з конституцією та законами країни. Легітимізація також означає, що парламент є законним і має право на управління країною та прийняття рішень, які відображають волю громадян.

Структура поняття легітимізації парламенту може бути представлена у вигляді таблиці (див. табл. 1).

Таблиця 1. Структура поняття легітимізації парламенту

Елемент легітимізації парламенту	Опис
Легітимність	Визнання законності та правомірності дій парламенту населенням та іншими владними органами.
Демократичність	Гарантування права на участь у формуванні парламенту всіма громадянами, рівний доступ до голосування та рівність перед законом.
Ефективність	Здатність парламенту вирішувати важливі суспільні проблеми та приймати важливі рішення відповідно до інтересів населення.

Елемент легітимізації парламенту	Опис
Представництво	Відображення різноманітності населення та їхніх інтересів у складі парламенту.
Виборчі права	Забезпечення права на голосування та вибір представників громадян
Конституція та закони	Дотримання конституції та законів країни, які регулюють діяльність парламенту
Підтримка громадян	Підтримка та відображення інтересів громадян у прийнятті рішень та виконанні завдань
Законність	Парламент має законне право на управління країною та прийняття рішень.

Джерело: розробка автора.

Як бачимо з табл. 1, легітимізація парламенту забезпечується шляхом здійснення виборів та забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень парламентом. Парламент має бути представницьким та демократичним органом, що здатний забезпечувати ефективне вирішення суспільних проблем.

В Україні легітимізація парламенту забезпечується через виборчу систему та підтримку громадських організацій і ЗМІ. Україна має багатопартійну систему, де вибори до парламенту проводяться за пропорційною системою з використанням відкритих списків. Це дозволяє виборцям обирати не тільки партію, а й конкретних кандидатів у депутати [1].

Крім того, в Україні діє безліч громадських організацій, які займаються політичним аналізом та моніторингом діяльності парламенту. Ці організації публікують звіти, рекомендації та оцінки роботи парламенту, що допомагає підвищити рівень його відкритості та прозорості.

ЗМІ також відіграють важливу роль у забезпеченні легітимності парламенту в Україні. Вони забезпечують широкий доступ до інформації про діяльність парламенту та його членів, а також проводять аналіз та оцінку їх роботи. Це дозволяє громадянам бути в курсі подій та відстежувати, які рішення приймає парламент, які законопроекти розглядаються, та які депутати відстоюють їхні інтереси [3].

Однак, незважаючи на наявність цих механізмів, легітимізація парламенту в Україні залишається складною проблемою. Існують виклики та проблеми, пов'язані з легітимізацією влади в Україні, зокрема, корупція, недостатня відкритість владних структур, несвоєчасне вирішення проблем громадян та інші, що створює недовіру до влади та спричинює низький рівень якості демократичних процесів [4].

Отже, легітимізація парламенту є важливою проблемою в Україні, яка потребує постійної уваги. Для цього необхідно забезпечити широкий доступ до інформації про діяльність парламенту та його членів, забезпечити високий рівень участі громадян у законодавчому процесі, а також забезпечити більш високий рівень відповідальності депутатів перед громадянами.

Список використаних джерел

1. Кабальний В. Чинники легітимізації політичної влади в умовах демократії. 2023. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46605/1/%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%92.pdf>
2. Новакова О. В. Комунікативні аспекти формування довіри до влади в українському суспільстві. 2019. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27266>
3. Разумков Центр. «Соціально-політичні настрої українців». 2023. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_07/monitoring_eng.pdf
4. Лісова Н. І. Довіра й управління в умовах трансформаційних процесів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708708/1/Стаття%202.pdf>

Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ihor Reiterovych, PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7852-1373>

ПОПУЛІЗМ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК ДЕМОКРАТІЇ

POPULISM AS A GLOBAL CHALLENGE TO DEMOCRACY

The article analyzes the peculiarities of populism as a global challenge to democracy. It is shown that modern populists, firstly, oppose the elites, secondly, they claim that only they truly represent the people, thirdly, they consider any opposition illegitimate, fourthly, they gravitate towards corruption and mass clientelism, fifth, permanently attack civil society and democratic media. It is noted that populist movements enjoy all the advantages of representative democracy, while at the same time opposing it. This allows them to carry out an all-out attack on the basic principles of human rights: inclusiveness, tolerance and respect. Based on this, the need to effectively counter populism within the democratic system becomes especially urgent. The experience of various countries shows that the answer to it should consist not only in eliminating the objective reasons that fuel it (social inequality, excessive bureaucratization, detachment of the political-management elite from citizens, etc.), but also in approving the principles of human rights rejected by populists.

Keywords: democracy, representative democracy, populism, principles, values.

Однією з ключових проблем розвитку сучасної демократії є глобальне домінування популізму, причому як ідеологічної течії, так і механізму здобуття влади. Різкий підйом популізму припадає на 2014-2016 рр., коли відбулася радикалізація суспільно-політичного життя в розвинутих країнах світу. Вибори до Європарламенту 2014 року, європейська міграційна криза 2015 року, Brexit 2016 року та перемога Д. Трампа на президентських виборах у США – ключові етапи триумфу популізму в Європі та США. Як наслідок, сьогодні популістські політики, популістських партій та популістські уряди – звичне явище практично для будь-якої країни. Причому мова йде не лише про авторитарні, перехідні або гібридні режими, але й про країни, які є загальноприйнятим «еталоном демократії». Саме популізм став тією рисою, що об'єднує, здавалося б, не дуже схожі між собою на перший погляд держави – наприклад, такі як Угорщина, Венесуела, Італія, Туреччина або США. Адаже навіть поверховий аналіз дозволяє стверджувати, що в окремих аспектах вони мають дуже багато спільного – особливо тоді, коли мова йде про окремих політиків або рухи, що, по-перше, виступають проти еліт, по-друге, стверджують, що по-справжньому народ представляють лише вони, по-третє, вважають будь-яку опозицію нелегітимною (якщо ти проти популістів, то ти автоматично проти народу), по-четверте, тяжіють до корупції та масового клієнтелізму, по-п'яте, перманентно атакують громадянське суспільство та демократичні медіа [2]. Знайти у даному контексті різницю між Дональдом Трампом, Віктором Орбаном або Реджепом Ердоганом – практично нереальне завдання, яке зможуть виконати лише найзатятіші прихильники цих політиків, але аж ніяк не представники науково-експертного співтовариства.

Безумовно, в основі підйому популізму в багатьох регіонах світу знаходяться цілком об'єктивні проблеми: міграція центрів економічного зростання та нерівність, пов'язані з глобалізацією, автоматизацією виробництва та новими технологіями; страх втрати культурної ідентичності за умов, коли доступність транспорту та комунікацій сприяє масовому напливу мігрантів, які шукають притулку від війни, репресій, бідності та кліматичних змін; світоглядний розрив між космополітичними елітами, які підтримують нові тренди та є їх бенефіціарами, і тими, кого сучасний світ позбавляє впевненості у завтрашньому дні; зростання кількості гучних терактів, що використовується демагогами для розпалювання ксенофобії та ісламофобії [3].

Громадяни значною мірою розчарувалися у процесах глобалізації, оскільки зрозуміли, що вона значною мірою працює не на них, а на істеблішмент. Це загальне невдоволення вилилося у поступову втрату традиційними політичними партіями довіри населення, яке поступово почало переходити до антисистемних популістських сил. Водночас важливо зазначити, що популістські рухи відкрито функціонували у межах демократичної виборчої системи. Вони здобувають владу та втрачають її, як звичайні партії. І хоча деякі партії мають харизматичних лідерів, вони не прагнуть зробити їх уособленням волі держави, а просто хочуть, щоб їх обрали [1, с. 164].

Проголошувані популістами заходи знаходять відгук у широкій громадськості, оскільки вони вказують, хоч і недосконало, на реальні проблеми, що применшують чи ігнорують основні партії. Відповідно до природи популізму ці кампанії та партії звертають увагу на проблеми, висуваючи вимоги, які навряд чи можна реалізувати в поточних політичних умовах. Деякі праві популісти ці вимоги прикрашають нетерпимістю чи оспоруванням демократичних норм. В інших випадках ці вимоги затьмарюються дезінформацією, але все одно вказують на лакуни в структурі загальноприйнятих політичних рішень [1, с. 166].

В цілому мова йде про те, що популістські рухи користуються усіма перевагами представницької демократії, паралельно виступаючи проти неї. Це дозволяє їм здійснювати тотальний наступ на базові принципи прав людини: інклюзивність, толерантність та повагу. Більше того, авторитарні популісти намагаються підмінити демократичний режим, тобто уряд, який обирається та влада якого обмежена правами людини і верховенством закону, власними політичними конструкціями, аргументуючи їх легітимність нібито волею більшості [3].

Виходячи з цього, особливої актуальності набуває необхідність ефективної протидії популізму в межах демократичної системи. Досвід різних країн свідчить, що відповідь на нього повинна полягати не тільки в усуненні об'єктивних причин, що його живлять (соціальна нерівність, надмірна бюрократизація, відірваність політико-управлінської еліти від громадян тощо), а й у затвердженні відкинутих популістами принципів прав людини.

На думку експертів з прав людини, передусім слід просувати переваги тих урядів, які керуються відповідальністю перед громадянами, а не інтересами влади та збагачення чиновників. А також наочно демонструвати, що якщо дозволити владі визначати, хто гідний права і свободи, то під загрозою опиняються всі права та свободи всіх громадян. Нарешті, необхідно нагадувати громадянам, які не беруть активною участі у політичних процесах, що права людини є актуальними для них не менше, ніж для дисидентів та вразливих груп суспільства [3].

Не менш важливим є збереження та удосконалення чотирьох ключових принципів представницького правління (ті, хто управляє, призначаються за допомогою регулярних виборів; процес прийняття рішень владою зберігає певну незалежність від побажань електорату; ті, ким управляють, можуть висловлювати свої думки та політичні уподобання незалежно від тих, хто управляє; публічні рішення проходять обов'язкове випробування дебатами), що дозволить повернути довіру громадян до традиційних принципів та цінностей демократії.

Список використаних джерел

1. Джудіс Д. Великий вибух популізму: як економічна криза змінила світову політику. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 192 с.
2. Jan-Werner Müller. What is Populism? Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2017. 123 p.
3. Roth K. The Pushback Against the Populist Challenge // Human Rights Watch. URL: https://www.hrw.org/sites/default/files/201801world_report_keynote.pdf

Юрій Рибальченко, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Rybalchenko, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКЛИКИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

CHALLENGES OF THE ELECTION PROCESS IN POST-WAR UKRAINE

The security, administrative, organizational, personnel, financial, and information challenges for the election process in Ukraine in the post-war period are outlined, which necessitate the need for an appropriate legislative response and the adoption of a number of practical steps of a preparatory nature already at the current stage for the renewal of the election process on a democratic basis. The main ones are the problems for drawing up voter lists and the administration of the election process, related to the large-scale displacement of residents of territories that were or are still in the war zone, in occupation or under threat of occupation, inside the country and outside its borders, a large number of victims, in including among the civilian population, mobilization processes, as well as the problem of limiting the opportunity to participate in the election process of persons who have committed crimes against the foundations of national security of Ukraine.

Keywords: electoral process, electoral process in Ukraine, challenges of the electoral process in the post-war period.

У лютому минулого року збройна агресія російської федерації трансформувалася у широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну. У зв'язку з цим, відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022, в Україні запроваджено воєнний стан [4]. Тож понад рік наша держава чинить рішучий опір збройному нападу російської федерації та має пристосовуватися до нових умов та реалій, пов'язаних з воєнним станом.

Зазначимо, що згідно з статтею 20 Виборчого кодексу України, в разі введення в Україні чи в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану виборчий процес загальнодержавних виборів та/або виборчий процес відповідних місцевих виборів, що відбуваються на цих територіях або їх частині, припиняється з дня набрання чинності відповідним указом Президента України, а перебіг відповідного виборчого процесу, припиненого у зв'язку з цим, розпочинається з початку [1].

Таким чином, Центральна виборча комісія 24.02.2022 була змушена зупинити всі триваючі виборчі процеси, а саме: щодо обрання народного депутата у 206 окрузі Чернігівської області; 9 сільських, селищних, міських голів; повторних виборів 1 сільського голови; повторних та проміжних виборів депутатів до 69 місцевих рад на 126 вакантних мандатів [2].

Крім того, було зафіксовано випадки колабораціоналізму, загибелі та зникнення безвісти депутатів, голів територіальних громад. Також за період воєнного стану виникли підстави для проведення проміжних виборів народних депутатів України. Не слід забувати, що відповідно до Конституції України, у 2023-му мають відбутись вибори депутатів до Верховної Ради, у березні 2024 – Президента України, а у жовтні 2025 – чергові місцеві вибори.

Викладене свідчить, що після перемоги в Україні доведеться організовувати значну кількість виборчих процесів.

Водночас, реалії сьогодення вказують на наявність низки викликів пов'язаних з призначенням, організацією та проведенням виборів у післявоєнний час.

Зокрема, масштабне переміщення мешканців територій, які опинилися чи досі перебувають в зоні бойових дій, в окупації чи під загрозою окупації, всередині країни та за її межі, велика кількість жертв, в тому числі і серед мирного населення, мобілізаційні процеси істотно змінили демографічну ситуацію в Україні. Внаслідок чого Державний реєстр виборців на сучасному етапі не відображає актуальних даних, крім того, існують виклики для адміністрування виборчих процесів.

Заходи, що реалізуються окупаційним режимом по відношенню до населення на тимчасово окупованих територіях (на кшталт примусової «паспортизації»), зумовлюють потребу уточнення статусу виборця та можливості реалізувати як активне, так і пасивне виборче право.

Потребує вирішення проблема обмеження можливості брати участь у виборчому процесі осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки України.

Існує загроза напруженої безпекової ситуації у певних регіонах України після скасування воєнного стану.

Також, неможливо в стислі терміни повноцінно відновити діяльність політичних партій як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, зокрема через тривалу неможливість функціонування їх осередків на окупованих територіях та територіях, де велися активні бойові дії, складнощів структурування місцевих організацій політичних партій, кадрових викликів забезпечення функціонування політичних партій, недостатньої фінансової спроможності відповідних партійних структур, проблем доступу до інформаційних ресурсів та каналів комунікації [3].

Окреслені нами безпекові, адміністративні, організаційні, кадрові, фінансові, інформаційні виклики зумовлюють потребу належного законодавчого реагування та вжиття низки практичних кроків підготовчого характеру вже на сучасному етапі для поновлення виборчого процесу в Україні у післявоєнний час на демократичних засадах.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
2. Вибори після Перемоги: що може змінитися. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/14/7384568/>
3. Ключковський Ю., Вегнер В. Передумови та виклики для організації й проведення виборів в Україні у післявоєнний час. Дослідження з оцінки ситуації. Рада Європи. URL: <https://rm.coe.int/ua-organisation-and-holding-of-elections-in-post-war-ukraine-net-2768-/1680a8e998>
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

Ганна Страховська, студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hanna Strahovska, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Дудко, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

FEATURES OF STATE, BUSINESS AND CIVIL SOCIETY COOPERATION IN THE CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

It is shown that the need to overcome the consequences of Russian armed aggression against Ukraine as quickly as possible determines the need for new models and principles of interaction between state authorities, business and civil society institutions. Such models of interaction can be social partnership, corporate social responsibility, charity, business associations, business networks, social entrepreneurship, lobbying, information and analytical centers, social networks, etc., capable of combining the financial capabilities of business and social initiatives of civil society.

Keywords: *interaction of the state, business and civil society, models of interaction of the state, business and civil society, features of the interaction of the state, business and civil society.*

Реалії сьогодення свідчать про стратегічну важливість для майбутнього України пошуку шляхів гармонійного поєднання інтересів держави, бізнесу і громадянського суспільства. Більше того, ні держава, ні бізнес як найбільш сильні компоненти тріади не зможуть трансформуватися в інтересах формування в країні цивілізованої демократичної системи без активної участі в цьому процесі інститутів громадянського суспільства.

В умовах реалізації нової соціальної ролі держави, пов'язаної з поширенням ліберальної демократії як однієї з головних тенденцій процесу глобалізації суспільного життя, остання вимушено стає елементом громадянського суспільства, втрачає можливість домінувати над ним або ж займати позицію стороннього спостерігача, що обумовлено як глобалізаційними процесами в економіці, так і особливостями розвитку соціуму [3, с. 5].

У держави, бізнесу і громадянського суспільства в умовах демократії є спільні цілі та завдання, спрямовані на процвітання суспільства. Якщо створюються сприятливі умови для переходу від взаємної конфронтації до партнерства і взаємовигідної співпраці, то це може стати своєрідним алгоритмом зниження напруження соціальних та інших конфліктів у суспільстві [1].

Беручи до уваги досвід провідних європейських країн, слід зауважити, що там об'єднання громадськості в інститутах громадянського суспільства відбувається на основі загальноновизнаних суспільних цінностей. Цілі громадських організацій значною мірою визначають методи їх досягнення залежно від переваг, якими володіє кожна група інтересів. У представників бізнесу це фінансові ресурси, контроль над значною частиною ЗМІ, в громадських організацій або релігійних товариств – моральний авторитет тощо.

В свою чергу, держава в цілому зацікавлена в тому, щоб кожна бізнес-структура та громадське об'єднання набула статусу організації, орієнтованої на стійкий розвиток.

Нагальна потреба у якомога швидшому подоланні наслідків російської збройної агресії проти України визначає необхідність розвитку нових моделей та принципів взаємодії між органами державної влади, бізнесом та інститутами громадянського суспільства. Такими моделями взаємодії можуть стати соціальне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, бізнес-асоціації, бізнес-мережі, соціальне підприємництво, лобізм, інформаційно-аналітичні центри, соціальні мережі тощо, здатні поєднати фінансові можливості бізнесу та соціальні ініціативи громадянського суспільства.

- При цьому типами моделей взаємодії інститутів держави, бізнесу й суспільства можуть бути:
- типи соціального партнерства – державно-приватне партнерство, локально-територіальне партнерство, суспільно-державне партнерство;
 - типи благодійності – традиційна, системна, ендаумент;
 - типи корпоративної соціальної відповідальності – базова, внутрішня, зовнішня;
 - типи соціального підприємництва – види діяльності всередині основної сфери діяльності, спеціалізовані підприємства при громадських організаціях, малі інноваційні вузькоспеціалізовані підприємства;
 - типи лобізму – законодавчий, виконавчий, судовий;
 - типи соціальних мереж – професійні, загальноформатні, за зацікавленістю [2].

В основі взаємодії влади та бізнесу мають бути покладені принципи:

- прозорості діяльності публічної влади із залученням її представників усіх рівнів до створення відповідного законодавчого поля для розвитку підприємництва та інвестиційної діяльності;
- активної діяльності регіональних та місцевих органів влади щодо стимулювання малого та середнього бізнесу;
- запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності із спрощеними механізмами оподаткування, фінансування та кредитування малого бізнесу з метою прискореного відновлення територій, постраждалих від російської збройної агресії тощо [4].

Також важливо, щоб взаємовідносини держави, бізнесу і громадянського суспільства спиралися на єдину економічну, політичну та соціальну стратегії держави, інституціоналізації взаємовідносин підприємницьких структур, суспільства й органів влади.

Список використаних джерел

1. Величко К. І. Громадянське суспільство, бізнес і держава в системі демократичних взаємовідносин. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/1590/1/6.pdf>
2. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики : наук. розробка / авт. кол.: С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник та ін. К. : НАДУ, 2013. 44 с.
3. Костицький В. В. Партнерство правової держави і суспільства в умовах глобалізації URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/socpr/2011_1/Kostickiy.pdf
4. Овчарук Е. особливості сучасних механізмів взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2022. № 3. С. 89-95.

Олексій Фесак, студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Fesak, 1 st. year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, доктор суспільних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

LEVEL OF NATIONAL CONSCIOUSNESS IN UKRAINE: RETROSPECTIVE ANALYSIS

The problem with the national consciousness in Ukraine has been gaining some topicality in recent years. This topic states that the national consciousness is the knowledge about the past of your nation, your responsibility and national identification at all. It is noticed that Ukraine has had a long story in fighting for it's independence and inherited some specific Russian culture after the fall of the USSR. Which finally led to the Russo-Ukrainian war. The main statement is that today it is important to preserve our national consciousness and to fight for it.

Keywords: national consciousness, Ukraine, war, independence.

Події ХХ століття кардинально змінили модель класичних ознак, які відігравали основну роль у побудові суспільства. Від «класів» та «локальних цивілізацій» людство перейшло до поняття «нації», як визначального фактору об'єднання та самовизначення. Розпад імперій сприяв піднесенню національно-визвольного руху народів, а наслідки Першої Світової війни призвели до появи такого явища, як нацизм всередині Німеччини. У зв'язку з цим з'явилась потреба у смисловій кореляції понять, що стосуються «національного». Україна не стала винятком у боротьбі за національну самоідентичність упродовж ХХ ст. Після розпаду Російської Імперії, на території України точилась боротьба між різними силами, кожна з яких по-своєму бачила і розуміла майбутнє українських територій. Цей період, безумовно, можна віднести до таких, що стали визначними у формуванні української національної свідомості. Доказом цього є історична пам'ять, яка зберіглась до сьогодні, та проявляється у символах: постатях чи подіях, з якими в українців асоціюється початковий період боротьби за незалежність: Скоропадський, Петлюра, Грушевський, Винниченко, Бій під Крутами тощо. 1991 р. став кульмінацією в історичному прагненні українців бути незалежними, однак події останніх років доводять, що для єдності нації необхідно мати національну самосвідомість.

Етап незалежності в Українській історії довів усю проблематику обґрунтування поняття «національної свідомості». Причиною цього є той факт, що український народ довгий час не мав власного політично-культурного забезпечення. Так само варто враховувати проблему зіткнення культур – умовний поділ України на Західну та Східну, кожна з яких пройшла свій етап в історії України і, відповідно, має свої культурні особливості. Саме тому питання національної самосвідомості досить гостро постає в контексті українського державотворення. Для початку необхідно спробувати окреслити поняття «національна самосвідомість» в контексті українського державотворення. Євген Дометійович Онацький у своїй Українській малій енциклопедії, зазначає, що: «Свідомість національна – знання минулого своєї нації і обов'язків, що з того знання випливають» [1]. Автор також посилається на трактування цього поняття Анрі Бергсоном, роблячи акцент на пам'яті та акумулюванні минулого в сучасному. Якщо звернутись до енциклопедичного довідника Володимира Борисовича Євтуха, то можемо виділити наступне визначення: «Свідомість національна - свідомість, яка відтворює сукупність економічних, соціальних, політичних, моральних, естетичних, релігійних тощо поглядів, уявлень, котрі характеризують рівень розвитку нації.»[2]. Також автор називає націю етнічною спільнотою. На нашу думку, цей термін достатньо розкритий у статті Людмили Анатоліївни Кулішенко. Зокрема авторка виділяє цілу низку елементів, які складають національну свідомість [3]:

- національна ідентифікація, тобто усвідомлення людиною своєї належності до конкретного етносу, нації;
- знання типових особливостей, рис етносу, чи нації, до яких людина себе відносить, інтерес до етнічних, національних особливостей, що характерні для інших національних спільнот;
- усвідомлення єдності історичного минулого, сучасного і майбутнього свого етносу, нації;
- чіткі уявлення про територіальну спільність нації;
- усвідомлення й дієве ставлення до духовних і матеріальних цінностей нації,
- потреба особистою працею збагачувати такі цінності у своїй життєдіяльності;
- усвідомлення власної відповідальності за долю нації, її теперішнє і майбутнє.

Україна нині знаходиться на тому етапі, коли за національну свідомість потрібно боротись. Розпад СРСР лишив країні радянську «культурну» спадщину, та на роки уперед сформував світогляд багатьох українців. З того часу боротьба за владу у країні точилась, фактично, між двома сторонами – проросійською та проукраїнською. Події після Революції Гідності (2014 р.) довели, що Росія не відмовилась від свого імперіалістичного експансивного минулого, а всередині України насправді відсутня єдина національна самосвідомість. Сьогодні Росія відкрито наступає на українську культуру, цінності, територіальну та інтелектуальну спадщину. В таких умовах українцям необхідно не лише повернути окуповані території, але і боротись за збереження національної свідомості, особливо там, де російська пропаганда усі ці роки насаджувала свої ідеї.

Список використаних джерел

1. Онацький Є. Д. Українська Мала Енциклопедія. – Кн. 13: Літери Риз–Се. – Буенос-Айрес, 1964. С. 1693
2. Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. — К. : Фенікс, 2012 С. 282
3. Кулішенко Л.А. Національна Свідомість крізь призму світоглядних позицій українців / Інститут філософії імені ГС Сковороди НАН України, 2011. С. 4
4. Буяшенко В. В. Національна самосвідомість українців: Проблема самоідентифікації. – С. 144-150

Христина Хомик, аспірантка 3 курсу, спеціальність “Національна безпека” Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Khrystyna Khomyk, postgraduate student, Department of Global and national security, Specialization “National Security”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4833-5806>

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної і національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

THE IMPACT OF DIGITALISATION ON THE DEVELOPMENT OF NATIONAL PARLIAMENTARISM

In recent years, digitalization has become an important trend worldwide, affecting all aspects of modern life, including governance and politics. Ukraine is no exception, and over the past decade efforts have been made to digitize the parliamentary system. In this document, we will explore what has been done over the past 10 years and the possibilities of digitalization in the context of Ukrainian parliamentarism.

Keywords: digitalization, parliamentarism, global challenges.

Вступ: Останніми роками цифровізація стала важливою тенденцією в усьому світі, яка впливає на всі аспекти сучасного життя, включаючи управління та політику. Україна не є винятком, і протягом останнього десятиліття були докладені зусилля щодо цифровізації парламентської системи. У цьому документі ми дослідимо, що було зроблено за останні 10 років і можливості цифровізації в контексті українського парламентаризму.

Мета: проаналізувати вплив цифровізації на розвиток парламентаризму в Україні за останні 10 років та окреслити можливості для його подальшого розвитку.

Результати і обговорення. За останнє десятиліття український парламент зробив певні кроки в напрямку цифровізації. У 2014 році парламент запровадив систему «Електронна петиція», яка дозволяє громадянам подавати петиції онлайн та дозволяє електронне голосування. Ця система збільшила участь громадськості та її залучення до демократичного процесу, а також допомогла зменшити навантаження на адміністративний персонал парламенту [1].

У 2015 році український парламент створив новий комітет з цифрової трансформації, якому доручили розробити рекомендації щодо цифровізації уряду та державних послуг. Цей комітет відіграв значну роль у стимулюванні цифровізації в Україні та надав кілька рекомендацій щодо покращення використання цифрових технологій в управлінні та політиці [1].

В перший день повномасштабного вторгнення, парламент проголосував за Постанову «Про організацію роботи Верховної Ради України у зв’язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року». Згідно з нею, Рада під час сьомої сесії також працювала в режимі пленарного засідання безперервно [5]. У цей момент, цифрова інфраструктура в органах публічного управління відіграла критичну роль, так як вона забезпечила можливість продовження роботи інституцій в умовах війни.

Однією з основних можливостей цифровізації в контексті українського парламентаризму є використання технології блокчейн. Технологія блокчейн – це система, яка може бути використана для створення прозорих і безпечних систем для запису та перевірки інформації. У контексті парламентаризму технологію блокчейн можна використовувати для забезпечення цілісності та прозорості парламентських процедур, таких як процеси голосування та прийняття рішень [2].

Ще однією можливістю цифровізації є використання штучного інтелекту (AI) і машинного навчання. Штучний інтелект і машинне навчання можна використовувати для аналізу даних, виявлення закономірностей і прогнозування. У контексті парламентаризму ці технології можна використовувати для аналізу законодавчих пропозицій, прогнозування впливу запропонованої політики та допомоги законодавцям у прийнятті більш обґрунтованих рішень [4].

Використання цифрових технологій також може допомогти збільшити залучення громадськості та участь у демократичному процесі. Наприклад, парламент може використовувати соціальні медіа та онлайн-платформи для взаємодії з громадянами та отримання відгуків щодо законодавчих пропозицій [3]. Цифрові технології також можуть бути використані для підвищення прозорості та підзвітності, дозволяючи громадянам відстежувати прогрес законодавчих пропозицій і притягувати обраних посадових осіб до відповідальності за їхні дії.

Однак, незважаючи на прогрес, досягнутий за останнє десятиліття, попереду ще довгий шлях щодо цифровізації парламентської системи в Україні. На даний час існує багато проблем, які потрібно вирішити, наприклад покращення доступу до цифрових технологій і забезпечення безпеки та конфіденційності онлайн-систем [3]. Існує також потреба в тіснішій співпраці між державними установами, організаціями громадянського суспільства та приватним сектором, щоб сприяти цифровізації та гарантувати, що вона принесе користь усім громадянам.

Підсумовуючи, цифровізація відкриває значні можливості для українського парламентаризму, щоб стати більш ефективним, прозорим та інклюзивним. Хоча за останнє десятиліття було зроблено крок вперед, попереду ще довгий шлях до повної реалізації потенціалу цифрових технологій в управлінні та політиці. Використовуючи цифрові технології та працюючи разом над подоланням викликів, Україна може створити більш сучасну та ефективну парламентську систему, яка краще відповідатиме потребам 21 століття.

Список використаних джерел

1. Dovichopata, O. (2016, August 31). *Ukraine's cabinet of ministers launches e-petition system*. The Kharkiv Times. Retrieved April 26, 2023, from <https://thekharkivtimes.com/2016/08/31/ukraines-cabinet-of-ministers-launches-e-petition-system/>
2. Inter-Parliamentary Union. (n.d.). *Artificial Intelligence: Innovation in parliaments*. Inter-Parliamentary Union For Democracy. For Everyone. Retrieved April 26, 2023, from <https://www.ipu.org/innovation-tracker/story/artificial-intelligence-innovation-in-parliaments>
3. Segal, D., & Nechepurenko, I. (2021, November 14). *The crypto capital of the world*. The New York Times. Retrieved April 26, 2023, from <https://www.nytimes.com/2021/11/14/business/crypto-ukraine.html>
4. Youngs, R. (n.d.). *A democratic roadmap for Ukraine*. Forum 2000. Retrieved April 26, 2023, from <https://www.forum2000.cz/en/news/a-democratic-roadmap-for-ukraine>
5. Стешенко, А. (2022, September 6). Рада продовжить роботу під час воєнного стану в режимі одного пленарного засідання. LB.ua. Retrieved April 26, 2023, from https://lb.ua/news/2022/09/06/528535_rada_prodozhit_robotu_pid_chas.html

Іван Шкаврон, студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ivan Shkavron, student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ

FEATURES OF THE FORMATION OF THE MODERN POLITICAL AND GOVERNING ELITE

The process of formation of the political and governing elite in independent Ukraine is characterized. The peculiarities of the evolution of the political and governing elite are revealed: fragmentation, closedness of formation, conservatism, clannishness, regional attachment of political elites, dominance of «nepotism» in the appointment to key positions of power, powerful influence of political-business groups, lack of responsibility of political leaders for the results of their activities, which leads to the growth of mistrust of the population.

Keywords: elite, political and governing elite, formation of political and governing elite.

Сучасні суспільно-політичні процеси, які відбуваються в країні, нові виклики й загрози як внутрішній, так і зовнішній політиці, насамперед залежить від ухвалення владно-управлінських рішень та дій обраної верстви, особливого прошарку людей – політико-управлінської еліти.

Саме тому існує природний інтерес суспільства до питання особливостей становлення й розвитку сучасної політико-управлінської еліти.

Процес становлення політико-управлінської еліти в незалежній Україні розпочався в умовах формування усіх основних атрибутів нової української державності та розбудови демократичних інститутів публічної влади. Вказаний процес відбувався в атмосфері політичного та інституціонального конфлікту, боротьби за розподіл владних повноважень між парламентом та главою держави, а також виокремлення з вертикалі законодавчої влади демократичної системи місцевого самоврядування. Саме в таких непростих умовах відбувалося становлення сучасної політико-управлінської еліти нової української держави.

Період президентства Л. Кравчука (1991 – 1994 рр.) характеризується виникненням націонал-демократичної контр-еліти, особливістю якої стало «перелицювання» колишньої радянської, партійної та комсомольської номенклатури в еліту «демократичну» [1, с. 171]. Про це також свідчать дані досліджень Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова у 2003 р, згідно з якими на керівних посадах органів публічної влади перебувало до 73 % від загальної кількості посадовців - вихідців із партійної, радянської, господарської та комсомольської номенклатури радянських часів [2, с. 4]. З одного боку, приналежність політико-управлінської еліти до прошарку національної контр-еліти свідчило про наявність у неї досвіду публічного управління та керування галузями національної економіки. З іншого боку – приналежність вищого керівництва держави до управлінців із колишньої радянської номенклатури, на думку багатьох науковців, призвело до «консервування» політико-управлінської еліти, її закритості і недемократичності у подальшому [3, с. 173].

Наступний період (із другої половини 1990-х рр. до 2004 р.) під час першої та другої каденцій Л. Кучми пов'язують із формуванням в Україні неопатримоніальних відносин і монополізацією державної влади в руках вузьких кіл політико-управлінської й фінансово-промислової еліти [4; 5, с. 54–76]. Влада сконцентрована в руках діючого президента та його найближчого оточення, а також спостерігається зміцнення вертикалі виконавчої влади. Водночас, для цього періоду притаманне суттєве зниження реформаторського потенціалу політико-управлінської еліти, а інструментом впливу на владу стають політичні партії і блоки.

Для наступного етапу становлення політико-управлінської еліти під час президенства В. Ющенка (2005–2009 рр.) притаманний регіональний чинник походження українських олігархічних груп (регіональні фінансово-промислові групи, які володіли експортноорієнтованим промисловим комплексом і мало залежали від державних дотацій мали можливість чинити тиск на політичне життя країни і висувати

власного політичного лідера, здатного претендувати на загальнонаціональну першість, яким став ставленик донецьких фінансово-промислових груп В. Янукович). Для цього періоду стало характерним істотне ослаблення інституту глави держави, а також фактична приватизація партійної системи та перетворення політичної партії на лобістів своїх економічних інтересів. В цілому правління В. Ющенка відзначилося малорезультативними спробами модернізувати систему публічного управління та пристосувати її до нової моделі публічного правління – парламентсько-президентської республіки [6].

Прихід до влади В. Януковича (2010 – 2014 рр.) започаткував новий етап становлення політико-управлінської еліти. Цей період позначився поверненням державного ладу до квазі-президентської республіки, концентрація політико-управлінської еліти у межах нової «партії влади» (Партії регіонів) та утвердження останньої на усіх рівнях суспільного, економічного й політичного життя [7, с. 58]. В країні склалася клановоолігархічна модель політичної системи, а в громадській думці остаточно сформувався образ провладної партії як виразника інтересів крупного олігархічного капіталу.

Прихід до влади після Революції гідності 2014 р. П. Порошенко та відновлення парламентсько-президентської форми правління, суттєво не внесли корективів до олігархічно забарвленої політико-управлінської еліти. Як і в попередні часи, важливі рішення приймаються за погодженням провладної партії, ключові державні посади займають особи, які прямо чи опосередковано належать до бізнесоточення самого президента чи його політичних партнерів у парламентській коаліції. Да і сам П. Порошенко був прикладом класичного олігарха (мав політичну владу, великий бізнес і підконтрольні масмедіа), хоча і з певною відмінністю: він для концентрації влади застосовував правові механізми парламентсько-президентської республіки та суспільні настрої, спровоковані подіями Революції Гідності і російською військовою агресією [8].

Останній етап формування політико-управлінської еліти (2019 рік і до сьогодні) відзначився повним перезавантаженням складу політичної еліти, яка вперше в історії України утворила монополію політичної влади, так як Президент України, більшість Верховної Ради України та Уряд належать до однієї політичної сили [9].

Таким чином, дослідження питань становлення сучасної політико-управлінської еліти дає підстави виявити такі особливості в процесі її еволюції: фрагментованість політико-управлінської еліти (притаманність низького рівня структурної інтеграції, невеликої здатності до консенсусу з приводу вибору та збереження основних суспільних цінностей; спроможність у складні, кризові моменти проявляти прагматизм і здатність до політичного компромісу); закритість формування, консервативність, клановість, регіональна прив'язаність політичних еліт; домінування «кумівства» при призначенні на ключові владні посади; поєднання політичної і економічної еліти (за визначальної ролі останньої); потужний вплив політико-бізнесових угруповань; прихід до влади здебільшого відбувається не завдяки особистим досягненням чи здібностям, а на хвилі недоликів і помилок попередників та опонентів; діяльність політичних еліт і лідерів не реалізовує інтереси народу; відсутність відповідальності політичних лідерів за результати своєї діяльності, що зумовлює зростання недовіри населення.

Список використаних джерел

1. Крюков О. І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: монографія. Київ: Видво НАДУ, 2006. 252 с.
2. Жданов І. Україна у XXI столітті: виклики для політичної еліти. Національна безпека і оборона. 2003. № 9. С. 2 – 11.
3. Мачуський В. Політична еліта: визначення стратегічного курсу України на сучасному етапі // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2017. № 3 (89). С. 168 – 182.
4. Науменко О. М. Механізми рекрутування у політико-управлінську еліту України в умовах незалежності : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 – “політичні інститути та процеси”. Київ, 2016. 237 с.
5. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2017. 248 с.
6. Ключко А. А. Особливості становлення сучасної політико-управлінської еліти в контексті модернізації публічного управління в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1881>
7. Суспільні інтереси в Україні: груповий вимір, зміст, шляхи узгодження. Аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 192 с.
8. Стратегическая восьмерка // Liga.net. 2017. 9 черв. URL: http://project.liga.net/projects/3_goda_poroshenko/
9. Лебедь О. М., Гбур З. В. Політичні еліти та лідери України часу становлення незалежності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С.77–83.

Олександр Юріков, доктор філософії, викладач циклу загальних та кримінально-правових дисциплін Київського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Oleksandr Yurikov, PhD in Law, Lecturer of the cycle of general and criminal law disciplines of the Kyiv Center of Primary Professional Training «Police Academy» of Educational and Scientific Institute № 1 of the National Academy of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-6900-6887>

ОСОБЛИВОСТІ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ЗЛУКИ

CHARACTERISTICS OF PARLIAMENTARISM IN THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC DURING THE TIMES OF THE GREAT UNION

The formation of the Ukrainian People's Republic and the Western Ukrainian People's Republic became the impetus for the formation of a single cathedral state of Ukraine. It is argued that the difficulty of uniting the Ukrainian People's Republic and the Western Ukrainian People's Republic was that they had different state structures. Despite the difficulties, on January 22, 1919, the Ukrainian People's Republic and the Western Ukrainian People's Republic concluded the Act of Union and proclaimed the cathedral Ukrainian People's Republic, and the Western Ukrainian People's Republic became an autonomous entity called the Western Region of the Ukrainian People's Republic. One of the problematic issues after the declaration of sobriety became the formation of new authorities, in particular the parliament. In the Western Ukrainian People's Republic, the parliament was the Ukrainian National Council, and in the Ukrainian People's Republic – the Directory. After the unification of these states, the Labor Congress of Ukraine became the temporary legislative authority. It has been scientifically proven that despite the actual and legal unification of these states, it was not possible to create a single system of state authorities of the cathedral Ukrainian People's Republic, in particular the parliament. Thus, during the period of the Great Schism, three authorities operated on the territory of Ukraine, which partially or completely duplicated each other's powers.

Keywords: state, Act of Union, sobriety, parliament, power.

Від часів Київської Русі до незалежної України наша держава пройшла тернистий шлях, який супроводжувався постійною боротьбою за державність, самостійність, незалежність. Українці тривалий час перебували в складі різних імперій. Однак, після закінчення Першої світової війни імперії почали розпадатися на окремі держави. Так, у зв'язку з розпадом Російської імперії крім інших держав було утворено Українську Народну Республіку (далі – УНР), а від Австро-Угорської імперії відокремилася Західно-Українська Народна Республіка (далі – ЗУНР). Це стало поштовхом до утворення єдиної соборної держави України.

Складність об'єднання УНР і ЗУНР полягало в тому, що вони мали різний державний устрій через те, що тривалий час перебували у складі різних імперій. Крім того, обмежено визнаною державою була лише УНР, тоді як ЗУНР не була визнана жодною державою світу. Перші прояви бажання об'єднатися висловила влада ЗУНР в листопаді 1918 року, на що Директорія УНР погодилася, однак процес переговорів здійснювався тривалий час. Представники ЗУНР хоч і бажали приєднатися до УНР, однак вимагали повної автономії. Водночас окремі представники УНР не підтримували такої пропозиції. Попри зазначені складнощі 22 січня 1919 року УНР та ЗУНР уклали Акт Злуки й проголосили соборну УНР, а ЗУНР стала автономним утворенням під назвою Західна область УНР (далі – ЗОУНР).

Одним із проблемних питань після проголошення соборності стало утворення нових органів влади, зокрема парламенту. В ЗУНР парламентом була Українська Національна Рада (далі – УНРада), яка мала законодавчі й контрольні повноваження. УНРада передбачала такі структурні підрозділи, як Пленум, Виділ та президент. Пленум УНРади обирав Виділ та президента. В свою чергу Виділ – це найвищий постійний орган державної влади, який представляли президент і 10 членів. До повноважень Виділу належали призначення керівників уряду, інших органів і відомств, проголошення

законів тощо. Крім того, він діяв як постійна влада у період обрання нового складу УНРади. Парламент ЗУНР здійснював свої повноваження до червня 1919 року [1, с. 62–63].

В УНР парламенту не було, його роль виконувала Директорія – вищий представницький орган державної влади, який замінив Гетьманат Української держави П. Скоропадського. Директорія здійснювала крім представницьких ще й законодавчі повноваження. Члени Директорії обиралися таємно, до її складу увійшли Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Федір Швець, Панас Андрієвський, Андрій Макаренко та з 22 січня 1919 року Євген Петрушевич. Директорія діяла до моменту захоплення українських земель більшовиками у 1920 році [3, с. 21–23].

У грудні 1918 року Директорією УНР було запропоновано утворити Трудовий конгрес України, який би став найвищим органом влади в УНР. Вибори до Трудового конгресу України відбувалися у період з 12 по 15 січня 1919 року, і було обрано з території УНР 528 депутатів. Керівними органами парламенту були Президія та Секретаріат. Через бойові дії з польською армією вибори на території ЗУНР не відбулися.

Після Великої Злуки парламентом соборної УНР став Трудовий конгрес України – тимчасовий законодавчий орган, який ратифікував Акт Злуки. При цьому Директорія та УНРада продовжили діяти на території своїх державних утворень (УНР і ЗОУНР відповідно) та зберегли усі повноваження, як представницькі, так і законодавчі. В кінці січня 1919 року через наступ більшовиків на Київ було ухвалено рішення про припинення роботи Трудового конгресу України, а для ухвалення законів до наступної сесії обрано 30 депутатів, які розподілено на 6 комісій (оборони, земельна, бюджетна, закордонних справ, харчова, культурно-просвітня). Друге і останнє скликання відбулося в березні 1919 року в Кам'янці-Подільському, однак через нестабільну політичну ситуацію його рішення не були реалізовані. Згодом Трудовий конгрес України було розпущено [2].

З огляду на зазначене вище, можна дійти висновку, що попри фактичне та юридичне об'єднання УНР і ЗУНР, утворити єдину систему органів державної влади соборної УНР, зокрема парламенту не вдалося. ЗОУНР, через збереження автономії, мала власний парламент, який діяв одночасно з Трудовим конгресом України. Це фактично дублювало законодавчі повноваження, оскільки УНРада приймала закони рівнозначні по юридичній силі тим, які приймав Трудовий конгрес України. Це питання можна було вирішити встановленням ієрархії законодавчих актів, однак цього не було зроблено. Щодо Директорії, то вона також була представницьким і законодавчим органом державної влади. Її закони підлягали ухваленню Трудовим конгресом України в період його роботи, але він діяв сесійно (усього було дві сесії). Таким чином, Директорія все одно приймала нормативно-правові акти, які поширювали свою дію на всю територію держави. В окремих випадках Директорія виконувала повноваження вищого органу виконавчої влади.

Таким чином, Велика Злука УНР і ЗУНР, з одного боку, стала поштовхом до об'єднання українців і формування єдиної нації в межах однієї соборної, незалежної держави, а з іншого – утворила проблеми щодо управління державними справами через небажання поступатися повноваженнями УНРади та Директорії. Результатом цього стало утворення тимчасового законодавчого органу – Трудового конгресу України, який фактично дублював повноваження зазначених вище органів влади.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. Структури державної влади в ЗУНР–ЗОУНР (листопад 1918 р. – грудень 1919 р.). Краєзнавство. 2018. № 3 (104). С. 51–65.
2. Конгрес трудового народу України. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / [ред. кол.: Ю. С. Шемшученко та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К–М. 792 с. URL: https://leksika.com.ua/20051005/legal/kongres_trudovogo_narodu_ukrayini.
3. Михайлів Т. А., Михайлів Т. В. Директорія УНР. Історія державності та правові пам'ятки України : довідник. Харків : Основа, 2013. 93 с.

Секція 5. АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Iryna Alekseenko, Doctor of political sciences, professor, Deputy director of the Institute for scientific work Taras Shevchenko National University of Kyiv

IMPACT OF CRISIS SITUATIONS ON HUMAN PSYCHOLOGICAL HEALTH

The health of the nation is the key to the future sustainable development of society. Understanding this determines the social significance of public health as an unconditional value that determines the ability to reproduce the social system and its effective functioning. At present, the problem of the health of the nation is one of the priority tasks for the development of each state. The strategic nature of this task lies in the fact that it covers such vital areas of social life as ecology, demography, life expectancy and quality, the spiritual and moral state of society, the availability of medical care, etc. It is the normal functioning of these areas that determines the public health of the country. However, despite the implementation of a number of state programs aimed at improving the health of the population, it remains obvious that the situation in the domestic healthcare system leaves much to be desired. This is due to repeated attempts to modernize this system, which did not lead to the desired result. As a result of the ineffectiveness of health care reforms, public health indicators in Ukraine are extremely low, indicating serious problems in this area. Currently, the deterioration of public health is a factor that threatens the security of the country. Problems with public health in Ukraine are caused not only by ill-conceived reforms in the healthcare system, but also by the crisis state of society itself. It is known that public health only partially depends on the health care system and the level of its financing, but is mainly determined by a number of social factors: economic, military-political, spiritual. The war provoked a systemic crisis that affected almost all spheres of Ukrainian society. This had a negative impact on the public health of the country. Awareness of this provides a basis for political and legal reflection of the problems associated with the risks and specifics of the reproduction of public health in the context of ensuring the national security of Ukraine.

In modern conditions, the problem of ensuring the national security of the state is of particular relevance. Modern challenges and threats faced by Ukraine require the mobilization of all resources, the most important of which is a person. The practice of developed countries shows that it is the health of people that is the basis of the socio-economic success and competitiveness of the state. At the same time, it is important that the concept of «health» is not limited solely to the physiological indicators of the functioning of the human body, it also includes socio-cultural characteristics, expressed in value-ideological, spiritual and moral attitudes, socio-professional and other qualities of the individual. Understanding the socio-cultural nature of the health of the individual and society provides grounds for the political and legal study of the problem of public health in Ukraine as a significant element of the national security system of the state.

In the space of scientific discourse, the problem of public health is studied from the standpoint of a managerial approach, within which the effectiveness of public health management of the state is studied, and international experience in organizing healthcare is analyzed. In the context of these issues, aspects of information and communication management of the effectiveness of medical care and the implementation of preventive medicine are considered (S. Averin, I. Bogdanov, K. Volkov, M. Korolenko, S. Panasenko, M. Teslenko et al.).

Another group of researchers notes the social nature of health, bringing it from the field of exclusively medical competence to a broad sphere of social activity, covering the economic, political, and spiritual structures of society. A number of scientists rely on a synergistic approach, believing that a healthy system is resilient to maintain a favorable mode of functioning, and this makes it possible to link the concept of «sustainability» with the concept of «health».

The process of reproduction of public health in a modern state, including Ukraine, is influenced by socio-economic conditions associated with the functioning of institutions responsible for financing, staffing the health care system, the state of the country's pharmaceutical market, and demographic processes in

society. An analysis of the state of these social institutions, which are the basis of public health, indicates their insufficiently effective functioning, which is a consequence of the protracted crisis in the socio-economic sphere. [3, p.79]

The imbalance in the activities of institutions designed to be responsible for the health of the country's population is a threat to the national security of the state. Serious risks to the national security of the state are associated with the demographic problems of society, namely: a decrease in the population due to an increase in morbidity, the spread of chronic diseases and a high mortality rate, and the lack of an effective system for detecting incurable diseases in the early stages. Solving issues related to the necessary amount of funding for the health care system, with an increase in the level of professionalism, responsibility of doctors and medical management, with state regulation and control of the pharmaceutical market in the country, with the creation of a clear system of public health indicators that take into account regional specifics, can stop negative trends in the state public health in the country. In the context of modern threats to the national security of Ukraine, public health is an essential part of social capital and a resource for creating an efficient and competitive economy. The process of reproduction of public health has a socio-cultural specificity, expressed in the peculiarities of the Ukrainian mentality, values that determine the relationship between man and nature, man and society, man and the state. [4, p.39]

In the Ukrainian mentality, the attitude to health as a value is conditioned by the Christian ideology, according to which the spiritual principle in a person dominates over the corporeal one. Because of this, human health is primarily the state of his spirit. It is the spiritual health of the individual that determines the relationship of a person to his body, nature, and other people.

The formation of ideas about the value of health is the task of state policy aimed at including in the process of socialization of the individual not only the declared norms, values of a healthy lifestyle, but also certain models and patterns of behavior that contribute to strengthening the health of the younger generation. Taking into account mental peculiarities in the state policy in the field of institutionalization of the value of health in society will allow to form a culture of health in modern society, which will become a tool for harmonizing the biological and social in a person and the basis for the successful development of the state. [1, p. 93]

The sociocultural specificity of public health is also determined by the sociocultural features of the institutionalization of the healthcare sector. Traditionally, the main principles of the functioning of institutions responsible for the health of citizens were the principles of state support, the quality of medical services and their accessibility, solidarity, justice, and humanism. In connection with the development of market relations in the country, as well as the crisis state of the domestic economy, the social function of the state is significantly reduced, and the responsibility for health is imputed exclusively to the person himself. This entails risks to the national security of the state, as the contradictions between the national model of the institutionalization of public health, which has been formed over a long historical period, and modern trends in the field of public administration of institutions responsible for the process of public health reproduction are intensifying. [2, p. 55]

Thus, modern state policy in the field of maintaining public health is focused mainly on quantitative indicators, expanding the scope of paid medical services, and minimizing health care costs. The absence of a state ideology that promotes a healthy lifestyle, aimed at fostering a culture of youth health, makes it difficult to form an effective system of reproduction and strengthening public health.

References

1. Key competencies : A Developing concept in general compulsory education. EURYDICE : The Information Network on Education in Europe, 2002. 224 p. 217.
2. Kovaleva, T.N. Ecological Safety and Hazards to Public Health: the Search for Balance within the «Human–Biosphere» System / T. N. Kovaleva, L. L. Shtofer, S. Yu. Stukalov, L. A. Spektor, I. V. Chernov // *Ekoloji*. – 2019. – Vol. 28(107). – P. 43 – 57.
3. Pérez M. A., Luquis R. R. Cultural Competence in Health Education and Health Promotion, 2nd editio. L. : Jossey-Bass, 2013. 368 p. 218.
4. Ruchen D. S. Key competencies for a successful life and a wellfunctioning society. Berlin : Hogrefe & Huber Publishers, 2003. 206 p.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PROVISION OF SPECIAL CONDITIONS FOR CIVIL SERVANTS DURING THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Martial law is special because of the possible restriction of some rights and laws to ensure national security, which may affect the interests of citizens. A significant number of civil servants serve in the Armed Forces, as of October 1, 2022, there are 3,598 such persons, and 5,785 people are in the territory captured by the aggressor, within the combat zones or blocked areas.

Civil servants in martial law can work remotely, this is guaranteed by law. In certain cases, a simple one is drawn up.

In case of emergency situations arising in the conditions of martial law, an action algorithm for the organization and coordination of work in public services must be worked out.

In accordance with the rules for crossing the state border of Ukraine under martial law, officials, reserved employees and representatives of economic entities, defined in clause 2-14 of the Rules for crossing the state border by citizens of Ukraine, cross the state border exclusively on the basis of relevant decisions on business trips.

Therefore, it is worth taking into account not only the rights and interests of the state, but also the rights and interests of citizens, especially those who are employees of state bodies, when adopting laws.

Keywords: *Martial law, civil servant, state institutions.*

Воєнний стан є особливим через можливе обмеження деяких прав та законів задля забезпечення національної безпеки, що може вплинути на інтереси громадян. Через це державні службовці мають відмінні обов'язки та значно більшу відповідальність ніж у мирний час. Також працівники державних органів повинні бути готові до виконання своїх обов'язків у надзвичайних ситуаціях чи екстремальних умовах. Пріоритетом держави під час воєнного стану є захист своїх громадян і території від загрози. Значна кількість державних службовців служать в ЗСУ, станом на 01.10.2022 таких осіб є 3598, а 5785 людей перебувають на території, захопленій агресором, у межах районів бойових дій або блокованих районів[4]. Тому це потребує уваги, щоб забезпечити їх необхідним захистом, медичною та психологічною допомогою. Проаналізувавши стан забезпечення спеціальних умов для держслужбовців в умовах воєнного стану можна виділити серед них такі:

– держслужбовці в умовах воєнного стану можуть працювати дистанційно, відповідно до статті 60² Кодексу законів про працю України, статті 12¹ Закону України “Про правовий режим воєнного стану” та статті 17 Закону України “Про державну службу” [7];

– оплата праці держслужбовців, їх соціальний захист та підтримка родин у період воєнного стану має бути одним з нагальних завдань країни[5,6];

– у випадках, коли забезпечення роботи державного службовця на робочому місці або ж за межами адміністративної будівлі є неможливим – оформляється простій (статті 34, 113 КЗпП), який встановлюється розпорядчим актом у відповідному органі. Рішення про простій може бути прийняте по відношенню до окремого службовця, до структурного підрозділу чи до державного органу[2, 3];

– у разі надзвичайних ситуацій, що виникають в умовах воєнного стану, має бути відпрацьований алгоритм дій з організації та координації роботи в державних службах для кожного працівника індивідуально, що дозволить покращити працю навіть в непередбачуваних обставинах;

– в умовах воєнного стану працівникам має бути надано достатню кількість спеціального обладнання та засобів захисту;

– відповідно до правил перетину державного кордону України в умовах воєнного стану посадові особи, заброньовані працівники та представники суб'єктів господарювання, що визначені в пункті 2-14 Правил перетинання державного кордону громадянами України, зокрема урядовці, народні депутати, депутати місцевих рад, судді, прокурори, державні службовці, заброньовані за відповідними органами працівники та інші визначені категорії осіб перетинають державний кордон виключно на підставі відповідних рішень про службові відрядження[1, 2]. Для покращення та пришвидшення виїзду в інші країни держслужбовців в умовах воєнного стану, варто створити та дозволити користуватися послугою в “Дія” створення спеціального документу, який надаватиме особам право виїзду закордон у зв'язку зі службовим відрядженням чи інших особливих умов. Це дозволить оптимізувати роботу працівників та зберегти час.

Отже, в Україні в умовах воєнного стану роботу працівників державних установ можна вважати доволі ризикованою, тому для їх безпеки у КЗпП та законах України передбачено простій або дистанційне виконання роботи. Держава повинна забезпечувати держслужбовців всіма необхідними умовами та предметами для безпечніших умов праці й надати план дій в непередбачуваних обставинах з подальшим відпрацюванням цього алгоритму. В Україні також має бути продовжена цифровізація для оптимізації праці в короткі терміни. Також важливо враховувати не тільки права та інтереси держави, а й права та інтереси громадян, особливо осіб, які є працівниками державних органів, при прийнятті законів.

Список використаних джерел

1. Правила перетину кордону для працівників державних установ. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-Pitannya-vidpovid/>
2. Умови державної служби в умовах воєнного стану. URL: <https://nads.gov.ua/news/derzhavna-sluzhba-v-umovah-vijni-dobirka-korisnoyi-informaciyi>
3. Організація праці в умовах воєнного або надзвичайних станів. URL: <https://nads.gov.ua/news/shchodo-organizaciyi-roboti-derzhavnih-organiv-v-umovah-voyennogo-stanu>
4. Кількість держслужбовців в ЗСУ та на ТОТ. URL: <https://nads.gov.ua/news/statystichni-dani-pro-sklad-derzhavnykh-sluzhbovtsiv-u-period-voiennoho-stanu6>
5. Умови оплати праці робітникам державних органів. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/01.03.2022/shchodo-oplati-pratsi.pdf>
6. Виплати та надбавки для держслужбовців. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/zatverdzheno-shemu-posadovih-okladiv-dlya-derzhslu/>
7. Організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-organizaciyi-roboti-derzhavnih-sluzhbovciv-ta-pracivnikiv-derzhavnih-organiv-u-period-voyennogo-stanu-440>

Максим Грищенко, студент філософського факультету спеціальності «Політологія» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Hryshchenko, student of philosophy faculty speciality "Political science" of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Андрій Миколюк**, кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДО СТАНДАРТІВ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ADAPTATION OF THE CIVIL SERVICE IN THE FIELD OF CYBERSECURITY TO EU STANDARDS DURING THE EFFECT OF MARTIAL LAW

Russia started unprovoked hybrid war against Ukraine, especially in the information space, while trying to sway as many people as possible to its side, including significant world political actors. That is why, in today's conditions it is incredibly important to quickly adapt the civil service in the field of cyber security to EU standards in the context of the Euro and the North Atlantic integration in the conditions of martial law.

There are several bodies in the EU dealing with the fight against cyber threats, although these bodies are quite fragmented and limited to small teams. However, as cyber defense requires strong capacity building, these institutions are open to work with each other.

The basis of in-depth cooperation on cyber issues is laid in the bilateral agreement between the EU and Ukraine «On security procedures for the exchange and protection of classified information».

For the effective adaptation of the civil service in the conditions of martial law, it is necessary to participate in the activities of the European Cyber Security Research and Competence Center, participate in the EU-planned exercises on the introduction of an operational mechanism for joint response of the EU and member states to large-scale cyber attacks.

Ukraine can benefit significantly from participation in EU capacity-building programs and cooperation with EU agencies.

Keywords: European Union, Ukraine, cyber security, martial law, information war.

Загалом, у сучасному світі інформація набула своєї неймовірної важливості. Інформація стала не лише силою, але й вразливим місцем багатьох держав. Інформаційні операції часто визначають як атаку на інформаційні ресурси, проте у військових статутах фізична атака також визначається як інформаційна, якщо вона заважає виконанню інформаційних функцій.[1, с.198]

Сьогодні російська федерація веде гібридну війну проти України: на полі бою, на політичній й економічній арені та особливо в інформаційному просторі, намагаючись при цьому схилити на свій бік якомога більше людей, зокрема значних політичних акторів світу. Саме тому у сучасних умовах є неймовірно важливим швидка адаптація державної служби у сфері кібербезпеки до стандартів ЄС в контексті Євро та Північноатлантичної інтеграції в умовах дії воєнного стану. Оскільки Україна перебуває в процесі розробки своєї правової бази щодо кібербезпеки, тому необхідно звернути увагу на рекомендації кіберзаконодавства ЄС.

По-перше, у ЄС була ухвалена Директива про безпеку мережевих та інформаційних систем. Ця Директива вимагає від держав-членів ЄС мати компетентний національний орган NIS (Національне агентство розвідки) і Групу реагування на інциденти комп'ютерної безпеки (CSIRT). Крім того, підприємства у найважливіших секторах економіки, таких як енергетика, транспорт, водопостачання, банківська справа, інфраструктура фінансового ринку, охорона здоров'я та цифрова інфраструктура, повинні відповідати вимогам щодо безпеки та сповіщення.[2, с. 245]

ЄС бореться з кіберзагрозами через боротьбу з організованою злочинністю, спільну зовнішню політику та політику безпеки (CFSP) і рамки політики кіберзахисту (CDPF). Для боротьби з організованою злочинністю ЄС включив кіберзлочинність до 10 головних пріоритетів на 2018-22 роки. Вона оголосила протидію кібератакам ключем до досягнення цілей CFSP. Крім того, Рада ухвалила рішення, яке вводить цілеспрямовані обмежувальні заходи для стримування та реагування на

кібератаки проти ЄС. Це рішення вперше дозволило ЄС застосувати санкції до осіб або організацій, відповідальних за кібератаки або пов'язаних з ними. Рішення також поширюється на кібератаки проти держав, що не входять до ЄС, або міжнародних організацій, якщо обмежувальні заходи необхідні для досягнення цілей CDPF. [2, с. 245]

По-друге, станом на сьогодні в ЄС є кілька органів, які займаються боротьбою з кіберзагрозами, хоча ці органи досить фрагментовані та обмежені невеликими командами. Однак, оскільки кіберзахист вимагає сильного нарощування потенціалу, ці установи відкриті для співпраці одна з одною.

У 2016 році ЄС випустив «Спільну структуру протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського Союзу», яка пізніше була підтримана Спільною декларацією ЄС/НАТО і призвела до створення Європейського центру передового досвіду з протидії гібридним загрозам (Hybrid CoE) у Гельсінкі в 2017 році. [2, с. 246]

Основу поглибленої співпраці з кібернетичних питань закладено в двосторонній угоді між ЄС та Україною «про процедури безпеки для обміну та захисту секретної інформації». Забезпечення дотримання угоди дозволяє Україні тісніше співпрацювати з органами ЄС, які працюють у сфері кібербезпеки та кіберзагроз. Що стосується кібернетичних питань, то Україна наразі переважно брала участь у регіональному співробітництві в рамках Східного партнерства, переслідуючи мету «Посилення співпраці у сфері безпеки». [2, с. 247]

У 2019 році ЄС запустив свою найбільшу програму підтримки в рамках Східного партнерства EU4Digital для сприяння цифровізації. Особливо це стосується країн угоди про асоціацію, включно з Україною, які є більш просунутими, ніж решта країн Східного партнерства, щодо наближення деяких основ законодавства ЄС щодо кібернетики. Подібне зближення забезпечить криміналізацію та покарання за одні й ті ж кіберзлочини в Україні та ЄС, посилить законодавчі повноваження органів, відповідальних за NIS, і посилить співпрацю між агентствами з кібербезпеки в Україні та ЄС. [2, с. 248]

В Україні на національному рівні діє Група реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації (CERT-UA), завдання якої визначені Законом України «Про основи кібербезпеки України». CERT-UA є членом міжнародного форуму груп реагування на інциденти та безпеки (FIRST), він ще не є членом мережі Груп реагування на інциденти комп'ютерної безпеки (CSIRT) ЄС. CERT-UA бере участь у програмах ENISA, Європейського центру досліджень та компетенції в галузі кібербезпеки.

По-третє, для ефективної адаптації державної служби в умовах дії воєнного стану необхідно наступне: участь у діяльності Європейського центру досліджень та компетенції з кібербезпеки, участь у запланованих ЄС навчаннях із запровадження оперативного механізму спільного реагування ЄС та держав-членів на широкомасштабні кібератаки, кризове управління та рамки кризового реагування, обмін найкращими практиками з ЄС щодо системи швидкого оповіщення, участь у семінарах і конференціях, які проводить Hybrid CoE, залучення до роботи ENISA, головного агентства ЄС з кібербезпеки. [2, с. 251]

Отже, оскільки угода про асоціацію не охоплює кібернетичну співпрацю, Україна в основному займається регіональною співпрацею з ЄС у рамках Східного партнерства. Незважаючи на те, що Україна не має юридичних зобов'язань прийняти законодавство ЄС щодо кібернетики, Україна вже досягла значного прогресу в наслідуванні базових основ Директиви ЄС про мережеву та інформаційну безпеку (NIS). Україна також створила органи, відповідальні за кібербезпеку та кіберзлочинність на національному рівні. Україна може отримати значну користь від участі в програмах ЄС із розбудови потенціалу та співпраці з агенціями ЄС.

Список використаних джерел

1. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія/ Соловійов С.Г., та ін.; заг. ред. Грицяк Н. В.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ : К.І.С., 2015. 320 с. Режим доступу: https://www.dut.edu.ua/uploads/1_52_75142033.pdf

2. Deepening EU-Ukrainian relations: updating and upgrading in the shadow of Covid-19; Third edition; edited by Michael Emerson and Veronica Movchan; Institute for Economic Research and Policy Consulting (IER), Kyiv; Rowman & Littlefield International, London., 2021. 367 p.

Oksana Kohut, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>

Oksana Kozut, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: **Ірина Алексєєнко**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри публічної політики, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

UKRAINIAN WAY TO EU: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR CIVIL SERVICE

УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ ДО ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Сучасний світ має справу з багатьма політичними та економічними кризами. Саме Україна як просвіропейська держава через Революцію Гідності 2014 року продемонструвала європейський вектор державної політики, крім того, повномасштабна війна, яка розпочалася з введенням воєнного стану 24 лютого 2022 року спричинила низку серйозних проблем (зокрема, ряд викликів постав перед державними службовцями, завдяки невтомній праці яких певні села, селища та міста змогли продовжувати максимально можливу та стабільну соціально-економічну діяльність з одного боку, але й допомогла Україні розвиватися та отримати офіційний статус кандидата в ЄС.

Важкий шлях України до ЄС може бути одним із найкращих прикладів сучасної кризи, з якою цей міжнародний та політичний союз зараз стикається, і за допомогою військової та політичної підтримки України, а також фінансових санкцій проти Росії намагається відповісти на цю складну кризу. Щоб показати, як кейс України призвів до подальшої інтеграції до ЄС, а також викликів, які постали перед системою державного управління, необхідно почати аналіз з Революції Гідності, яка відбулася в 2014 році і також відома як Євромайдан, адже саме ці історично важливі події заклали основу для реформ державної служби та оновлення державного апарату України, що сприяло формуванню позитивного іміджу українських державних службовців на міжнародній європейській арені.

Ключові слова: державна служба, ЄС, виклики, перспективи, державне управління.

Revolution of Dignity in 2014 as well as war, which legally started on 24th of February 2022, could be great examples of national crises that Ukraine had to respond immediately. As war had global impact on other European countries and created potential threats in different spheres of life. On the other hand, Revolution of Dignity caused serious changes in the approaches of Ukrainian government, such as creation of anti-corruption bodies, reform of the system of civil service as well as new methods of legislative and scientific expertise of drafts law through ex ante and ex post analysis.

Furthermore, it is crucial to note that in 2022 Research Institution of Verkhovna Rada of Ukraine was created in order to accomplish one of the requirements of European Parliament (well known as Recommendations of Pet Cox). Specifically this Report mentioned that: «All administrative units of the Verkhovna Rada of Ukraine (hereinafter – VRU) - including the Parliamentary Library and the Institute of Legislation - should be consolidated into a unified and strengthened secretariat. The new ‘Research Centre’ of the VRU on the basis of the Institute of Legislation, Parliamentary Library and relevant Secretariat departments is established within the structure of the VRU Secretariat. External expert assistance on parliamentary restructuring. Training for staff in new positions, especially on library, research and analysis expertise to provide quality services for MPs... The Institute of Legislation’s programmes did not appear to be closely integrated into the core functioning of the parliament and the Secretariat, operating more as an autonomous think tank than supporting the regular legislative work of the VRU. Given the limited resources available to the VRU and the legislative workload of the institution, there is a need to consolidate and integrate the

different strands of legislative expertise in order to focus their skills on the regular legislative process rather than research or academic orientations» [3, p. 27, p. 47].

We can see that, unfortunately those proposals of parliamentary reforms from European Parliament were achieved only in 2022 due and because of war, but no matter how bad was the reason, final result caused further steps to EU integration. These two examples of Ukrainian crises completely proved the fact that EU as international union should always be ready for any challenges from any Member State or even those states that achieved Candidate status.

The current stage of civil service reforms in Ukraine is aimed at the democratization of the state regime, which is accompanied by the reorientation of the constitutional process in the direction of European integration. All public authorities are involved in it, which depends on bringing the legislation of Ukraine into compliance with European standards.

We analysed and compared different approaches and explanations of international crisis and have found that it necessary, in my opinion, to agree with David Ramiro Troitiño, Tanel Kerikmäe, Ricardo Martín de la Guardia and Guillermo Á. Pérez Sánchez, who provided the most complex approach and definition in their book. According to their view any crisis is period of change; these movements from the European perspective can have three different outcomes, included in all the chapters selected: deeper integration..., stagnation..., less integration [1].

It should be concluded that above mentioned researchers made three important pillars of crises as an unexpected process as well as explained dangerous consequences for European Union with its global and developing goals.

Taking into account the current political trends, it would be fair to conclude that Ukrainian civil service has adopted the fundamental principles of European constitutionalism. But Ukraine still has so many challenges in different spheres, but the most important goal is to save the state, sovereignty and independence, which will help to save lives of so many people (not only Ukrainians).

EU is not an exception if we are talking about serious crises, through which this union historically came through. For example, «Lara Sansus has presented this problematic challenge discussing the role of the EU in the migration crisis and in relation to the member states. Her research analyzes how migration will affect the internal and external affairs of the European Union and why it is a key question regarding integration or multiculturalism as options for the future» [2, p. 7].

We'd like to quote one researcher, which explained the most important aspects of this second crisis in a way that helps to understand why this crisis appeared in European history and how huge was its influence on EU integration: «Until rather recently, a complaisant tale (to a greater or lesser degree) concerning monetary unification was the norm, within which a variety of narratives relating to European integration converged, including institutional, political and academic ones. These narratives had been based on the acceptance of a supposed internal logic concerning the evolution of economic integration, which should have resulted in a monetary union, as well as in the multiple advantages associated with the single currency. These advantages were fundamentally economic, but also related to identity, strengthening the international profile in other areas, and even the creation of rapport and peace between the two eternal rivals, France and Germany...» [4, pp. 213-214].

In conclusion, few important results should be shown after comprehensive analysis of the researched topic.

First of all, EU historically went through different processes, which had global impact on their policies. Analysis of the most important crises that happened in EU showed that all Member-States were not prepared for them, also had different views regarding ways how to resolve them.

Finally, those states that are ready or have a goal to join EU should be ready to verify their own ability to accomplish all goals and tasks before they become full members. On the other hand, EU will be responsible for lots of potential risks and crises (the on-going war in Ukraine as special condition under which civil servants work with all possible effects could be the best example).

References

1. David Ramiro Troitiño, Tanel Kerikmäe, Ricardo Martín de la Guardia and Guillermo Á. Pérez Sánchez - The EU in the 21st Century Challenges and Opportunities for the European Integration Process, ISBN 978-3-030-38398-5 ISBN 978-3-030-38399-2 (eBook), URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-38399-2>

2. Kerikmäe, T., Troitiño, D. R., & Shumilo, O. (2019). An idol or an ideal? A case study of Estonian e-Governance: Public perceptions, myths and misbeliefs. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae scientiarum*, 7 (1).

3. Report and Roadmap on internal reform and capacity-building for the Verkhovna Rada of Ukraine, European Parliament's Needs Assessment Mission to the Verkhovna Rada of Ukraine led by Pat Cox, President of the European Parliament 2002-2004, September 2015–February 2016, URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160229RES16408/20160229RES16408.pdf>

4. Spanish periodical *Ayer* : 103, 3, 2016 in “*Ayer. - Trimestrale = Three-monthly*, Madrid : Marcial Pons Historia, 2016 , 2255-5838 - Casalini id: 3319376” - P. 1-229 - URL: <http://digital.casalini.it/3320061> - Casalini id: 3320061

Анжеліка Крусян, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anzhelika Krusian, Professor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6437-2864>

ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОГО СВІТУ

TRENDS IN UKRAINIAN CONSTITUTIONALISM IN THE CONTEXT OF GLOBALISATION CHALLENGES OF THE MODERN WORLD

Constitutionalism is the most progressive political and legal system which is substantively and functionally adapted to the effective development of Ukraine as a democratic, rule-of-law state, a full member of the international, in particular, the European community, therefore it is theoretically justified and practically necessary to identify trends in the development of Ukrainian constitutionalism in the context of globalisation challenges of the modern world. The most important trends in Ukrainian constitutionalism, which correspond to the political, economic and social aspects of globalisation, are the following: political science, internationalisation, economisation, socialisation, humanisation, environmentalisation, informatisation and digitalisation.

Keywords: constitutionalism; globalism; economic, social, political globalisation; development trends.

Конституціоналізм – це публічно-правова система конституційної організації сучасного суспільства на основі права, демократії та утвердження конституційно-правової свободи людини, змістом якої є конституція та конституційне законодавство, конституційні правовідносини, конституційна правосвідомість, конституційний правопорядок; функціонування цієї системи спрямоване на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав і свобод людини. При цьому система конституціоналізму має таку властивість, як сучасність, тобто науково-практична парадигма цього політико-правового явища має враховувати сучасний стан та тенденції розвитку суспільства та держави. Адже конституціоналізм є універсальним носієм теоретичної енергії сучасного конституційного права та прогресивним вектором сучасної конституційної практики. Властивість «сучасності» українського конституціоналізму обумовлює актуальність дослідження тенденцій його розвитку в умовах глобалізації. При цьому слід відзначити, що глобалізація та глобалізм відносяться до тих концептів, які, з одного боку, постійно застосовуються при характеристиці найбільш суттєвих процесів розвитку сучасного соціуму, зазвичай у контексті його загальної уніфікації та трансформації у різних соціальних сферах, а з іншого – не мають свого єдиного, уніфікованого визначення, незважаючи на достатню кількість наукових розробок з цієї проблематики. Системний аналіз дефініцій глобалізації надає підстави резюмувати, що за своєю сутністю та основним змістом глобалізація – багатофакторне явище, яке має різносторонню соціальну природу та виявляється у синергетичному процесі (процесах) світової уніфікації в економічній, інформаційній, комунікативній, політичній, правовій, культурній та ін. сферах сучасної цивілізації.

Цей процес охоплює майже всі держави. Україна посідає 44 місце (з індексом 73) у рейтингу за Індексом рівня глобалізації країн світу (KOF Globalization Index), який позиціонується як комбінований показник, що надає можливість оцінити ступінь інтеграції певної країни до світового простору за трьома основними критеріями – економічна, соціальна та політична глобалізація. Враховуючи, що конституціоналізм є найбільш прогресивною політико-правовою системою, яка змістовно та функціонально пристосована до ефективного розвитку України як демократичної, правової держави, повноправного члена міжнародного, зокрема, європейського співтовариства. Тому теоретично обумовленим та практично необхідним є визначення тенденцій розвитку українського конституціоналізму в контексті зазначених глобалізаційних процесів.

Політична глобалізація має широку спрямованість та визначає таку тенденцію конституціоналізму, як політологізація та інтернаціоналізація. Так, політологізація системи конституціоналізму

виражається у впливі політичних способів та засобів на конституційно-правові відносини. Адже процеси організації та функціонування державної влади та конституційне державотворення у цілому виходять за межі конституційно-правової науки у сфері політичних взаємовідносин та політики. Цю тенденцію конституціоналізму не можна ігнорувати, особливо в сучасних умовах, коли політика стала певною умовою забезпечення національної безпеки України та її супротиву російській агресії, а також передумовою подальшого розвитку України у контексті її євроінтеграції. З політичним напрямом глобалізації детермінована тенденція інтернаціоналізації системи конституціоналізму, яка виражається, перш за все, у зближенні національного конституційного права з міжнародним публічним правом. Міжнародні правові документи, які отримали визнання світовим співтовариством, стають міжнародно-правовими стандартами та інтегруються у національні правові системи, сприяючи таким чином гармонізації національного права з міжнародним правом (конституційним підґрунтям цього процесу є ст. 9 Конституції України). Ця тенденція актуалізується у зв'язку з наданням Україні (в червні 2022 р.) статусу кандидата в члени ЄС.

Економічній глобалізації кореспондує така тенденція конституціоналізму, як його економізація. Проблеми національної економічної системи та відповідного її правового регулювання настільки є важливими та водночас проблематичними, що це обумовило появу наукової концепції економічного конституціоналізму, який «відображає реальний стан економічної свободи та баланс інтересів учасників відносин у конкретному типі суспільства, якому притаманна певна структура, інститути та правила, щодо яких склався консенсус, та публічна влада демонструє політичну волю до їх демократичної легітимізації на засадах верховенства права та справедливості» [1, с. 100]. Цей напрям дослідження конституціоналізму (економічного конституціоналізму) [2, 3], у цілому, кореспондує аспекту економічної глобалізації. Втім, виокремлення економічного конституціоналізму як самостійного явища є дискусійним. Теоретично обґрунтованим є визначення тенденції економізації конституціоналізму та відповідного напрямку її наукового опрацювання як системного аналізу процесу формування і функціонування конституційної соціально орієнтованої економічної організації сучасного суспільства та держави.

Соціальна глобалізація детермінує такі тенденції українського конституціоналізму як його соціалізація, гуманізація, екологізація та інформатизація. Соціалізація виявляється у соціалізації конституції та конституційного права в цілому, що визначає соціогуманітарну спрямованість діяльності української держави та конституційні основи її соціальної політики, які містяться в Основному Законі (див.: ст. 3, 13, 15, 42-49, 53, 54 та ін. Конституції України). Ці положення мають наповнюватися матеріальним змістом у контексті їх реалізації в процесі становлення конституціоналізму. З соціалізацією пов'язана тенденція гуманізації конституціоналізму, яка характеризує його розвиток з позицій «людського вимірювання». Особливого значення ця тенденція набуває в сучасних умовах війни, коли людина потребує особливого захисту з боку держави. Однією з найактуальніших проблем сучасності є стан навколишнього природного середовища. Глобалізація екологічної проблеми детермінує тенденцію екологізації сучасного конституціоналізму. В Україні ця тенденція виявляється у закріпленні на конституційному рівні екологічних прав людини (ст. 50 Конституції України), створенні системи екологічного законодавства, яке спрямоване на регулювання відносин у сфері взаємодії суспільства та природи. Крім того, екологічна проблема актуалізується в сучасних умовах війни, яка завдає значної шкоди навколишньому природному середовищу.

У контексті соціальної глобалізації важливою є тенденція інформатизації українського конституціоналізму. Процес інформатизації йде і в Україні, хоча і не досяг необхідного рівня, який відповідає світовим стандартам. Для створення інформаційного суспільства в Україні, перш за все, необхідна відповідна законодавча база, яка має бути удосконалена. Крім того, актуальним є розвиток та утвердження України як цифрової держави, що означає цифровізацію держави та суспільства, що, у свою чергу, обумовлює, в якості самостійної тенденції, цифровізацію конституціоналізму.

Перелік та аналіз тенденцій конституціоналізму, які наведено, не претендують на завершеність та всебічність *in perpetuum*. Основні напрямки розвитку цієї складної політико-правової системи на різних історичних етапах можуть видозмінюватися, зникати чи доповнюватися новими. Так, сучасний стан війни рф проти України обумовлює відповідні зміни у системі українського конституціоналізму [4] та напрямки його функціонування в умовах повоєнної відбудови України.

Список використаних джерел

1. Савчин М.В. Конституційний лад України та економічний конституціоналізм. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 96–100.
2. Олькіна О.В. Економічний конституціоналізм: структурна характеристика. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ.конф.* Одеса: Вид.дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 268-270.
3. Решетняк Н.Б., Кузьменко О.В. Економічний конституціоналізм як міждисциплінарне вчення. *Інтернет–конференції ХНУМГ ім. О.М. Бекетова*. 2023, березень. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/1.4.
4. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм в умовах воєнного стану. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: електронне наукове видання: збірник*. 2022. № 3 (21). Київ: Вид. Ліра-К, 2022. С. 12-22.

Дмитро Логвін, аспірант 1-го року навчання (спеціальність «Публічне управління та адміністрування») Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Logvin, postgraduate student of the 1st year of study, majoring in «Public Management and Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Костянтин Ващенко**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ADAPTATION OF EUROPEAN MANAGEMENT STANDARDS UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The history of the introduction of European standards of public administration in Ukraine is analysed. Attention is focused on the need to adapt European management standards during martial law. Special attention is paid to the efficiency of decision-making during martial law.

Keywords: *European management standards, management standards, martial law, adaptation, efficiency of decision-making.*

Сучасні європейські стандарти управління сформувалися в другій половині ХХ ст. на основі узагальненого управлінського досвіду найбільш успішних, прогресивних та конкурентоспроможних держав-членів Європейського Союзу[2]. Цей досвід став зразковим для багатьох пострадянських країн Центральної та Східної Європи під час реалізації євроінтеграційних реформ.

Україна не стала виключенням. Впровадження європейських стандартів в державне управління почалося ще на початку 2000-х років. Зокрема, з метою сприяння інтеграційним процесам, постановою Кабінету Міністрів України № 485 від 14 квітня 2004 року було утворено спеціальну державну установу «Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу» [1].

Новий поштовх інтеграції європейських стандартів управління стався після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Так, Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки передбачає «побудову в Україні сервісної та цифрової держави, яка забезпечуватиме захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду»[3]. Цією ж Стратегією визначаються й спільні цінності, на яких повинна ґрунтуватися державна служба в Україні, а саме: дотримання демократичних принципів, верховенство права, належне врядування тощо.

Вони стали ще важливішими в умовах воєнного стану, коли європейські стандарти і принципи змушені протистояти автократичному підходу держави-терориста. Суворі ієрархія країни-агресора є її головною зброєю проти неквапливого європейського управління. Тому в цей час головним викликом для державного управління стало налагодження оперативності. Саме завдяки своєчасному прийняттю рішення на початку повномасштабного вторгнення Україні вдалося не лише встояти перед натиском агресора, але й суттєво прискорив євроінтеграційні процеси, у тому числі в сфері державного управління.

Таким чином, ми можемо підсумувати, що Україна стала першим прикладом вдалої адаптації європейських стандартів управління до вимог воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про утворення Центру сприяння інституційному розвитку державної служби: постанова Кабінету Міністрів України №485 від 14 квітня 2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/485-2004-%D0%BF#Text>

2. Стандарти європейського врядування: навч. посіб. / авт. кол. : І. А. Грицяк, О. Ю. Оржель, С. М. Гладкова та ін.; за заг. ред. І. А. Грицяка. К. : НАДУ, 2009. 184 с.

3. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки. URL: <https://drive.google.com/file/d/1S4qFq68W7xOA4znj2NgoACXRZlWt8h5a/view>

Ульяна Недзельська, студентка факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Uliana Nedzelska, student of the Faculty of Management and Economics of the Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Науковий керівник: **Ірина Рижук**, кандидат юридичних наук, начальник відділу внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ У НІДЕРЛАНДАХ: ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

CHARITY OF PUBLIC OFFICERS IN THE NETHERLANDS: PRINCIPLES AND EXPERIENCE FOR UKRAINE

Integrity is a necessary moral and ethical component of the activity of absolutely every public servant. Mostly, this concept is understood as proper behavior, good attitude towards citizens, honesty, decency, predominance of public interests over personal ones, prevention of any advantages to certain persons or groups of people, etc. However, integrity is also one of the tools to prevent corruption. The performance of public officials' duties must be based on the principles of integrity. Considering the course chosen by Ukraine for membership in the EU and NATO, the issue of honest public service becomes especially relevant. The Netherlands is a member of the EU, a founding member of NATO, and one of the ten least corrupt countries in the world. The country managed to take a leading position, in particular, thanks to a comprehensive approach to the fight against corruption, comprehensive control over this phenomenon, and compliance with the principle of integrity by public officials. Considering the above, the experience of integrity of public servants of this country can be useful for Ukraine.

Keywords: *integrity, corruption, anti-corruption.*

Нідерланди входять у десятку найменш корумпованих країн згідно з Індексом сприйняття корупції. Це пояснюється, зокрема, тим, що підхід до боротьби з корупцією є комплексним і спрямований на всебічний контроль за цим явищем на публічній службі. Так, до процедурних та інституціолізованих заходів системи протидії корупції належать:

а) постійна звітність і гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарань за корупційну діяльність;

б) розробка системи громадського моніторингу можливих точок виникнення корупційних дій у державних організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, що знаходяться в цих точках, за допомогою участі громадськості;

в) всі матеріали, пов'язані з корупційними діями, якщо вони не зачіпають систему національної безпеки, в обов'язковому порядку стають доступними громадськості;

г) неабияку роль у протидії корупції відіграють засоби масової інформації, які висвітлюють випадки корупційних проявів та проводять незалежні журналістські розслідування [1, с. 29]. Як видно з наведеної інформації, засадами боротьби з корупцією є гласність, прозорість, публічність, залученість ЗМІ. Порівнюючи з Україною, можемо помітити, що ці положення дещо перегукуються. Так, засоби масової інформації періодично висвітлюють події, пов'язані із вчиненням публічними службовцями корупційних злочинів. Авжеж, ЗМІ, громадські організації, журналісти, не можуть відслідкувати абсолютно кожен випадок, але завдяки їхньому поширенню інформації, ймовірність покарання публічного службовця зростає внаслідок прикутої уваги громадськості. Проте покарання за будь-який злочин не повинно залежати від розголосу. Україні потрібна система притягнення до відповідальності за корупційні злочини, яка б доводила абсолютно кожному справу до кінця із належною мірою покарання і не була б пов'язана із суспільним розголосом.

Не меншу увагу привертає те, що у Нідерландах органи державної влади самостійно розробляють і впроваджують стратегії доброчесності, а також контролюють результативність їх реалізації.

Діє Бюро забезпечення етики і доброчесності у сфері державного управління як дорадчо-консульта- тивний орган у структурі Міністерства внутрішніх справ. Для зміцнення доброчесності державних службовців та запобігання конфліктів інтересів у їх діяльності Бюро забезпечення етики і доброчес- ності в сфері державного управління використовує такі інструменти [2, с. 149]:

- лекції, конференції, семінари та тренінги;
- публікації результатів наукових досліджень (кращі практики у сфері доброчесності на наці- ональному та міжнародному рівнях);
- модель інфраструктури доброчесності (Integrity infrastructure model): основна увага приді- ляється шести аспектам доброчесності: роль топ-менеджменту, ключовим цінностям і стандартам, структурам і процесам, культурі і кадровій політиці, порушенням доброчесності, оцінці якості та звітності;
- «куб доброчесності» (Integrity Cube) – інструмент для підвищення компетентності в питан- нях доброчесності, в основі якого – вирішення етичних дилем, які розкривають робочі ситуації на державній службі, в процесі дебатів щодо яких виникає можливість почути різні точки зору, перегля- нути власну думку і в кінцевому підсумку прийти до найкращого виходу з ситуації;

SAINT (Self Assessment Integrity) – інструмент самооцінки доброчесності, інтегрований в усі установи державного сектору, який включає в себе заходи, які націлені на захист інтересів служби від етичних ризиків і спрямовані на впровадження, зміцнення і реалізацію стратегії доброчесності (програма адресована керівництву державних органів, оскільки визначає напрями поліпшення стра- тегії доброчесності).

Таким чином, організація доброчесності публічних службовців у Нідерландах має чітко ви- ражені особливості. Підхід цієї країни до даного питання є не просто закріплений «на паперах», а дійсно впроваджується на практиці. Одним із підтверджень цьому є позиція у рейтингу країн за Індексом сприйняття корупції.

З огляду на нову реальність, прикуту увагу світу до України та перспективи на міжнародній арені, держава потребує справді доброчесної публічної служби. Так, цікавим для нашої держави може бути досвід у питанні створення окремого органу, відповідального за етику та доброчесність, сприяння доброчесності на публічній службі шляхом мотивації керівників, наявності працівника з питань доброчесності, підвищення контролю зі сторони ЗМІ, гласності та відкритості. Тож, у проце- сі подальшого вдосконалення публічної служби в Україні потрібно брати до уваги кращий закордон- ний досвід та спиратися, насамперед, на чітке дотримання публічними службовцями основополож- них принципів, зокрема доброчесності.

Список використаних джерел

1. Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства: матеріали II Міжнар. на- ук.-практ. конф (м. Дніпро, 17 листоп. 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 296 с.
2. Рівчаченко С. В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії коруп- ції: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Запоріжжя. 2017. с. 195.

Наталія Олійник, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Natalia Oliynyuk, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3447-5122>

Науковий керівник: Едуард Афонін, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В НІМЕЧЧИНІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

POSITIVE EXPERIENCE OF PUBLIC SERVICE ORGANIZATION IN GERMANY AND ITS APPLICATION IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

The conducted analysis showed that for Ukraine, a significant aspect of the study of public service in Germany can be its practical experience of decentralization, studying the mechanisms of interaction between central, regional and local executive authorities, civil service and structures of civil society, political and administrative spheres. On the basis of the conducted studies, it was established that the public service in Germany is multi-stage, because it includes the preparatory service, the probationary service and the civil service itself. The positive experience of Germany will be able to organically combine with the current form of public service in Ukraine and influence its efficiency, prestige and respect among the population in the future is as follows. The result of the study was the provision of effective proposals for improving domestic legislation, organization of personnel selection and reform of the labor remuneration system in Ukraine.

Keywords: public service, job classification, salary, social guarantees.

Позитивний досвід організації публічної служби у Федеративній Республіці Німеччина (далі – Німеччина) дозволить набути і вдосконалити власний досвід та запровадити кращі практики в системі публічної служби України.

Проведений аналіз показав, що для України визначним аспектом дослідження проходження публічної служби у Німеччині може стати її практичний досвід децентралізації, вивчення механізмів взаємодії центральних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади, державної служби і структур громадянського суспільства, політичної і адміністративної сфер.

Так, В. Д. Бакуменко відносить публічну службу Німеччини до відносно децентралізованої закритої моделі в умовах федералізму з огляду на ефективність, престижність та повагу серед населення [1, 75].

У Німеччині публічна служба регулюється Конституцією - основним законом (Grundgesetz), де визначено основні принципи публічної служби, в тому числі принцип єдності статусу державних службовців, незалежно від того, служать вони федерації, територіям чи місцевому самоврядуванню [2].

На підставі проведених досліджень встановлено, що публічна служба в Німеччині багатоступенева, адже включає підготовчу службу, випробувальну службу та власне державну службу [3,7].

Зокрема, законодавство Німеччини досить детально регулює порядок прийому на публічну службу та відрізняється багатоступеневим відбором кадрового складу, а призначення на посаду здійснюється після підтвердження придатності до публічної служби в результаті складання двох державних іспитів.

На нашу думку, такий підхід містить позитивний досвід для України, адже спрямований на залучення найкращих працівників для зайняття посад державної служби.

Слід зазначити, що законодавство у Німеччині передбачає дещо вужче коло обмежень для державних службовців та визначає дещо ширше коло соціальних гарантій.

Державним службовцям гарантуються соціальні виплати, що включають пенсійне забезпечення, матеріальну допомогу, забезпечення сім'ї після смерті державного службовця, компенсації при нещасних і в інших особливих випадках, тощо.

Тож безумовно, корисним досвідом для України стане досвід Німеччини щодо класифікації посад, грейдингу та оплати праці державних службовців.

Згідно з дослідженням міжнародної практики застосування грейдингу на державній службі, у Німеччині існує класифікація державних службовців за рівнями і посадами. Також класифікують дві категорії посад працівників: державних службовців (чиновників для безстрокової роботи за певним функціональним напрямком, які керуються кар'єрною системою та займають посади в традиційному управлінні) і державних працівників, що працюють за контрактом (осіб найманої праці, яких наймають для тимчасового виконання певної функції, за позиційними системами та контрактом) [4,51].

Зауважимо, що в Україні класифікація посад державної служби за функціональним спрямуванням вперше почала здійснюватися в масштабах всієї країни. Звісно, коректно проведена класифікація є частиною успіху реформи системи оплати праці державних службовців, тому призупинення даного процесу на період воєнного стану є доречним.

Оплата праці державних службовців в Німеччині регулюється Федеральним законом про оплату праці (Bundesbesoldungsgesetz) [5].

Німеччина має змішану модель оплати праці персоналу органів публічної влади, ґрунтується на «принципі утримання», який є одним з конституційних принципів професійної державної служби. Згідно з цим принципом оплата повинна бути не лише сумірною і відповідати займаній посаді, а й давати можливість повністю присвятити себе своїм обов'язкам. [6, с. 82].

Оплата праці державного службовця в Німеччині та заробітна плата працівників за трудовим договором відрізняються. Грошове і соціальне забезпечення державних службовців не є винагородою за виконання службових завдань, а гарантованим утриманням чиновника [7, с. 15].

Оплата праці державних службовців в Німеччині є більш прогресивною та включає: - основну заробітну плату, що базується на грейдах та залежить від посади і рівня досвіду; - сімейну допомогу, що залежить від сімейного стану та кількості дітей; - офіційні надбавки.

Слід також зауважити, що подібними з українським законодавством є встановлені обмеження для чиновників Німеччини, зокрема такі, як заборона на страйки [7, с. 15].

Всебічний аналіз та вивчення зарубіжного досвіду проходження державної служби дозволяє зробити висновки, що позитивний досвід Німеччини, який зможе органічно поєднатися з діючою формою державної служби в Україні та вплинути в подальшому на її ефективність, престижність і повагу серед населення полягає в наступному:

Запровадити складну багатоступеневу систему відбору кадрового складу державної служби.

Доповнити принципи державної служби в Україні. Зокрема, принцип «утримання», має стати одним із ключових принципів державної служби України.

Впровадити нові стандарти оплати праці державних службовців із застосуванням класифікації посад та грейдингу, що мають стати більш прогресивними та враховувати ширше коло аспектів, які впливають на розмір заробітної плати державних службовців.

Включити до основної частини заробітної плати сімейну допомогу.

Впровадити нову процедуру оцінки результатів діяльності державних службовців з метою призначення стимулюючих надбавок та премії.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Д., Гогіна Л. М., Кравченко С. О. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні : монографія/ за заг. ред. В.Д.Бакуменка. К.: НАДУ, 2005. 172 с.

2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>.

3. Прокопенко Л. Публічна служба в країнах ЄС/ Л. Прокопенко, І. Шабатіна// Публічне адміністрування: теорія і практика. – 2008. – №1.

4. Міжнародні практики класифікації посад та грейдингу на державній службі/ [Н.Алюшина (кер. авт. кол.) та ін.; за заг. ред. Н.Алюшиної]. К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2021. – 125 с.

5. Bundesbesoldungsgesetz vom 19. Juni 2009 (BGBl. I S. 1434). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bbesg/BJNR011740975.html>

6. The federal public service: An attractive and modern employer – Berlin: Federal Ministry of the Interior, 2014. – 120 с.

7. Оплата праці працівників державного сектору: міжнародний досвід. Бібліотека державного службовця, НАДС. 2020. 33 с. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/Mignarodniy%20dosvid/oplata-pratsi.pdf>

Євгеній Радзіховський, аспірант, спеціальність «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Radzikhovskiy, postgraduate student, speciality "Public Management and Administration", Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6777-9029>

Науковий керівник: **Юрій Рубан**, кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДО СТАНДАРТІВ ЄС НА ПРИКЛАДІ КРАЇН БАЛТІЇ

ADAPTATION OF PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS TO EU STANDARDS ON THE EXAMPLE OF THE BALTIC STATES

The democratic achievements of the Western world, which cause dynamic transformational processes of public needs and interests, require a complete rethinking of the concept of public administration, internationalising the public administration sector. Any country is not able to develop a progressive society without systematically modifying the public administration model, consistently transforming social development strategies, as the Baltic countries demonstrate by their own example. The relevance of analysing the improvement of public administration mechanisms in the Baltic States is primarily explained by the obvious success of the modernised administration system in Estonia, Latvia and Lithuania, whose experience is a clear illustration of successful reforms and the desire for permanent socio-economic growth. The purpose of this research paper is to study the various components of the functioning of the updated concept of public administration in the Baltic republics, including through the prism of the European integration processes of these countries.

Keywords: transformation, European integration, information technology, civil service.

Відновивши незалежний статус на початку 1990-х років, Литва, Латвія та Естонія почали власний шлях, що супроводжувався цілковитою трансформацією усіх державних інституцій. Незважаючи на тривалу міжнародну ізоляцію, функціонування недієздатної компартійно-радянської системи влади, балтійські країни впевнено приступили до процесу модернізації та осучаснення, позбавляючись архаїчних механізмів організації органів публічного адміністрування. Оскільки реформи державного управління мають адаптуватися до загального соціально-економічного та політичного рівня в суспільстві з метою просування та прискорення темпів реформ, а це досягається шляхом представлення реформ як дій, спочатку в інтересах громадян, а потім як дій для виконання критеріїв ЄС [2]. Саме тому метою даної праці є вивчення наявних інструментів адміністрування Литви, Латвії та Естонії, які щоденно доводять стійкість організації публічного управління та продуктивне використання державних ресурсів.

Методологічну основу наукового дослідження становлять методи аналізу, узагальнення та порівняння. За допомогою загальнонаукового методу аналізу було досліджено наступні нормативні документи: Комплексний моніторинговий звіт щодо підготовки Латвії до членства в Європейському Союзі від 5 листопада 2003 року [1], Меморандум про співпрацю між громадськими організаціями та Кабінетом Міністрів Латвійської Республіки від 7 січня 2014 року [3], а також Звіт Європейської комісії стосовно публічного адміністрування та управління у Латвії за 2020 рік [4]. Окрім нормативно-правових актів, матеріалами роботи виступили наукові праці естонських, литовських, латвійських, албанських та українських дослідників.

Після розпаду СРСР, обравши курс на зближення з Європейським Союзом країни Балтії, зіштовхнувшись із спільними викликами, зуміли реорганізувати органи публічного адміністрування, забезпечивши сталу демократію всередині держави. Значному прогресу у перебудові публічного сектору у державах Балтії спочатку передувала проблематичний процес реформування, що мав

наблизити механізми функціонування державних інституцій до європейських стандартів. Для прикладу, у Комплексному моніторинговому звіті про підготовку Латвії до членства в ЄС за 2003 рік було зазначено, що, хоча Латвія в цілому виконує зобов'язання, взяті на себе в ході переговорів, підготовка адміністративної спроможності до членства залишається одним із найбільших викликів, з якими стикається країна [1]. Доцільно виділити кілька вирішальних складових, що фактично утворили фундамент для майбутнього оновлення сектору публічного управління у країнах Балтії. По-перше, європейські перспективи та досвід західних сусідів надали поштовх для активних змін в адміністративному устрої та бюрократичній системі держав. По-друге, саме стабільність державних інституцій, верховенство права та гарантії непорушності громадянських та політичних свобод суспільства сприяли переходу до концепції Нового державного управління (*New Public Management*), яка передбачала істотне залучення громадськості.

Також, необхідно звернути увагу на діяльність представництв місцевого самоврядування в країнах Балтії, де успішна демократизація безпосередньо залежить від ступеня розвитку муніципальних установ та їх здатності співпрацювати з місцевими мешканцями, чим пояснюється безупинна модифікація адміністративного устрою балтійських республік.

Виходячи з проведеного аналізу, можна встановити, що концепція Нового державного управління мала чималий вплив на формування стратегії розвитку публічного адміністрування в балтійських країнах, зокрема Латвійській Республіці. Запровадження відповідної моделі всередині країни насамперед повинно було сприяти підвищенню довіри до уряду серед громадянського суспільства.

Можемо зазначити, що, залучення населення до політики публічного адміністрування дійсно є вирішальним компонентом сталого розвитку державного сектору. Можливість налагодження відносин з місцевими мешканцями є провідним механізмом осучаснення системи адміністрування. Зважаючи на неймовірний успіх електронного урядування Естонії, з зазначеним твердженням важко не погодитись, проте необхідно зауважити на декількох вагомих чинниках:

- по-перше, задля гарантування оперативності та сталості е-уряду, публічна адміністрація потребує створення та впровадження сучасної системи електронної взаємодії;
- по-друге, так само одним із найважливіших факторів ефективного удосконалення моделі публічного адміністрування є перманентне підвищення кваліфікації державних службовців;
- по-третє, хоча запуск інформаційних систем спрямований на істотне підвищення якості послуг та зниження витрат на їх реалізацію, успіх подібної моделі управління залежить як від вдалого стратегічного планування, та і від рівня попиту на використання сервісу.

Можемо стверджувати, що незмінний курс на діджиталізацію, співпраця з населенням та громадянська підтримка, підвищення рівня компетентності державних службовців – кожна з перерахованих категорій покликана сприяти еволюції публічного управління.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що надаючи перевагу ліберальній концепції управління, що насамперед характеризувалася відкритістю та високим рівнем розвитку місцевого самоврядування, країни Балтії розпочали важливий процес проведення комплексного реформування сфери державної політики. Централізоване керівництво поступилося новітнім ідеям взаємодії державних інституцій із цивільним населенням, що надало можливість започаткувати міцний плацдарм для створення оновленої доктрини публічного адміністрування.

Список використаних джерел

1. Comprehensive monitoring report on Latvia's preparations for membership. *Carlos Coelho*. URL: https://carloscoelho.eu/old_cc/dossiers/ae_pt_sit/pdf/cmr_lv_final.pdf(date of access: 21.04.2023).
2. Halimi S. Role of public administration in the european integration process. *Acta Universitatis Danubius. Juridica*. 2018. Vol. 14, no. 3. P. 189–203.
3. Memorandum of cooperation between non-governmental organizations and the Cabinet of Ministers. *Sākumlapa | Ministru kabinets*. URL: [https://www.mk.gov.lv/lv/media/7663/download?attachment\(-date of access: 21.04.2023\)](https://www.mk.gov.lv/lv/media/7663/download?attachment(-date of access: 21.04.2023)).
4. Public administration and governance: Latvia. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/latvia-ht0221961enn.en_.pdf(date of access: 21.04.2023).

Анна Таргоній, аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Tarhonii, postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9527-2599>

Науковий керівник: **Анжеліка Крусян**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОУЧИНГ У ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ НІГЕРІЇ

COACHING IN THE ACTIVITIES OF POLICE EMPLOYEES IN NIGERIA

The article shows the importance of European integration for Ukraine as one of the main priorities. It is emphasized that European guidelines are important for the development of the civil service in Ukraine.

The fact is proven that during the war the work of the National Police of Ukraine changed, their tasks and professional duties expanded significantly, and this requires using of new approaches.

The experience of using coaching in the activities of police in Nigeria and positive results of this is analyzed. Examples of using coaching are given not only in the professional activities of police officers, but also in their sports achievements.

The effectiveness of using coaching is substantiated and it is proposed to use it in the activities of the National Police of Ukraine.

Keywords: coaching, communication, National police.

Європейська інтеграція була і є одним з головних зовнішньополітичних пріоритетів для України. Забезпечення подальшого розвитку і поглиблення взаємовідносин нашої країни та ЄС надзвичайно важливо і в теперішніх умовах воєнного стану. Європейські орієнтири відіграють ключову роль у розбудові державної служби в Україні. Варто зазначити, що на сьогодні вже зроблено ряд кроків у цій сфері. Зокрема, Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» передбачено механізм, який включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування [1]. Втім проблема полягає в тому, що цей закон регулює процеси адаптації лише щодо визначених, пріоритетних сфер і правоохоронна діяльність не входить в цей перелік.

Є очевидним, що на період воєнного стану робота службовців Національної поліції України змінилася, значно розширилося коло їхніх завдань та професійних обов'язків. На нашу думку, така ситуація вимагає застосування нових підходів, зокрема шляхом використання коучингу, який здатен допомогти оптимізувати процеси прийняття рішень, зменшити рівень стресу та адаптувати правоохоронну діяльність до європейських стандартів.

Коучинг допомагає досягти певної життєвої чи професійної цілі і яскравим прикладом його позитивного впливу на діяльність співробітників поліції є досвід Нігерії. Варто зазначити, що в Нігерії завжди боролися з поліцейським свавіллям, адже існувала проблема поліцейської жорстокості і недотриманні правових норм по відношенню до цивільного населення. Певною мірою така ситуація була зумовлена тим, що Нігерія завжди була транзитною країною для наркотрафіку героїну і кокаїну на ринки Європи, Східної Азії та Північної Америки, великим міжнародним центром відмивання грошей та значним споживачем амфетамінів. Окрім того, чисельність населення цієї країни у 2015 році становила 181,562 млн осіб та займала 8-ме місце у світі [2].

Велика кількість людей зумовлювала високі показники злочинності та масштаб проблем, з якими доводилося боротися правоохоронцям Нігерії. Більше того, спостерігалася недостатня чисельність поліцейських. Так, за статистикою 2012 року кількість поліцейських становила лише 350 000, а це приблизно 187 поліцейських на 100 000 населення [2].

У зв'язку з цим, в Нігерії почали шукати нові методи посилення кадрового резерву і розширення можливостей впливу, зокрема за допомогою коучингу. Так, було проведено масштабне дослідження

емоційного стану службовців поліції Нігерії та впливу коучингу на його покращення. Емпіричні дослідження показали, що стрес, який правоохоронці отримують в результаті своєї діяльності, загрожує їхньому добробуту і ефективному виконанню професійних обов'язків [3]. Оскільки ситуації пов'язані з ризиком та стресом є невід'ємною частиною роботи поліцейських, то негативні наслідки постійної напруги можуть призвести до психологічних та психіатричних проблем, таких як депресія, підвищена тривожність і т. д.

В рамках вищезазначеного дослідження, зі службовцями поліції Нігерії було проведено 11 сесій за допомогою коуч-підходу. Вони включали в себе опрацювання стратегій поведінки в стресових ситуаціях, роботу з внутрішніми переконаннями, освоєння альтернативних моделей поведінки, управління стресом та агресією тощо. При цьому коучинг розглядали як своєрідний «раціональний, емоційний інструктаж для поліцейського» і результати показали, що його застосування підвищує ефективність роботи правоохоронців.

Дослідники зробили висновок, що коучинг здатен знизити рівень агресивної поведінки поліцейського, допомогти йому прийняти правильні рішення та контролювати ситуацію.

Базовою частиною підготовки поліцейських Нігерії є психологічна підготовка. Практикуючи раціональні, емоційні поведінкові техніки, які базуються на основі коучингу, поліцейські навчаються релаксації, постановці реалістичних цілей, управлінню стресом, управлінню непередбачуваними ситуаціями тощо.

Цікавим є той факт, що правоохоронці Нігерії, які проходили коучингову підготовку, відіграли ключову роль в отриманні медалей для своєї країни на міжнародних, спортивних змаганнях. Жодна організація не виграла для Нігерії більше золотих медалей, ніж поліція [4].

Таким чином, досвід успішного використання коучингу поліцейськими Нігерії можна застосовувати і в діяльності службовців Національної поліції України. Вважаємо, що в теперішніх умовах цей підхід допоможе правоохоронцям ефективно боротися як із зовнішнім ворогом, так і зі злочинністю всередині країни.

Список використаних джерел

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text/> (дата звернення: 23.04.2023).

2. Інформація з Вікіпедії щодо Нігерії. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%9D%D1%96%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97/ (дата звернення: 23.04.2023).

3. Nwokeoma B., Ede M., Nwosu N. Impact of rational emotive occupational health coaching on work-related stress management among staff of Nigeria police force. *Medicine*, 2019. – P. 37.

4. Новини Completesports.com від 02 березня 2020 року. – URL: <https://www.completesports.com/ru/police-has-won-more-gold-for-nigeria-than-any-organization-dsp-mbah/> (дата звернення: 23.04.2023).

Данило Фундовний, аспірант кафедри публічного управління та менеджменту організацій Національного університету "Чернігівська політехніка"

Danylo Fundovny, graduate student of the Department of Public Administration and Management of Organizations of the Chernihiv Polytechnic National University
<https://orcid.org/0009-0003-8130-8815>

Науковий керівник: Марина Дітковська, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту та державної служби Національного університету "Чернігівська політехніка"

СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ: СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE SYSTEM OF PUBLIC FINANCES IN UKRAINE: COMPOSITION AND FEATURES OF FUNCTIONING UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The relevance of the study of the problems of the functioning of the public finance system in Ukraine in the conditions of martial law is substantiated. For this purpose, the essence of the system of public finances of Ukraine and its composition have been clarified. It was established that the material basis of the system of public finances of Ukraine are the following public funds: 1) public funds of the state; 2) public funds of local self-government funds; 3) public funds of funds, at the expense of which public interests are satisfied, recognized by the state or local self-government bodies, and which are not state or communal property. At the same time, attention is focused on the fact that the European prospects for the development of Ukraine, the reforming and modernization of the economy have been stopped by the military invasion of Russia on the territory of Ukraine and subsequent hostilities, which seriously affected the economy and the state of public finances of the Ukrainian state. It was concluded that the use of public funds during the war period is significantly different from those conditions that exist in a stable and peaceful society, therefore, the management of public finances during the war requires special attention in the direction of rational and effective redistribution of financial resources to the needs of the war and ensuring compliance with proper social living standards of the population.

Keywords: public finance, public finance system, public management, strategic management, martial law.

По мірі ускладнення інститутів організації суспільств, виникнення держави та розширення її функцій якісні зрушення відбуваються і в функціонуванні системи публічних фінансів. Зокрема, наразі жодна функція держави чи органів місцевого самоврядування не може реалізуватися без відповідного забезпечення ресурсами, безпосередньої участі у цих процесах фінансів. Відповідно як об'єктивна категорія публічні фінанси дедалі більше залежать від суб'єктивних дій органів публічної влади, охоплюючи всі стадії відтворення сукупного суспільного продукту, і, виступаючи при цьому головною ланкою фінансової системи країни.

Загалом система публічних фінансів – це підсистема фінансової системи України, що складається з окремих ланок, утворених групами фінансових відносин, яким притаманні специфічні особливості і, які виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави.

Сучасна система публічних фінансів представлена 3-ма основними ланками. До її складу системи входять [1]:

а) публічні фінанси держави – суспільні відносини, що виникають із приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави. Вони використовуються для реалізації загальнодержавних публічних інтересів;

б) публічні фінанси органів місцевого самоврядування – суспільні відносини, що виникають із приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів органів місцевого самоврядування всіх видів. Вони використовуються для реалізації публічних територіальних інтересів, визнаних органами самоврядування відповідних територій. Регулювання місцевих фінансів здійснюється на підставі ратифікованої Європейської Хартії про місцеве самоврядування, Конституції України, Закону України "Про місцеве самоврядування";

в) публічні фінанси суспільного (соціального) призначення – суспільні відносини, що виникають із приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування та, які не є державною чи комунальною власністю.

Відповідно матеріальною основою системи публічних фінансів України є такі публічні фонди коштів: 1) публічні фонди коштів держави; 2) публічні фонди коштів місцевого самоврядування; 3) публічні фонди коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

Взагалі сучасна система публічних фінансів в Україні згідно чинного законодавства передбачає формування централізованих і децентралізованих фондів, які зберігаючи відносну самостійність, знаходяться в тісному взаємозв'язку між собою.

Водночас європейські перспективи розвитку України, реформування та модернізацію економіки зупинено військовим вторгненням Росії на територію України та подальшими бойовими діями, що серйозно вплинуло на економіку та стан публічних фінансів української держави [2].

Відповідно до потреби швидкого та ефективного реагування на ситуацію, що склалася, українська влада у напрямі належного використання публічних фінансів з початку війни прийняла низку оперативних рішень. Так, урядом України 11 березня 2022 р. було ухвалено Постанову “Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану” № 252, у якій визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану [3]. У ній зазначено, що формування місцевих бюджетів та забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей воєнного стану в Україні.

Ураховуючи, що під час війни бізнес в Україні є особливо вразливим, держава впровадила низку ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва, які, зокрема, стосуються оподаткування підприємців, зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану.

Також варто зробити акцент на тому, що воєнний період є достатньо складним з огляду на обов'язковість України здійснювати платежі по своїх зовнішніх зобов'язаннях, невиконання яких може призвести до дефолту країни. Тому управлінські дії, пов'язані із використанням публічних фінансів, повинні базуватися на збалансуванні внутрішніх видатків та витрат по зовнішніх запозиченнях [2].

Таким чином можемо констатувати, що використання публічних коштів у воєнний період істотно відрізняється від тих умов, які існують у стабільному та мирному суспільстві, тому управління публічними фінансами під час війни потребує особливої уваги в напрямі раціонального та ефективного перерозподілу фінансових ресурсів на потреби війни і забезпечення дотримання належних соціальних стандартів життя населення.

Список використаних джерел

1. Фокша Л.В. Публічні фонди: поняття, ознаки та правова природа. *Науковий вісник міжнародного Гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2014. № 10-1 (Том 1). С. 162–164.
2. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 1/2(70/71). Львів: НЛТУ України, 2022. С. 62–67.
3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів України № 252 від 11.03.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pittannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voyennogostanu-252>

Наукове видання

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ: УРЯДУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 26–27 квітня 2023 р.)

Підп. до друку 20.05.2023.

Видавець

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.

